T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

Doktora Tezi

ANTİK ÇAĞ KILIKIA SİKKELERİNDE DİNSEL TASVİRLER

Fatih Erhan
2502060375

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Oğuz Tekin

1.CİLT

İstanbul 2014

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER
1982 ENSTİTÜSÜ

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : **Fatih ERHAN** Numarası : **2502060375**

Anabilim/Bilim Dalı : **Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı** Danışman Öğretim Üyesi : **Prof. Dr. Oğuz TEKİN**

Tez Savunma Tarihi :**31.03.2014** Tez Savunma Saati : **11.00**

Tez Başlığı : **" Antik Çağ Kilikia Sikkelerinde Dinsel Tasvirler".**

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin **50. Maddesi** uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜ'NE** OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Oğuz TEKİN		Kabul
2- Prof. Dr. İnci DELEMEN		Kabul
3- Prof. Dr. Elif TÜL TULUNAY		kabul
4- Prof. Dr. Mustafa H. SAYAR		kabul
5- Doç. Dr. Oya YAĞIZ		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Sedef ÇOKAY KEPÇE		
2- Doç. Dr. Zeynep KOÇEL ERDEM		

Yazar: Fatih Erhan

Konu: Antik Çağ Kilikia Sikkelerinde Dinsel Tasvirler

ÖZ

Bu tezde, Antik Çağ'da Kilikia Bölgesi kentleri tarafından bağımsız ve yarı bağımsız olarak M.Ö. 5. Yy. (yak. 450) - M.S. 3. Yy. (yak. 260) tarihlerinde basılmış olan sikkeler üzerindeki dinsel tasvirler incelenmiştir.

Her ne kadar da bu döneme ait Kilikia sikkeleri hakkında sayısız kitap, katalog, makale yayımlanmış olsa da; günümüze kadar dinsel tasvirlerin bütününü sistematik bir şekilde inceleyen bir çalışmanın bulunmaması, bu tez konusunun seçilmesinin ana sebebini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sikkeler kronolojik ve ikonografik olarak incelenmesi, tarihsel süreç içerisinde bölgenin inanç sisteminin oluşmasında yerel, çevre kültür bölgeleri ve diğer yabancı yönetimlerin etkisinin tespiti ve buradan yola çıkarak, Antik Çağ Kilikia Bölgesi inanç sisteminin kökenlerinin ve yapısının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çalışma sonucunda, Antik Çağ Kilikia'sının ağırlıklı olarak M.Ö. 5-4. Yy.'larda Yunan, Pers ve Mezopotamya; M.Ö. 3-1. Yy.'larda Yunan ve M.S. 1-3. Yy.'larda Yunan - Roma kültürleri etkisi altında olduğu tespit edilmiştir. Bunun dışında Anadolu, Doğu Akdeniz ve yerel kültürler daha az etkili olarak karşımıza çıkmaktadır. Sikke tiplerinde görülen çeşitlilikten dolayı Kilikia Pedias'ın, Trakheia'ya göre daha çok kültürün etkisi altında kaldığı görülmüştür. Bu durum, bir bölgenin coğrafi konumunun inanç sistemi üzerindeki etkileri açısından oldukça önemlidir.

Pers ve Roma imparatorlukları tarafından bölgede uygulanan politikalar sonucunda ortaya çıkan akkulturasyon süreçlerinde, sikkelerin en popüler propaganda araçları olduğunu görmekteyiz. Bu dönemlerde Perslerin daha çok kendi sikke tipleri ve bunların adaptasyonlarını; Romalıların ise, kendi sikke tiplerinin yerine adaptasyon ve senkretizmi tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Özellikle, Kilikia'nın batı sınırındakiler hariç, kentlerin genellikle bağımsızlıklarını ve yerel özelliklerini koruma düşüncesini hep sürdürdükleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Antik Kilikia, sikke, dinsel tasvir, senkretizm, akkulturasyon.

Author: Fatih Erhan

Subject: Religious depictions of the Ancient Cilician Coinage

ABSTRACT

This dissertation consists of the analysis of religious depictions on the autonomous and semi autonomous coins minted in Cilicia, during the Antiquity, between 5th century BC (ca. 450) and 3rd century BC (ca. 260).

The lack of a source that provides a systematic analysis of religious depictions, despite the existence of myriad books, catalogues, and articles on the subject, constitutes the premise of the selection of this topic. In this context, the coins have been analysed chronologically and iconographically in order to explicate the origins and the structure of faith in the region of Cilicia in the Antiquity, through the formations of religious system by the neighbouring regions and foreign administrations.

In conclusion of the study, it has been revealed that Cilicia in the Antiquity was largely under Greek, Persian and Mesopotamian influence during 5th-4th century BC; under Greek influence during 3rd-1st century BC; and partially under Greek / Roman influence during 1st-3rd century AD. Apart from this, local cultures and traces of Anatolia and eastern Mediterranean cultures can also be encountered. Due to the diversity in the coin types, it has been observed that Cilicia Pedias had been further influenced by multiple cultures than Cilicia Trakheia. This point is crucial in terms of the influence of the geographical position of the region upon the religious system.

The coins are the most popular means of propaganda employed by Persians and Roman for the process of acculturation. In these occasions, it has been noted that Persians prefer their own coinage or their adaptations, while Romans prefer the adaptation and syncretism instead of their own coinage.

It appears that cities (barring those at the western Cilician border) maintained a tendency in favor of their independence and their properties.

Key Words: Ancient Cilicia, coin, religious depictions, syncretism, acculturation.

ÖNSÖZ

İnsanoğlu, tarih boyunca biyolojik hayatını devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu beslenme, barınma ve üreme gibi fizyolojik gereksinimlerinin yanında, psikolojik hayatını huzurlu ve dengeli geçirmek için inanma ihtiyacı duymuş ve din olgusu ortaya çıkmıştır. Neolitik ve Kalkolitik çağlardaki yoruma açık süreci bir yana bırakırsak, insanlık tarihinde sistemli din - para ilişkisinin kökeni, sadece "mali değer" açısından da olsa, M.Ö. 4. Binyıl sonlarındaki Mezopotamya tapınak ekonomisine kadar dayanmaktadır. Sonraki çağlarda, paranın en yaygın kullanım şekli olan sikkenin M.Ö. 7. Yy.'ın sonunda icat edilmesiyle din - para ilişkisi bambaşka bir boyut kazanmıştır. Sikkeler heykel, keramik ve mimari gibi diğer eserlere nazaran görece sanatsal yetersizliğe sahip olsa da, kısa zamanda yaygınlaşarak toplumun her kesimine ulaşmaya başlamış ve Antik Çağ'ın en önemli kitle iletişim aracı haline dönüşmüştür. Bu bağlamda, devletlere ve kentlere ait çeşitli tiplerin yanı sıra, tanrı ve tanrıçalar başta olmak üzere metafizik kavramlar da sikkeler üzerindeki vazgeçilmez tiplerden olmuşlardır.

Antik Kilikia Bölgesi de bu süreçten tüm Akdeniz havzasında olduğu gibi, ziyadesiyle etkilenmiş ve ilk sikkeler M.Ö. 5. Yy.'ın ortalarından itibaren, kent simgeleri ile tanrı - tanrıça tasvirleri ve bunların kültleriyle bağlantılı diğer sembollerle tarih sahnesine çıkmıştır. Seleukos Krallığı döneminde yaşanan kesintiye rağmen, Kilikia kentleri M.S. yak. 260 yılına kadar bağımsız ve yarı bağımsız olarak dinsel tasvirli sikkeler basmaya devam etmişlerdir.

Başlangıçtatezin konusunun Roma İmparatorluğu Dönemi ile sınırlandırılması ve sikkelerin yanı sıra epigrafik, keramik ve taş eserlerin de detaylı olarak çalışılması ve değerlendirmelerin karşılaştırmalı yapılması planlanmıştır. Ancak, çalışma ilerledikçe birçok dini tasvirin kökeninin Roma İmparatorluğu Dönemi öncesine dayandığı tespit edilmiş, bu yüzden de, tezin zaman aralığı tüm Antik Çağ'ı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu değişiklik, konuyu öngörülemez şekilde detaylandırdığından, yukarıda bahsi geçen ikincil kaynaklara daha çok analojik değerlendirmeler şeklinde yer verilmiştir. Bölgenin dini yaşamını ayrıntılı olarak tespit etmek amacıyla yapılan bu müdahaleler sonucunda; tezde alan, zaman

ve dinsel tasvirler açısından bir kısaltma ve/veya daraltma yapılmadan Antik Çağ Kilikia'sı bir bütün halinde incelenmiştir.

Her bilimsel çalışmada olduğu gibi, tez tamamlanmış değildir. Yine de, çalışmanın bu konular üzerine araştırma yapan akademisyen, öğrenci ve serbest araştırmacılara bir ufuk açacağı umudundayım.

Bu tez, yalnız kendi çabalarımın ürünü değildir: Birçok kişi, kurum ve kuruluşun desteği ve yardımlarıyla ortaya çıkmıştır. Bunların başında, yüksek lisans danışmanlığımı da üstlenmiş olan danışmanın Prof. Dr. Oğuz TEKİN gelmektedir. Gerek lisansüstü öğrenimim konusunda beni yönlendirmesi ve gerekse bu çalışmamı yürüttüğüm esnada verdiği destek ve önerileri için kendisine müteşekkirim.

Çalışmanın başından itibaren zamanlı – zamansız sorularıma sürekli olarak cevap vermiş ve daha da ötesi çözüm önerileri sunarak tezin şekillenmesinde ve tamamlanmasında, yardımlarını hiç esirgememiş olan değerli hocalarım Prof. Dr. İnci DELEMEN, Prof. Dr. Elif Tül TULUNAY, Prof. Dr. Mustafa H. SAYAR'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Doktora öğrenimim için İstanbul Üniversitesi'ne başvurduğum tarihten itibaren gerek bilimsel, gerekse akademik hayata dair önerileri ve sürekli olarak verdiği desteği için hocam Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU'na minnettarım.

Doktora öğrenimim boyunca gerek dostane mesai arkadaşlıkları, gerekse bilimsel öneri ve desteklerinden dolayı Doç. Dr. Sedef ÇOKAY KEPÇE, Yrd. Doç. Dr. Aşkım ÖZDİZBAY, Yrd. Doç. Dr. Müjde PEKER ve Arş. Gör. İpek DAĞLI'ya teşekkürlerimi sunarım.

İstanbul'da göreve başladığım ilk günden itibaren göstermiş olduğu yakın arkadaşlık ve tezin hazırlanma sürecinde verdiği büyük destek için Yrd. Doç. Dr. Özgür TURAK'a minnettarım.

Tezin hazırlanması esnasında, kitaplık çalışması için üç ay boyunca Münih / Almanya bulundum. Bu süreci verdiği yurtdışı araştırma bursu (George Hanfmann) ile destekleyen Türk Amerikan İlmi Araştırmalar Derneği (ARIT) yönetimi ve üyelerine; ayrıca, çok değerli yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Johannes Nolle'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimin yurtiçi çalışmalarını verdiği doktora araştırma bursuyla desteklemiş olan Suna - İnan Kıraç Vakfı Akdeniz Kültürlerini Araştırma Enstitüsü (AKMED) yönetimi ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma esnasında gösterdikleri sonsuz destek ve anlayışlarından dolayı annem ve babam Adile - Kemal, eşim ve kızım Nihal H. – Maide N. Erhan'a minnettarım.

Fatih ERHAN

İstanbul, 2014

İÇİNDEKİLER

ÖZ……...iii
ABSTRACT……iv
ÖNSÖZ……v
İÇİNDEKİLER……..viii
HARİTA, RESİM VE TABLOLAR LİSTESİ …….xv
KISALTMALAR LİSTESİ…….Iviii

GİRİŞ……...1

1. İNSAN BİÇİMLİ FİGÜRLER……...17
1.1. Tanrılar……....17
1.1.1. Ana (Anu, An)……..…….17
1.1.2. Apollon……..…….20
1.1.3. Ares……59
1.1.4. Asklepios……...72
1.1.5. Baal (Baal, Baaltars, Rhosos Baal'ı)…….86
1.1.6. Dionysos……..105
1.1.7. Harpokrates……..137
1.1.8. Helios……...140
1.1.9. Hermes……152
1.1.10. Kronos……167
1.1.11. Melkart ……..173
1.1.12. Men ……...175
1.1.13. Mithras……...177
1.1.14. Nehir Tanrıları……...180
1.1.15. Nergal…….195
1.1.16. Poseidon……...…..198
1.1.17. Sandan……205

1.1.18. Sarapis……..…..212
1.1.19. Zeus……....222
1.1.20. Belirsiz Tanrılar…….260
1.1.20.1. Deniz Tanrısı (?)……..…260
1.1.20.2. Atlı Tanrı (?)……...262
1.2. Tanrıçalar……...264
1.2.1. Aphrodite…….264
1.2.2. Artemis……283
1.2.3. Athena……..310
1.2.4. Demeter……... 376
1.2.5. Hekate……..398
1.2.6. Hera……..400
1.2.7. Hygieia……404
1.2.8. Isis……415
1.2.9. Kybele ……419
1.2.10. Selene ……424
1.2.11. Tanrıça Roma……428
1.2.12. Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si)……...431
1.2.13. Belirsiz Tanrıçalar…….510
1.2.13.1. Uzun Giyimli Tanrıça (?)……510
1.2.13.2. Tanrıça Başı (?)……...512
1.2.13.3. Atlı Tanrıça (?)……513
1.3. Kahramanlar……..515
1.3.1. Adanos ……515
1.3.2. Amazonlar ……..517
1.3.3. Amphilokhos ……..520
1.3.4. Dioskurlar ……...526
1.3.5. Herakles ……..…531
1.3.6. Mopsos ……557
1.3.7. Perseus ……561
1.3.8. Triptolemos……..570
1.3.9. Belirsiz Kahramanlar……...575

1.3.9.1. Atlı Kahraman (?)……...575
1.3.9.2. Amazon (?)……..577
1.4. Kişileştirmeler……578
1.4.1. Arethusa……...578
1.4.2. Boule……581
1.4.3. Demiourgia……..583
1.4.4. Demos……..585
1.4.5. Dikaiosyne (Aequitas)…….....587
1.4.6. Eirene……...592
1.4.7. Ekklesia……594
1.4.8. Elpis…….596
1.4.9. Homonoia (Concordia) …….....599
1.4.10. Kharitler ……602
1.4.11. Kilikarkhia (?)……606
1.4.12. Koinoboulion…….608
1.4.13. Korybantlar (Kouretler) ……...614
1.4.14. Nympheler…….617
1.4.15. Roma Senatosu…….619

2. KARIŞIK FİGÜRLER…….622
2.1. İnsan + Hayvan……..622
2.1.1. Tanrılar,Tanrıçalar ve Kişileştirmeler…….622
2.1.1.1. Ahura Mazda……..622
2.1.1.2. Eirene – Nemesis ……...628
2.1.1.3. Nemesis ……..630
2.1.1.4. Nike ……635
2.1.1.5. Pan ……..662
2.1.1.6. Thalassa ……..665
2.1.1.7. Deniz Tanrısı ……..668
2.1.2. Daimonlar ve Canavarlar…….....670
2.1.2.1. Gorgon Medusa……...670
2.1.2.2. Marsyas……...677

2.1.2.3. Satyros ve Silenos.....681
2.1.2.4. Skylla……..688
2.1.2.5. Sphinks……....691
2.2. Hayvan + Hayvan……..693
2.2.1. Griffon ……693
2.2.2. Hippokampos ……..697
2.2.3. Pegasos ……699

3. HAYVANLAR VE BİTKİLER……706
3.1. Hayvanlar……..706
3.1.1. Aslan……706
3.1.2. At…….721
3.1.3. Baykuş…….729
3.1.4. Boğa…….733
3.1.5. Horoz…….. 742
3.1.6. Kartal……...743
3.1.7. Keçi……. 758
3.1.8. Yengeç ……769
3.1.9. Yılan ……772
3.1.10. Yunus ……777
3.2. Bitkiler……...…780
3.2.1. Başak……780
3.2.2. Defne Dalı……784
3.2.3. Üzüm Salkımı …….786

4. SEMBOLLER……...796
4.1. Astronomik ve Astrolojik ……796
4.1.1. Ay ve/veya Yıldız……....796
4.1.2. Capricornus……..……802
4.1.3. Şimşek Demeti……..……...808
4.1.4. Zodiak Çemberi ……..……818
4.2. Asalar…….822

4.2.1. Trident…….....822
4.2.2. Kerykeion…….824
4.3. Saldırı ve Savunma Teçhizatları……830
4.3.1. Aigis…… 830
4.3.2. Harpa……....832
4.3.3. Herakles Sopası…….. .835
4.3.4. Kalkan……..840
4.3.5. Ok ve /veya Yay……..…….845
4.4. Taçlar…… 848
4.4.1. Demiourgos Tacı…….848
4.4.2. Kilikarkhia Tacı……...853
4.5. Törensel ……859
4.5.1. Kantharos…….....859
4.5.2. Meşale…….862
4.5.3. Ödül Vazosu……867
4.5.4. Sunak……...886
4.5.5. Taht…….891
4.5.6. Üç Ayaklı Kazan…….895
4.6. Diğer……..898
4.6.1. Aphlaston…….898
4.6.2. Astragalos…….....901
4.6.3. Cista Mystica……...904
4.6.4. Cornucopia……...906
4.6.5. Triskeles……...911

5. MİMARİ YAPILAR…….915
5.1. Sandan Anıtı……..915
5.2. Tapınaklar……..918
5.2.1. Apollon Tapınağı (?) ……...919
5.2.2. Artemis Tapınağı (?) ……...921
5.2.3. Asklepios Tapınağı …….....923
5.2.4. Athena Tapınağı ……..930

5.2.5. Sandan Tapınağı ……..932
5.2.6. Tykhe ve Kent Tanrıçası Tapınakları……..934
5.2.7. Zeus Tapınağı ……..943
5.2.8. Zodiak (Mithraeum ?) Tapınağı ……..947
5.2.9. Belirsiz Tapınaklar……...949

6.MİTOLOJİK SAHNELER……968
6.1. Apollon ve Marsyas'ın Müzik Yarışması…….968
6.2. Ares'in Dike Tarafından Yargılanması…….970
6.3. Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi……..973
6.4. Dionysos ve Ariadne…….975
6.5. Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus)…….....977
6.6. Gigantomakhia ……..981
6.7. Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması…….988
6.8. Herakles'in İşleri……992
6.8.1. Oniki Büyük İşi (Dodekathlos)……992
6.8.1.1. Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi……..993
6.8.1.2. Hydria'nın Öldürülmesi…….996
6.8.1.3. Stymphalos Gölü'nün Kuşlarının Öldürülmesi……..998
6.8.1.4. Girit Boğası'nın Öldürülmesi…….999
6.8.1.5. Hesperidlerin Altın Elmalarının Getirilmesi……1000
6.8.2. Diğer İşleri……...…..1003
6.8.2.1. Antaios'un Öldürülmesi……1003
6.8.2.2. Telephos'un Bulunması……...….1005
6.9. Paris'in Yargısı……....1008
6.10. Perseus ve Andromeda……..1010
6.11. Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?) ……..…1013
6.12. Zeus Konulu Sahneler……...….1015
6.12.1. Amaltheia ve Çocuk Zeus……..1015
6.12.2. Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus……1017
6.12.3. Europa ve Zeus……..1020

7. SİKKE TİPOLOJİSİ GENEL DEĞERLENDİRMESİ……..1024
7.1. Tip Nitelikleri……1024
7.2. Kent – Tip İlişkisi……..1036
7.3. Antik Çağ Kilikia'sında İnanç Evrimi……...1041

SONUÇ…….1052
KAYNAKÇA……1055
ÖZGEÇMİŞ……..1074

HARİTA, RESİM VE TABLOLAR LİSTESİ

Harita

Hrt. 1., s. 16: Antik Çağ Kilikia haritası (Çiz. B. Tahberer).

Resimler

Res. 1., s. 18: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 83.

Res. 2., s. 21: Issos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 173.

Res. 3., s. 22: Holmoi Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 32.

Res. 4., s. 22: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 1324.

Res. 5., s. 22: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5734.

Res. 6., s. 23: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/julia_domna/_tarsos_AA_0709.jpg, 08. 07. 2013.

Res. 7., s. 23: Myriandros Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=7145, 23. 07. 2013.

Res. 8., s. 24: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 129.

Res. 9., s. 25: Korykos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 796.

Res. 10., s. 25: Korykos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 805.

Res. 11., s. 26: Elaiussa Sebaste Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 842.

Res. 12., s. 26: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 486.

Res. 13., s. 27: Philadelphia Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 576.

Res. 14., s. 28: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 1006.

Res. 15., s. 29: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 1119.

Res. 16., s. 29: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 1766.

Res. 17., s. 30: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 1082.

Res. 18., s. 30: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 1171.

Res. 19., s. 31: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 1110.

Res. 20., s. 31: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante – Cilicia**, no. 375.

Res. 21., s. 32: Kolybrassos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=8802, 23. 07. 2013.

Res. 22., s. 33: Isaura Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5410.

Res. 23., s. 33: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 8709.

Res. 24., s. 34: Tarsos Sikkesi, **SNG Cop.**, no. 371.

Res. 25., s. 35: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1102.

Res. 26., s. 35: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1106.

Res. 27., s. 36: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1121.

Res. 28., s. 36: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5894.

Res. 29., s. 37: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 287.

Res. 30., s. 38: Mallos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 311.

Res. 31., s. 38: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1827.

Res. 32., s. 39: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1508.

Res. 33., s. 39: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1189.

Res. 34., s. 40: Selinus Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 462.

Res. 35., s. 41: Laertes Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 376.

Res. 36., s. 42: Holmoi Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5580.

Res. 37., s. 42: Bilinmiyor, Holmoi (?)Sikkesi, (Çevrimiçi),http://www.wildwinds.com/ coins/greece/cilicia/uncertain/hemiobol_1.jpg, 09.06. 2013.

Res. 38., s. 43: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5810.

Res. 39., s. 43: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1315.

Res. 40., s. 44: Adana Sikkesi, Levante, Adana, no. 158.

Res. 41., s. 44: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5819.

Res. 42., s. 45: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 730.

Res. 43., s. 45: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 743.

Res. 44., s. 45: Seleukeia Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1009.

Res. 45., s. 46: Seleukeia Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1038.

Res. 46., s. 46: Seleukeia Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 50.

Res. 47., s. 47: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 783.

Res. 48., s. 47: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 786.

Res. 49., s. 61: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 70.

Res. 50., s. 61: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 72.

Res. 51., s. 61: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi , **SNG Levante - Cilicia.**, no. 196.

Res. 52., s. 62: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 91.

Res. 53., s. 62: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 99.

Res. 54., s. 62: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/_cilicia/_satraps/pharnabazos/owl_unpublished.jpg., 19.08. 2013.

Res. 55., s. 62: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 78.

Res. 56., s. 63: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 81.

Res. 57., s. 63: Syedra Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/syedra/CNG_53_23.jpg, 09.07.2013.

Res. 58., s. 63: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 75.

Res. 59., s. 64: Syedra Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 419.

Res. 60., s. 64: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 445.

Res. 61., s. 65: Laertes Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 383.

Res. 62., s. 66: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 425.

Res. 63., s. 66: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 1813.

Res. 64., s. 67: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 440.

Res. 65., s. 68: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 446.

Res. 66., s. 74: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1706.

Res. 67., s. 74: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/hadrian /_aegeae_GeminiIV_423.jpg, 16.06.2013.

Res. 68., s. 74: Aigeai Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 5.

Res. 69., s. 75: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid=4987, 15.07.2013.

Res. 70., s. 75: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1610.

Res. 71., s. 76: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1606.

Res. 72., s. 76: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/5732/, 13.12.2013.

Res. 73., s. 78: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1542.

Res. 74., s. 78: Eirenopolis Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5596.

Res. 75., s. 79: Eirenopolis Sikkesi, **SNG France 2**, no. 2273.

Res. 76., s. 79: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1159.

Res. 77., s. 80: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1768.

Res. 78., s. 81: Elaiussa Sebaste Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 231.

Res. 79., s. 82: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1742.

Res. 80., s. 82: Aigeai Sikkesi, **Mionnet Suppl. VII.**, no. 70.

Res. 81., s. 88: Mallos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5712.

Res. 82., s. 88: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 49.

Res. 83., s. 89: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 67.

Res. 84., s. 90: Nagidos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid=10709, 19.11.2013.

Res. 85., s. 90: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 71.

Res. 86., s. 91: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 73.

Res. 87., s. 92: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 88.

Res. 88., s. 92: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 244.

Res. 89., s. 93: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 360.

Res. 90., s. 93: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 185.

Res. 91., s. 95: Myriandros Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 431.

Res. 92., s. 95: Bilinmiyor, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/ cilicia/ uncertain/ ARObol_SNGFr_-.jpg , 12.05.2013.

Res. 93., s. 96: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5954.

Res. 94., s. 96: Bilinmiyor, **SNG v. Aulock**, no. 5422.

Res. 95., s. 96: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 128.

Res. 96., s. 97: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 20.

Res. 97., s. 98: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5960.

Res. 98., s. 98: Issos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 420.

Res. 99., s. 99: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 52.

Res. 100., s. 100: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 21.

Res. 101., s. 101: Rhosos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2425.

Res. 102., s. 102: Rhosos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1857.

Res. 103., s. 103: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 3.

Res. 104., s. 108: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 5.

Res. 105., s. 108: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 6.

Res. 106., s. 109: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2224.

Res. 107., s. 110: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1533.

Res. 108., s. 110: Augusta Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1895.

Res. 109., s. 111: Augusta Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1247.

Res. 110., s. 111: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2229.

Res. 111., s. 111: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, **Ziegler Kilikiens,** no. 1292.

Res. 112., s. 112: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1589.

Res. 113., s. 112: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage. php?pid=9747, 13.09.2013.

Res. 114., s. 113: Aigeai Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 27.

Res. 115., s. 114: Titiopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 126.

Res. 116., s. 115: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 122.

Res. 117., s. 116: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 744.

Res. 118., s. 117: Nagidos Sikkesi, **SG,** no. 5578.

Res. 119., s. 117: Nagidos Sikkesi, Casabonne, type 4.

Res. 120., s. 118: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 14.

Res. 121., s. 118: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 11.

Res. 122., s. 119: Soloi Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1201.

Res. 123., s. 120: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Pfälzer**, 497.

Res. 124., s. 121: Pompeiopolis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/ coins /ric/caracalla/_pompeiopolis _AE32_ ANS _54323.jpg, 15.06.2013.

Res. 125., s. 121: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 654.

Res. 126., s. 122: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1340.

Res. 127., s. 122: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 897.

Res. 128., s. 123: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 424.

Res. 129., s. 123: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1724.

Res. 130., s. 124: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1827.

Res. 131., s. 125: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 510.

Res. 132., s. 125: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1776.

Res. 133., s. 126: Adana Sikkesi, **BMC Cilicia,** no. 18.

Res. 134., s. 127: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 819.

Res. 135., s. 128: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1235.

Res. 136., s. 128: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 747.

Res. 137., s. 129: Ninika – Klaudiopolis Sikkesi, **SNG France 2,** no. 787.

Res. 138., s. 130: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5830.

Res. 139., s. 130: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 775.

Res. 140., s. 131: Epiphaneia Sikkesi, **SNG France 2**, no. 2404.

Res. 141., s. 131: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1623.

Res. 142., s. 132: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 2120.

Res. 143., s. 132: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1516.

Res. 144., s. 138: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1114.

Res. 145., s. 142: Soloi Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 244.

Res. 146., s. 142: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 323.

Res. 147., s. 143: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1586.

Res. 148., s. 144: Flavioupolis Sikkesi, **Ziegler, Kilikiens,** no. 1257.

Res. 149., s. 145: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1044.

Res. 150., s. 145: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1182.

Res. 151., s. 146: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1200.

Res. 152., s. 147: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 644.

Res. 153., s. 147: Tarsos Sikkesi, **SNG Pfälzer**, 63.

Res. 154., s. 148: Augusta Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1255.

Res. 155., s. 148: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1594.

Res. 156., s. 153: Mallos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5719.

Res. 157., s. 155: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 661.

Res. 158., s. 155: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 808.

Res. 159., s. 156: Kolybrassos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 547.

Res. 160., s. 156: Tarsos Sikkesi, **Lindgren I**, 1630.

Res. 161., s. 157: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1528.

Res. 162., s. 158: Korykos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5681.

Res. 163., s. 158: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 813.

Res. 164., s. 159: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 822.

Res. 165., s. 159: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1215.

Res. 166., s. 160: Korykos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5676.

Res. 167., s. 160: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 771.

Res. 168., s. 161: Bilinmiyor, Nagidos veya Aphrodisias Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 771.

Res. 169., s. 161: (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/uncertain/Aufhauser_18-321.jpg, 18.04.2013.

Res. 170., s. 161: Olba Sikkesi, **RPC I,** no. 3725.

Res. 171., s. 162: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 632.

Res. 172., s. 162: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 633.

Res. 173., s. 162: Diokaisareia Sikkesi, **BMC Cilicia,** no. 1.

Res. 174., s. 163: Diokaisareia Sikkesi, **SNG France 2,** no. 857.

Res. 175., s. 168: Mallos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5725.

Res. 176., s. 168: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 160.

Res. 177., s. 169: Flavioupolis Sikkesi, **RPC II,** no. 1760.

Res. 178., s. 169: Flavioupolis Sikkesi, **BMC Cilicia,** no. 6.

Res. 179., s. 169: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1538.

Res. 180., s. 170: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1608.

Res. 181., s. 170: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1544.

Res. 182., s. 171: Flavioupolis Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2192.

Res. 183., s. 171: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1183.

Res. 184., s. 174: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5908.

Res. 185., s. 176: Korakesion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 393.

Res. 186., s. 178: Tarsos Sikkesi, Arslan, 1999, s. 442, Lev. 149, fig. 26.

Res. 187., s. 178: Tarsos Sikkesi, **BMC Cilicia,** no. 258.

Res. 188., s. 182: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 139.

Res. 189., s. 183: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 140.

Res. 190., s. 183: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 141.

Res. 191., s. 183: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 143.

Res. 192., s. 184: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 172.

Res. 193., s. 184: Mallos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 406.

Res. 194., s. 184: Bilinmiyor, Mallos (?) Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 315.

Res. 195., s. 185: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 144.

Res. 196., s. 185: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2225.

Res. 197., s. 186: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **Mionnet Suppl.** VII, 251,

Res. 198., s. 186: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1394.

Res. 199., s. 186: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 315.

Res. 200., s. 187: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=_474&lot=896, 12.12.2013.

Res. 201., s. 188: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1063.

Res. 202., s. 188: Olba (Lamos ?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 658.

Res. 203., s. 189: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 201.

Res. 204., s. 189: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1389.

Res. 205., s. 190: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1597.

Res. 206., s. 191: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 337.

Res. 207., s. 191: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1550.

Res. 208., s. 192: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2126.

Res. 209., s. 192: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1359.

Res. 210., s. 196: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5910.

Res. 211., s. 197: Tarsos Sikkesi, Mildenberg, Nergal, s. 79, lev. 28, 5.

Res. 212., s. 199: Aleksandreia kat'Isson Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 432.

Res. 213., s. 200: Elaiussa - Sebaste Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 224.

Res. 214., s. 201: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 809.

Res. 215., s. 201: Korykos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 312.

Res. 216., s. 201: Aigeai Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2344.

Res. 217., s. 202: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 135.

Res. 218., s. 202: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 133.

Res. 219., s. 203: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 556.

Res. 220., s. 203: Anemurion Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5517.

Res. 221., s. 207: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 912.

Res. 222., s. 207: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 925.

Res. 223., s. 207: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 969.

Res. 224., s. 208: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery /displayimage. php?pid=10777, 14.08.2013.

Res. 225., s. 209: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1708.

Res. 226., s. 210: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1163.

Res. 227., s. 214: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1764.

Res. 228., s. 215: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1828.

Res. 229., s. 215: Flavioupolis Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2202.

Res. 230., s. 216: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1543.

Res. 231., s. 216: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 404.

Res. 232., s. 216: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =10068, 12.11.2013.

Res. 233., s. 217: Seleukeia Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1054.

Res. 234., s. 217: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 662.

Res. 235., s. 219: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1553.

Res. 236., s. 219: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 426.

Res. 237., s. 224: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 198.

Res. 238., s. 224: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1261.

Res. 239., s. 225: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1303.

Res. 240., s. 225: Mopsuhestia Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 4.

Res. 241., s. 225: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1363.

Res. 242., s. 226: Anazarbos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ greece/cilicia/ kings/ tarkondimotos/Cojobo_GG8.jpg, 15.10.2013.

Res. 243., s. 226: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1215.

Res. 244., s. 227: Elaiussa Sebaste Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 2.

Res. 245., s. 227: Rhosos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1858.

Res. 246., s. 228: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1323.

Res. 247., s. 228: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 2024.

Res. 248., s. 228: = **Res. 182.**

Res. 249., s. 229: Anazarbos Sikkesi, **RPC I**, no. 4060.

Res. 250., s. 229: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 2014.

Res. 251., s. 230: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante Suppl**, no. 325.

Res. 252., s. 231: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Anz**, no. 180.1.

Res. 253., s. 231: Anazarbos Sikkesi, **SNG Pfälzer**, 122.

Res. 254., s. 232: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1544.

Res. 255., s. 233: Philadelphia Sikkesi, **SNG France 2**, no. 759.

Res. 256., s. 234: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1266.

Res. 257., s. 234: Laertes Sikkesi, **SNG France 2**, no. 603.

Res. 258., s. 235: Adana Sikkesi, **SNG Cop**, no. 3326.

Res. 259., s. 235: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 1285.

Res. 260., s. 236: =Res. 106

Res. 261., s. 236: Epiphaneia Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5551.

Res. 262., s. 237: Adana Sikkesi, **SNG Cop.**, no. 21.

Res. 263., s. 237: Adana Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid=963, 13.08.2013.

Res. 264., s. 237: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 985.

Res. 265., s. 237: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 971.

Res. 266., s. 238: Tarsos Sikkesi, **Lindgren I**, no. 1620.

Res. 267., s. 239: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.coinarchives.com/a/lotviewer. php?LotID=58954..., 14.07.2013.

Res. 268., s. 239: Bilinmiyor, **RPC I**, no. 3871.

Res. 269., s. 240: Zephyrion Sikkesi, **SNG France 2**, no. 1269.

Res. 270., s. 240: Mallos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/macrinus/_mallus_SNGLev_1284cf.jpg, 14.03.2013.

Res. 271., s. 241: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1190.

Res. 272., s. 242: Anazarbos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5490.

Res. 273., s. 243: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1823.

Res. 274., s. 244: Ninika – Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 608.

Res. 275., s. 244: Selinus Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 91.

Res. 276., s. 245: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 320.

Res. 277., s. 246: Titiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 526.

Res. 278., s. 246: Zephyrion Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery /displayimage .php?pid =10550, 16.06.2013.

Res. 279., s. 247: Kolybrassos Sikkesi, **SNG France 2**, no. 553.

Res. 280., s. 249: Alexandreia kat'Isson Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1834.

Res. 281., s. 250: Germanikopolis Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 6791.

Res. 282., s. 250: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1230.

Res. 283., s. 251: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 41.

Res. 284., s. 252: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 421.

Res. 285., s. 252: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 348.

Res. 286., s. 253: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 350.

Res. 287., s. 253 : Koropissos Sikkesi, **RPC II.**, no. 1528.

Res. 288., s. 254: Iotape Sikkesi, **SNG France 2**, no. 679.

Res. 289., s. 261: = Res. 184.

Res. 290., s. 262: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 782.

Res. 291., s. 263: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 784.

Res. 292., s. 263: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 8710.

Res. 293., s. 266:=Res. 118.

Res. 294., s. 267:=Res. 119.

Res. 295., s. 267:=Res. 121.

Res. 296., s. 268: Bilinmiyor, Nagidos veya Aphrodisias Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 255.

Res. 297., s. 268:=Res. 103.

Res. 297a., s. 268: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 15.

Res. 297b., s. 268: Nagidos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 20.

Res. 298., s. 269: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 151.

Res. 299., s. 269:=Res. 105.

Res. 300., s. 269:=Res. 56.

Res. 301., s. 270: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 243.

Res. 302., s. 270: Bilinmiyor, Nagidos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 220.

Res. 303., s. 270:=Res. 84.

Res. 304., s. 271: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 242.

Res. 305., s. 271: Bilinmiyor, Nagidos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 218.

Res. 306., s. 272: Korykos Sikkesi, **RPC I,** no. 3711.

Res. 307., s. 273:=Res. 156.

Res. 308., s. 273: Elaiussa - Sebaste Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 839.

Res. 309., s. 273: Korykos Sikkesi, **Mionnet Suppl.** VII**,** no. 223.

Res. 310., s. 274: Korykos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5682.

Res. 311., s. 274: Korykos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1119.

Res. 312., s. 275: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 821.

Res. 313., s. 275: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 769.

Res. 314., s. 276: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5839.

Res. 315., s. 276: Seleukeia Sikkesi, **Lindgren I,** no. 1589.

Res. 316., s. 277:=Res. 57.

Res. 317., s. 277: Lalassis Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5839.

Res. 318., s. 278: Syedra Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid=2973, 12.12.2013.

Res. 319., s. 278: Syedra Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 78.

Res. 320., s. 279: Syedra Sikkesi, **SNG France 2,** no. 653.

Res. 321., s. 280: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 871.

Res. 322., s. 285: Mopsuhestia Sikkesi, **RPC II,** no. 1742.

Res. 323., s. 286: Selinus Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5856.

Res. 324., s. 287: Tarsos Sikkesi, **Lindgren I,** no. 1648.

Res. 325., s. 287: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1223.

Res. 326., s. 288: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 101.

Res. 327., s. 288: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 106.

Res. 328., s. 289: Selinus Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 457.

Res. 329., s. 289: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 522.

Res. 330., s. 291: Tarsos Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 391.

Res. 331., s. 291: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1733.

Res. 332., s. 292: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 896.

Res. 333., s. 292: Tarsos Sikkesi, **SNG Pfälzer,** no. 1441.

Res. 334., s. 293: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1175.

Res. 335., s. 294: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 879.

Res. 336., s. 295: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 407.

Res. 337., s. 295: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 406.

Res. 338., s. 295: Syedra Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 72.

Res. 339., s. 296: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 406.

Res. 340., s. 297: Elaiussa - Sebaste Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1170.

Res. 341., s. 298: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 513.

Res. 342., s. 298: Anemurion Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage. php?pid =5868, 15.10.2013.

Res. 343., s. 299: Seleukeia Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1033.

Res. 344., s. 299: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 771.

Res. 345., s. 300: Soloi Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1209.

Res. 346., s. 300: Soloi Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 241.

Res. 347., s. 301: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 707.

Res. 348., s. 301: = **Res. 9.**

Res. 349., s. 302: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2026.

Res. 350., s. 302: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins. com/gallery/ displayimage.php?pid=6364, 19.10.2013.

Res. 351., s. 303: Mopsuhestia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins /ric/hadrian/ _mopsus_ AR4Drachm_Prieur_725A.jpg, 12.11.2013.

Res. 352., s. 303: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser.,** no. 694.

Res. 353., s. 304: Anazarbos Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 61.

Res. 354., s. 304: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 359.

Res. 355., s. 305: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2208.

Res. 356., s. 306: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Lindgren I,** no. 1507.

Res. 357., s. 312: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 43.

Res. 358., s. 312: Soloi Sikkesi, Casabonne, type 5.

Res. 359., s. 312: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 489.

Res. 360., s. 312: =Res. 36

Res. 361., s. 313: Holmoi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 36.

Res. 362., s. 313: = **Res. 37**

Res. 363., s. 313: Kelenderis Sikkesi, **BMC Cilicia,** no. 15.

Res. 364., s. 314: Soloi Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 194.

Res. 365., s. 314: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 166.

Res. 366., s. 314: Issos Sikkesi, Casabonne, type 6.

Res. 367., s. 314: Bilinmiyor, Kelenderis (?) Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins. com/gallery/displayimage.php?pid =1773, 15.10.2013.

Res. 368., s. 315: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 245.

Res. 369., s. 315: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1666.

Res. 370., s. 315: Seleukeia Sikkesi, **SNG Pfälzer,** no. 1013.

Res. 371., s. 316: = **Res. 213**

Res. 372., s. 316: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 648.

Res. 373., s. 317: = **Res. 99**

Res. 374., s. 317: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 53.

Res. 375., s. 317: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 476.

Res. 376., s. 318: Issos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 180.

Res. 377., s. 319: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid =7134, 13.09.2013.

Res. 378., s. 319: Soloi Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/ displayimage.php?pid =2039, 17.06.2013.

Res. 379., s. 320: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1576.

Res. 380., s. 320: Soloi Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5871.

Res. 381., s. 320: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 861.

Res. 382., s. 321: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 863.

Res. 383., s. 322: =Res. 308

Res. 384., s. 322: Bilinmiyor, Nagidos (?) Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 477.

Res. 385., s. 323: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1221.

Res. 386., s. 324: Seleukeia Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 201.

Res. 387., s. 324: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 766.

Res. 388., s. 325: Aigeai Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2319.

Res. 389., s. 325: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1727.

Res. 390., s. 326: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1761.

Res. 391., s. 326: Eirenopolis Sikkesi, **Lindgren I,** no. 1519.

Res. 392., s. 327: Kelenderis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage.php?pid =5515, 12.06.2013.

Res. 393., s. 327: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 703.

Res. 394., s. 328: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1700.

Res. 395., s. 329: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5915.

Res. 396., s. 329: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 155.

Res. 397., s. 330: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 256.

Res. 398., s. 330: =Res. 88

Res. 399., s. 331: Pompeiopolis, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 876.

Res. 400., s. 332: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1172.

Res. 401., s. 332: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1037.

Res. 402., s. 333: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1828.

Res. 403., s. 333: Kasai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 300.

Res. 404., s. 334: Kasai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 312.

Res. 405., s. 334: = **Res. 3**

Res. 406., s. 335: Seleukeia Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5822.

Res. 407., s. 335: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 207.

Res. 408., s. 336: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1676.

Res. 409., s. 336: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1328.

Res. 410., s. 337: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 722.

Res. 411., s. 338: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1655.

Res. 412., s. 338: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 238.

Res. 413., s. 338: Augusta Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1917.

Res. 414., s. 339: Ninika – Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 627.

Res. 415., s. 339: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1116.

Res. 416., s. 340: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1691.

Res. 417., s. 340: Syedra Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 76.

Res. 418., s. 341: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 245.

Res. 419., s. 341: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =10683, 12.12.2013.

Res. 420., s. 343: Seleukeia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com /coins/ ric/ gordian_III/_ seleukeia_ ad_calycadnum_SNGFrance_ 032var.jpg, 31.03.2013.

Res. 421., s. 343: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1264.

Res. 422., s. 344: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1265.

Res. 423., s. 344: Mallos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid =9761, 17.07.2013.

Res. 424., s. 345: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1272.

Res. 425., s. 345: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1278.

Res. 426., s. 346: = **Res. 259**

Res. 427., s. 346: = **Res. 271**

Res. 428., s. 347: Isaura Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 260.

Res. 429., s. 347: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1696.

Res. 430., s. 349: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 893.

Res. 431., s. 350: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 313.

Res. 432., s. 351: Kolybrassos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 538.

Res. 433., s. 351: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Pfälzer,** no. 755.

Res. 434., s. 352: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 141.

Res. 435., s. 353: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1813.

Res. 436., s. 354: Augusta Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1245.

Res. 437., s. 355: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1108.

Res. 438., s. 356: Aigeai Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5449.

Res. 439., s. 357: Anazarbos Sikkesi, **SNG Pfälzer,** no. 126.

Res. 440., s. 358: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 315.

Res. 441., s. 359: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 330.

Res. 442., s. 360: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 319.

Res. 443., s. 361: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 331.

Res. 444., s. 362: Kolybrassos Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5660.

Res. 445., s. 363: Karallia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 353.

Res. 446., s. 363: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1042.

Res. 447., s. 365: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1469.

Res. 448., s. 366: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 190.

Res. 449., s. 368: = **Res. 30.**

Res. 450., s. 368: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1186.

Res. 451., s. 378: = **Res. 176.**

Res. 452., s. 378: Soloi Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1209.

Res. 453., s. 378: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1203.

Res. 454., s. 379: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1204.

Res. 455., s. 379: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1212.

Res. 456., s. 379: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1201.

Res. 457., s. 380: = **Res. 349.**

Res. 458., s. 381: Adana Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5438.

Res. 459., s. 381: Aigeai Sikkesi, **Lindgren III.,** no. 764A.

Res. 460., s. 382: = **Res. 175.**

Res. 461., s. 383: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 410.

Res. 462., s. 383: Korakesion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 390.

Res. 463., s. 384: = **Res. 117.**

Res. 464., s. 385: Karallia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 365.

Res. 465., s. 385: Philadelphia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 143.

Res. 466., s. 386: Iotape Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 453.

Res. 467., s. 386: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 415.

Res. 468., s. 387: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 447.

Res. 469., s. 389: Selinus Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 465.

Res. 470., s. 389: Selinus Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 88.

Res. 471., s. 390: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 421.

Res. 472., s. 390: Augusta Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1244.

Res. 473., s. 391: Syedra Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 70.

Res. 474., s. 391: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2115.

Res. 475., s. 392: Laertes Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 371.

Res. 476., s. 392: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 382.

Res. 477., s. 393: Lamos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 481.

Res. 478., s. 394: Kelenderis Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5650.

Res. 479., s. 395: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1621.

Res. 480., s. 399: Laertes Sikkesi, **SNG Pfälzer**, no. 878.

Res. 481., s. 402: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 242.

Res. 482., s. 402: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 243.

Res. 483., s. 402: Tarsos Sikkesi, **RPC I.**, no. 4005.1.

Res. 484., s. 406: = **Res. 379.**

Res. 485., s. 406: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/hadrian/_aegeae_GeminiIII_380.jpg, 16.07.2013

Res. 486., s. 407: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1737.

Res. 487., s. 407: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1785.

Res. 488., s. 407: = **Res. 71.**

Res. 489., s. 408: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1600.

Res. 490., s. 409: Kolybrassos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 536.

Res. 491., s. 409: = **Res. 68.**

Res. 492., s. 410: = **Res. 73.**

Res. 493., s. 410: = **Res. 74.**

Res. 494., s. 411: = **Res. 75.**

Res. 495., s. 411: = **Res. 76.**

Res. 496., s. 412: = **Res. 79.**

Res. 497., s. 412: = **Res. 80.**

Res. 498., s. 416: = **Res. 429.**

Res. 499., s. 417: = **Res. 464.**

Res. 500., s. 421: = **Res. 450.**

Res. 501., s. 421: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1629.

Res. 502., s. 422: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1834.

Res. 503., s. 425: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 653.

Res. 504., s. 425: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1532.

Res. 505., s. 426: Karallia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 366.

Res. 506., s. 430: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1270.

Res. 507., s. 430: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 417.

Res. 508., s. 433: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 178.

Res. 509., s. 434: = **Res. 355.**

Res. 510., s. 434: = **Res. 356.**

Res. 511., s. 435: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/ cilicia/tarsos/ SNGLev_928var.jpg, 13.12.2012.

Res. 512., s. 435: Tarsos Sikkesi, Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid =3895, 15.11.2013

Res. 513., s. 435: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/sg/ sg5513.jpg , 12.11.2013.

Res. 514., s. 436: = **Res. 166.**

Res. 515., s. 437: Zephyrion Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1260.

Res. 516., s. 437: = **Res. 8.**

Res. 517., s. 438: = **Res. 101.**

Res. 518., s. 438: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1315.

Res. 519., s. 439: Aigeai Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2320.

Res. 520., s. 440: Anemurion Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 703.

Res. 521., s. 440: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1569.

Res. 522., s. 441: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds. com/coins/greece/cilicia/elaiussa-Sebaste/Prieur_723A.jpg, 12.07.2013.

Res. 523., s. 441: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1572.

Res. 524., s. 441: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 374.

Res. 525., s. 442: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1224.

Res. 526., s. 443: = **Res. 411.**

Res. 527., s. 443: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1705.

Res. 528., s. 443: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1732.

Res. 529., s. 444: Tarsos Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 341.

Res. 530., s. 445: Tarsos Sikkesi, **Ziegler Kilikiens,** no. 744**.**

Res. 531., s. 445: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1706.

Res. 532., s. 446: = **Res. 261.**

Res. 533., s. 446: Elaiussa – Sebaste Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 837.

Res. 534., s. 446: = **Res. 413.**

Res. 535., s. 448: Anazarbos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5474.

Res. 536., s. 448: = **Res. 247.**

Res. 537., s. 448: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser.,** 127, 133.1.

Res. 538., s. 449: = **Res. 253.**

Res. 539., s. 449: Titiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 523.

Res. 540., s. 450: Titiopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 127.

Res. 541., s. 450: Diokaisareia Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5544.

Res. 542., s. 451: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2227.

Res. 543., s. 451: Lalassis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 564.

Res. 544., s. 452: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1755.

Res. 545., s. 453: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1233.

Res. 546., s. 454: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 980.

Res. 547., s. 455: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1005.

Res. 548., s. 456: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1405.

Res. 549., s. 456: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1404.

Res. 550., s. 457: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1395.

Res. 551., s. 457: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5988.

Res. 552., s. 458: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1039.

Res. 553., s. 459: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1075.

Res. 554., s. 459: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1169.

Res. 555., s. 460: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1023.

Res. 556., s. 460: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1602.

Res. 557., s. 461: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1174.

Res. 558., s. 462: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1188.

Res. 559., s. 463: Sekelukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 196.

Res. 560., s. 463: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 179.

Res. 561., s. 464: Diokaisareia Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5548.

Res. 562., s. 464: Augusta Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1238.

Res. 563., s. 465: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1231.

Res. 564., s. 466: Adana Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1877.

Res. 565., s. 467: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1601.

Res. 566., s. 467: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1271.

Res. 567., s. 469: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1388.

Res. 568., s. 469: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1599.

Res. 569., s. 471: Mallos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1928.

Res. 570., s. 472: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1295.

Res. 571., s. 472: Mallos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 308.

Res. 572., s. 473: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1462.

Res. 573., s. 474: Flavioupolis Sikkesi, **RPC II.,** no. 1758.

Res. 574., s. 474: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1330.

Res. 575., s. 475: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1248.

Res. 576., s. 477: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1775.

Res. 577., s. 477: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 772.

Res. 578., s. 478: Karallia Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 579.

Res. 579., s. 478: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 2237.

Res. 580., s. 479: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 385.

Res. 581., s. 480: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1358.

Res. 582., s. 481: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1288.

Res. 583., s. 482: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1292.

Res. 584., s. 483: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1290.

Res. 585., s. 484: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1571.

Res. 586., s. 485: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1680.

Res. 587., s. 485: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1694.

Res. 588., s. 486: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1809.

Res. 589., s. 486: Epiphaneia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1812.

Res. 590., s. 488: Laertes Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 60.

Res. 591., s. 490: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 740.

Res. 592., s. 491: Korykos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 5685.

Res. 593., s. 492: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 51.

Res. 594., s. 493: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1179.

Res. 595., s. 494: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 378.

Res. 596., s. 495: = Res. 560.

Res. 597., s. 495: = Res. 561.

Res. 598., s. 496: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1266.

Res. 599., s. 497: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1592.

Res. 600., s. 498: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 204.

Res. 601., s. 500: Isaura Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 259.

Res. 602., s. 501: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 496.

Res. 603., s. 511: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 324.

Res. 604., s. 511: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 421.

Res. 605., s. 513: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 700.

Res. 606., s. 514: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1628.

Res. 607., s. 516: = Res. 525.

Res. 608., s. 518: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 42.

Res. 609., s. 519: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 40.

Res. 610., s. 519: Soloi Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 137.

Res. 611., s. 522: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1273.

Res. 612., s. 522: = **Res. 30.**

Res. 613., s. 523: Mallos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1933.

Res. 614., s. 524: = **Res. 582.**

Res. 615., s. 524: = **Res. 583.**

Res. 616., s. 527: Kibyra Minor Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 385.

Res. 617., s. 528: Flavioupolis, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1529.

Res. 618., s. 528: Aigeai, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1707.

Res. 619., s. 529: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1546.

Res. 620., s. 529: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Pfälzer,** no. 519.

Res. 621., s. 529: Diokaisareia Sikkesi**,** Staffieri, Diocaesarea, 26.

Res. 622., s. 533: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 161.

Res. 623., s. 533: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 75.

Res. 624., s. 533: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 242.

Res. 625., s. 534: = **Res. 237.**

Res. 626., s. 534: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 229.

Res. 627., s. 534: = **Res. 280.**

Res. 628., s. 535: Isaura Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 75.

Res. 629., s. 535: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 154.

Res. 630., s. 535: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1646.

Res. 631., s. 536: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1672.

Res. 632., s. 536: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =6362, 13.09.2013.

Res. 633., s. 536: Soloi (veya Mallos) Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 396.

Res. 634., s. 537: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 50.

Res. 635., s. 537: = **Res. 302.**

Res. 636., s. 538: Issos Sikkesi, Casabonne, type 6.

Res. 637., s. 538: = **Res. 368.**

Res. 638., s. 539: = **Res. 14.**

Res. 639., s. 539: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1618.

Res. 640., s. 539: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 647.

Res. 641., s. 540: Eirenopolis Sikkesi, **(Çevrimiçi),** http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage. php?pid =8754, 18.11.2013.

Res. 642., s. 540: = **Res. 2.**

Res. 643., s. 541: Tarsos Sikkesi, **SNG Pfälzer.,** no. 1437.

Res. 644., s. 542: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1551.

Res. 645., s. 542: Flavioupolis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage.php?pid =5349, 12.07.2013.

Res. 646., s. 542: Kasai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 309.

Res. 647., s. 543: Eirenopolis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/ coins/ ric/severus_alexander/_ irenopolis_Karbach_126var.jpg, 12.10.2013.

Res. 648., s. 544: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 295.

Res. 649., s. 545: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1069.

Res. 650., s. 546: Kasai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 302.

Res. 651., s. 546: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 366.

Res. 652., s. 547: Tarsos Sikkesi, **SNG Cop.**, no. 383.

Res. 653., s. 548: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1097.

Res. 654., s. 549: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 188.

Res. 655., s. 549: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.,** no. 189.

Res. 656., s. 550: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 237.

Res. 657., s. 551: Epiphaneia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/ antoninus_pius/_epiphanea_SNGLev_Supp424var.jpg, 12.06.2013.

Res. 658., s. 551: = **Res. 180.**

Res. 659., s. 552: Eirenopolis Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 2228.

Res. 660., s. 553: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 677.

Res. 661., s. 559: Mopsuhestia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =4457, 13.05.2013.

Res. 662., s. 560: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1357.

Res. 663., s. 562: = **Res. 394.**

Res. 664., s. 563: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1717.

Res. 665., s. 563: Aigeai Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/ hadrian/_aegeae _AR3 Drachm_Prieur_715.jpg, 14.06.2013.

Res. 666., s. 564: = **Res. 14.**

Res. 667., s. 564: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1757.

Res. 668., s. 565: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1176.

Res. 669., s. 567: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 498.

Res. 670., s. 567: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 499.

Res. 671., s. 571: = **Res. 194.**

Res. 672., s. 572: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 6005.

Res. 673., s. 572: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1049.

Res. 674., s. 573: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1426.

Res. 675., s. 575: Kelenderis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ greece/cilicia /kelenderis/SNGLev_17.jpg,, 19.06.2013.

Res. 676., s. 576: Kelenderis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ greece/cilicia/kelenderis/ SNGFr_51.jpg, 19.06.2013.

Res. 677., s. 576: Kelenderis Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5639.

Res. 678., s. 577: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 37.

Res. 679., s. 579: = **Res. 49.**

Res. 680., s. 579: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 89.

Res. 681., s. 580: = **Res. 55.**

Res. 682., s. 580: = **Res. 305.**

Res. 683., s. 582: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1368.

Res. 684., s. 584: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1040.

Res. 685., s. 586: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5987.

Res. 686., s. 586: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1013.

Res. 687., s. 586: Ninika - Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 624.

Res. 688., s. 589: Mopsuhestia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =8601, 13.09.2013.

Res. 689., s. 589: Mopsuhestia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =4357, 15.08.2013.

Res. 690., s. 590: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1428.

Res. 691., s. 591: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1777.

Res. 692., s. 591: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1740.

Res. 693., s. 593: Eirenopolis Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1613.

Res. 694., s. 595: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1711.

Res. 695., s. 596: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1795.

Res. 696., s. 598: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1372.

Res. 697., s. 598: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1130.

Res. 698., s. 600: Ninika – Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 602.

Res. 699., s. 601: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1128.

Res. 700., s. 603: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1096.

Res. 701., s. 603: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1110.

Res. 702., s. 604: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1164.

Res. 703., s. 605: Anazarbos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =10549, 08.09.2013.

Res. 704., s. 607: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1031.

Res. 705., s. 609: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1490.

Res. 706., s. 610: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1036.

Res. 707., s. 611: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 262.

Res. 708., s. 611: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1410.

Res. 709., s. 612: Anazarbos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5504.

Res. 710., s. 612: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1504.

Res. 711., s. 613: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1197.

Res. 712., s. 615: = **Res. 246**

Res. 713., s. 618: Aigeai Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 8666.

Res. 714., s. 620: = **Res. 569**

Res. 715., s. 624: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 124.

Res. 716., s. 624: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 149.

Res. 717., s. 624: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 130.

Res. 718., s. 625: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 62.

Res. 719., s. 626: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 216.

Res. 720., s. 629: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Pfälzer.,** no. 609.

Res. 721., s. 629: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1615.

Res. 722., s. 632: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 660.

Res. 723., s. 632: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1619.

Res. 724., s. 633: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1101.

Res. 725., s. 638: = **Res. 244**

Res. 726., s. 639: = **Res. 370**

Res. 727., s. 639: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1267.

Res. 728., s. 640: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 384.

Res. 729., s. 640: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 205.

Res. 730., s. 641: = **Res. 238**

Res. 731., s. 641: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1685.

Res. 732., s. 641: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1556.

Res. 733., s. 642: = **Res. 385**

Res. 734., s. 642: Seleukeia Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 201.

Res. 735., s. 643: Elaiussa – Sebaste Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 838.

Res. 736., s. 643: Elaiussa – Sebaste Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 229.

Res. 737., s. 644: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1123.

Res. 738., s. 644: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1681.

Res. 739., s. 645: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 880.

Res. 740., s. 645: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 734.

Res. 741., s. 646: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 206.

Res. 742., s. 647: = **Res. 616**

Res. 743., s. 648: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1414.

Res. 744., s. 648: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1417.

Res. 745., s. 650: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1473.

Res. 746., s. 651: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1196.

Res. 747., s. 651: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 199.

Res. 748., s. 652: Seleukeia Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1069.

Res. 749., s. 653: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 779.

Res. 750., s. 653: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1124.

Res. 751., s. 654: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1626.

Res. 752., s. 654: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1594.

Res. 753., s. 655: Seleukeia Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1030.

Res. 754., s. 656: Anazarbos Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5496.

Res. 755., s. 657: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 2096.

Res. 756., s. 658: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1500.

Res. 757., s. 658: Anazarbos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 2123.

Res. 758., s. 663: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 236.

Res. 759., s. 663: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 237.

Res. 759a., s. 664: Nagidos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5761.

Res. 760., s. 664: Bilinmiyor, Tarsos (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 241.

Res. 761., s. 666: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 816.

Res. 762., s. 667: Korykos Sikkesi, **SNG France 2.,** no. 1117.

Res. 763., s. 669: Mriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 181.

Res. 764., s. 672: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 11.

Res. 765., s. 672: Bilinmiyor, Kelenderis (?) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 246.

Res. 766., s. 672: = **Res. 192**

Res. 767., s. 672: = **Res. 193**

Res. 768., s. 673: = **Res. 384**

Res. 769., s. 673: Bilinmiyor, (Nagidos veya Aphrodisias) Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 246.

Res. 770., s. 673: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 31.

Res. 771., s. 674: = **Res. 321**

Res. 772., s. 678: Ninika - Klaudiopolis Sikkesi, **SNG France 2,** no. 794.

Res. 773., s. 679: Mallos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins /ric/ gordian_III/_mallus_ SNGRighetti_1592.jpg, 12.04.2013.

Res. 774., s. 682: = **Res. 104**

Res. 775., s. 683: = **Res. 136**

Res. 776., s. 684: = **Res. 138**

Res. 777., s. 684: = **Res. 139**

Res. 778., s. 684: = **Res. 137**

Res. 779., s. 685: = **Res. 140**

Res. 780., s. 686: = **Res. 132**

Res. 781., s. 689: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1045.

Res. 782., s. 690: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1125.

Res. 783., s. 692: = **Res. 769**

Res. 784., s. 692: = **Res. 296**

Res. 785., s. 695: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 59.

Res. 786., s. 695: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/ displayimage.php?pid =276, 17.12.2013.

Res. 787., s. 698: = **Res. 210**

Res. 788., s. 698: = **Res. 289**

Res. 789., s. 701: Kelenderis Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5636.

Res. 790., s. 701: Kelenderis Sikkesi, **BMC Cilicia,** no. 15.

Res. 791., s. 701: Kelenderis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage.php?pid =6184, 25.12.2013.

Res. 792., s. 702: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 57.

Res. 793., s. 702: Bilinmiyor, Kelenderis veya Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 208.

Res. 794., s. 702: = **Res. 765**

Res. 795., s. 703: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 27.

Res. 796., s. 703: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 32.

Res. 797., s. 703: Res. 367

Res. 798., s. 708: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.acsearch.info/ext_ image. html?id=116409, 13.08.2013

Res. 799., s. 708: = **Res. 97**

Res. 800., s. 709: = **Res. 89**

Res. 801., s. 710: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 183.

Res. 802., s. 710: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 997.

Res. 803., s. 711: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1141.

Res. 804., s. 711: = **Res. 629**

Res. 805., s. 712: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock.,** no. 5854.

Res. 806., s. 713: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 184.

Res. 807., s. 713: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 188.

Res. 808., s. 714: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 185.

Res. 809., s. 714: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 191.

Res. 810., s. 714: Myriandros Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 189.

Res. 811., s. 714: = **Res. 7**

Res. 812., s. 715: = **Res. 194**

Res. 813., s. 715: Bilinmiyor, Mallos (?) Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www. coinarchives. com /a/lotviewer. php?LotID=579157, 19.07.2013.

Res. 814., s. 715: Bilinmiyor, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins /greece/ cilicia/ uncertain/ hemiobol_3.jpg, 13.08.2013.

Res. 815., s. 716: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1052.

Res. 816., s. 716: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 120.

Res. 817., s. 717: = **Res. 760**

Res. 818., s. 718: = **Res. 763**

Res. 819., s. 719: = **Res. 450**

Res. 820., s. 723: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 29.

Res. 821., s. 723: = **Res. 513**

Res. 822., s. 724: = **Res. 519**

Res. 823., s. 724: = **Res. 527**

Res. 824., s. 725: Aigeai Sikkesi, **SNG France 2,** no. 2288.

Res. 825., s. 725: = **Res. 38**

Res. 826., s. 725: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1212.

Res. 827., s. 726: Adana Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1219.

Res. 828., s. 726: = **Res. 198**

Res. 829., s. 730: = **Res. 54**

Res. 830., s. 730: = **Res. 793**

Res. 831., s. 731: = **Res. 382**

Res. 832., s. 731: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 714.

Res. 833., s. 731: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 710.

Res. 834., s. 736: Ninika Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 603.

Res. 835., s. 736: Ninika Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 599.

Res. 836., s. 737: Ninika Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 616.

Res. 837., s. 737: Ninika Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 620.

Res. 838., s. 737: Augusta Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1239.

Res. 839., s. 738: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 729.

Res. 840., s. 738: Koropissos Sikkesi, (Çevrimiçi) http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid =4991, 15.10.2013.

Res. 841., s. 738: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 751.

Res. 842., s. 739: = **Res. 187**

Res. 843., s. 742: = **Res. 53**

Res. 844., s. 746: = **Res. 194**

Res. 845., s. 746: = **Res. 626**

Res. 846., s. 747: Bilinmiyor, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 228.

Res. 847., s. 747: = **Res. 66**

Res. 848., s. 748: = **Res. 381**

Res. 849., s. 748: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1719.

Res. 850., s. 749: Olba Sikkesi, **SNG France 2,** no. 851.

Res. 851., s. 749: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1800.

Res. 852., s. 750: = **Res. 523**

Res. 853., s. 750: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1583.

Res. 854., s. 751: = **Res. 541**

Res. 855., s. 751: Ninika Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 601.

Res. 856., s. 752: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1000.

Res. 857., s. 752: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1334.

Res. 858., s. 753: Antiochia ad Cragum Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 476.

Res. 859., s. 754: Kestros Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/lucius_verus/_cestrus_ SNGLev_471.jpg, 13.06.2013.

Res. 860., s. 755: = **Res. 421**

Res. 861., s. 755: = **Res. 242**

Res. 862., s. 760: = **Res. 675**

Res. 863., s. 760: = **Res. 789**

Res. 864., s. 760: = **Res. 795**

Res. 865., s. 761: = **Res. 677**

Res. 866., s. 761: = **Res. 770**

Res. 867., s. 761: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 24.

Res. 868., s. 762: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 23.

Res. 869., s. 763: = **Res. 676**

Res. 870., s. 763: = **Res. 820**

Res. 871., s. 763: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 20.

Res. 872., s. 764: = **Res. 369**

Res. 873., s. 764: = **Res. 389**

Res. 874., s. 765: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1754.

Res. 875., s. 765: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1738.

Res. 876., s. 766: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1751.

Res. 877., s. 766: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1753.

Res. 878., s. 770: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 317.

Res. 879., s. 770: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1338.

Res. 880., s. 774: Olba Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 845.

Res. 881., s. 775: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1759.

Res. 882., s. 779: = **Res. 212**

Res. 883., s. 779: Mopsuhestia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =9324, 17.12.2013.

Res. 884., s. 783: = **Res. 798**

Res. 885., s. 783: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1367.

Res. 886., s. 786: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 728..

Res. 887., s. 788: = **Res. 608**

Res. 888., s. 789: = **Res. 357**

Res. 889., s. 789: = **Res. 358**

Res. 890., s. 789: = **Res. 609**

Res. 891., s. 790: = **Res. 610**

Res. 892., s. 790: = **Res. 378**

Res. 893., s. 790: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5890.

Res. 894., s. 791: = **Res. 173**

Res. 895., s. 791: = **Res. 174**

Res. 896., s. 791: Soloi Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 187.

Res. 897., s. 792: Soloi Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 45.

Res. 898., s. 792: = **Res. 380**

Res. 899., s. 793: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 884.

Res. 900., s. 793: Pompeiopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 243.

Res. 901., s. 793: Philadelphia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 144.

Res. 902., s. 798: = **Res. 808**

Res. 903., s. 798: = **Res. 809**

Res. 904., s. 799: = **Res. 899**

Res. 905., s. 799: = **Res. 893**

Res. 906., s. 800: = **Res. 840**

Res. 907., s. 800: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1482.

Res. 908., s. 801: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1483.

Res. 909., s. 804: Augusta Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1891.

Res. 910., s. 805: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1441.

Res. 911., s. 805: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1440.

Res. 912., s. 806: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1456.

Res. 913., s. 806: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser., .**, no. 383.1.

Res. 914., s. 807: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1433.

Res. 915., s. 809: = **Res. 377**

Res. 916., s. 809: = **Res. 375**

Res. 917., s. 810: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 640.

Res. 918., s. 811: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 641.

Res. 919., s. 812: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 657.

Res. 920., s. 812: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 672.

Res. 921., s. 813: Diokaisareia Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 6.

Res. 922., s. 813: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 671.

Res. 923., s. 814: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 678.

Res. 924., s. 814: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 634.

Res. 925., s. 815: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 637.

Res. 926., s. 815: = **Res. 171**

Res. 927., s. 816: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 645.

Res. 928., s. 816: Diokaisareia Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 5.

Res. 929., s. 819: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1484.

Res. 930., s. 819: = **Res. 545**

Res. 931., s. 820: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 390.

Res. 932., s. 823: = **Res. 212**

Res. 933., s. 825: Korykos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 804.

Res. 934., s. 826: = **Res. 883**

Res. 935., s. 826: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1452.

Res. 936., s. 827: = **Res. 880**

Res. 937., s. 828: Hierapolis – Kastabala Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds. com/coins /ric/nerva/_hierapolis Kastabala_ SNGvA _8676.jpg, 15.09.2013.

Res. 938., s. 831: = **Res. 321**

Res. 939., s. 833: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 644.

Res. 940., s. 833: = **Res. 372**

Res. 941., s. 836: = **Res. 939**

Res. 942., s. 837: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1281.

Res. 943., s. 837: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1366.

Res. 944., s. 837: = **Res. 631**

Res. 945., s. 838: = **Res. 632**

Res. 946., s. 838: = **Res. 265**

Res. 947., s. 838: = **Res. 833**

Res. 948., s. 839: = **Res. 630**

Res. 949., s. 839: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 646.

Res. 950., s. 842: = **Res. 375**

Res. 951., s. 842: = **Res. 377**

Res. 952., s. 842: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 123.

Res. 953., s. 843: = **Res. 102**

Res. 954., s. 843: = **Res. 914**

Res. 955., s. 846: = **Res. 631**

Res. 956., s. 847: = **Res. 632**

Res. 957., s. 847: = **Res. 245**

Res. 958., s. 849: = **Res. 684**

Res. 959., s. 850: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1080.

Res. 960., s. 851: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1078.

Res. 961., s. 851: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1089.

Res. 962., s. 854: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1033.

Res. 963., s. 854: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 269.

Res. 964., s. 855: = **Res. 960**

Res. 965., s. 856: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1557.

Res. 966., s. 857: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1677.

Res. 967., s. 857: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1651.

Res. 968., s. 858: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1173.

Res. 969., s. 858: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =5517, 15.08.2013.

Res. 970., s. 860: Nagidos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid =3224, 18.04.2013.

Res. 971., s. 861: Nagidos Sikkesi, **SNG v. Aulock**, no. 5761.

Res. 972., s. 861: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 15.

Res. 973., s. 861: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 20.

Res. 974., s. 865: Nagidos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 898.

Res. 975., s. 865: Zephyrion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 905.

Res. 976., s. 865: Hierapolis - Kastabala Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1595.

Res. 977., s. 866: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1766.

Res. 978., s. 869: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1019.

Res. 979., s. 869: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 267.

Res. 980., s. 870: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =9996, 17.09.2013.

Res. 981., s. 870: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1130.

Res. 982., s. 871: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 270.

Res. 983., s. 871: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1701.

Res. 984., s. 872: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1699.

Res. 985., s. 872: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1139.

Res. 986., s. 873: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1820.

Res. 987., s. 873: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser.**, no. 413.

Res. 988., s. 874: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser.**, no. 653.

Res. 989., s. 874: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1524.

Res. 990., s. 875: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1411.

Res. 991., s. 875: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1467.

Res. 992., s. 876: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1495.

Res. 993., s. 876: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 330.

Res. 994., s. 877: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1424.

Res. 995., s. 878: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1519.

Res. 996., s. 878: = Res. 585

Res. 997., s. 880: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1360.

Res. 998., s. 880: = Res. 581

Res. 999., s. 881: = Res. 976

Res. 1000., s. 882: Eirenopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1617.

Res. 1001., s. 883: Seydra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 435.

Res. 1002., s. 883: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1802.

Res. 1003., s. 884: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1296.

Res. 1004., s. 884: = Res. 134

Res. 1005., s. 887: = Res. 239

Res. 1006., s. 887: = Res. 240

Res. 1007., s. 888: = Res. 879

Res. 1008., s. 888: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1993.

Res. 1009., s. 889: Ninika – Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1296.

Res. 1010., s. 890: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 200.

Res. 1011., s. 890: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 781.

Res. 1012., s. 893: Olba Sikkesi, **SNG v. Aulock.**, no. 5793.

Res. 1013., s. 893: = Res. 927

Res. 1014., s. 893: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 671.

Res. 1015., s. 894: Diokaisareia Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 886.

Res. 1016., s. 896: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1306.

Res. 1017., s. 897: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1419.

Res. 1018., s. 897: Mopsuhestia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1275

Res. 1019., s. 900: = Res. 933

Res. 1020., s. 900: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1708.

Res. 1021., s. 902: = Res. 764

Res. 1022., s. 902: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 209.

Res. 1023., s. 902: Kelenderis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 165.

Res. 1024., s. 903: = Res. 395

Res. 1025., s. 903: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid =10721, 15.09.2013.

Res. 1026., s. 905: = **Res. 977**

Res. 1027., s. 908: = **Res. 942**

Res. 1028., s. 908: = **Res. 543**

Res. 1029., s. 909: = **Res. 345**

Res. 1030., s. 912: = **Res. 170**

Res. 1031., s. 912: Olba Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 631.

Res. 1032., s. 913: = **Res. 1012**

Res. 1033., s. 913: = **Res. 543**

Res. 1034., s. 916: Tarsos Sikkesi, **SNG Cop.,** no. 341.

Res. 1035., s. 916: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1451.

Res. 1036., s. 917: Tarsos Sikkesi, **SNG v. Aulock,** no. 6057.

Res. 1037., s. 917: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1781.

Res. 1038., s. 919: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1100.

Res. 1039., s. 921: Elaiussa – Sebaste Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 848.

Res. 1040., s. 924: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1743.

Res. 1041., s. 925: = **Res. 69**

Res. 1042., s. 925: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1789.

Res. 1043., s. 926: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1793.

Res. 1044., s. 926: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1780.

Res. 1045., s. 927: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 344.

Res. 1046., s. 928: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1801.

Res. 1047., s. 928: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1775.

Res. 1048., s. 931: Mallos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1285.

Res. 1049., s. 931: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 349.

Res. 1050., s. 933: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2,** no. 1708.

Res. 1051., s. 935: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1472.

Res. 1052., s. 936: Karallia Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 579.

Res. 1053., s. 937: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1602.

Res. 1054., s. 937: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1142.

Res. 1055., s. 939: Titiopolis Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid=8964, 18.06.2013.

Res. 1056., s. 940: Titiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 528.

Res. 1057., s. 940: Isaura Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 264.

Res. 1058., s. 941: Koropissos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 591.

Res. 1059., s. 942: Anemurion Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 502.

Res. 1060., s. 944: Selinus Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 91.

Res. 1061., s. 945: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 348.

Res. 1061a., s. 945: Diokaisareia Sikkesi, **BMC Cilicia.**, no. 6.

Res. 1062., s. 948: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1481.

Res. 1063., s. 948: = **Res. 929**

Res. 1064., s. 951: Philadelphia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 575.

Res. 1065., s. 952: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1792.

Res. 1066., s. 952: Isaura Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 263.

Res. 1067., s. 953: Ninika - Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 168.

Res. 1068., s. 953: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1514.

Res. 1069., s. 954: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid=8583, 01.07.2013.

Res. 1070., s. 954: Kolybrassos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 561.

Res. 1071., s. 955: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1477.

Res. 1072., s. 955: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kilikiens.,** no. 1102.

Res. 1073., s. 956: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1470.

Res. 1074., s. 957: Anazarbos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =10685, 07.07.2013.

Res. 1075., s. 957: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid =8650, 15.08.2013.

Res. 1076., s. 957: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1018.

Res. 1077., s. 958: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser.**, no. 197.

Res. 1078., s. 959: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1392.

Res. 1079., s. 959: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1400.

Res. 1080., s. 960: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 351.

Res. 1081., s. 961: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1022.

Res. 1082., s. 961: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1036.

Res. 1083., s. 963: Anazarbos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1416.

Res. 1084., s. 963: Anazarbos Sikkesi, **Ziegler Kaiser.**, no. 542.

Res. 1085., s. 969: Tarsos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/ maximinus_I/_tarsos_CNG_69-1163.jpg, 08.09.2013.

Res. 1086., s. 971: Syedra Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid=9995, 18. 07.2013.

Res. 1087., s. 971: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 427.

Res. 1088., s. 972: Syedra Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 432.

Res. 1089., s. 974: = **Res. 211**

Res. 1090., s. 976: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1104.

Res. 1091., s. 978: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1053.

Res. 1092., s. 979: Mallos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =2145, 16.09.2013.

Res. 1093., s. 980: Ninika – Klaudiopolis Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 618.

Res. 1094., s. 984: = **Res. 41**

Res. 1095., s. 984: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 756.

Res. 1096., s. 985: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 764.

Res. 1097., s. 985: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 763.

Res. 1098., s. 986: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 789.

Res. 1099., s. 986: = **Res. 448**

Res. 1100., s. 987: Diokaisareia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 668.

Res. 1101., s. 990: Kasai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 306.

Res. 1102., s. 990: Kolybrassos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 346.

Res. 1103., s. 994: = **Res. 804**

Res. 1104., s. 994: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1126.

Res. 1105., s. 996: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1051.

Res. 1106., s. 998: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1659.

Res. 1107., s. 999: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1659.

Res. 1108., s. 1001: Flavioupolis Sikkesi, **SNG Levante Suppl.**, no. 366.

Res. 1109., s. 1002: Tarsos Sikkesi, **Lindgren I.**, no. 1632.

Res. 1110., s. 1004: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1629.

Res. 1111., s. 1005: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1152.

Res. 1112., s. 1007: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1160.

Res. 1113., s. 1009: Tarsos Sikkesi, **SNG France 2.**, no. 1587.

Res. 1114., s. 1011: Koropissos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 590.

Res. 1115., s. 1012: Koropissos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage.php?pid =8655, 14.06.2013

Res. 1116., s. 1014: Tarsos Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1118.

Res. 1117., s. 1016: Aigeai Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 1713.

Res. 1118., s. 1018: Seleukeia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/displayimage.php?pid =5548, 17.08.2015

Res. 1119., s. 1019: Seleukeia Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery /displayimage.php?pid =10773, 19.09.2013.

Res. 1120., s. 1022: Seleukeia Sikkesi, **SNG Pfälzer.,** no. 1067.

Res. 1121., s. 1022: Seleukeia Sikkesi, **SNG Levante - Cilicia.**, no. 788.

Tablolar

Tab. 1. Ana (An, Anu) tip cetveli, s. 18.

Tab. 2. Apollon tip cetveli, s. 47.

Tab. 3. Ares tip cetveli, s. 68.

Tab. 4. Asklepios tip cetveli, s. 82.

Tab. 5. Baal (Baal, Baaltars, Rhosos Baal'ı) tip cetveli, s. 102.

Tab. 6. Dionysos tip cetveli, s. 132.

Tab. 7. Harpokrates tip cetveli, s. 139.

Tab. 8. Helios tip cetveli, s. 148.

Tab. 9. Hermes tip cetveli, s. 163.

Tab. 10. Kronos tip cetveli, s. 171.

Tab. 11. Melkart tip cetveli, s. 174.

Tab. 12. Men tip cetveli, s. 176.

Tab. 13. Mithras tip cetveli, s. 179.

Tab. 14. Nehir Tanrıları tip cetveli, s. 192.

Tab. 15. Nergal tip cetveli, s. 197.

Tab. 16. Poseidon tip cetveli, s. 204.

Tab. 17. Sandan tip cetveli, s. 210.

Tab. 18. Sarapis tip cetveli, s. 220.

Tab. 19. Zeus tip cetveli, s. 255.

Tab. 20. Deniz Tanrısı (?) tip cetveli, s. 261.

Tab. 21. Atlı Tanrı (?) tip cetveli, s. 263.

Tab. 22. Aphrodite tip cetveli, s. 280.

Tab. 23. Artemis tip cetveli, s. 306.

Tab. 24. Athena tip cetveli, s. 369.

Tab. 25. Demeter tip cetveli, s. 395.

Tab. 26. Hekate tip cetveli, s. 399.

Tab. 27. Hera tip cetveli, s. 403.

Tab. 28. Hygieia tip cetveli, s. 413.

Tab. 29. Isis tip cetveli, s. 418

Tab. 30. Kybele tip cetveli, s. 422.

Tab. 31. Selene tip cetveli, s. 427.
Tab. 32. Tanrıça Roma tip cetveli, s. 430.
Tab. 33. Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) tip cetveli, s. 501.
Tab. 34. Tykhe tip cetveli, s. 505.
Tab. 35. Uzun Giyimli Tanrıça (?) tip cetveli, s. 512.
Tab. 36. Tanrıça Başı (?) tip cetveli, s. 513.
Tab. 37. Atlı Tanrıça (?) tip cetveli, s. 514.
Tab. 38. Adanos tip cetveli, s. 516.
Tab. 39. Amazonlar tip cetveli, s. 519.
Tab. 40. Amphilokhos tip cetveli, s. 524.
Tab. 41. Dioskurlar tip cetveli, s. 530.
Tab. 42. Herakles tip cetveli, s. 553.
Tab. 43. Mopsos tip cetveli, s.560.
Tab. 44. Perseus tip cetveli, s. 568.
Tab. 45. Triptolemos tip cetveli, s. 573.
Tab. 46. Atlı Kahraman (?) tip cetveli, s. 576.
Tab. 47. Amazon (?) tip cetveli, s. 577.
Tab. 48. Arethusa tip cetveli, s. 580.
Tab. 49. Boule tip cetveli, s. 582.
Tab. 50. Demiourgia tip cetveli, s. 584.
Tab. 51. Demos tip cetveli, s. 587.
Tab. 52. Dikaiosyne tip cetveli, s. 591.
Tab. 53. Eirene tip cetveli, s. 593.
Tab. 54. Ekklesia tip cetveli, s. 596.
Tab. 55. Elpis tip cetveli, s. 598.
Tab. **56.** Homonoia (Concordia) tip cetveli, s. 601.
Tab. 57. Kharitler tip cetveli, s. 605.
Tab. 58. Kilikarkhia tip cetveli, s. 607.
Tab. 59. Koinoboulion tip cetveli, s. 613.
Tab. 60. Korybantlar (Kouretler) tip cetveli, s. 615.
Tab. 61. Nympheler tip cetveli, s. 618.
Tab. 62. Roma Senatosu tip cetveli, s. 620.

Tab. 63. Ahura Mazda tip cetveli, s. 626.
Tab. 64. Eirene – Nemesis tip cetveli, s. 629.
Tab. 65. Nemesis tip cetveli, s. 634.
Tab. 66. Nike tip cetveli, s. 659.
Tab. 67. Pan tip cetveli, s. 664.
Tab. 68. Thalassa tip cetveli, s. 667.
Tab. 69. Deniz Tanrısı tip cetveli, s. 669.
Tab. 70. Gorgon Medusa tip cetveli, s. 674.
Tab. 71. Marsyas tip cetveli, s. 679.
Tab. 72. Silenos tip cetveli, s. 686.
Tab. 73. Satyros tip cetveli, s. 686.
Tab. 74. Skylla tip cetveli, s. 690.
Tab. 75. Sphinks tip cetveli, s. 692.
Tab. 76. Griffon tip cetveli, s. 695.
Tab. 77. Hippokampos tip cetveli, s. 698.
Tab. 78. Pegasos tip cetveli, s. 704.
Tab. 79. Aslan tip cetveli, s. 718.
Tab. 80. At tip cetveli, s. 726.
Tab. 81. Baykuş tip cetveli, s. 731.
Tab. 82. Boğa tip cetveli, s. 739.
Tab. 83. Horoz tip cetveli, s. 742.
Tab. 84. Kartal tip cetveli, s. 755.
Tab. 85. Keçi tip cetveli, s. 767.
Tab. 86. Yengeç tip cetveli, s. 771.
Tab. 87. Yılan tip cetveli, s. 776.
Tab. 88. Yunus tip cetveli, s. 779.
Tab. 89. Başak tip cetveli, s. 783.
Tab. 90. Defne Dalı tip cetveli, s. 786.
Tab. 91. Üzüm Salkımı tip cetveli, s. 793.
Tab. 92. Ay ve / veya Yıldız tip cetveli, s. 801.
Tab. 93. Capricornus tip cetveli, s. 807.
Tab. 94. Şimşek Demeti tip cetveli, s. 816.

Tab. 95. Zodiak Çemberi tip cetveli, s. 820.
Tab. 96. Trident tip cetveli, s. 823.
Tab. 97. Kerykeion tip cetveli, s. 828.
Tab. 98. Aigis tip cetveli, s. 831.
Tab. 99. Harpa tip cetveli, s. 833.
Tab. 100. Herakles Sopası tip cetveli, s. 839.
Tab. 101. Kalkan tip cetveli, s. 843.
Tab. 102. Ok ve Yay tip cetveli, s. 847.
Tab. 103. Domiourgos Tacı tip cetveli, s. 851.
Tab. 104. Kilikarkhia tip cetveli, s. 858.
Tab. 105. Kantharos tip cetveli, s. 861.
Tab. 106. Meşale tip cetveli, s. 866.
Tab. 107. Ödül Vazosu tip cetveli, s. 884.
Tab. 108. Sunak tip cetveli, s. 890.
Tab. 109. Taht tip cetveli, s. 894.
Tab. 110. Üç Ayaklı Kazan tip cetveli, s. 897.
Tab. 111. Aphlaston tip cetveli, s. 900.
Tab. 112. Astragalos tip cetveli, s. 903.
Tab. 113. Cista Mystica tip cetveli, s. 905.
Tab. 114. Cornucopia tip cetveli, s. 909.
Tab. 115. Triskeles tip cetveli, s. 913.
Tab. 116. Sandan Anıtı tip cetveli, s. 917.
Tab. 117. Apollon Tapınağı (?) tip cetveli, s. 920.
Tab. 118. Artemis Tapınağı (?) tip cetveli, s. 922.
Tab. 119. Asklepios Tapınağı tip cetveli, s. 928.
Tab. 120. Athena Tapınağı tip cetveli, s. 931.
Tab. 121. Sandan Tapınağı tip cetveli, s. 933.
Tab. 122. Kent Tanrıçası Tapınağı tip cetveli, s. 937.
Tab. 123. Tykhe Tapınağı tip cetveli, s. 942.
Tab. 124. Zeus Tapınağı tip cetveli, s. 946.
Tab. 125. Zodiak (Mithraeum ?) Tapınağı tip cetveli, s. 948.
Tab. 126. Belirsiz Tapınaklar tip cetveli, s. 964.

Tab. 127. Apollon ve Marsyas'ın Müzik Yarışması tip cetveli, s. 969.
Tab. 128. Ares'in Dike Tarafından Yargılanması tip cetveli, s. 972.
Tab. 129. Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi tip cetveli, s. 974.
Tab. 130. Dionysos ve Ariadne tip cetveli, s. 976.
Tab. 131. Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus) tip cetveli, s. 980.
Tab. 132. Gigantomakhia tip cetveli, s. 987.
Tab. 133. Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması tip cetveli, s. 990.
Tab. 134. Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi tip cetveli, s. 995.
Tab. 135. Hydria'nın Öldürülmesi tip cetveli, s. 997.
Tab. 136. Stymphalos Gölü'nün Kuşlarının Öldürülmesi tip cetveli, s. 998.
Tab. 137. Girit Boğası'nın Öldürülmesi tip cetveli, s. 1000.
Tab. 138. Hesperidlerin Altın Elmalarının Getirilmesi tip cetveli, s. 1002.
Tab. 139. Antaios'un Öldürülmesi tip cetveli, s. 1005.
Tab. 140. Telephos'un Bulunması tip cetveli, s. 1007.
Tab. 141. Paris'in Yargısı tip cetveli, s. 1009.
Tab. 142. Perseus ve Andromeda tip cetveli, s. 1012.
Tab. 143. Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?) tip cetveli, s. 1014.
Tab. 144. Amaltheia ve Çocuk Zeus tip cetveli, s. 1017.
Tab. 145. Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus tip cetveli, s. 1019.
Tab. 146. Europa ve Zeus tip cetveli, s. 1022.
Tab. 147. Kent – Tip listesi, s. 1037.
Tab. 148. Antik Çağ Kilikia'sının yönetim ve kültürel etkileşim kronolojisi, s. 1050.

KISALTMALAR LİSTESİ

Kaynak Kısaltmaları:

Adalya Suna – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü (AKMED) yıllık tarih - arkeoloji dergisi.

AJA American Journal of Archaeology. New York.

AMS Asia Minor Studien.

AnatSt Anatolian Studies. Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara. London.

ANRW Aufsteig und Niedergang der römischen Welt.

BMC A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum.

DNP Der Neue Pauly. Enzyklopädie der Antike.

JHS Journal of Hellenic Studies.

LIMC Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae.

NC The Numismatic Chronicle and Journal of the Numismatic Society. London.

Olba Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) Yayınları. Mersin.

RE Paulys Real-Encyclopaedie der classischen Altertumswissenschaft. Stuttgart.

SEG Supplementum Epigraphicum Graecum.

SNG Sylloge Nummorum Graecorum.

Teknik Kısaltmalar

a.e. Aynı eser

a.g.e. Adı geçen eser

a.y. Aynı yer

A.y. Arka yüz

b.a. Bütününe atıf

bkz. Bakınız

b.y. Basım yeri yok

C. Cilt.

Çev. Çeviren.

Çiz. Çizim.

Ed. Editör

Haz. Yayına hazırlayan.

Hrt. Harita

krş. Karşılaştırınız.

Lev. Levha

M.Ö. Milattan önce

M.S. Milattan sonra

Ö.y. Ön yüz

Ref. Referans

Res. Resim

s. Sayfa

Suppl. Supplement.

t.y. Tarih yok.

var. Variation = çeşitleme.

v.b. ve benzeri

vd. ve devamı

v.d. ve diğerleri

yak. yaklaşık

Y.y. yüzyıl

y.y. Yayımcı yok

GİRİŞ

İnsanlar tarih boyunca inanç hayatları ile ilgili simgeleri bazen bir mağara duvarında, bazen inşa ettikleri büyük bir mimari yapıda, bazen de keramik, taş v.b. nesneler üzerinde tasvir etmişlerdir. M.Ö. 7 Yy.'ın sonlarında bunlara sikkeler de eklenmiş ve etkin dolaşım gücüyle, ilerleyen dönemlerde hem siyasi hem de dini propagandanın en yaygın aracı haline gelmiştir.

Sikkeler, genellikle kesin tarih vermeleri, ikonografik ve epigrafik açıdan birçok bilgiyi barındırmaları nedeniyle, diğer alanlarda olduğu gibi, Antik Çağ teoloji araştırmalarında da en önemli kaynaklardan biri olmuştur.

Amaç - Kapsam

Bu bağlamda, günümüze kadar Kilikia kent sikkeleri üzerine sayısız araştırma yapılmıştır[1]. Ancak, bu çalışmalar bölgenin Antik Çağ'daki inanç sisteminin

[1] Kilikia sikkeleri hakkında ilk bilimsel çalışmalar 1900'lü yıllardan itibaren yayınlanmaya başlamıştır. Bunlar, genellikle bölge sikkelerini tanıtan katalog şeklindeki kitaplardır. Bu yayınlardan ilki, 1900 yılında yayınlanmış olan BMC (Catalogue of Greek Coins in the British Museum) kataloglarından, G. F. Hill tarafından hazırlanmış olan "Lycaonia, Isauria, Cilicia" cildidir. 1942 yılında, Danimarka Ulusal Müzesi tarafından yayınlanmış olan 43 ciltlik SNG Copenhagen serilerinden 33. cilt olan "Lycaonia - Cilicia" bir diğer yayındır. 1968 yılında, Almanya'da yayınlanan 18 ciltlik SNG H. von Aulock Katalogları'nın 13. cildi, "Sammlung Kilikien" yayınlanmıştır. 1985 yılında, H.C. Lindgren ve F. L. Kovacs; Lindgren Kolleksiyonu'nda bulunan "Anadolu ve Doğu Akdeniz Bölgesi Bronz Sikkeleri"ni konu alan kataloglarında, Kilikia Sikkeleri için de bir bölüm hazırlamışlardır. 1986 yılında, E. Levante tarafından hazırlanmış olan "SNG Switzerland I Levante Cilicia" yayınlanmıştır. Yine aynı yazar tarafından, 1993 yılında, "SNG France 2 Cabinet des Medailles - Cilicie" ve "SNG Switzerland I Cilicia - Supplement 1" yayınlanmıştır. 1988 yılında, R. Ziegler tarafından, "Münzen Kilikiens aus kleineren deutschen Sammlungen" ve 1993 yılında Anazarbos Darphanesi konulu doçentlik tezi yayınlanmıştır. Yine aynı yazar tarafından 2001 yılında "SNG Pfälzer Privatsammlungen, Isaurien und Kilikien" yayınlanmıştır. 2007 yılında, O. Tekin ve S. Altınoluk tarafından Anamur Müzesi'ndeki Roma İmparatorluk dönemi sikkelerini konu alan "SNG Turkey 2" yayınlanmıştır. Bölge sikkeleri ilgili hazırlanmış olan bu ana kaynaklar dışında, bazıları aynı yazarlara ait yaklaşık 200 adet kitap, makale ve lisansüstü tez çalışması bulunmaktadır. Bu yayınlardan, doğrudan Kilikia tanrıları ve kültlerine yönelik olarak hazırlanmış birkaç makale dışında, yalnızca 1996 yılında A. Güzin Kıral tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanmış olan yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Sadece Kilikia Pedias kentlerini kapsayan bu çalışmada, sikkeler dışında diğer arkeolojik eserlere yer verilmemiştir.

Sikkeler dışında, bölgenin inanç sistemine ışık tutan epigrafik eserlerle ilgili olarak, 20. Y.y.'ın başlarından itibaren Avrupalı araştırmacılar ve gezginler tarafından birçok yayın hazırlanmıştır. Ancak, bu konuda en kapsamlı çalışmalar ve yayınlar, 1980'li yılların sonundan itibaren, Avusturyalı bir ekiple çalışmalara başlanılan, daha sonra M. H. Sayar başkanlığında sürdürülmüş olan "Kilikya'da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Çalışmaları" isimli proje kapsamında yapılmıştır. Ağırlıklı olarak Kilikia Pedias'da sürdürülen bu çalışmalar sonucunda, bölgenin inanç sistemi hakkında bilgiler veren sayısız epigrafik eser yayınlanmıştır. Tüm bu yayınlar içerisinde, Kilikia Pedias'daki tanrılar ve kültlerini konu alan en detaylı araştırmalar, 2004 yılında, Kay Ehling, Daniela Pohl ve M. H. Sayar tarafından "Kulturbegegnung in einem Brückeland Gottheiten und Kulte

bütününü kapsamamış; alan, zaman ve dini tasvirler açısından hep kısmi kalmıştır. Bu hususlar göz önüne alınarak, tezde Antik Çağ'da (M.Ö. yak. 450 - M.S. yak. 260[2]) Kilikia Bölgesi kentleri tarafından bağımsız ve yarı bağımsız olarak basılmış olan dinsel tasvirli sikkeler konu olarak seçilmiş ve bu şekilde, bölgenin inanç evriminin bir bütün halinde sunulması amaçlanmıştır. Bu yönüyle öncül olan çalışmada, sikkelerden elde edilen bilgiler diğer tarihsel ve arkeolojik verilerden de faydalanılarak incelenmiş ve sosyo – ekonomik ve kültürel açıdan yeniden değerlendirilmiştir.

Kilikia'nın Fiziki ve Tarihi Coğrafyası

Günümüz Türkiye'sinin Akdeniz Bölgesi'nin sınırları içinde kalan, kuzeyde Orta Toroslar, güneyde Akdeniz, batıda Antalya Ovası ve doğuda Amanos Dağları ile çevrili olan alana Antik Çağ'da Kilikia denmekteydi. Bu alanın sınırları, Antik coğrafyacı Strabon (M.Ö. 64. - M.S. 24) tarafından, ovalık (pedias) ve dağlık (trakheia / trakheotis) olarak iki bölüme ayrılarak tanımlanmıştır. Buna göre, Amanos Dağları'ndan, Lamos'a (Mersin / Limonlu) kadar olan kısım "Kilikia Pedias"; buradan Korakesion (Antalya / Alanya) kentine kadar olan kısım ise "Kilikia Trakheia" olarak adlandırılmıştır[3] (Bkz. aş.: Hrt. 1). Romalılar ise, Ovalık Kilikia'ya "Cilicia Campestris", Dağlık Kilikia'ya "Cilicia Aspera" adını vermişlerdir[4].

Kilikia isminin kaynağı ve anlamı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak bölgenin adı farklı şekillerde M.Ö. 2. Binyıl'ın ikinci yarısından itibaren Mısır, Hitit, Assur, Babil, Pers ve Yunan kaynaklarında geçmektedir. M. Ö. 2. Binyıl'a ait Hitit

---

als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien" adı altında (Asia Minor Studien, Cild 53) yayınlanmıştır.

Sikkeler ve epigrafik eserler dışında, antik kentlerde ve bölge müzelerinde yer alan tapınaklar, mezar anıtları, steller ve sunaklar gibi bölgenin inanç sistemi hakkında bilgiler veren, birçok arkeolojik eser bulunmaktadır. Ancak, bu eserlerin bir kısmı yayınlanmadığı gibi, yayınlananlar da bölgenin tamamına yönelik değildir.

[2] Seleukos Krallığı'nın bölgede hakim olduğu dönemin büyük bir kısmında (M.Ö. yak.281-175) Kilikia kentlerinin kendi adlarına sikke basma yetkileri ellerinden alındığından, bu tarihlere ait sikkeler çalışmanın kapsamı dışındadır.

[3] Strabon, **Geographika. Antik Anadolu Coğrafyası. Kitap: XII – XIII – XIV**., Çev. Adnan Pekman, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2005, XIV,V, 1 vd.

[4] A. Ünal, S. Girginer, **Kilikya – Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji**, İstanbul, Homer Kitabevi, 2007., s. 119 vd.

metinlerinde bölgenin adından Kizzuwatna olarak bahsedilmektedir[5]. M.Ö. 13. Yy.'a ait Mısır kaynaklarında ise, Kades olarak geçmektedir. M.Ö. 8. Yy.'da Yeni Assur Kralı III. Tiglatpileser dönemine ait tabletlerde geçen "Hilakku" kelimesi, bölgenin dağlık kısımlarına verilen addır. Yine Assur belgelerinde ovalık Kilikia için "Que" denilmektedir. Yeni Babil belgelerinde bölgenin bu iki kısmı "Hume" (Que) ve "Pirindu" (Hilakku) olarak adlandırılmaktadır[6]. Yunan kaynaklarında ise bölgenin isminin kaynağı, mitografların genellikle benimsediği bir yöntemle, efsanevi bir kahramana atfedilmiş ve Europa ve Zeus mithosu[7] ile ilişkili olarak, Agenor'un oğlu Kiliks'in bölgeye adını verdiği ve burada yaşayan halka da önceleri "Hypakhaioi" (=karışık veya yarı Akhalılar) denilirken, sonradan Kilikialılar denildiği ileri sürülmüştür[8]. Ancak, M.Ö. 4. Yy.'ın başından itibaren Pers satrapları tarafından yönetilen bölgenin, Tarsos kentine ait Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374) dönemi sikkelerinde satrabın adıyla birlikte yer alan Aramice "HLK" kelimesi[9], Kilikia'nın Assur belgelerinde adı geçen Hilakku veya ona yakın bir isimle anıldığını göstermesi açısından önemlidir. Bütün bu bilgiler ışığında, Kilikia adının etimolojik açıdan kendisine en yakın olan Hilakku kelimesinden türemiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Genellikle subtropikal iklim koşullarının yaşandığı bölgenin iki bölümü, coğrafi olarak birbirinden tamamen farklı özellikler gösterir. Pedias kısmı, bölgenin üç büyük nehri olan Ceyhan (Pyramos), Seyhan (Saros) ve Berdan Çayı'nın (Kydnos) Toroslardan taşıdığı alüvyonlarla oluşmuş, günümüz Çukurova'sı ve çevresini kapsayan bir dolgu ovasıdır[10]. Oldukça verimli olan bu topraklarda tarım ve hayvancılık gelişmiş ve bölgenin bu kısmı Antik Çağ'da özellikle tahılcılık, bağcılık ve ketencilikle ünlenmiştir[11]. Trakheia kısmı ise, Orta Toroslar'ın Akdeniz kıyılarına kadar inmesiyle oluşmuş dağlık alandan oluşur. Genellikle küçük akarsuların yer aldığı bu kısımda, Göksu Nehri'nin (Kalykadnos) Toroslardan taşıdığı alüvyonlarla oluşturduğu Silifke (Seleukeia) Ovası ve Göksu Deltası dışında, düzlük alan yok

[5] Ünal, Girginer, **a.e.**, s. 51.
[6] Ünal, Girginer, **a.e.**, s. 170 – 190.
[7] Bkz. aş.:, Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus.
[8] Herodotos, **Herodot Tarihi**, Çev. M. Ökmen, İstanbul, 2004, VII, 91.
[9] E. Levante, **Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I. Levante - Cilicia.** Berne, 1986., no. 69 - 77.
[10] Ünal, Girginer, **a.g.e.**, s. 23 – 30.
[11] Ksenophon, **Anabasis**, Çev. T. Gökçöl, İstanbul, 1974, II, 21.

denecek kadar azdır. Kıyılarda genellikle makilerden oluşan bitki örtüsü, Toroslar'ın yüksek kesimlerinin bulunduğu iç kısımlarda yerini Sedir, Ardıç ve Ladin gibi kerestesi değerli ağaçlara bırakmaktadır. Yine bu kısımda, bağcılık ve ağaç üzerine dayanan tarım ve hayvancılık gelişmiştir[12].

Güney kısmı boydan boya Akdeniz'e kıyı olan bölgede denizcilik oldukça ilerlemiş ve birçoğu balıkçılıkla geçinen liman kentleri, aynı zamanda Antik Çağ deniz ticaret yolları üzerinde bulunmalarından dolayı, birer ticaret pazarı haline gelmiştir. Bu şekilde Yunan, Mısır ve Roma kültürleri ile doğrudan ilişkiler kurmuşlardır.

Ayrıca, bölgeyi karadan da çevre kültürlere bağlayan, stratejik öneme sahip geçitler vardır. Bu geçitlerden Belen (Pylai Syriai), Kuzey Suriye'yi; Bahçe (Pylai Amanikai), Kuzey Mezopotamya'yı; Gülek (Pylai Kilikiai) ve Sertavul İç Anadolu'yu bölgeye bağlamaktaydı[13].

Kısa Kilikia Tarihi

Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre Paleolitik Çağ'dan itibaren yerleşim izlerine rastlanan bölge, jeostratejik konumu sebebiyle Neolitik Çağ'dan günümüze kadar sürekli olarak iskan görmüştür. Mersin Yumuktepe ve Tarsus Gözlükule höyüklerinde yapılan kazı ve araştırmalarda Neolitik, Kalkolitik ve Bronz çağlar tespit edilmiştir[14].

Bölgeyle ilgili yazılı metinlerdeki ilk bilgiye ise Hitit İmparatorluk Dönemi tabletlerinde rastlanır. Buna göre, M.Ö. 2. Binyıl'da (M.Ö. 1650 – 1200) bölgede Kizzuwatna Krallığı ve Hitit İmparatorluğu hakimiyeti vardır[15].

M.Ö. 2. Binyıl'ın son çeyreğinde başlayan Deniz Kavimleri Göçü'yle birlikte, bölgede yaşanan birkaç yüzyıllık belirsiz dönemden sonra[16], II. Salmanassar (M. Ö.

[12] Ünal, Girginer, **a.y.**
[13] Ünal, Girginer, **a.g.e.**, s. 35 vd..; A. H. M. Jones, **The Cities of the Eastern Roman Provinces**, Oxford, 1998, s. 191.
[14] Ünal, Girginer, **a.g.e.**, s. 109 vd.
[15] K.S. Girginer, "Tepebağ Höyük (Uru Adaniia) Kizzuwatna'nın Başkenti miydi?", **Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı**, Ed. E.Artun, S. Koz, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2000., s. 75.
[16] Ö. Çapar, "Ege Göçleri ve Sonrası Batı Anadolu", **I. Anadolu Demir Çağları Sempozyumu**, İzmir, 1987, s. 13 vd.

859 – 824) döneminde Yeni Assur egemenliği başlamış ve bu devletin M.Ö. 612'de yıkılmasına kadar devam etmiştir[17].

Assur döneminden sonra bölge, "Syennesis" unvanı (veya adı) taşıyan bir dizi kral tarafından yönetilmeye başlanmış ve ilk kez M.Ö. 585 yılında kral Syennesis tarih sahnesine çıkmıştır[18]. Bu dönemde muhtemelen bağımsız olan bu krallık, Perslerin II. Kyros (M.Ö. 550 – 530) komutasında Anadolu'yu işgalinin ardından, M.Ö. 542 yılında iç işlerinde bağımsız bir Pers satraplığı haline dönüştürülmüştür[19].

Persler'in M.Ö 479 yılında Salamis ve Plataia'da uğradığı yenilgi sonrasında, Atina'nın başkanlığında M.Ö. 478'de kurulan Attika - Delos Deniz Birliği sayesinde Akdeniz'de Yunan hakimiyeti başlamıştır. Başlangıçta bu birliğe girmeyen Kilikia kentleri Pers ordularının yönetimi altında kalmışlar[20]: ancak, devam eden savaşlarda Pers donanmasının bölgedeki etkisini kaybetmesiyle birlikte, M.Ö. 5.Yy.'ın ortalarında bağımsız birer kent devleti gibi hareket etmeye başlamışlardır. Daha sonra, Atina ve Sparta arasında M.Ö. 445'de başlayan Peloponnesos Savaşları, M.Ö.

---

[17] Ünal, Girginer, **a.g.e.**, s. 170 vd.

[18] Syennesis kelimesinin unvan mı, yoksa ad mı olduğu kesin olarak belli değildir. Ancak, Herodotos, Syennesis'ten "…Kilikia kralı Syennesis…" olarak bahseder ve Babil Devleti'yle birlikte 28 Mayıs M.Ö. 585'teki Lydialılarla Medler arasındaki "Güneş Tutulması Savaşı'nda" ara bulucu olarak oynadığı rolü anlatır. Herodotos, **Herodot Tarihi,** V, 118. ; I, 74.

[19] Bu dönemde Anadolu'da büyük bir güce sahip olan Lydia Kralı Kroisos (M.Ö. 560 – 546), yalnız Kilikia ve Lykia'da hakimiyet kuramamıştır. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, Syennessis Krallığı bu dönemde (M.Ö. 585 – 546) Anadolu'nun güney sahilleri üzerinde hakimiyet sağlamış olmalıdır. Doğuda ise, Pers kralı II. Kyros (M.Ö. 550 – 530), M.Ö 550 yılında Med Devleti'ni ortadan kaldırdıktan sonra, Anadolu'ya yönelmiş ve Lydia Kralı Kroisos'u M.Ö. 546'da yenerek, tüm Anadolu'ya hakim olmuştur. Bütün bu gelişmelerde Perslerin yanında yer alan Syennesis Krallığı'nın sınırları, II. Kyros tarafından Orta Anadolu'nun içlerine kadar genişletilerek, M.Ö. 542'de iç işlerinde bağımsız bir Pers satraplığı haline getirilmiştir. Pers Kralı I. Dareios (M.Ö. 521 – 486), yaptığı yeni satraplık düzenlemesi sırasında ise, Kilikia'yı başkenti Tarsos olmak üzere dördüncü sıraya yerleştirmiştir. Bu düzenlemeyle, krallığa bazı ekonomik ve askeri yükümlülükler getirilmiştir. Buna göre, Kilikia satraplığı, 500 talent gümüş ödemeye ve 360 at yetiştirmeye zorunlu idi. Ayrıca, askeri açıdan da Kilikia satraplığının Pers krallarının savaşlarında doğrudan destek vermeleri gerekiyordu. Nitekim, M.Ö. 484'de Pers kralı Kserkses'in Kilikia'dan 100 gemi asker aldığı bilinmektedir. Yine, M.Ö. 480 yılında Syennesis adında bir kralın, Kilikia savaş gemilerinin başkomutanı sıfatı ile Salamis Deniz Savaşı'nda ölmesi de, krallığın Persler'e bağlı olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bkz. O. Casabonne, "Presence et Influence Perses en Cilicie A L'Epogue Achemenide Iconographie et Representations", **Anatolia Antiqua IV**, 1996, s.139.; Herodotos, **Herodot Tarihi,** VII, 9.; H. Hellenkemper, F. Hild, **Kilikien und Isaurien, Tabulae Imperii Byzantini** 5, Wien, 1990, s. 30.; B. İplikçioğlu, **Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007, s. 88.; B. Demirtop, **Antik Çağ'da Batı Kilikya ile Doğu Pamphylia Arasındaki İlişkiler**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009, s. 32 vd.; O. Tekin, **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008, s.46.

[20] G. E. Bean, **Eski Çağda Güney Kıyıları**, Çev. İ. Delemen, S. Çokay, İstanbul, 1999, s. 7.

404'de Atina'nın yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Bu savaşlar sonucunda Deniz Birliği dağılmış, Ege ve Akdeniz'de Sparta'nın hakimiyeti başlamıştır. Savaşlar esnasında Perslerden büyük para yardımı alan Sparta, Kral Barışı (M.Ö 387/6) anlaşmasıyla, Ege ve Doğu Akdeniz'i tam olarak güvence altına almıştır[21]. Atina'nın girişimleriyle M.Ö. 378'de Attika – Delos Deniz Birliği ikinci kez kurulmuş olsa da, bölgede büyük bir etki gösterememiştir[22].

Diğer taraftan, Anadolu'daki Pers satrabı Kyros ve Pers İmparatorluğu'nun başındaki II. Artakserkses arasındaki iktidar mücadelesini, kardeşini Kunaksa'da yenip, öldüren (M.Ö. 401 – 399)[23] Artakserkses kazanmıştır. Bu mücadelede Kyros'un yanında yer alan Syennesis Krallığı'nın özerkliğine, Persler tarafından son verilerek, Kral Barışı'ndan sonra bölge doğrudan merkeze bağlı Pers satraplarının yönetimine bırakılmıştır[24]. Kilikia bu tarihten sonra satraplar Tiribazos (M.Ö. 386 - 380), Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374), Datames (M.Ö. 378 - 372) ve Mazaios (M.Ö. 361 – 334) tarafından yönetilmiştir.

III. Aleksandros (Büyük İskender) M.Ö 334 – 325 yılları arasında Persler'e karşı giriştiği büyük fetih seferi esnasında, önce batı ve orta Anadolu'yu denetimi altına almış ve Kilikia'ya gelmiştir[25]. M.Ö 333 yılında Issos'ta[26] yapılan savaşta III. Dareios yönetimindeki Pers ordusuna karşı büyük bir zafer kazanmış ve Kilikia'yı da topraklarına katmıştır[27]. Issos Savaşı'ndan sonra sefere devam eden kral, Kilikia satraplığına Balakros'u tayin etmiştir[28].

III. Aleksandros'un M.Ö 323 yılında ölümüyle imparatorluğun toprakları komutanları arasında paylaşılmıştır. Diadokhlar Dönemi olarak bilinen bu süreçte, paylaşma kısa bir süre sonra kendi aralarında mücadeleye dönüşmüş[29] ve uzun yıllar

---

[21] İplikçioğlu, **a.g.e.**, s. 41
[22] Tekin, **a.g.e.**, s.113.
[23] C. E. Bosch, **Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler, Studien zur Geschichte Pamphylien,** Çev. S. Atlan, Ankara, TTK Basımevi, 1957, s. 20.
[24] A. Erzen, **Tarsus Kılavuzu**, İstanbul, 1943. s.10.; Ayrıca bkz. A. Erzen, **Kilikien bis zum Ende der Perserherschaft**, Leipzig, 1940.
[25] Tekin, **a.g.e**., s. 120 vd.
[26] A.M. Mansel, **Ege ve Yunan Tarihi**, Ankara, TTK , 1995., s. 440.; Ünal, Girginer, **a.g.e.**, s. 220-1.
[27] Diodoros Siculus, **Bibliothekes Historike**, Çev. C. H. Oldfather, Loeb Classical Library, Cambridge, 1935, XVII, 34–37. ; C. E. Bosch, **Helenizm Tarihinin Anahatları,** Çev. A. Erzen, İstanbul, İÜEF Yayınları 161, 1942., s.36–50.
[28] Arrianos, **Anabasis of Alexander**, The Loeb Classical Library, Londra, Harvard University Press, 1945., II,12,2.; Erzen, 1940, **a.g.e.**, s. 85 -131.
[29] Diodoros Siculus, **Bibliothekes Historike**, XVIII, 3.

süren anlaşmazlıklar sonucunda, M.Ö. 301 yılındaki İpsos Savaşı'ndan sonra, dört devlet ortaya çıkmıştır. Bunlar; Mısır'da Ptolemaios, Trakya ve Küçük Asya'da Lysimakhos, Mezopotamya ve Suriye'de Seleukos ve Kasandros'un Makedonia devletidir[30]. M.Ö. 281'de Magnesia'nın kuzeyindeki Kurupedion Ovası'nda Lysimakhos'un Seleukos'a yenilip ölmesi ile M.Ö. 301 – 281 arası Anadolu'ya egemen olan Lysimakhos hakimiyeti sona ermiştir. Böylece Anadolu'da, M.Ö. 188 yılına kadar sürecek olan Seleukos hakimiyeti başlamıştır.

M.Ö. 301'deki paylaşım esnasında, daha önce Ptolemaiosların[31] elinde bulunan Kuzey Suriye topraklarının Seleukoslara verilmesinden dolayı, Mısırlılar M.Ö. 272'de Seleukoslar'ın elinde bulunan Kilikia topraklarına girmişlerdir[32]. Bu olay, iki krallık arasında Roma işgaline kadar sürecek Suriye savaşlarını başlatmıştır. Bu dönemde Kilikia'da, günümüzde de devam eden tartışmalara rağmen, ağırlıklı olarak Kalykadnos nehrinin batısında kalan kıyılarda Ptolemaioslar, doğusunda ise Seleukoslar'ın hakimiyeti vardır[33].

M.Ö. 190 yılı sonlarında Magnesia'nın kuzeyinde Roma ile karşılaşan Seleukos Kralı III. Antiokhos (M.Ö. 223 - 187) yenilgiye uğramış[34] ve M.Ö 188 yılında Apameia Barışı yapılmıştır. Burada yapılan anlaşmaya göre, Seleukoslar Küçük Asya'da bulunan toprakları terk edecekler ve Kilikia'da Kalykadnos Nehri'nin güneyinden (Sarpedon=Taşucu Burnu) batıya geçemeyeceklerdir[35]. Roma, bu savaşta ele geçirmiş olduğu toprakları kendisine yardım eden Rhodos ve Pergamon krallıkları arasında paylaştırmıştır[36]. Buna paylaşımda Pergamon Krallığı, Pamphylia ve Kilikia Trakheia'nın Seleukeia'ya kadar olan kısmına sahip olmuştur. Roma, bu şekilde Anadolu'daki en büyük Helenistik krallık haline gelmiş olan

[30] Mansel, **a.g.e.**, s. 434.
[31] Kilikia'da Ptelomaislar konusunda ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. E. Şar, **Kilikia'da Ptelomaioslar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.
[32] S. Durugönül, "Seleukosların Olba Territorium'undaki Akkulturation Süreci Üzerine Düşünceler", **OLBA** I, 1998, s. 88 vd.
[33] Demirtop, **a.g.e.**, s. 41.
[34] Titus Livius, **Ab Urbe Condita Libri**, (Çevrimiçi), http://www.thelatinlibrary.com/liv.html, 13.11. 2013., XXXVI, 43 – 45.
[35] Titus Livius, **Ab Urbe Condita Libri**, XXXVIII, 38–39.
[36] A. N. Sherwin -White, "Rome, Pamphylia and Cilicia", **JRS** LVI,1976, s.2–4.

Pergamon'u kendisi ile Seleukoslar arasında bir tampon devlet olarak kullanmayı amaçlamıştır[37].

Kilikia'nın batısında bu gelişmeler yaşanırken, gücü zayıflayan Seleukos Krallığı IV. Antiokhos (Epiphanes, M.Ö. 175 - 164) döneminde, geriye kalan Kilikia kentlerine çeşitli özgürlükler tanımıştır. Pek çok kent bu dönemde birer bağımsız devlet gibi kendi adlarına sikke basmışlardır[38].

M.Ö. 133 yılında Pergamon kralı III. Attalos'un (M.Ö.138 – 133) Kilikia Trakheia'nın da dahil olduğu toprakları miras yoluyla Roma'ya bırakmasının ardından[39], bu alanda M.Ö. 129 yılında, Manius Aquillius tarafından "Provincia Asia" (=Asya Eyaleti) kurulmuştur[40]. Bu dönemde Akdeniz'de ortaya çıkan korsan tehlikesine karşı[41] Roma, M.Ö. 102'de praetor Marcus Antonius'u (triumvir Marcus Antonius'un büyükbabası) görevlendirerek bölgeye doğrudan müdahale etmiştir[42]. Bu askeri harekat, Roma ordusunun bölgede sürekli varlığının başlangıcını oluşturmuş ve Kilikia'da, Pamphylia ve Pisidia'yı da kapsayan bir askeri görev ve yetki alanının (=provincia militaris) kurulmasını sağlamıştır[43]. Adı dışında, bilinen Kilikia toprakları ile neyedeyse hiç bağlantısı olmayan bu alan[44], Torosların kuzeyinde yer alan, paralel bir hat üzerinde, batıdan doğuya Pamphylia ve Lykia'nın da bir kısmını içine alarak, Phrygia'dan Pisidia ve Lykaonia üzerinden Kappadokia'ya kadar uzanan topraklardan oluşmaktaydı[45]. M.Ö. 92 yılında ise, Kilikia Eyaleti (Provincia Cilicia) ilk valisi Sulla ile tarih sahnesine çıkmıştır[46].

---

[37] H. Demircioğlu, **Roma Tarihi, I. Cilt, Cumhuriyet**, Ankara, TTK Basımevi, 1993, s. 346 – 7.
[38] C. Tempesta, "Antiochus IV.th Epiphanes and Cilicia", **Adalya** VIII, Sunan – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü Yıllığı, 2005, s. 62.
[39] M. A. Kaya, "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi. Roman Provinces in Anatolia: Frontiers and Roman Administration", **Tarih Araştırmaları Dergisi** Cilt 24, Sayı 38, Ankara, Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü, 2005, s. 14.
[40] Strabon, **Geographika**, XIV, 1, 38.
[41] Sherwin – White, **a.g.e.**, s. 4 vd.
[42] Bosch, 1957, **a.g.e.**, s. 40.
[43] S. Durugönül, "Kilikya Kulelerinin Tarihdeki Yeri", **Arkeoloji Dergisi** III, 1995, s. 199. ; Sherwin-White,**a.g.e.**, s. 6 vd.; T.B. Mitford, "Roman Rough Cilicia", **ANRW** II, 1980, s.1236.; Bosch,1957, **a.g.e.**, s.40.
[44] D. Magie, **Roman Rule in Asia Minor**, Cilt I , Princeton, 1950, s.283.; Sherwin -White, **a.g.e**., 1–3.;Mitford, **a.g.e.**, s. 1235.
[45] Magie, 1950, I, **a.g.e.**, s. 285.; D. Magie, **Roman Rule in Asia Minor**, Cilt II, Princeton, s. 1165 vd.; Bosch, 1957, **a.g.e.**, s.41.; M. Özsait, **Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi**, İstanbul. 1985, s. 71 vd.; A.N. Sherwin-White, "Lucullus, Pompey and the East", **CAH** IX , 1994, s. 232.; Bean, **a.g.e.**, s. 13.; Demirtop, **a.g.e.**, s. 53.
[46] Kaya, **a.g.e.,** s. 17.

Romalılar tarafından bölgeye M.Ö. 1. Yy.'ın erken dönemlerinde gönderilen bir dizi yöneticiye rağmen[47], Akdeniz'de korsanlık faaliyetleri daha da artmıştır. Roma, Kilikia'daki korsanlık faaliyetlerini sonlandırmak için, M.Ö. 67 yılında[48] Pompeius Magnus'u geniş yetkilerle bölgeye göndermiştir[49]. Pompeius, Korakeison (Alanya) açıklarında meydana gelen savaşta[50] korsanları yenerek, Roma'nın sahildeki bilinen Kilikia kentleriyle doğrudan ilk bağlantılarını başlatmıştır. Bölgede korsanların yeniden güçlenmesini engellemek için bir takım adımlar atan Pompeius, önce korsanların bir kısmını Kilikia kentlerine yerleştirmiş[51], daha sonra da Suriye ve Anadolu bağlantısında hayati öneme sahip olan Kilikia'nın doğu bölümünün kontrolünü Tarkondimotos adında yerel bir krala bırakmıştır[52]. Başkenti Hierapolis – Kastabala olan bu vasal krallık (M.Ö. 64 - 31)[53], Roma'nın Parth ve Suriye politikalarına hep sadık kalmıştır. Bu yüzden, Tarkondimotos'a Marcus Antonius tarafından kendi adına sikke basma izni verilmiştir[54] Yine M.Ö. 64'te, Amisos'ta Anadolu eyaletleri için yaptığı düzenlemeler[55] esnasında, Kilikia Eyaleti'nin sınırlarını genişleterek[56]; Kilikia, Lykia, Pamphylia ve Pisidia'yı içine alan yeni "Provincia Cilicia"yı oluşturmuştur[57]. Bu şekilde, bilinen Kilikia toprakları ilk kez Kilikia Eyaleti'ne dahil edilmiştir. Ayrıca Phaselis, Olympos ve Korykos kentleri

---

[47] M. Kurt, "Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Kilikya Bölgesi ve Yerel Güçler", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: XI, Sayı 1, 2009, s. 121-2.

[48] Plutarkhos, **Bio Paralelloi (Plutarch's Paralel Lives),** Çev. B. Perin, The Loeb Classical Library, London, 1948, XXV, 2; XXV, 4–6; XXVI, 1–4.; Cassius Dio, **Rhomaika. Historia Romana (Dio's Roman History),** Çev. E. Car, The Loeb Classical Library, London, 1961, XXXVI , 23, 4.

[49] F. Stark, **Alexander's Path from Caria to Cilicia**, London, 1958, s. 27 vd.

[50] Plutarkhos, **Bio Paralelloi,** XXVIII, 1

[51] Bu savaş sonucunda, korsanların bir kısmı öldürülmüş bir kısmı da teslim olmuştur. Ayrıca, bölgede 120 yerleşim birimi ele geçirilmiştir. Büyük bir kısmı korsanlarla yapılan mücadelelerde tahrip olmuş olan Kilikia kentlerinin bazılarına korsanların ileri gelenleri saygınlık kazandırılarak yerleştirilmiştir. Nitekim antik yazarlar, Pompeius' un korsanların büyük bir kısmını Soloi'ye yerleştirdiğinden ve kente de kendi adını vererek Pompeiopolis'e çevirdiğinden bahsetmektedirler. Magie, 1950, I, **a.g.e.**, s. 299–300. M. H. Sayar, "Antik Kilikya'da Şehirleşme", **XII. Türk Tarih Kongresi I (1994)**, Ankara, 1999, s. 203.; Strabon, **Geographika**, XIV, 3, 3.; XIV, 5, 8.; Cassius Dio, **Rhomaika,** XXXVI, 37, 6. Demirtop, **a.g.e.**, s. 59-60.

[52] Strabon, **Geographika**, XIV, 5,18; Jones, **a.g.e**., 203 vd.;

[53] Tarkondimotos Krallığı hakkında ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. M. H. Sayar "Tarcondimotos, seine Dynastie, seine politik und seine Reich", Ed. E. Jean v.d. **La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica,** XIII, 2001, s. 373-380.

[54] Sayar, 2001, **a.g.e.**, s. 373-4.

[55] Strabon, **Geographika**, XIV, 5, 8.

[56] Plutarkhos, **Bio Paralelloi,** XXVII,4.; Cassius Dio, **Rhomaika,** XXX,1;XXXVII,4–5

[57] Hellenkemper, Hild, **a.g.e.**, s. 31.; Sayar, 1999, **a.g.e**., s. 204.

Likya Birliği'nden çıkartılmış ve Kilikia Eyaleti'ne bağlanmıştır[58]. Daha sonra, M.Ö. 56'da Lentullus Spinther'in prokonsüllüğünde, Kıbrıs Adası da eyaletin topraklarına katılmıştır[59]. Bu düzenlemelerle birlikte Kilikia, bundan böyle Roma için Anadolu'nun en önemli askeri eyaleti olmuş ve M.Ö. 56 – 50 yıllarında Batı Anadolu'dan Suriye'ye ana yol görevini de üstlenmiştir.

Daha sonra, Kilikia Trakheia ve çevresinde devam eden bir takım direnişlere M.Ö. 51 – 50'de Kilikia Eyaleti valisi olan Cicero da müdahale etmiştir. Ancak, eyalete verilen önem Cicero'dan sonra aynı şekilde devam etmemiştir. Hatta, tam tersine eyaletin sınırları giderek küçültülmüştür. M.Ö. 49 yılından sonraki düzenlemelerle Phrygia'nın bir bölümü, Pamphylia, Milyas ve Batı Pisidia da Kilikia'dan alınarak Asia eyaletine bağlanmıştır[60].

M.Ö. 44'te Roma'da Gaius Iulius Caesar'ın öldürülmesiyle başlayan iç savaştan sonra, triumvirlerden Marcus Antonius, M.Ö. 41'de Anadolu'ya gelmiştir. Bu dönemde Lykia dışında Küçük Asya'nın tamamı Parthlar tarafından işgal edilmiştir (M.Ö. 40)[61]. Bu gelişme üzerine, Marcus Antonius Parthlara karşı sefere çıkmadan önce Anadolu ve Doğu Akdeniz'i güvenceye almak için, Mısır tahtında bulunan VII. Kleopatra ile Tarsos'ta buluşmuş[62] ve kraliçeye hediye olarak Fenike ve Suriye sahilleri ile Kıbrıs'ın yanı sıra, Kilikia Trakheia'nın bir kısmını vermiştir[63]. Yine bu amaçla, M.Ö. 39 yılında Pisidia'yı da Amyntas'ın Galat krallığına dahil etmiştir[64].

M.Ö. 31 yılındaki Actium Savaşı'nın hemen sonrasında M. Antonius ölünce, sınırdaki toprakları kendine bağlı krallara emanet etme esasına dayanan geleneksel Roma politikasını[65] Octavianus da sürdürerek, Amyntas'ın krallığını onaylamıştır[66].

---

[58] Mitford, **a.g.e.**, s.1238.
[59] Cassius Dio, **Rhomaika,** XXXIX, 12–16, 55–60.; Strabon, **Geographika**, XII, 3, 34.
[60] Özsait, **a.g.e.**, s. 79; Magie,1950, I, **a.g.e.**, s. 418.
[61] Roma yanlısı Kral Ariobarzanes'e karşı isyan eden Kappadokia'lılar Parthlardan yardım istemişler ve Q. Labienus komutasındaki bir Parth ordusu, M.Ö. 40 yılında Fırat ve Suriye'yi aşarak, Lykia dışında, Lidya ve Ionia'ya'ya kadar bütün Küçük Asya'yı ele geçirmiştir. Cassius Dio, **Rhomaika,** XLVIII 26, 3; Magie, 1950,I, **a.g.e.**, s. 430 vd.; Magie, 1950, II, **a.g.e.**, s. 1280.
[62] Cassius Dio, **Rhomaika,** XLVIII, 24; 434.; M.W. Ramsay, **Tarsus. Aziz Pavlus'un Kenti**, Çev. Levent Zoroğlu, Ankara, 2000. 2000, s. l 13.
[63] Strabon, **Geographika**, XIV, 5, 3; Mitford, **a.g.e.**, 1241 vd
[64] Strabon, **Geographika**, XII 5, 1.
[65] Strabon, **Geographika**, XIV,5, 3; Magie, 1950,I, **a.g.e.**, s. 433 vd.; Magie, 1950, II, **a.g.e.**, s. 1143.; Mitford, **a.g.e.**, s. 1241.

Amyntas'ın M.Ö. 25 yılında ölümü üzerine, Romalılar Kilikia Trakheia'nın Pamphylia'ya komşu olan en batı kesimi Galatia Eyaleti'ne bağlamış, geri kalanı da[67] Kappadokia kralı I. Arkhelaos'a verilmiştir[68]. I. Arkhelaos'un ölümünden sonra bu alanlar II. Arkhelaos tarafından yönetilmiştir. II. Arkhelaos, M.S. 36 yılına kadar yönetimde kalmıştır. Yalnız, Augustus Olba Rahip Krallığı'nı tanıdığı için, krallık bu bölgedeki bağımsızlığını devam ettirmiştir. Bu krallığın başına M.S. 10 yılında kraliçe Aba'nın torunu ve Teukros'un oğlu Ajax geçmiştir[69].

Caligula (M.S. 38 – 41), M.S. 38'de Kommagene Krallığı'nı ve Kilikia Pedias'ı Suriye Eyaleti'nden ayırıp, başına IV. Antiokhos'u (M.S. 38 – 72) getirmiştir[70]. IV. Antiokhos, II. Arkhelaos'un ölmesi ile sahipsiz kalmış olan Kilikia Trakheia'nın büyük bir kısmını da krallığına dahil etmiştir[71].

Galba döneminde Roma genelinde olduğu gibi, Küçük Asya'da da bazı değişiklikler olmuş ve imparator Pamphylia'yı Galatia ile birleştirmiştir[72]. Bu kararlar imparator Vespasianus (M.S. 69 – 79) tarafından geçersiz sayılarak, imparatorluğun doğusu M.S. 72'de yeniden düzenlenmiştir. Vespasianus, IV. Antiokhos'u azlederek, toprakları üzerinde yeni bir Kilikia Eyaleti[73] meydana getirmiştir. Başkenti Tarsos olan bu eyaletin sınırları, doğuda Aleksandreia kat'Isson'un birkaç km. kuzeyindeki Kadrigai'den[74], batıda Syedra ile Iotape arasındaki Sedre Çayı'na kadar uzanmaktaydı[75].

Traianus (M.S. 98 – 117) döneminde de, Kilikia'nın legatlar tarafından idare edilme sistemi sürdürülmüştür[76]. Hadrianus (M.S. 117–138) döneminden itibaren ise

---

[66] Strabon, **Geographika**, XII,5, 1; XIV, 5, 6.; Magie,1950,I, **a.g.e.**, 443.; Cassius Dio, **Rhomaika,** LI, 7, 4; Jones, **a.g.e.**, 207 vd.; Demirtop, **a.g.e.**, s. 65-67.

[67] I. Arkhelaos'un Kilikia Trakheia'da hakimiyetine giren alanlar; Doğu'daki Pompeiupolis'ten Seleukeia'ya kadar olan sahil şeridi ve Amyntas'ın yerine geçtiği daha batıdaki bir bölgedir. Jones, **a.g.e.**, s. 202.

[68] M.W. Ramsay, **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, Çev. M. Pektaş, İstanbul, 1960., s.371 vd.

[69] Jones, **a.g.e.**, 202 vd.; Mitford, **a.g.e.**, 1243 vd.; Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 208.

[70] Mitford, **a.g.e.**, s. 1243.; Sayar, 1999, **a.g.e.**, s. 210.

[71] Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 210.; Jones, **a.g.e.**, s. 205. Magie, 1950, I, **a.g.e.**, s. 549.

[72] Tacitus, **Historiae,** (Çevrimiçi), http://www.thelatinlibrary.com/tacitus/tac.ann12.shtml, 28.10.2013, XII,9.; Özsait, **a.g.e.**, s. 9.

[73] Kilikia'nın başına bir 'legatus Augusti proquaestore' getirilerek, doğrudan imparatorluğa bağlı bir eyalet haline dönüştürüldü. Ramsay, **a.g.e.**, s. 375.; Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 211.

[74] H. Hellenkemper, F. Hild, **Neue Forschungen In Kilikien, Tabulae Imperii Byzantini 4**, Wien, 1986., s. 108 vd.

[75] Mitford, **a.g.e.**, s. 1247.

[76] Mitford, **a.e.**, s. 1246.

Kilikia, Isauria ve Lykaonia Tarsos başkent olmak üzere üçlü bir eyalet haline dönüştürülmüş[77] ve daha önce olduğu gibi bir 'praeterian legatus Augusti' idaresine bırakılmıştır[78]. Bu sistem değişmeden M.S. 284 yılına kadar devam etmiştir.

M.S. 260 yılında Sasani kralı I. Shapur, Selinus'a kadar bütün Kilikia kentlerini yağmalamış ve imparator I. Valerianus'u esir almıştır. Keşif harekatı niteliğinde olan bu sefer, aynı zamanda bölgedeki Roma İmparatorluk Dönemi'nin de sonu olarak kabul edilmektedir[79].

Kilikia Kentleri ve Sikkeleri

Antik Çağ'da Kilikia Bölgesi'nde M.Ö. yak. 450 ile M.S. yak. 260 tarihleri arasında 48[80] kent tarafından bağımsız ve yarı bağımsız olarak sikke basılmıştır. Bunlardan 17 tanesi Kilikia Pedias[81], 31 tanesi Kilikia Trakheia'da[82] yer alır (Bkz. aş.: Hrt. 1)[83].

Bölgede ilk sikkeler Pers İmparatorluğu'na bağlı yerel Kilikia Syennesis Krallığı Dönemi'nde M.Ö. 5. Yy.'da Tarsos, Mallos, Nagidos, Soloi ve Kelenderis tarafından basılmıştır. Bölgenin Pers satrapları ve III. Aleksandros'un (M.Ö. 334 – 323) atadığı satrap Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323) tarafından yönetildiği M.Ö. 4. Yy'da ise, önceki kentlere Holmoi, Issos ve Myriandros kentleri de eklenmiştir. Pers ağırlık sisteminde basılmış olan bu sikkeler, gümüş stater veya çift siglos ve gümüşün alt birimlerinden oluşmaktadır[84].

III. Aleksandros'un M.Ö. 323'te ölümden sonra 'diadokhlar' (M.Ö. 323 – 301) ve Seleukos Krallığı (M.Ö. 281 – 188) dönemlerinde bölge kentlerinin kendi

---

[77] Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 212.
[78] Cassius Dio, **Rhomaika,** LXIX,14, 4.; Özsait, 1985, **a.g.e.**, s. 99–100.
[79] Sayar, 1999, **a.y.**
[80] Head'e göre, bölgede Kelenderis ile Posidium arasında yer Myus adında bir kentte de sikke basılmıştır. Ancak, bu bilgi kanıtlanabilmiş değildir. Bkz. B.V. Head, **Historia Numorum**, London, 1991, s. 725.
[81] Kilikia Pedias kentleri: Adana, Aigeai, Aleksandreia kat'Isson, Anazarbos, Augusta, Eirenopolis, Epiphaneia, Flavioupolis, Hierapolis Kastabala, Issos, Mallos, Mopsuhestia, Myriandros, Rhosos, Soloi veya Pompeiopolis, Tarsos, Zephyrion.
[82] Kilikia Trakheia kentleri: Anemurion, Antiochia ad Cragum, Aphrodisias, Diokaisareia, Elauissa - Sebaste, Germanikopolis, Holmoi, Iotape, Isaura, Karallia, Kasai, Kelenderis, Kibyra Minor, K(i)etis, Kolybrassos, Korakesion, Koropissos, Korykos, Kestros, Laertes, Lakanatis, Lalassis, Lamos, Nagidos, Ninika - Klaudiopolis, Olba, Philadelphia, Seleukeia, Selinus, Syedra, Titiopolis.
[83] Araştırmacılar tarafından günümüze kadar yeri kesin olarak tespit edilememiş olan Lalassis ve Lakanatis kentleri veya bölgeleri haritada yer almamaktadır.
[84] O. Tekin, **Antik Nümismatik ve Anadolu (Arkaik ve Klasik Çağlar**), İstanbul, 1992., s. 113**.**

adlarına sikke basma hakları ellerinden alınmıştır. M.Ö. 281'den sonra, bölgenin pedias kısmında Seleukos[85], orta ve batı trakheia kısmında ise Seleuokos ve zaman zaman Ptolemaios paraları kullanılmıştır.

M.Ö.190'daki Magnesia Savaşı'nı kazanan Romalılar Anadolu'daki kentlere kendi adlarını sikke basma hakkı tanımıştır. Ancak, bu hakkı, Roma tarafından Pergamon krallığına bırakılan Kilikia Trakheia'nın orta ve batı kısmındaki kentler kullanamamıştır. Daha sonra, benzer bir politikayı uygulamaya koyan Seleukos kralı IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164), doğu Kilikia Trakheia ve Kilikia Pedias kentlerine bağımsız olarak sikke basma hakkı vermiştir. Kendi döneminde, daha önce sikke basan kentlerin bir kısmına ilk kez sikke basan Mopsuhestia, , Hierapolis – Kastabala, Aigeai, Epiphaneia ve Aleksandreia kat'Isson kentleri de eklenmiştir. Bu dönemden sonra muhtemelen M.Ö. 2. Yy.'ın kalan kısmında ise Kibyra Minor, Seleukeia, Adana ve Anazarbos kentleri ilk kez sikke basmışlardır. M.Ö. 1. Yy.'da bu kentlere Lalassis, Ninika Klaudiopolis, Korykos, Elaiussa - Sebaste, Zephyrion ve Rhosos eklenmiştir. Geriye kalan kentler ise, ilk kez Roma İmparatorluğu Dönemi'nde sikke basmaya başlamışlardır.

Birçoğu uzun yıllar önce sikke basmaya başlayan Kilikia kentleri, ekonomik ve stratejik özellikleri nedeniyle, bölge Roma İmparatorluğu'nun doğrudan merkeze bağlı bir eyaleti olduktan sonra (M.S. 72) daha yoğun olarak sikke basmaya devam etmişlerdir. Bu dönemde merkezi yönetimin sikkeleriyle kent sikkeleri birlikte kullanılmıştır. Özellikle, Roma İmparatorluğu'nun 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren Sasanilerle yaptığı uzun savaşlar esnasında, Kilikia Bölgesi'ne birçok Roma imparatoru ve askeri gelmiş ve burada konaklamıştır. Bu nedenle, Kilikia kentlerinde askerin ihtiyaçlarını karşılamak için çok fazla sayıda sikke basılmıştır. Süren mücadeleler sonunda, I. Valerianus'un M.S. 260'da I. Shapur'a yenilmesiyle birlikte, Kilikia kentlerinin kendi adlarına sikke basma yetkileri sona ermiştir.

Yöntem

Çalışmada öncelikle kitap[86] ve makale gibi yazılı kaynaklar ile özel koleksiyonlar, müzayede kurumları ve diğer web sayfaları taranarak bölgeye ait

[85] O. Morkholm, **Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri: Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar,** Çev. O. Tekin, İstanbul, 2000., s.125 -7.

sikkeler derlenmiştir. Tezin ilk beş bölümü sikkeler üzerindeki tasvirlerin ikonografik özellikleri esas alınarak genel olarak sınıflandırılmıştır. Buna göre, 1. Bölüm. İnsan Biçimli Figürler[87], 2. Bölüm. Karışık Figürler[88], 3. Bölüm. Hayvanlar ve Bitkiler[89], 4. Bölüm. Semboller[90], 5. Bölüm. Mimari Yapılar'dan[91] oluşmaktadır.

Ana bölümler kendi içerisinde tasvirlerin niteliğine göre alt bölümlere ayrılmış ve her bir dinsel tasvire alfabetik olarak bu kısımlarda yer verilmiştir. Bu tiplerde ise[92], öncelikle tasvire ait genel bilgiler sunulmuş, sonra sikke tiplerine[93] yer verilmiş ve son olarak da genel literatür ve bölgedeki gelişimleri açısından; özellikle epigrafik kaynaklar ve diğer arkeolojik eserlerden faydalanılarak tipin kendi içerisinde ikonografik ve kültle ilgili ayrıntılı değerlendirmesi yapılmıştır[94].

---

[86] Çalışmanın ana kaynaklarını Antik Çağ Kilikia sikkelerini konu alan, özellikle SNG formatlı yayınlar oluşturmaktadır. Bunlardan, E. Levante tarafından hazırlanmış olan "SNG Switzerland I Levante Cilicia (1986)" ve "SNG Switzerland I Cilicia - Supplement 1(1993)" isimli çalışmalardan temel kaynak olarak faydalanılmıştır. Diğer kaynaklar için bkz. yuk.: dip not. 1.

[87] 1. Bölüm; Tanrılar, Tanrıçalar, Kahramanlar ve Kişileştirmeler şeklinde dört alt bölüme ayrılmıştır.

[88] 2. Bölüm; İnsan + Hayvan (Tanrılar ve Tanrıçalar, Daimonlar ve Canavarlar) ve Hayvan + Hayvan şeklinde iki alt bölüme ayrılmıştır.

[89] 3. Bölüm; Hayvanlar ve Bitkiler şeklinde iki alt bölüme ayrılmıştır.

[90] 4. Bölüm; Astronomik ve Astrolojik, Asalar, Saldırı ve Savunma Teçhizatları, Taçlar, Törensel ve Diğer olmak üzere altı bölüme ayrılmıştır.

[91] 5. Bölüm; Sandan Anıtı ve Tapınaklar olmak üzere iki alt bölüme ayrılmıştır.

[92] Tez içerisinde; bölge, kişi, tip adları Yunanca ve Latince'deki özgün halleri ile kullanılmıştır. Ancak, modern kaynaklarda görülen "atribü" ve "personifikasyon" kelimeleri yerine Türkçe karşılıkları olan "belirteç" ve "kişileştirme" kullanılmıştır.

[93] Dini tasvire ait sikkeler ikonografik olarak yeniden incelenip, tanımlanmış ve klasik katolog sisteminden farklı özgün bir tipoloji sistemi ile her bir tip kendi içinde kronolojik olarak sıralandırılmış ve tasvirler tümden gelim yöntemi ile alt tiplere ayrılmıştır. Buna göre, her bir tipin ana tipleri belirlenirken öncelikle figürün ana vücud hareketi (ayakta duran, oturan, uzanan) veya bölümü (baş / büst, protom) esas alınmıştır ve metinde "Ana Tip" (Örn. Tip 1.) olarak adlandırılmıştır. Belirlenen ana tiplerde; aynı harekette tüm vücudun sahne tersi durumları, herhangi bir uzvun hareket ve yön değişiklikleri, giysi ve belirteç değişiklikleri ve figürün yanında başka figürler bulunması gibi farklılaşmalardan yalnız biri esas alınarak yapılan ayrımlar "Alt Tip" (Örn. Tip 1.1.) olarak adlandırılmıştır. Aynı alt tip içerisinde yine yukarıdaki farklılıklardan birden fazlası ortaya çıktığı zaman yapılan ayrımlar "Çeşitleme" (Örn. Tip 1.1.1.); aynı çeşitlemede, genellikle yukarıdaki farlılıklardan yalnız bir tanesi ortaya çıktığı zaman yapılan ayrımlar "Alt Çeşitleme" (Örn. Tip 1.1.1.1.) olarak adlandırılmıştır. Bu tipoloji sisteminin amacı, her bir tasvirin ana tiplerinin kronolojik ve ikonografik gelişimlerinin hem kendi içerisinde hem de diğer ana tiplerle değerlendirmesinin kolaylaştırılmasıdır. Ayrıca, bu sistem çalışma esnasında tamamlanmış bir tasvire ait sonradan bulunmuş sikkelerin –eğer ana tip değilse- tipoloji içerisine dahil edilmesinde oldukça kolaylıklar sağlamıştır. Dolayısıyla, bütün hassasiyete rağmen tezde ulaşılamamış veya ilerideki kazı ve araştırmalarda bulunacak dinsel tasvirli sikkelerin de bu tipoloji sistemi içerisinde tanımlanması oldukça kolay olacaktır.

[94] Her sikke için dinsel tasvirin bulunduğu yüz detaylı olarak tanımlanmış, diğer yüz ise kısaca tanımlanmıştır. Ayrıca kent, dönem, yönetici ve referans bilgilerine yer verilmiştir. Sikkelerin yayımlandığı kaynaklar referanslarda belirtildiği ve resimler özgün boyutlarında sunulduğu için birim, metal, çap ve ağırlık gibi teknik bilgilere yer verilmemiştir. Ancak, "Sikke Tipolojisi Genel Değerlendirmesi" bölümünde dönemsel olarak bu bilgilere yer verilmiştir.

Ağırlıklı olarak tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin antik yazında geçen mithosları esas alınarak oluşturulmuş olan 6. Bölüm ise, Mitolojik Sahneler'den[95] oluşmaktadır. Bu sahnelerin bir kısmı ilk beş bölümde yer alan tiplerle ilişkili olduğu için, ilgili kısımlarda tipin kronolojik ve ikonografik gelişimi açısından kısaca yer verilmiş, ancak, ayrıntılı değerlendirmesi bu bölümde yapılmıştır.

Tezin tartışma ve genel değerlendirme kısmını oluşturan 7. Bölüm ise, Sikke Tipolojisi Genel Değerlendirmesi[96] başlığı altında sunulmuştur. Bu bölümde önceki bölümlerde ikonografik olarak ayrıntılı değerlendirmesi yapılan dinsel tasvirler, nitelikleri açısından, olgusal olarak değerlendirilmiştir. Yine bu bölümde, kent – tip ilişkisi ve bölgenin inanç gelişimi, tarihsel çerçeve içerisinde gelişen olaylar ve ilişkiler esas alınarak, etraflıca irdelenmiş ve tablolar halinde sunulmuştur.

Çalışmada, Antik Kilikia sınırlarını ve sikke basan kentlerini gösteren bir harita "Giriş" kısmının sonunda sunulmuş; resimler ve tip cetvellerine[97] ise, ait olduğu tipin içinde yer verilmiştir.

---

[95] 6. Bölüm; çeşitli mitolojik konuların yer aldığı on üç alt bölüme ayrılmıştır.

[96] 7. Bölüm; Tip Nitelikleri, Kent – Tip İlişkisi ve Antik Çağ Kilikia'sında İnanç Evrimi şeklinde üç alt bölüme ayrılmıştır.

[97] Uygulanan tipoloji sistemi ile ortaya çıkan ikonografik farkların fazla olması, sikke fotoğraflarının metin içerisinde olmasını zorunlu kılmıştır. Yukarıdaki tipoloji sisteminin istatistiki bilgileri ise hazırlanan "Tip Cetvelleri"nde sunulmuştur. Aynı tipoloji sisteminde olduğu gibi, tip cetvellerinde de yeni yöntemler kullanılmıştır. Birinci yöntemde; Dönem / Kent tablosunda dönemler ve tarihler sabit kalmak şartıyla, her bir tasvir için kentler Kilikia Pedias, Kilikia Trakheia ve Belirsiz adları atında düzenlenmiştir. Bu şekilde, hem teknik olarak cetvelin sayfaya sığdırılması gibi yer sorunları çözülmüş, hem de bölgenin pedias ve trakheia kısımlarındaki dinsel tasvirlerinin karşılıklı değerlendirilebilmesi imkanı ortaya çıkmıştır. İkinci yöntemde ise, her bir tasvir için hazırlanan cetvellerde klasik sistemdeki gibi, tiplerin sayısı yerine, yukarıdaki tipoloji sistemiyle belirlenmiş tiplere yer verilmiştir (Örn. Apollon, Tarsos Kenti: Tip 1., Tip 3.2., Tip 4.3.3.1. gibi). Bu yöntemle, tiplerin sayısı gibi her zaman değişebilecek bilgiler yerine; hem ilgili kentte o dinsel tasvirin varlığını, hem de hangi tiplerinin (Örn. Apollon kültle ilgili tasvirleri gibi) görüldüğünü sunmak mümkün olmuştur. Ayrıca, Sikke Tipolojisi Genel Değerlendirmesi Bölümü'nde (7. Bölüm) kentlerde görülen dini tasvirlerin yer aldığı "Kent – Tip Listesi" tablosu ve Kilikia Bölgesi'nin Antik Çağ'daki yönetim şekilleri ile etkileşim içerisinde olduğu kültürleri gösteren "Antik Çağ Kilikia'sının Yönetim ve Kültürel Etkileşim Kronolojisi" tablosu hazırlanmıştır. Çalışmanın, temel verileri üzerinde uygulanan bu sistemler sayesinde, ortaya çıkacak bir kısım karışıklıklar engellenerek, her bir tasvir için en kısa yolla, en çok bilgiye ulaşma olanağı sağlanmaya çalışılmıştır.

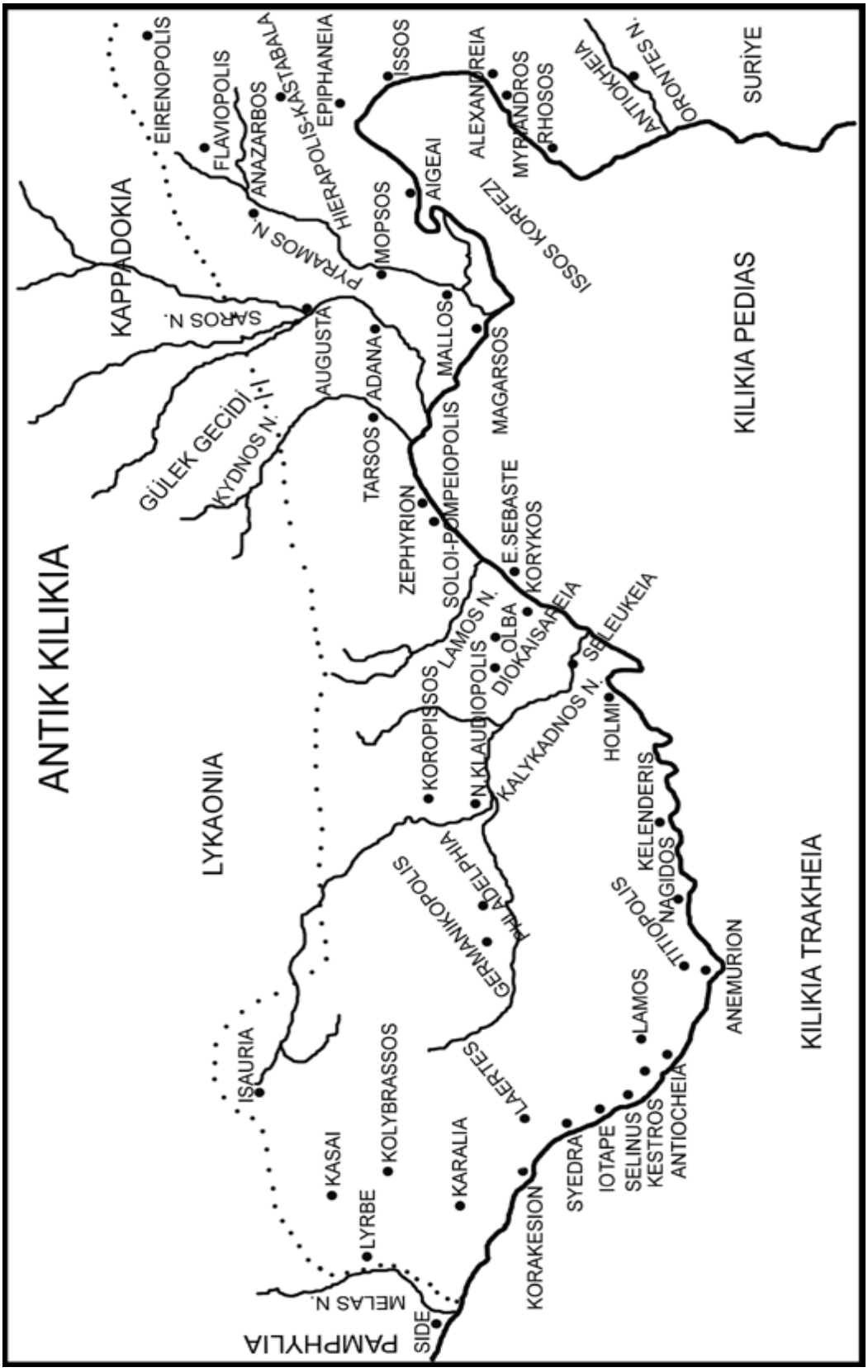

Hrt. 1. Antik Çağ Kilikia haritası (Çiz. B. Tahberer)

1. İNSAN BİÇİMLİ FİGÜRLER

1.1. Tanrılar

1.1.1. Ana (An, Anu)

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Sümer, Assur ve Babil mitolojilerinde tanrıların kralı/babası, gökyüzünün ve cennetin tanrısı olarak geçen An, Mezopotamya tanrılarının en eskilerinden biridir[98]. Sümer mitolojisine göre, başlangıçta ilksel denizle kişileştirilen tanrıça Nammu vardır. Bu tanrıça, eril gök tanrısı An ile yer tanrıçası Ki'yi doğurmuş, bu iki tanrının birleşmesinden de hava tanrısı Enlil doğmuştur[99].

Kültü, Sümer kenti Uruk'tan çıkmış olan tanrı, Mezopotamya pantheonunda yeryüzü tanrısı Enlil ve su tanrısı Enki (=Ki) üçlemesinin ilk parçasını oluşturmaktadır[100]. Sümer Devleti'nin Akkad Kralı Sargon tarafından işgal edilmesinden sonra Anu adını almıştır.

M.Ö. 5. Yy.'da tanrının kültü Uruk kentinde yeniden canlanmış ve ritüel metinlerine göre, Seleukos Krallığı dönemine kadar varlığını sürdürmüştür. Tanrının kesin bir anthropomorphik tasviri bilinmemektedir. Belirteci boynuzlu taçtır. Kutsal hayvanı ise boğadır[101].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Ana tasviri, yalnızca Tarsos kentinde Pers Satrabı Datames dönemine ait sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 1).

---

[98] F. G. Bratton, **Yakın Doğu Efsaneleri**, Çev. N. Muallimoğlu, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 2000, s. 35.
[99] S. N. Kramer, **Sümer Mitolojisi İ.Ö. Üçüncü Bin Yıldaki Tinsel ve Edebi Gelişim Üstüne Bir Çalışma**, Çev. H. Koyukan, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001, s. 140.
[100] Bratton, **a.y.**
[101] Tanrı hakkında detaylı bilgi ve kaynakça için bkz. K. Stevens, "An/Anu (god) Mesopotamian sky-god, one of the supreme deities; known as An in Sumerian and Anu in Akkadian", **Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses**, 2013, Oracc and the UK Higher Education Academy, (Çevrimiçi), http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/an/, 25.11.2013.

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Ana; Datames'le karşılıklı:

A.y.: Solda ayakta duran, çıplak ve sakallı Ana, profilden sağa. Sağ elini baş seviyesine kaldırıp, ileriye uzatmış. Sağda himation giymiş Datames, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sağ elini yukarıya kaldırmış. Aralarında thymiaterion. Tüm sahne dörtgen bordür içerisinde.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Datames (M.Ö. 378 - 372)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 83; bkz. 84.

2. **SNG v. Aulock,** 5943-5.
3. **SNG France 2,** 292.
4. **SNG Cop.,** 300.
5. **BMC Cilicia**, 35.
6. Traité II, 2, 615.

Res. 1

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 1.

Tab. 1. Ana (An, Anu) tip cetveli[102].

Değerlendirme:

Tarsos kentine ait sikkenin arka yüzünde yer alan bu sahnede tanrı, Datames'in[103] yanında çıplak, sakallı, yetişkin bir erkek olarak tasvir edilmiştir.

[102] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Ana; Datames'le karşılıklı.

Yine, figürlerin yanında, onların kimliklerini açıklayan, tanrının (ANA) ve Datames'in (TRDMW) Aramice adları da yer alır. Ön yüzde ise, tahtta oturan Baaltars tasviri yer alır.

Tanrının Mezoptamya sanatındaki antropomorphik ikonografisinin tam olarak bilinmemesi göz önüne alınırsa, Tarsos sikkesindeki tasviri oldukça önemlidir. Ana'nın bu tasviri, kökeni her ne kadar da Pers – Babil kültürü olsa da; Yunan pantheonu baş tanrısı Zeus'un ayakta duran, çıplak heykelleri ile benzerlikler göstermektedir. Özellikle, aynı kente ait sikkelerde görülen Baaltars tasvirlerinde de karşılaşılan bu durum (Bkz.: aş.: Baal), Yunan sanatının Pers sanatı üzerindeki etkisini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Daha çok Mezopotamya ve Kuzey Suriye tanrısı olarak bilinen Ana'nın Pers inanç sistemine etkisi, muhtemelen Yeni Babil Devleti'nin M.Ö. 542-1 yıllarında Persler tarafından yıkılması ve bu toprakların imparatorluğa katılmasıyla daha da artmış olmalıdır. Diğer taraftan, Syennesis Krallığı döneminde Babil Devleti ile sınır komşuluğu yapmış olan Kilikia'da, Mezopotamya kaynaklı tanrılara belli bir aşinalık oluşmuş olmalıdır. Bu iki durum, tipin Tarsos kentine ait sikkelerde görülmesinin nedenini açıklar niteliktedir. Buna rağmen, Kilikia sikkelerinde yalnız tasviri olmayan tanrının, bölgede kültünden ve tapınımından söz etmek mümkün değildir. Dolayısıyla, bu tasvirin dinden ziyade, siyasi amaçlar için kullanıldığı açıktır. Özellikle, Datames'in tanrıyı kendisiyle aynı boyda, samimi bir fikir ortamında istişarede bulunuyormuş gibi tasvir ettirmesi, bu durumun en belirgin işaretidir. Zira satrap, bu yolla gücünü tanrıdan aldığı algısı yaratarak, yerel halk üzerindeki etkisini artırmayı ve dolayısıyla, iktidarını meşrulaştırmayı amaçlamış olmalıdır.

Sonuç olarak Datames, tanrının yanına kendisini de tasvir ettirdiği bu tiple, bölge halkı üzerinde "gücünü Mezopotamya'nın büyük tanrısı Ana'dan alan satrap" veya "tanrıya denk satrap" algısı yaratmaya çalışmıştır. Ancak, öyle anlaşılıyor ki, satrabın bu girişimi amacına ulaşamamıştır. Nitekim kendi dönemi dışında, tanrının bölge sikkelerinde tasviri görülmez.

---

[103] Datames dönemi hakkında detaylı bilgi ve kaynakça için bkz. N. V. Sekunda., "Some Notes on the Life of Datames", **IRAN** 26, British Institute of Persian Studies, 1988, s. 35 – 53.

1.1.2. Apollon

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Apollon[104], Zeus ile Leto'nun oğlu, Artemis'in ikiz kardeşidir[105]. Yunan pantheonunun en büyük tanrılarından biridir. Çok yönlü bir karaktere sahip olan Apollon; gençlerin koruyucusu, güzel sanatların, müziğin ve kehanetin tanrısıdır. Aynı zamanda sağlıkla da ilişkilidir[106].

Apollon, sanat eserlerinde genellikle yay, defne dalı veya lyra tutan genç, çıplak bir erkek olarak tasvir edilir[107]. Başlıca belirteçleri; defne tacı ve dalı, üç ayaklı kazan, lyra, ok, yay, sadak ve omphalostur. Bunların yanında geyik, karaca, fare, kurt, çekirge, koç, domuz, kurbağa, yunus balığı, bülbül, kırlangıç gibi hayvanlar; palmiye, zeytin, defne, mersin gibi bitkiler ve ayrıca, phiale, flüt, kargı da tanrının tasvirlerinde yer alır[108].

Sikke Tipleri:

Hem Kilikia Pedias hem de Kilikia Trakheia kentlerinin sikkelerinde, bir kısmı tanrının değişik değişik epithetonlarını temsil eden; ayakta duran yarı giyimli, çıplak ve giyimli tipleri başta olmak üzere, baş / büst ve oturan tasvirlerinden oluşan üç ana tipi, M.Ö. 4. Yy. ile M.S. 3. Yy.'ın üçüncü çeyreğine kadar sıkça kullanılmıştır (Tab. 2). Buna göre; kehanetle ilgili olarak "Sarpedonios", "Delphios", okçu olarak "Hekatebolos" veya "Hekatos", müzikle ilgili olarak "Kitharoidos", kent koruyucu olarak "Lykeios" ve "Sidetes" tipleri ve bunlarla ilişkili tasvirler en çok rastlanan sikke tipleridir.

---

[104] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A.Furtwängler, "Apollon", **Roscher ML** I, 1884, s. 422 – 468.; K. Wernicke, "Apollon", **RE** II-1, 1896, s.1-111.; W. Lambrinudakis ve diğerleri, "Apollon", **LIMC** II-1, 2, 1984, s. 183-326.

[105] P. Grimal, **Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma**, Çev. S. Tamgüç, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997., s. 79 vd.

[106] Furtwängler, **a.g.e.**, s. 434-5.

[107] Lambrinudakis vd., **a.g.e**., s. 239-316.

[108] Furtwängler, **a.g.e**., s. 449 vd.; Wernicke, **a.g.e**., 109 -111.; W. Lambrinudakis vd., **a.g.e**., s. 317-380.

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran Apollon tasvirleri; yarı giyimli, çıplak ve giyimli alt tipleriyle, M.Ö. yak. 400 yılından Roma İmparatorluğu dönemi sonuna kadar, bölge genelinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci ana tipte yer alan, baş / büst tasvirleri, M.Ö. 4. Yy.'dan Roma İmparatorluğu dönemi sonuna kadar, bölge genelinde her iki yüzde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan oturan tasviri ise, Marsyas'la müzik yarışmasını konu alan, yalnız bir tiple, Tarsos kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Ayakta duran Apollon:

Tip 1.1. Yarı giyimli:

Tip 1.1.1. Defne ağacına yaslanmış, defne dalı ve phiale tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Belden aşağısı ve sol omuz giysili; gövde ve sağ omuz çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol koluyla defne ağacına yaslanmış, elinde defne dalı tutuyor; ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Issos

M.Ö. yak. 400.

Ö.y.: Ayakta duran, çıplak Herakles.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 173.

2. Bkz. Triaté II, 2, 1372.

Res. 2

Holmoi

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Ayakta duran, giyimli Athena.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 32.

2. Bkz. Triaté II, 2, 1449-50.

Res. 3

Tip 1.1.2. Üç ayaklı kazana yaslanmış, defne dalı tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Belden aşağısı giysili, gövde çıplak. Sol kolunu üç ayaklı kazana yaslamış, ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1324.

2. **RPC I**, 4056.

3. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 13a.

Res. 4

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5734.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 1326.

3. v. Aulock, Mopsos, 27c.

Res. 5

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/julia_domna/_tarsos_AA_0709.jpg, 08.07.2013.

Res. 6

Tip 1.2. Çıplak:

Tip 1.2.1. Yay tutuyor, sadaktan ok çekiyor:

Ö.y.: Profilden sağa. Boynunda bağlı khylamis, sırtından aşağı sarkıyor. Sol bacak ileride, sağ bacak geride. Omuz seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle sırtındaki sadaktan ok çekiyor.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Aslan.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=7145, 23.07.2013.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 189 - 90 var.

Res. 7

Tip 1.2.2. Sütuna yaslanmış, defne dalı tutuyor:

Tip 1.2.2.1. Sütunun üzerinde üç ayaklı kazan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol kolunu üstünde üç ayaklı kazan bulunan sütuna yaslamış, ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor.

Kelenderis

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.**, 129.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 535-6.

3. **SNG Pfälzer,** 720.

4. **Ziegler Kilikiens,** 253.

Res. 8

Kommagene Krallığı

IV. Antiokhos (M.S. 38 - 72)

Ö.y.: IV. Antiokhos büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 540-4.

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 547.

Tip 1.2.2.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol kolunu sütuna yaslamış, ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor.

Korykos

M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Artemis (veya genç kahraman) büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 796.; bkz. 797 - 800.

2. **SNG France 2**, 1098.

3. **SNG Pfälzer**, 811.

Res. 9

Tip 1.2.3. Dal tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Omzunda bazen khylamis. Sol elini kalçasına koymuş; ileriye uzattığı sağ elinde dal (defne?) tutuyor.

Korykos

Kommagene Krallığı

IV. Antiokhos (M.S. 38 - 72)

Ö.y.: Atlı IV. Antiokhos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 805.

Res. 10

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: Sarapis başı; örtülü ve kalathos giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1008.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 588.

Tip 1.2.4. Asa ve dal tutuyor:

Tip 1.2.4.1. A.y.: (Apollon ?) ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Gemi pruvası üzerinde duruyor. Sol eli kalçasında, koluyla gövdesi arasında kısa asa tutuyor, ileriye uzattığı sağ elinde dal (defne?) tutuyor.

Elaiussa - Sebaste

Kommagene Krallığı

IV. Antiokhos (M.S. 38 - 72)

Ö.y.: IV. Antiokhos büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 842.

2. **RPC I,** 3721.

Res. 11

Tip 1.2.4.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol eli kalçasında; ileriye uzattığı sağ elinde dal (defne?) ve asa tutuyor.

Anemurion

Kommagene Krallığı

Iotape

Ö.y.: Iotape büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 486.

2. **RPC I,** 3706.2.

Res. 12

Tip 1.2.5. Apollon Hekatebolos (veya Hekatos):

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. İleriye uzattığı sol elinde yay, sağ elinde yayın ipini ve ok tutuyor; atış yapar şekilde. Sağ alt boşlukta bir hayvan (?).

Korykos

Kommagene Krallığı

Iotape

Ö.y.: Iotape büstü; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 806.

Tip 1.2.6. Palmiye dalı tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Omzunda sadak, sol eli kalçasında, ileriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor.

Philadelphia

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne çelengi giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 576.

Res. 13

Tip 1.2.7. Apollon Lykeios kült heykeli:

Tip 1.2.7.1. Perseus'un elinde:

A.y.: Khylamisli ve kanatlı sandaletli, çıplak Perseus ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamis boynu dolanıp, sol kol üzerinden aşağıya sarkıyor. Yana açtığı sol elinde harpa (bazen harpa ve Gorgon Medusa başı), göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor. Apollon Lykeios, cepheden. Yanlara açtığı her iki elinde, ön ayaklarından yakaladığı kurtları, profilden tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç

Ö.y.: Herakles başı; sakallı, meşe tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1006.

2. **BMC Cilicia,** 143.

Res. 14

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1176-7.

Tip 1.2.7.2. Sütun üzerinde duruyor; önünde Perseus sunu yapıyor:

A.y.: Sağda, khylamisli ve kanatlı sandaletli Perseus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamis, omuzdan sol kola, oradan da kasık bölgesini dolanarak arkaya kıvrılmış, vücudun geri kalan kısmı çıplak. Bel seviyesindeki sol eliyle harpa, yana açıp ileriye uzattığı sağ eliyle, alttaki sunağın üzerine phiale tutuyor. Solda, Apollon Lykeios kült heykeli, cepheden. Kaideli ve gövdesi süslemeli sütunun üzerinde duruyor. Yanlara açtığı her iki elinde ön ayaklarından yakaladığı kurtları, profilden tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1024.

2. **SNG v. Aulock**, 5999.

Tip 1.2.7.3. Sütun üzerinde duruyor; önünde Perseus, imparator ve imparatoriçe (bazen yalnız imparator) ve Demeter (veya rahibe) sunu yapıyor (Tarsos kentinin kurban töreni sahnesi):

A.y.: Sağda, Perseus ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili ve kanatlı sandaletli. Sol eli kalçasında, harpa tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle, önünde yerde uzanmış hörgüçlü boğa bulunan girlandlı sunağın üzerine phiale tutuyor. Sunağın arkasında, imparator ve imparatoriçe cepheden, başları sola; arkalarında,

yüksek bir sütunun üzerinde Apollon Lykeios kült heykeli, cepheden; yanlara açtığı her iki elinde ön ayaklarından yakaladığı kurtları tutuyor. Solda, peplos giymiş Demeter (veya rahibe), profilden, sağa; her iki elini kült heykeline doğru uzatmış, meşale/ler tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1087.

2. **SNG v. Aulock**, 6027.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1119.

Res. 15

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 1766.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 1165.

Res. 16

Tip 1.2.7.4. Omphalos üzerinde duruyor; iki kurt tutuyor:

A.y.: Cepheden (bazen baş profilden sağa). Yanlara açtığı her iki elinde, ön ayaklarından yakaladığı kurtları, profilden tutuyor (sağında ve solunda bazen yıldız).

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1082.

Res.17

Severus Alexander (M.Ö. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1088.

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1099.

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1171.

Res. 18

Tip 1.2.7.5. Omphalos üzerinde duruyor; kurt, yay ve ok tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Yanlara açmış olduğu sağ elinde, ön ayaklarından kurt; sol elinde, yay ve ok tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Balbinus (M.S. Nisan - Temmuz 238)

Ö.y.: Balbinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1110.

Res. 19

Tip 1.2.7.6. Perseus'un elinde; yanlarında balıkçı Diktys: Tarsos kentinin kuruluş mithosu (?).

Tarsos, III. Gordianus, Traianus Decius. Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?).

Tip 1.2.8. Yay ve dal tutuyor:

Tip 1.2.8.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Omzunda sadak, yanlara uzattığı sol elinde yay, sağ elinde dal (defne ?) tutuyor.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 375.

Res. 20

Tip 1.2.8.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Boynunda khylamis, gövdenin arkasında uçuşuyor. Yana açtığı sol elinde yay; sağ elinde dal tutuyor.

Lamos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 482.

Tip 1.2.9. Yay ve ok tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Omzunda sadak, yanlara uzattığı sol elinde yay, sağ elinde ok tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. Kolybrassos Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=8802, 23. 07. 2013.

Res. 21

Tip 1.2.10. Defne dalı tutuyor, Caracalla'ya dörtgen bir nesne veriyor:

A.y.: Sağda Apollon, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol elinde defne dalı tutuyor, sağ elindeki dörtgen nesneyi imparatora veriyor. Sold, ayakta duran, giyimli Caracalla, profilden sağa. Baş seviyesine kaldırdığı sol elinde mızrak tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle Apollon'dan dörtgen nesneyi alıyor. Ortada yere çökmüş geyik, profilden sola. Kesimde, yanan sunak.

Isaura

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5410.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 262.

3. **Ziegler Kilikiens,** 4.

4. **SNG France 2**, 494-5.

Res. 22

Tip 1.2.11. Üç ayaklı kazana yaslanmış, defne dalı tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol kolunu, orta ayağına yılan sarılmış, üç ayaklı kazana yaslamış; ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, augustus (M.S. 209 - 212)

Ö.y.: Geta büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 8709.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 752.

Res. 23

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.**, 371.

2. **BMC Cilicia**, 204.

3. **SNG France 2**, 552.

Res. 24

Tip 1.2.12. Nike tutuyor, yanında üç ayaklı kazan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol elini aşağıya uzatmış, göğüs seviyesinde ileri uzattığı sağ elinde, profilden sağa duran Nike tutuyor. Sağ boşlukta, ayaklarına yılan sarılmış üç ayaklı kazan.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Maesa

Ö.y.: Iulia Maesa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1443.

Tip 1.2.13. Üç ayaklı kazana yaslanmış, palmiye dalı tutuyor, Perseus'la tokalaşıyor:

A.y.: Solda Apollon, ayakta duruyor, çıplak (?), profilden sağa. Sol dirseğini üç ayaklı kazana yaslamış, elinde palmiye dalı tutuyor; sağ eliyle Perseus ile tokalaşıyor. Sağda, ayakta duran khylamisli ve kanatlı sandaletli çıplak Perseus ¾ cepheden sola; kalçasındaki sol elinde harpa ve Gorgon Medusa başı tutuyor, sağ eliyle Apollon ile tokalaşıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235-238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1102.

2. **SNG France 2**, 1611.

Res. 25

Tip 1.2.14. Tetrastil tapınak içerisinde; yuvarlak bir nesne (lyra ?) tutuyor:

Tarsos, Maximinus (M.S. 235 - 238), A.y., bkz. aş.: Mimari Yapılar, Apollon (?) Tapınağı.

Tip 1.2.15. Sütuna yaslanmış, yay tutuyor, sadaktan ok çekiyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol kolunu dirsekten sütuna yaslamış, elinde yay tutuyor; sağ eliyle sırtındaki sadaktan ok çekiyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1106.

Res. 26

Tip 1.2.16. Khylamis ve defne dalı tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters ‘S’ şeklinde bir duruşa sahip. Bel seviyesindeki sol elinde, yay ve khylamis; ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1121.

Res. 27

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5895.

Tip 1.2.17. Omzunda sadak, yanan sunağın üzerine dal tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Başında taç, sol omzunda sadak. Sol omuz, göğüs ve kol mantoyla örtülü, diğer kısımlar çıplak. Sol eli kalçasında, kolundan aşağı manto sarkıyor; ileriye uzattığı sağ elinde, alttaki yanan sunağın üzerine dal tutuyor.

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5894.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 890.

Res. 28

Tip 1.2.18. Yay tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Çıplak. Sol ayağını dizden kırmış, geride; sağ ayağı dik, yere basıyor. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde yay tutuyor; sağ elini kalçasına koymuş, kolundan aşağı khylamis sarkıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.**, 287.

Res. 29

Tip 1.2.19. Defne dalı tutuyor; yanında Athena:

A.y.: Sağda, ayakta duran, çıplak Apollon (veya Amphilokhos), ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor; sol eli geride, aşağıya uzatmış. Solda, ayakta duran, giyimli Athena, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Uzun giyimli ve miğferli. Omuz seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; sağ eli geride, aşağıya uzatmış. Arkasında, sol boşlukta domuz.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; diadem giymiş, omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.**, 311.

2. **BMC Cilicia**, 32.

Res. 30

Tip 1.2.20. Apollon Kitharoidos; kaide (bazen sütun) üzerindeki lyraya yaslanmış, palmiye dalı tutuyor.

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol dirseği ile kaide üzerinde duran lyraya yaslanmış, eli kalçasında; ileriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor. Sol ayağını dizden kırarak, sağ bacağının üzerinden çapraz olarak sola uzatmış; sağ ayağı yere dik basıyor.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1827.

Res. 31

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1162.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hostilianus (M.S. 250)

Ö.y.: Hostilianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1503.

2. **Ziegler Kilikiens,** 755

3. **SNG Pfälzer**, 244-5.

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1508; bkz. 1509-10.

2. **BMC Cilicia**, 37.

Res. 32

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.,** 803.

Tip 1.2.21. Yay, ok, hançer ve yanan meşale tutuyor.

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Vücud 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Yana uzattığı sol elinde yay, ok ve hançer tutuyor; göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde yanan meşale tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1189.

Res. 33

Tip 1.3. Giyimli:

Tip 1.3.1. Apollon Sidetes:

Tip 1.3.1.1. A.y.: Kısa khitonlu, uzun baş örtülü (veya manto), cepheden (baş bazen profilden sola). Örtü, başından başlayıp, vücudun sırt kısmında aşağı sarkıyor. Yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sol elinde asa (defne ağacı ?); yana açıp ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor; sağ boşlukta, kanatları yarım açık karga, ¾ cepheden sağa, baş profilden sola.

Selinus

Kommagene Krallığı

IV. Antiokhos (M.S. 38 - 72)

Ö.y.: IV. Antiokhos büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 456.

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 462.

2. **SNG Levante Suppl.**, 89.

Res. 34

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 467.

Tip 1.3.1.2. A.y.: Kısa khitonlu ve uzun mantolu; cepheden, baş profilden sola. Yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sol elinde asa (defne ağacı ?); ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 394.

2. Levante, Korakesion, 12c.

Tip 1.3.1.3. A.y.: Kısa khitonlu ve uzun mantolu; cepheden, baş profilden sola. Yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sol elinde asa (defne ağacı ?); ileriye uzattığı sağ elinde, alttaki sunağın üzerine phiale tutuyor.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161-180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 376.

2. **SNG Cop.**, 158 (Antoninus Pius)

Res. 35

Tip 1.3.2. Asa ve karganın üzerine belirsiz bir nesne (phiale ?) tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kısa khiton giymiş. Yana açıp yukarıya kaldırdığı sol elinde asa, ileriye uzattığı sağ elinde, alttaki karganın üstüne bir nesne tutuyor

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 487.

Tip 2. Apollon başı / büstü:

Tip 2.1. Apollon başı:

Tip 2.1.1. Diadem giymiş:

Tip 2.1.1.1. A.y.: Apollon Sarpedonios. Profilden sağa. Saçları ense kısmından sırt kısmına doğru iniyor.

Holmoi

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5580.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 33-5.

3. Traité II, 2, 1452.

Res. 36

Bilinmiyor (Holmoi ?)

M.Ö. 4. Yy.

A.y.: Athena başı.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/ uncertain/ hemiobol_1.jpg, 09.06.2013.

Res. 37

Tip 2.1.1.2. A.y. Apollon (?), profilden sola.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 222.

Tip 2.1.2. Uzun kıvrımlı saçlı:

Ö.y.: Profilden sağa. Uzun kıvrımlı saçları, ense kısmından dalgalı bir şekilde sırt kısmına iniyor.

Mallos

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Hermes.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1262.

Tip 2.1.3. Defne tacı giymiş:

Ö.y.: Profilden sağa. Kıvrımlı saçları, enseden omza iniyor.

Seleukeia

M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: At ön gövdesi.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5810.

2. Bkz. **SNG France 2**, 920, 924-5.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia**, 690-8.

Res. 38

Mopsuhestia

M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Artemis.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1315-8.

Res. 39

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

A.y.: Ayakta duran Artemis.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1325.

Tip 2.2. Apollon büstü:

Tip 2.2.1. Yalnız:

Ö.y.: Defne tacı giymiş ve giyimli, profilden sağa. Omzunda sadak, sağ boşlukta defne dalı.

Adana

M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Artemis.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1223.

2. Levante, Adana, 158.

Res. 40

Tip 2.2.2. Apollon ve Artemis büstü, karşılıklı:

Ö.y.: Solda, Apollon büstü; defne tacı giymiş, dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sağa. Sağda, Artemis büstü; arkadan bağlı dökümlü saçlı ve giysili, profilden sola; her ikisinin omzunda bazen sadak.

Seleukeia

M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Yılan bacaklı Dev'e saldıran Athena.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5819.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 719.

3. Bkz. **SNG France 2**, 964-5.

Res. 41

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

A.y.: Yılan bacaklı Dev'e saldıran Athena.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 720.

Commodus (M.S. 166 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 730.

Res. 42

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 743.

Res. 43

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 761.

2. **Ziegler Kilikiens,** 474.
3. **SNG France 2**, 1009.
4. **Lindgren III,** 898.

Res. 44

Tip 2.2.3. Apollon ve Artemis - Tykhe büstü, karşılıklı.

Tip 2.2.3.1. A.y.: Sağda Apollon, dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sola. Solda, Artemis - Tykhe; kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı, giyimli, profilden sağa. Sol boşlukta cornucopia, sağ boşlukta dal.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus ve Tranquilina (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus ve Tranquilina büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 1038.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 776.

3. **BMC Cilicia**, 47.

Res. 45

Tip 2.2.3.2. A.y.: Sağda Apollon, dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sola. Solda, Artemis - Tykhe, kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı, giyimli, profilden sağa. Aralarında dal, sol boşlukta cornucopia.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 777-8.

2. **BMC Cilicia**, 50.

3. **SNG France 2**, 1039 var.

Res. 46

Tip 2.2.3.3. A.y.: Solda Apollon, dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sağa. Sağda, Artemis - Tykhe; kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı, giyimli, profilden sola. Aralarında dal, sağ boşlukta cornucopia.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 783.

2. **SNG France 2**, 1048-53.

Res. 47

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 786.

Res. 48

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.**, 222.

2. **Lindgren I,** 1591.

Tip 3. Oturan Apollon: Apollon'la Marsyas'ın müzik yarışması:

Tarsos, Maximinus, A.y.: Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Apollon'la Marsyas'ın Müzik Yarışması.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.1.
Anazarbos	

Iulia Maesa (Elegabalus ve Severus Alexander'in büyük annesi)	Tip 1.2.12.
Hostilianus (M.S. 250)	Tip 1.2.20.
Volisianus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.20.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.20.
Epiphaneia	
Otacilia Severa (I.Philippus'un eşi)	Tip 1.2.20.
Issos	
M.Ö. yak. 4.Yy.	Tip 1.1.1.
Lamos	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.8.2.
Mallos	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 2.1.2.2.
Herennia Etruscilla (M.S. 249 – 253) (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.2.19.
Mopsuhestia	
M.Ö. 2 Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.1.3.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.2. ; Tip 2.1.3.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.2.
Myriandros	
Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 1.2.1.
Pompeiopolis	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.16-7.
Tarsos	
Hadrianus (M.S. 117 – 138) veya daha geç.	Tip 1.2.3.; Tip 1.2.7.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.7.2.
Iulia Domna (Ölümü: 217) (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Macrinus (M.S. 217 - 218)	Tip 1.1.2.
Elegabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.2.7.4.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.7.3-4.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.7.4. Tip 1.2.13-4.;Tip 3.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.15.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.2.7.5.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.7.3.; 1.2.7.5. Tip 1.2.16.; Tip 1.2.18.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.2.7.3.; Tip 1.2.20.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.2.7.4.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.7.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.21.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Iotape (IV.Antiokhos'un eşi)	Tip 1.2.4.2.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.3.2.
Elaiussa - Sebaste	

IV.Antiokhos (M.S. 38 – 72)	Tip 1.2.4.1.
Holmoi	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.1.; Tip 2.1.1.1.
Isaura	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.10.
Kelenderis	
M.Ö. 2.-1. Yy.	Tip 1.2.2.1.
IV.Antiokhos (M.S. 38 – 72)	Tip 1.2.2.2.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.2.2.2.
Kolybrassos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.9.
Korakesion	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.3.1.2.
Koropissos	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.3.
Korykos	
M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.2.2.
IV. Antiokhos (M.S. 38 – 72)	Tip 1.2.3.
Iotape (IV.Antiokhos'un eşi)	Tip 1.2.5.
Laertes	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.8.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.3.1.3.
Philadelphia	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.6.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.1.3.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.3.1.1.
Commodus (M.S. 161 – 180)	Tip 2.2.2.
Geta (M.S. 209 – 212)	Tip 1.2.11.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.2.
III. Gordianus - Tranquillina (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.3.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.2.3.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.2.3.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.3.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.3.3.
Selinus	
IV.Antiokhos (M.S. 38 – 72)	Tip 1.3.1.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.3.1.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.3.1.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Holmoi ?)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 2.1.1.1.
Bilinmiyor	

M.Ö. 4. Yy.	Tip 2.1.1.2.

Tab. 2. Apollon tip cetveli[109].

Değerlendirme:

Çok yönlü karakteri ile tüm Anadolu'da olduğu gibi, Apollon'un Kilikia'da da kültünün oldukça yaygın olduğunu sikkelerden öğrenmekteyiz. Tanrının özellikle Tarsos, Seleukeia ve Anazarbos kentlerinde tasvirleri yoğunlaşmaktadır.

Tanrının bölge sikkelerindeki birinci ana tipinde, ayakta duran Apollon tasvirleri yer alır (Tip 1). Bu tip, bölge kentlerinin genelinde yarı giyimli, çıplak ve giyimli alt tipleriyle M.Ö. 4.Yy. başlarından M.S. 260'a kadar kullanılmıştır. Tasvirlerde vücudun ters 'S' duruşu, sola bakan yönü çoğunlukla değişmemiş, sadece giysi ve belirteçlerde değişiklikler olmuştur.

Birinci alt tipte yarı giyimli Apollon tasvirleri yer alır (Tip 1.1.). Bu tipin birinci çeşitlemesinde tanrı defne ağacına yaslanmış, defne dalı tutuyor şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.1.1.). Issos (M.Ö. yak. 400) ve Holmoi (M.Ö. 4. Yy.) kentlerinde ön yüz ve arka yüz tasvrileri olarak yer alan bu tip, aynı zamanda tanrının bölgede en erken tarihli tasviridir. Bu tipte dikkati çeken husus ise, defne ağacı ve dalıdır. Apollon'un kutsal bitkisi olan defne, bazen burada olduğu gibi ağaç, bazen dal olarak elinde ve genellikle de başında taç olarak karşımıza çıkar. Kutsallığı ise, Apollon'un Daphne'ye olan aşkı ile ilgili mithosdan kaynaklanmaktadır[110]. Bu tipin sikkeler üzerinde yer almasının nedenini, bu dönem Yunan sanatında tipin yaygın olması ve dolayısıyla bölgenin de bundan etkilenmesi ile açıklamak mümkündür. İkinci çeşitlemede ise tanrı yine birinci çeşitleme ile benzer genel ikonografisinde, üç ayaklı kazana yaslanmakta ve defne dalı tutmaktadır (Tip 1.1.2.). Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Pedias kentleri Mopsuhestia'da Claudius Dönemi, Domitianus ve Tarsos'ta Iulia Domna döneminde arka yüz tasvrileri olarak görülmektedir. Tanrının kehanet yönüyle ilişkili olan bu tipinin ikonografik kökeni, Hellenistik Dönem Yunan sanatına dayanmaktadır. Her ne kadar da, Kilikia kentlerinde Hellenistik Dönem'de sikke darbı olmasa da, özellikle Kilikia Pedias,

[109] Tip 1. Ayakta duran Apollon.; Tip 2. Apollon başı / büstü.; Tip 3. Oturan Apollon: Apollon'la Marsyas'ın Müzik Yarışması

[110] Bkz. aş.: Bitkiler, Defne Dalı.

Apollon'u (Delphios) ataları olarak kabul eden Seleukos Krallığı'nın (M.Ö. 323 – 164) hakimiyeti altındaydı ve bölgede üzerlerinde en çok Apollon ve/veya üç ayaklı kazan tasvirleri olan sikkeler kullanılmaktaydı. Bu etki, kentlerin bağımsız ve yarı bağımsız olarak sikke bastıkları M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nde de devam etmiştir.

İkinci alt tipte ise, tanrının çıplak tasvirleri yer alır (Tip 1.2.). Bu tip, tanrının tüm tasvirleri içerisinde en yaygın olanıdır. Birinci çeşitlemede, tanrı bir elinde yay tutarken, diğer eliyle sadaktan ok çeker şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.1.). Myriandros kentinde satrap Mazaios dönemine ait sikkenin ön yüzünde görülen bu tip, tanrının "Hekatos" veya "Hekatebolos" epithetonu ile ilişkilidir. İkinci çeşitlemede ise tanrı, sütuna yaslanmış defne dalı tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.2.). Bu tipin birinci alt çeşitlemesinde, sütunun üstünde üç ayaklı kazan yer almaktadır (Tip 1.2.2.1). Kelenderis kentine ait M.Ö. 2. – 1. Yy., IV. Antiokhos ve Lucius Verus dönemlerinde arka yüz tasviri olarak görülen bu tip, tanrının kehanetle ilişkili yönünü yansıtmaktadır. Birinci alt çeşitleme ile aynı ikonografik özellikte olan ikinci alt çeşitlemede ise, sütun üzerinde üç ayaklı kazan yoktur (Tip 1.2.2.2). Korykos kentine ait M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alır. Üçüncü çeşitlemede ise tanrı yalnızca dal (defne ?) tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.3.). Korykos'ta IV.Antiokhos, Tarsos'ta Hadrianus dönemi veya daha geç ve Koropissos'ta Commodus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alan bu tip; ikonografik olarak ters "S" duruşu ve yumuşak geçişli vücud hatlarıyla erken dönem ve özellikle Hellenistik Dönem Seleukos Krallığı sikkelerinde yer alan Apollon tasvrilerinin devamı şeklindedir. Elinde tuttuğu dal ise, çok büyük ihtimalle defnedir. Dördüncü çeşitlemede ise tanrı yine ters "S" duruşlu olarak dal ve asa tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.4.). İki alt çeşitlemesi olan bu tipin, birinci alt çeşitlemesinde tanrı gemi pruvası üzerinde durmaktadır ve sol koluyla asa, ileriye uzattığı sağ eliyle dal (defne ?) tutmaktadır (Tip 1.2.4.1.). Elaiussa - Sebaste kentine ait IV. Antiokhos dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alan bu tip, kentin deniz ve denizcilikle bağlantılı sosyal hayatıyla yakından ilgilidir. Belki de, tanrının kültünün taşınması ile ilgili bir tip olabilir. İkinci alt çeşitlemede ise, tanrı birinci alt çeşitleme ile benzer ikinografidedir; yalnız, gemi pruvası yoktur ve sağ elinde hem asa hem de dal (defne ?) tutmaktadır (Tip 1.2.4.2.). Anemurion kentinde Iotape tasvirli sikkenin

arka yüzünde yer alır. Beşinci çeşitlemede ise, tanrı elinde tuttuğu ok ve yayla atış yapmaya hazırlanırken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.5.). Korykos kentinde Iotape tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, ikonografik olarak, bölgedeki tüm Apollon tipleri içerisinde tanrının "avcı" (Hekatos veya Hekatebolos) tipini en açık şekilde yansıtan tasvirdir. Ancak, elinde yay ve ok tutan tüm diğer tipler de, Hekatebolos tipiyle ilişkilidir. Altıncı çeşitlemede tanrı, omzunda sadak, elinde palmiye dalı tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.6.). Philadelphia kentinde Traianus dönemine ait sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, yine tanrının "avcı" (Hekatos veya Hekatebolos) epithetonu ile ilişkilidir. Elinde defne dalı yerine palmiye dalı tutması, tanrının bazı tasvirlerinde rastlanılan bir durumdur. Yedinci çeşitlemede, Tarsos kentine özgü olan Apollon Lykeios tipi ise, ikonografik açıdan Hadrianus Dönemi'nde veya dah geç bir dönemde ortaya çıkar ve altı alt çeşitlemesiyle M.S. 260'a kadar kadar arka yüz tasviri olarak varlığını sürdürür. İkonografik açıdan, omphalos üzerinde ayakta duran, bazen khylamisli olan tanrı, genellikle her iki eliyle ön ayaklarından yakaladığı kurtları tutmaktadır (Tip 1.2.7). Birinci alt çeşitlemede tanrı, Perseus'un elindedir. Apollon Lykeios tasvrilerinin en erken tarihli örneği olan bu tipte, Perseus bir elinde harpa (bazen harpa ve Gorgon Medusa başı), diğerinde tanrının kült heykelini tutmaktadır (Tip 1.2.7.1.). Bu tip, Hadrianus Dönemi veya daha geç ve Trebonianus Gallus dönemlerinde görülür. Roma İmparatorluk Dönemi'nde Perseus kentin efsanevi kurucusu, Apollon Lykeios ise koruyucusu olarak kabul edilmekteydi. Bu efsaneye rağmen, kent başta Hitit İmparatorluğu tabletleri olmak üzere, birçok yazılı kaynakta M.Ö. 2. Binyıl'ın ortalarından itibaren aynı isimle bilinmektedir. İkinci alt çeşitlemede ise, tanrının heykeli sütunun üzerinde durmaktadır ve önünde Perseus sunu yapmaktadır (Tip 1.2.7.2.). Septimius Severus dönemine ait but tip ise, Tarsos'ta Perseus'un Apollon Lykeios kültü çerçevesinde bir kültü bulunduğunu göstermektedir. Üçüncü alt çeşitlemede ise tanrının heykeli yine sütun üzerinde durmaktadır. Ancak bu kez Perseus, imparator ve imparatoriçe (bazen yalnız imparator) ve Demeter (veya rahibe) önünde hörgüçlü bir boğa bulunan büyük bir sunağın etrafındadırlar (Tip 1.2.7.3). Kentin kurban töreninin tasvir edildiği bu sahnede yer alan figürler düşünüldüğünde, sunu töreninin kentin kuruluşu ilgili olabileceği akla gelmektedir. İmparator ve bazen de imparatoriçenin de sahnede yer alması tamamıyla siyasi bir durumdur. Dördüncü alt

çeşitlemede ise tanrı yalnız olarak, omphalos üzerinde durmakta ve her iki eliyle ön ayaklarından kurtları tutmaktadır (Tip 1.2.7.4.). Elagabalus, Severus Alexander, Maximinus ve Herennia Etruscilla dönemlerinde görülen bu tip, tanrının özellikle M.S. 3. Yy.'ın ilk yarısında kentteki kültünün gücünü göstermesi açısından önemlidir. Beşinci alt çeşitlemede ise tanrı, yine omphalos üzerinde durmaktadır ancak, bu kez bir elinde kurt tutarken diğerinde ok ve yay tutmaktadır (Tip 1.2.7.5.). Balbinus dönemine ait bu tip, Lykeios tasvirlerinin klasik ikonografisi dışında olmasıyla dikkate değerdir. Zira, genel ikonografisi Lykeios tipinde olmasına karşın, bir elinde kurt yerine ok ve yay tutması, ikonografik açıdan tanrının Hekatebolos (Hekatos) ve Lykeios tiplerinin birlikte verilmek istendiğini akla getirmektedir. Altıncı alt çeşitlemede ise, tanrının heykeli Perseus'un elindedir ve yanlarında Diktys yer almaktadır (Tip 1.2.7.6.). Bu sahne Perseus'la annesi Auge'nin mithosu ile ilişkilidir. Diktys, çocuk Perseus ve annesini sandıkta bulan balıkçıdır. Levante ise, bu sahnenin Tarsos kentinin kuruluşu ile ilgili olduğunu ileri sürer[111]. Sahnede Apollon Lykeios kült heykelinin bulunması bu savı destekler niteliktedir. Sekizinci çeşitlemede tanrı yay ve dal (defne) tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.8.). İki alt çeşitlemesinin birincisinde, klasik ters 'S' şeklinde duruşa sahip olan tanrı, yana açtığı sol elinde yay, aşağıya uzattığı sağ elinde defne dalı tutmaktadır (Tip 1.2.8.1.). Bu tip Laertes kentinde Antoninus Pius dönemi sikkesinin arka yüzünde görülür. İkincisinde ise, birinci alt çeşitleme ile benzer iknografide olan tanrının, ters 'S' duruşu yerine, dik bir duruşu vardır ve başı diğer yöne bakmaktadır (Tip 1.2.8.2.). Bu tip, Lamos kentinde I. Valerianus sikkesinde görülür. Her iki alt çeşitleme de tanrının Hekatebolos (veya Hekatos) epithetonu ile ilişkilidir. Dokuzuncu çeşitlemede ise tanrı yay ve ok tutmaktadır ve omzunda sadağı yer alır (Tip 1.2.9.). Kolybrassos kentinde Caracalla dönemi sikkesinin arka yüzünde görülen bu tip de, tanrının Hekatebolos (veya Hekatos) epithetonu ile ilişkilidir. Onuncu çeşitlemede ise tanrı defne dalı tutarken ve yanındaki Caracalla'ya dörtgen bir nesne verirken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.10.). Isaura kentine ait bu tip, Caracalla döneminde kentte yaşanan siyasi bir gelişme ile ilgili olmalıdır. İmparatorun kente yaptığı bir yardım için Apollon tarafından onurlandırılıyor olması muhtemeldir. Diğer taraftan, Roma

[111] Bkz. **SNG Levante Cilicia**, no. 1118.; Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?).

İmparatorluk Dönemi'nde, özellikle de M.S. 3.Yy.'da, imparatorlar kendi politikalarını meşrulaştırmak için sık sık bu yola başvurmuşlar, Yunan tanrı ve kişileştimelerine bu tasvirlerde daha çok yer vermişlerdir. Onbirinci çeşitlemede ise tanrı, ayağında yılan sarılı olan üç ayaklı kazana yaslamış, defne dalı tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.11.). Seleukeia kentinde Geta ve Tarsos kentinde Macrinus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülen bu tip; birinci alt tipin ikinci çeşitlemesinde (Bkz. Tip 1.1.2.) yer alan yarı giyimli Apollon ile aynı ikonografik özellikleri taşımaktadır ve üç ayaklı kazan ve yılan tanrının kehanet yönüyle ilişkilidir. Onikinci çeşitlemede ise tanrı, elinde Nike tutar şekilde tasvir edilmiştir. Yanında ise ayağına yılan sarılmış üç ayaklı kazan yer almaktadır (Tip 1.2.12.). Anazarbos kentinde Iulia Maesa dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alan bu tip, tanrının en dikkat çeken tasvirlerinden biridir. Zira, Antik Çağ tasvir sanatı içerisinde pek bilinmeyen bu tipte, tanrı elinde Nike tutmaktadır. Bu da tanrının Nikephoros yönüne de işaret etmektedir. Ayrıca, yanında yer alan üç ayaklı kazan ise yine kehanet yönüyle ilişkilidir. Bu tip, tanrının kehanetiyle gelen önemli bir zafer veya başarıya işaret ediliyor olabilir. Onüçüncü çeşitlemde ise tanrı, üç ayaklı kazana yaslanmış, elinde palmiye dalı tutuyor ve diğer eliyle de karşısındaki Perseus ile tokalaşıyor şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.13.). Tarsos kentinde Maximinus dönemi sikkesinin arka yüzünde görülen bu tip, kent sikkelerinde sıkça gördüğümüz Apollon Lykeios – Perseus ikilisi tasvirleri dışında bir sahne ile karşımıza çıkar. Perseus'la tanrının birlikte tasvir edildiği diğer tiplerde tanrının Lykeios kült heykeli sahnede yer alırken, burada ise tanrının bölgede yine sıkça karşımıza çıkan, kehanetle ilişkili klasik üç ayaklı kazana yaslanan tipi yer almaktadır. Diğer tasvirlerde tanrı, genellikle cepheden tasvrir edilirken, burada aynı tipin profilden tasviri ile karşımıza çıkmaktadır. Ondördüncü çeşitlemede tanrı, tetrastil bir tapınak içerisinde elinde yuvarlak bir nesne (lyra ?) tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.14.). Tarsos kentinde Maximinus dönemi sikkenin arka yüzünde görülen bu tipi, doğrudan Apollon olarak tanımlayabilmemiz için gerekli olan belirteçleri sahnede yoktur. Elinde tuttuğu yuvarlak nesnenin de ne olduğu belirsizdir. Bu yüzden, figürü kimliklendirmeye yardımcı olacak detaylar, vücud hatlarında görülmektedir. Buna göre, ters 'S' şeklinde duruşu ve çıplaklığı Apollon'u işaret etmektedir. Diğer taraftan, kent için önemli bir yeri olan Herakles'in de sikkeler üzerinde çıplak

tasvirleri bulunmaktadır. Ancak, belirleyici detay, Apollon'un vucud hatlarındaki yumuşaklık, Herakles'in ise kaslı yapısıdır. Bu yüzden, figürün Apollon olması kuvvetle muhtemeldir. Eğer bu kimliklendirme doğru kabul edilirse, kentte bu dönemde bir Apollon tapınağının varlığından söz etmek mümkünmüş gibi görünmektedir. Onbeşinci çeşitlemede tanrı, sütuna yaslanmış olarak yay tutarken ve sadaktan ok çekerken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.15). Tarsos kentinde Maximus (caesar) dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alan tip, tanrının Hekatebolos (veya Hekatos) epithetonu ile ilişkilidir. Onaltıncı çeşitlemede ise tanrı, defne dalı ve sadak (bezen yay) tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.16). Tarsos ve Pompeiopolis kentlerinde III. Gordianus dönemi sikkelerinin arka yüzlerinde yer alan bu tip, yine tanrının Hekatebolos (veya Hekatos) epithetonu ile ilişkilidir. Onyedinci çeşitlemede ise tanrı, omzunda sadak, yanan sunağın üzerine dal (defne ?) tutmaktadır (Tip 1.2.17.). Pompeiupolis kentinde III. Gordianus dönemi sikkenin arka yüzünde görülen bu tip, tanrının kültü ile ilişkili bir tasvirdir. Onaltıncı çeşitleme de düşünüldüğünde, tanrının kentte bu dönemde kültünün varlığından söz etmek mümkündür. İkonografik açıdan ise bu tip, tanrının aşağıya uzattığı elinde tuttuğu dal (defne) tasvirlerinin, altta sunak olmasa bile, büyük bir kısmının kültle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Onsekizinci çeşitlemede tanrı, elinde yay tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.18). Tarsos kentinde III. Gordianus dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alan bu tip, yine tanrının Hekatebolos (veya Hekatos) epithetonu ile ilişkilidir. Ondokuzuncu çeşitlemede ise tanrı (veya Amphilokhos), elinde defne dalı tutmaktadır. Karşısında Athena, aralarında ise yaban domuzu yer almaktadır (Tip 1.2.19). Mallos kentinde Herennia Etruscilla sikkesinin arka yüzünde yer alan bu sahnede çıplak erkek figür, bütün yayınlarda Apollon olarak kimliklendirilmiştir. Ancak, kanımızca bu figürün Amphilokhos olması daha kuvvetli bir ihtimaldir. Her ne kadar da, figürün ikonografisi ve belirteçleri, Apollon'la çok benziyor olsa da, kente ait sikkelerdeki Amphilokhos tasvirleri incelendiğinde (Bkz. aş.: Kahramanlar, Amphilokhos), bu durum açıkça görülmektedir. Öyle ki; figürün elinde tuttuğu dal, yaban domuzu ikilemesi (bazen ek olarak, üç ayaklı kazan) kent kurucu kahraman tasvrilerinin, özellikle de Amphilokhos'un en belirgin tasvir şeklidir. Ek olarak, sahnede bu dönemde kentin tanrıçası olan Athena (Magarsos) eklendiği zaman; sahnenin Mallos kentinin kuruluşu ile ilişkili bir tasvir olması ve figürün de

Amphilokhos olması ihtimalini güçlendirmektedir. Yirminci çeşitlemede tanrı, Kitharoidos tipiyle tasvir edilmiştir. Dirseği ile kaide (bazen sütun) üzerinde duran lyraya yaslanmış olan tanrı, diğer elinde palmiye dalı tutmaktadır (Tip 1.2.20.). Epiphaneia'da Otacilia Severa, Tarsos'ta Traianus Decius ve Anazarbos'ta Hostilianus, Volusianus ve I. Valerianus dönemlerinde arka yüz tasviri olarak görülür. İkonografik açıdan, dönemin heykeltıraşlık eserlerinde bir çok örneği yer alan bu tipin, üç ayrı kentte aynı şekilde tasvir edilmesi, dönemin ünlü bir heykelinin tip kaynağı olduğunu göstermektedir. Yirmibirinci çeşitlemede ise tanrı, bir elinde ok, yay, hançer, diğerinde ise yanan meşale tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.21.). Tarsos kentinde I. Valerianus dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alan bu tipte, tanrının bilinen ters 'S' duruşunun aksine düz 'S' duruşu ve belirteçleri içerisinde bulunmayan hançer ve yanan meşale yer almaktadır. Bu tasvirde, tanrının Hekatebolos (veya Hekatos) ile ilişkili tipine yeni belirteçler eklenerek, bu dönem sikkelerinde sıkça karşılaşılan bir yöntem uygulanmıştır.

Tanrının ayakta duran ana tipinin üçüncü alt tipinde ise, giyimli tasvirleri yer alır (Tip 1.3.). Birinci çeşitlemedeki Apollon Sidetes[112] tasvrileri (Tip 1.3.1.), Kilikia Trakheia'da, Pamphylia ve Pisidia bölgelerinin etki alanı içerisindeki kentlerde Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür. Tanrı kısa khiton giymektedir ve genellikle başından itibaren mantoludur. Dört alt çeşitlemesinin birincisinde tanrı, asa (defne ağacı) ve phiale tutar şekilde tasvir edilmiştir. Yanında da karga yer almaktadır (Tip 1.3.1.1.). Selinus kentinde IV.Antiokhos, Caracalla ve I.Philippus dönemi sikkelerinin arka yüzlerinde yer alır. Sidetes tipinin en erken tarihli örneği olan bu tasvirin, birinci alt tipin birinci çeşitlemesindeki (Bkz. Tip 1.1.1.) Issos ve Holmoi kentlerine ait yarı giyimli Apollon tasvrileri ile benzerliği dikkate çekmektedir. Ayrıca, yanındaki kartal tasviri ile diğer Sidetes tasvrilerinden farklılık gösteren bu tip, kentteki bir heykele ve kaya kabartmasına işaret ediyor olabilir. İkinci alt çeşitlemede de tanrı, birinci ile benzer bir ikonografide tasvir edilmiştir. Yalnız, yanında karga yoktur (Tip 1.3.1.2). Bu tip, Korakesion kentinde Marcus Aurelius tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür. Üçüncü alt çeşitlemede ise tanrı, ikonografik

[112] Apollon Sidetes hakkında detaylı bilgi ve kaynaklar için bkz. G. Işın, "The Cult of Apollo in Southern Pisidia and Apollo Sideton", **Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi, Özel Sayı**, 2008/2, 2009, s. 107-116.

olarak ikinci alt çeşitleme ile aynı özelliktedir. Ancak, phiale tuttuğu sağ elinin altında sunak (bazen yanan sunak) yer almaktadır (Tip 1.3.1.3). Laertes kentinde, yine Marcus Aurelius dönemi sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, Apollon Sidetes'in kültünün bu kentlerdeki varlığına işaret etmektedir. Dahası, phiale tutan bütün tipler kültle ilişkilidir. İkinci çeşitlemede ise tanrı, asasına yaslanmış, karganın üzerine yuvarlak bir nesne tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.3.2.). Anemurion kentinde Roma İmparatorluk Dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alan bu tip; genel ikonografisi, karga ve kentin Sidetes tiplerinin görüldüğü kentlere yakın olmasından dolayı, Apollon Sidetes olabilir.

Tanrının ikinci ana tipinde ise, baş ve büst tasvirleri yer almaktadır (Tip 2). Birinci alt tipte ise baş tasvirleri yer alır (Tip 2.1.). Üç çeşitlemesi olan bu tipin birinci çeşitlemesinde tanrı, diadem giymiş tipiyle M.Ö. 4.Yy.'dan Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerine kadar sikkeler üzerinde yer alır (Tip 2.1.1.). İki alt çeşitlmesi olan bu tipin birincisinde tanrı diadem giymiş ve ensesinde uzun kıvrımlı saçlı olarak, Apollon Sarpedonios tipiyle tasvir edilmiştir (Tip 2.1.1.1.). Holmoi ve basım yeri belirsiz bir kentte (Holmoi ?), M.Ö. 4.Yy.'da arka yüz tasvirleri olarak karşımıza çıkan bu tip, tanrının bölgede en erken ortaya çıkan baş tasvirleridir ve tanrının kehanet yönüyle ilişkilidir. Tanrının Sarpedon (Taşucu) Burnu'nun batısında yer alan Holmoi'de bir kehanet merkezi olması kuvvetle muhtemeldir. İkinci alt çeşitlemede ise tanrı, kısa kıvırcık saçlı ve diadem giymiş olarak karşımıza çıkar (Tip 2.1.1.2.). Basım yeri belirsiz bir kentte M.Ö. 4. Yy.'a ait sikkenin arka yüz tasviri olarak görülen bu tip, diadem ve saç şeklinden dolayı, dönemin Apollon baş tipleriyle benzerlik göstermektedir. Ancak, bu tipin kimliklendirmesi kesin değildir. İkinci çeşitlemede ise, tanrının uzun, kıvrımlı saçlı tipi yer alır (Tip 2.1.2.). Mallos kentinde M.Ö. 2 - 1. Yy.'a ait sikkelerin ön yüzünde yer alan bu tip, uzun kıvrımlı saçlarının enseden sırta kadar dalgalı bir şekilde inmesiyle karakterize olmuştur. Üçüncü çeşitlemede ise, tanrının defne tacı giymiş tipleri yer alır (Tip 2.1.3.). Seleukeia'da M.Ö. 2.Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi ve Mopsuhestia'da M.Ö. 2.Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi ve Claudius Dönemi sikkelerin ön yüzlerinde görülen bu tip, özellikle Seleukeia örneğinde, defne tacı dışında Apollon Sarpedonios (Bkz. Tip 2.1.1.1.) tipiyle benzerlikler göstermektedir. Mopsuhestia örneklerinde ise, defne tacı biraz daha büyüktür.

İkinci alt tipte ise, tanrının büst tasvirleri yer almaktadır (Tip 2.2.). Bu tipler, üç çeşitleme ile M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nden M.S. yak. 260 yılına kadar Adana ve Seleukeia kentlerine ait sikkelerde görülür. Birinci çeşitlemede, tanrının büstü yalnız tasvir edilmiştir. (Tip 2.2.1). Adana kentine ait M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi sikkesinin ön yüzünde yer alan bu tipte tanrı, defne tacı giymiş, omzunda sadak ve önündeki boşlukta defne dalı ile tasvir edilmiştir. İkinci çeşitlemede ise, tanrının büstü kardeşi Artemis ile karşılıklıdır (Tip 2.2.2.). Solda tasvir edilen tanrı, yine defne tacı giymiş ve ensede dökümlü saçlıdır. Karşısındaki Artemis ise, arkadan bağlı dökümlü saçlı ve giyimlidir. Bazen her ikisinin de omzunda sadak yer alır. Seleukeia kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi sikkesinin ön yüzünde; Hadrianus, Commodus, Caracalla ve Severus dönemi sikkelerin arka yüzünde yer alır. Bu tip, kent sikkelerinde yaklaşık olarak 400 yıl boyunca, ikonografisinde değişiklik olmadan varlığını sürdürmüştür. Üçüncü çeşitlemede ise tanrı, yine kardeşi Artemis – Tykhe ile karşılıklı tasvir edilmiştir (Tip 2.2.3.). Tanrının tasviri ikinci çeşitlemedeki gibidir. Yalnız, bazen önünde bazen arkasında defne dalı yer alır. Artemis ise, başındaki kalathos ve arkasındaki cornucopia ile Tykhe özellikleri kazanmıştır. Bütün tipler Seleukeia kentine ait sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. Üç alt çeşitlemesi olan bu tipin birincisinde tanrı sağda, Artemis solda yer alır (Tip 2.2.3.1). III. Gordianus dönemi ait bu tipte, tanrının arkasında defne dalı, Artemis'in arkasında cornucopia yer almaktadır. İkinci alt çeşitlemede ise, birinci ile aynı sahnede, yalnızca defne dalı ortada yer almaktadır (Tip 2.2.3.2.). Bu tip ise, I. Philippus dönemine aittir. Üçüncü alt çeşitlemede ise tanrı solda, Artemis sağda tasvir edilmiştir (Tip 2.2.3.3.). Bu tip, Trebonianus Gallus, I.Valerianus ve Gallienus dönemine ait sikkeler üzerinde yer alır. İkinci ve üçüncü çeşitlemelerde yer alan Apollon ve Artemis'in karşılıklı büstleri Seleukeia kentinde 400 yılı aşkın bir süre sikkeler üzerinde yer almıştır. Apollon'un ikonografisinde hemen hiç değişiklik görülmezken, Severus Alexander döneminden sonra Artemis, Tykhe ile senkretize edilerek sikkeler üzerinde tasvir edişmiştir.

Üçüncü ana tipte ise tanrının oturan tasviri yer alır (Tip 3). Bu tipte, tanrının Marsyas'la müzik yarışması yaptığı mitolojik konulu sahne tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Apollon'la Marsyas'ın Müzik Yarışması).

Sonuç olarak, Apollon'un tasvirleri Kilikia kentlerinin büyük bir çoğunluğunda görülmektedir. Anadolu genelinde zaten sevilen tanrının, Apollon Hekatebolos (veya Hekatos) ve Kitharoidos gibi bölge genelinde görülen tiplerinin yanında; Apollon Sarpedonios gibi Holmoi, Apollon – Artemis (bazen Artemis - Tykhe) gibi Seleukeia, Apololon Sidetes gibi batı Kilikia Trakheia kentleri (Selinus, Anemurion) ve Apollon Lykeios gibi Tarsos kentiyle özdeşleşmiş, kökleri büyük ölçüde Roma İmparatorluk Dönemi öncesine ait, oldukça yaygın bir kültü vardır. Nitekim, tanrının kökeni ister Anadolu, ister Girit, isterse Kıta Yunanistan olsun, Kilikia, her üç bölgeyle de Antikçağ'da çok yakın ilişkide olduğu için, bölgede köklü bir kültü ortaya çıkmıştır.

1.1.3. Ares

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Ares[113], Yunan pantheonunda savaş tanrısıdır. Zeus ile Hera'nın oğludur[114]. Athena'nın aksine akılsız savaşı, şiddeti ve kaba kuvveti temsil ettiğinden Olymposlu tanrılar ve insanlar tarafından pek sevilmez[115]. Bu yüzden, Homeros destanlarında Ares'e eklenmedik aşağılayıcı sıfat kalmamıştır. Azgın, çılgın deli, uğursuz olarak nitelendirilen tanrı; insanların baş belası, elleri kanlı, kaleler yıkan olumsuz bir varlıktır[116]. Nitekim, tanrının adının da feryat koparan, tahrip edici, zarar verici, cezalandırıcı, öç alan gibi çeşitli anlamları vardır[117].

Tanrının sanat eserleri ve sikkeler üzerinde tasvirleri diğer Yunan tanrılarına göre oldukça azdır. Yunan sanatında ilk örneklerde Ares, Aphrodite ile birlikte veya Arkhileos'u Herakles'e karşı korurken (M.Ö. 5. Yy.), miğferli ve kalkanlı, elleri kalçasında ve genç olarak tasvir edilmiştir. M.Ö. 4. Yy.'da kılıç hariç tüm

[113] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A. Furtwängler, W. Stoll, "Ares", **Roscher ML** I, 1884, s. 477 – 493.; H. Sauer, C.Tumpel, "Ares", **RE** II-1, 1884, s. 642 - 667.; P. Bruneau, "Ares", **LIMC** II, 1984, s. 479 – 492.
[114] Hesiodos, **Theogonia**, Çev. S. Eyuboğlu, A. Erhat, **Hesiodos Eseri ve Kaynakları**, Ankara, TTK Yayınları, 1991, 921.
[115] Homeros, **İlyada,** Çev. A. Erhat, A. Kadir, İstanbul, Can Yayınları, 1999., V, 889 vd.; 30; 830.
[116] A. Erhat, **Mitoloji Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1997, s. 50.
[117] N. Karayaka, **Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pisidia Tanrıları**, İstanbul, Ege Yayınları, 2007. s. 87.

silahlarından yoksundur. Hellenistik sanatta tanrı savaşma hırsı ve sevgisini ifade eder şekilde kılıçla ve mızrakla savaşırken betimlenmiştir[118].

Yunanlar tarafından Ares ne kadar sevilmiyorsa, Roma'da da Mars bir o kadar sevilmektedir. Mars, savaş tanrısı olarak tapınım görmesine rağmen, tarımla da yakından ilişkilidir. Tanrı, Roma sikkelerinde "Victor" ve "Invictus" sıfatlarıyla birlikte görülür[119].

Sikke Tipleri:

Tanrı, Kilikia sikkelerinde üç ana tiple tasvir edilmiştir (Tab. 3). Birincisi Ares başıdır ve satraplar Pharnabazos ve Datames dönemlerine ait Tarsos sikkelerinin her iki yüzünde görülür.

İkinci ana tipte ise, tanrının ayakta duran savaş giysili tasviri yer alır. Bu tip, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Marcus Aurelius dönemi sikkelerde ortaya çıkar ve Gallienus dönemine kadar, Tarsos kentine ait bir örnek dışında, batı Kilikia Trakheia kentleri sikkelerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Üçüncü ana tipte ise, tanrının kayalıkta oturan tasvirleri yer alır. Yalnız Syedra kentinde Gallienus ve eşi Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Ares başı:

Tip 1.1. Sakallı Ares:

Tip 1.1.1. Attika miğferli:

Tip 1.1.1.1. A.y.: Profilden sola.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

Ö.y.: Arethusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 70.

[118] Karayaka, **a.e**.; Bkz. Furtwängler, Stoll, **a.g.e.**, s. 487 – 93

[119] J.M. Jones, **A Dictionary of Ancient Roman Coins,** London, 1990., s. 175.

2. **SNG v. Aulock**, 5917.

Res. 49

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 72.

Res. 50

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374) - Datames (M.Ö. 378 - 372) Dönemi

Ö.y.: Arethusa başı.

Ref.: 1. Bkz. **SNG Levante – Cilicia**, 89 - 90, 93 - 7.

Datames (M.Ö. 378 - 372)

Ö.y.: Arethusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 80.

2. **SNG France 2**, 277.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Kadın başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 196.

Res. 51

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 214.

Tip 1.1.1.2. Ö.y.: Profilden sağa.

Tarsos

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

Ö.y.: Arethusa başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5925.

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374) - Datames (M.Ö. 378 - 372) Dönemi

Ö.y.: Arethusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 91-2.

2. Traité II, 2, 597.

Res. 52

A.y.: Horoz.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 99.

Res. 53

A.y.: Baykuş

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/ satraps/ pharnabazos/owl_unpublished.jpg., 19.08. 2013.

Res. 54

Datames (M.Ö. 378 - 372)

Ö.y.: Arethusa başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5936, 5939.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 78-9.

Res. 55

Ö.y.: Aphrodite başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 81.

2. Traité II, 2, 608.

Res. 56

Tip 1.1.2. Korinth miğferli:

Ö.y.: Sakallı Ares, profilden sağa.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Aphrodite.

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/syedra/CNG_53_23.jpg, 09.07.2013.

Res. 57

Tip 1.2. Genç Ares:

A.y.: Attika miğferli, başı, profilden sola:

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

Ö.y.: Herakles başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 75.

Res. 58

Tip 2. Ayakta duran Ares:

Tip 2.1. Giyimli:

Tip 2.1.1. Mızrağına yaslanmış, kalkan tutuyor:

Tip 2.1.1.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Kısa giysili, zırhlı ve miğferli. Aşağıya uzattığı sol eliyle kalkan tutuyor; yukarıya uzattığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 412.

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 419.

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 419.

Res. 59

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 436.

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 445.

2. **SGI,** 4688.

Res. 60

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 382.

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 383.

Res. 61

Tip 2.1.1.2. Tip 2.1.1.1.'in ayna tersi:

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 301.

Tip 2.1.2. Hermes ve Dike ile birlikte: Ares'in Dike tarafından yargılanması:

Syedra, Marcus Aurelius, III. Gordianus, Herennia Etruscilla, I.Valerianus, Gallienus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Ares'in Dike Tarafından Yargılanması.

Tip 2.1.3. Parazonium ve mızrak tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Khylamisli, zırhlı ve miğferli. Kalçasına koyduğu sol elinde parazonium tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 417.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 425.

Res. 62

Tip 2.1.4. Mızrağına yaslanmış, Nike tutuyor; mızrağın yanında kalkan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kısa giysili, zırhlı ve miğferli. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, kendisini taçlandıran Nike tutuyor. Sol elini baş seviyesinde yukarıya kaldırıp, mızrağına yaslanmış; mızrağın bitişiğinde, sağ boşlukta, profilden sağa kalkan.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I. Valerianus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1813.

Res. 63

Tip 2.2. Çıplak; mızrak tutuyor:

Tip 2.2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Çıplak, miğfer giymiş. Sağ elini aşağıya uzatmış; göğsünün üzerine koyduğu sol eliyle, sağ ayağından sol omzuna çapraz uzanan mızrak tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 211 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 325.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1. ile benzer; mızrağı her iki eliyle tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Plautilla

Ö.y.: Plautilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 326.

Tip 3. Kayalıkta oturan, yarı giyimli Ares:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Miğferli ve sakallı, belden aşağısı giysili. Baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sol eliyle, profilden sağa duran kalkan tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 440.

2. **SNG Cop.,** 252.

3. **BMC Cilicia**, 13.

Res. 64

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 446.

Res. 65.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374)	Tip 1.1.1.1-2.; Tip 1.2.
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374) – Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 1.1.1.1-2.
Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 1.1.1.1-2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.4.
Kilikia Trakheia	
Kasai	
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.1.2.
Kolybrassos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.2.1.
Plautilla (Caracalla'nın eşi)	Tip 2.2.2.
Laertes	
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.1.1.
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 2.1.1.1.
Syedra	
Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.1.1.1.; Tip 2.1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.3.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.1.1.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.2-3.; Tip 3.
Herennia Etrucsilla	Tip 2.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2. Tip 2.1.1.1.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.1.1.; Tip 2.1.2.
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 2.1.1.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.1.

Tab. 3. Ares tip cetveli[120].

[120] Tip 1. Ares başı.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Ares.; Tip 3. Kayalıkta oturan, yarı giyimli Ares.

Değerlendirme:

Tanrının bölgedeki sikke tasvirlerinin birinci ana tipinde Ares başları yer alır (Tip 1). Bu tipin sakallı ve genç Ares şeklinde iki alt tipi bulunmaktadır.

Birinci alt tipte yer alan sakallı Ares tipinin (Tip 1.1.) Attika miğferli ve Korinth miğferli olmak üzere iki çeşitlemesi vardır. Birinci çeşitlemede yer alan sakallı ve Attika miğferli Ares tipinin (Tip 1.1.1.) profilden sola ve sağa olmak üzere iki alt çeşitlemesi vardır (Tip 1.1.1.1-2.). Birinci alt çeşitlemede yer alan basım yeri belirsiz bir kente (Tarsos ?) ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikke haricindeki tüm tipler Tarsos kentine ait olup, Pers satrapları Pharnabazos ve Datames dönemlerine aittir. Genellikle arka yüzde yer alan bu tasvirler, bazen ön yüzde de karşımıza çıkabilmektedir. İkinci çeşitlemede ise tanrı, Korinth miğferi ile tasvir edilmiştir (Tip 1.1.2.). Syedra kentinde Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait sikkenin ön yüzünde yer alan bu tipin, kesin tarihi bilinmemektedir.

İkinci alt tipte ise, genç Ares tasviri yer alır (Tip 1.2.). Bu tip, Tarsos kentine ait olup Pharnabazos dönemi sikkenin arka yüzünde yer almaktadır.

Birinci ana tipte yer alan Ares başı tasvirlerinin bölgede Tarsos kentinde, Pers İmparatorluğu'nun hakimiyeti varken ortaya çıkması dikkat çekicidir. Zira, bu dönemden önce de sikke basan hiçbir kentte Ares tasviri görülmez. Bu durumu, tüm varlıklarını ve başarılarını savaşlara borçlu olan Perslerin tanrıyı çok benimsemiş olmaları ile açıklamak mümkündür. Ancak, genel ikonografisi açısından Ares olması kuvvetle muhtemel olan bu tasvirlerle ilgili olarak, bölge sikkelerini çalışan bütün modern araştırmacılar, tasvirin satraplığı veya satrapları temsil edebileceği düşüncesinden yola çıkarak, figürü kesin olarak Ares olarak kimliklendirmezler. Bu tasvirler, bahsi geçen dönem dışında sikkeler üzerinde yer almaz. Bu tipin Ares olduğu kabul edilse bile, tanrının bu dönemde yerel halk arasında kültünün varlığından bahsetmek oldukça zordur. Tanrının baş tasvirleri, Tarsos dışında, yalnızca bir tiple Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait Syedra kenti sikkesinin ön yüzünde görülür. Muhtemelen, imparatorluğun erken dönemlerine ait bu tip, batı Kilikia Trakheia'da, özellikle M.S. 2. Yy.'ın ikinci yarısından sonra artacak olan Ares tiplerinin habercisidir.

İkinci ana tipte ise tanrının ayakta duran tasvirleri yer alır (Tip 2.). Roma İmparatorluk Dönemi'nde Marcus Aurelius döneminde ortaya çıkan bu tip, Gallienus

dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak sikkeler üzerinde varlığını sürdürür. Tarsos kentine ait I. Valerianus dönemine ait bir örnek dışında, bütün tipler batı Kilikia Trakheia kentlerine aittir. Giyimli ve çıplak olmak üzere iki alt tipi vardır.

Birinci alt tipte, tanrının giyimli tasvirleri yer alır (Tip 2.1.). Bu tipte, genellikle savaş giysileri içerisinde olan tanrının, mızrağına yaslanmış, kalkan veya parazonium tutan iki çeşitlemesi vardır. Birinci çeşitlemede tanrı mızrağına yaslanmış, kalkan tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 2.1.1.). Birinci alt çeşitlemede tanrı sağ eliyle mızrağına yaslanmış, sol eliyle kalkan tutar şekilde, başı profilden sağa dönmüş tasvir edilmiştir (Tip 2.1.1.1.). Seydra kentinde Marcus Aurelius, Maximinus, Gallienus ve Salonina; Laertes kentinde Gallienus ve Salonina dönemi sikkelerinde yer alan tanrının bu tipi, tüm tasvirleri içerinde hem dağılım hem de zamansal aralık olarak en yaygın tipini oluşturur. İkinci alt çeşitleme ise, birincinin ayna tersidir (Tip 2.1.1.2.). Bu tip de, Kasai kentinde Maximus, caesar döneminde görülür. İkinci çeşitlemede ise tanrı mızrağına yaslanmış, parazonium tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 2.1.2.). Bu tip, Syedra kentinde Severus Alexander ve III. Gordianus dönemlerinde görülür. Üçüncü çeşitlemede ise tanrı, Dike ve Hermes'in ortasında, miğferli ve savaş giysili olarak, götürülürken mitolojik konulu sahnede tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Ares'in Dike Tarafından Yargılanması). Dördüncü çeşitlemede tanrı, mızrağına yaslanmış ve kendisini taçlandıran Nike tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 2.1.4.). Tanrının ayakta duran tüm tasvirleri içerisinde, batı Kilikia Trakheia kentleri dışında, tek örnek olarak Tarsos kentinde I.Valerianus dönemine ait sikkede görülen bu tip, ikonografik açıdan da diğer tiplerden farklıdır. Ares Nikephoros olarak tasvir edilen bu tip, ikonografik olarak Athena'nın Nikephoros tiplerine oldukça benzemektedir. Neticede tanrı, savaş ve ardından gelen zaferi de temsil etmektedir.

İkinci alt tipte tanrının çıplak, mızrak tutan tasvirleri yer alır (Tip 2.2.). Yalnız Kolybrassos kentinde görülen bu tipin, Caracalla ve eşi Plauitilla tasvirli iki çeşitlemesi vardır. Benzer ikonografik özellikler taşıyan bu tasvirlerin birincisinde tanrı, yalnız sol eliyle çapraz mızrak tutarken (Tip 2.2.1), ikincisinde her iki eliyle tutmaktadır (Tip 2.2.2). Genel ikonografisi ve belirteçler açısından değerlendirildiğinde, bu figürü kesin şekilde Ares olarak kimliklendirmek mümkün

değildir. Ancak, figürün "savaşçı tanrı" genel ikonografisi ve kentin bulunduğu bölge/dönem göz önüne alındığında, en uygun kimliklendirme yine Ares'tir.

Tanrının bölgede en yaygın tasvir şekli olan ikinci ana tipteki ayakta duran tasvirleri ise, başta Syedra olmak üzere, Laertes, Kasai, Kolybrassos gibi batı Kilikia Trakheia kentlerinde M.S. 2. Yy.'ın ikinci yarısından itibaren yoğunlaşır. Roma etkisinin bölgenin pedias kısmına göre daha fazla görüldüğü bu bölgede, tanrının kültünü Syedra merkezli olarak, komşu kentlerle birlikte görmek mümkündür. Bu tip, her ne kadar da Ares olarak tanımlansa da, esas olarak merkez Roma'daki sikkeler üzerinde görülen Mars tasvirlerinin birer kopyasıdır. Bu tipin pedias kısmındaki tek örneği Tarsos kentinde görülür. Bunu sebebi ise, kentin bölgenin metropolisi olmasıdır. Zira, özellikle M.S. 3.Yy.'ın ortalarına doğru, Tarsos'ta kentin kendisiyle kült açısından ilişkisi bulunmayan bir çok tanrı, tanrıça ve kişileştirmenin bazen senkretize, bazen adaptasyon bazen de kendi özgün ikonografisinde olmak üzere, sikkeler üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bu tip de, bu durumla ilişkilidir. Aksi taktirde, erken tiplerden itibaren aradan geçen 600 yıldan sonra, Tarsos kentinde tanrının tiplerinin yeniden ortaya çıkmasını açıklamak oldukça güçtür.

Üçüncü ana tip de ise, tanrının oturan tipleri yer alır. Yalnız Syedra kentinde Gallienus ve eşi Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen bu tipte tanrı, yarı giyimli, miğferli ve sakallı olarak kayalıkta oturmaktadır. Bir eliyle mızrağına yaslanmışken, diğeriyle kalkan tutmaktadır (Tip 3). Roma İmparatorluk Dönemi'nde tanrının üç ana tipinin de görüldüğü tek kent olan Syedra'da, özellikle üçüncü ana tipte tanrının tahtta oturur şekilde tasvir edilmesi dikkat çekicidir. Genellikle Baaltars, Zeus, Athena gibi üst statüdeki tanrı ve tanrıçalarda görülen oturan tip, tanrının Roma İmparatorluk Dönemi'nde Syedra'daki kültünün gücüne işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Antikçağ insanının yaşamının merkezindeki olgulardan biri olan "savaş"ın temsilcisi bir tanrının tasvirlerinin, Pers Satrapları Dönemi Tarsos sikkelerini hariç tutarsak, özellikle de kentlerin bağımsız olarak sikke bastığı M.Ö. 5. Yy., M.Ö. 2 - 1. Yy.'larda ve Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki erken dönemlerinde, hiçbir kentte görülmemesi kayda değer bir durumdur. Bunun sebebini, tanrının karakterinden dolayı, tüm Yunan dünyasında olduğu gibi, Kilikia'nın yerel halkı tarafından da sevilmemesi ile açıklamak mümkünmüş gibi

görünmektedir. Zira, tanrının tasvir edildiği dönem ve kentlere bakıldığında, erken dönem için Pers, geç dönem için Roma'nın mutlak etkisi ve hakimiyeti görülmektedir. Özellikle, güçlü ataerkil toplum yapısı ve buna bağlı gelişen emperyal savaş anlayışıyla tarih sahnesinde yükselmiş bu iki devletin ürettiği savaşçı tanrı anlayışı; tam da kontrolsüz ve çoğunlukla kaba şiddete dayanan karakter yapısına sahip Yunanların Ares'i (Roma'da Mars) ile örtüşmektedir. Sırf bu yapısından dolayı da tanrı, Yunan toplumunda çok sevilmez. Bu yüzdendir ki, sanat eserlerinde, bulunması zorunlu mitolojik sahneler dışında, tanrının tasvirlerini görmek neredeyse imkansızdır. Ayrıca, Yunan pantheonunda savaşçı tanrı olarak, aklın ve akıllı savaşın temsilcisi, Yunan kültürünün büyüyüp geliştiği Atina kentinin tanrıçası Athena'nın varlığı da bu durumda etkendir. Halkının büyük bir kısmı Yunan kültürünü benimsemiş olan Kilikia Bölgesi halkı için de durum aynıdır.

1.1.4. Asklepios

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Asklepios[121], eski Yunan'da hekim ve hekimlik tanrısıdır. Apollon ve Koronis'in oğludur. Çocukluğunda kentauros Kheiron tarafından yetiştirilmiş ve ondan hekimliği öğrenmiştir. Mesleğinde oldukça ustalaşan Asklepios, ölüleri dirilttiği için Zeus'un öfkesine uğramış ve öldürülmüştür[122].

Homeros'da tanrılar arasında adı geçmeyen Asklepios, M.Ö. 4. Yy.'dan itibaren tanrılaştırılmıştır[123]. Roma'da Aesculapius olarak adlandırılan tanrı, Apollon'un oğlu, kahraman ve bir ölümlü olarak önemli bir külte sahiptir. İlk zamanlar Yunanistan'da "güneşin" ve "verimliliğin" tanrısı iken daha sonra "koruyucu" ve sağlık verici olarak görülmüştür[124].

---

[121] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. E. Thraemer, "Asklepios", **Roscher ML**-I., 1884, s. 615 - 641.; R. Pietschmann, "Asklepios", **RE** II-2, 1896, s. 1642 – 1697.; B. Holtzmann, "Asklepios", **LIMC** II, 1984, s. 863-897.

[122] Erhat, **a.g.e**., s. 62.

[123] A. Pekman, **Pamphylia Tanrıları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1964, s. 57.

[124] Thraemer, **a.g.e.**, s. 621.

En önemli kült merkezleri Epidauros, Pergamon ve Kos'tadır[125]. Bunların yanı sıra, Kilikia bölgesinde Aigeai'da de bir kült merkezi vardır[126].

Tanrı sanat eserlerinde sakallı ve giyimli olarak, elinde genellikle yılanlı asa ile tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia bölgesi sikkelerinde, tanrının Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait iki ana tipi görülür (Tab. 4).

Birinci ana tipte yer alan büstler, tanrının Hygieia ile karşılıklı tasvir edildiği Eirenopolis kentine ait bir örnek dışında, Aigeai kentine aittir. Bu tasvirler, Domitianus döneminden Caracalla dönemine kadar, her iki yüzde de görülür.

İkinci ana tipteki ayakta duran, giyimli tasvirlerinde ise tanrı, bazen yalnız, bazen Hygieia veya Telesphoros ve bazen de her ikisiyle birlikte tasvir edilmiştir. Bu tasvirlerin bir kısmı tapınak içerisinde yer alır. Yine, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait bu tasvirler, Antoninus Pius döneminde ortaya çıkar ve ağırlıklı olarak Kilikia Pedias kentleri olmak üzere, bölge genelinde I.Valerianus dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak sikkeler üzerinde yer alır.

Tip 1. Asklepios büstü:

Tip 1.1. Yalnız:

Tip 1.1.1. Sakallı ve diadem giymiş:

A.y.: - Ö.y.: Profilden sağa. Sağ boşlukta, yılan sarılmış asa (bazen yılan).

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

A.y.: Kartal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1706.

[125] T.S. Mackay, "Major Sanctuaries of Pamphylia and Cilicia", **ARNW** 18.3., 1990, s. 2047.

[126] Kilikia'da Asklepios sikke tipleri ve kültü için bakınız. B. Tahberer, İ. Uzer, "Antik Kilikya Sikkelerinde Asklepios Kültü,(The Cult of Asklepios on Ancient Cilician Coins), **Belleten** LXIX, 254, 2005, s. 9 – 58.

2. **RPC II,** 1777.

Res. 66

Hadrianus (M.S. 117 – 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/hadrian/_aegeae_GeminiIV_423.jpg, 16.06.2013.

Res. 67.

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran, giyimli Hygieia; yılan besliyor.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 20.

Res. 68.

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1735.

2. **SNG v. Aulock,** 5453.

Caracalla Dönemi (M.S.198 - 217)

A.y.: Ayakta duran Asklepios; oktastil tapınak içerisinde.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery /displayimage.php?pid=4987, 15.07.2013.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 1741 (Ö.y.).

Res. 69

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1610-1.

Res. 70

Tip 1.1.2. (?) Sakallı, "sandaletli ayak" üzerinde:

A.y.: Sandaletli ayak, profilden sola. Üzerinde, Asklepios (?) büstü, profilden sola; karşısında, yukarı kıvrılmış yılan.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1763.

Tip 1.2. Hygieia büstü ile karşılıklı:

A.y.: Sağda Asklepios, profilden sola. Sakallı ve diadem giymiş. Solda Hygieia, profilden sola; stephane giymiş. Ortalarında, yılan.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1606.

Res. 71

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Asklepios:

Tip 2.1. Yalnız:

Tip 2.1.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Sağ ayağının önünde keçi.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://rpc.ashmus.ox.ac.uk/coins/5732/, 13.12.2013.

2. **SNG France 2**, 2373 var.

Res. 72.

Tip 2.1.2. A.y.: Tip 2.1.1. ile benzer tip; keçi yok.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 314.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1455.

Tip 2.1.3. Oktastil tapınak içerisinde:

Aigeai, Caracalla Dönemi, A.y., Bkz. yuk.: Tip 1.1.1.

Tip 2.1.4. Tetrastil tapınak içerisinde:

Tip 2.1.4.1. Aigeai, Severus Alexander, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Askleipos Tapınağı.

Tip 2.1.4.2. Aigeai, Aemilianus, I. Valerianus, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Askleipos Tapınağı.

Tip 2.2. Yanında Hygieia:

Tip 2.2.1. A.y.: Sağda Asklepios, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş, sağ omuz ve gövde çıplak diğer kısımlar giysili. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Solda, peplos giymiş Hygieia, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa; yana açıp, göğüs seviyesinde yukarı kaldırdığı sol elinde phiale tutuyor; bel seviyesindeki sağ eliyle phialeden beslenen yılanı tutuyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1542.

Res. 73

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1549.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1.'le aynı sahne. Asklepios cepheden, baş profilden sola.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1622.

2. **SNG v. Aulock,** 5596.

Res. 74.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 664, 667.

2. **SNG Cop.,** 151.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 1624.

4. **SNG France 2,** 2273.

5. **BMC Cilicia,**12.

Res. 75

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1824.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1159.

Res. 76.

Tip 2.3. Yanında Telesphoros:

Tip 2.3.1. A.y.: Sağda, Asklepios, cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sağ omuz ve gövde çıplak, diğer kısımlar giysili. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Solda, giysili ve başlıklı Telesphoros, cepheden. Sağda, yere diz çökmüş keçi, profilden sağa, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S.198 - 217)

Ö.y.: Asklepios büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1741.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1768.

Res. 77.

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** , 1778.

II. Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: II.Philippus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1781.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1798.

Tip 2.3.2. A.y.: Solda Asklepios, cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sağ omuz ve gövde çıplak, diğer kısımlar giysili. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Sağda, giysili ve başlıklı Telesphoros, cepheden.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 231.

Res. 78.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1353.

Tip 2.3.3. Hexastil tapınak içinde:

Aigeai, I.Philippus - II.Philippus - Otacilia Severa A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Askleipos Tapınağı.

Tip 2.4. Yanında Hygieia ve Telesphoros:

Tip 2.4.1. Oktastil tapınak içinde:

Aigeai, Caracalla, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Askleipos Tapınağı.

Tip 2.4.2. A.y.: Sağda Asklepios, cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sağ omuz ve gövde çıplak, diğer kısımlar giysili. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Ortada, giysili ve başlıklı Telesphoros, cepheden. Solda, giysili Hygieia, ¾ cepheden sağa; sağ elinde, sol elindeki phialeden beslenen yılan tutuyor. Kesimde, yere diz çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1742.

Res. 79

Tip 2.4.3. A.y.: Tip 2.4.2. ile aynı sahne. Kesimde keçi yok.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1093.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Mionnet Suppl. VII**, 70.

Res. 80

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.1.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.1.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.1.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.4.1-2.; Tip 2.3.1.
Caracalla Dönemi (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.1.; Tip 2.1.3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.2.; Tip 2.1.1.1.; Tip 2.3.1.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın	Tip 2.3.1.

annesi)	
I.Philippus - II.Philippus – Otacilia Severa (M.S. 244 – 249)	Tip 2.3.3.
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.3.1.
Aemilianus (M.S. 253 – 254)	Tip 2.1.4.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.4.2.; Tip 2.3.3.; Tip 2.3.1.
Aleksandreia kat'Isson	
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.2.4.
Anazarbos	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.2.
Eirenopolis	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.1.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.2.
Epiphaneia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.2.
Flavioupolis	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.2.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.1.
Mopsuhestia	
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 2.3.2.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.4.3.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.2.2.
Kilikia Trakheia	
Elaiussa - Sebaste	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.2.1.; Tip 2.3.2.
Kolybrassos	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.1.2.

Tab. 5. Asklepios tip cetveli[127].

Değerlendirme:

Tanrının birinci ana tipinde büst tasvirleri yer alır (Tip 1). Birinci alt tipte tanrının yalnız tasvirleri yer alır (Tip 1.1.). Bu alt tipin birinci çeşitlemesinde ise, tanrının sakallı ve diadem giydiği tipleri yer alır (Tip 1.1.1.). Bunlar, Aigeai kentinde Domitianus Dönemi, Hadrianus, Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 2.Yy. ?), Septimius Severus ve Caracalla dönemlerinde; Eirenopolis kentinde ise Septimius Severus döneminde hem arka hem de ön yüz tasviri olarak görülürler. İkinci

[127] Tip 1. Asklepios başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Asklepios.

çeşitlemede ise tanrı, sakallı olarak, 'sandaletli ayak' üzerinde küçük boyutlu olarak tasvir edilmiştir (Tip 1.1.2.). Aigeai kentinde Severus Alexander tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tanrı, büst tasvirlerinde genel olarak sakallı ve başında diademle yetişkin bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Önündeki boşlukta da genellikle yılanlı asası yer alır. M.S. 1. – 3. Yy.'larda görülen bu tipler, Eirenopolis kentine ait bir örnek dışında, tanrı adına bir Asklepieion'un bulunduğu bilinen Aigeai kentine aittir. Hygieia'da tasvirlerinde de aynı durum söz konusudur.

İkinci ana tipte ise, tanrının ayakta duran giyimli tasvirleri yer almaktadır (Tip 2.). Tanrının himation giymiş, elinde yılanlı asasına tutar şekilde tasvir edildiği bu tipin birinci alt tipinde, yalnız tasvirleri yer alır (Tip 2.1.). Birinci çeşitlemede tanrı yılanlı asasını tutmaktadır ve sağ ayağının yanında Aigeai kentinin simgesi keçi yer alır (Tip 2.1.1.). Bu tip, Aigeai kentinde Antoninus Pius dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır. İkinci çeşitlemede ise tanrı, birinci ile aynı ikonografidedir, yalnız, yanında keçi yoktur (Tip 2.1.2). Bu tip de; Kolybrassos kentinde Marcus Aurelius ve Anazarbos kentinde Severus Alexander dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. Üçüncü çeşitlemede ise tanrı, ikinci çeşitlemedeki ikonografisinde, oktastil tapınak içerisinde ayakta durmaktadır (Tip 2.1.3.). Aigeai kentinde Caracalla dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır. Dördüncü çeşitlemede ise tanrı, yine diğer üç çeşitlemedeki ikonografisindedir ve tetrastil tapınak içerisinde durmaktadır (Tip 2.1.4.). Aigeai kentine ait bu tipin iki alt çeşitlemesinin birincisi Severus Alexander (Tip 2.1.4.1); ikincisi Aemilianus ve I. Valerianus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tip 2.1.4.2.).

İkinci alt tipte ise tanrının yanında kızı Hygieia yer alır (Tip 2.2.). Tanrı, yine birinci alt tipindeki ikonografisi ile tasvir edilmiştir. Hygieia ise, uzun giysili olarak, elinde tuttuğu phialeden yılan besler şekilde tasvir edilmiştir. Birinci çeşitlemede tanrı, ¾ cepheden, baş profilden sola tasvir edilmiştir. Hygieia ise ¾ cepheden, baş profilden sağa tasvir edilmiştir (Tip 2.2.1.). Bu tip, Flavioupolis kentinde Commodus ve Severus Alexander dönemi sikkelerin arka yüzünde yer alır. İkinci çeşitlemede, yine aynı sahne tasvir edilmiştir. Yalnız, tanrı cepheden, baş yine profilden sola tasvir edilmiştir (Tip 2.2.2.). Bu tip de, Eirenopolis'te III. Gordianus ve I. Valerianus;

Epiphaneia'da III. Gordianus ve Tarsus'ta Traianus Decius dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

Üçüncü alt tipte ise, tanrının yanında Telesphoros yer alır. Tanrı, yine önceki iki alt tipteki ikonografisindedir. Telesphoros ise, Antik Çağ sanatında bilinen ikonografisinde, başlıklı ve uzun giysili olarak, ayakta durur şekilde tasvir edilmiştir (Tip 2.3.). Birinci çeşitlemede, Asklepios sağda, Telesphoros solda tasvir edilmiştir ve kesimde yere diz çökmüş keçi yer alır (Tip 2.3.1.). Bu tip, Aigeai kentinde Caracalla, Severus Alexander, Iulia Mamaea, II. Philippus ve I.Valerianus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. İkinci çeşitlemede ise, solda Asklepios, sağda Telesphoros yer alır. Kesimde keçi yoktur (Tip 2.3.2.). Bu tip de, Elaiussa - Sebaste kentinde Severus Alexander ve Mopsuhestia kentinde Tranquillina dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. Üçüncü çeşitlemede ise, ikili hexastil tapınak içerisinde, sağda Asklepios, solda Telesphoros tasvir edilmiştir. Kesimde ise, yere diz çökmüş keçi yer alır (Tip 2.3.3.). Bu tip, Aigeai kentinde I.Philippus – II.Philippus – Otacilia Severa dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır.

Dördüncü alt tipte ise tanrının yanında Hygieia ve Telesphoros yer alır (Tip 2.4.). İkinci alt tipte yer alan sahnenin benzeri olan bu tipte, Asklepios – Hygieia ikilisinin ortasında Telesphoros da eklenmiştir. Telesphoros, tüm Antik Çağ sanatındaki olduğu gibi başlıklı, uzun giysi içerisinde, daha küçük bir figür olarak ayakta dururken tasvir edilmiştir. Bu tipin birinci çeşitlemesinde, sahne oktastil tapınak içerisinde tasvir edilmiştir ve kesimde yere diz çökmüş keçi yer alır (Tip 2.4.1.). Aigeai kentinde Caracalla dönemi ait sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, tanrının M.S. 1.Yy.'dan itibaren sikkeler üzerinde yalnız ve Hygieia ile birlikte tasvir edilen tiplerine Telesphoros'un da dahil edilmiş olması açısından önemlidir. Öyle anlaşılıyor ki, bölgede başlangıçta Asklepios – Hygieia ikilisinin kültü görülürken, bu dönem veya hemen öncesinde, Telespohoros'un da dahil olması ile birlikte üçlü bir tapım ortaya çıkmıştır. Aynı kent ve imparator dönemine ait ikinci çeşitlemede ise, aynı sahne tapınak olmaksızın tasvir edilmiştir (Tip 2.4.2.). İkinci çeşitleme ile aynı sahnenin tasvir edildiği üçüncü çeşitlemede ise, kesim de keçi yoktur (Tip 2.4.3.). Bu tip ise, Tarsos kentinde Maximinus ve Aigeai kentinde I.Valerianus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

Asklepios – Hygieia kültünün Kilikia Pedias'ta Sarapis – Isis kültüyle eş zamanlı olarak, aynı kentlerde ortaya çıkmaya başladığını sikkelerde yer alan tasvirlerden görmek mümkündür. Ancak, bölgede Sarapis – Isis kültünün Asklepios – Hygieia kültü kadar etkili olmadığı görülmektedir. Nitekim, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Aigeai kentinde bir Asklepieion kurulup, Asklepios kültü kurumsallaştırılmıştır. Eirenepolis ve çevre kentlerdeki bu gruba ait kültün de, buraya bağlanmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç olarak, bölgede görülen Asklepios tasvirli sikkeler Roma İmparatorluk Dönemi'nde (M.S. 1.Yy.'da) Aigeai kenti merkezli olarak ortaya çıkar ve yanında da bazen kızı Hygieia yer alır. Caracalla döneminde bu ikiliye Telesphoros da katılır. Dolayısıyla, tanrının başlangıçta yalnız ve kızıyla birlikte ortaya çıkan kültü, M.S. 3. Yy.'ın başından itibaren oğlu Telesphoros'un da eklenmesiyle üçlü bir yapı kazanmış gibi görünmektedir.

1.1.5. Baal (Baal, Baaltars, Rhosos Baal'ı)

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Baal[128], Semitik kökenli fırtına, yağmur ve verimlilik tanrısıdır. Suriye – Fenike bölgesinde M.Ö. 2. Binyıl'dan itibaren yaygın bir tapınımı vardır. Sami dillerinde Baal, ortak bir ad olarak, sahip veya efendi anlamına gelmektedir. Bu kelimenin, dinsel anlamda, bir yerin veya bir nesnenin tanrısı anlamında kullanıldığı sanılmaktadır. Baal, giderek evrensel bir bereket tanrısı olmuştur.

Tanrının ikonografisi ait olduğu bölge, kent ve kültürlere farklılıklar göstermektedir. Kilikia bölgesinde tanrı, üç farklı karakterde kaşımıza çıkar. Birincisi Kilikia Pedias'da görülen ayakta duran Baal; ikincisi Baaltars olarak adlandırılan, Tarsos kentinin Baal'ı[129]; üçüncüsü ise Rhosos kentinin Baal'ıdır[130].

---

[128] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. E. Meyer, "Baal", **Roscher ML** I, 2, 1886-1890, s. 2867 vd.

[129] Kilikia bölgesindeki Baal tasvirleri konusunda ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. D. Pohl, "Baal und Zeus in Tarsos", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheitenund Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien Band 53**, Bonn, 2004, s.63 - 73.

[130] Kilikia bölgesindeki Rhosos Baal'ı tasvirleri konusunda ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. D. Pohl, "'Baal' in Rhosos", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheitenund Kulte als**

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde görülen Baal tasvirleri üç farklı ikonografide karşımıza çıkar (Tab. 5).

Birinci ana tipte, ayakta duran, yarı giyimli veya çıplak Baal tasvirleri yer alır. M.Ö. 400'lerde ortaya çıkan ve satrap Tiribazos döneminden sonra görülmeyen bu tipte tanrı, bir elinde asa diğerinde kartal tutar. Bu tip, Kilikia Pedias kentleri Tarsos, Issos, Mallos ve Soloi'de arka yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci ana tipte ise, tahtta oturan, asasına yaslanmış Baaltars tasvirleri yer alır. Tarsos kentinin tanrısı olan Baaltars, bu kent dışında, bir örnekle Nagidos'ta da görülür. Tanrının tasvirleri satrap Pharnabazos döneminde ortaya çıkar ve M.Ö. yak. 323 yılına kadar varlığını her iki yüzde de sürdürür.

Üçüncü ana tipte ise, ayakta duran Rhosos Baal'ı tasvirleri yer alır. M.Ö. 42 öncesinde ortaya çıkan ve Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerine kadar arka yüz tasviri olarak sikkeler üzerinde yer alan bu tip, Rhosos kentinin tanrısıdır.

Tip 1. Ayakta duran Baal:

Tip 1.1. Yarı giyimli; asasına yaslanmış, kartal tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı; himation giymiş. Belden aşağısını kapatan giysi, sol omuz üzerinden aşağıya sarkıyor; sol omuz ve gövdenin üst kısmı çıplak. Yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde kartal tutuyor.

Issos

M.Ö. yak. 400

Ö.y.: Ayakta duran Herakles.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 174.

2. **SNG v. Aulock,** 5603.

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien Band 53, Bonn, 2004, s.119 - 125.

Ö.y.: Ayakta duran Ahura Mazda.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5602.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 175-7.

3. Triaté II, 2, 579.

Mallos

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

Ö.y.: Ayakta duran Ahura Mazda.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5712.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 147-8.

3. Triaté II, 2, 580.

Res. 81.

Soloi

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

Ö.y.: Ayakta duran Ahura Mazda.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 49.

2. Triaté II, 2, 581.

Res. 82.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

Ö.y.: Ayakta duran Ahura Mazda.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 62.

2. Triaté II, 2, 582.

Bilinmiyor

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

Ö.y.: Ayakta duran Ahura Mazda.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5415.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 216.

3. Traité II, 2, 577.

Tip 1.2. Çıplak; kartal ve asa tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. İleriye uzattığı sol elinde profilden sağa kartal tutuyor, vücuduna birleşik olan sağ elinde, sağ omuzdan sol bacağa uzanan kısa asa tutuyor.

Tarsos

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 67-8.

2. Bkz. Triaté II, 2, 1384.

Res. 83.

Tip 2. Tahtta oturan, yarı giyimli Baaltars:

Tip 2.1. Asasına yaslanmış, kartal tutuyor:

Ö.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Sakallı, belden aşağısı giysili, gövde çıplak. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sol elinde kartal tutuyor.

Tarsos, Tiribazos, Bkz. yuk.: Tip 1.2.

Tip 2.2. Lotus başlı asasına yaslanmış:

Tip 2.2.1. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. İleriye uzatıp, yukarıya kaldırdığı sağ eliyle lotus başlı asasına yaslanmış; sol elini bacağının üzerine koymuş.

Nagidos

M.Ö. yak. 386 – 380.

A.y.: Aphrodite başı; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10709, 19.11.2013.

Res. 84

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

A.y.: Ares başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 71-2,76-7.

2. Bkz.Traité II, 2, 585.

Res. 85

Tip 2.2.2. Ö.y.: Tip 2.2.1. ile benzer sahne; sol boşlukta, baş aşağı yunus.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

A.y.: Ares başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5933.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 74.

Tip 2.2.3. Ö.y.: Tip 2.2.1. ile benzer sahne; tahtın altında astragalos (?).

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

A.y.: Ares başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 73.

2. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5927-29.

Res. 86

Tip 2.3. Üzerinde kartal bulunan asa, başak ve üzüm salkımı tutuyor:

Tip 2.3.1. Tarsos, Datames, Ö.y., Bkz. yuk.: Ana (An, Anu) Tip 1.

Tip 2.3.2. Ö.y.: Tip 2.3.1.'le benzer sahne. Baaltars, ¾ profilden sağa, baş profilden sağa.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Datames (M.Ö. 378 - 372)

A.y.: Tahtta oturan satrap.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 85 - 6.

2. **SNG v. Aulock,** 5951.

3. Bkz.Traité II, 2, 609.

Tip 2.3.3. Ö.y.: Tip 2.3.1.'le benzer sahne. Baaltars, ¾ profilden sağa, baş profilden sağa; tahtın altında boğa ön gövdesi, profilden sağa.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Datames (M.Ö. 378 - 372)

A.y.: Tahtta oturan satrap.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 87.

2. Traite II, 2, 611.

Tip 2.3.4. Ö.y.: Tip 2.3.1.'le benzer sahne. Baaltars ¾ profilden sağa, baş profilden sağa; tahtın altında boğa başı, cepheden.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Datames (M.Ö. 378 - 372)

A.y.: Tahtta oturan satrap.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 88.

2. **SNG France 2,** 266 - 8.

Res. 87

Tip 2.4. Üzerinde kartal bulunan asasını ve kartal tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Sakallı, belden aşağısı giysili, gövde çıplak. Tahtın kenarlığındaki sağ eliyle kolunun iç kısmından gövdenin arkasına uzanan, üzerinde kartal bulunan asasını ve ileriye uzattığı sol eliyle de kartal tutuyor. Elinin arkasında thymiaterion.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 244.

2. Triaté II, 2, 1380.

Res. 88

Tip 2.5. Üzerinde kartal bulunan asasını tutuyor:

Tip 2.5.1. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde üzerinde kartal

bulunan asasını tutuyor, sol eli bacağının üzerinde. Sol boşlukta, başak ve üzüm salkımı.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Boğaya saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 113-5.

2. Traité II, 2, 710-11;114.

3. **BMC Cilicia,** 48.

4. **SG,** 5651.

5. **SNG France 2,** 360.

Res. 89

Tip 2.5.2. Ö.y : Tip 2.5.1. ile benzer sahne; başak ve üzüm salkımı yok.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 185.

2. Traité II, 2, 742.

3. **SNG France 2,** 433-4.

4. Newell, Myriandros, 14-15.

Res. 90

Tip 2.6. Lotus başlı asasını tutuyor:

Tip 2.6.1. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde lotus başlı asasını tutuyor; sol elini bacağının üzerine koymuş.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 189-90.

Tip 2.6.2. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola; yanında thymiaterion. Sakallı, belden aşağısı, sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde lotus başlı asasını tutuyor; sol eli bacağının üzerinde. Sol boşlukta, thymiaterion.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Aslan.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5462.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 186-7.

Tip 2.6.3. Ö.y.: Tip 2.6.2. ile benzer sahne, thymiaterionun üzerinde profilden kartal.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 188.

2. **SNG v. Aulock,** 5463.

3. Traité II, 2, 747.

4. **SNG France 2,** 431.

Res. 91

Tip 2.6.4. Ö.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Sakallı, belden aşağısı ve sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. Bacağının üzerine koyduğu sağ elinde lotus başlı asasını; ileriye uzattığı sol elinde üzüm salkımı tutuyor. Elinin üstünde başak.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Kadın başı.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/ cilicia/ uncertain/ ARObol_SNGFr_-.jpg , 12.05.2013.

Res. 92

Tip 2.7. Lotus başlı asasına yaslanmış, başak ve üzüm salkımı tutuyor:

Tip 2.7.1. Ö.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Sakallı, belden aşağısı giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sol elinde, başak ve üzüm salkımı tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle lotus başlı asasına yaslanmış.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Apollon (?) başı

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 222.

A.y.: Kurt protomu.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 224.

Tip 2.7.2. Ö.y.: Tip 2.7.1. ile sahne tersi.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Geyiğe saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5954.

2. Traité II, 2, 676, 680, 683, 686.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 107-12.

Res. 93

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Kurt protomu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 223

2. **SNG v. Aulock,** 5422.

Res. 94

A.y.: Kartal.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**, 228.

Res. 95

Tip 2.7.3. Ö.y.: Tip 2.7.2. ile aynı sahne, tahtın altında aslan başı, cepheden.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Geyiğe saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 108.

2. Traité II, 2, 683.

Tip 2.7.4. Ö.y. : Tip 2.7.2. ile aynı sahne, tahtın altında koç başı.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Geyiğe saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 109.

2. Traité II, 2, 680.

Tip 2.8. Lotus başlı asasına yaslanmış, kartal tutuyor:

Ö.y.: ¾ cepheden sola, baş cepheden. Sakallı, belden aşağısı giysili, gövde çıplak. Yana açtığı sağ elinde, kartal tutuyor; yukarıya kaldırdığı sol eliyle lotus başlı asasına yaslanmış.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Boğaya saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 100-1.

2. **SNG Levante Suppl.,** 20.

Res. 96

Tip 2.9. Lotus başlı asasına yaslanmış, kartal, başak ve üzüm salkımı tutuyor:

Ö.y.: - A.y.: ¾ cepheden sola, baş cepheden. Sakallı, belden aşağısı giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde kartal, başak ve üzüm salkımı tutuyor; yukarıya kaldırdığı sol eliyle lotus başlı asasına yaslanmış.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

A.y.: Boğaya saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 102-6.

2. Traité II, 2, 696, 701.

3. **SNG v. Aulock,** 5960.

Res. 97

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 118.

Tip 2.10. Lotus başlı asasını tutuyor:

Tip 2.10.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde lotus başlı asasını tutuyor, sol kolunu tahtın kenarlığına yaslamış. Sol boşlukta, başak ve üzüm salkımı.

Issos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323).

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 419.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 178-80.

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 420.

Res. 98

Tarsos

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 120.

2. **SNG v. Aulock,** 5964.

Mallos

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 170.

2. Bkz. Traité II, 2, 724.

M.Ö. yak. 333 - 323.

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5721.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 169.

Soloi

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323).

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5873.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 53.

M.Ö. yak. 333 - 323.

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 52.

Res. 99

Tip 2.10.2. A.y.: Tip 2.10.1. ile benzer sahne; sağ boşlukta sarmaşık yaprağı.

Tarsos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 116-7, 121.

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak.333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 21.

2. **SNG France,** 367.

Res. 100

Tip 2.10.3. A.y.: Tip 2.10.1. ile benzer sahne; sağ boşlukta Korinth miğferi, profilden sola.

Mallos

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 171.

Tip 2.10.4. Ö.y.: ¾ profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol dirsek ve çevresi giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde lotus başlı asasını tutuyor; sol kolunu tahtın kenarlığına yaslamış. Sol boşlukta, başak.

Tarsos

Geç Satraplar Dönemi

Balakros (M.Ö. yak.333 - 323).

A.y.: Boğaya saldıran aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 122.

2. Bkz. Traité II, 2, 712.

Tip 3. Ayakta duran, giyimli Rhosos Baal'ı (kült heykeli):

Tip 3.1. Başak ve üzüm salkımı tutuyor:

A.y.: Cepheden. İki tarafında, altta boğa ön gövdesi, üstte Dioskur miğferleri bulunan kaide üzerinde duruyor. Uzun giysili, silindir (crux ansata) formlu bir başlık giymiş. Yanlara açıp, yukarı kaldırdığı sağ elinde başak, sol elinde (?) üzüm salkımı tutuyor.

Rhosos

M.Ö. 42'den önce.

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1853.

2. **SNG France 2,** 2425.

3. **RPC I,** 4079.

4. Levante, Rhosos, 2.

Res. 101

Tip 3.2. Başak ve şimşek demeti tutuyor:

A.y.: Cepheden. İki tarafında, altta boğa ön gövdesi bulunan kaide üzerinde duruyor. Sakallı, uzun bukleli saçlı, ince silindir (crux ansata) formlu başlıklı, uzun giysili. Göğüs seviyesinde yanlara açtığı sağ elinde başak, sol elinde (?) şimşek demeti tutuyor. Boynunun her iki yanında yıldız.

Rhosos

M.Ö. 42'den önce.

Ö.y.: Çakal; yuvarlak kalkan üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1854-6.

2. Levante, Rhosos, 14,17,19.

Tip 3.3. İki elinde (?) başak tutuyor:

A.y.: Cepheden. İki tarafında boğa ön gövdesi bulunan kaide üzerinde duruyor. Sakallı, uzun bukleli saçlı, silindir (crux ansata) formlu bir başlıklı, uzun giysili. Yanlara açıp, yukarı kaldırdığı her iki elinde (?) başak tutuyor.

Rhosos

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Çakal; yuvarlak kalkan üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1857.

2. Levante, Rhosos, 40.

Res. 102

Tip 3.4. Başak ve nar (?) tutuyor:

A.y.: Cepheden. İki tarafında boğa ön gövdesi bulunan kaide üzerinde duruyor. Sakallı, uzun bukleli saçlı, silindir (crux ansata) formlu bir başlıklı, uzun giysili. Yanlara açıp, yukarı kaldırdığı sağ elinde başak, sol elinde nar (?) tutuyor.

Rhosos

Roma İmparatorluk Dönemi

Augustus Dönemi (M.Ö. 27 - M.S. 14)

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1859.

2. Levante, Rhosos, 23.

Tiberius Dönemi (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1860.

2. Levante, Rhosos, 30.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Issos	
M.Ö. yak. 400	Tip 1.1.
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 1.1.
III.Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 2.10.1.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 2.10.1.
Mallos	
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 1.1.
M.Ö. yak. 333 – 323	Tip 2.10.1.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 2.10.1.; Tip 2.10.3.
Myriandros	

Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 2.5.2.; Tip 2.6.1-3.
Rhosos	
M.Ö. 42'den önce	Tip 3.1-2.
Augustus Dönemi (M.Ö. 27 – M.S. 14)	Tip 3.4.
Tiberius Dönemi (M.S. 14 – 37)	Tip 3.4.
Roma İmp. Dön.	Tip 3.3.
Soloi	
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 1.1.
M.Ö. yak. 333 – 323	Tip 2.10.1.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 2.10.1.
Tarsos	
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 1.1-2.; Tip 2.1.
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374)	Tip 2.2.1-3.
Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 2.3.1-4.
Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 2.5.1.; Tip 2.7.2-4.; Tip 2.8. ; Tip 2.9.
III.Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 2.9.; Tip 2.10.2.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 2.10.1-2.; Tip 2.10.4.
Kilikia Trakheia	
Nagidos	
M.Ö. yak. 386 - 380	Tip 2.2.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor	
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 1.1.
M.Ö 4.Yy.	Tip 2.4.; Tip 2.6.4.; Tip 2.7.1-2.

Tab. 5. Baal (Baal, Baaltars, Rhosos Baal'ı) tip cetveli[131].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yer alan Baal tasvirlerinin birinci ana tipinde ayakta duran "Baal" tasvirleri yer alır (Tip 1.). İki alt tipinin birincisinde tanrı, yarı giyimlidir (Tip 1.1.). Tanrının asasına yaslanmış olarak, kartal tuta şekilde tasvir edildiği bu tip, her iki yüzde olmak üzere, Issos kentinde M.Ö. yak. 400 ve Tiribazos; Mallos, Tarsos, Soloi ve belirsiz bir kentte yine Tiribazos dönemlerinde görülür. Diğer yüzlerde ise Ahura Mazda ve Herakles tasvirleri yer alır.

İkinci alt tipte ise tanrı, birinci alt tiple benzer bir ikonografide, çıplak tasvir edilmiştir (Tip 1.2.). Bu tip de, Tarsos kentinde, yine Tiribazos dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır. Ön yüzde ise, Baaltars tasviri yer almaktadır.

[131] Tip 1. Ayakta duran Baal.; Tip 2. Tahtta oturan Baaltars.; Tip 3. Ayakta duran, giyimli Rhossos Baal'ı (kült heykeli).

Pers ve Mezopotamya kökenli diğer tasvirler gibi, tanrının bu tipi de yalnızca Kilikia Pedias kentlerinde görülür. Ayrıca, Soloi kentine ait bir sikke hariç, bütün tipleri Ahura Mazda'da olduğu gibi (Bkz. aş.: Karışık Figürler, Ahura Mazda), Tiribazos dönemine aittir ve bu dönemden sonra görülmez. Yalnız, Ahura Mazda tipi satrabın döneminden sonra görülmezken, Baal, Baaltars olarak sonraki satraplar döneminde de karşımıza çıkmaktadır. İkinci alt tip, bir yüzünde Baal, diğer yüzünde Baaltars tasviriyle; hem daha önce ön yüzlerde yer alan Ahura Mazda tiplerinin sonunu, hem de Baal'dan Baaltars'a geçişi göstermesi açısından oldukça önemlidir.

İkinci ana tipte ise tahtta oturan Baaltars tipi yer alır (Tip 2.). Asa tutan genel ikonografisi değişmeden, bazen kartal, üzüm salkımı, başak tutan on alt tipi ve bunların çeşitlemeleriyle (Tip 2.1.-10), satraplar Tiribazos, Pharnabazos, Datames, Mazaios, III. Aleksandros ve Balakros dönemlerinde sikkeler üzerinde görülür. Tarsos, Nagidos, Myriandros, Issos, Mallos ve belirsiz kentlerde görülen bu tip, genellikle ön yüzlerde yer alır, arka yüz tipleri ise çeşitlilik gösterir.

Sikkeler üzerinde Aramice (=BLTRZ) adı da yer alan bu tipin, genel ikonografisinin Olympia Tapınağı'ndaki Zeus heykeli olan benzerliği dikkat çekicidir. Semitik bir tanrı ile Yunan tanrısının senkretize edilmiş hali olan Baaltars, Perslerin bölgede akkulturasyon politikalarını hızlandırmak için kullandıkları tiplerden biridir. Nitekim, bu amaçla kullanılmış olan diğer tiplerden, özgün ikonografileri ile tasvir edilmiş olan Ahura Mazda ve Ana (An, Anu) tiplerinin aksine, Baaltars tipi nispeten başarılı olmuş ve Kilikia Pedias'ta tüm M.Ö. 4. Yy. boyunca varlığını devam ettirmiştir. Buna rağmen, Baaltars tasvirlerinin bu dönemden sonra sikkeler üzerinde yer almaması, halk arasında kültünün yerleşmediğinin bir kanıtıdır.

Birinci ve ikinci ana tipte yer alan Baal tasvirlerinin en çok görüldüğü kent Tarsos'tur. Dolayısıyla, kent her iki tipin de kült merkezi olmalıdır. Bu tasvirlerden anlaşıldığı kadarıyla, bölge Pers satrapları yönetimine girmeden önce de, Syennesis Krallığı'na başkentlik yapmış olan kentin siyasi önemi, bu tiplerin varlığının en büyük nedenidir.

Tanrının üçüncü ana tipinde ise, Rhosos Baal'ı tasvirleri yer alır (Tip 3). Bu Baal tasviri, ilk iki ana tipten hem dönem, hem de ikonografik olarak farklıdır. Rhosos kentine özgü olarak, M.Ö. 42'den önce ortaya çıkmış olan tip; ayakta durur

şekilde, giyimli ve yüksek başlıklı olarak tasvir edilmiştir. Bu tiplerin genel ikonografisinden anlaşıldığı kadarıyla, tanrının tasviri bir kült heykeline işaret etmektedir. Tanrının benzer genel ikonografide başak – üzüm salkımı, başak – şimşek demeti, iki başak ve başak – nar tuttuğu dört alt tipi vardır (Tip 3.1-4.) Bunlar, M.Ö. 42'den önce ve Roma İmparatorluğu'nun ilk imparatorları Augustus ve Tiberius dönemi sikkelerinin arka yüzlerinde görülürler. Ön yüzlerde ise, kalkan üzerinde çakal ve Kent Tanrıçası büstü yer alır. Tanrının tasvirlerinin iki yanında bulunan Dioskur başlıkları, bu Baal'ın da Zeus ile bağlantılı olması ihtimalini güçlendirmektedir. Tanrı, bölgede görülen Pers kökenli, Yunan etkili diğer Baal'ların aksine; hem köken hem de ikonografik açıdan Fenike – Suriye etkili yerel özellikler göstermektedir. Tanrı, ikonografik olarak Hadad ve Iupiter Heliopolitanus'la benzerlikler gösterir.

Sonuç olarak, Kilikia Pedias kentlerinde Baal'ın ilk iki ana tipiyle ilgili M.Ö. 400'lerden "Diadokhlar" dönemine kadar yaygın bir sikke tasviri vardır. Tamamıyla Pers kökenli olan bu tiplerin, sonraki dönemlerde görülmemesi, kültlerinin bölgede yerleşmediğini gösterir. Üçüncü ana tipte yer alan Rhosos Baal'ı tasvrileri ise, bu kentte, M.Ö. 1. Yy.'dan Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerine kadar güçlü bir Baal kültünün varlığına işaret etmektedir. Diğer Baal tasvirlerinin aksine, bu tipin kökeninde Pers kültürü etkisi yoktur. Doğu Akdeniz kıyısında yer alan Rhosos kentine ait sikkelerdeki bu tasvirler Fenike – Suriye etkili olarak ortaya çıkmış olmalıdır.

1.1.6. Dionysos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Dionysos[132], Yunan pantheonunda tarımın ve bağcılığın tanrısıdır[133]. Zeus ile Thebeai Kralı Kadmos'un kızı Semele'nin oğludur[134]. Homeros tarafından tanrı

[132] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. F.A. Voigt, E. Thraemer, "Dionysos", **Roscher ML** I, 1884, s. 1029 – 1153.; O. Kern, "Dionysos", **RE** V-1, 1903, s. 1010 – 1046.; B. Öztürk, **Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası'nda Dionysos Kültü,** İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2010.

kabul edilmeyen, Hesiodos'da da adı çok az geçen Dionysos; Euripides[135] ve Arrianos'a[136] göre ise, Anadolu kökenli bir Lydia - Phrygia tanrısıdır[137]. Olympos'a giren tanrıların sonuncusu olmasına rağmen, kültü çok yaygındır.

M.Ö. 6. Yy.'dan itibaren genel olarak sakallı, defne taçlı, uzun giysili; elinde thrysos, asma dalı ve kantharos veya tanrısal şölenlerde içecek boynuzu tutarken tasvir edilmiştir. Hellenistik Dönem'de yanında arabasını çeken veya binek hayvanı olarak panteri yer alır. Tanrı "genç" tasvirlerinde ise, çıplak veya kısa khitonlu, çizmeli, defne veya asma çubuğuna sarılmış olarak, geç Antik Çağ'a kadar sarhoşluğun ve ihtirasın tanrısı karakterinde kalmıştır. Belli başlı belirteçleri thyrsos, kantharos, boğa, teke, eşek, keçi, aslan, panter ve saksağandır[138].

Roma'da sıfatı olarak kullanılan "Bacchus", önceleri Dionysos'u tanımlamak için kullanılırken, sonraları Dionysos'un alternatif adı olmuştur. İkonografisi ve karakteri İtalya'nın yerel tanrısı olan Liber ile Dionysos'un özelliklerini taşımaktadır. Tanrı tasvirlerinde, genç bir erkek olarak, çıplak veya yarı giyimli olarak görülür [139].

Sikke Tipleri:

Dionysos tasvirli sikkeler, Kilikia Bölgesi'nin genelinde M.Ö. 420'den M.S. 260'a kadar beş farklı ana tipi ve bunların alt tipleri ile karşımıza çıkmaktadır (Tab. 6). Birincisi baş ve büst; ikincisi ayakta duran, çıplak veya giyimli; üçüncüsü tahtta oturan, yarı giyimli; dördüncüsü biga süren ve beşincisi ise panter üzerine uzanan tiptir.

Birinci ana tipte yer alan baş ve büst tasvirleri, M.Ö. 420'den Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar çeşitli alt tipleri ile varlığını sürdürür. Erken tarihli Nagidos ve belirsiz kentlere ait tipler dışındaki tüm tasvirler, Kilikia Pedias kentleri Hierapolis – Kastabala, Augusta, Aigeai, Epiphaneia, Flavioupolis ve

---

[133] R. Agizza, **Antik Yunan'da Mitoloji Masallar ve Söylenceler**, Çev. Z. İlkgelen, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2001, s.103.
[134] Voigt, Thraemer, **a.g.e.**, s. 1044.
[135] Euripides., **Bakkhalar**, Çev. S. Eyuboğlu, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 13-14; 54-55.
[136] Arrianos, **Anabasis of Alexander**, Londra, Harward University Press, 1945, The Loeb Classical Library., V, 1, 2.
[137] Öztürk, **a.g.e.**, s. 41 vd.
[138] Karayaka, **a.g.e.**, s. 124.
[139] A. G. Kıral, **Sikkelerin Işığında Ovalık Kilikia Kültleri (Roma İmparatorluk Dönemi),** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996., s. 140-1.

Eirenopolis kentlerinde M.Ö. 2. -1. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar her iki yüzde görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran Dionysos tipleri ise, M.Ö. 420'den Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar çıplak ve giyimli olarak tasvir edildiği iki alt tipi ve bunların çeşitlemeleriyle görülür. Yine, Nagidos kentine ait erken tarihli tasvirler dışındaki bütün tipler, bölge genelindeki kentlerde, M.Ö. 1. Yy.'dan, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür.

Üçüncü ana tipteki oturan Dionysos tipleri ise, belirsiz kente (Mallos ?) ait M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkede görülen "asma kütüğünde oturan" birinci alt tipi ve Seleukeia ve Adana kentlerine ait sikkelerde görülen "tahtta oturan" ikinci alt tipi ile Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak yer alır.

Dördüncü ana tipte yer alan "biga süren" tasvirleri ise, Seleukeia, Ninika – Klaudiopolis, Tarsos, Anazarbos, Epiphaneia ve Eirenopolis kentlerine ait sikkelerde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Beşinci ana tipte yer alan "panter üzerinde uzanan" tasvirleri ise, yalnız Anazarbos kentine ait sikkelerde, Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Tip 1. Dionysos başı / büstü:

Tip 1.1. Dionysos başı:

Tip 1.1.1. Sakallı ve sarmaşık çelenkli Dionysos başı:

Tip 1.1.1.1. Profilden sağa.
Nagidos
M.Ö. yak. 420 - 380
Ö.y.: Aphrodite başı.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 3.

Res. 103

Ö.y.: Silenos (veya Pan) başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 4-5.

Res. 104

Tip 1.1.1.2. Ö.y.: Dionysos (?). Cepheden.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Aslan başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 204-5.

Tip 1.1.2. A.y.: Sarmaşık çelenkli Genç Dionysos başı; ¾ cepheden sola.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 - 380

Ö.y.: Aphrodite başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 6.

Res. 105

Tip 1.2. Dionysos büstü:

Tip 1.2.1. Sarmaşık çelenkli ve giyimli Genç Dionysos büstü; profilden sağa:

Tip 1.2.1.1. Sakalsız; sol omzunda thrysos.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Zeus.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1575.

2. **SNG France 2,** 2224.

Res. 106

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caligula Dönemi (M.S. 37 - 41)

A.y.: Ayakta duran Tykhe.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**, 1810.

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1819.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1620.

Tip 1.2.1.2. Sakalsız, uzun saçlı; sol omzunda thrysos.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caligula Dönemi (M.S. 37 - 41)

A.y.: Poseidon büstü; sağda trident.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 8665.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1690.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1533.

2. **Lindgren III,** 1495.

3. **SNG v. Aulock,** 6.

4. **RPC II,** 1761.

Res. 107

Tip 1.2.1.3. A.y.: Sakalsız, uzun saçlı; sol omzunda thrysos, sol boşlukta kantharos.

Augusta

Roma İmaratorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1895.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1243.

3. **Lindgren I,** 1461

4. **RPC I,** 4012.

Res. 108

Tip 1.2.1.4. A.y.: Sakalsız, uzun saçlı. Nebris giymiş, sol omzunda thrysos, sol boşlukta kantharos, sağ boşlukta üzüm salkımı.

Augusta

Roma İmaratorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1247.

Res. 109

Tip 1.2.1.5. Sarmaşık çelengi giymiş. Sakalsız, uzun saçlı; sol omzunda thrysos, sağ boşlukta üzüm salkımı.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180) – Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Ayakta duran Marcus Aurelius ve Lucius Verus, tokalaşıyor.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2229-30.

Res. 110

A.y.: Curuliste oturan Marcus Aurelius; küre tutuyor, Nike tarafından taçlandırılıyor.

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 1292.

Res. 111

Commodus (M.S. 177 - 192)

A.y.: Ayakta duran Commodus; küre üzerinde duran ve kendisini taçlandıran Nike tutuyor.

Ref.: 1. **Lindgren I**, 1513.

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Ayakta duran Septimius Severus; Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1589.

2. **SNG France 2,** 2339.

Res. 112

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid=9747, 13.09.2013.

Res. 113

Tip 1.2.1.6. Sarmaşık çelengi giymiş. Sakalsız, uzun saçlı.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran giyimli Artemis.

Ref.: 1. **Lindgren III,** 819.

Tip 1.2.1.7. A.y.: Taenia giymiş. Sakalsız, uzun saçlı; sol omzunda thrysos, sağ boşlukta asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus – Diadumenianus (M.S. 217 – 218)

Ö.y.: Macrinus ve Diadumenianus'un karşılıklı büstleri.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 27.

2. **SNG France 2,** 2347.

Res. 114

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1760.

Tip 2. Ayakta duran Dionysos:

Tip 2.1. Çıplak:

Tip 2.1.1. Thyrsosuna yaslanmış, kantharos tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Vücut, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sakallı, khylamisi boynunu ve sırtını dolanarak sağ ve sol kolundan aşağı sarkıyor. Yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor, elinin üzerinde asma yaprakları; sol eli yukarıda, thyrsosuna yaslanmış.

Nagidos

M.Ö. yak. 420 - 380.

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite, yanında Eros.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1.

2. Lederer, Nagidos, 1.

Tip 2.1.2. Thyrsosuna yaslanmış, panterin üzerine kantharos tutuyor:

Tip 2.1.2.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altta panter, profilden sola; sol eli yukarıda, thyrsosuna yaslanmış.

Pompeiopolis

M.Ö. yak. 66 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Pompeius başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5889.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 883.

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla, caesar ve Geta (M.S. 198 – 211)

Ö.y.: Caracalla ve Geta'nın karşılıklı büstleri.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 126.

2. Levante, Titiopolis, 11.

3. **SNG France 2,** 725.

Res. 115

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 469.

Tip 2.1.2.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış.Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altta panter, profilden sola, baş geriye, arka ayakları üzerine çökmüş.

Alexandreia kat'Isson

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: III. Aleksandros büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1841-2.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 66, 69.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1541.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 495.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 503.

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 509.

2. **SNG Levante Suppl.,** 122.

Res. 116

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 8612.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 452.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 853.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1256.

Kestros

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 479.

Tip 2.1.3. Thyrsos ve yanan sunağın üzerine kantharos tutuyor; yanında Demeter (?):

A.y.: Sağda Dionysos, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Aşağıya uzattığı sol elinde, kolun iç kısmından sol omuzun arkasına uzanan thyrsos tutuyor. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altında yanan sunak. Solda, ayakta duran uzun giyimli Demeter (?), profilden sağa; yukarıya kaldırdığı sol eliyle asa, sağ eliyle iki başak tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 744.

Res. 117

Diadumenianus (M.S. 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1583.

Tip 2.2. Giyimli:

Tip 2.2.1. Thyrsosuna yaslanmış, üzüm salkımı tutuyor:

Tip 2.2.1.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sakallı, göğüsten (bazen belden) aşağısı ve sol omuz giysili, gövde çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde üzüm (bazen ikili) salkımı tutuyor; yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış.

Nagidos

M.Ö. yak. 420 – 390

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite, phiale tutuyor; yanında Eros.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 1.

2. **SG,** 5578.

Res. 118

M.Ö. yak. 400 – 385/4

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite, sunak üzerine phiale tutuyor; yanında Eros.

Ref.: 1. Casabonne, type 4.

2. Lederer, Nagidos, 25-6.

Res.119

M.Ö. yak. 380 - 360

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite, phiale tutuyor; yanında Eros.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5756-7, 8707.

2. **SNG Levante - Cilicia** 7-10.

3. Lederer Nagidos 32a, 33a

M.Ö. yak. 360 - 333

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite, phiale tutuyor; üstte kendini taçlandıran uçan Eros.

Ref.: 7. **SNG Levante – Cilicia,** 14.

Res. 120

Tip 2.2.1.2. A.y. : Tip 2.2.1.1. ile benzer sahne; sol boşlukta, sağ elinin üstünde aslan başı, profilden sola.

Nagidos

M.Ö. yak. 360 - 333

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite; uçan Eros tarafından taçlandırılıyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 11.

2. Lederer, Nagidos, 33a.

Res. 121

Tip 2.2.1.3. A.y.: Tip 2.2.1.1. ile benzer sahne; sol boşlukta, sağ elinin üstünde astragalos (veya aslan başı) cepheden.

Nagidos

M.Ö. yak. 360 - 333

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite; uçan Eros tarafından taçlandırılıyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 12.

2. Lederer, Nagidos, 33a.

Tip 2.2.1.4. A.y.: Tip 2.2.1.1. ile benzer sahne; sol boşlukta sekiz kollu yıldız.

Nagidos

M.Ö. yak. 360 - 333

Ö.y.: Tahtta oturan Aphrodite; uçan Eros tarafından taçlandırılıyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 13.

2. Lederer, Nagidos, 33a.

Tip 2.2.2. Thrysosuna yaslanmış, baykuşun üzerine kantharos tutuyor:

A.y. Cepheden. Sakallı, boğa boynuzlu başlı ve giysili. Yana açtığı sağ elinde baykuşun üzerine kantharos tutuyor; yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış. Sol boşlukta baykuş, profilden sola, baş cepheden.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Athena büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 1201.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 862.

Res. 122

Tip 2.2.3. Thyrsosuna yaslanmış, panterin üzerine üzüm salkımı ve kantharos tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol omuzdan aşağı sarkan giysi, belden aşağısını kapatıyor, yukarısı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış.Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde üzüm salkımı ve kantharos tutuyor; altta panter, profilden sola, baş geriye, arka ayakları üzerine çökmüş.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1536.

2. **SNG Pfälzer**, 497.

Res. 123

Tip 2.2.4. Üzüm salkımı tutuyor; sol boşlukta ağaç:

A.y.: Giyimli Dionysos (?), cepheden, baş profilden sağa. Sağ eli başının üzerinde, sol elinde üzüm salkımı tutuyor. Sol boşlukta ağaç.

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

I. Faustina

Ö.y.: I. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 525.

Tip 2.2.5. Thyrsosuna yaslanmış, kantharos tutuyor:

Tip 2.2.5.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı ve uzun khitonlu. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos; aşağıya uzattığı sol elinde, kolun iç kısmında sol omuzun arkasına uzanan thyrsos tutuyor.

Seleukeia

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 8708.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 750.

Tip 2.2.5.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Giysi belden aşağısını kapatıp, sol koldan aşağıya sarkıyor. Baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle, kurdeleli thrysosuna yaslanmış; bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde kantharos tutuyor.

Pompeiopolis

Caracalla (M.S. 211 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/caracalla/_pompeiopolis _AE32_ ANS _54323.jpg, 15.06.2013.

Res. 124

Tip 2.2.6. Thyrsosuna yaslanmış, panterin üzerine kantharos tutuyor:

Tip 2.2.6.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol omuzdan aşağı sarkan giysi, belden aşağısını kapatıyor, belden yukarısı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış.Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altta panter, profilden sola, baş geriye, arka ayakları üzerine çökmüş.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 654.

2. Staffieri, Olba, 49.

Res. 125

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 493.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1340.

Res. 126

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1226.

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 889.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 891, 894.

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 897.

Res. 127

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elegabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elegabalus başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1431.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 424.

Res. 128

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; omzunda yıldız.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1724-5.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1148-9.

Res. 129

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1155.

2. **Ziegler Kilikiens,** 802.

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunda yıldız.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1166-7.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1194.

2. **SNG France 2,** 1827.

Res. 130

Tip 2.2.6.2. A.y.: Tip 2.2.6.1. ile benzer sahne. Dionysos kısa khiton giymiş. ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı ve kısa khitonlu. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış.Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altta panter, profilden sola; arka ayakları üzerine çökmüş, sağ ön ayak yukarıya kalkmış, baş geriye.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 361.

Tip 2.2.6.3. A.y.: Tip 2.2.6.1. ile benzer sahne. Dionysos nebris giymiş. ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol omuzdan aşağı sarkan nebris, bel kısmını kapatıyor, alt ve üst kısımlar çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış.Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altta panter, profilden sola; arka ayakları üzerine çökmüş, sağ ön ayak yukarıya kalkmış, baş geriye.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 510-1.

Res. 131

Tip 2.2.7. Sarhoş Dionysos, Satyros'un omzuna yaslanmış:

Tip 2.2.7.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Giysi, sol omzundan sarkıp, diz üstünden aşağısını kapatıyor, üst kısmı çıplak. Sağ eli, başının üzerinde, sol eliyle sağındaki Satyros'un sağ omzuna dayanmış. Ayakta duran, çıplak Satyros, cepheden, baş sola. Sol omzunda pedum (lagobolon) ve çaprazında thyrsos tutuyor. Sol boşlukta, arka ayakları üzerine çökmüş panter, profilden sola, baş geriye. Sol üst boşlukta, yıldız.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1072.

Tip 2.2.7.2. A.y.: Tip 2.2.7.1. ile benzer sahne; thyrsos, panter ve yıldız yok.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1170.

2. **SNG France 2,** 1776.

Res. 132

Tip 2.2.8. Sütunceye yaslanmış, thyrsos ve panterin üzerine kantharos tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol omuzdan aşağı sarkan giysi, bel kısmınından aşağısını kapatıyor, gövdenin üstü çıplak. Sol kolunu dirsekten sütunceye yaslamış, soldan - sağa çapraz thrysos tutuyor. İleri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor. Altta panter, profilden sağa; arka ayakları üzerine çökmüş.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 18.

Res. 133

Tip 2.2.9. Thyrsosuna yaslanmış, panterin üzerine üzüm salkımı tutuyor; yanında, ödül vazosu:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol omuzdan aşağı sarkan nebris, bel kısmını kapatıyor, alt ve üst kısımlar çıplak. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde üzüm salkımı tutuyor; altta panter, profilden sola, baş geriye; arka ayakları üzerine çökmüş. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle thyrsosuna yaslanmış. Solda, üç aslan ayaklı masa (agonistik) üzerinde duran ortada ΘЄMIA yazıtlı, altta ve üstte üç yuvarlak şekil ve aralarında çarpı işaretleri ile süslü üç frizli ödül vazosu; içerisinde kerykeion, palmiye dalı ve aphlaston.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 819-20.

2. **BMC Cilicia,** 23.

3. **SNG France 2,** 1122.

Res. 134

Tip 3. Oturan, yarı giyimli Dionysos:

Tip 3.1. Asma kütüğünde oturan Genç Dionysos:

Ö.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Belden aşağısı giysili, üst çıplak. Asma kütüğü üzerinde üzüm salkımı.

Bilinmiyor (Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Geyikten süt emen çocuk.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 211-2.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 19.

Tip 3.2. Tahtta oturan Dionysos:

Tip 3.2.1. Çocuk Dionysos (veya Zeus) ve yanında Korybantlar (veya Kouretler):

Seleukeia, Caracalla, Severus Alexander, III. Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus.

Tip 3.2.2. Atleti taçlandırıyor:

A.y.: Sağda, Dionysos cepheden, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili, üst çıplak. Sol eli yukarıda, thyrsosuna yaslanmış. Sağ eliyle, yanındaki atleti taçlandırıyor. Bank üzerinde oturan, çıplak atlet, cepheden. Sağ eli başının üzerinde; sol elini bankın kenarına koymuş.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1235.

2. **SNG France 2,** 1855.

Res. 135

Tip 4. Biga süren Dionysos:

Tip 4.1. Panterlerin çektiği bigada oturan, yarı giyimli Dionysos, ¾ profilden sola, baş profilden sola:

Tip 4.1.1. A.y.: Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sol eli yukarıda, thyrsos tutuyor; ileriye uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor. Panterlerin üstünde, dans eden Silenos, ¾ cepheden sağa. Panterler profilden, yakın perspektifteki panterin başı geriye, derindeki profilden.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus ve Iulia Domna (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus ve Iulia Domna büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 739.

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 747.

Res. 136

Tip 4.1.2. A.y.: Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sol eli yukarıda, thyrsos tutuyor; ileriye uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor. Solda, panterlerin dizginlerini çeken, çıplak Silenos, profilden sola. Panterler profilden, yakın perspektifteki panterin başı geriye, derindeki cepheden.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 787.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 614.

3. **SNG Levante Suppl.,** 164.

Res. 137

Tip 4.2. Panterlerin çektiği bigada ayakta duran, yarı giyimli Dionysos:

Tip 4.2.1. ¾ profilden sağa, baş profilden sağa:

A.y.: Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sağ eli yukarıda, thyrsos tutuyor; ileriye uzattığı sol eliyle, içinden şarap akan tulum tutuyor. Panterler profilden, yakın perspektifteki panterin başı geriye, derindeki profilden. Panterlerin önünde, dizi üzerine çökmüş Silenos, cepheden; başını geriye çevirmiş, şarap damlalarını yakalamaya çalışıyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus ve Iulia Domna (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus ve Iulia Domna büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5826.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 738.

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne çelengi giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5830.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 746.

3. **SNG France 2,** 986 var.

Res. 138

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 775.

Res. 139

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5491.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2404.

Res. 140

Tip 4.2.2. Cepheden:

A.y.: Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sol elinde thyrsos, sağ elinde kantharos tutuyor. Antithetik duran panterler, profilden.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante - Cilicia, 1623.

Res. 141

Tip 4.3. Kentaurosların çektiği bigada oturan, giyimli Dionysos ve Ariadne:

Tarsos, Maximinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Dionysos ve Ariadne.

Tip 5. Panter üzerinde uzanan, yarı giyimli Dionysos:

A.y.: Panterin üzerinde, ¾ cepheden sola, baş geriye. Belden aşağısı giysili, üst çıplak. Panterin üzerine uzanmış. Sol elinde thyrsos tutuyor, sağ elini başına koymuş. Yere çökmüş panter, profilden sağa, baş geriye.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi.

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1499.

2. **SNG France 2**, 2120.

Res. 142

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1516-7.

2. **Ziegler Kaiser.,** 828-9.

3. **SNG Cop.,** 56.

4. **SNG v.Aulock,** 5511.

Res. 143

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.2.6.1.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.2.8.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.2.2.
Aigeai	
Caligula Dönemi (M.S. 37 - 41)	Tip 1.2.1.2.
Macrinus - Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.2.1.7.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.7.
Aleksandreia kat'Isson	
Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)	Tip 2.1.2.2.
Anazarbos	
Elegabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.2.6.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 4.2.1.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 5.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 5.
Augusta	
Nero (M.S. 54 – 68)	Tip 1.2.1.3.

Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.1.4.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2.2.
Eirenopolis	
Iulia Mamaea (Severus Alexander'in eşi)	Tip 1.2.1.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 4.2.3.
Epiphaneia	
Caligula Dönemi (M.S. 37 – 41)	Tip 1.2.1.1.
Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.1.6.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 4.2.2.
Flavioupolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.1.2.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.2.3.
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi)	Tip 2.1.2.2.
Hierapolis – Kastabala	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.2.1.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.1.5.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.5.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.1.5.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.1.5.
Mopsuhestia	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.2.6.1.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 2.2.2.
M.Ö. 66 – Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.1.2.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.2.5.2.
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.2.6.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.6.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.2.6.1.
Tarsos	
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 2.2.7.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 4.3.
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 2.2.6.1.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 2.2.6.1.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 2.2.6.1.; Tip 2.2.7.2.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.6.1.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Lucilla (Lucius Verus'un eşi)	Tip 2.2.6.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.2.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.1.2.2.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.1.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.6.3.
Elaiussa - Sebaste	

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.2.2.
Karallia	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.2.6.2.
Kestros	
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2.2.
Korykos	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.9.
Nagidos	
M.Ö. yak. 420 - 390	Tip 2.2.1.1.
M.Ö. yak. 420 - 380	Tip 1.1.1.1.; Tip 2.1.1.
M.Ö. yak. 400 – 385/4	Tip 2.2.1.1.
M.Ö. yak. 400 – 380	Tip 1.1.2.
M.Ö. yak. 380 - 360	Tip 2.2.1.1.
M.Ö. yak. 360 – 333	Tip 2.2.1.1-4.
Olba	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.2.6.1.
Seleukeia	
Septimius Severus – Iulia Domna (M.S. 193 – 211)	Tip 4.1.1.; Tip 4.2.1.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 2.2.5.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.3.; Tip 3.2.1.; Tip 4.1.1. ; Tip 4.2.1.
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.1.3.
Severus Alexander (M.S. 222 - 235)	Tip 3.2.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.2.1.; Tip 4.2.1.
Selinus	
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 2.1.2.1.
Syedra	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.2.2.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.2.6.1.
Titiopolis	
I.Faustina (Antoninus Pius'un eşi)	Tip 2.2.4.
Caracalla, caesar ve Geta (M.S. 198 – 211)	Tip 2.1.2.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1.1.2.
Bilinmiyor (Mallos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 3.1.

Tab. 6. Dionysos tip cetveli[140].

[140] Tip 1. Dionysos başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran Dionysos.; Tip 3. Oturan, yarı giyimli Dionysos.; Tip 4. Biga süren Dionysos.; Tip 5. Panter üzerinde uzanan, yarı giyimli Dionysos.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde tanrının en erken ortaya çıkan tipleri baş tasvirleridir (Tip 1.1.). Nagidos ve belirsiz kente ait sikkelerden görülen bu tip, M.Ö. yak. 420'lerde görülmeye başlar ve M.Ö. 4. Yy.'da da varlığını sürdürür.Tanrının sakallı, başında sarmaşık (veya defne) tacıyla, yetişkin bir erkek olarak tasvir edildiği bu tiplerin yer aldığı sikklerin diğer yüzlerinde, genellikle Aphrodite ve Silenos başı tasvirleri yer alır. Tanrının Nagidos kentinde Aphrodite ile oldukça yakın bir ilişkide olduğu görülmektedir (Bkz. aş.: Tanrıçalar, Aphrodite). Bu dönemde kentte, Dionysos ve Aphrodite'nin güçlü kültleri bulunuyor olması kuvvetle muhtemeldir.

Erken dönem baş tasvirlerinin yerini M.Ö. 2 - 1. Yy'dan itibaren büst tasvirlerinin alması ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca sadece Kilikia Pedias kentlerinde görülmesi, bu bölgenin geçimini büyük ölçüde tarım ve özellikle de bağcılık ve şarapçılıkla sağlamasından olsa gerektir (Tip 1.2.).

İkinci ana tipte yer alan (Tip. 2.) ayakta duran Dionysos tasvirleri, tanrının bölgede en yaygın görülen tipidir. Çıplak (Tip 2.1.) ve giyimli (Tip 2.2.) olarak ayrılan iki alt tipi de Nagidos kentinde ortaya çıkmıştır ve tipler, daha çok tanrının kültüyle ilişkili olarak kantharos, üzüm salkımı ve bazen her ikisini tutarken tasvir edilmiştir. Bazı tiplerde, tanrı bu belirteçlerini kutsal hayvanı olan panterin veya sunağın üzerine tutmaktadır. Ancak, bir eliyle, her zaman değişmeyen belirteci thrysosuna yaslanmıştır.

Kilikia Bölgesi'nde Dionysos tasvirli sikkelerin ilk örnekleri olan baş (Tip 1.1.) ve ayakta duran Dionysos (Tip 2.1-2.) tiplerinin Nagidos kentine ait sikkelerde ortaya çıkması, kentin bu tanrıyla güçlü ilişkisini ortaya koyar. Tanrının tasvirlerinin bulunduğu sikkelerin diğer yüzlerinde, genellikle Aphrodite yer alır; bazen de tanrının yardımcıları ve aslan tasvirlerine rastlanır. Özellikle tarımın, çiftçiliğin ve şarapçılığın tanrısı olan Dionysos'un bu kentte tapınım görmesi doğaldır. Nitekim kentte, tüm Antikçağ ve Ortaçağ'da olduğu gibi günümüzde de bağcılık devam etmektedir. Kentin, özellikle M.Ö. 4.Yy'da doğrudan Pers etkisinden uzak olmasından dolayı, Kilikia Pedias kentlerine göre tasvirler Yunan kökenlidir.

Üçüncü ana tipteki oturan Dionysos tasvirleri ise (Tip 3.), bölge sikkelerinde nadir görülür. Bu ana tipe ait üç alt tip vardır. Birincisinde, genç olarak tasvir edilen tanrı, asma kütüğünde otururken tasvir edilmiştir (Tip 3.1.). M.Ö. 4.Yy.'a tarihlenen

ve belirsiz kente ait (Mallos ?) bu tip, doğrudan tanrının kültü ile ilişkilidir. İkinci alt tipin birinci çeşitlemesinde ise tanrı, çocuk olarak, tahtta otururken tasvir edilmiştir (Tip 3.2.1.). Etrafında Korybantlar (veya Kouretler) dans etmektedir. Bu tipler, Seleukeia kentinde Caracalla, Severus Alexander ve III. Gordianus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Seleukeia'daki güçlü Zeus kültü göz önüne alındığında, bu tasvrin Zeus, yanındakilerin de Kouretler olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. İkinci çeşitlemede ise tanrı, bir yetişkin olarak bankta oturmaktadır ve yanında yer alan atleti taçlandırmaktadır (Tip 3.2.2.). Bu tip, Adana kentine ait Trebonianus Gallus dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alır. Bu tipin, tarihi boyunca bir tarım kenti olarak bilinen Adana'da Dionysos adına düzenlenen şenlikler ve spor müsebakaları ile ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla bu tip, tanrının bu kentteki güçlü kültüne işaret etmektedir.

Dördüncü ana tipte yer alan tanrının biga süren tipleri ise diğer sanat eserlerinde sıkça rastlanılan tasvirlerdir (Tip 4). Bölge genelinde görülen bu tiplerin tamamı Roma İmparatorluk döenmine aittir. İki alt tipinin birincisinde tanrı, panterlerin çektiği arabada ayakta veya oturur şekilde tasvir edilmiştir (Tip 4.1). İki elinde, genellikle kantharos ve thrysosu yer alır. Arabanın etrafında ve önünde ise satyros veya silenoslar tanrıya eşlik ederler. Tanrının alayını tasvir edildiği bu tipler doğrudan kültle ilişkilidir. Seleukeia başta olmak üzere, Ninika – Klaiudiopolis, Anazarbos ve Eirenopolis kentlerinde görülür. İkinci alt tipte ise tanrının Ariadne ile birlikte kentaurosların çektiği arabada otururken tasvir edildiği, mitolojik konulu bir sahneyer alır (Tip 4.2.). Bu tip, Tarsos kentinde Maximinus dönemi sikkelerinde görülür (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Dionysos ve Ariadne).

Tanrı, beşinci ana tipte ise, panter üzerine uzanmış şekilde tasvir edilmiştir (Tip 5). Anazarbos kentinde Herennia Etruscilla ve I. Valerianus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Benzeri daha önce bilinmeyen bu tip incelendiğinde, tanrının sarhoş halinin yansıtılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu tipin kentteki Dionysos şenlikleri ile ilişkili olması muhtemeldir.

Sonuç olarak, bölge genelinde tasviri görülen tanrının, kültüyle ilişkili olarak, özellikle Nagidos ve Seleukeia kentlerinin öne çıktığı görülmektedir. Yine, Tarsos, Anazarbos, Adana ve Hierapolis – Kastabala, Soloi – Pomepiopolis ve Anemurion kentlerinde de tanrının tasvirlerine sıkça rastlanır. Bu kentlerin hepsinin ortak

noktası, özellikle bağcılığın gelişmiş olmasıdır. Nitekim, Soloi kentinin en erken sikke tiplerinde (M.Ö. yak 425 – 323) üzüm salkımı, kent simgesi olarak uzun süre sikkeler üzerinde yer almıştır.

1.1.7. Harpokrates

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Harpokrates[141], Mısır tanrısı Horos'un Hellenize edilmiş halidir. Isis ve Osiris'in oğludur. Genel kabule göre, III. Aleksandros Mısır'ı aldıktan sonra, Horos'u Harpokrates olarak Yunan pantheonuna dahil etmiştir. Ancak, esas kültü Isis ve Sarapis ile birlikte Ptolemaios Krallığı Dönemi'nde Yunan ve Roma dünyasında yerleşmiştir[142].

Mısır'da "çocuk tanrı" olarak tapınım gören Horos, bunun yansıması olarak da Yunan ve Roma sanatında, daha çok küçük bir çocuk veya eli ağzında genç olarak tasvir edilmiştir. Bundan dolayı da, sessizlik tanrısı olarak anılmıştır. Bazı tasvirlerinde ise, yetişkin bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Tanrının en bilinen belirteci cornucopia'dır. Bazen, başında modiusla da tasvir edilmiştir. Diğer belirteçlerinden bazıları; taç, sopa, nar, şahin ve koçtur[143].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde tanrının ayakta duran tasvirlerinden oluşan bir ana tipi, yalnız Tarsos kentine ait sikkelerde görülür (Tab. 7). Birinci alt tipte tanrı; Sarapis, Isis ve Kent Tanrıçası ile birlikte tasvir edilmiştir. Bu tip, Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür. İkinci alt tipte ise tanrı, yalnız tasvir edilmiştir. Bu tip de, Pupienus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Ayakta duran Harpokrates:

[141] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. T. Tam Tinh, B. Jaeger, S. Poulin, "Harpokrates", **LIMC** IV, 1988, s. 415 – 444.; R. Merkelbach, Isis regina - Zeus Sarapis*:* **Die griechisch-aegyptische Religion nach den Quellen dargestellt,** Stuttgart - Leipzig, 1995.
[142] Merkelbach, **a.g.e.**, s.88.
[143] Jones, 1990, **a.g.e.**, s.101 vd.

Tip 1.1. Sarapis, Isis ve Kent Tanrıçası ile birlikte:

A.y.: Sağda, ayakta duran, giyimli Isis, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde sistrum tutuyor; sol eli aşağıda. Karşısında, tahtta oturan giyimli Sarapis, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış. Ortalarında, ayakta duran Harpokrates, ¾ cepheden sola. Solda, Sarapis'in arkasında, ayakta duran giyimli Kent Tanrıçası, profilden sağa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1608.

Tip 1.2. Yalnız:

A.y.: Ayakta duran çıplak Harpokrates, cepheden, baş profilden sola. Vücud, ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Modius ve khylamis giymiş. Sağ eli ağzında, bel seviyesinde vücuda bitişik sol elinde cornucopia tutuyor. Sol kolundan aşağı khylamisi sarkıyor. Sol boşlukta, yanan sunak.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Pupienus (M.S. Nisan -Temmuz 238)

Ö.y.: Pupienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1114.

Res. 144

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.
Pupienus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.2.

Tab. 7. Harpokrates tip cetveli[144].

Değerlendirme:

Birinci alt tipte tanrı; Sarapis, Isis ve Kent Tanrıçası ile birlikte tasvir edilmiştir (Tip 1.1.). Bu tip esas olarak, M.S. 1. Yy.'dan itibaren Kilikia Pedias kentlerine ait sikkelerde sıkça tasviri görülen Sarapis – Isis kültüyle ilişkilidir. Ancak, sahnede Harpokrates'in de yer alması kültün ilk kez üçlü bir yapı kazandığına işaret etmektedir. Dikkat çekici bir şekilde, M.S. 1. Yy.'dan itibaren Asklepios – Hygieia olarak ikili bir kült yapısına sahip olan Asklepios kültü de, yine M.S. 3. Yy.'ın başından itibaren Telesphoros'un da katılmasıyla üçlü bir yapı kazanmıştır (Bkz. yuk.: Askleipos). Bölgede Harpokrates tiplerinin ortaya çıkmasında, bu durumun ne kadar etkiliği olduğu daha detaylı araştıma gerektiren bir konudur: Ancak, Asklepios – Hygieia ve Sarapis – Isis tasvirli sikkelerden anlaşıldığı kadarıyla, hem görüldükleri dönem, hem de kentler açısından, aralarında ciddi bir "rekabet" varmış gibi görünmektedir (Bkz. aş.: Sarapis).

İkinci alt tipte ise tanrı, yalnız tasvir edilmiştir (Tip 1.2.). Tanrı bu tipte, başında modius ve sırtında khylamisli olarak ayakta durmakta ve bir elinde cornucopia tutarken, diğerini ağzına götürmektedir. Yanında ise yanan sunak yer almaktadır. Mısır'daki çocuk Horos'un Yunan ve Roma dünyasına adaptasyonu şeklindeki bu tip, tanrının kentteki kendi adına bir kültünün de kurulduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak, M.Ö. 3. Yy.'dan itibaren Suriye anlaşmazlığı yüzünden sık sık Seleukoslarla savaşmış olan Ptolemaioslar, Kilikia Trakheia ve çevresinde kendilerine koloniler kurmuş ve bu ilişkiyi Roma İmparatorluğu Dönemi'nde de devam ettirmişlerdir. Bu dönemde Sarapis – Isis kültü Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinden itibaren Mısır'dan bölgeye taşınmıştır. Dolayısıyla, tanrının

[144] Tip 1. Ayakta duran Harpokrates.

başlangıçta, Sarapis – Isis kültü çerçevesinde bu kentte kendine yer bulduğu görülmektedir. Ancak, Maximinus'un halefi Pupienus döneminde tanrının kendine ait bir kültünün de ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.

1.1.8. Helios

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Helios[145], Yunan pantheonunda güneş tanrısıdır[146]. Kardeşleri Selene ve Eos ile birlikte Hyperion ve Theia'nın birleşmesinden doğmuştur[147].

Anadolu'da, kültü genellikle Apollon'la birleştirilerek tapınım görmüştür. Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinde ise imparator kültü ile birleştirilmiş, Neos Helios olarak Caligula, Nero ve başkaları kutlama yapmışlardır[148]. Daha sonra, Roma'da Helios'un yerini Sol almıştır. İmparatorluk Dönemi'nin ilk iki yüzyılı boyunca fazla yaygın olmayan Sol, Septimius Severus'un doğu seferi sonrasında "Sol Invictus" (=Yenilmez Sol) adını alarak Roma'ya getirilmiştir. Elagabalus'un Suriye'den getirdiği "Deus Invictus Sol Elagabalus" kültü de uzun ömürlü olmamıştır[149].

Mitolojide çok efsanesi bulunmayan tanrı, sanat eserlerinde ışın tacı giymiş, genellikle çıplak, bazen de giyimli olarak, ayakta durur şekilde tasvir edilmiştir. Yine aynı ikonografide yalnız veya Selene ile birlikte quadriga sürer şekilde tasvir edilmiştir. Işın tacı dışında, kırbaç ve küre diğer bilinen belirteçleridir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Helios tasvirleri, M.Ö. 2. Yy.'dan M.S. 260'a kadar dört ana tip ve bunların alt tipleri ile görülür (Tab. 8).

---

[145] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. O. Jessen, "Helios", **RE** VIII-1, 1912, s. 58 - 93.; C. Letta, "Helios/Sol", **LIMC** IV, 1988, s. 592 -625.; N. Yalouris, T . Visser – Choitz, "Helios", **LIMC** V, 1990, s. 1005 - 1034.; P. Matern, **Helios und Sol. Kulte und Ikonographie des griechischen und römischen Sonnengottes,** İstanbul, Ege Yayınları, 2002.; E. Erten, **Küçükasya'nın Güneyindeki Helios Kültleri,** İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yunan Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı,Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007.
[146] Jessen, **a.g.e**., 1912. s. 59 vd.
[147] Agizza, **a.g.e.**, s. 94.
[148] Karayaka, **a.g.e.**, s. 142.
[149] Jones, **a.g.e.**, s. 291 vd.

Birinci ana tipte yer alan baş / büst tasvirlerinden, birinci alt tipteki baş tasvirleri, Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. ve Aigeai kentine ait Domitianus dönemi sikkelerde ön yüz tasvirleri olarak görülür. İkinci alt tipteki büst tasvirleri ise, Seleukeia kentine ait M.Ö. 2 Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi ve Hierapolis – Kastabala kentine ait II. Faustina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran Helios tasvirlerinden, birinci alt tipteki çıplak tasvirleri Hierapolis – Kastabala, Flavioupolis, Karallia ve Tarsos kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür. İkinci alt tipteki giyimli tasvirleri ise, Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli (Caracalla, Sol Invictus olarak) sikkenin ve Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Üçüncü alt tipteki quadriga süren Helios tasvirlerinden, birinci alt tipteki kırbaç tutan tasvirleri, Olba kentine ait Caracalla ve Tarsos kentine ait Macrinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. İkinci alt tipteki, küre tutan tasvir ise, Augusta kentine ait I.Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Dördüncü ana tipte yer alan Elegabalus baitylosu (Deus Invictus Sol Elagabalus) tasviri ise, Hierapolis – Kastabala kentine ait, Elagabalus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Helios başı / büstü:

Tip 1.1. Helios başı:

Ö.y.: Işın tacı giymiş Helios başı, profilden sağa.

Soloi (Helios ?)

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Athena; kalkana yaslanmış, Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 873-4.

2. **SNG France 2,** 1193.

3. **Ziegler Kilikiens,** 589.

4. **SNG Cop.,** 244.

Res. 145

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

A.y.: Artemis büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1703.

Tip 1.2. Helios büstü:

Tip 1.2.1. A.y.: Helios (?). Profilden sağa; ışın tacı giymiş ve giyimli:

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; Korinth miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 702,704.

Tip 1.2.2. A.y.: Profilden sola; ışın tacı giymiş ve giyimli:

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü; başının ön kısmında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1587.

2. **SNG Levante Suppl.,** 323.

3. SNG France 2, 2232.

Res. 146.

Tip 2. Ayakta duran Helios:

Tip 2.1. Çıplak

Tip 2.1.1. Kırbaç tutuyor:

Tip 2.1.1.1. Yalnız:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Işın tacı ve khylamis giymiş. Göğsün üst kısmından başlayıp, omuzları örten giysi, sırt kısmından, sol kola sarılıp aşağı sarkıyor. Sağ elini baş seviyesinde yukarı kaldırmış, kalçasına bitişik sol elinde, elinden sol omzuna uzanan kırbaç tutuyor. Sol boşlukta meşale.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü; başının ön kısmında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1586.

2. **SNG v. Aulock,** 5572, 8679.

3. **BMC Cilicia,** 8.

4. **Lindgren III,** 840.

Res. 147

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Annia Faustina

Ö.y.: Annia Faustina büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 1257.

Res. 148

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** ,1548.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1560.

Karallia (Helios ?)

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 – 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 364.

2. **SNG v. Aulock,** 8685.

Tip 2.1.1.2. Yanında Demeter:

A.y.: Helios, ¾ cepheden sola, baş profilden sola, Sağda, ışın tacı ve khylamis giymiş. Göğsün üst kısmından başlayıp, omuzları örten giysi, sırt kısmından, sol kola sarılıp aşağı sarkıyor. Sağ elini baş seviyesinde yukarı kaldırmış, karşısındaki Demeter'in meşalesine uzanmış; kalçasına bitişik sol elinde, sol omzuna uzanan kırbaç tutuyor. Solda, ayakta duran, giyimli Demeter, profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı her iki eliyle yanan meşale tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1103.

Tip 2.1.2. Küre tutuyor:

Tip 2.1.2.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Sağ elini yana açıp, baş seviyesinde yukarıya kaldırmış; sol elini yana açmış, küre tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

A.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1044.

Res. 149

Tip 2.1.2.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Işın tacı ve khylamis giymiş. Göğsün üst kısmından başlayıp, omuzları örten giysi, sırt kısmından, sol kola sarılıp aşağı sarkıyor. Sağ elini baş seviyesinde yukarı kaldırmış; sol elini yana açmış, küre tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1182.

Res. 150

Tip 2.2. Giyimli:

Tip 2.2.1. Caracalla, Helios (Sol Invictus) olarak:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Caracalla, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Işın tacı, kısa khiton ve manto giymiş. Omuzları saran manto, sol koldan aşağı sarkıyor. Sağ elini baş seviyesinde yukarı kaldırmış, sol eli belinde.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1043.

Tip 2.2.2. Kırbaç tutuyor:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Helios, profilden sağa. Işın tacı ve uzun khiton giymiş. Belindeki sol elinde kırbaç tutuyor; sağ elini yukarı kaldırmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1199 – 1200.

Res. 151

Tip 3. Quadriga süren, çıplak Helios:

Tip 3.1. Kırbaç tutuyor.

Tip 3.1.1. A.y.: Profilden sağa. Çıplak, ışın tacı giymiş. Başının üzerine kaldırdığı sağ elinde kırbaç, ileriye uzattığı sol elinde dizginleri tutuyor. Sol ayak ileride, dizden kırılmış. Atların ön ayakları yukarıda.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla; at üzerinde, sağ eli yukarıda.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 664.

2. Staffieri, Olba, 62.

Res. 152

Tip 3.1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Çıplak, ışın tacı giymiş. Sağ elini baş seviyesinde yukarı kaldırmış; kalçasına bitişik sol elinde, sol omzuna uzanan kırbaç tutuyor. Atların ön ayakları yukarıda.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1077.

3. **SNG v. Aulock,** 6021.

4. **SNG Pfälzer,** 63.

Res. 153

Tip 3.2. Küre tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Çıplak, ışın tacı ve khylamis giymiş. Göğsün üst kısmından başlayıp, omuzları örten giysi, sırt kısmından, sol kola sarılıp aşağı sarkıyor. Sağ elini yana açıp, baş seviyesinde yukarı kaldırmış; sol elini yana açmış küre tutuyor. Atlar, ikişerli olarak antithetik duruyor.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 1255.

Res. 154

Tip 4. Elagabalus baitylosu (Deus Invictus Sol Elagabalus):

A.y.: Cepheden. Sağa ve sola şahlanmış antithetik atların çektiği quadriga içinde duruyor. Başının üstünde, sola uçan kartal.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1594.

Res. 155

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.
Augusta	

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.3.
Flavioupolis	
Annia Faustina (Elegabalus'un üçüncü eşi)	Tip 2.1.1.1.
Severus Alexander	Tip 2.1.1.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.1.1.
Hierapolis - Kastabala	
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi. Ölümü: 175)	Tip 1.2.2.; Tip 2.1.1.1.
Elegabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 4.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.1.
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.2.1. Tip 2.2.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 3.1.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2.2.
Salonina	Tip 2.2.2.
Kilikia Trakheia	
Karallia	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.1.1.
Olba	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.1.1.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.1.

Tab. 8. Helios tip cetveli[150].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte tanrının baş ve büst tasvirleri yer alır (Tip 1). Bu tipin birinci alt tipinde ise baş tasvirleri (Tip 1.1.) Soloi kentinde M.Ö. 2. – 1. Yy., Aigeai kentinde Domitianus dönemine ait sikkelerin ön yüzlerinde yer alırlar. Tanrı burada, Işın tacı giymiş olarak yetişkin bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Araştırmacılar, Soloi kentine ait olan tasviri, kesin olarak Helios olarak kimliklendirmezler. İkinci alt tipte ise tanrının büst tasvirleri yer almaktadır (Tip 1.2.). Işın tacı giymiş ve giysili olarak tasvir edilen bu tipte tanrının profilden sağa ve sola olmak üzere iki çeşitlemesi vardır. Arka yüz tasviri olarak sikkeler üzerinde yer alan bu tipin birinci çeşitlemesinde, tanrı profilden sağa tasvir edilmiştir (Tip 1.2.1.). Bu tip Seleukeia

[150] Tip 1. Helios başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran Helios.; Tip 3. Quadriga süren, çıplak Helios.; Tip 4. Elagabalus baitylosu (Deus Invictus Sol Elagabalus olarak).

kentine ait M.Ö. 2.Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi sikkesinin arka yüzünde yer alır. İkinci çeşitlemede ise tanrı, profilden sola tasvir edilmiştir (Tip 1.2.2.). Bu tip ise Hierapolis – Kastabala kentinde II. Faustina tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tanrının birinci ana tipte yer alan baş ve büst tasvirleri, klasik ikonografisinde ışın tacı giymiş olarak tasvir edilmiştir. Bir örnek dışında, Kilikia Pedias kentlerine ait bu tipler, M.Ö. 2. Yy. – M.S. 2. Yy.'larda bölgede tanrının kültünün varlığına işaret etmektedir. Bu kentler üzerinde, muhtemelen, Zeus'la birlikte kültünün oldukça yaygın olduğu Heliopolis (Baalbek) kentinin etkisi vardır.

İkinci ana tipte ise, ayakta duran Helios tasvirleri yer alır (Tip 2.). Tanrının bölgede en çok görülen tasviri olan bu tipte, çıplak ve giyimli olmak üzere iki alt tip vardır. Tanrının çıplak tasvirleri yer aldığı birinci alt tipin (Tip 2.1.). birinci çeşitlemesinde, kırbaç tutan tasvirleri yer almaktadır (Tip 2.1.1.). Yine bu çeşitlemenin de, tanrının yalnız (Tip 2.1.1.1.) ve Demeter'le birlikte (Tip 2.1.1.2.) tasvir edildiği iki alt çeşitlemesi vardır. Birinci alt çeşitleme Hierapolis – Kastabala kentinde II. Faustina; Flavioupolis kentinde Annia Faustina, Severus Alexander ve I. Valerianus; Karallia kentinde (Helios ?) Maximinus dönemlerinde arka yüz tasviri olarak görülür. İkinci alt çeşitleme ise, Tarsos kentinde Maximinus döneminde arka yüz tasviri olarak görülür. Birinci alt tipin ikinci çeşitlemesinde ise, tanrının küre tuttuğu tipleri yer alır (Tip 2.1.2.). Bu tipin Tarsos kentinde, Caracalla ve I. Valerianus dönemlerine ait iki alt çeşitlemesi bulunmaktadır. Tanrının ikinci ana tipinin ikinci alt tipinde ise giyimli tasvirleri yer alır (Tip 2.2.). Birinci çeşitlemede Caracalla Helios (Sol Invictus) olarak, giyimli tasvir edilmiştir (Tip 2.2.1). Başındaki ışın tacı ve sağ eli yukarıda olan duruşu ile ikinci ana tipin diğer tasvirleri ile benzeyen bu tip, imparator kültü ile ilişkilidir. İkinci çeşitlemede ise tanrı, bir elinde kırbaç tutarken, diğerini yukarı kaldırmış şekilde tasvir edilmiştir (Tip 2.2.2). Bu tip de, yine Tarsos kentinde, Salonina tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tanrının ikinci ana tipte yer alan tasvirleri, bölgede en yaygın görülen Helios tipleridir. Helios olduğu kesin olmayan Karallia tipi dışında, bütün tipler Tarsos, Hierapolis – Kastabala ve Flavioupolis gibi Kilikia Pedias kentlerine aittir. Tanrının II. Faustina tasvirli sikkedeki tipi dışındaki bütün tiplerinin, ikonografik açıdan Sol

Invictus olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, imparator Caracalla'ya ait tipte bu açıkça görülmektedir.

Üçüncü ana tipte ise tanrının quadriga süren, çıplak tasvirleri yer alır (Tip 3). Bu tipte tanrının kırbaç tuttuğu birinci alt tipinin (Tip 3.1.) Olba kentinde Caracalla ve Tarsos kentinde Macrinus dönemlerine ait iki çeşitlemesi vardır (Tip 3.1.1.-2.). Tanrının küre tuttuğu ikinci alt tip ise (Tip 3.2.), yalnız Augusta kentinde I.Valerianus dönemi sikkesinde görülür.

Tanrı üçüncü ana tipinde de, ikinci alt tipte yer alan tasvirlerinde olduğu gibi kırbaç ve küre ile tasvir edilmiştir. Tanrının diğer sanatlarda çok bilinen bu tipi, kültüyle ilişkilidir. Dolayısıyla, anılan kentlerde, tanrının Sol Invictus olarak, belki de imparator kültü çerçevesinde, kültünün varlığından söz edilebilir.

Dördüncü ana tipte ise, Elagabalus baitylosu "Deus Invictus Sol Elagabalus" olarak, yalnızca imparatorun kendi döneminde Hierapolis – Kastabala kentinde arka yüz tasviri olarak görülür (Tip 4). Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinden itibaren başlayan Helios – imparator kültü birlikteliği, Septimius Severus'un kültü "Sol Invictus" olarak Roma'ya taşımasıyla Sol – imparator kültüne dönüşmüştür. Bu tipte, Elagabalus'un Helios kültünü Suriye'den, Roma'ya taşıması konu edilmiştir. Birinci ve ikinci ana tipler ve bu tipin Hierapolis – Kastabala kentinde görülmesi, bu kentteki Helios kültünün gücünü gösterir niteliktedir.

Sonuç olarak, her ne kadar da, Helios tasvirli sikkeler Roma İmparatorluk Dönemi öncesinde de sikkeler üzerinde yer alsa da, bölgede tanrının kültünün esas gelişmesi imparatorluk döneminde olmuştur. Sikke tasvirlerinden anlaşıldığı kadarıyla da, tanrının imparator kültüyle yakın ilişkisi vardır.

Birçok erken dönem Roma imparatoru kendi kültlerini, bu tanrıya ait olan "her şeye hayat veren ışık" anlayışı çerçevesinde geliştirdikleri görülmektedir. Kendilerini tanrıyla özdeşleştiren ve hatta daha ötesine taşıyan imparatorlar, sanat eserlerindeki Helios tasvirlerini taklit etmeye başlamışlardır. Aynı geleneğin Kilikia sikkelerinde de devam ettirildiğini görmekteyiz. Buna göre, imparator Caracalla kendini tanrı gibi tasvir ettirmiştir İmparator Elegabalus ise, Helios ikonografisindeki quadrigalı tasviri, "Deus Invictus Sol Elagabalus" olarak kendi baitylosu ile birlikte sikkeler üzerinde tasvir ettirmiştir.

1.1.9. Hermes

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Hermes[151], eski Yunan pantheonunda haberci tanrıdır. Zeus ve Maia'nın oğludur. Başta Zeus olmak üzere, tanrıların haberciliğini yapar. Psykhopompos, yani ruhlar kılavuzu adıyla ölülerin ruhlarını Hades'e götürmek de onun görevidir. Karakteri gereği, sürekli yollarda bulunan tanrı; gezginlere, yolunu şaşıran yolculara yol gösterir ve yolların emniyetini sağlar. Aynı zamanda, ticaretin, tüccarların, hırsızların ve çobanların tanrısıdır[152].

Tanrının doğumundan itibaren başlayan birçok efsanesi vardır. Kithara ve flüt onun icadıdır. Bu flüt karşılığı olarak kerykeion'u Apollon'dan almıştır[153].

Tanrı sanat eserlerinde ve sikkelerde genellikle, başında kanatlı petasos, boynundaki khylamis ve ayağındaki kanatlı sandaletlerle tasvir edilir. En önemli belirteci kerykeion'dur[154]. Tanrının Roma'daki karşılığı Mercurius'tur.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Hermes, üç ana tipte tasvir edilmiştir (Tab. 9). Birinci ana tipte yer alan, ayakta duran, çıplak Hermes tasvirleri, bölge genelinde M.Ö. yak. 385 - 333'den, Roma İmparatorluğu Dönemi'nin sonuna kadar arka yüz tasvirleri olarak varlığını sürdürür.

İkinci ana tipte yer alan baş / büst tasvirleri ise, M.Ö. 4. Yy.'dan M.S. 2. Yy.'a (Hadrianus Dönemi) kadar sikkeler üzerinde görülür. Bu tipler, Kilikia Trakheia'nın Holmoi ve Diokaisareia kentleri ile belirsiz kentlerde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan kayalıkta oturan, çıplak Hermes tasvirleri ise, yalnız, M.S. 3. Yy'da Kilikia Trakheia'nın Laertes ve Korakesion kentlerine ait sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

---

[151] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. S. Eitrem, "Hermes", **RE** VIII-1, 1912., s. 738 – 792.; G. Siebert, "Hermes" **LIMC** V-1, 1990, s. 285 – 387.; N. Demirtaş, **Sikkeler Işığında Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia'da Hermes,** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013.

[152] Eitrem, **a.g.e.**, s. 763.

[153] Agizza, **a.g.e.**, s. 61-2.

[154] Karayaka, **a.g.e.**, s.154.

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Hermes:

Tip 1.1. Kerykeion tutuyor:

Tip 1.1.1. Yanında Aphrodite.

A.y.: Solda Hermes, ¾ cepheden sola, baş cepheden. Her iki omuzunuda örten khylamis, sırt kısmından aşağı sarkıyor. Yana açıp, aşağı uzattığı sağ eliyle kerykeion tutuyor. Sağda, Aphrodite, profilden sola. Sol kolunu sütuna yaslamış, sağ elini omuz hizasında Hermes'in sırtına uzatmış. Sol ayak ileride, adım atar şekilde.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

Ö.y.: Tahtta oturan Athena.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5719.

2. **SNG France 2,** 403.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 155.

Res. 156

Tip 1.1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Boyun ve her iki omzunu örten khylamis, sol kolundan aşağı sarkıyor. Sol eli kalçasında; yana, açıp yukarı kaldırdığı sağ elinde kerykeion tutuyor.

Kibyra Minor

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 384.

Tip 1.1.3. Ares'in Dike tarafından yargılanması:

Syedra, Marcus Aurelius, III. Gordianus, Herennia Etruscilla, I.Valerianus, Gallienus, A.y., Bkz. Mitolojik Sahneler, Ares'in Dike Tarafından Yargılanması.

Tip 1.1.4. Hades'in Persephone'yi kaçırması:

Tip 1.1.4.1. Kasai, II. Philippus, caesar, A.y., Bkz. Mitolojik Sahneler, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması

Tip 1.1.4.2. Syedra, Trebonianus Gallus A.y., Bkz. Mitolojik Sahneler, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması

Tip 1.2. Kerykeion ve para kesesi tutuyor:

Tip 1.2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola Boyun ve her iki omzunu örten khylamis, sol kolundan aşağı sarkıyor. Aşağıya uzattığı sol elinde, aşağıdan yukarı kerykeion; yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde para kesesi tutuyor.

Mallos

M.Ö. 2 -1. Yy.

Ö.y.: Apollon başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1262.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S.161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 655.

2. Staffieri, Olba, 50-1

3. **SNG France 2,** 852.

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 661.

2. Staffieri, Olba, 58.

Res. 157

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 808.

Res. 158

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 218.

Macrinus (M.S. 217 – 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid =5779, 15.06.2013.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** ,362.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 334-5.

2. **SNG France 2,** 547.

Res. 159

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 338.

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II.Valerianus büstü; altta, kanatları açık kartal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 347.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Pupienus (M.S. Nisan - Temmuz 238)

Ö.y.: Pupienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1630.

Res. 160

I. Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1743.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1488.

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1505.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1528.

Res. 161

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1825.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hostilianus (M.S. 250)

Ö.y.: Hostilianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1558.

Kelenderis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hostilianus (M.S. 250)

Ö.y.: Hostilianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 560.

Tip 1.2.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Khylamis boynundan aşağı sarkıyor. Yana açıp, ileri uzattığı sol elinde para kesesi; kalçasına koyduğu sağ elinde, aşağıdan yukarı kerykeion tutuyor.

Korykos

M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Aphrodite başı; diadem giymiş, sağ boşlukta aphlaston.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5681.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 803.

3. **SNG France 2,** 1101.

Res. 162

Tip 1.2.3. A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Khylamis boynundan aşağı sarkıyor. Omuz seviyesinde ileri uzattığı sağ elinde para kesesi; aşağıya uzattığı sol elinde kerykeion tutuyor.

Korykos

M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Aphrodite başı; diadem giymiş, sağ boşlukta aphlaston.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 802.

Tip 1.2.4. Yanında koç: ¾ cepheden sola, baş profilden sola:

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 813.

2. **SNG France 2,** 1114.

Res. 163

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 818.

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 822.

2. SNG France 2, 1129 var.

Res. 164

Tip 1.3. Kerykeion ve phiale tutuyor:

Tip 1.3.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamis boynunda, uç kısımları sol kolundan aşağı sarkıyor. Kalçasındaki sol elinde, aşağıdan yukarı kerykeion; yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde phiale (?) tutuyor.

Adana

M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1215-7.

2. Levante, Adana, 118,131,133.

3. **SNG France 2**, 1856 – 8 var.

Res. 165

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 832-6.

Korykos

M.Ö. 1.Yy.-Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock** 5676.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 791-5.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1075-6, 1083, 1086, 1094, 1097.

4. Bkz. **SNG Pfälzer** 822, 828-9.

Res. 166

Tip 1.3.2. A.y.: Artemis'i kovalıyor. ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sağda Hermes, khylamis boynunda, uç kısımları sol kolundan aşağı sarkıyor. Kalçasındaki sol elinde, aşağıdan yukarı kerykeion; yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Solda, kısa khitonlu Artemis, ¾ cepheden sola, baş sağa, Hermes'ten kaçıyor. Sağ elinde yay tutuyor, sol eli göğsünde. Altta köpek, profilden sola, baş geriye; koşuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 771.

Res. 167

Tip 2. Hermes başı / büstü:

Tip 2.1. Hermes başı:

Ö.y.: Petasoslu Hermes başı, profilden sola.

Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Sphinks üzerinde oturan Aphrodite.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 255.

2. Traité II, 2, 1520 (Nagidos).

Res. 168

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Pers kralı; diz çökmüş, yay ve kama tutuyor.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/uncertain /Aufhauser_18-321.jpg, 18.04.2013.

Res. 169.

Tip 2.2. Hermes büstü:

Tip 2.2.1. Ajax büstü, Hermes olarak:

Ö.y.: Giyimli Ajax büstü, profilden sağa. Pilos giymiş. Gövdenin önünde kerykeion.

Olba

Olba Krallığı

Ajax (M.S. 10 -15)

A.y.: Triskeles.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 630.

2. Staffieri, Olba, 8.

3. **RPC I,** 3725.

Res. 170

A.y.: Kanatlı şimşek demeti.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 632.

2. Staffieri, Olba, 14.

Res. 171

A.y.: Yazıt.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 633.

Res. 172

Tip 2.2.2. Ö.y.: Giyimli Hermes büstü, profilden sağa. Önünde kerykeion.

Diokaisareia

M.S. 1. Yy.

A.y.: Asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 1.

Res. 173

Tip 2.2.3. Ö.y.: Giyimli Hermes büstü, profilden sağa. Sol omuz üzerinde kerykeion.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138)

A.y.: Asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 857.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 666.

3. Staffieri, Diocaesarea,10.

4. **Lindgren I,** 1486.

Res. 174.

Tip 3. Kayalıkta oturan, çıplak Hermes:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Petasoslu ve kanatlı sandaletli. Kalçasındaki sol elinde kerykeion; ileriye uzattığı sağ elinde para kesesi tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 399.

2. Levante, Korakesion, 27a-b.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 379.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.3.1.
Anazarbos	
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.1.
Epiphaneia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.1.
Flavioupolis	
Hostilianus (M.S. 250)	Tip 1.2.1.
Mallos	
M.Ö. yak. 385 – 333	Tip 1.1.1.
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.2.1.
Tarsos	
Pupienus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.2.1.

I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.2.1.
Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 2.2.2.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 2.2.3.
Elaiussa - Sebaste	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 1.3.1.
Karallia	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.2.1.
Kasai	
II.Philippus, caesar (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.4.1.
Kelenderis	
Hostilianus (M.S. 250)	Tip 1.2.1.
Kibyra Minor	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.1.2.
Kolybrassos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.1.
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 1.2.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.1.
Korakesion	
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 3.
Korykos	
M.Ö. 1.Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.2-3.; Tip 1.3.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.2.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.2.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.4.
Otacilia Severa (I.Philippus'un eşi)	Tip 1.2.4.
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 1.2.4.
Laertes	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.
Olba	
Ajax (M.S. 10 – 15)	Tip 2.2.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.
Seleukeia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.3.2.
Syedra	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.1.3.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.3.
Herennia Etruscilla	Tip 1.1.3.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.4.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.3.

Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 2.1.
Bilinmiyor	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 2.1.

Tab. 9. Hermes tip cetveli[155].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde tanrının ilk ortaya çıkan ana tipi, M.Ö. yak. 385 - 333'te Mallos kentine ait sikkelerde görülen, ayakta duran çıplak Hermes'tir (Tip 1). Tanrının petasoslu, khylamisli ve kanatlı sandaletli olarak, bazen yalnız bazen de çoklu figürlü sahnelerde tasvir edildiği bu tip, Roma İmparatorluğu Dönemi'nin sonuna kadar varlığını sürdürmüştür. Birinci ana tipin birinci alt tipinde, kerykeion tutan Hermes tasvirleri yer alır (Tip 1.1.). Mallos kentine ait, M.Ö. yak. 385 – 333'e tarihlendirilen sikkenin arka yüzünde görülen birinci çeşitlemede, tanrının yanında tanrıça Aphrodite yer alır (Tip 1.1.1.). Kibyra Minor kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihl, sikkenin arka yüzümde görülen ikinci çeşitlemede ise, tanrı yalnız tasvir edilmiştir (Tip 1.1.2.). Syedra kenti Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinin arka yüzünde görülen üçüncü çeşitlemede ise tanrı, Ares'in Dike tarafından yargılanması sahnesinde yer alır (Tip 1.1.3.: Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Ares'in Dike Tarafından Yargılanması). Kasai ve Syedra kentlerine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülen dördüncü çeşitlemede ise tanrı, Hades'in Persephoneyi yer altı dünyasına kaçırması sahnesinde tasvir edilmiştir (Tip 1.1.4.: Bkz. aş.: Mitololojik Sahneler, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyası'na Kaçırması). Bu tipte tanrının pskyhopompos olarak, Persephone ve Hades'e rehberlik etmesi vurgulanmıştır. Birinci alt tipte yer alan tasvirler, tanrının haberci ve pskyhopompos yönleriyle ilişkilidir.

İkinci alt tipte ise, birinci alt tipteki genel ikonografisinde tasvir edilen tanrı, kerykeionla birlikte para kesesi de tutmaktadır (Tip 1.2.). Hermes'in tip çeşitlemeleri açısından, yön farkları dışında en kısır tipi olan bu tasvirler, niceliksel olarak, bölge

[155] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Hermes.; Tip 2. Hermes başı / büstü.; Tip 3. Kayalıkta oturan, çıplak Hermes.

genelinde en fazla görülen tiptir. Bu tip, M.Ö. 2. - 1. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar Mallos, Elaiussa - Sebaste, Korykos, Seleukeia ve Adana kentlerinde görülür. Mallos ve Adana dışındaki kentler, Erdemli İlçesi'nin Ayaş beldesinde Çatıören Mevkii'nde kalıntıları bulunan Hermes Tapınağı'nın kült alanı içerisine girmektedir. Tanrının bu tasvirinde yer alan para kesesi bolluk – bereket getirici yönüyle ilişkilidir.

Hermes'in bölgedeki ikinci ana tipi ise, baş / büst tasvirlerinden oluşur. Birinci alt tipte yer alan petasos giymiş Hermes başı, M.Ö. 4.Yy. tarihli belirsiz kente (Nagidos veya Aphrodisias ?) ait sikkenin ön yüzünde görülür (Tip 2.1.). İkinci alt tipte yer alan Hermes büstlerinin (Tip 2.2.), birinci çeşitlemesinde yer alan ise, Ajax'ın Hermes olarak tasvir edildiğitip, Olba kentine ait Ajax dönemi sikkenin ön yüzünde yer alır (Tip 2.2.1). Bu tipte Ajax, tanrının özellikle Thrakia kentlerinde görülen erken dönem baş tasvirlerindeki pilos şeklindeki başlığıyla ve önündeki kerykeion ile tasvir edilmiştir. Arka yüzde triskeles yer alır. Bu tipin, Kral'ın Hermes rahibi olmasıyla ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Kültün ise, Olba kentinin kuş uçumu 10 km. doğusunda yer alan Çatıören mevkiindeki Hermes tapınağı ile ilgili olması gerekir. İkinci çeşitlemede yer alan Hermes büstü ise, Diokaisareia kentine ait Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenen sikkenin ön yüzünde görülür (Tip 2.2.2.). Tanrı burada, sol omzunda kerkeion'la tasvir edilmiştir. Bu tip de, Olba tipinde olduğu gibi, Çatıören'deki Hermes tapınağını kült alanı içerisindedir.

Tanrının üçüncü ana tipinde yer alan kayalıkta oturan çıplak Hermes tasvirleri ise (Tip 3), Korakeison ve Laertes kenti sikkelerinde Iulia Mamaea ve I. Valerianus dönemlerinde, arka yüz tasviri olarak görülürler. Bu tipte tanrı, kerykeion ve para kesesi tutarken tasvir edilmiştir.

Sonuç olarak, Hermes çok yönlü kişiliğiyle sikkeler üzerinde yer alan mitolojik konulu birçok sahnenin doğal üyesidir. Ancak, tanrının diğer karakter özellikleri de bölgede tanrının sevilmesini sağlamıştır. Bundan dolayı, hem pedias hem de trakheia kentlerind,e M.Ö. 4. Yy.'ın başlarından, Roma döneminin sonuna kadar tasvirleri görülür. Ancak bu durum, bölge genelinde kültü olduğu anlamına gelmez. Zira tanrı, birçok çoklu figürlü sahnede, esas figür olarak değil de, genellikle haberci ve diğer karakterleriyle ilgili olarak bulunur. Tanrının kültünün bulunması muhtemel kentler, Kilikia Pedias'ta erken dönem için Mallos; Kilikia Trakheia'da ise

Elaiussa - Sebaste, Korykos, Olba, Diokaisareia ve Seleukeia'dır. Mallos dışındaki, bu kentlere ait kültlerin, tanrının kurumsal kültünün varlığına işaret eden Korykos'un kuzeyindeki Hermes Tapınağı'na bağlı olması kuvvetle muhtemeldir.

1.1.10. Kronos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Kronos, Ouranos'la Gaia'nın oğludur[156]. Titanlar soyundandır ve babası Ouranos'u erkeklikten yoksun etmekle[157], birinci kuşak tanrıların egemenliğine son verip, ikinci kuşağı başa getirmiştir[158]. Ama, babası gibi, kendisi de oğlu tarafından tahtından indirilmiş ve Zeus önderliğinde üçüncü kuşak tanrıların, yani Olymposlular'ın egemenliği başlamıştır.

Tanrı sanat eselerinde sakallı ve başında diadem bulunan yetişkin bir erkek olarak tasvir edilir. Genellikle, elinde veya yanında harpa vardır; bazen elinde tırpanla da tasvir edilir. Tanrının, elinde bebek Zeus'u tutan eşi Rheia ile de tasvirleri vardır.

Roma'da Kronos'u, M.Ö. 500'den itibaren Roma Forumu'nda tapınağı bulunan Saturnus karşılar. Adına düzenlenen "Saturnalia" şenlikleri, Aralık ayının son haftasında kutlanırdı. Cumhuriyet Dönemi'nde sikkeler üzerinde görülen Saturnus, quadriga içinde, harpa veya sopa taşırken tasvir edilmiştir[159].

Sikke Tipleri:

Kilikia bölgesi sikkelerinde Kronos'un tasvirleri iki ana tiple görülür (Tab. 10). Mallos kentine ait M.Ö. yak. 385 - 333 yıllarına tarihlenen sikkelerde görülen iki baş tasviri dışındaki tüm tipler Roma İmparatorluk Dönemi'ne aittir.

Birinci ana tipte yer alan baş / büst tasvirlerinin birinci alt tipinde baş tasvirleri yer alır. Bu tipler, Mallos kentine ait, M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli sikkelerin her iki yüzünde; Flavioupolis kentine ait Domitianus ve Antoninus Pius tasvirli

[156] Hesiodos, **Theogonia**, 137 vd.
[157] Agizza, **a.g.e.**, s. 20 vd.
[158] Grimal, **a.g.e.**, s. 407.
[159] Grimal, **a.e.**, s. 407.

sikkelerin arka yüzlerinde görülür. İkinci alt tipte yer alan Kronos (veya Zeus) büstleri ise, yine Flavioupolis kentinde, Septimius Severus, Severus Alexander ve Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, yarı giyimli Kronos tasviri ise, Tarsos kentine ait I.Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tip 1. Kronos başı / büstü:

Tip 1.1. Kronos başı:

Tip 1.1.1. Ö.y.: Sakallı ve tainialı Kronos başı, profilden sağa. Sol boşlukta, balık.
Mallos
M.Ö. yak. 385 - 333.
A.y.: Ayakta duran, giyimli Demeter.
Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5725.
2. **SNG Levante – Cilicia,** 156-8.

Res. 175

Tip 1.1.2. A.y.: Sakallı Kronos başı, profilden sağa.
Mallos
M.Ö. yak. 385 - 333.
Ö.y.: Demeter başı; örtülü.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 160.

Res. 176

Tip 1.1.3. A.y.: Sakallı ve örtülü Kronos başı, profilden sağa. Sağ boşlukta, harpa.
Flavioupolis
Roma İmparatorluk Dönemi

Domitanus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1531.

2. **RPC II,** 1760.

Res. 177

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 6.

Res. 178

Tip 1.1.4. A.y.: Sakallı ve defne tacı giymiş, Kronos (veya Zeus) başı, profilden sağa.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1538.

Res. 179

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)

A.y.: Uzanan Pyramos.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1608.

Res. 180

Tip 1.2. Kronos (veya Zeus) büstü:

Tip 1.2.1. A.y.: Sakallı ve diadem giymiş Kronos (veya Zeus) büstü, ¾ cepheden sağa. Sol omuzda giysi.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1544.

Res. 181

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1552.

Tip 1.2.2. A.y.: Sakallı ve defne tacı giymiş Kronos (veya Zeus) büstü, ¾ cepheden sağa. Sol omuzda giysi.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1547.

2. **SNG France 2,** 2192.

3. **Lindgren III,** 831.

Res. 182

Tip 2. Ayakta duran, yarı giyimli Kronos:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Taç giymiş, belden aşağısı giysili, üst gövde çıplak. İki elini yana açmış, sağ elinde harpa; sol elinde phiale tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1183.

Res. 183

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Eirenopolis	
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)	Tip 1.1.4.
Flavioupolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.3.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.1.4.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.1.
Mallos	
M.Ö. yak. 385 – 333.	Tip 1.1.1-2.
Tarsos	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.

Tab. 10. Kronos tip cetveli[160].

Değerlendirme:

Tanrının bölgedeki en erken tarihli (M.Ö. yak. 385 - 333) tipleri olan baş tasvirlerinin ilk iki çeşitlemesi (Tip 1.1.1-2) Mallos kentine aittir. Her iki yüzde görülen bu tiplerin diğer yüzlerinde, Demeter tasvirleri yer alır. Demeter'le tanrının ilişkisi, muhtemelen Hades tarafından yeraltına kaçırılan kızı Persephone mithosu dayanıyor olmalıdır. Zira, yapılan anlaşma gereği Persephone, yılın üçte ikisini yeraltında geçirmektedir. Dolayısıyla, O'nun yolunu dört gözle bekleyen tanrıçanın "zaman"la, yani Kronos'la çok yakın bir ilişkisi bulunmaktaydı.

Tanrının baş tasvirlerinin üçüncü ve dördüncü çeşitlemeleri (Tip 1.1.3-4.) ile ikinci alt tipteki büst tasvirleri (Tip 1.2.1-2.), Flavioupolis kentine ait Domitianus, Antoninus Pius, Septimius Severus, Severus Alexander, Maximinus tasvirli sikkelerde görülür. Tanrının büst tasvirleri, ikonografik benzerliklerden dolayı, genellike "Zeus veya Kronos" olarak tanımlanmaktadır. Ancak, kentte bu tiplerin hemen öncesinde görülen baş tasvirlerinden dolayı (Tip 1.1.3-4.), büst tiplerinin Kronos olması daha muhtemeldir. Bu tasvirler, Flavioupolis kentinde M.S. 2. ve 3. Yy.'larda tanrının kültünün varlığına işaret etmektedir.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran Kronos tipi ise, Tarsos kentinde I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür. Kendi mithosu ile bağlantılı olarak elinde harpa tutan tanrı, diğer elinde phiale tutmaktadır. Genel iknografisi, tanrının kentteki kültüne işaret ediyor olabilir. Ancak, bu tasvir dışında, kentte tanrının başka sikke tipinin görülmemesi ve elimizde başka kaynakların da bulunmaması, bu ihtimalin zayıf olduğunu göstermektedir. Bu tipin kentte varlığını, imparatorluğun bölgedeki son yıllarında izlediği politikayla ilişkilendirmek en akla yatkın fikir olarak görünmektedir. Nitekim, M.S. 3. Yy.'ın ortalarında, Hıristiyanlık'ın yükselişi ve Doğu'daki Sasani tehlikesi, Roma'yı bir takım önlemeler almaya yöneltmiştir. Buna göre, stratejik öneme sahip Kilikia gibi Doğu eyaletlerinde, halkın imparatorluğa bağlılığını artırmak için, yerel halkın kendi inançlarına ait dini

[160] Tip 1. Kronos başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran, yarı giyimli Kronos.

tasvirlerin, kültü olmasa bile, senkretik veya özgün tipleriyle sikkelerde yer alması politikası izlenmiştir.

Sonuç olarak, bölgede Kilikia Pedias kentleri olan Mallos, Flavioupolis, Eirenopolis ve Tarsos kentlerinde sikke tasvirleri görülen Kronos'un, erken dönemlerde Mallos'ta var olması muhtemel kültünün, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Flavioupolis kentinde ortaya çıktığını görmekteyiz. Komşusu olan Eirenopolis kentindeki tasvirinin de, tanrının Flavioupolis'teki kültüyle ilişkili olması muhtemeldir. Tarsos kentine ait tasvirin ise, kültten ziyade, siyasi amaçlı olması kuvvetle muhtemeldir.

1.1.11. Melkart

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Melkart veya Melqart[161], Fenike ve Kartaca tanrısıdır. Fenike kenti Tyre'nin en büyük tanrısı olan Melkart'ın kelime anlamı "kentin kralı"dır. Aynı zamanda Baal Şur (Tyre'nin efendisi / sahibi) olarak da anılan tanrı, Levant kıyıları ve Kıbrıs'taki ikonografik verilere göre, M.Ö. 6 Yy., hatta 8.Yy.'dan itibaren Herakles'le özdeşleştirilmiştir.

Antik kaynaklar Melkart'ın kökenini Tyre'nin kuruluşu ile ilişkilendirir[162]. Herodotos, rahiplik geleneklerine göre Melkart'ın kültünün şehrin kendisi kadar eski olduğunu söyler[163]. M.Ö. 6. - 5.Yy.'dan itibaren Yunan sanatının Fenike sanatı içerisindeki etkisiyle tanrının tasvirleri ile Herakles tasvirleri arasında yakın benzerlikler görülür[164].

---

[161] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. C. Bonnet, "Melqart", **LIMC** VIII 1-2, 1997, s. 830 - 834.; C. Bonnet, **Cultes et mythes de l'Héraclès tyrien en Méditerranée, Studia Phoenicia 8** XII-520, 1988.

[162] Eusebius, **Praeparatio Evangelica**, Çev. E. H. Gifford, 1903, I, 10, 27, 3. (Çevrimiçi) http://www.tertullian.org/fathers/eusebius_pe_00_intro.htm, 17. 12. 2013.

[163] Herodotos, **a.g.e.**, II, 44.

[164] C. Bonnet, Iconography of Deities and Demons: Electronic Pre-Publication, s. 1-4. (Çevrimiçi), http://www.religionswissenschaft.uzh.ch/idd/prepublications/e_idd_melqart.pdf, 03.01.2013.

Sikke Tipleri:

Tüm bölgede yalnızca bir tip ile Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihlenen sikkelerin ön yüzünde yer alır (Tab. 11). Tanrı burada, dalgalar üzerinde ilerleyen Hippokampos'a binmiş şekilde tasvir edilmiştir. Arka yüzlerde ise ayakta duran Deniz Tanrısı (?) ve Pers kralı tasvirleri yer alır.

Tip 1. Hippokampos'a binmiş, giyimli Melkart:

Ö.y.: Profilden sağa. Dalgaların üstündeki Hippokampos'a binmiş. Sol eli ileride, sağ eli geride.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

A.y.: Ayakta duran Deniz Tanrısı (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 56.

2. **SNG v. Aulock,** 5908.

Res. 184

A.y.: Ayakta duran Pers kralı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 199.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1.

Tab. 11. Melkart tip cetveli[165].

Değerlendirme:

Tanrının Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen tek tipinde, Melkart'ın denizaşırı bir seyahatı anlatılmak istenmiştir. Bu tip, Tyre kenti sikkelerinde de kullanılmıştır.

[165] Tip 1. Hippokampos'a binmiş, giyimli Melkart.

E. Levante bu tipin, M.Ö. 411 yılında Aspendos'ta olan Fenike donanmasının giderlerinin Tissaphernes tarafından karşılanmasıyla ilişkili olabileceğini belirtir[166]. Gerçekten de, bu dönemde Kilikia'da hakim olan Syennesis Krallığı, Pers İmparatorluğu'na bağlı, yarı bağımsız bir devlet olarak hüküm sürmektedir. Başkenti Tarsos olan bu krallık, Pers İmparatorluğu'na karşı vergi ve askeri destek vermek gibi yükümlülükler taşımaktaydı.

Sonuç olarak, Tarsos kentine ait bu tipin siyasi bir olayla ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak bu tip, aynı zamanda M.Ö. 5. Yy. sonlarında bölgenin pedias kısmında görülen güçlü Fenike etkileri açısından da oldukça önemlidir.

1.1.12. Men

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Men[167], Anadolu / Phyrgia kökenli bir Ay tanrısıdır. Aynı zamanda, Pontos'ta yemin[168]; yine Phrygia'da sağlık ve şifa; Pisidia'da ve birçok bölgede kehanet, bereket; Lydia, Lykaonia ve Kilikia'da yeraltı ve ölülerin koruyucu tanrısı olarak kültü bulunmaktadır.

Men sanat eserlerinde Phryg başlığı, pantolon, çizme, manto ve omuzlarında veya sırtının arkasında bir hilal ile daima sakalsız, çoğunlukla uzun saçlı genç bir erkek olarak betimlenir. Tanrı, çoğu defa sağ elinde bir çam kozalağı tutmaktadır. Bazen yanında bir horoz veya bir boğa veya aslan ile birlikte ve genellikle ayakta, bazen atlı veya oturur şekilde veya boylu boyunca uzanır şekilde betimlenmektedir. Tanrı elinde üzüm salkımı, phiale veya kalkan tutarken de görülmektedir[169].

Sikke Tipleri:

Kilikia bölgesinde Men tasviri yalnız bir tiple, Korakesion kentine ait Marcus Aurelius tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 12).

---

[166] **SNG Levante – Cilicia,** no. 56 .
[167] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. W. Drexler, "Men", **Roscher ML** II.2., 1884-1897, s. 2687 – 2770.; R. Vollkommer, "Men", **LIMC** VI -1,2, 1992, s. 462 – 473.
[168] Strabon, **Geographika,** XII, 557.
[169] Karayaka**, a.g.e**., 33.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Men:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Uzun giysili, omuzlarının üzerinde hilal. Sol eli belinde; sağ elini yana açıp, aşağıya uzatmış çam kozalağı tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 393.

2. Levante, Korakesion, 11a.

Res. 185

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Korakesion	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.

Tab. 12. Men tip cetveli[170].

Değerlendirme:

Her ne kadar da Kilikia Trakheia mezar yazıtlarında adından bahsedilse de, bölge sikkelerinde bir tasvirle temsil edilmesi, kültünün bölgede yaygın olmadığını göstermektedir. Tanrının, özellikle bölgenin kuzey sınır komşuları olan ve Phrygia etkilerinin yoğun olarak görüldüğü Pisidia ve Isaura bölgelerinde yaygın bir kültü bulunmaktadır[171].

Sonuç olarak, bu tipin, Pisidia ve Isaura bölgelerinin Akdeniz'e açılan kapılarından bir tanesi olan Korakesion kentine, Pisidia ve Isaura bölgelerinden gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

[170] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Men.
[171] Bkz. Karayaka, **a.g.e.**, s.33 vd.

1.1.13. Mithras

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Mithras[172], kendi adını taşıyan dinin tanrısıdır. Kökeni Pers pantheonunda yer alan Mithra'ya dayanır. Mithra, Pers inancında güneş tanrısıdır. Bunun yanında, ışığın, savaşın, adaletin ve inancın da simgesidir.

Yunan dünyasında Güneş tanrısı Helios'la ve Roma'da Sol Invictus'la özdeşleştirilmiştir. Persia'da Zerdüştilik dininin ortaya çıkıp, gelişmesinden sonra, bu dinin pagan tanrılarına hoşgörülü bakmamasından dolayı, yaygınlığını yitirmiştir. Bunun sonucu olarak da, M.Ö. 330 – M.S. 100 yılları arasında Pers inancında ve Yunan yazın dünyasında kendisinden fazla söz edilmediği halde, M.S. 2. Yy. Roma'sında ve izleyen yüzyılda, özellikle askerler arasında, kültü oldukça yaygınlaşmıştır[173].

Roma'da Mithraizm bir gizem diniydi ve üyeleri yalnız erkeklerden oluşmaktaydı. Bundan dolayı, kült ritüelleri hakkında yeterli yazılı kaynak yoktur. Dine ilişkin bilgiler ise, büyük ölçüde Mithraeum adı verilen tapınaklardaki tasvirlerden elde edilmektedir.

Tanrı sanat eserlerinde; uzun dalgalı saçlı, sivri uçlu başlıklı veya Işın tacı giymiş, khiton ve khylamisli sakalsız yetişkin bir erkek olarak tasvir edilir. Boğa ve hançer bilinen belirteçleridir.

Sikke Tipleri:

Kilikia bölgesinde Mithras tasvirleri, iki tiple, Tarsos kentine ait Caracalla ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 13). Bu tiplerde tanrı, efsanesi ile bağlantılı olarak geyik ve boğaya saldırırken (kurban ederken) tasvir edilmiştir.

---

[172] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. R. Vollkommer, "Mithras", **LIMC** VI 1, 1992, s. 476 - 572.; R. Beck., **The Religion of the Mithras Cult in the Roman Empire: Mysteries of the Unconquered Sun**, Oxford, 2006.; M. Clauss, "Sol Invictus Mithras", **Athenaeum** 58, 1990, s.423 - 450.; E. Erten, 2007, **b.a. ;** Ç. Dürüşken, **Antikçağ'da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezine Yolculuk:Roma'nın Gizem Dinleri**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.; D. Ulansey, **Mitras Gizleri'nin Kökeni**., Çev. H. Ovacık, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1989.; S. Güran, **Küçükasya'da Mithras Kültü**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

[173] Dürüşken, **a.g.e.**, s. 146.

Tip 1. Geyiğe saldıran (kurban eden) Mithras:

A.y.: Profilden sağa. Sivri uçlu başlıklı, kısa khiton ve khylamis giymiş. Geyiğin sırtına bir dizini yaslamış, sol eliyle burnunu tutmuş; sağ elinde tuttuğu hançeri saplamak üzere.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü.

Ref.: 1. Arslan, 1999, s. 442, Lev. 149, fig. 26.

Res. 186

Tip 2. Boğaya saldıran (kurban eden) Mithras:

A.y.: Profilden sağa. Işın tacı, kısa khiton ve khylamis giymiş. Khylamis, sırtının arkasına doğru savruluyor. Boğanın sırtına bir dizini yaslamış, sol eliyle burnunu tutmuş; sağ elinde tuttuğu hançeri saplamak üzere.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 258.

Res. 187

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.

Tab. 13. Mithras tip cetveli[174].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan geyik kurban etme sahnesi, çeşitli açılardan ikinci tipteki tauroktoni (=boğa kurban etme) sahnesinden farklılar göstermektedir (Tip 1). Birincisi, tanrının sivri uçlu başlık giymesi, ikincisi ise kurban edilen hayvanın geyik olmasıdır. Sivri uçlu başlık, tanrının bu tarihte (Caracalla Dönemi) henüz Helios'la senkretize edilmediğinin bir işareti olabilir. Geyik kurban etme ise, Tarsos sikkelerinde satrap Mazaios (M.Ö. 361 – 334) döneminde görülen (Bkz. aş.: Hayvanlar, Aslan), Ahura Mazda - Mithra kültüyle ilişkili geyiğe saldıran aslan sahneleriyle ilişkilidir.

İkinci ana tipte görülen ve tanrının efsanesini ile ilişkili, tauroktoni sahnesi ise, mithraeumlarda yer alan panolarda merkezi konumda tasvir edilir (Tip 2). Başındaki ışın tacından anlaşıldığı kadarıyla Anazarbos'ta olduğu gibi tanrının burada da Helios Mithras olarak tasvir edildiğini görmekteyiz.

Sonuç olarak, geyik ve boğa kurban etmeyle ilişkili bu iki tip, tanrının Tarsos kentinde M.S. 3. Yy.'da kültünün, önce Mithras sonra da Helios – Mithras şeklinde geliştiğini göstermektedir.

Mithraizm dininin ayinleri ve tapınma şekilleri gizli olduğu için, bu konuda detaylı yazılı bilgi yoktur. Bundan dolayı, tanrının bölgedeki kültünün kökeni ve geyik kurban etme konusunda yeterli bilgiye sahip değiliz. Ancak, Kilikia bölgesinin Pers satrapları tarafından yönetildiği M.Ö. 4. Yy.'ın ilk üç çeyreğinde Tarsos kentine ait sikke tasvirlerinde boğaya veya geyiğe saldıran aslan tipleri sıkça görülür. Bölgede tanrının kültünün, o dönemden Roma İmparatorluk dönemine kadar varlığını sürdürmüş olması ihtimali bulunmasına rağmen; daha çok, tanrının çok güçlü kültünün bulunduğu merkez Roma'dan bölgeye, bu dönemde özellikle Parth –

[174] Tip 1. Geyiğe saldıran (kurban eden) Mithras.; Tip 2. Boğaya saldıran (kurban eden) Mithras.

Sasanilere karşı düzenlenen doğu seferlerinde Kilikia bölgesinde sıkça bulunmuş olan askerler tarafından getirilmiş olması daha kuvvetle muhtemeldir.

1.1.14. Nehir Tanrıları

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Eski Yunan inancında su kültü önemli bir yer tutmaktaydı. Bu bağlamda, nehirler de[175] bazen hayvan (theriomorphik), bazen insan (antropomorphik) veya bazen de ikisinin karışımı bir ikonografiyle kişileştirilmişlerdir[176].

Homeros'a göre denizler, nehirler ve su kaynakları Okeanos'un çocuklarıdır. Skamandros (Karamenderes) gibi bazı nehirleri ise, Zeus'un oğlu olarak göstermiştir. Hesiodos ise[177], 3000 kadar nehrin, Okeanos ve Thetys'in oğulları olduğunu belirtir[178].

Nehir tanrıları ile ilgili ilk tasvir Hellas'ın önemli ırmağı Akheloos'a aittir. Tanrının ilk tasviri, insan yüzlü boğa şeklinde, M.Ö. 7 Yy.'ın ikinci yarısının başına tarihlenen Syrakusa'ya ait bir Protokorinth oinokhoesi üzerinde görülür. Sikkeler üzerindeki ilk tasviri ise M.Ö. 6. Yy.'ın ilk yarısından sonra görülür[179]. M.Ö. 5 Yy.'dan itibaren ise nehir tanrıları insan şeklinde tasvir edilmeye başlar. Hep erkek olarak tasviri edilen bu tiplerde, küçük nehirleri genç erkekler, büyük nehirleri de yetişkin erkek tasvirleri temsil etmektedir. Genelde bunların vücudlarının üstü çıplak, bel ve bacakları örtülüdür.

---

[175] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. C. Weiss, "Fluvii", **LIMC** IV-1, 1988., s. 139 - 148.; F. Graf., "Flussgötter", **NPauly** 4, 1998, s. 576-578.; G. Schmidt, "Flussgötter", **KlPauly** 2, 1967., s. 585-587.; Z.S. Altınoluk, **Sikkelerin Işığında Küçük Asya'da Irmak Tanrıları**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul, 2005.; S. Altınoluk, **Eskiçağ'da Irmak Tanrıları (Türkiye Trakyası ve Anadolu)**, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2010.

[176] Altınoluk, 2010, **a.g.e**., s.7.

[177] Hesiodos, **Theogonia**, 335 - 345

[178] Altınoluk, 2010, **a.g.e.**, s.3.

[179] Altınoluk, **a.e.**, s.7 vd.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde altı nehrin sikkeler üzerinde tasviri yapılmıştır[180]. Bunlar Pyramos (Ceyhan Nehri), Saros (Seyhan Nehri), Kydnos (Berdan Çayı), Sounias (Mezitli Deresi), Lamos (Lamas/Limonlu Çayı), Kalykadnos'tur (Göksu Nehri) (Bkz. Hrt. 1).

Kilikia sikkelerinde nehir tanrıları baş (bazen insan yüzlü boğa başı - bazen insan başı), yüzen ve uzanan üç ana tipi görülür (Tab. 14). Ana tipler dışında, insan yüzlü boğa başı/ön gövdesi şeklinde, Baaltars'ın tahtının altında; yüzer şekilde Tykhe ve Kent Tanrıçası'nın (Antiokheia Tykhe'si) ayakları altında ikincil tipler olarak tasvir edilmişlerdir.

Birinci ana tipte yer alan nehir tanrısı Pyramos (?) tasvirleri, M.Ö. yak. 425 - 385 ve M.Ö. 4. Yy.'da Mallos ve belirsiz (Mallos ?) kente ait sikkelerde görülür.

İkinci ana tipte yer alan yüzen nehir tanrısı Pyramos tasvirleri ise, M.Ö. 2 – 1. Yy.'dan Marcus Aurelius dönemine kadar Hierapolis – Kastabala, Anazarbos ve Mopsuhestia kentlerinde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan uzanan nehir tanrıları Kydnos, Kalykadnos (bazen Lamos ?) ve Pyramos tasvirleri ise, Hadrianus döneminden (Antinoos tasvirli) I. Valerianus dönemine kadar varlıklarını sürdürür.

İkincil tiplerin birincisinde, Tarsos kentine ait Datames dönemi sikkesinin ön yüzünde, insan yüzlü boğa ön gövdesi şeklinde (Kydnos ?), Baaltars'ın tahtının altında tasvir edilmiştir (Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 87).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, yüzen nehir tanrıları Pyramos, Saros, Kydnos, Kalykadnos, Lamos ve Sounias (?) Kent Tanrıçası'nın ayakları altında tasvir edilmiştir. Bunlardan Pyramos; Mopsuhestia, Eirenepolis, Flavioupolis, Anazarbos, Aigeai ve Mallos kentlerinde Tiberius döneminden, Traianus Decius dönemine kadar arka yüz tasviri olarak görülür. Kydnos, yalnız Tarsos kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nden I.Valerianus dönemine kadar arka yüzü tasvirleri olarak görülür. Kalykadnos, M.Ö. 2. Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi tarihli Seleukeia ve

[180] Kilikia sikkelerinde nehir tanrıları tasvirleri ve kaynaklar için bkz. Oğuz Tekin, "River-Gods in Cilicia in the Light of Numismatics", La Cilicie; Espaces et Pouvoirs Locaux (2^{e} millenaire av. J. - C. – 4^{e} siecle ap. J. – C.) – Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. binyıl – M.S. 4. yüzyıl) Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, Ed. E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül, **Varia Anatolica XIII,** Paris, 2001, s. 519 - 551.

I. Philippus tasvirli Dikokaisareia (Lamos ?) sikkelerinde görülür. Saros, Augusta ve Adana kentlerinde Livia (Augustus'un eşi) tasvirli sikkeden, Trebonianus Gallus dönemine kadar arka yüz tasviri olarak görülür. Lamos, Elaiussa - Sebaste kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde görülür. Sounias ise, Pompeiopolis kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. aş.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, yüzen nehir tanrısı Pyramos, Tykhe'nin ayakları altında tasvir edilmiştir. Bu tipler, Aigeai kentinde Antoninus Pius, Mopsuhetia kentinde Elagabalus, Anazarbos kentinde Severus Alexander tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. aş.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası)

Tip 1. Nehir tanrısı (Pyramos ?) başı:

Tip 1.1. İnsan yüzlü boğa ön gövdesi şeklinde:

Tip 1.1.1. Ö.y.: Profilden sağa. Sakallı insan yüzlü boğa ön gövdesi veya başı.
Mallos
M.Ö. yak. 425 - 385.
A.y.: Kuğu.
Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**, 139.

x3

Res. 188

A.y.: Kuğu.
Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 140.

Res. 189

A.y.: Çift yüzlü baş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 137.

Tip 1.1.2. Ö.y.: Profilden sola; Tip 1.1.1. ile benzer.

Mallos

M.Ö. yak. 425 - 385.

A.y.: Boğa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 141.

Res. 190

A.y.: Kadın başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 143-4.

Res. 191

A.y.: Çift yüzlü baş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 138.

Tip 1.2. İnsan başı şeklinde; Pyramos başı:

Ö.y.: Profilden sağa. Tahıl (mısır) taneli çelenk giymiş.

Mallos

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Gorgon Medusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 172.

Res. 192

Ref.: 1. **SNG France 2,** 406.

Res. 193

Bilinmiyor (Mallos ?)

Pyramos veya Triptolemos

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Ayakta duran Kartal; aslan üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 230-1.

2. Traité II, 2, 707 (Mazaios).

3. **SNG France 2,** 474.

4. **SNG Cop.,** 315.

Res. 194

Tip 2. Yüzen Nehir Tanrıları:

Tip 2.1. Pyramos (Ceyhan Nehri):

Tip 2.1.1. Yalnız:

Tip 2.1.1.1. ¾ cepheden sağa, baş cepheden; yanında (veya tutuyor) kartal:

A.y.: Göğüs kafesinden altı su içerisinde. Sol kolunu omuz hizasında sağa uzatmış; sağ kolu geride, kulaç atıyor. Sol boşlukta, sağ kolunun üzerinde (veya elinde), kartal, profilden sağa.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1569.

2. **SNG Cop.,** 144.

3. **SG,** 5549.

4. **SNG v. Aulock,** 5570.

5. **BMC Cilicia,** 3.

Res. 195

Tip 2.1.1.2. A.y.: Tip 2.1.1.1. ile benzer tip; kartal yerine, yanında (veya tutuyor) yanan meşale:

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1570.

2. **SNG France 2,** 2225.

Res. 196

Tip 2.1.1.3. Cepheden sağa, baş profilden sola:

A.y.: Belden aşağısı su içerisinde. Sol kolunu baş seviyesinde yukarı kaldırıp, ileri uzatmış; sağ kolunu yana açıp, aşağıya uzatmış, kulaç atıyor.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1585.

2. **Mionnet Suppl.,** VII, 251

Res. 197

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)

A.y.: At.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1394.

2. **SNG France 2,** 2032.

3. **SNG Pfälzer,** 121.

Res. 198

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 315.

Res. 199

Tip 3. Uzanan, yarı giyimli Nehir Tanrıları:

Tip 3.1. Kydnos (Tarsos/Berdan Çayı):

Tip 3.1.1. Saz kamışı ve dal (?) tutuyor; ters dönmüş kaba yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Bel ve çevresi giysili. Her iki bacağını ileri uzatıp, dizden yukarı kaldırmış. İleriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde saz kamışı ve dal (?) tutuyor; sol kolunu geriye çekmiş, ters dönmüş kaba yaslanmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Antinoos

Ö.y.: Antinoos başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1004.

Tip 3.1.2. Cornucopia tutuyor; içinden su akan kaba yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Her iki bacağını ileri uzatıp, dizden yukarı kaldırmış. İleriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde cornucopia tutuyor; sol kolunu geriye çekmiş, içinden su akan kaba yaslanmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos tacı ve giysileri içerisinde.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), https://www.numisbids.com/n.php?p=lot&sid=474&lot=896, 12.12.2013.

Res. 200

Tip 3.1.3. Ters dönmüş kaba yaslanmış, İmparator Caracalla'ya küre sunuyor; yanında saz kamışı:

A.y.: Solda, ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Belden aşağısı giysili. Her iki bacağını ileri uzatıp, dizden yukarı kaldırmış. İleriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sol elinde tuttuğu küreyi imparatora sunuyor; cornucopia tutuyor; sağ kolunu geriye çekmiş, ters dönmüş kaba yaslanmış; kolunun arkasında saz kamışı. Sağda, ayakta duran Caracalla, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Bel seviyesinde tuttuğu sol elinden aşağı giysi sarkıyor; yana açtığı sağ elini, Kydnos'un elindeki küreye uzatmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos tacı ve giysileri içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1063.

Res. 201

Tip 3.2. Kalykadnos (Göksu Nehri):

Tip 3.2.1. Saz kamışı tutuyor; boğa (?) başına yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış. İleriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde saz kamışı tutuyor; sol kolunu geriye çekmiş, boğa (?) başına yaslamış.

Olba (Lamos ?)

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 658.

2. Staffieri, Olba, 55.

Res. 202

Tip 3.2.2. Cornucopia ve saz kamışı tutuyor; kayalığa (?) yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Sol bacağını ileri uzatmış; sağ bacağını dizden yukarı kaldırmış. İleriye uzatıp, baş seviyesine kaldırdığı sağ elinde cornucopia ve saz kamışı tutuyor; sol kolunu geriye çekmiş, kayalığa (?) yaslamış.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 737.

2. **SNG Levante Suppl.,** 201.

Res. 203

Tip 3.3. Pyramos (Ceyhan Nehri):

Tip 3.3.1. Saz kamışı ve cornucopia tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış. Sağ bacağının üzerine uzattığı sağ elinde, saz kamışı; geriye çekip, yere yasladığı sol elinde cornucopia tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1389.

Res. 204

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1397.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 -260)

Ö.y.: I. Valerianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1597.

Res. 205

Tip 3.3.2. Saz kamışı tutuyor; yanında Nymphe:

A.y.: Sağda, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış, dizden yukarıya kaldırmış. Göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde saz kamışı tutuyor; sol kolunu geriye çekip, yere yaslamış. Solda, ayakta duran, giyimli Nymphe, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Himation giymiş. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde balık tutuyor; aşağıya uzattığı sağ kolunu dirsekten bilinmeyen bir nesneye yaslamış.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1346.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 59.

Tip 3.3.3. Saz kamışı ve cornucopia tutuyor; içinden su akan amphoraya yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış, dizden yukarı kaldırmış. İleri uzatıp, omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde cornucopia; geriye çekip, içinden su akan amphoraya yasladığı sol elinde saz kamışı tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus ve Iulia Paula

Ö.y.: Elagabalus ve Iulia Paula büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1437.

Iulia Paula

Ö.y.: Iulia Paula büstü; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 337.

Res. 206

Tip 3.3.4. Saz kamışı tutuyor; ters dönmüş amphoraya yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış, dizden yukarıya kaldırmış. İleri uzatıp, baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde saz kamışı tutuyor; sol kolunu geriye çekip, ters dönmüş amphoraya yaslamış.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Orbiana

Ö.y.: Orbiana büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1550.

Res. 207

Tip 3.3.5. Saz kamışı ve cornucopia tutuyor; nehire yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış, dizden yukarıya kaldırmış. Sağ bacağının üzerine uzattığı sağ elinde, cornucopia; geriye çekip, nehire yasladığı sol elinde saz kamışı tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2126.

2. **Ziegler Kaiser.,** 746.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 1494.

Res. 208

Tip 3.3.6. Saz kamışı ve cornucopia tutuyor; köprü üzerine yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış. Sağ bacağının üzerine uzattığı sağ elinde, cornucopia; geriye çekip, köprünün üzerine yasladığı sol elinde saz kamışı tutuyor.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1359.

2. **SNG France 2,** 2998.

Res. 209

Sikke Tipleri:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 3.3.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.3.1.
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)	Tip 2.1.1.3.
Elagabalus – Iulia Paula (M.S. 218 – 222)	Tip 3.3.3.
Iulia Paula	Tip 3.3.3.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 3.3.5.
Flavioupolis	
Orbiana (Severus Alexander'ın eşi)	Tip 3.3.4.
Hierapolis - Kastabala	
M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 2.1.1.1-2.

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.1.1.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.3.1.
Mallos	
M.Ö. yak. 425 – 385.	Tip 1.1.1-2.
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.
Mopsuhestia	
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi. Ölümü: 175)	Tip 2.1.1.3.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.3.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.3.6.
Tarsos	
Antinoos (Hadrianus'un erkek gözdesi	Tip 3.1.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.1.2-3.
Kilikia Trakheia	
Olba (Lamos ?)	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 3.2.1.
Seleukeia	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 3.2.2.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Mallos ?)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.2.

Tab. 14. Nehir Tanrıları tip cetveli[181].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde nehir tanrısı tasvirleri M.Ö. 5.Yy.'da başlar ve Seleukos Krallığı Dönemi hariç, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar devam eder. Bu tasvirler üç farklı ana tipte; doğudan batıya Pyramos (Ceyhan Nehri), Saros (Seyhan Nehri), Kydnos (Berdan Çayı), Sounias (Mezitli Deresi), Lamos (Lamas/Limonlu Çayı) ve Kalykadnos'dan (Göksu Nehri) oluşur.

Üç ana tipten birincisi olan "baş" tasvirleri hem antropomorphik - theriomorphik (insan - hayvan karışımı) hem de antropomorphik (insan biçimli) tasvirlerden oluşur. Diğer iki tip ise antropomorphik olarak karşımıza çıkar. Bu tipler, nehirlerin coğrafi konumlarından da anlaşılacağı üzere ağırlıklı olarak Kilikia Pedias kentlerine aittir.

[181] Tip 1. Nehir Tanrısı (Pyramos) başı.; Tip 2. Yüzen Nehir Tanrıları.; Tip 3. Uzanan, yarı giyimli Nehir Tanrıları.

Birinci ana tipte yer alan nehir tanrısı Pyramos (?) başı tasvirlerinin, insan başlı boğa ön gövdesi şeklindeki birinci alt tipi (Tip 1.1.), Mallos kentine ait, M.Ö. yak. 425 - 385 tarihli sikkelerin ön ve arka yüzlerinde görülür. Antropomorphik - theriomorphik olarak tasvir edilmiş olan bu tipler, ikonografik olarak Yunanistan'daki Akheloos nehrinin tasvirlerinin birer kopyası şeklindedir. Akheloos tasvirleri, sikkeler üzerinde ilk kez M.Ö. 6. Yy.'ın ikinci yarısında ortaya çıkmış ve Yunanistan dışında bir çok kente ait sikkelerde de yer almıştır. Bu tiplerin, ikonografik olarak Akheloos'a benzese de, aslında sadece "nehri" simgelediğini düşünmekteyiz. Bu bağlamda, birinci ana tipin birinci alt tipindeki tasvirler Pyramos olmalıdır. Yine, ikincil tiplerin birincisinde, Tarsos kentinde, Datames dönemine ait sikkede yer alan Baaltars'ın tahtının altında tipin de Kydnos olması gerekir.

İkinci alt tipte yer alan anthropomorphik tipler ise Mallos ve belirsiz kentte (Mallos ?) M.Ö. 4. Yy.'da görülürler (Tip 1.2.). Bu tiplerin bazıları tasvirin başındaki tahıl çelenginden dolayı Triptolemos olarak da tanımlanmaktadır (Bkz. aş.: Kahramanlar, Triptolemos). M.Ö. 6. Yy.'ın ikinci yarısında boğa – insan şeklinde karışık yaratık olarak tasvir edilen nehirler, M.Ö. 5. Yy.'dan itibaren tamamıyla insan olarak tasvir edilmişlerdir. Dolayısıyla, bu tipler bölgede anthropomorphik-teriomorphik tipten anthromorphik tiplere geçiş olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, sikke tiplerinin M.Ö. 4. Yy.'ın erken dönemlerine veya M.Ö. 5. Yy.'ın sonlarına ait olması kuvvetle muhtemeldir.

Sadece, antropomorphik olarak tasvir edilmiş olan, ikinci ana tipteki yüzen nehir tanrıları ise M.Ö. 2 - 1. Yy.'da ortaya çıkar (Tip 2). Yalnız ve Kent Tanrıçası ile Tykhe'nin ayakları altında ikincil tip olarak görülen bu tasvirlerin kökeni, Kent Tanrıçası'dır (Antiokheia Tykhe'si). Ana tipteki yalnız tasvirleri, sadece Pyramos'a aittir ve M.Ö. 2 – 1. Yy.'dan Marcus Aurelius dönemine kadar Hierapolis – Kastabala, Anazarbos ve Mopsuhestia kentlerinde görülür. İkincil tiplerin ikincisinde ise Pyramos, Saros, Kydnos, Kalykadnos, Lamos ve Sounias (?) Kent Tanrıçası'nın ayakları altında tasvir edilmiştir. Bu tipler, ilgili nehirlerin kıyısında veya yakınında olan bütün kentlerde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nden I.Valerianus dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür. (Bkz. aş.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası). İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, sadece yüzen nehir tanrısı Pyramos, Tykhe'nin ayakları altında tasvir edilmiştir. Bu tipler, Aigeai kentinde Antoninus

Pius, Mopsuhetia kentinde Elagabalus, Anazarbos kentinde Severus Alexander tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. aş.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası)

Üçüncü ana tipte yer alan uzanan nehir tanrıları Kydnos, Kalykadnos (bazen Lamos ?) ve Pyramos tasvirleri ise, Hadrianus döneminden (Antinoos) I. Valerianus dönemine kadar varlıklarını sürdürür (Tip 3).

Sonuç olarak, insanlık tarihi boyunca kentler genellikle su kenarlarına kurulmuştur. Bu yüzden, nehirler Antik Çağ insanın yaşamının merkezinde yer almaktadır. Kilikia Bölgesi'nde M.Ö. 5 Yy.'ın sonlarından itibaren görülmeye başlayan nehir tanrısı tasvirlerinin, insan yüzlü boğa başı veya ön gövdesi şeklindeki erken tarihli Pyramos (?) tiplerinin ikonografik kökeni Yunanistan'daki Akheloos Nehri'ne dayanmaktadır. Yine, M.Ö. 4. Yy.'da görülen insan başı şeklindeki Pyramos (veya Triptolemos) tasvirleri erken tarihli bir diğer tiptir. Ancak, Nehir Tanrıları'nın esas yoğun olarak görülmeye başladığı dönem, M.Ö. 2. Yy.'dır. Kökenleri Antiokheia Tykhe'sine dayanan bu tipler, Kilikia kentlerinin bağımsızlıklarını kazanmasıyla birlikte, özellikle pedias kentlerinin sikkelerinde Kent Tanrıçası ile birlikte sıkça tasvir edilmişlerdir. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise, hem tanrıçanın hem de Nehir Tanrıları'nın tasvirleri bölge geneline yayılmıştır.

1.1.15. Nergal

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Nergal[182], Mezopotamya kökenli yeraltı tanrısıdır. Karısı Ereşkigal ile birlikte ölüler dünyasını yönetmektedir. Aynı zamanda, insanların salgın hastalıklara ve savaşa karşı koruyucu tanrısıdır. İsmi Akkad, Elam, Assur ve Babil kaynaklarında geçer.

[182]Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. L. Mildenberg, "Nergal in Tarsos", **Antike Kunst**, Beiheft 9, 1973, s.78-80.; Y. Heffron, "Nergal (god)", **Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses**, Oracc and the UK Higher Education Academy, 2013., (Çevrimiçi), http://oracc.museum. upenn. edu/amgg/listofdeities/nergal/, 12. 11. 2013.

Nergal'in kült merkezi Kutha'dır. Ayrıca, Dilbat, Isin, Larsa, Nippur ve Uruk kentlerinde de kültü görülür[183].

Tanrı Mezopotamya'daki tasvirlerinde genellikle elinde pala veya gürz taşımaktadır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Nergal tasvirleri, ayakta duran, giyimli tipi ile yalnız Tarsos kentinde M.Ö. yak. 425 - 400 yıllarında arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 15).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Nergal:

Tip 1.1. A.y.: Profilden sağa. Uzun giysili ve sakallı. Geriye uzattığı sağ elinde mızrak; ileriye uzatıp, yukarıya kaldırdığı sol elinde yay tutuyor.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

Ö.y.: Hippokampos ön gövdesi.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5910.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 58.

3. **SNG France 2,** 204.

4. Mildenberg, Nergal, pl. 28, 2.

Res. 210

Tip 1.2. A.y.: Profilden sola. Uzun giysili ve sakallı. İleriye uzattığı sağ elinde çift ağızlı balta tutuyor. Sol boşlukta buğday başağı, sağ boşlukta ağaç.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

Ö.y.: Bellerophontes, Pegasos üzerinde. Sağ elindeki mızrakla alttaki Khimera'ya saldırıyor.

[183] Heffron, **a.e.**

Ref.: 1. Mildenberg, Nergal, 28, 5.

Res. 211

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1-2.

Tab. 15. Nergal tip cetveli[184].

Değerlendirme:

Tarsos sikkelerinde görülen bu tiplerin Nergal olarak tanımlanmasının sebebi, figürün yanında yer alan Aramice "NRGL veya NRGL TRZ" (=Nergal, Nergal Tarsos) yazıtlarıdır.

Tasvirler incelendiğinde, birinci alt tipte yer alan Nergal tasviri, elinde tuttuğu yay ve mızrakla bir savaşçı olarak karşımıza çıkar (Tip 1.1.). İkinci alt tipte ise, elinde tuttuğu çift ağızlı balta yine savaşçılığına, yanında yer alan başak berekete işaret eder; küçük ağaç ise, Yeni Assur kabartmalarında ve mühürlerinde sıkça tasviri yapılan "Hayat Ağacı"nı temsil etmektedir (Tip 1.2.).

Tarsos kentine özgü bu tipler, bölgede basılmış en erken tarihli dinsel tasvirlerdendir. Her iki yüzde yer alan tiplerin konuları incelendiğinde, birinci alt tipte Fenike ve Mezopotamya, ikinci alt tipte ise Yunan ve Mezopotamya etkisinden bahsetmek mümkündür. Bundan dolayı bu sikkelerin, bölgenin doğrudan Pers satrapları tarafından yönetilmeye başlandığı M.Ö. yak. 400 tarihinden önceye ait olması gereklidir. Nitekim birçok araştırmacı da bu sikkeler için M.Ö. yak. 425 - 400 tarihlerini önermektedirler.

Bu dönemde bölgede Syennesis Krallığı (M.Ö. yak. 585 – 400) hakimiyeti vardır. Başlangıçtan itibaren Pers İmparatorluğu ile kurulan iyi ilişkiler sayesinde

[184] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Nergal.

sınırları Doğu'da Kuzey Mezopotamya, Kuzey'de Anadolu'nun içleri (Kızılırmak yayına kadar), Batı'da Kilikia Trakheia'nın ortalarına, Güney'de ise Akdeniz ve Doğu Akdeniz kıyılarına uzanan geniş bir coğrafyaya hükmetmişlerdir. Ayrıca, bu dönemde oldukça faal olan Doğu Akdeniz deniz ticaret yolları üzerinde bulunan liman kentleriyle de, Fenike ve Yunan kültürleri ile ilişkiler kurmuşlardır. Bu sınırlardan ve dolayısıyla kurulmuş olan ilişkilerden de anlaşılacağı gibi, bölge bu dönemde Fenike, Yeni Assur, Yeni Babil ve Yunan kültürleri etkileri vardır. Nitekim, bunun en açık bir şekilde yansımalarını da bu tip ve diğer Doğu kökenli sikke tiplerinde görmek mümkündür.

Sonuç olarak, Tarsos kentine ait bu tipler, kentte M.Ö. 400'den önce Nergal'in tapınım görmüş olduğuna işaret etmektedir. Ancak, bölgenin Pers satrapları tarafından yönetilmeye başlanması ile birlikte, bu tipler yerini Ares'e bırakır.

1.1.16. Poseidon

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Poseidon[185], Yunan pantheonunda deniz tanrısıdır. Kronos ile Rheia'nın oğlu olan tanrı, kardeşleri Zeus ve Hades'le yeryüzünü paylaşırken denizleri almıştır. Tanrı aynı zamanda, depremlerden de sorumludur[186].

Poseidon antik kaynaklarda bazen Zeus'a başkaldırırken[187], bazen seyahatlarıyla[188], bazen de kardeşi Zeus gibi yasak ilişkilerinin konu edildiği mithoslarda karşımıza çıkar.

Poseidon sanat eserlerinde genellikle ayakta duran, çıplak veya yarı giyimli olarak, bir elinde trident diğerinde yunus tutar şekilde tasvir edilir. Sikkeler üzerinde sakallı, yetişkin bir erkek olarak büst tasvirleri de yer alır.

---

[185] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. E. Wüst, "Poseidon", **RE** XXII-1, 1953, s. 446 – 557.; E. Simon - G. Bauchhenss, "Poseidon", **LIMC** VII, 1994, s. 446 – 479.
[186] Wüst, **a.g.e.**, s. 446 vd.
[187] Homeros, **Ilyada**., I, 400.; XV, 185 vd.
[188] Homeros, **Odysseia**., I, 22 vd.

En bilinen belirteçleri olan trident ve yunusun yanı sıra, denizleri ve dalgalarını temsil eden at ve suları temsil eden boğa da kutsal hayvanları olarak kabul edilir.Tanrının Roma'daki karşılığı Neptunus'tur[189].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Poseidon tasvirli sikkeler, hem Trakheia hem de Pedias kentlerinde, tanrının temsil ettiği denizle ilişkili olarak, liman kentlerinde görülür. Ancak yoğunluk Trakheia'da, özellikle Kelenderis kentindedir (Tab. 16).

Bölgede görülen iki ana tipinin birincisinde yer alan büst tasvirleri, Alexandreia kat'Isson kentine ait M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkenin ön yüzünde; Aigeai kentinde ise Caligula dönemine ait sikkenin arka yüzünde yer alır.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, çıplak ve yarı giyimli tasvirleri ise, M.Ö. yak. 1.Yy. – M.S. 1. Yy.'da başlar ve bölgede Roma İmparatorluğu hakimiyetinin sonuna kadar Aigeai, Elauissa – Sebaste, Korykos, Kelenderis, Anemurion ve Korakesion'da arka yüz tasviri olarak görülür.

Tip 1. Poseidon büstü:

Tip 1.1. Ö.y.: Sakallı ve tacı giymiş Poseidon büstü, profilden sağa.

Alexandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Yunus ve trident.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 432.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1840.

3. **Lindgren III,** 768.

Res. 212

[189] Simon, Bauchhenss, **a.g.e.**, s. 446 - 450.

Tip 1.2. A.y.: Sakallı, diadem giymiş ve giyimli Poseidon büstü, profilden sağa. Sağ boşlukta, trident**.**

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caligula Dönemi (M.S. 37 - 41)

Ö.y.: Dionysos büstü; sol omuzda thyrsos.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock** 8665.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1690.

Tip 2. Ayakta duran Poseidon:

Tip 2.1. Çıplak:

Tip 2.1.1. Tridente ve dizine yaslanmış; sağ ayağı gemi pruvası üzerinde:

A.y.: Profilden sağa. Sakallı. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle tridente yaslanmış; sağ kolunu dirsekten dizinin üzerine, sağ ayağını gemi pruvasının üzerine koymuş.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. yak. 1. Yy. – M.S. 1.Yy.

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 224.

Res. 213

Tip 2.1.2. Tridente ve dizine yaslanmış, yunus tutuyor; sol ayağı gemi pruvası üzerinde:

A.y.: ¾ profilden sola. Sakallı. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle tridente yaslanmış; sol kolunu dirsekten dizinin üzerine koymuş, profilden sola yunus tutuyor. Sol ayağını gemi pruvasının üzerine koymuş.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 211 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 809.

Res. 214

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 312.

Res. 215

Tip 2.1.3. Aigeai deniz fenerinin üzerinde; tridente yaslanmış:

A.y.: Cepheden. Aigeai limanında iki gemi arasında deniz feneri ve üzerinde Poseidon. Sağ elini yukarı kaldırıp, tridente yaslanmış.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2344.

Res. 216

Tip 2.1.4. Tridente yaslanmış, yunus tutuyor (yanında, bazen sunak):

Tip 2.1.4.1. A.y.: ¾ cepheden sola. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle tridente yaslanmış, bel hizasında yana açtığı sağ elinde, yunus tutuyor.

Kelenderis

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 135.

Res. 217

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 133.

2. **SNG France 2,** 744.

Res. 218

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 549.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 553.

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 550.

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 554.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 556-7.

Res. 219

Tip 2.2. Yarı giyimli; tridente yaslanmış yunus tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola. Belden aşağısı giysili, üst çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle tridente yaslanmış; bel hizasında yana açtığı sağ elinde yunus tutuyor.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; miğferli ve aigis giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5517.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 488.

3. **SNG France 2,** 693.

Res. 220

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 401.

2. Levante, Korakesion, 37a.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Alexandreia kat'Isson	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.
Aigeai	
Caligula Dönemi (M.S. 37 – 41)	Tip 1.2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.1.3.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.
Elaiussa - Sebaste	
M.Ö. yak. 1.Yy. – M.S. 1.Yy.	Tip 2.1.1.
Kelenderis	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 2.1.4.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.1.4.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.4.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.4.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.1.4.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.1.4.
Korakesion	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.
Korykos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.2.

Tab. 16. Poseidon tip cetveli[190].

Değerlendirme:

Bölgede tanrının en erken tarihli tipleri olan büstler, yalnızca birer örnekle Aleksandreia kat'Isson ve Aigeia kentlerinde görülür (Tip 1).

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, çıplak veya yarı giyimli tip ise, değişik alt tipleri ve çeşitlemeleri ile bölge genelinde görülür. Ancak, Kelenderis kenti burada öne çıkmaktadır. Özellikle Roma İmparatorluğu'nun geç dönemlerinde tanrının yanında bulunan sunak, kentteki kültüne işaret eder (Tip 2.1.1-4; Tip 2.2).

Bu tasvirler içerisinde en dikkati çeken tiplerden birisi de Aigeai kentinin deniz feneri üzerinde tasvir edilen Poseidon'dur (Tip 2.1.3). Roma İmparatorluk

[190] Tip 1. Poseidon büstü.; Tip 2. Ayakta duran Poseidon.

Dönemi sonlarında, muhtemelen kentteki fenerin üstünde Poseidon heykeli vardı. Bu tip, Poseidon'u ve liman hayatını en dikkat çekici olarak anlatan tasvirdir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'ndeki Poseidon tasvirli sikkelerin hepsi liman kentlerine aittir. Bu durum, coğrafyanın ve dolayısıyla hayatı idame ettirecek geçim kaynaklarının, dini inanışlarda ne kadar belirleyici olabileceği gerçeğini bize anlatmaktadır. Nitekim, hayatlarını büyük oranda ticaret ve balıkçılığa bağlı olarak sürdüren bu kıyı kentlerinde, denizlerin sahibi olan Poseidon tasvirli sikkelerin bulunması ve iç kesimlerdeki kentlerde bulunmaması bunun en açık göstergesidir.

1.1.17. Sandan

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Sandan[191], Tarsos kentinin tanrısıdır. Fırtına, savaş, bitki, gök, güneş tanrısı olduğuna dair görüşler ileri sürülmüştür. Tanrının adı Eski Assur, Luvi, Lykia ve Hitit belgelerinde geçer.

Tanrının sikkeler üzerindeki kesin tarihli ilk tasvirleri, Tarsos kentine ait Seleukos Krallığı baskılarında I. Aleksander Balas (M.Ö. 150 – 146/5); Sandan anıtı ise, VI. Antiokhos (M.Ö. 144 – 142) dönemlerinde görülür. Sandan'ın tasvirleri ikonografik açıdan Yunan sanatı ile uyuşmaz, dolayısıyla Yunan kökenli değildir[192].

Sandan uzun kuyruklu, boynuzlu ve bazen kanatlı aslan üzerin durur[193]. Başında yüksek başlık giymiştir ve uzun giysilidir. Omzunda sadak, kılıç ve bazen de yay yer alır. Sağ eli hep omuz seviyesinde ileri uzatılmıştır. Bu elinde genellikle başak, bazen çiçek tutar. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde ise, genellikle çift ağızlı balta; bazen başakla birlikte, bazen de yalnızca çelenk tutar.

Sandan anıtı ise, erken tarihli örneklerinde (M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi) girlandlarla süslü bir podium (veya sunak) üzerine oturan piramidal bir

[191] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Ch. Auge, "Sandas", **LIMC** VII 1, 1994, s. 662-665.; D. Pohl, "Sandan in Tarsos", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheitenund Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien Band 53**, 2004, Bonn, s.73-93.
[192] Pohl, **a.e**., s.75-76.
[193] Pohl, **a.e**., s.74.

yapıdan oluşurken, Roma İmparatorluk Dönemi'nde anıtın altına daha geniş bir podium ve üstüne iki figür tarafından taşınan bir gölgelik eklenmiştir (Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Sandan Anıtı).

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Sandan tasvirli sikkeler yalnız Tarsos kentinde, dört ana tiple, Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes döneminden Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 17).

Birinci ana tipte yer alan Sandan Anıtı içerisindeki tasvirleri, IV. Antiokhos Epiphanes döneminden, III. Gordianus dönemine (Tranquillina) kadar; ikinci ana tipte yer alan boynuzlu ve kanatlı aslan üzerinde duran tasvirleri, IV. Antiokhos Epiphanes döneminden Macrinus dönemine kadar; üçüncü ana tipteki distil tapınak içindeki tasvirleri, III. Gordianus tasvirli sikkede; dördüncü ana tipteki tek ayağıyla, boynuzlu aslanın üzerinde bastığı tasvirler ise Traianus Decius tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Boynuzlu (bazen kanatlı ?) aslan üzerinde duran Sandan:

Tip 1.1. Çift ağızlı balta ve başak tutuyor:

Tip 1.1.1. A.y.: Profilden sağa. İleriye uzattığı sol elinde çift ağızlı balta; yukarıya kaldırdığı sağ elinde başak tutuyor.
Tarsos
Seleukos Krallığı
IV. Antiokhos Epiphanes Dönemi (M.Ö. 175 - 164)
Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 910-1.

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile sahne tersi.
Tarsos
Seleukos Krallığı
IV. Antiokhos Epiphanes Dönemi (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 912.

Res. 221

Tip 1.2. Çift ağızlı balta ve başak tutuyor; omzunda yay (veya sadak):

A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer sahne; profilden sağa. İleriye uzattığı sol elinde çift ağızlı balta; yukarıya kaldırdığı sağ elinde başak tutuyor.

Tarsos

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 925.

Res. 222

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 969.

Res. 223

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: İmparatoriçe (?) büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1010.

Tip 1.3. Çift ağızlı balta ve çelenk tutuyor; yüksek başlıklı, omzunda kılıç ve sadak:

A.y.: Profilden sağa. Yüksek başlık giymiş, uzun giysili; omzunda, kılıç ve sadak. Sağ elini omuz seviyesinde ileriye uzatmış. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde çift ağızlı balta ve çelenk tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =10777, 14.08.2013.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 996 var.

3. **SNG France 2,** 1407-9 var.

Res. 224

Tip 1.4. Çelenk veya taç tutuyor:

Tip 1.4.1. A.y.: Profilden sağa. Yüksek başlık giymiş, uzun giysili. Sağ elini omuz seviyesinde ileriye uzatmış. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde çelenk veya taç tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1054.

Tip 1.4.2. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Yüksek başlık giymiş, uzun giysili; omzunda sadak. Sağ elini omuz seviyesinde ileriye uzatmış ve yukarıya kaldırmış. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde çelenk veya taç tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1076.

Tip 2. Sandan Anıtı içinde, aslan üzerinde duran Sandan:

Tip 2.1. Tarsos, M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi, Hadrianus Dönemi veya daha geç A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Sandan Anıtı.

Tip 2.2. Podium üzerinde; üstünde gölgelik (veya kemer):
Tarsos, Marcus Aurelius, Tranquillina, Herennius Etruscus, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Sandan Anıtı.

Tip 3. Kemerli distil tapınak içerisinde, boynuzlu aslan üzerinde ayakta duruyor; çelenk ve çiçek tutuyor:
A.y.: Profilden sağa. Yüksek başlık giymiş, uzun giysili; omzunda, kılıç ve sadak. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde çelenk; omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde çiçek tutuyor.
Tarsos
Roma İmparatorluk Dönemi
III. Gordianus (M.S. 238 - 244)
Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG France 2,** 1708.
2. **SNG Levante – Cilicia,** 1140.

Res. 225

Tip 4. Sandan; taç tutuyor, tek ayağıyla boynuzlu aslanın üzerine basıyor:
A.y.: Profilden sağa. Yüksek başlık giymiş, kısa giysili. Sağ elini omuz seviyesinde ileriye uzatmış. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde taç tutuyor. Sol ayağıyla önündeki boynuzlu aslanın üzerine basıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1163.

2. **SNG France 2,** 1833 var.

3. **SNG v. Aulock,** 6082 var.

Res. 226

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
IV.Antiokhos Epiphanes Dönemi (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.1-2.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.;Tip 2.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.3.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç.	Tip. 1.2.;Tip 2.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.4.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.4.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.
Tranquillina (III. Gordianus'un eşi)	Tip 2.2.
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)	Tip 2.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 4.

Tab. 17. Sandan tip cetveli[194].

[194] Tip 1. Boynuzlu (bazen kanatlı) aslan üzerinde duran Sandan.; Tip 2. Sandan Anıtı içerinde, aslan üzerinde duran Sandan.; Tip 3. Kemerli distil tapınak içerisinde, boynuzlu aslan üzerinde ayakta duruyor, çelenk ve çiçek tutuyor.; Tip 4. Sandan; taç tutuyor, tek ayağıyla boynuzlu aslanın üzerine basıyor.

Değerlendirme:

Tarsos kentinde Sandan tasvirleri, IV. Antiokhos Epiphanes döneminde hem birinci ana tipteki Sandan Anıtı içerisindeki tasvirleri, hem de ikinci ana tipteki boynuzlu aslan üzerinde duran tasvirleriyle görülmeye başlar ve III. Gordianus dönemine kadar varlığını sürdürür. Tanrı bu tiplerinde, uzun giysili, yüksek başlıklı, omzunda sadak veya yayla, elinde çift ağızlı balta ve başak veya çelenk tutarken, boynuzlu aslan üzerinde tasvir edilmiştir. Bu tasvirler, ikonografik açıdan Antik Çağ Yunan ve Roma sanatının dışında bir üsluba sahiptir. Tanrının ikonografisi, Tarsos'da ortaya çıktığı tarih olan M.Ö. 2. Yy.'dan en az iki yüzyıl ve daha öncesine ait bir özelliğe sahiptir. Bu tip tanrı ve tanrıça tasvirleri, M.Ö. 2. Binyıldan itibaren Mezopotamya, Kuzey Suriye ve Anadolu'da görülmektedir. Nitekim, araştırmacılar tanrının kökenini bu bölgelere dayandırırlar.

III. Gordianus tasvirli sikkede görülen üçüncü ana tipte ise tanrı, distil tapınak içinde tasvir edilmiştir. Bu tip, tanrının geleneksel iki tipinin dışında, tapınak içerisinde tasvir edilmesi açısından oldukça önemlidir. Zira, kültle ilişkili bu tasvirler Yunan ve Roma kökenli tanrıların tiplerinde karşımıza çıkmaktadır.

Traianus Decius tasvirli dördüncü ana tipte de, yine tanrı geleneksel ikonografisinden farklı tasvir edilmiştir. Buna göre, ilk kez boynuzlu aslan üzerinde değil, yerde durmaktadır: yalnız, bir ayağı yine aslanın üzerindedir.

Tanrının kültünün kaynağı konusunda birçok görüş ileri sürülmüştür. Genellikle, köken olarak Anadolu, (Hitit, Luvi, Hurri) Suriye ve Kuzey Mezopotamya önerilmektedir. Bu görüşlerin çoğu tanrının ikonografik olarak benzediği diğer tanrılara dayanmaktadır. Ancak, bu konuya sikke tasvirleri açısından bakıldığında, Seleukos Kırallığı dönemi öncesinde, kentte benzer tasvirli tanrı olarak, karşımıza yalnızca Nergal çıkmaktadır (Bkz. yuk.: Nergal). Karakter özelliklerinin yanı sıra, Sandan ve Nergal'in ellerinde çift ağızlı balta tutmaları ve ellerinde veya yanlarında yer alan başak dikkat çeken benzerliklerdir. Ancak bu durum da, tanrının kökeni belirlemek açısından elbette yeterli değildir.

Diğer taraftan, Sandan'ın statü açısından, Seleukos Krallığı öncesinde kentin koruyuculuğunu üstlenen Baaltars'ın yerini almış olması önemlidir. Şöyle ki, Sandan tasvirlerinden anlaşıldığı kadarıyla, M.Ö. 4. Yy.'da Pers satrapları tarafından, biraz da zorlamayla, Zeus – Baal senkretik tipinin ürünü olan Baaltars'ı kente benimsetme

çabaları başarısız olmuştur. Nitekim, Seleukos Krallığı hakimiyetinden sonra, Tarsos kenti kendi adına sikke basma hakkı kazanır kazanmaz, sikkelerin ön yüzünde Kent Tanrıçası arka yüzlerinde ise, Yunan tanrı ve tanrıçalarına ek olarak, Sandan tasvirlerini koymuşlardır. Bu şekilde, kentin koruyucu tanrılığını Sandan'a devretmiş olmalıdırlar.

Sonuç olarak, Tarsos kentine özgü bir tip olan Sandan, M.Ö. 2. Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar sikkeler üzerinde görülür. Bu tasvirlerde yer alan Sandan Anıtı ve tapınak tasvirleri, tanrının kentte köklü ve kurumsal bir kültüne işaret etmektedir.

1.1.18. Sarapis

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Sarapis[195], kültü Aleksandreia kentinde ortaya çıkmış olan bir Mısır tanrısıdır. Sarapis kültü, Aleksandreia'da kralın ölüm yılı olan M.Ö. 283'ten önce I. Ptolemaios tarafından kurulmuştur. Daha sonra, Isis'le birlikte kültü Mısır'dan Yunan ve Roma dünyasına yayılmıştır. Tanrının kökeninin Anadolu'daki Seleukeia'dan, Sinope'de Iupiter Dis veya Hades'ten[196] veya Memphis'teki Osarapis'ten (Sarapis - Apis) gelmiş olabileceği konusunda görüşler bulunmaktadır.

Çok yönlü bir tanrıdır. Öyle ki, karakterinde Zeus, Hades, Helios, Poseidon ve Asklepios'un özelliklerini taşır[197]. Keza, sanat eserlerinde de bu tanrılara benzer şekilde tasvir edilmiştir.

Tanrının sanat eserlerinde ve sikkelerde üç tip tasviri yaygındır. Başında modius giymiş, sakallı bir olgun erkek şeklinde tasvir edilen büst tipleri; başındaki modius ve elindeki asası ile ayakta duran tip ve yine aynı ikonografide tahtta otur

[195] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. G. Clerc, J. Leclant, "Sarapis", **LIMC** VII, 1994, s. 666-667.; W. Hornbostel, **Sarapis. Studien zur Uberlieferungsgeschichte, den Erscheinungsformen und Wandlungen der Gestalt eines Gottes, EPRO** 32, Leiden, 1973.; K. Ehling, M. H. Sayar, "Der Isis - und Sarapiskult im Ebenen Kilikien", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien Band** 53, 2004, Bonn, s.161-174.; Merkelbach, 1995, **b.a.**
[196] Karayaka, **a.g.e.**, s. 212
[197] Karayaka, **a.e.**

şekilde asasına yaslanmış olarak tasvir edilen tiptir. Bu tipte, bazen yanında kerberos veya kült kapları bulunur.

En bilinen belirteçleri, başındaki modius, asası, kerberos'tur. Bazen cornucopia da tutar. Güneş ve boğa da tanrının sembolleridir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Sarapis tasvirli sikkeler[198] Roma İmparatorluk Dönemi'nde, imparator Hadrianus veya daha geç bir tarihte ortaya çıkar ve üç ana tip olarak, Roma hakimiyetinin sonuna kadar varlığını sürdürür (Tab. 18).

Birinci ana tipte yalnız ve Isis ile karşılıklı olarak tasvir edildiği büst tipleri yer alır. Hadrianus dönemi veya sonrasında başlar ve Seleukeia dışında, yalnız Kilikia Pedias kentlerine ait sikkelerde, her iki yüzde Roma İmparatorluk Dönemi'nin sonuna kadar varlığını sürdürür

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli tasvirleri ise; Olba, Aigeai ve Korakesion kentlerinde Septimius Severus, Macrinus ve Severus Alexander dönemlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan oturan, giyimli tasvirlerinden, yalnız tasvir edildiği birinci alt tipte; Favioupolis, Epiphaneia ve Lyrbe'de Maximinus ve Maximus ve III. Gordianus dönemlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür. Isis, Harpokrates ve Kent Tanrıçası ile birlikte tasvir edildiği ikinci alt tip ise, Tarsos kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Sarapis büstü:

Tip 1.1. Yalnız:

Tip 1.1.1. Ö.y.: Sakallı, örtülü, modius giymiş ve giyimli; profilden sağa:
Tarsos
Roma İmparatorluk Dönemi
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

[198] Ehling , Sayar, **a.g.e.**, s. 161-2.

Ö.y.: Ayakta duran Apollon.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1008.

Ö.y.: Sandan Anıtı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1009.

Tip 1.1.2. A.y.: Sakallı, modius giymiş ve giyimli; ¾ profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1764.

Res. 227

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5503.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1489.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 254)

Ö.y.: Trebonianus Gallus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1828.

Res. 228

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1830.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2202.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1559.

Res. 229

Tip 1.2. Isis'le karşılıklı:

Tip 1.2.1. Sakallı, modius giymiş ve giyimli, profilden sola:

Tip 1.2.1.1. A.y.: Sağda, Sarapis. Solda, lotus çiçeği başlıklı ve giyimli Isis, profilden sağa.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2182-3.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1543.

3. **Lindgren I**,1500.

Res. 230

Tip 1.2.1.2. A.y.: Sağda, Sarapis. Solda, başında disk ve boynuz bulunan giyimli Isis, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2336.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1734.

3. **SNG Levante Suppl.,** 404.

Res. 231

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macirnus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage .php?pid =10068, 12.11.2013.

Res. 232

Tip 1.2.2. A.y.: Tip 1.2.1.'le benzer, profilden sağa.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1054.

Res. 233

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Sarapis:

Tip 2.1. A.y.: Profilden sağa; asa tutuyor: Sakallı, modius giymiş ve uzun giysili. Sağ elini ileri uzatıp, baş seviyesinde yukarıya kaldırmış; sol elinde, sol ayak önünden, sol omuz arkasına uzanan asa tutuyor.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Atlı Septimius Severus.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 662.

2**. SNG Levante Suppl.,** 177.

3. **SNG France 2,** 856.

Res. 234

Tip 2.2. Cepheden, baş profilden sola:

Tip 2.2.1. A.y.: Sakallı, modius giymiş ve uzun giysili. Sağ elini yana açıp, baş seviyesinde yukarıya kaldırmış; kalçasındaki sol elinde, sağ ayak önünden, sol omuz arkasına uzanan asa tutuyor. Sol alt boşlukta, yere diz çökmüş keçi, profilden sola.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1744.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1. ile benzer sahne; keçi yok.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5668.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 397.

3. Levante, Korakesion, 24a.

Tip 3. Oturan, giyimli Sarapis:

Tip 3.1. Yalnız:

Tip 3.1.1. A.y.: Cepheden, baş sola; tahtta oturuyor, phiale ve cornucopia tutuyor. Sakallı, modius giymiş ve giyimli. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde, yanan sunağın üzerine phiale tutuyor; bacağının üzerine koyduğu sol elinde cornucopia tutuyor. Sağ ayağının yanındaki boşlukta amphora; sol boşlukta skyphos duruyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus ve Maximus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus ve Maximus'un karşılıklı büstleri.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2196-7.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1553.

Res. 235

Tip 3.1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola; tahtta oturuyor, Sakallı, modius giymiş ve giyimli. Yukarı kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elini Kerberos'un başına koymuş.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 426.

2. **SNG France 2,** 2400.

3. **BMC Cilicia,** 6.

Res. 236

Tip 3.2. Isis, Harpokrates ve Kent Tanrıça ile birlikte:

A.y.: Sağda, ayakta duran, giyimli Isis, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde sistrum tutuyor. Sol eli aşağıda. Karşısında, tahtta oturan giyimli Sarapis, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış. Ortalarında, ayakta duran Harpokrates, ¾ cepheden sola. Solda, Sarapis'in arkasında, ayakta duran giyimli Kent Tanrıçası, profilden sağa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1608.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.1.2.; Tip 1.2.1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.1.
Anazarbos	
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Epiphaneia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Flavioupolis	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.1.
Maximinus ve Maximus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.1.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Tarsos	
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç.	Tip 1.1.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.2.
Kilikia Trakheia	
Korakeison	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.2.
Olba	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.
Seleukeia	
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.2.

Tab. 18. Sarapis tip cetveli[199].

Değerlendirme:

Tanrının bölgede ilk görülen ana tipi olan büst tasvirleri (Tip 1), bazen yalnız (Tip 1.1.) bazen de Isis'le birlikte görülür (Tip 1.2.). Tarsos, Flavioupolis, Aigeai, Anazarbos, Epiphaneia ve Seleukeia'da kentlerinde görülen bu tiplerde dikkati çeken husus ise, başındaki modius dışında, ikonografisinin Yunan tanrıları Zeus, Hades,

[199] Tip 1. Sarapis büstü.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Sarapis.; Tip 3. Oturan, giyimli Sarapis.

Poseidon ve Asklepios'la benzemesidir. Kültünün Isis'le birlikte Roma İmparatorluk Dönemi'nde bölgeye taşındığı bilinen tanrı, farklı Yunan tanrılarının öne çıkan niteliklerini üzerinde taşıyan senkretik bir karakter gösterir. Bu yüzden de, yerel halk tarafından kabullenilmesi kolay olmuş olmalıdır.

İkinci ana tipte ise, tanrının ayakta duran, asa tutan tasvirleri yer alır (Tip 2.1-2). Pisidia[200] gibi, sınır bölgelerin kentlerine ait tasvirlerinde tanrı, bu tipinde elinde asa ile birlikte phiale de tutmaktadır ve yanında da bazen sunak ve Kerberos yer almaktadır. Genel ikonografisi açısından kültle ilişkili olan bu tipte tanrı, Asklepios ve Hades'le benzerlik gösterir.

Üçüncü ana tipte ise, tanrının tahtta oturan tasvirleri yer alır (Tip 3). Genellikle bir eliyle asasına yaslanmış olarak tasvir edilen tanrı, diğer elinde bazen phiale tutmaktadır. Yanında ise bazen Kerberos, bazen sunak yer alır (Tip 3.1.). Flavioupolis kentine ait tasvirde ise, asa yerine cornucopia tutar ve iki yanında skyphos ve amphora yer alır. Sağ elindeki phialeyi alttaki sunağın üzerine tutmaktadır (Tip 3.1.1.). Bu tipin kökeni, büyük olasılıkla Aleksandreia'daki kült heykelidir[201]. Bu tipin genel ikonografik özellikleri Hades'e işaret eder. İkinci alt tipte ise, Isis, Harpokrates ve Kent Tanrıçası ile birlikte tasvir edilmiştir (Tip 3.2.). Tarsos kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen bu tip, tanrının Tarsos kentinde Isis ve Harpokrates'le birlikte bir kültünün varlığına işaret eder (Bkz. yuk.: Harpokrates; Bkz. aş.: Tanrıçalar, Isis).

Sonuç olarak, bölge sikkelerine göre, Sarapis kültü Isis ile birlikte Kilikia'ya Roma İmparatorluğu Dönemi'nde ile gelmiştir. Özellikle, bölgenin doğrudan Roma eyaleti olmasından (M.S. 72) sonra artan merkez etkileriyle birlikte, Sarapis'le çok daha önceleri tanışmış olan Romalılar bu kültü bölgeye taşımışlardır. Tanrının bölgedeki tip dağılımı incelendiği zaman, tasvirlerin Zeus, Hades ve Asklepios kültlerinin baskın olduğu kentlerde yoğunlaştığı görülmektedir. Buna göre tanrı; Epiphanea, Flavioupolis ve Lyrbe'de Hades'le; Anazarbos, Selukeia ve Olba'da Zeus'la; Aigeai'da ise Asklepios ile senkretize edilmiş olmalıdır.

---

[200] Karayaka , **a.g.e.**, s. 213.

[201] D. Magie, "Egyptian Deities in Asia Minor in Inscription and Coins", **AJA** 57-3, 1953, s. 163-187, s.169, 182; Tanrının oturur şekildeki tasviri konusunda bkz. Merkelbach, **a.g.e**., s. 81, çiz. 23, res. 116.

Tanrının kültü bölgede erken dönemlerde Isis'le birlikte görülürken, M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren, Tarsos kentinde, bu ikiliye Harpokrates'te katılmış ve kült üçlü bir yapı kazanmıştır.

1.1.19. Zeus

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Zeus[202], Yunan pantheonunun baş tanrısıdır. Rheia ve Kronos'un oğludur. Bir çok Eskiçağ kültürünün baş tanrılarında olduğu gibi, gökyüzünün hakimi[203], tanrıların ve insanların babasıdır[204]. Antik kaynaklarda, ışık saçan, şimşekçi; kar, dolu ve yağmur yağdıran Zeus olarak anılır. Ayrıca, dağ, bereket, kefaret, ahlakın ve devlet düzeninin koruyucusu ve ev babası / tanrısı olan Zeus, Demeter'le birlikte yeraltına ve ölüme de hükmeder[205]. Tanrı yerel tapınımlarında ise, birçok epithetonla birlikte anılır.

Zeus'un doğumundan itibaren sayısız mithosu vardır. Troia savaşında oynadığı rol, aşkları ve bunun sonucunda Hera'nın intikam almak için yaptığı girişimler en bilinenleridir.

Tanrı sanat eserlerinde genellikle sakallı yetişkin bir erkek olarak, tahtta oturur şekilde tasvir edilir. En önemli belirteçleri asa, şimşek demeti, kartal ve tahttır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Tyke - Kent Tanrıçası ve Athena'dan sonra, en çok tasviri görülen tanrıdır. M.Ö. 4. Yy.'da görülmeye başlayan Zeus tasvirli sikkeler, beş ana tipiyle, bölge genelinde Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar varlığını sürdürür (Tab. 19).

---

[202] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. H , Schwabl, "Zeus", **RE Suppl**. XV, 1978, s. 994 - 1481.; E.Voutiras ve diğerleri, "Zeus", **LIMC** VIII-1, 1997., s.310 – 374.; N. Şahin, **Zeus'un Anadolu Kültleri,** Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Monografi Dizisi 2,İstanbul, 2001.
[203] Voutiras vd., **a.g.e.**, s.310.
[204] Homeros, **Ilyada**., I ,581; XIV, 213.; Homeros, **Odysseia.** , I, 397.; Hesiodos. **Theogonia,** 49.
[205] Karayaka, **a.g.e.**, s. 184.

Birinci ana tipte yer alan baş / büst tasvirleri M.Ö.4. Yy.'dan M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğine kadar, bölge genelinde ki kentlerde her iki yüzde de görülür.

İkinci ana tipte yer alan tahtta oturan, yarı giyimli tasvirleri ise M.Ö. 4.Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar, bölge genelindeki kentlerde her iki yüzde de görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan, ayakta duran tasvirleri ise, IV. Antiokhos Epiphanes döneminden, Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar, bölge genelindeki kentlerde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Dördüncü ana tipte yer alan oturan, çocuk Zeus tasvirleri ise, mitolojik konulu tipleri olan Ameltheia ve Çocuk Zeus ve Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus tipleriyle Aigeai ve Selukeia kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Beşinci ana tipte ise, tanrının (boğa kılığında), Europa'yı kaçırdığı mitolojik konulu sahneler tasvir edilmiştir. Bu tipler, Seleukeia kentinde Commodus, Iulia Domna ve Gallienus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Zeus başı / büstü:

Tip 1.1. Zeus başı:

Tip 1.1.1. Sakallı, profilden sola.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Savaşçı başı, Attika miğferli; genç erkek başı.

Ref.: 1.**SNG Levante – Cilicia,** 196-7.

Holmoi

Zeus (?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 36.

Tip 1.1.2. Ö.y.: Sakallı ve defne tacı giymiş:

Tip 1.1.2.1. Profilden sola:

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Herakles başı; aslan postlu.

Ref.: 1.**SNG Levante - Cilicia,** 198-9.

Res. 237

Tip 1.1.2.2. Profilden sağa:

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Kadın başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 254.

Mallos

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164) Dönemi

A.y.: Ayakta duran Nike; çelenk ve palmiye dalı tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1261.

2. Bkz. **Lindgren I**, 1541.

Res. 238

Mopsuhestia

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

A.y.: Yanan sunak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1303-4.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 3.

Res. 239

M.Ö. 2.Yy.- Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Yanan sunak.

Ref.: 1. **BMC Cilicia**, 4.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 5 d-c, 7 a-c-j, 11a.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1305, 1308-13.

Res. 240

Kibyra Minor

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Hermes; kerykeion tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 384.

Anazarbos

M.Ö. 2.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Zeus; asasına yaslanmış, Nike tutuyor;

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1363-4.

Res. 241

Tarkondimotos Krallığı

Tarkondimotos (M.Ö. 39 – 31)

A.y.: Kartal; pençelerinde diadem taşıyor.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/ kings/ tarkondimotos/Cojobo_GG8.jpg, 15.10.2013

Res. 242

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1376.

Adana

M.Ö. 164- Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Hermes; kerykeion ve phiale (?) tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1215-7.

2. Bkz. Levante, Adana, 118,131,133.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1856 – 8 var.

Res. 243

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

A.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1225.

2. Levante, Adana, 162.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Athena; Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1674-7.

2. Bloesch, Aigeai, 214, 219, 231, 276.

3. **SG,** 5516.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Nike; çelenk tutuyor.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 2.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 823-31.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1133, 1150.

Res. 244

Korykos

M.Ö. 1.Yy - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Thalassa; aphlaston ve asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 790.

Rhosos

Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Sadak; sarmaşık çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,**1858.

2. Levante, Rhosos, 54.

Res. 245

Tip 1.2. Zeus büstü:

Tip 1.2.1. Sakallı, defne tasçlı ve giyimli:

Tip 1.2.1.1. Ö.y.: ¾ profilden sağa. Sağ boşlukta kartal, profilden sağa, baş geriye.

Mopsuhestia

Claudius (M.S. 41 - 54)

A.y.: Ayakta duran Claudius; togalı, Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1322.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 26.

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

A.y.: Ayakta duran Korybantlar (Kouretler).

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1323.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 12.

Res. 246

Tip 1.2.1.2. Ö.y.: Profilden sağa.

Anazarbos

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

A.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2024.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1379.

Res. 247

Tip 1.2.1.3. A.y.: Zeus (veya Kronos) büstü, ¾ cepheden sağa. Sol omuzda giysi.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Alexander Severus (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Alexander Severus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1547.

2. **SNG France 2,** 2192.

3. **Lindgren III,** 831.

Res. 248

Tip 1.2.2. Sakallı, Defneve giyimli; Zeus Olybris:

Tip 1.2.2.1. A.y.: Profilden sağa. Anazarbos kayalığı (akropolis) önünde. Sakallı, defne tacı giymiş ve giyimli:

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Claudius veya Germanicus başı.

Ref.: 1. **RPC I,** 4060.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1366.

3. **Ziegler Kaiser.,** 35-43.

Res. 249

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2014.

2. **RPC II,** 1750.

3. **Ziegler Kaiser.,** 73.

4. **Lindgren I,** 2192.

Res. 250

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giyimş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5475.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1377.

Tip 1.2.2.2. A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Sakallı, defne tacı giymiş ve giyimli:

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2041.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1401.

3. **SNG Levante Suppl.,** 325.

Res. 251

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1430.

Tip 1.2.3. Sakallı ve giyimli:

Tip 1.2.3.1. Ö.y.: Profilden sağa.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

A.y.: Tahtta oturan Demeter.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1244.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 – 169)

A.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.,** 180.1

Res. 252

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)

A.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer**, 122.

2. **Ziegler Kilikiens,** 982.

3. **Ziegler Kaiser.,** 162.

4. **SNG Levante - Cilicia,** 1393.

Res. 253

Tip 1.2.3.2. Ö.y.: ¾ profilden sağa.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus Dönemi (M.S. 217 - 218)

A.y.: Ayakta duran erkek (imparator ?); togalı, sunağın üstüne phiale tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1350.

Tip 1.2.4. Sakallı, diadem giymiş ve giyimli.

A.y.: Zeus (veya Kronos) büstü.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1544

Res. 254

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1552.

Tip 2. Tahtta oturan, yarı giyimli Zeus:

Tip 2.1. Asasına yaslanmış, phiale tutuyor:

Tip 2.1.1. ¾ profilden sola, baş profilden sola.

Tip 2.1.1.1. A.y.: Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Erkek başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 200.

Philadelphia

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 -117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 759.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 577.

Res. 255

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer**, 1005.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 600.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 344.

Tip 2.1.1.2. A.y.: Tip 2.1.1.1 ile aynı sahne; giysi, sırt kısmından gelip, sol omuzda toplanıyor.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1236.

2. Levante, Adana, 272.

Res. 256

Tip 2.1.2. A.y.: Tip 2.1.1. ile aynı sahne; sağ elinin altında kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 386.

2. Levante, Korakesion, 3b.

Antiochia ad Cragum

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 474.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 603.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 381.

Res. 257

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 – 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 3326.

2. **SNG France 2,** 1883.

Res. 258

Tip 2.2. Asa tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Sol kolunu tahtın kenarlığına yaslamış; dizinin üzerinden ileriye uzattığı sağ elinde asasını tutuyor.

Tarsos

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164) Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 913-4.

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1285.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia,** 918-23.

3. **SG,** 5673.

Res. 259

A.y.: Herakles Sopası; meşe çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 939.

Tip 2.3. Asasına yaslanmış, Nike tutuyor:

Tip 2.3.1. ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, kendisine zafer tacı sunan Nike tutuyor (elinin altında bazen kartal). Kanatlı ve giyimli Nike, profilden sağa. İleriye uzattığı elindeki zafer tacını Zeus'a sunuyor.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 -1.Yy.

Ö.y.: Dionysos başı; sarmaşık taçlı, omzunun üzerinde thrysos.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1575.

2. **SNG France 2,** 2224.

Res. 260

Epiphaneia

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5551.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1807-8

Res. 261

Adana

M.Ö. 164- Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Demeter başı; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 21.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1201-7.

3. Bkz. Levante, Adana, 9, 11, 15-24, 26, 33, 46, 48.

Res. 262

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage. php?pid=963, 13.08.2013.

Res. 263

Tarsos

M.Ö. 164- Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Tahtta oturan Kent Tanrıçası, ayağının altında Kydnos.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 985; Bkz. 971-3, 975-82, 986-7.

Res. 264

A.y.: Herakles Sopası.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 971.

Res. 265

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1002.

Hadrianus (M.S. 117 - 138) Dönemi veya daha geç

Ö.y.: Tahtta oturan Kent Tanrıçası, ayağının altında Kydnos.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1005.

2. **SNG Cop.,** 348.

3. **SNG v. Aulock,** 5983.

4. **Lindgren I,** 1620.

Res. 266

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

A.y.: Tahtta oturan Kent Tanrıçası, ayağının altında Kydnos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1011.

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus başı; defne tacı giymiş, altta yıldız.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1085.

Anazarbos

M.Ö. 2.Yy.- Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Zeus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1363-4.

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta (M.S. 209 – 211)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=58954..., 14.07.2013.

Res. 267

Mopsuhestia

M.Ö. 2.Yy.- Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1314.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 9.

Bilinmiyor

Tarkondimotos Krallığı

I.Tarkondimotos (M.Ö. 39 - 31)

Ö.y.: I. Tarkondimotos başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,**1257-8.

2. **RPC I,** 3871.

Res. 268

Zephyrion

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 6088.

2. **SNG France 2,** 1269.

3. **SNG Levante - Cilicia,** 907.

Res. 269

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 529.

2. Levante, Titiopolis, 9.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/macrinus/_mallus_ SNGLev_1284cf.jpg, 14.03.2013.

Res. 270

Tip 2.3.2. A.y.: Tip 2.3.1. ile aynı sahne; tahtın altında yıldız.

Tarsos

M.Ö. 164- Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles Sopası.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 974.

Tip 2.3.3. A.y.: Tip 2.3.1. ile aynı sahne; tahtın altında kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Tarsos

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Tahtta Oturan Kent Tanrıçası, ayağının altında Kydnos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 983-4.

Tip 2.3.4. A.y.: Tip 2.3.1. ile aynı sahne; Zeus'un giysisi sol omuzdan sarkıyor.

Zephyrion

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 908.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1190-1.

Res. 271

Tip 2.3.5. A.y.: Tip 2.3.1. ile aynı sahne; Zeus'un ayaklarının önünde kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1026.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1341.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5490.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1458.

Res. 272

Tip 2.3.6. Hizmetçilerin çektiği arabanın üzerinde tahtta oturuyor; asasına yaslanmış, Nike tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya uzattığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, Nike tutuyor. Kanatlı ve giyimli Nike, profilden sola. Hizmetçiler, cepheden, başları birbirlerine dönmüş.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5553.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1823.

Res. 273

Tip 2.4. Asasına yaslanmış; kartal tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Arkalıksız tahtta oturuyor. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, kartal tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 725.

Tip 2.5. Asasına yaslanmış, şimşek demeti tutuyor:

Tip 2.5.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde şimşek demeti tutuyor.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 595.

Commodus (M.S. 177 - 192).

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 608.

Res. 274

Tip 2.5.2. A.y.: Tetrastil tapınak içinde:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak içinde, tahtta oturuyor. Sakallı, belden aşağısı ve sol omuz giysili, gövdenin diğer kısımları çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, şimşek demeti tutuyor.

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 460.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 464.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 91.

Res. 275

Tip 2.5.3. A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa, ayaklarının önünde kartal. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış; dizinin üzerindeki sol elinde, şimşek demeti tutuyor. Ayaklarının önünde, kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sağa, baş sola.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 – 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 320 (Septimius Severus).

Res. 276

Tip 2.5.4. A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa, asanın üstünde kartal. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış; dizinin üzerindeki sol elinde, şimşek demeti tutuyor. Asasını üzerinde, kartal, profilden sağa.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 327.

Tip 2.6. Asasına yaslanmış, cornucopia tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısını örten giysi, sol omuzdan aşağı sarkıyor; gövdenin diğer kısımları çıplak. Tahtın kenarlığına koyduğu sol elinde cornucopia tutuyor; ileriye uzatıp, yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış.

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 526.

Res. 277

Tip 2.7. Asasına yaslanmış; çelenk tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden solaa. Tahtta oturuyor. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. İleriye uzattığı sağ elinde çelenk tutuyor; baş seviyesine kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış.

Zephyrion

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage .php?pid =10550, 16.06.2013.

Res. 278

Septimius Severus (M.S. 193 – 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren III,** 956.

Tip 2.8. Asasına yaslanmış; yanında kartal:

Tip 2.8.1. A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Arkalıksız tahtta oturuyor. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Sol elini aşağıya uzatmış; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış. Ayaklarının önünde, kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sağa, baş profilden sola.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 304.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 341.

2. **SNG France 2,** 553.

Res. 279

Tip 2.8.2. A.y.: Tip 2.8.1.'in ayna tersi.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 340.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 378.

Tip 2.9. Asasına yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Arkalıksız tahtta oturuyor. Sakallı, belden aşağısı giysili, üstü çıplak. Sol elini aşağıya uzatmış; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 308.

Tip 3. Ayakta duran Zeus:

Tip 3.1. Yarı giyimli:

Tip 3.1.1. Çelenk tutuyor:

Tip 3.1.1.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Sol eli belinde; yana açıp, omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde çelenk tutuyor.

Aleksandreia kat'Isson

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; Makedonia kalkanı üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1831.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 3.

Tip 3.1.1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Sol eli belinde; yana açıp, yukarıya kaldırdığı sağ elinde çelenk tutuyor.

Alexandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: III. Aleksandros başı, Herakles olarak; aslan postu giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1834; Bkz. 1835-9.

2. **SNG France 2,** 2406, 2409.

3. **SNG v. Aulock,** 5464.

3. Levante, Alexandreia kat'Isson, 13, 21, 23, 47, 54, 49.

Res. 280

Tip 3.1.2. Asa ve phiale tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Sol elini aşağıya uzatmış, asa tutuyor; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Elinin altında, sunak üzerinde ayakta duran, kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 373.

Tip 3.1.3. Asasına yaslanmış, phiale tutuyor.

Tip 3.1.3.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Elinin altında, kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sola, baş sağa.

Germanikopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 6791.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 573.

3. **SNG France 2,** 756.

Res. 281

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 583.

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 588.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1230.

Res. 282

Tip 3.1.3.2. A.y.: Tip 3.1.3.1. ile benzer sahne, kartal yok.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 426.

Tip 3.1.4. Asasına yaslanmış, Nike tutuyor:

Tip 3.1.4.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Nike, profilden sola.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 322.

2. **SNG Levante Suppl.,** 41.

Res. 283

Tip 3.1.4.2. A.y.: Tip 3.1.4.1. ile aynı sahne; sağ elinin altında kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5901.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 416.

Tip 3.1.5. Asasına yaslanmış; Demeter ve tanrıça (?) ile birlikte:

A.y.: Ortada Zeus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; sağ elini yana açıp, ileriye uzatmış. Sağda; uzun khiton giymiş Demeter, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol elinde cornucopia tutuyor; sağ elini yana açıp, ileriye uzatmış. Solda, uzun giysili tanrıça (?), cepheden, baş profilden sola. Sol eli kalçasında; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde yuvarlak bir nesne tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 421.

Res. 284

Tip 3.1.6. Asasına yaslanmış, şimşek demeti tutuyor:

Tip 3.1.6.1. Tetrastil tapınak içinde:

A.y.: .: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Sakallı, belden aşağısı ve sol omuz giysili, gövdenin diğer kısımları çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, şimşek demeti tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kartal üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 348.

2. **SNG France 2,** 563.

Res. 285

Tip 3.1.6.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omuz giysili, gövdenin diğer kısımları çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, şimşek demeti tutuyor. Sağ elinin altında, kanatları yarım açık kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kartal üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 350.

Res. 286

Tip 3.2. Çıplak.

Tip 3.2.1. Zeus (?). Asasına yaslanmış, phiale (?) tutuyor:

A.y.: Cepheden. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale (?) tutuyor. Sol alt boşlukta, bazen yanan sunak.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus, caesar (M.S. 70 - 81)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **RPC II**, 1528.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 582.

Res. 287

Tip 3.2.2. Zeus Olbios, yılan bacaklı Dev'e saldırıyor (Gigantomakhia):

A.y.: Profilden sağa, baş profilden sağa. Omzunda khylamis bulunan çıplak Zeus Olbios, yukarıya kaldırdığı sağ elinde bulunan şimşek demetiyle saldırı hamlesi yapıyor. Dev, çıplak, ¾ sırt profilden sola, baş profilden sola.

Diokaisareia

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 668.

2. Staffieri, Diocaesarea, 9.

Tip 3.2.3. Asasına yaslanmış, şimşek demeti tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde şimşek demeti tutuyor.

Iotape

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 449.

2. **SNG Levante Suppl.,** 86.

3. **SNG France 2,** 679.

Res. 288

Tip 4. Oturan, Çocuk Zeus:

Tip 4.1. Amaltheia'nın kucağında:

Tip 4.1.1. Amaltheia'yı taçlandırıyor:

Aigeai, Hadrianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk Zeus.

Tip 4.1.2. A.y.: Tip 4.1.1. ile benzer sahne; Amaltheia kalathos giymiş, keçi yok.

Aigeai, Antinoos, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk Zeus.

Tip 4.1.3. Amaltheia ve çocuk Zeus ile Nike, İmparator Macrinus'u taçlandırıyor:

Aigeai, Macrinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk Zeus.

Tip 4.2. Tahtta oturan Çocuk Zeus (veya Dionysos) ve yanında Korybantlar (Kouretler):

Seleukeia, Caracalla, Severus Alexander, III. Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus.

Tip 5. Zeus (boğa), Europa'yı kaçırıyor:

Tip 5.1. Seleukeia, Commodus, A.y., Bkz. Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus.

Tip 5.2. Seleukeia, Iulia Domna, A.y., Bkz. Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus.

Tip 5.3. Seleukeia, III. Gordianus, Gallienus, A.y., Bkz. Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.2.; Tip 2.3.1.
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.3.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.2.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 3.1.3.1.
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 2.3.1.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.1.2.
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 4.1.1.
Antinoos (Hadrianus'un gözdesi; Ölümü. 130)	Tip 4.1.2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 4.1.3.
Alexandreia kat'Isson	
IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 3.1.1.1.

M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 3.1.1.2.
Anazarbos	
M.Ö. 2. Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.2.; Tip 2.3.1.
Tarkondimotos (M.Ö. 39 – 31)	Tip 1.1.2.2.
Caludius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.2.2.1.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.2.1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.2.2.
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.1.2.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.2.3.1
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.3.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.2.2.
Geta (M.S. 209 – 211)	Tip 2.3.1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.2.2.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.3.5.
Epiphaneia	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 2.3.1.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 2.3.6.
Flavioupolis	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.4.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.3.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.4.
Hierapolis - Kastabala	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 2.3.1.
Mallos	
IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164) Dönemi	Tip 1.1.2.2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.3.1.
Mopsuhestia	
IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.2.2.
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.2.; Tip 2.3.1.
Claudius (M.S. 41 – 54)	Tip 1.2.1.1.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.2.1.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.3.5.
Macrinus Dönemi (M.S. 217 – 218)	Tip 1.2.3.2.
Rhosos	
Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.2.
Tarsos	
IV. Antiokhos Epiphanes Dönemi (M.Ö. 175 – 164)	Tip 2.2.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.; Tip 2.3.1-2.; Tip 2.3.3.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.3.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç	Tip 2.3.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.3.1.

Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.3.5.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.3.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.3.4.
Zephyrion	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.3.1.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 2.3.4.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.7.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.7.
Kilikia Trakheia	
Antiochia (ad Cragum)	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.2.
Diokaisareia	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.2.2.
Elaiussa - Sebaste	
M.Ö. 1. Yy.	Tip 1.1.2.2.
Germanikopolis	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.1.3.1.
Holmoi	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1.1.
Iotape	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 3.2.3.
Kasai	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.8.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.9.
Kibyra Minor	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.1.2.2.
Kolybrassos	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 2.5.3.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.1.4.1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.5.4.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.8.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.8.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.1.1.
II.Valerianus (M.S. 255 – 260)	Tip 3.1.6.1-2.
Korakesion	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.2.
Koropissos	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 3.2.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.1.3.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.1.3.1.
Korykos	
M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.2.
Laertes	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.1.3.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2.; 2.8.2.

Ninika – Klaudiopolis	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.1.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.5.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.5.1.
Philadelphia	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.1.1.
Commodus (M.S. 177 - 192)	Tip 2.1.1.1.
Seleukeia	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.4.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 5.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 5.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 4.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 4.2.
III. Gordianus (M.S. 238 - 244)	Tip 4.2.; Tip 5.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 5.3.
Selinus	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.5.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.5.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.5.2.
Syedra	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.1.4.2.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 3.1.5.
Titiopolis	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.6.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.3.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1.1.; Tip 1.1.2.1-2.; Tip 2.1.1.1.
Bilinmiyor (Kilikia Pedias)	
Tarkondimotos (M.Ö. 39 – 31)	Tip 2.3.1.

Tab. 19. Zeus tip cetveli[206].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan baş ve büst tasvirleri M.Ö.4. Yy.'dan M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğine kadar, bölge genelinde hem ön yüz hem de arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 1). Tanrı bu tiplerinde sakallı, sakallı ve defne tacı giymiş, giyimli tipleri ile tasvir edilmiştir. Tipler, Holmoi, belirsiz kent, Mallos, Mopsuhetia, Kibyra

[206] Tip 1. Zeus başı / büstü.; Tip 2. Tahtta oturan, yarı giyimli Zeus.; Tip 3. Ayakta duran Zeus.; Tip 4. Oturan, çocuk Zeus.; Tip 5. Zeus (boğa), Europa'yı kaçırıyor.

Minor, Anazarbos, Adana, Aigeai, Elaiussa - Sebaste, Korykos, Rhosos, Flavioupolis kentlerinde görülür (Tip 1.1.-2.). Anazarbos'taki tasvirler kentte kültü bulunan Zeus Olybris'le ilişkilidir. Zeus Olybris, kentin kutsal kurucusu kabul edilir. Bu yüzden de, kentin tasvirlerinde tanrı, çoğunlukla Anazarbos kayalığının önünde bir büst ya da baş ile tasvir edilmiştir (Tip 1.2.2).

İkinci ana tipte yer alan tahtta oturan, yarı giyimli Zeus tasvirleri ise, M.Ö. 4.Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar, ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 2). Bu tipin alt tiplerinde tanrı; genellikle asasına yaslanmış olarak, kartal, Nike, şimşek demeti, çelenk, phiale tutar şekilde; bazen asa tuttuğu veya yaslandığı, bezen de cornucopia ve Nike tuttuğu tiplerle görülür (Tip 2.1-9). Tanrının bölgede en çok tasviri görülen tipidir. Bölge genelinde görülmesine rağmen ağırlıkla, Kilikia Trakheia kentlerinde görülür. Bu tiplerde dikkat çeken husus, tanrının neredeyse bütün belirteçlerinin bu tiplerde görülmesidir.

Üçüncü ana tipte yer alan, ayakta duran tasvirleri, IV. Antiokhos Epiphanes döneminden, Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar, arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 3). Birinci alt tipte yer alan giyimli tiplerinde tanrı; çelenk, asa ve phiale, asa ve Nike, asa ve şimşek demeti tutarken yalnız tasvir edilmiştir. Asasına yaslanmış olarak ise, Demeter ve tanrıça (?) ile birlikte tasvir edilmiştir (Tip 3.1.). Bu tipler, Aleksandreia kat'Isson, Syedra, Germanikopolis, Koropissos, Adana, Laertes ve Kolybarssos kentlerinde görülür. Tanrının bu tiplerinin, genellikle Kilikia Trakheia'nın orta ve batı kısımlarında yoğunluk kazandığı görülmektedir. İkinci alt tipte yer alan çıplak tasvirleri ise, Koropissos'ta Domitianus (caesar olarak), Diokaisareia'da Marcus Aurelius (caesar olarak), Iotape'de ise Severus Alexander tasvirli sikkelerde görülür (Tip 3.2). Yine, Kilikia Trakheia'nın orta ve batı kısımlarına ait bu tasvirler içerisinde, tanrının Gigantomakhia ile ilişkili yılan bacaklı Dev'e saldırdığı Diokaisareia'ya ait tip dikkat çekicidir (Tip 3.2.2). Aynı sahne, tanrıça Athena'nın Seleukeia kentine ait tiplerinde de görülür (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Gigantomakhia). Bu tiplerin kökeninin M.Ö. 188 – 133 yıllarında Kilikia Trakheia'ya hakim olmuş Pergamon Krallığı ve dolayısıyla, Pergamon Zeus Sunağı büyük friziyle ilişkili olması muhtemeldir.

Dördüncü ana tipte yer alan oturan, çocuk Zeus tasvirleri ise, mitolojik konulu tipleri olan Ameltheia (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk

Zeus) ve Korybantlar (Kouretler) (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Korybantlar ve Çocuk Zeus) ile Aigeai ve Selukeia kentlerine ait sikkelerde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Beşinci ana tipte ise, tanrının boğa kılığına girerek, Europa'yı kaçırdığı mitolojik konulu sahne tasvir edilmiştir. Bu tipler ise, Seleukeia kentinde Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülürler (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus).

Sonuç olarak, Zeus Yunan pantheonunun baş tanrısı olarak, Kilikia sikkelerinde en çok tasvir edilen tanrı ve tanrıçalardan biri olmuştur. Sikke tasvirlerine göre, Adana, Anazarbos, Mopsuhetia, Tarsos, Kolybrassos ve Seleukeia'da kültünün yoğun olduğu söylenebilir. Ancak, Olba kentinden hiç tasvirinin olmaması ve Diokaisareia'dan yalnız bir tasvirinin olması, bu kentlerde kültünün olmamasından değil, Zeus Olbios'un bu kentlerde belirteçleri olan şimşek demeti ve tahtla temsil edilmesinde kaynaklanmaktadır (Bkz. aş.: Semboller, Şimşek Demeti, Taht). Zira, kentte halihazırda sütunları ayakta olan, Hellenistik Dönem'de kurulmuş bir Zeus Olbios tapınağı bulunmaktadır.

Tanrının bölge sikkelerindeki tasvirlerinde dikkati çeken husus, tip çeşitliliğinin fazla olmasıdır. Nitekim, epigrafik kaynaklara göre, Kilikia'da Zeus onbeşten fazla epithetonu ile tapınım görmüştür.

1.1.20. Belirsiz Tanrılar

1.1.20.1. Deniz Tanrısı (?)

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Deniz Tanrısı (?) tasvirleri, yalnız bir tiple, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkelerin arka yüzünde görülür (Tab. 20).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Deniz Tanrısı (?):

A.y.: Profilden sola. Sakallı ve kısa giyimli. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde trident; aşağıya uzattığı solelinde buğday başağı tutuyor.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

Ö.y.: Melkart; Hippokampos üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 56.

2. **SNG v. Aulock,** 5908.

Res. 289

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.

Tab. 20. Deniz Tanrısı (?) tip cetveli[207].

Değerlendirme:

Bu tanrının genel ikonografik özellikleri değerlendirildiğinde; duruşu, sakallı olması ve elindeki trident, Poseidon ile benzerdir. Bundan dolayı, her nekadar da bütün yayınlarda Deniz Tanrısı (?) olarak tanımlansa da, elinde tuttuğu üç dişli belirtecin yaba olabileceği düşünülürse; diğer elindeki başakla birlikte, tipin bir tarım tanrısı olma ihtimali de ortaya çıkmaktadır. Yine, giysili olması da, bu ihtimali güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, bu tanrıyı kimliklendirmemize yardımcı olacak, elimizde herhangi bir bilgi yoktur.

[207] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Deniz Tanrısı (?).

1.1.20.2. Atlı Tanrı (?)

Sikke Tipleri

Kilikia Bölgesi'nde Seleukeia kentine özgü bir tiptir. Hadrianus döneminden Gallienus dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 21).

Tip 1. Atlı Tanrı (?), profilden sağa.

Tip 1.1. A.y.: Işın tacı giymiş, uzun giysili Atlı Tanrı (?), profilden sağa, at sürüyor. Elinde palmiye dalı tutuyor. Atın sol ayağının önünde, dörtgen biçimli, yanan sunak.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 721.

2. **SNG v. Aulock,** 5820.

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 749.

2. **SNG v. Aulock,** 5833.

3. **SNG France 2,** 987-8.

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 754.

Res. 290

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 782.

Res. 291

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 784.

Galleinus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 215.

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; sunak atın sol ayağının altında.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 8710.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 757-8.

Res. 292

Kilikia Trakheia	
Seleukeia	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.1.
Diadumenianus (M.S. 218)	Tip 1.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.

Tab. 21. Atlı Tanrı (?) tip cetveli[208].

Değerlendirme:

Uzun giyimli ve başında ışın tacı olan ve yalnız Seleukeia kentinde görülen bu tipin ikonografisi, Hadrianus döneminden Gallienus dönemine kadar neredeyse hiç değişmemiştir. Atın önünde veya ayaklarının altında tasvir edilmiş olan yanan sunak; figürün kentteki kültüne, dolayısıyla tanrı veya kahraman olabileceğine işaret etmektedir.

İkonografisi dikkate alındığında ışın tacı Helios'la ilişkiliymiş gibi görünmektedir. Kentte, M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk dönemine tarihlenen Işın tacı giymiş büstlerin de bu tiple aynı figür olması kuvvetle muhtemeldir Ancak, ilgili tip de, kesin bir şekilde Helios olarak tanımlanmaz. Ön yüzde yer alan miğferli Athena büstü de, tanımlamada yardımcı olmamaktadır (Bkz. yuk.: Helios Tip 1.2.1.).

Sonuç olarak, ikonografisi açısından Helios'la benzerlik gösteren bu tip, M.Ö. 2. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar sikkeler üzerinde görülmektedir. Kimliği konusunda ise, Helios veya yerel bir tanrıyı önermekteyiz.

1.2. Tanrıçalar

1.2.1. Aphrodite

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Aphrodite[209], Yunan pantheonunda aşk ve güzellik tanrıçasıdır. Hesiodos'a göre[210], Ouranos'un Kronos tarafından kesilen erkeklik organının denize atılmasından doğmuş olan tanrıça; Homeros'a göre[211], Zeus ve Dione'nin kızıdır.

[208] Tip 1. Atlı Tanrı (?), profilden sağa.
[209] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A. Furtwangler, "Aphrodite", **Roscher ML I.**, 1884., s. 390-419.; F. Dümmler, "Aphrodite", **RE** I-II, 1894, s. 2729-2787.; A. Delivorrias, "Aphrodite", **LIMC** II-1, 1984. s. 2-176.
[210] Hesiodos, **Theogonia**, 160 - 206.
[211] Homeros, **Ilyada**., V, 370.

Doğu kökenli olduğu genellikle kabul gören tanrıçanın, Antik Çağ'da Yunanistan ve adalar, Kıbrıs, Anadolu ve Doğu Akdeniz kıyılarında yaygın bir kültü vardı.

Tanrıçanın karakteriyle ilişkili olarak, mithosları genellikle aşk ve fiziki güzellikle ilgilidir. Başlıcaları, Hephaistos'la evliliği ve O'nu Ares'le aldatması, Hera ve Athena ile güzellik yarışması ve kendi aşk ilişkileridir.

Aphrodite, Yunan sanatının Erken Arkaik Dönemi'nde çıplak, daha sonra yarı giyimli ve giyimli, Hellenistik ve Roma dönemlerinde ise çıplak ve yarı giyimli olarak tasvir edilir. Tanrıçanın belirteçleri teke, güvercin, kaplumbağa, elma, yunus, mersin ağacı ve çiçeklerdir[212]. Aphrodite Roma'da yerel bir tanrıça olan Venus'le özdeşleştirilmiştir[213].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Aphrodite tasvirleri, M.Ö. yak. 420 - 400 yıllarında ortaya çıkar ve dört ana tiple Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Tab. 22).

Birinci ana tipte yer alan oturan, giyimli Aphrodite tasvirleri, tahtta ve sphinks üzerinde oturan alt tipleri ile Nagidos kentinde ve belirsiz (Nagidos veya Aphrodisias) kentte, M.Ö. yak. 420 – 400'den, M.Ö. yak. 333 tarihine kadar, ön yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci ana tipte baş ve büst tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte yer alan baş tasvirleri, Nagidos, Mallos, Tarsos ve belirsiz (Nagidos ? ve Tarsos ?) kentlerde M.Ö. yak. 400 – 380'den, M.Ö. yak. 333 tarihine kadar arka ve ön yüz tasvirleri olarak görülür. İkinci alt tipte yer alan büst tasvirleri ise, belirsiz (Nagidos ?) kente ait sikkede M.Ö. 4. Yy. ve Korykos kentine ait M.Ö. 1.Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi ve Tiberius dönemi sikkelerde, her iki yüzde görülür.

Üçüncü ana tipte ise, ayakta duran Aphrodite tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte yer alan giyimli tipleri, Mallos kentinde M.Ö. yak. 385 – 333, Elaiussa - Sebaste kentinde M.Ö. 1. Yy., Korykos, Seleukeia ve Syedra kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür. İkinci alt tipte yer alan yarı giyimli tipi ise, Lalassis kentinde M.Ö. 1.Yy., Karallia kentinde Crispina ve Septimius Severus

[212] Karayaka, **a.g.e.**, s. 72.; detaylı bilgi için bkz. Dümmler, **a.g.e.**, s.2279 - 85.
[213] J.M. Jones, **A Dictionary of Ancient Greek Coins**, London, 1986., s. 316.

tasvirli, Syedra kentinde Iulia Maesa tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. Üçüncü alt tipte yer alan çıplak tipleri ise,Tarsos kentinde Maximinus, Flavioupolis kentinde Herennia Etruscilia tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Dördüncü ana tipte boğaya binen Aphrodite tasvirleri yer alır. Bu tipler, Soloikentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Oturan, giyimli Aphrodite:

Tip 1.1. Tahtta oturuyor:

Tip 1.1.1. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sphendoneli ve uzun giysili. Sol kolunu dirsekten tahtın kenarlığına yaslamış; ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Sol bitişiğinde, Eros, ¾ cepheden sola, baş profilden sola; sol eli aşağıda, sağ elini Aphrodite'nin sol eline uzatmış.

Nagidos

M.Ö. yak. 420 - 400

A.y.: Ayakta duran, çıplak Dionysos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1.

2. Lederer, Nagidos, 1.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 1.

2. **SG,** 5578.

Res. 293

M.Ö. yak. 380 - 360

A.y.: Ayakta duran, yarı giyimli Dionysos.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5756-7, 8707.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 7-10.

3. Lederer, Nagidos 32a, 33a.

Tip 1.1.2. Ö.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; Aphrodite'nin elinin altında sunak.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 - 385/4

A.y.: Ayakta duran, yarı giyimli Dionysos.

Ref.: 1. Casabonne, type 4.

2. Lederer, Nagidos, 25-6.

Res. 294

Tip 1.1.3. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Stephane giymiş ve uzun giysili. Sol kolunu dirsekten tahtın kenarlığına yaslamış; ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Solda uçan Eros, profilden sağa; Aphrodite'yi taçlandırıyor. Tahtın altında fare, profilden sola.

Nagidos

M.Ö. yak. 360 - 333

A.y.: Ayakta duran, yarı giyimli Dionysos.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 11; Bkz. 12-4.

2. Lederer, Nagidos, 33a.

Res. 295

Tip 1.2. Sphinks üzerinde:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sphinks'in üzerine yan oturmuş. Sol kolunu sphinks'in kanadının üzerine koymuş; sağ elini yukarı kaldırmış, ağzına çiçek tutuyor. Sphinks, profilden sola. Başlık giymiş, kanatları açık.

Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Hermes başı; petasoslu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 255.

2. Traité II, 2, 1520 (Nagidos).

Res. 296

Tip 2. Aphrodite başı / büstü:

Tip 2.1. Aphrodite başı:

Tip 2.1.1. Sphendone giymiş:

Tip 2.1.1.1. Profilden sağa, kolyeli ve küpeli.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 - 380

Ö.y.: Dionysos başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 3.

Res. 297

Ö.y.: Aphrodite başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 15.

2. Traité II, 2, 1528

Res. 297a

Ref.: 1. **SNG France 2,** 20.

2. **SNG v. Aulock** 5760.

Res. 297b

Mallos

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

A.y.: Satrap başı; Pers başlığı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 151.

2. **SNG France 2,** 392.

Res. 298

Tip 2.1.1.2. Ö.y.: ¾ cepheden sağa.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 - 380

A.y.: Dionysos başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 6.

Res. 299

Tip 2.1.1.3. Ö.y.: Profilden sağa. Sphendone (?).

Nagidos

M.Ö. yak. 360 - 333

A.y.: Kantharos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 15.

2. Traité II, 2, 1528.

Tarsos

Datames (M.Ö. 378 - 372)

A.y.: Ares başı; sakallı ve miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante Cilicia,** 81.

2. Traité II, 2, 608.

Res. 300

Tip 2.1.1.4. A.y.: Profilden sola. Sphendone (?).

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Aphrodite veya Hera başı (?);

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 243.

2. Traité II, 2, 1379 (Tarsos).

Res. 301

Bilinmiyor (Nagidos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Herakles büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 220-1.

2. Traité II, 2, 601 (Nagidos).

Res. 302

Tip 2.1.2. Kuleli sur tacı giymiş:

A.y.: Profilden sola. Uzun saçlı; kuleli sur tacı giymiş.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 – 380.

Ö.y.: Tahtta oturan Baal.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10709, 19.11.2013.

Res. 303

Tip 2.1.2. Stephane giymiş (Aphrodite veya Hera):

Tip 2.1.2.1. Profilden sola. Yüksek stephane, yanlarda iki daire ortada palmetle süslü. Kulağında küpe ve boynunda kolye.

Tarsos

M.Ö. yak. 370.

A.y.: Herakles Nemea aslanına saldırıyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 63.

2. Traité II, 2, 1378.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Herakles başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 242.

2. Traité II, 2, 1379 (Tarsos).

Res. 304

Tip 2.1.2.2. Ö.y.: Cepheden. Yüksek stephane, palmetle süslü. Kulağında küpe ve boynunda kolye. Bkz. Tip 2.1.1.4.

Tip 2.2. Aphrodite büstü:

Tip 2.2.1. Tainia giymiş:

A.y.: ¾ profilden sağa. Saçının arka kısmı, uzun örgü kuyruklar halinde. Kulağında küpe, boynunda kolye.

Bilinmiyor (Nagidos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Arethusa başı; cepheden.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 218.

2. Traité II, 2, 600 (Nagidos).

Res. 305

Tip 2.2.2. Diadem giymiş:

Profilden sağa. Saçı arkada topuz şeklinde, bir kısmı boyundan aşağı sarkıyor. Sağ boşlukta, aphlaston; yay şeklinde gövdeli.

Korykos

M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Hermes.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 802-3. (Ö.y.).

2. **SNG v. Aulock** 5681.

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 807.

2. **RPC I,** 3711.

Res. 306

Tip 3. Ayakta duran Aphrodite:

Tip 3.1. Giyimli:

Tip 3.1.1. Sütuna yaslanmış, ¾ profilden sola, baş profilden sola; yanında Hermes:

A.y.: Sağda, uzun giysili. Sol kolunu sütuna yaslamış, sağ elini omuz seviyesinde Hermes'in sırtına uzatmış. Sol ayak ileride, adım atar şekilde. Solda, petasoslu, khylamisli ve kanatlı sandaletli Hermes, ¾ cepheden sola, baş cepheden. Boyun ve omuzları örten khylamis, sol koldan aşağı sarkıyor; yana açtığı ve aşağı uzattığı sağ eliyle kerykeion tutuyor.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

Ö.y.: Tahtta oturan Athena.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5719.

2. **SNG France 2,** 403.

3. **SNG Levante Cilicia,** 155.

Res. 307

Tip 3.1.2. Aphlaston tutuyor=Aphrodite Euploia:

Tip 3.1.2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sphendoneli ve uzun giysili, giysinin ucu; sağ bacaktan son kol dirseğine uzanıp, oradan aşağı sarkıyor. Sol eli belinde, asasını tutuyor; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde aphlaston tutuyor.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 839.

Res. 308

Tip 3.1.2.2. A.y.: Tip 3.1.2.1. ile benzer. Yalnız, Tanrıça gemi pruvası üzerinde duruyor.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Mionnet Suppl.** VII, 223.

Res. 309

Tip 3.1.2.3. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Vücud ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sphendoneli ve uzun giysili, giysinin ucu; sağ bacaktan son kol dirseğine uzanıp, oradan aşağı sarkıyor. Yana açıp, yukarıya kaldırdığı sol elinde asasını; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde aphlaston tutuyor. Sağ ayağının önünde gemi pruvası.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5682.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 811.

3. **SNG France 2,** 1116 var.

Res. 310

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 815.

2. **SNG France 2,** 1119.

Res. 311

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 821.

2. **BMC Cilicia,** 24-5 var.

Res. 312

Tip 3.1.3. Aynaya bakıyor:

Tip 3.1.3.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Vücud 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sphendoneli ve uzun giysili. Sağ eli belinde, yukarıya kaldırdığı sol elinde tuttuğu aynaya bakıyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 762.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 769.

Res. 313

Tip 3.1.3.2. A.y.: Tip 3.1.3.1. ile aynı sahne; Aphrodite'nin her iki yanında Eros'lar; cepheden, başları Aphrodite'ye dönmüş; ellerinde, aşağıdan yukarıya çapraz uzun meşale tutuyorlar.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 773-4.

2. **SNG v. Aulock,** 5839.

3. **SNG France 2,** 1021, 1029 var.

Res. 314

Tip 3.1.3.3. A.y.: Tip 3.1.3.2. ile benzer sahne; sağdaki Eros'un yerinde kaide üzerinde kap ve ondan su içen iki kumru.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1589.

Res. 315

Tip 3.1.3.4. A.y.: Cepheden, baş ¾ cepheden sola. Vücud ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sphendoneli ve uzun giysili, giysinin ucu; sağ bacaktan kol dirseğinin sonuna uzanıp, oradan aşağı sarkıyor. Yana açıp, yukarıya kaldırdığı sol eliyle saçını örtüyor (veya tutuyor); yana açıp, yukarıya kaldırdığı sağ elinde tuttuğu aynaya bakıyor. Sağ ayağının önünde, baş aşağı yunus; vücudu 'S' şeklinde kıvrılmış.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 814.

Tip 3.1.4. Aynaya bakıyor, saçını düzeltiyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sphendoneli ve uzun giysili. Sağ elini yukarıya kaldırmış, tuttuğu aynaya bakıyor; yukarıya kaldırdığı sol eliyle saçını düzeltiyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Ares büstü; miğferli.

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/syedra/CNG_53_23.jpg, 09.07.2013.

Res. 316

Tip 3.2. Yarı giyimli:

Tip 3.2.1. Asasına yaslanmış ağzına çiçek tutuyor; cepheden, baş profilden sola:

Ö.y.: Sphendoneli, kasıktan aşağısı giysili, üst çıplak. Sol eliyle asasına yaslanmış; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle ağzına çiçek tutuyor.

Lalassis

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Akrep.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 562-3.

2. SNG v. Aulock, 5695.

Res. 317

Tip 3.2.2. Giyiniyor; cepheden, baş profilden sola.

Tip 3.2.2.1. A.y.: Sphendoneli, kasıktan aşağısı giysili, üst çıplak. Her iki elini yukarı kaldırmış, sırtından omuzlarının üstüne uzanan giysisini giyiyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Crispina

Ö.y.: Crispina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 356.

Tip 3.2.2.2. A.y.: Tip 3.2.2.1. ile benzer sahne; sol eli kasıkta.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 358.

Tip 3.2.2.3. A.y.: Tip 3.2.2.2. ile benzer sahne; baş profilden sağa.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=2973, 12.12.2013.

Res. 318

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 78.

Res. 319

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Maesa

Ö.y.: Iulia Maesa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 418.

Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 653.

Res. 320

Tip 3.3. Çıplak:

Tip 3.3.1. Athena, Hera ve Paris'le birlikte: Paris'in yargısı;

Tarsos, Maximinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Paris'in Yargısı.

Tip 3.3.2. A.y.: Giysi veya tainia tutuyor, cepheden, baş profilden sola ?. Her iki elini yukarı kaldırmış, boynunun arkasında giysi veya tainia tutuyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1556.

Tip 4. Boğaya binen, giyimli Aphrodite:

A.y.: Profilden sağa. Stephane giymiş ve uzun giysili. Boynuzlarından tuttuğu boğayı, sağa sürüyor. Boğa, ön ayaklarını ileriye uzatmış, ilerliyor. Boğanın önünde veya arkasında bazen baykuş.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Gorgon Medusa başı; aigis üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 871; Bkz. 869 – 70, 872.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 35.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1195, 1197.

Res. 321

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Flavioupolis	
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 3.3.2.
Mallos	
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 2.1.1.1.
M.Ö. yak. 385 - 333	Tip 3.1.1.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 4.
Tarsos	
Datames (M.Ö. 378 - 372)	Tip 1.2.1.1.; Tip 1.2.1.5.
M.Ö. yak. 370.	Tip 2.1.1.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.6.3.; Tip 3.16.
Kilikia Trakheia	
Karallia	
Crispina (Commodus'un eşi)	Tip 3.2.2.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 3.2.2.2.
Korykos	
M.Ö. 1.Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.2.
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 2.2.2.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 3.1.2.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.1.2.3.
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 3.1.3.4.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 3.1.2.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.1.2.3.
Lalassis	
M.Ö. 1. Yy.	Tip 3.2.1.
Nagidos	
M.Ö. yak. 420 – 400.	Tip 1.1.1.
M.Ö. yak. 400 – 380.	Tip 1.1.1.; Tip 2.1.1.1-2.; Tip 2.1.2.
M.Ö. yak. 400 – 385/4.	Tip 1.1.2.
M.Ö. yak. 360 – 333.	Tip 1.1.3.: Tip 2.1.1.3.
Seleukeia	
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 3.1.3.1.

III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.1.3.1-3.
Syedra	
Roma İmpratorluk Dönemi	Tip 3.1.4.
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi, Ölümü. M.S. 175)	Tip 3.2.3.2.
Lucilla (Lucius Verus'un eşi, Ölümü. M.S. 182)	Tip 3.2.3.2.
Iulia Maesa (Severus Alexander'ın büyükannesi)	Tip 3.2.3.2.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 3.2.3.2.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.2.
Bilinmiyor (Nagidos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 2.1.1.4.; Tip 2.2.1.
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 2.1.1.4.; Tip 2.1.2.1-2.

Tab. 22. Aphrodite tip cetveli[214].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerindeki Aphrodite tasvirlerinden, birinci ana tipte yer alan oturan tasvirlerinin tamamı (Tip 1) ve ikinci ana tipteki baş ve büst tasvirlerinin tamamına yakını (Tip 2), Roma İmparatorluk Dönemi öncesine aittir. Bu tiplerin büyük bir kısmı ise, Nagidos kenti sikkelerinde görülür.

M.Ö. yak. 420'lerde başlayan oturan tiplerin hepsinde tanrıça ön yüzde yer alır, arka yüzde ise tamamına yakınında Dionysos'un baş ve ayakta duran tasvirleri yer alır. Tanrıçanın bu tipleri, elinde tuttuğu phiale, yanındaki sunak ve Eros'la doğrudan kültle ilişkilidir. Tasvirlerden anlaşıldığı kadarıyla bu dönemde kentte Aphrodite ve Dionysos kültü hakimdi.

İkinci ana tipte yer alan baş ve büst tasvirleri de, Korykos kentine ait tipler dışında M.Ö. yak. 400/380 - M.Ö. yak. 333 tarihlerine aittir. Bu tipler de, yine ağırlıklı olarak Nagidos kentinde görülürler. Ayrıca, Mallos, Tarsos ve belirsiz (Nagidos ? ve Tarsos ?) kentlerde de bu tipler görülür.

[214] Tip 1. Oturan, giyimli Aphrodite.; Tip 2. Aphrodite başı / büstü.; Tip 3. Ayakta duran Aphrodite.; Tip 4. Boğaya binen, giyimli Aphrodite.

Birinci ve ikinci ana tipte yer alan Aphrodite tasvirleri, tanrıçanın kültünün bölgede erken tarihlerden itibaren varlığını gösterir. Özellikle, Nagidos kenti öne çıkar. Buna ek olarak Tarsos ve Mallos kentlerinde de tanrıçanın erken dönem tasvirleri yer alır. Korykos kentinde ise, M.Ö. 1. Yy.'dan itibaren tasvirleri görülmeye başlar.

Üçüncü ana tipte ise, ayakta duran Aphrodite tasvirleri giyimli, yarı giyimli ve çıplak tasvirlerinden oluşan alt tipleri ile görülür. En erken tasviri Mallos kentinde M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli sikkenin arka yüzünde görülür. Elaiussa - Sebaste ve Lalassis kentlerine ait M.Ö. 1. Yy.'a ait iki tip dışındaki bütün tipler Roma İmparatorluk Dönemi'ne aittir. Bu tipler içerisinde, en bilinen tasvir, diğer sanat eserlerinde de görülen Hera ve Athena ile giriştikleri güzellik yarışması sahnesidir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Paris'in Yargısı).

İlk üç ana tipte yer alan tasvirlere göre, tanrıçanın kültünün öne çıktığı kentler Nagidos, Mallos ve Korykos kentleridir.

Dördüncü ana tipte boğaya binen Aphrodite tasvirleri ise yalnızca Soloi – Pompeiopolis kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Bu tipin mitolojik bir olayla ilişkisi olması muhtemeldir.

Sonuç olarak, tanrıçanın tasvirleri ağırlıklı olarak Kilikia Trakheia kentlerinde görülür. Kültü açısından, erken dönem için Nagidos ve Mallos kentleri, M.Ö. 1. Yy.'dan itibaren ise Korykos kenti öne çıkar.

Bölgedeki Aphrodite'nin tiplerini incelendiğinde, tanrıçanın karakteriyle uyumlu olarak "güzel ve bakımlı" kadın tipleri görülür. Değişik saç tipleri, bunu tamamlayan başlıklar, giysiler ve aksesuarlar tasvirlerde en dikkati çeken ayrıntılardır. Bu nedenlerden dolayı olacak ki, bölge kentlerine ait Roma İmparatorluk dönemi sikkelerindeki tiplerinde, ön yüzlerde imparatoriçe tasvirleri sıkça görülmektedir. Nitekim, Tarsos kentine ait Maximinus dönemi sikkesinde tasvir edilen mitolojik sahnenin neticesinden de anlaşılacağı gibi, Aphrodite tanrıçaların da en güzelidir.

1.2.2. Artemis

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Artemis[215], Yunan pantheonunun çok yönlü tanrıçasıdır. Zeus ve Leto'nun kızı ve Apollon'un ikiz kardeşidir[216]. Anadolu veya Yunanistan kökenli olduğuna dair farklı görüşler bulunmaktadır.

Tanrıça, kültünün yayılım gösterdiği İtalya, Yunanistan ve Anadolu'da M.Ö. 2. Binyıl'ın ikinci yarısından itibaren, değişik isimlerle anılmış ve farklı nitelikleri ile tapınım görmüştür[217]. Tanrıçanın en yoğun tapınımı ise Anadolu'dadır[218]. Bu durum O'nun, kültsel bakımdan geçmişi çok eskilere kadar uzanan, doğa ve bereket tanrıçası Kybele ile olan yakın benzerliğinden kaynaklanmaktadır[219].

Antik kaynaklarda "güzel", "bakirelerin en güzeli" olarak nitelendirilen tanrıça, aynı zamanda "avcı", "ışık", "Ay", "bereket" ve "kent tanrıçası"; şehirlerin, yolların, limanların ve hayvanların koruyucusudur.

Sanat eselerinde bu nitelikleriyle özdeşleşen belirteçleri ile sürekli hareket halinde veya kült heykeli olarak tasvir edilmiştir. Artemis'in başlıca belirteçleri ok, yay, meşale ve mızraktır. Kutsal ağaç olarak defne, hayvanlardan ayı, geyik, köpek, boğa ve domuz onun sembolleridir[220].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Artemis tasvirleri ayakta duran, giyimli ve büst tasvirlerinden oluşan iki ana tipi ve bunların alt tipleri ile IV. Antiokhos Epiphanes Dönemi'nden, Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar görülür (Tab. 23).

---

[215] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Th. Schreiber, "Artemis", **Roscher ML** I, 1884, s.558 - 608.; K. Wernicke, "Artemis", **RE** II-1, 1896, s. 1336 - 1440.; L. Kahil, N. Icard, "Artemis", **LIMC** II-1, 1984, s.618 - 753.; G. Çelgin, **Artemis: Eski Yunan Dininde ve Mitolojisinde**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1986.; Y.Albayrak, **Anadolu'da Artemis Kültü**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstittüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

[216] Schreiber, **a.g.e.**, s. 558 vd.

[217] Çelgin, **a.g.e.**, s.5.

[218] Albayrak, **b.a.**

[219] T. Korkut, "Adak Sunaklar Işığında Likya'da Artemis Kültü", **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı Eurgetes Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğluzum 65. Geburtstag**, Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 2008, s.727-8.

[220] Karayaka, **a.g.e.**, s. 92-3.

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Artemis tasvirlerinin en erken tarihli tipi, Mopsuhestia kentinde IV. Antiokhos Epiphanes Dönemi'ne ait sikkenin arka yüzünde görülür. Bu tip, bölge genelinde Gallienus Dönemi'ne kadar arka yüz tasviri olarak görülür.

İkinci ana tipte Artemis baş ve büstleri yer alır. Birinci alt tipte yer alan, Artemis (veya Demeter ?) başı, Soloi kentine ait M.Ö. 164 – 1. Yy. tarihli sikkenin ön yüzünde yer alır. İkinci tipte yer alan büst tasvirleri ise, yine Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlenen sikkede ortaya çıkar ve Adana, Seleukeia, Aigeai, Korykos, Anazarbos, Hierapolis - Kastabala ve Mopsuhestia kentlerinde Gallienus Dönemi'ne kadar her iki yüzde görülür.

Üçüncü ana tipte ise, tahtta oturan Artemis Perasia tasvirleri yer alır. Bu tipler, yalnız Hierapolis – Kastabala kentinde, M.Ö. 2. – 1. Yy.'a tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Artemis:

Tip 1.1. Yay tutuyor (bazen yay ve ok), sadaktan ok çekiyor:

Tip 1.1.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kısa khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol elinde yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor.

Mopsuhestia

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1302.

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Apollon başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1315-8.

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Apollon başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1325.

2. v. Aulock, Mopsos, 14.

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1327.

2. **RPC II,** 1742.

Res. 322

Epiphaneia

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1805-6.

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer sahne; sol el bel seviyesinde yukarıya kalkmış.

Anemurion

Kommagene Krallığı

IV. Antiokhos (M.S. 38 - 72)

Ö.y.: IV. Antiokhos büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren III,** 819.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1329.

2. v. Aulock, Mopsos, 28.

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 461.

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5856.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 463.

Res. 323

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 1251.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 422.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Balbinus (M.S. Nisan - Temmuz 238)

Ö.y.: Balbinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1779.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1150.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1195.

2. **Lindgren I,** 1648.

Res. 324

Tip 1.1.3. ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa; yanında geyik:

Tip 1.1.3.1. A.y.: Kısa khiton giymiş. Göğüs seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol elinde yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor. Sağ boşlukta, ayaklarının önünde; ayakta duran geyik, profilden sağa, baş geriye.

Adana

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Apollon büstü; omzunda sadak, sağ boşlukta defne dalı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1223.

2. Bkz. Levante, Adana, 158.

Res. 325

Anemurion

Kommagene Krallığı

IV. Antiokhos (M.S. 38 – 72)

Ö.y.: IV. Antiokhos büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 101.

2. **RPC I,** 3704.

Res. 326

Roma İmparatorluk Dönemi

Titus (M.S. 79 - 81)

Ö.y.: Titus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 106.

2. **RPC I,** 1701.

Res. 327

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1557.

Tip 1.1.3.2. A.y.: Tip 1.1.3.1. ile benzer sahne; uzun khiton giymiş;

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü, kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 490.

Tip 1.1.3.3. A.y.: Tip 1.1.3.2. ile benzer sahne; geyik yere çökmüş:

Selinus

Kommagene Krallığı

Iotape

Ö.y.: Iotape büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 457-8.

2. **RPC I,** 3702.4.

Res. 328

Tip 1.1.3.4. A.y.: Tip 1.1.3.1. ile benzer sahne; sol boşlukta geyik, profilden sola, baş geriye.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 497.

Tip 1.1.3.5. A.y.: Tip 1.1.3.4. ile benzer sahne; Artemis, sol elini omuz seviyesinde düz olarak ileriye uzatmış, yay tutuyor (ok atmaya hazırlanıyor).

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunda yay.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 505.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 522.

Res. 329

Tip 1.1.4. ¾ cepheden sola, baş profilden sağa; yanında geyik:

A.y.: Kısa khiton giymiş. Aşağıya uzattığı, vücuduna bitişik sol elinde yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor. Sağ ayağının önünde, ayakta duran geyik, profilden sola, baş geriye.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 491.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 -161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1335.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 38.

Tip 1.1.5. ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa; yanında köpek ve yanan sunak:

A.y.: Kısa khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol elinde yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor. Sağ boşlukta, köpek; sol boşlukta, yanan sunak.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 1349.

Tip 1.1.6. Cepheden sağa, baş profilden sağa; başında geyik boynuzu:

A.y.: Kısa khiton giymiş, başında iki geyik boynuzu. Giysisi (veya khylamis) sırtından geriye uçuşuyor. Yana açıp, bel seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol elinde yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Grodianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 391.

2. **SNG France 2,** 1665.

3. **SNG Levante Suppl.,** 285.

Res. 330

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1733.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1151.

Res. 331

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1180.

2. **BMC Cilicia**, 317.

3. **SNG Cop.,** 406.

Tip 1.1.7. ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa; başında geyik boynuzu, yanında geyik:

A.y.: Tip 1.1.7. ile benzer; sağ boşlukta, ayaklarının önünde ayakta duran geyik, profilden sağa, baş geriye.

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

II.Philippus (M.S. 247 - 249)

Ö.y.: II. Philippus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 896.

Res. 332

Tip 1.1.8. ¾ cepheden sola/sağa, baş profilden sağa (ok ve yay tutuyor); yanında köpek (bazen köpek ve geyik):

Tip 1.1.8.1. Yanında köpek:

A.y.: Kısa khiton giymiş. Yana açıp, bel seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol elinde ok ve yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor. Sol boşlukta, ayaklarının önünde ileri hamle yapan köpek; profilden sola, baş geriye.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 1441

Res. 333

Tip 1.1.8.2. Yanında köpek ve geyik:

A.y.: Kısa khiton giymiş. Yana açıp, bel seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol elinde ok ve yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor. Sağ boşlukta, ayaklarının önünde ileri hamle yapan köpek; profilden sağa, baş geriye. Sol boşlukta, ayakta duran geyik, profilden sola.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1156.

Tip 1.1.9. ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa (ok ve yay tutuyor):

A.y.: Kısa khiton giymiş. Yana açıp, bel seviyesinde yukarıya kaldırıp, ileri uzattığı sol elinde ok ve yay tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle omzundaki sadaktan ok çekiyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1175.

Res. 334

Tip 1.2. Yay ve ok tutuyor; yanında geyik (?):

A.y.: Cepheden, baş profilden sola (?). Kısa khiton giymiş, omzunda sadak. Her iki elini aşağıya uzatmış; sol elinde yay, sağ elinde ok tutuyor. Sağ boşlukta, geyik.

Adana

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Artemis büstü; omzunda sadak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1222.

2. Bkz. Levante, Adana, 153-6.

Tip 1.3. Mızrağına yaslanmış:

A.y.: Cepheden. Kısa khiton giymiş, omzunda sadak. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış; sol elini aşağıya uzatmış.

Pompeiopolis

M.Ö. yak. 66 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Pompeius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 879.

Res. 335

Tip 1.4. Asasına yaslanmış:

Tip 1.4.1. Phiale tutuyor (Artemis ?):

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Uzun khiton giymiş. Yana açıp, yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 405.

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 409.

Tip 1.4.2. Nar tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Uzun khiton giymiş, omzunda sadak. Yukarı kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; yukarı kaldırıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sağ elinde nar tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 407.

Res. 336

Tip 1.5. Nar ve dal tutuyor (Artemis ?):

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Uzun khiton giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sol elinde dal; yana açıp, omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde nar tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 406.

Res. 337

Hadrianus (M.S. 117 - 118)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 72.

Res. 338

Tip 1.6. Bilinmeyen bir nesne tutuyor:

A.y.: ¾ Cepheden sağa, baş profilden sağa. Uzun khiton giymiş, omzunda sadak. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde bilinmeyen bir nesne tutuyor; sağ eli belinde.

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 459.

Tip 1.7. Yay ve bilinmeyen bir nesne tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Uzun khiton giymiş, omzunda sadak. Bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sol elinde bilinmeyen bir nesne tutuyor; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde yay tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 414.

Res. 339

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren I**, 1608.

Tip 1.8. Artemis kült heykeli:

Tip 1.8.1. Artemis (?). A.y.: Cepheden. Giysili, mumya şekilinde bir vücuda sahip.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180) ve Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Marcus Aurelius ve Lucius Verus büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 847.

2. Bkz. v. Aulock, E. Sebaste, 44, 3.

Crispina

Ö.y.: Crispina büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1170.

Res. 340

Tip 1.8.2. Artemis (?); distil kemer (veya tapınak) içerisinde:

Elaiussa – Sebaste, Iulia Domna, Iulia Mamaea, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Artemis Tapınağı.

Tip 1.8.3. Artemis (?). A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Uzun saçlı, kalathoslu; baş ve ön kollar hariç, tüm vücud mumya biçimli bir giysi içerisinde. Bel seviyesinde yanlara açtığı her iki elinde, aşağıya uzanan şerit şeklinde bir nesne tutuyor. Sağ ve sol boşluklarda ayakta duran geyikler; profilden sağa ve sola; başları geriye.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 854.

Tip 1.8.4. A.y.: Cepheden. Yuvarlak kaide üzerinde. Baş ve ön kollar hariç, tüm vücud mumya biçimli bir giysi içerisinde. Küçük bir taç giymiş. Ön kollar ve baş üzerindeki taç hariç, birinciyle uyumlu hat izleyen ikinci bir giysi (veya örtü) tüm vücudu örtüyor. Aşağıya doğru uzattığı sağ elinde ve yukarıya kaldırdığı sol elinde dal tutuyor; sağ elinin altında, ayakta duran geyik, profilden sola, baş geriye; sol elinin altında, ayakta duran köpek, profilden sağa, baş geriye.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 500.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 513.

Res. 341

Tip 1.8.5 A.y.: Tip 1.8.4 ile benzer tip; köpek yok.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 506-7.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =5868, 15.10.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 513, 519, 521.

Res. 342

Tip 1.9. Yanında sadak ve geyik; iki ağacın ortasında:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Kısa khiton giymiş. Solda palmiye ağacı; Artemis'in sağ ayağının yanında sadak; sağda ağaç, ağacın sağında geyik.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1033.

Res. 343

Tip 1.10. Yay tutuyor; yanında köpek; Hermes'ten kaçıyor:

A.y.: Sağda Hermes. Boyun ve omuzlarını örten khylamis, sol kolundan aşağı sarkıyor. Kalçasındaki sol elinde, aşağıdan yukarı kerykeion; yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Solda, kısa khitonlu Artemis, ¾ cepheden sola, baş sağa, Hermes'ten kaçıyor. Sağ elinde yay tutuyor; sol eli göğsünde. Altta köpek, profilden sola, baş geriye; koşuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; Defne.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 771.

Res. 344

Tip 2. Artemis başı / büstü:

Tip 2.1. Artemis veya Demeter başı:

Ö.y.: Stephane giymiş, profilden sağa. Saçları, arkadan bağlı, dökümlü.

Soloi

M.Ö. 164 – 1.Yy.

A.y.: İkili cornucopia.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 865.

2. **SNG France 2,** 1209.

Res. 345

Tip 2.2. Artemis büstü:

Tip 2.2.1. Diadem giymiş:

Tip 2.2.1.1. Ö.y.: Profilden sağa. Giyimli, diadem giymiş, Saçları, arkadan bağlı dökümlü; sol omzunda, sadak ve yay.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Athena; miğferli, kalkan ve şimşek tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 241.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 859-60.

3. Bkz. **BMC Cilicia**, 39-40.

4. Bkz.**SNG France 2,** 1189-90.

Res. 346

Tip 2.2.1.2. Ö.y.: Tip 2.2.1.1. ile benzer tip; yay yok.

Adana

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Artemis; omzunda sadak, yay ve ok tutuyor. Bkz. Tip 1.3.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1222.

Tip 2.2.1.3. A.y.: Profilden sağa. Giyimli. Saçları, arkadan bağlı dökümlü; sol omzunda, sadak ve yay. Sağ boşlukta dal.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy.- Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; korinth miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 707.

2. Bkz. Nicolet, Seleucie, 27, 17-8.

Res. 347

Tip 2.2.1.4. Başının üzerinde hilal:

A.y.: Profilden sola. Giyimli, diadem giymiş. Başının ön kısmında hilal. Saçları, arkadan bağlı dökümlü; sağ omzunda, sadak.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Helios başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1703.

Tip 2.2.2. Kanatlı (?) başlık giymiş:

Ö.y.: Profilden sağa. Giyimli. Üzerinde iplerle bağlanmış üç yuvarlak nesne bulunan kanatlı (?) başlık giymiş. Sol omzunda, sadak ve yay.

Korykos

M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran, çıplak Apollon; sütuna yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 811.

2. **SNG France 2,** 1098.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 796-800.

Res. 348

Tip 2.2.3. Artemis Perasia:

Tip 2.2.3.1. A.y.: Giyimli, örtülü ve sivri uçlu başlıklı, profilden sağa. Sağ boşlukta, yanan meşale.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Demeter büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1380.

2. **SNG France 2,** 2026.

Res. 349

Tip 2.2.3.2. A.y.: Giysili, örtülü ve sur taçlı, profilden sağa. Sağ boşlukta, yanan meşale.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. yak.150 - 211

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. Yayınlanmamış, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid=6364, 19.10.2013.

Res. 350

Tip 2.2.4. Sabina büstü; Artemis olarak:

A.y.: Profilden sağa. Saçları üst kısımda toplu ve diadem giymiş. Sol omuzda sadak.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 – 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.:1. (Çevrimiçi), 1. http://www.wildwinds.com/coins/ric/hadrian/_mopsus_AR4Drachm_Prieur_725A.jpg, 12.11.2013.

Res. 351

Tip 2.2.5. Omzunun arkasında hilal; Selene veya Artemis büstü:

Tip 2.2.5.1. A.y.: Baş profilden, gövde ¾ profilden sağa. Giyimli, saçı önde ve ensede topuz şeklinde bağlanmış. Omzunun arkasında hilal.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.,** 694.

Res. 352

I. Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 61.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1527.

3. **Lindgren I,** 1451.

Res. 353

Tip 2.2.5.2. A.y.: Tip 2.2.5.1. ile aynı. Sağ boşlukta yedi yıldız.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volisianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 359.

2. **Ziegler Kaiser.,** 783.

3. **SNG Cop.,** 55.

Res. 354

Tip 2.3. Artemis ve Apollon büstü, karşılıklı:

Tip 2.3.1. Arkadan bağlı dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sola:

Tip 2.3.1.1. Seleukeia, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi, Hadrianus, Ö.y. – A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.2.

Tip 2.3.1.2. Seleukeia, Commodus, Caracalla, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.2.

Tip 2.3.2 A.y.: Diadem giymiş, arkadan bağlı dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sola: Seleukeia, Severus Alexander, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.2.

Tip 2.4. Artemis Tykhe ve Apollon büstü, karşılıklı:

Tip 2.4.1. Solda, Artemis Tykhe büstü; kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı, giyimli, profilden sağa:

Tip 2.4.1.1. Seleukeia, III. Gordianus ve Tranquilina, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.3.1.

Tip 2.4.1.2. Seleukeia, I.Philippus, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.3.2.

Tip 2.4.2. Sağda, Artemis Tykhe büstü; kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı, giyimli, profilden sola:
Seleukeia, Trebonianus Gallus, I.Valerianus, Gallienus, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.3.3.

Tip 3. Tahtta oturan, giyimli Artemis Perasia:

Tip 3.1. A.y.: Tahtta oturan, giyimli Artemis Perasia, ¾ profilden sola. Polos giymiş. Sol eli belinde; ileriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor. Tahtın altında, kartal.
Hierapolis - Kastabala
M.Ö. 2 – 1. Yy.
Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.
Ref.: 1. **SNG France 2,** 2208.
2. **SNG Cop.,** 142.
3. **SNG Levante – Cilicia,** 1564

Res. 355

Tip 3.2. A.y.: Tip 3.1. ile benzer; kartal yok, sağ boşlukta çam ağacı.
Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2. – 1. Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1507.

2. **SNG France 2,** 2219 var.

Res. 356

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.3.1.; Tip 1.2.; Tip 2.2.1.2.
Aigeai	
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 2.2.1.4.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.1.2.
Anazarbos	
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 2.2.3.1.
Tranqullina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 2.2.5.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.5.1.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.2.5.2.
Augusta	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.2.
Epiphaneia	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.1.
Flavioupolis	
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.1.3.1.
Hierapolis - Kastabala	
M.Ö. 2 – 1 Yy.	Tip 3.1.-2.
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. yak. 150 - 211)	Tip 2.2.3.1.
Mopsuhestia	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.1.
M.Ö. 2. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.1.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.1.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.1-2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.2.4.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.1.4.
Macrinus (M.S. 217 - 218)	Tip 1.1.5.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 2.2.1.1.

M.Ö. 164 – 1.Yy.	Tip 2.1.
M.Ö. yak. 66 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.3.
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.7.
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.6.
I. Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.2.; Tip 1.1.6.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.1.8.1-2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.9.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.6.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
IV. Antiokhos (M.S. 38 – 72)	Tip 1.1.2.; Tip 1.1.3.1.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.3.2.
Titus (M.S. 79 – 81)	Tip 1.1.3.1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.4.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 1.1.3.4.
I. Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.8.4.
Herennia Etruscilla	Tip 1.1.3.5.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.8.5.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.8.4-5.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.3.5.
Elaiussa - Sebaste	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.8.1.
Crispina (Commodus'un eşi)	Tip 1.8.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.8.2.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 1.8.2.
Tranqullina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 1.8.3.
Korykos	
M.Ö. 1.Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.2.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.1.3.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 2.3.1.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.3.1.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.3.1.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.3.1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.3.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.9-10.; Tip 2.4.1.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.4.1.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.4.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.4.2.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.4.2.
Selinus	
Iotape (IV.Antiokhos'un eşi)	Tip 1.1.3.3.

Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.6.
Lucilla (Lucius Verus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.1.2.
Syedra	
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 1.4.1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.4.2.; Tip 1.5.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.4.1.; Tip 1.5.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.7.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.7.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.2.

Tab. 23. Artemis tip cetveli[221].

Değerlendirme:

Bölge genelinde görülen birinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Artemis tasvirlerinin (Tip 1), en erken tipi Mopsuhestia kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes dönemine ait sikkenin arka yüzünde görülür ve Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını devam ettirir. Bu tiplerin büyük bir çoğunluğu Artemis Hekatebolos tipinin çeşitlemeleridir. Bu tipte; 1- Sırtında sadakla ayakta duran, 2- Sadakla birlikte vücuda bitişik yay tutan, 3- Sadaktan ok çeken ve elini yukarı kaldırmış yay tututan 4- Sadaktan ok çeken, elini omuz seviyesinde düz olarak ileri uzatıp yay tutan ve atışa hazırlanan şeklindeki çeşitlemelerle, ok atma eyleminin bütün evreleri tasvir edilmiştir. Bu tasvirlerde tanrıçaya, bazen geyik/ler, bazen de köpek eşlik etmektedir (Tip 1.1-10).

Bu ana tipin alt tiplerinden birinde ise, tanrıçanın kült heykelleri görülür (Tip 1.8.). Anemurion ve Elaiussa kentlerinde görülen bu heykellerin, mumya şekilli olması, muhtemelen Mısır etkisinden kaynaklanmaktadır. Zira, Hellenistik Dönem'den itibaren Anemurion ve çevresindeki kentler; M.Ö. 1. Yy.'dan itibaren de Elaiussa - Sebaste kenti[222] Ptelomaioslar etkisinde kalmıştır. Diğer taraftan, figür

[221] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Artemis.; Tip 2. Artemis başı / büstü.; Tip 3. Tahtta oturan, giyimli Artemis Perasia.

[222] Kent, M.Ö. 40-39 yılında M. Antonius tarafından başında kraliçe VII. Kleopatra bulunan Ptolemaioslar'a bırakılmıştır.

yine ikonografik olarak Magnesia'da tapınağı bulunan Artemis Leukophryene[223] tipi ile benzerlikler göstermektedir.

İkinci ana tipte Artemis başı ve büstleri yer alır (Tip 2). Genellikle diadem giymiş ve giysili olan büst tasvirleri de, M.Ö. 2.'da ortaya çıkar. Bazen omzunda yay ve sadak bulunur. Yalnız tasvir edildiği gibi, Seleukeia'ya özgü tiplerinde, kardeşi Apollon'la birlikte de tasvir edilmiştir.

Birinci alt tipte yer alan, Artemis (veya Demeter ?) başı, Soloi kentine ait M.Ö. 164 – 1. Yy. tarihli sikkenin ön yüzünde yer alır (Tip 2.1.). İkinci alt tipte yer alan büst tasvirleri ise, yine Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlenen sikkede ortaya çıkar ve Adana, Seleukeia, Aigeai, Korykos, Anazarbos, Hierapolis Kastabala ve Mopsuhestia kentlerinde Gallienus dönemine kadar ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 2.2.). Bu tipler içerisinde, Seleukeia kentinde kardeşi Apollon'la karşılıklı büstleri görülen Artemis, Severus Alexander Dönemi'ne kadar kendi ikonografisinde tasvir edilmişken, III. Gordianus Döenmi'nden sonra başına bir kalathos eklenerek, Artemis - Tykhe olarak senkretize etilmiştir (Tip 2.4.). Yine, Hierapolis – Kastabala ve Anazarbos kentlerinde görülen Artemis Perasia[224] tipi de, tanrıçanın bölgeye özgü bir diğer tasviridir (Tip 2.2.3). Perasia, Hierapolis - Kastabala kentinin, kökeni Anadolu tanrıçası Kubaba (=Kybele) dayanan tanrıçasıdır. Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde tanrıça adına bu kentte Pan – Hellenik oyunlar düzenlenmekteydi.

Artemis Perasia, üçüncü ana tipte ise, tahtta oturan tipleriyle görülür. Bu tipler, yalnız Hierapolis – Kastabala kentinde M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde yer alır (Tip 3.1-2.).

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde Artemis tasvirleri, hem Anadolu'da çok sevilen Kybele ve Artemis Ephesia gibi ana tanrıça kültünün bir devamı şeklinde, hem de bir Ay tanrıçası olarak sikkeler üzerinde yer alır. En çok tasviri yapılan epithetonu hekatebolos'tur. Diğer dikkat çeken tipler ise, bölgeye özgü Artemis Perasia ve Artemis – Tykhe'dir. Sikkelere göre kültünün bulunduğunu söyleyebileceğimiz kentler; Seleukeia, Elauissa - Sebaste, Anemurion, Hierapolis –

[223] Bu tip hakkında daha geniş bilgi için bkz. H. Üreten, "Magnesia ad Maeandrum ve Artemis Leukophryene: Hellenistik Dönem Kraliyet Mektuplarının Katkılarına Bir Bakış, **History Studies International Journal of History**, Vol. 4, 2, 2012, s. 373 -392.
[224] Strabon, **Geographika**., XII.2, 7.

Kastabala, Soloi - Pompeipolis, Aigeai, Tarsos, Adana, Mopsuhestia, Selinus, Syedra, Lyrbe'dir.

1.2.3. Athena

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Athena[225], eski Yunan pantheonunda savaşçı kimliğiyle öne çıkmış, zeka tanrıçasıdır. Hesiodos'a göre, Zeus ile Metis'in kızı olan Athena'nın doğumu, tanrının başından olmuştur[226]. Genellikle, kökeninin Girit'teki Yılanlı Tanrıça'ya dayandığı kabul edilir. Athena, "zekanın ve mantığın", "ip eğirmenin ve dokumanın", "ağaç yetiştiriciliği ve tarımın" ve "kentlerin koruyucu" tanrıçasıdır[227]. Yunan pantheonunda diğer bir savaş tanrısı olan ve kaba şiddete dayalı mücadele eden Ares'in aksine, akıl ve mantıkla hareket eden bir karakteri vardır. Kendi kenti olan Atina merkezli kültü; Yunanistan, Adalar, İtalya ve Anadolu'da oldukça yaygındır.

Pallas Athena, tanrıçanın en erken adıdır. Bunun dışında, bazı farklı niteliklerini temsil eden tipleri için kullanılan Parthenos, Promakhos, Polias, Palladios, Gorgophonos en bilinen sıfatlarıdır[228].

Athena Yunan sanat eserlerinde tahtta oturan, ayakta duran veya hareket halinde ve baş ve büstleri ile tasvir edilir. Bu tiplerde tanrıça, genellikle savaşçı yönünü yansıtan miğfer, zırh, kalkan ve mızrak gibi belirteçleri ile görülür. Baykuş, horoz ve yılan onun kutsal hayvanları; zeytin ağacı kutsal bitkisidir.

Tanrıçanın Roma'daki karşılığı Minerva'dır[229]. Iuno ve Iupiter ile birlikte oluşturdukları ve "Capitolium Üçlüsü" denilenen tapınım, Roma'da oldukça önemliydi[230].

---

[225] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. W.H. Roscher , A. Furtwangler, "Athena", **Roscher ML** I, 1884, s. 675-685.; F. Dümmler, "Athena", **RE** II-2, 1896, s. 1941 – 2020.; P. Demargne, "Athena", **LIMC** II-1, 1984.; F. Heichelheim, "Minerva", **RE** XV II, 1932, s. 1774 - 1805.
[226] Hesiodos, **Theogonia.**, 886 vd.; 924 vd.
[227] Karayaka, **a.g.e.**, s. 112.
[228] Agizza, **a.g.e.**, s. 42.; Erhat, **a.g.e.**, s. 65 vd.
[229] Heichelheim., **b.a.**
[230] Jones,1990, **a.g.e.**, s.185 vd.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Athena tasvirleri dört ana tiple, belirsiz olanlarla birlikte bölge genelinde 35'den fazla kentte, M.Ö. yak. 410 – 375'den Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür.

Birinci ana tipte tanrıçanın baş / büst tasvirleri yer alır. Attika veya Korinth miğferli bu tipler, Soloi kentinde M.Ö. yak. 410 - 375 tarihlerinde baş; M.Ö. yak. 333 – 323'de büst tasvirleri olarak ortaya çıkar ve sikke basımının olmadığı dönemler hariç, bölge genelinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, her iki yüzde de varlığını sürdürür.

İkinci ana tipte yer alan tahtta oturan, giyimli Athena tasvirleri, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 389 – 375 tarihli sikkelerde ortaya çıkar ve sikke basımının olmadığı dönemler hariç, bölge genelinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar arka yüz tasvirleri olarak varlığını sürdürür.

Üçüncü ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Athena tasvirleri, en erken Holmoi kentine ait M.Ö. 4. Yy.'a tarihli sikkede bir örnekle görülür. Diğer tipler M.Ö. 2. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, bölge genelinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Dördüncü ana tipte ise, tanrıça (veya Kybele) aslana binmiş şekilde tasvir edilmiştir. Bu tip ise, Tarsos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tip 1. Athena başı / büstü:

Tip 1.1. Athena başı:

Tip 1.1.1. Attika miğferli:

Tip 1.1.1.1. Ö.y.: Profilden sağa. Miğfer; sorguçlu ve yanlarda griffon kabartmalı.
Soloi
M.Ö. yak. 410 - 375.
A.y.: Asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 43.

2. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5865.

3. Bkz. Traité II, 2, 1421, 1426.

Res. 357

Ref.: 1. Casabonne, type 5.

Res. 358

Tarsos

Geç Pers Satrapları Dönemi

Balakros (M.Ö. yak.333 - 323).

A.y.: Kalkan.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 489.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 123.

Res. 359

Holmoi

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Apollon Sarpedonios başı; sakallı erkek başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 35.

2. **SNG v. Aulock,** 5580.

Res. 360

A.y.: Sakallı erkek başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 36.

Res. 361

Bilinmiyor (Holmoi ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Apollon Sarpedonios (?) başı.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/_coins/greece/ cilicia/uncertain/ hemiobol_1.jpg, 09.06. 2013.

Res. 362

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; kartal tutuyor, solda thymiaterion.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 244.

2. Traité II, 2, 1380 (Tarsos).

Tip 1.1.1.2. Ö.y.: Profilden sola.

Kelenderis

M.Ö. 410 - 375

A.y.: Pegasos ön gövdesi.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 15.

2. Bkz. **SNG France 2,** 103-7.

Res. 363

Soloi

M.Ö. yak. 400 - 350.

A.y.: Asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 194.

2. **BMC Cilicia,** 20 var.

Res. 364

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

A.y.: Kanatları açık kuğu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 166-7.

Res. 365

Tip 1.1.1.3. Ö.y.: ¾ cepheden sola.

Issos

M.Ö. yak. 385 - 375

A.y.: Genç Herakles başı.

Ref.: 1. Casabonne, type 6.

Res. 366

Tip 1.1.1.4. Ö.y.: Cepheden.

Bilinmiyor (Kelenderis ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Pegasos.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=1773, 15.10.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 253.

Res. 367

Tip 1.1.1.5. Ö.y.: Athena (?) çift yüzlü (janiform). Kulaklarında küpe.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Genç Herakles büstü; boynunun etrafında aslan postu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 245.

2. Traité II, 2, 1382 (Tarsos).

Res. 368

Tip 1.1.2. Korinth Miğferli:

Ö.y.: Profilden sağa. Sorguçlu miğferli, boynunda bazen kolye.

Aigeai

M.Ö. 164- Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1666; Bkz. 1641-5, 1652-3, 1667-70, 1673.

2. Bkz. Bloesch, Aigeai, 173; Bkz. 62, 67-72, 101-1, 108, 182, 186, 178, 210.

Res. 369

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy.-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Nike; çelenk tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 1013.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 680-9.

Res. 370

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. yak. 1. Yy. – M.S. 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran çıplak Poseidon; tridente ve dizine yaslanmış; sağ ayağı gemi pruvası üzerinde:

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 224.

Res. 371

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: İki Dioskur miğferi; üstlerinde yıldız, aralarında harpa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 648.

2. Staffieri, Olba, 36.

Res. 372

Tip 1.2. Athena büstü:

Tip 1.2.1. Attika miğferli:

Tip 1.2.1.1. A.y.: Cepheden, baş ¾ cepheden sola. Üç sorguçlu ve sağa sola uçuşan püsküllü miğferli; uzun saçlı, küpeli ve kolyeli.

Soloi

Geç Pers Satrapları Dönemi

M.Ö. yak. 333 - 323.

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asasına yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 52.

Res. 373

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asasına yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 53.

2. **SNG v. Aulock,** 5873, 5964.

3. **SNG France 2,** 367.

3. Bkz. Traité II, 2, 726.

Res. 374

Tarsos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 116-8.

A.y.: Kalkan, üzerinde şimşek demeti kabartması.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 476.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 119.

3. **BMC Cilicia,** 79.

Res. 375

Balakros (M.Ö. yak.333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asasına yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 120.

2. **SNG v. Aulock,** 5964.

3. **SNG Levante Suppl.,** 21.

Mallos

M.Ö. yak. 333 - 323.

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asasına yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 169.

2. **SNG v. Aulock,** 5721.

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323)

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 170-1.

2. Bkz.Traité II, 2, 724.

Issos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 180.

2. Bkz. **SNG France 2,** 419-20.

Res. 376

Tip 1.2.1.2. Ö.y.: Tip 1.2.1.1. ile benzer tip; sağ üst boşlukta, kuleli sur taçlı Kent Tanrıçası başı, profilden sola.

Issos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 178.

Tip 1.2.1.3. Ö.y.: Tip 1.2.1.1. ile benzer tip; sol üst boşlukta, Korinth miğferi profilden sağa, altında üzüm salkımı.

Issos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 179.

Tip 1.2.1.4. Ö.y.: Tip 1.2.1.1. ile benzer tip; sol üst boşlukta, Korinth miğferi profilden sağa.

Tarsos

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars; asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 121.

Tip 1.2.1.5. Ö.y.: Profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli.

Tarsos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak.333 - 323).

A.y.: Kalkan, üzerinde şimşek demeti.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =7134, 13.09.2013.

Res. 377

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Üzüm salkımı; asma dalı üzerinde.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid =2039, 17.06.2013.

2. Bkz. **SNG Cop.,** 230.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 856.

Res. 378

Tip 1.2.1.6. Ö.y.: ¾ profilden sola. Sorguçlu miğferli ve aigis giymiş.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Hygieia büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1576.

Res. 379

Tip 1.2.2. Korinth miğferli:

Tip 1.2.2.1. Profilden sağa. Üç sorguçlu ve püsküllü miğferli, uzun saçlı ve giyimli; boynunda bazen kolye.

Soloi

Satraplık Sonrası Sikkeler

M.Ö. yak. 350 - 300

A.y.: Asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5871.

2. Casabonne, type 7.

3. **BMC Cilicia,** 32

Res. 380

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Asma dalı üzerinde üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 858.

A.y.: Kartal, şimşek demeti üzerinde

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 861.

Res. 381

A.y.: Ayakta duran Dionysos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 862.

A.y.: Ayakta duran Baykuş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 863.

Res. 382

Anazarbos

M.Ö. 2.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Saban.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1365.

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü kuleli sur taçlı.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 1378.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Helios başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 704.

A.y.: Ayakta duran Nike.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 705

A.y.: Apollon büstü

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 706.

A.y.: Baykuş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 711-5.

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 724.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Kent Tanrıçası.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1680.

2. Bloesch, Aigeai, 269.

A.y.: Yere diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1686.

2. Bloesch, Aigeai, 280.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Aphrodite Euploia.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 839.

Res. 383

Tip 1.2.2.2. A.y.: Profilden sola. Sorguçlu, püsküllü miğferli ve giyimli.

Bilinmiyor (Nagidos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Gorgon Medusa başı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 477.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 248-9.

3. Traité II, 2, 1520 (Nagidos).

Res. 384

Tip 1.2.2.3. Baş profilden, gövde ¾ profilden sağa. Sorguçlu, püsküllü miğferli ve aigis giymiş.

Adana

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Nike.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1221.

2. Levante, Adana, 104.

Res. 385

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Poseidon.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 488-9.

2. SNG v. Aulock, 5517.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius Dönemi (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Livia büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1242.

2. **RPC I,** 4011B.

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Livia (?) büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1246.

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 527.

2. Levante, Titiopolis, 7.

Tip 1.2.2.4. Tip 1.2.1.1. ile benzer; baş profilden, gövde ¾ profilden sağa.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Artemis büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 706.

A.y.: Ayakta duran Nike.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 201.

2. **BMC Cilicia**, 9.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 708-9.

Res. 386

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 766.

Res. 387

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Nike.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 841.

Aigeai

Tiberius Dönemi (M.S. 14 - 37)

A.y.: Ayakta duran Tykhe.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1689.

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

A.y.: Ayakta duran Tykhe.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2319.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1694-5.

3. **RPC I,** 4040.

Res. 388

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

A.y.: Diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1712.

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138)

A.y.: Diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1720-1.

Antoninus Pius Dönemi (M.S. 138 - 161)

A.y.: Diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1727.

2. Bkz. **SNG France 2,** 2333.

Res. 389

Marcus Aurelius (M.Ö. 161 - 180) Dönemi

A.y.: Diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1733.

A.y.: Diz çökmüş keçi; profilden sağa.

Ref.: 1. **Lindgren I,** A1397A.

2. **SNG Pfälzer,** 59.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Alexander Sevrus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1761.

Res. 390

Alexandreia kat'Isson

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1843.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 82.

Adana

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1225.

2. Levante, Adana, 162.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1519.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1614.

Res. 391

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1625.

Kelenderis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 – 192)

Ö.y.: Commodus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=5515, 12.06.2013.

Res. 392

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 551.

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 555.

2. Bkz. **Lindgren I,** 409 (Aigeai).

Tip 1.2.2.5. Ö.y.: Tip 1.2.2.4. ile benzer; omzunun arkasında mızrak.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Helios başı

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 702.

A.y.: Ayakta duran Nike.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 703.

Res. 393

Tip 1.2.2.6. A.y.: Tip 1.2.2.4.'ün sahne tersi, aigis giymiş.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Galba Dönemi (M.S. 68 - 69)

Ö.y.: Perseus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1700.

2. Bkz. **RPC I,** 1770.

Res. 394

Tip 1.2.2.7. A.y.: Tip 1.2.2.4. ile benzer, miğferin üstünde sphinks, profilden sağa.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1554.

Tip 1.2.2.8. A.y.: Tip 1.2.2.4.'ün sahne tersi benzeri.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 785.

Tip 2. Tahtta oturan, giyimli Athena:

Tip 2.1. Miğferli ve kalkanlı, mızrağına yaslanmış.

Tip 2.1.1. Ö.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Arkalıklı tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Sol kolunu, yanındaki kalkanın üzerine koymuş; baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış. Tahtın arkasında, zeytin ağacı.

Tarsos

M.Ö. yak. 389 - 375.

A.y.: Diz çökmüş kadın; astragalos fırlatıyor, sağda lotus çiçeği.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5915.

2. Traité II, 2, 1374.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 64.

4. Bkz. **SNG France 2,** 237-8.

Res. 395

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333

A.y.: Ayakta duran Aphrodite ve Hermes.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 155.

2. Traité II, 2, 1410.

Res. 396

Tip 2.1.2. A.y.: Tip 2.1.1. ile benzer sahne; zeytin ağacı yok.

Bilinmiyor (Tarsos ? veya Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Pan başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 236.

2. Traité II, 2, 1376 (Tarsos).

Tip 2.1.3. Ö.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Sol eliyle yerdeki kalkanını tutuyor; baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Atlı adam; petassolu ve khylamisli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 256.

Res. 397

Tip 2.2. Miğferli ve kalkanlı, Nike tutuyor:

Tip 2.2.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Sol kolunu, yanındaki kalkanın üzerine koymuş; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa ?.

Soloi

M.Ö. 2 -1.Yy

Ö.y.: Helios başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1193.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 873-4.
3. **Ziegler Kilikiens,** 589.
4. **SNG Cop.,** 244.

Res. 398

Zephyrion

M.Ö. 1.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 904.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1. ile benzer sahne; uzun giysili Nike, yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle, Athena'yı taçlandırıyor.

Pompeiopolis

M.Ö. 66. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Pompeius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 875.

Tip 2.3. Miğferli ve kalkanlı; mızrağına yaslanmış, Nike tutuyor:

Tip 2.3.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Baş seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle, Athena'yı taçlandırıyor. Sol bitişiğinde, kalkan.

Pompeiopolis

M.Ö. 66. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Pompeius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 876.

Res. 399

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1081.

Tip 2.3.2. A.y.: Tip 2.3.1. ile benzer sahne; Athena, sella curuliste oturuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)

Ö.y.: Balbinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1628.

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1172.

Res. 400

Tip 2.4. Pallas Athena; miğferli ve kalkanlı, vazoya çakıl taşı atıyor (oy veriyor):

Tip 2.4.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Sol kolunu, yanındaki kalkanın üzerine koymuş; ileriye uzattığı sağ eliyle sunak üzerinde duran vazoya çakıl taşı atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1037.

2. **SNG France 2,** 1500-1.

Res. 401

Tip 2.4.2. A.y.: Pallas Athena (veya Koinoboulion) ¾ profilden sola, baş profilden sola. Tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Sol kolunu, yanındaki kalkanın üzerine koymuş, cornucopia tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle vazoya çakıl taşı atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1192-3.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1828.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1197.

Res. 402

Tip 2.5. Miğferli; mızrağına yaslanmış, phiale tutuyor:

Tip 2.5.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Tahtta oturuyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Baş seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 298.

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**, 300.

2. **SNG v. Aulock,** 8687.

Res. 403

Tip 2.5.2. A.y.: Tip 2.5.1. ile benzer sahne; Athena, sella curuliste oturuyor.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 312.

Res. 404

Tip 3. Ayakta duran, giyimli Athena:

Tip 3.1. Nike ve kalkan tutuyor:

Tip 3.1.1. Yanında, mızrak ve yunus:

Ö.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle üzerinde Gorgon Medusa kabartması bulunan kalkanı; omuz seviyesine kaldırıp ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı her iki eliyle tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor. Sağ boşlukta, mızrak; sol boşlukta yunus, profilden sola.

Holmoi

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Ayakta duran Apollon.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 32.

2. Bkz. Triaté II, 2, 1450.

Res. 405

Tip 3.1.2. Yanında mızrak:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle kalkan; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor. Sağ boşlukta, kalkanın arkasında mızrak.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 701.

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5822.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 723.

Res. 406

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 207.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 770.

3. **SNG France 2,** 1025-6.

4. **BMC Cilicia,** 37, 39.

Res. 407

Aigeai

M.Ö. 164.-Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1676; Bkz. 1674-5, 1677.

2. Bloesch, Aigeai, 219, 214, 231, 276.

Res. 408

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 887.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1328.

Res. 409

Antoninus Pius (M.S. 138-161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1336.

2. **SNG v. Aulock,** 5739.

3. v. Aulock, Mopsos, 40a.

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 939.

Ninika – Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 594.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 -180) ve Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Marcus Aurelis ve Lucius Verus büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 845.

Tip 3.1.3. Yanında mızrak ve saz kamışı dalı:

A.y.: Tip 3.1.2. ile benzer sahne; sol boşlukta saz kamışı dalı:

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Oturan Kent Tanrıçası.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 718.

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 722.

Res. 410

Tip 3.1.4. Yanında, mızrak ve sopa:

A.y.: Tip 3.1.2. ile benzer sahne; sol boşlukta sopa.

Aigeai

M.Ö. 164.-Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1655-6.

2. Bloesch, Aigeai, 111.

Res. 411

Tip 3.1.5. Tip 3.1.4. ile benzer sahne; mızrak ve saz kamışı dalı yok:

Tip 3.1.5.1. A.y.: -

Pompeiopolis

M.Ö. 66 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Pompeius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 238.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 878.

Res. 412

Augusta

Tarkondimotos Krallığı

II. (?) Philopator (Ölümü: M.S. 17)

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1917.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1259-60.

3. **SNG v. Aulock,** 5414.

4. **RPC I,** 3872.

Res. 413

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 627.

Res. 414

Tip 3.1.5.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Sol bacağını dizden kırarak yana açmış. Göğüs seviyesine kaldırdığı sol eliyle kalkan; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SGI**, 2441.

2. **SNG v. Aulock,** 6004.

Pupienus (M.S. Nisan - Temmuz 238)

Ö.y.: Pupienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1116.

2. **SNG France 2,** 1636.

Res. 415

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1691.

Res. 416

Tip 3.1.6. Mızrağına yaslanmış; Nike tutuyor, yanında kalkan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; mızrağın önünde kalkan. Bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 76.

Res. 417

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 211 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 245.

Res. 418

Tip 3.1.7. Yanında keçi:

Tip 3.1.7.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle dik profilden kalkan tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor. Athena'nın sağ elinin altında, diz çökmüş keçi; profilden sola, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10683, 12.12.2013.

Res. 419

Tip 3.1.7.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle üzerinde Gorgon Medusa kabartması bulunan kalkanını cepheden tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor. Athena'nın sağ elinin altında, ayakta duran keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1745.

Tip 3.1.7.3. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle dik profilden kalkan tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor. Athena'nın sağ elinin altında, yere diz çökmüş keçi; profilden sola, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1757.

Tip 3.1.8. Kalkan ve yanındaki atlı imparatoru taçlandıran Nike tutuyor; yanında kalkan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; mızrağın önünde kalkan. Bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/gordian_III/_seleukeia_ad_calycadnum_SNGFrance_1032var.jpg, 31.03.2013.

Res. 420

Tip 3.2. Mızrağına yaslanmış, kartal tutuyor:

Ö.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, kartal tutuyor.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Sancak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 257.

Tip 3.3. Athena Magarsos (Magarsia) kült heykeli:

Tip 3.3.1. Ö.y.: Cepheden. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Giysinin kenarlarında, sağa sola kıvrılan şeritler (yılan ?) yer almakta. İki eli de bel seviyesinde yanlara açık, sağ elinde mızrak tutuyor.

Mallos

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Kanatları açık kartal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1264.

Res. 421

Tip 3.3.2. A.y.: Tip 3.3.1. ile benzer sahne; boynunun her iki tarafında yıldız.

Mallos

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1263.

Roma İmparatorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1269.

Tip 3.3.3. A.y.: Tip 3.3.2. ile benzer sahne; yıldızların üstünde kartallar, profilden Athena'ya dönük.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Livia (?)

Ö.y.: Livia (?) büstü.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 1265.

Res. 422

Tip 3.3.4. A.y.: Tip 3.3.1. ile benzer sahne; sol elinde yılan tutuyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı; defne tacı giymiş, sağda lituus.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1268.

Otho (M.S. 69)

Ö.y.: Otho başı; defne tacı giymiş

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=9761, 17.07.2013.

Res. 423

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1272.

Res. 424

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1276.

Tip 3.3.5. A.y.: Tip 3.3.4. ile benzer sahne; boynunun her iki tarafında yıldız.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1278.

Res. 425

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1280.

Tip 3.3.6. A.y.: Tip 3.3.1. ile benzer; tetrastil tapınak içinde.

A.y.: Ayakta duran, giyimli Athena Magarsis kült heykeli, cepheden. Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak içinde. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Giysinin kenarlarında, yılan başları (?). İki eli de bel seviyesinde yanlara açık, sağ elinde mızrak tutuyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1285.

Res. 426

Tip 3.4. Athena Promakhos; saldırı hamlesi yapıyor:

Tip 3.4.1. Şimşek demeti ve kalkan tutuyor:

Tip 3.4.1.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Sol bacak ileride, sağ bacak geride. Omuz seviyesine kaldırıp, ileri uzattığı sol elinde, sağa eğik, yatay profilden kalkan tutuyor; baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle, soldan sağa eğik şimşek demeti tutuyor**.**

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Artemis büstü; omzunda sadak.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1190.

2. Bkz. **BMC Cilicia**, 39-40.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 859-60.

4. Bkz. **SNG Cop.,** 241.

Res. 427

Tip 3.4.1.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Sol bacak ileride, sağ bacak geride. Gövde geriye doğru yaslanmış. Omuz hizasına kadar kaldırıp, ileri uzattığı sol

kolunda aigis tutuyor; göğüs seviyesinde geriye uzattığı sağ elinde şimşek demeti tutuyor; atmaya hazırlanıyor.

Isaura

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 260.

2. **SNG France 2,** 491.

Res. 428

Tip 3.4.2. Mızrak ve kalkan tutuyor:

Tip 3.4.2.1. A.y.: Profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Sol bacak ileride, sağ bacak geride. Omuz hizasına kaldırıp, ileri uzattığı sağ elinde, yatay profilden kalkan tutuyor; baş seviyesine kadar kaldırdığı sol eliyle, sağdan sola eğik mızrak tutuyor. Saldırı hamlesi yapıyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Isis büstü; kalathos giymiş; sağ boşlukta cornucopia.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1696.

2. **RPC I,** 4039.

Res. 429

Tip 3.4.2.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Sol eliyle göğüs hizasına kaldırdığı ve

kendisine siper ettiği kalkanını, sağa eğik yatay profilden tutuyor; baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle, sağ omuzdan sol ayak istikametinde çapraz uzanan, mızrak tutuyor. Kesimde, keçi.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1702.

Tip 3.4.2.3. A.y.: Tip 3.4.2.2. ile benzer sahne; keçi yok, Athena'nın sağ ve sol ayağının önünde erkek geyikler, antithetik duruyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Aemilianus (M.S. 253 - 254)

Ö.y.: Aemilianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1787.

Tip 3.5. Athena, yılan bacaklı Dev'e saldırıyor:

Tip 3.5.1. Seleukeia, M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi, Hadrianus, Commodus, Septimius Severus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Gigantomakhia.

Tip 3.5.2. Seleukeia, Severus Alexander, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Gigantomakhia.

Tip 3.5.3. Seleukeia, III. Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Gigantomakhia.

Tip 3.5.4. Seleukeia, III. Gordianus, Trebonianus Gallus, Gallienus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Gigantomakhia.

Tip 3.6. Mızrağına yaslanmış, kalkan tutuyor:

Tip 3.6.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle kalkan tutuyor; baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Galba (M.S. 68 - 69)

Ö.y.: Galba başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 650.

2. Staffieri, Olba, 39.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1373.

2. **SNG v. Aulock,** 5473.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**,1815.

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 893.

2. **SNG France 2,** 1249.

Res. 430

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1122.

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 298.

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1806.

Tip 3.6.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton ve aigis giymiş. Sol eliyle göğüs seviyesinde dik profilden kalkan tutuyor; baş seviyesine kadar kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış. Sağ boşlukta, zeytin ağacı.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 313.

2. **SNG Cop.,** 104.

3. **BMC Cilicia,** 1.

Res. 431

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 538.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 321.

3. **SNG Pfälzer,** 750.

Res. 432

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 755.

Res. 433

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 333.

Tip 3.6.3. **A.y.:** Tip 3.6.1 ile benzer tip; Tykhe ve Nemesis'le birlikte. Solda, cepheden, baş profilden sağa, Tykhe'ye bakıyor. Ortada, kalathoslu ve uzun giysili Tykhe, ¾ cepheden sola, Athena'ya bakıyor. Topuz saçlı, belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor. Sağda, uzun giysili Nemesis; cepheden, baş profilden sola, Tykhe ve Athena'ya bakıyor. Sağ elini yukarıya kaldırmış giysisini tutuyor; kalçasına koyduğu sol eliyle cubit cetvel tutuyor. Ayağının önünde, sağ ayağını tekerleğin üzerine koymuş griffon, profilden sola.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1101.

Tip 3.6.4. **A.y.:** Tip 3.6.1 ile benzer sahne; cepheden, baş sola. Mızrağa yılan sarılmış.

Kelenderis

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 552.

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2111.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 141.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 558.

3. **SNG Pfälzer,** 737.

Res. 434

Tip 3.6.5. **A.y.:** Tip 3.6.1. ile benzer sahne; sağ eliyle kalkan tutuyor, sol eliyle mızrağına yaslanmış.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 296.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 400.

2. Levante, Korakesion, 34a.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 370.

Tip 3.6.6. A.y.: Tip 3.6.5. ile benzer sahne; cepheden, baş profilden sola:

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 332.

Tip 3.7. Kalkan ve kartal tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle dik profilden kalkan tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde kartal tutuyor.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitia

Ö.y.: Domitia büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1813.

2. **RPC II**, 1786.

Res. 435

Tip 3.8. Nike, kalkan ve mızrak tutuyor:

Tip 3.8.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sol kolunda dış cepheden kalkan ve elinde, soldan sağ omuza uzanan çapraz mızrak tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1245.

Res. 436

Tip 3.8.2. A.y.: Tip 3.8.1. ile benzer sahne; kalkan iç cepheden, mızrak dik.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1107.

Tip 3.8.3. A.y.: Tip 3.8.2. ile benzer sahne; kalkan profilden.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1108.

Res. 437

Tip 3.9. Sunu yapıyor:

Tip 3.9.1. Kalkan ve yanan sunağın üzerine phiale tutuyor; yanında mızrak:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle dik profilden kalkan tutuyor, kalkanın arkasında mızrak; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde yanan sunağın üzerine phiale tutuyor.

Germanikopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 572.

Tip 3.9.2. Keçinin üzerine phiale tutuyor:

A.y.: Tip 3.9.1. ile benzer sahne; sol alt boşlukta, yere diz çökmüş keçi; profilden sola, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5449.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1715-6.

Res. 438

Tip 3.9.3. Mızrağına yaslanmış, yanan sunağın üzerine phiale tutuyor; yanında kalkan:

Tip 3.9.3.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Baş seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış, mızrağın sol bitişiğinde, dik profilden kabartmalı kalkan; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde yanan sunağın üzerine phiale tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 395.

Tip 3.9.3.2. A.y.: Tip 3.9.3.1. ile benzer sahne; Athena ¾ cepheden sola, baş profilden sola.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 328.

Tip 3.9.3.3. A.y.: Tip 3.9.3.1. ile benzer sahne; Athena cepheden, baş profilden sola; kalkan sol ayağa bitişik.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kanatları yarım açık kartal üstünde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 351.

Tip 3.9.3.4. A.y.: Tip 3.9.3.1. ile bener sahne; Athena tetrastil tapınak içerisinde.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kanatları yarım açık kartal üstünde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 349.

2. **SNG v. Aulock,** 5664.

Tip 3.9.4. Mızrağına yaslanmış, yanan sunağın üzerine phiale tutuyor; phialenin üzerinde kendini taçlandıran Nike; mızrağın bitişiğinde kalkan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Baş seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış, mızrağın sol bitişiğinde, dik profilden kalkan; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde yanan sunağın üzerine phiale tutuyor. Phialenin üzerinde kendini taçlandıran Nike; profilden sağa.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 126.

Res. 439

Tip 3.9.5. Phiale tutuyor; yanında mızrak:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun giysili. Vücud ters ‘S’ şeklinde bir duruşa sahip. Sol elini, sol kasığına koymuş; bel

seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Sol bitişiğinde, mızrak.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1540.

Tip 3.9.6. Mızrak ve phiale tutuyor:

Tip 3.9.6.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola (?). Uzun khiton giymiş. Göğüs seviyesinde yana açtığı sol elinde mızrak; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 315.

Res. 440

Tip 3.9.6.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton ve aigis giymiş. Giysi, sol koltuk altından sol kola uzanıyor, oradan da aşağı sarkıyor. Kalça seviyesinde aşağıya uzattığı sol eliyle, sol alt boşluktan sağ omuza uzanan mızrak tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 330.

Res. 441

Iulia Mamaea (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 330 (A.y. benzeri).

Tip 3.9.6.3. A.y.: Tip 3.9.6.2. ile benzer sahne; sağ boşlukta ağaç ?.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 336.

Tip 3.9.7. Kalkan ve phiale tutuyor:

Tip 3.9.7.1. Yanında ağaç:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle dik profilden kalkan tutuyor; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Sağ boşlukta ağaç.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 319.

Res. 442

Tip 3.9.7.2. Yanında mızrak:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle diki profilden kalkan tutuyor, kalkanın arkasında mızrak; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 606.

Tip 3.9.8. Mızrağına yaslanmış, phiale tutuyor:

Tip 3.9.8.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton ve aigis giymiş. Baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Orbiana

Ö.y.: Orbiana büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 331.

Res. 443

Tip 3.9.8.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 342.

2. **SNG v. Aulock,** 5659.

Tip 3.10. Sunağın üzerine kalkan tutuyor (veya koyuyor):

Tip 3.10.1. Mızrak tutuyor, sütuncenin üzerine kalkan tutuyor (veya koyuyor):

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol elinde mızrak tutuyor; omuz seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde sütuncenin üzerine kalkan tutuyor. Athena ile sütunce arasındaki boşlukta ağaç ve ayakta duran domuz, profilden sağa.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5660.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 343.

Res. 444

Tip 3.10.2. Sunağın üzerine kalkan tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun giysili. Aşağıya uzattığı sol eliyle sunağın üzerine dik profilden kalkan tutuyor; sağ eli belinde. Sağda boşlukta, mızrak; sol boşlukta ağaç.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 380.

Tip 3.11. Nike tutuyor, mızrağına yaslanmış:

Tip 3.11.1. Yanında kalkan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Baş seviyesine kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa; yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor. Sol ayağının yanında kalkan.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1396.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus, caesar (M.S. 166 - 177)

Ö.y.: Commodus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 353-4.

Res. 445

Lamos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 480.

2. **SNG v. Aulock,** 5696.

3. Levante, Lamos, 1.

Tip 3.11.2. Yanında candelabrum:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sol elinde Nike tutuyor. Uzun giysili Nike, profilden sağa. Sağ boşlukta, candelabrum.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1042.

Res. 446

Tip 3.11.3. A.y.: Tip 3.11.1. ile benzer sahne; kalkan yok:

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 368.

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 369.

Tip 3.12. Mızrak ve kalkan tutuyor:

Tip 3.12.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Göğüs seviyesine kaldırdığı sol eliyle iç cepheden kalkan; aşağı doğru uzattığı sağ eliyle, sağ ayaktan sol göğüs istikametinde çapraz uzanan mızrak tutuyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus, caesar (M.S. 166 - 177)

Ö.y.: Commodus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 355.

Tip 3.12.2. A.y.: Tip 3.12.1. ile benzer sahne; kalkanı dik profilden tutarak kendine siper ediyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 339.

Tip 3.13. Baykuş ve kalkan tutuyor; yanında mızrak:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle dik profilden kalkan tutuyor, kalkanın arkasında mızrak; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde baykuş tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1020.

Crispina

Ö.y.: Crispina büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1469.

2. **SNG v. Aulock,** 5998.

3. **SNG Cop.,** 363.

4. **SNG Levante – Cilicia,** 1021.

Res. 447

Tip 3.14. Quadriga sürüyor:

Tip 3.14.1. Quadriga süren Athena; yılan bacaklı devlerle savaşıyor:

A.y.: Sahne cepheden. Ayakta duran, giyimli Athena cepheden, baş profilden sağa; quadriga sürüyor. Omuz seviyesine kaldırdığı sol elinde iç cepheden kalkan; yukarı kaldırıp, baş seviyesinde yana uzattığı sağ elinde mızrak tutuyor. Atlar, ikişerli şahlanmış olarak, antithetik duruyor. Soldaki atların altında, yerde yatan mızraklanmış yılan bacaklı dev; sağdaki atların ayakları altında ayakta duran yılan bacaklı dev.

Seleukeia

Septimius Severus (M.S. 193 – 211)

Ö.y.: Septimius Severus ve Iulia Domna büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 190.

Res. 448

Tip 3.14.2. Şimşek demeti ve kalkan tutuyor:

A.y.: Profilden sola. Atların çektiği quadrigayı sürüyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Baş üstü seviyesine kaldırdığı sol elinde şimşek demeti; ileriye uzattığı sağ elinde, kenarlarından yılanlar çıkan kalkanını tutuyor. Atların, ön ayakları yukarıda, ileri hamle yapıyorlar.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 673.

2. Staffieri, Diocaesarea, 19.

Tip 3.14.3. Mızrak ve kalkan tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Atların çektiği quadrigayı sürüyor. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Omuz seviyesine kaldırdığı sol elinde dış cepheden kalkan; ileriye uzattığı sağ elinde, mızrak tutuyor. Atlar, şaha kalkmış, ikişerli antithetik duruyorlar. Dıştaki atların başları profilden sağa ve sola; içteki atların başları geriye.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1094.

Tip 3.15. Mızrağına yaslanmış, aulos (L. Tibia=flüt) tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı; uzun khiton giymiş. Baş seviyesine kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde, elinden omzuna uzanan aulos tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Aelxander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 398.

2. Levante, Korakesion, 21a.

Tip 3.16. Aphrodite, Hera ve Paris'le birlikte: Paris'in yargısı:

Tarsos, Maximinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Paris'in Yargısı.

Tip 3.17. Palmiye dalı tutuyor, kaba (klerotis) çakıl taşı atıyor, oy veriyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol elinde palmiye dalı tutuyor; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle aşağıdaki kaba çakıl taşı atıyor, oy veriyor. Sol bacağına bitişik kalkan.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253-260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 402.

2. Bkz. Levante, Korakesion, 39a-b.

Tip 3.18. Mızrağına yaslanmış; yanında Apollon (veya Amphilokhos) ve domuz:

A.y.: Solda; ayakta duran, giyimli Athena, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Uzum giyimli ve miğferli. Omuz seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış, sağ eli geride, aşağıya uzatmış. Arkasında, sol boşlukta domuz. Sağda; ayakta duran, çıplak Apollon (veya Amphilokhos), ¾ cepheden sola, baş profilden

sola. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde dal tutuyor; sol eli, geride, aşağıya uzatmış.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; diadem giymiş, omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 311.

2. **BMC Cilicia,** 32.

Res. 449

Tip 4. Aslana binen, giyimli Athena (veya Kybele); Nike ve phiale tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sağa ilerleyen aslan üzerine yan oturmuş. Miğferli ve peplos (veya uzun khiton) giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale; yana açıp göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde Nike tutuyor. Nike, profilden sola; yukarıya kaldırdığı her iki eliyle tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1186.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 328 (Gallienus).

Res. 450

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.2.3.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.2.4.
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.; Tip 1.2.2.1.; Tip 3.1.2.; Tip 3.1.4.
Tiberius Dönemi (M.S. 14 – 37)	Tip 1.2.2.4.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.2.2.4.; Tip 3.4.2.1.
Galba Dönemi (M.S. 68 – 69)	Tip 1.2.2.6.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 3.4.2.2.
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.2.4.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.9.2.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.2.4.
Antoninus Pius Dönemi (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.2.4.
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.2.4.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.1.7.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 3.1.7.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.2.4.; Tip 3.1.7.3.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 1.2.2.4.
Aemilianus (M.S. 253 – 254)	Tip 3.4.2.3.
Alexandreia kat'Isson	
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.2.4.
Anazarbos	
M.Ö. 2. Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.2.1.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 3.6.1.
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.2.1.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 3.9.4.; Tip 3.11.1.
Augusta	
Tiberius Dönemi (M.S. 14 – 37)	Tip 1.2.2.3.
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.2.3.
Eirenopolis	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.2.2.4.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.2.4.
Epiphaneia	
Domitia (Domitianus'un eşi)	Tip 3.7.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 3.6.1.
Flavioupolis	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.9.5.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.2.7.
Hierapolis - Kastabala	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.2.1.6.
Issos	
M.Ö. yak. 385 – 375	Tip 1.1.1.3.

III.Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.2.1.1-3.
Lamos	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 3.11.1.
Mallos	
M.Ö. yak. 385 – 333	Tip 1.1.1.2.; Tip 2.1.1.
M.Ö. yak. 333 – 323	Tip 1.2.1.1.
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 3.3.1.; Tip 3.3.2.
Livia (Augustus'un eşi)	Tip 3.3.3.
Nero (M.S. 54 – 68)	Tip 3.3.2.; Tip 3.3.4.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 3.3.4.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.3.4.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.3.5.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.3.5.
Diadumenianus (M.S. 217 - 218)	Tip 3.3.6.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 3.18.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. yak. 410 – 375	Tip 1.1.1.1.
M.Ö. yak. 400 – 350	Tip 1.1.1.2.
M.Ö. yak. 350 – 300	Tip 1.2.2.1.
M.Ö. yak. 333 – 323	Tip 1.2.1.1.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.2.1.1.
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.2.1.5.; Tip 1.2.2.1.; Tip 2.2.1.; Tip 3.4.1.1.
M.Ö. 66 – Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.2.2.; Tip 2.3.1.; Tip 3.1.5.1.
Nero (M.S. 54 – 68)	Tip 3.1.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.1.6.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.6.1.
Tarsos	
M.Ö. yak. 389 – 375	Tip 2.1.1.
III.Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.2.1.1.; Tip 1.2.1.5.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.1.1.1.; Tip 1.2.1.1.; Tip 1.2.1.4.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.13.
Crispina (Commodus'un eşi)	Tip 3.13.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.1.5.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.4.1.; Tip 3.11.2.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.3.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.6.3.; Tip 3.16.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 3.8.2.; Tip 3.8.3.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 2.3.2.
Pupienus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 3.1.5.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.1.5.2.; Tip 3.6.1.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 3.6.1.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un	Tip 2.3.2.

eşi)	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.4.2.; Tip 3.6.1.; Tip 4.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.4.2.
Zephyrion	
M.Ö. 1. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.2.1.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.2.2.3.
Diokaisareia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.14.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.14.3.
Elaiussa - Sebaste	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 1.2.2.1.
M.Ö. yak. 1.Yy. – M.S. 1.Yy.	Tip 1.1.2.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.2.2.4.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.1.2.
Germanikopolis	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.9.1.
Holmoi	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1.1.1.; Tip 3.1.1.
Isaura	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.4.1.2.
Karallia	
Commodus, caesar (M.S. 166 – 177)	Tip 3.11.1.; Tip 3.12.1.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 3.11.3.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.11.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.6.5.
Kasai	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.6.5.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.5.1.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.5.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.5.2.
Kelenderis	
M.Ö. 410 - 375	Tip 1.1.1.2.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.2.4.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.2.4.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 1.2.2.4.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.6.4.
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 3.6.4.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 3.6.4.
Kolybrassos	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.6.2.; Tip 3.9.6.1.; Tip 3.9.7.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.6.2.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 3.9.3.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.9.6.2.

Orbiana (Severus Alexander'ın eşi)	Tip 3.9.8.1.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 3.6.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.6.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.9.6.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 3.12.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.9.8.2.; Tip 3.10.1.
II.Valerianus (M.S. 255 – 260)	Tip 3.9.3.3-4.
Korakesion	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 3.9.3.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.15.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 3.6.5.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.17.
Laertes	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.10.2.
Ninika – Klaudiopolis	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.1.2.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.9.7.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 3.1.5.1.
Olba	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.2.
Galba (M.S. 68 69)	Tip 3.6.1.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.; Tip 1.2.2.1.; Tip 1.2.2.4-5.; Tip 3.1.2-3.; Tip 3.5.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 3.1.3.; Tip 3.5.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.2.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.5.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 3.5.1.; Tip 3.14.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.5.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.2.4.; Tip 3.1.2.; Tip 3.18.; Tip 3.5.3-4.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.5.4.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.2.8.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.5.4.
Syedra	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.1.6.
Titiopolis	
Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 – 161)	Tip 1.2.2.3.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Holmoi ?)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1.1.1.; Tip 3.1.1.
Bilinmiyor (Kelenderis ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.1.4.
Bilinmiyor (Nagidos ?)	

M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.2.2.
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.1.1.; Tip 1.1.1.5.
Bilinmiyor (Tarsos ? veya Mallos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 2.1.2.
Bilinmiyor	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 2.1.3.; Tip 3.2.

Tab. 24. Athena tip cetveli[231].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Athena tasvirleri, Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) tiplerinden sonra ikinci en çok görülen dini tasvirdir. Tykhe ve Kent Tanrıçası ayrı tipler olarak değerlendirildiğinde ise, en çok görülen dini tasvirdir. Yine, çeşitlemeleri açısından da bölgenin en zengin tipidir. Tanrıçanın bu tasvirlerinde, eski Yunan ve Roma sanat eserlerindeki tiplerinin büyük bir çoğunluğunu görmek mümkündür.

Tipler; Athena başı, büstü, oturan ve ayakta duran giyimli tipleri, tanrıçanın diğer sanat eserlerinde görülen Athena Parthenos, Nikephoros, Pallas ve Promakhos tipleri ve çeşitlemelerinden oluşmaktadır. Dördüncü ana tipte yer alan, Tarsos kentine ait sikkede görülen aslana binen Athena (veya Kybele) tasviri ise diğer sanat eserlerinden bilinmeyen, özgün bir tiptir.

Tanrıçanın bölge sikkelerinde en erken görülen tipleri, birinci ana tipte yer alan baş ve büst tasvirleridir (Tip 1.1-2). Tanrıça bu tiplerinde, Atina veya Korinth miğferli olarak tasvir edilmiştir. Erken dönemlerde tamamıyla ön yüzde görülen bu tipler, Roma İmparatorluk Dönemi'nde arka yüz tasvirleri olarak da görülmektedir. Diğer yüz konuları ise çeşitlilik göstermektedir. Bu tipler, Soloi kentinde M.Ö. yak. 410 - 375 tarihlerinde baş; M.Ö. yak. 333 – 323'de büst tasvirleri olarak ortaya çıkar ve başlangıçta, bölgenin erken sikke basan kentleri olan Mallos,Tarsos, Issos ve Kelenderis'te görülürken, M.Ö. 2. Yy.'dan sonra ise, bölge genelinde görülür.

[231] Tip 1. Athena başı / büstü.; Tip 2. Tahtta oturan, giyimli Athena.; Tip 3. Ayakta duran, giyimli Athena.; Tip 4. Quadriga süren Athena, yılan bacaklı devlerle savaşıyor.; Tip 5. Aslana binen Athena (veya Kybele); Nike ve phiale tutuyor.

Tanrıçanın bölge sikkelerin ikinci en erken ortaya çıkan tipi ise, ikinci ana tipte yer alan tahtta oturan, giyimli Athena tasvirleridir (Tip 2). Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 389 – 375 tarihli sikkelerde ortaya çıkan bu tipin erken örnekleri Mallos ve belirsiz kentlerde görülür. M.Ö. 2. Yy.'dan itibaren ise, Soloi – Pompeiopolis, Zephyrion, Tarsos ve Kasai kentlerinde görülür. Tanrıça bu tasvirlerin, tahtta oturur şekilde miğferli ve yanında kalkanla mızrağına yaslandığı, miğferli ve kalkanlı Nikephoros, Pallas Athena ve mızrağına yaslanmış phiale tutan tipleri ile karşımıza çıkar. Birinci ana tipteki baş ve büst, üçüncü ana tipteki ayakta duran, giyimli tasvirlerine göre bölge sikkelerinde çok daha az görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Athena tasvirleri ise, tanrıçanın baş ve büst tasvirleri ile birlikte bölgede en çok görülen tipidir (Tip 3). Ancak, tip çeşitliliğinde ise ilk sırada yer alır. En erken örneği, Holmoi kentine ait M.Ö. 4. Yy.'a tarihli bir sikkede görülür (Tip 3.1). Diğer tiplerin tamamı M.Ö. 2. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, bölge genelinde arka yüz tasvirleri olarak görülür. Tanrıça bu tiplerde, genellikle değişmez belirteçleri miğfer, kalkan ve mızrakla tasvir edilmiştir. Ağırlıkla görülen tipler ise Nikephoros, Promakhos ve Parthenos tiplerinin çeşitlemeleridir. Bunu dışında, Gigantomakhia ve Paris'in yargısı gibi mitolojik sahnelerle, Athena Magarsos (Magarsia) gibi kült heykelleri ve bir çok sunu sahnesi de tasvir edilmiştir (Tip 3.1-19).

Dördüncü ana tipte ise, tanrıça (veya Kybele) aslana binmiş şekilde tasvir edilmiştir (Tip 4). Tarsos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Antik Çağ sanatı içerisinde hem Athena hem de Kybele açısından ikonografisi bilinmeyen bir tiptir. Dönemi itibariyle, Roma eyaletlerinde senkretik tiplerin sıkça tasvir edildiği düşünülürse, bu tipin Athena – Kybele olarak tanımlanmasının doğru olacağı kanaatini taşımaktayız (Bkz. aş.: Kybele).

Kilikia Bölgesi'nin sikke tipi çeşitliliği açısından ilk sırasında yer alan dini tasviri olan Athena'yı, bu kadar ayrıcalıklı kılan neden neydi? Bu sorunun birden fazla cevabı olması muhtemeldir. Öncelikle, bölgenin M.Ö. 5 Yy.'ortasında sikke basmaya başlayan kentlerinin ve daha geniş olarak, tüm Akdeniz dünyasının belki de sikkeler üzerinde tanıdıkları en popüler tasvir "baykuşlar" olarak bilinen Atina sikkeleridir. Nitekim, bu dönemde Akdeniz deniz ticaretinde oldukça güçlü bir konumda olan Yunanlar, kurdukları kolonilerde ve ticaret yaptıkları limanlarda,

ticari ve askeri ödemelerde bu sikkeyi kullanıyordu. Bölgenin Kilikia Syenessis Krallığı (M.Ö. 585 – 400) döneminin sonlarında ve ardından gelen Pers Satrapları Döneminde (M.Ö. 400 – 333) bu tasvirin görülmesi bu tezi güçlendirmektedir.

Diğer bir neden ise, tanrıçanın karakteri ile ilişkili olmalıdır. Zira, Athena hem aklın ve akıllı savaşın temsilcisi, hem de esas olarak bir kentin, bağımsız bir devlet olarak haraket eden Atina'nın tanrıçasıdır. Doğal olarak da bu durum, bağımsızlıklarına oldukça düşkün olduğunu bildiğimiz bölge kentleri tarafından tanrıçanın Antik Çağ'ın her döneminde kolayca kabullenilmesini ve kendisine saygı duyulmasını sağlamış olmalıdır. Yani, tanrıça inanç açısından olduğu kadar, siyasi açıdan da bölge kentlerine ve dolayısıyla halklarına bir rol model olmuştur. Nitekim, bölgede Seleukos Krallığı hakimiyetinden sonra M.Ö. 2-1. Yy.'da bağımsız olarak sikke darp eden hemen her kentte, Athena ve eş zamanlı olarak Kent Tanrıçası tasvirlerini görmek mümkündür. Bölgede Roma İmparatorluğu'nun hakim olduğu dönemde de bu etki sürmüştür.

Roma içinse durum biraz farklıdır. Roma'da Yunanların aksine Athena'nın karşılığı olan Minerva'dan çok Ares'in Roma'daki karşılığı Mars'ın daha çok sevilmektedir. Emperyal bir anlayıştan kaynaklanan bu durum bile, Kilikia'daki hakimiyetleri sırasında Athena tasvirli sikkelerin basılmasına engel olamamıştır veya Roma yerel halkın hassasiyetlerine menfaatleri gereği göz yummuştur. Bu bağlamda, kent tanrıçası Athena'yı temsil eden büst tasvirlerinin yerini Roma İmparatorluğu'nun erken evrelerinden sonra, ayakta duran çeşitli mitolojik olaylarla bağlantılı tasvirlerinin almasını da, aslında merkezi yönetimin iktidarını güçlendirme çabası olarak yorumlamak da yanlış olmaz.

Athena ve Ares, Minerva ve Mars'ın Eski Yunan ve Roma'da zıt şekilde sevilmelerinin bir nedeni de, Yunanların her nekadar da tarihe geçmiş savaşları olsa da, Romalılar'a göre daha çok ticaretle ve bu yolla oluşturdukları kolonilerle yayıldıkları söylenebilir. Romalılar ise, her imparatorluk gibi, daha çok savaşlar ve işgallerle büyüyüp, gelişmişlerdir. Yani Antikçağ'da, Yunanlar için genellikle "gerektiğinde savaş"; Roma'lılar içinse "gelişmek için savaş" anlayışının hakim olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, tanrıçanın bölgedeki kültünü, tüm Yunan dünyasında olduğu gibi, akıllı savaşın temsilcisi olması ve bölge kentlerinin bağımsızlıklarına düşkün

olmaları ile açıklamak mümkündür. Bunların yanında, tanrıçanın babası Zeus'un da kültün üzerindeki etkisi gözden kaçırılmamalıdır. Bölgede tanrıçanın kültünün yoğun görüldüğü kentler Tarsos, Mallos, Soloi – Pompeiopolis, Seleukeia, Aigeia ve Kolybrassos'tur.

1.2.4. Demeter

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Demeter[232], eski Yunan pantheonunda tarım tanrıçasıdır[233]. Homeros destanlarında "güzel saçlı kraliçe"[234], "güzel örgülü Demeter"[235] diye anılan tanrıça, Hesiodos'a göre, Kronos'la Rheia'nın kızıdır[236].

Kültünün kökeni Thessalia olan tanrıçanın, Atina yakınlarındaki Eleusis'te de "Telesterion" isimli bir tapınağı vardı ve kentte tanrıça adına dini oyunlar düzenleniyordu[237]. Demeter, tarımın yanı sıra, kadın yaşamının ve gizemin tanrıçası olarak Yunanistan, Ege Adaları, Anadolu ve Mısır'da da tapınım görmüştür. Ayrıca, tanrıça Yunanistan'da "toprak ana", "barış getirici" olarak kabul edilmiş ve ailenin tanrıçası olarak adına "Thesmophoros" bayramları düzenlemiştir.

En bilinen mithosu kızı Persephone'nin (Kore) Hades tarafından yeraltına kaçırılması ve tanrıçanın onu bulmak için harcadığı çabayı konu alır.

Sanat eserlerinde bir arabada veya tahtta otururken, ayakta dururken ve sikkelerde baş / büst tasvrileri ile görülür. Bazen kızı Persephone ile birlikte ayakta tasvir edilmiştir. En bilinen belirteçleri buğday demeti, haşhaş, içi çeşitli çiçek, meyve ve tahıllarla dolu kalathos ve meşaledir. Domuz, inek ve yılan kutsal hayvanları; mersin ağacı ve nergis kutsal bitkileridir[238].

---

[232] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. O. Kern, " Demeter", **RE** -2, 1901, s.2714 - 2748.; L. Beschi, "Demeter", **LIMC** IV, 1988, s. 844 – 892.
[233] Kern, **a.g.e.**, s. 2714.
[234] Homeros, **Ilyada**, XIV, 328.
[235] Homeros, **Odysseia**, V, 125.
[236] Hesiodos, **Theogonia**, 51-54.
[237] Agizza, **a.g.e.**, s.116.
[238] Karayaka, **a.g.e.**, s. 117.

Roma'da Demeter'in yerini Ceres, kızı Persephone'nin yerini ise Proserpina almıştır. Kült açısından bir çok benzerlikler vardır; ancak, Ceres genellikle elinde cornucopia taşırken tasvir edilmiştir[239].

Sikke Tipleri:

Kilikia bölgesinde Demeter tasvirleri, M.Ö. yak. 385 – 333'den Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar dört ana tipte görülür (Tab. 25).

Birinci ana tipte yer alan, baş ve büst tasvirlerinin birinci alt tipindeki baş tasvirleri, M.Ö. yak. 385 – 333'den M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne kadar; Mallos, Soloi – Pompeiopolis ve Adana kentlerinde, hem ön yüz hem de arka yüz tasvirleri olarak görülür. İkinci alt tipte yer alan büst tasvirleri, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nden Volusianus dönemine kadar; Adana, Aigeai, Anazarbos, Tarsos ve Epiphaneia kentlerinde, hem ön yüz hem de arka yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran giyimli tasvirleri, M.Ö. yak. 385 – 333'den Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar; Mallos, Korakesion, Syedra, Seleukeia, Karallia, Philadelphia, Iotape, Lyrbe, Anazarbos, Tarsos ve Selinus kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan, tahtta oturan, giyimli tasvirleri, Domitianus döneminden Gallienus dönemine kadar; Augusta, Syedra, Anazarbos, Adana, Laertes, Eirenopolis ve Lamos kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Dördüncü ana tipte yer alan biga süren Demeter tasvirleri, Domitianus döneminden Severus Alexander dönemine kadar, Kelenderis, Germanikopolis, Korakesion ve Eirenopolis kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Tip 1. Demeter başı / büstü:

Tip 1.1. Demeter başı:

Tip 1.1.1. Örtülü, profilden sağa.

[239] Jones, 1990, **a.g.e.**, s. 51 vd.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

A.y.: Kronos başı; sakallı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 160.

Res. 451

A.y.: Ayakta duran Demeter; meşale ve başak tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 159.

Tip 1.1.2. Ö.y.: Demeter veya Artemis başı, profilden sağa. Stephane giymiş, saçları arkadan bağlı, dökümlü.

Soloi

M.Ö. 164 – 1.Yy.

A.y.: İkili cornucopia.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1209.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 865.

Res. 452

Tip 1.1.3. Ö.y.: Örtülü ve diadem giymiş, profilden sağa. Saç, ensede topuz şeklinde.

Adana

M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Zeus.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1203.

Res. 453

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1204.

Re. 454

A.y.: At.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1212.; Bkz. 1208-11, 1213-4.

Re. 455

Tip 1.2. Demeter büstü:

Tip 1.2.1. Ö.y.: Giysili ve örtülü Demeter büstü, profilden sağa. Sol boşlukta, kartal.

Adana

M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Zeus.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1201-2.

2. Levante, Adana, 9, 11.

Res. 456

Tip 1.2.2. A.y.: Giysili ve örtülü Demeter büstü; gövde ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sağ boşlukta, başak ve haşhaş; sol boşlukta (sol omuz üzerinde), meşale.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Nerva (M.S. 96 - 98)

Ö.y.: Nerva başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1814.

Tip 1.2.3. Ö.y.: Profilden sağa. Örtülü başlı ve giyimli. Sağ boşlukta, ikili başak ve haşhaş.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

A.y.: Artemis Perasia büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1380.

2. **SNG France 2,** 2026.

Res. 457

Tip 1.2.4. Ö.y.: Giysili ve örtülü kadın (Demeter veya imparatoriçe?) büstü, profilden sola. Başının üstünde, yıldız.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç

A.y.: Sandan; kanatlı ve boynuzlu aslan üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1010.

Tip 1.2.5. A.y.: Profilden sağa. Giysili, örtülü ve diadem giymiş.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5438.

2. Levante, Adana, 180.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 1227.

Res. 458

Tip 1.2.6. A.y.: Giysili, örtülü Demeter (?) büstü, profilden, sağa. Sağ boşlukta, başak.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Volusianus (M.S. 251-253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren III,** 764A.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1786.

Res. 459

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Demeter:

Tip 2.1. Meşale ve başak tutuyor:

Tip 2.1.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Sol bacak düz, ileride; sağ bacak dizden kırılmış, geride. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde, yanan meşale; aşağıya uzattığı sol eliyle ters başak tutuyor.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

Ö.y.: Demeter başı, örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 159.

Ö.y.: Kronos başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 158.

Tip 2.1.2. A.y.: Tip 2.1.1.'in sahne tersi:

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

Ö.y.: Kronos başı; sol boşlukta, balık.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 156-7.

2. **SNG v. Aulock,** 5725.

Res. 460

Tip 2.2. Meşaleye yaslanmış:

Tip 2.2.1. Başak tutuyor:

Tip 2.2.1.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili; önde toplanan giysi, sol omuz arkasından aşağıya sarkıyor. Baş seviyesine kaldırdığı sol eliyle uzun meşaleye yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde iki başak tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 -117)

Ö.y.: Traianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 388.

2. Levante, Korakesion, 2a.

Tip 2.2.1.2. A.y.: Cepheden. Uzun giysili. Baş seviyesine kaldırdığı sağ elini yanan meşaleye yaslanmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sol elinde başak tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 410.

Res. 461

Tip 2.2.1.3. Sunu yapıyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili; önde toplanan giysi, sol omuz arkasından aşağıya sarkıyor. Baş seviyesine kaldırdığı sol elini uzun meşaleye yaslanmış; bel seviyesinde yana açıp, ileri uzattığı sağ eliyle yanan sunağın üstüne başak tutuyor.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 390.

2. Levante, Korakesion, 6g.

Res. 462

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 391.

2. Levante, Korakesion, 8b.

Tip 2.2.1.4. Asa ve başak tutuyor; yanında Dionysos:

A.y.: Solda, Demeter (?), profilden sağa. Uzun khiton giymiş. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asa; sağ eliyle iki başak tutuyor. Sağda, ayakta duran, çıplak Dionysos ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Aşağıya uzattığı sol elinde, kolun iç kısmından sol

omuzun arkasına uzanan thyrsos tutuyor. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor; altında yanan sunak.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 744.

Res. 463

Diadumenianus (M.S. 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1583.

Tip 2.2.1.5. A.y.: Tip 2.2.1.3. ile benzer sahne; sunak yok.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 363.

Tip 2.2.1.6. A.y.: Demeter - Isis. ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Uzun giysili. İki başak arasında güneş diskinden oluşan bir başlık giymiş. Baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle yanan meşaleye yaslanmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sol eliyle başak tutuyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 365.

Res. 464

Tip 2.2.2. A.y.: Meşaleye yaslanmış, phiale tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Uzun giysili. Omuz seviyesine kaldırdığı sol eliyle meşaleye yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Philadelphia

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 143.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 579.

Res. 465

Tip 2.2.3. Meşaleye yaslanmış, dal tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Kalathos ve uzun khiton giymiş. Yana açıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ eliyle meşaleye yaslanmış; belindeki sol eliyle sağa uzanan dal tutuyor.

Iotape

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Philippus (M.S. 247 - 249)

Ö.y.: II. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 453.

Res. 466

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 455.

Tip 2.3. Meşale tutuyor:

Tip 2.3.1. İki meşale tutuyor:

Tip 2.3.1.1 A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Uzun giysili. Bel seviyesine kaldırıp, sağa uzattığı her iki elinde; sağdan sola eğik, baş aşağı çapraz uzanan, yanan meşale tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 415.

Res. 467

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 430.

Tip 2.3.1.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Kalathos ve peplos giymiş. Yana açıp, omuz seviyesine kaldırdığı her iki elinde yanan meşale tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 443.

Tip 2.3.1.3. A.y.: Profilden sağa. Kalathos ve peplos giymiş. Bel seviyesine kaldırıp, ileri uzattığı her iki elinde yanan meşale tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Salonina, Gallienus'un (M.S. 253 - 260) eşi

Ö.y.: Salonina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 447.

2. **Ziegler Kilikiens,**163.
3. **BMC Cilicia,** 20.
4. **SNG France 2,** 670.

Res. 468

Tip 2.3.2. Bir meşale tutuyor:

Tip 2.3.2.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Peplos giymiş. Aşağıya uzattığı sağ eli ve bel seviyesinde yana açıp, ileri uzattığı sol eliyle; sağdan sola çapraz uzanan, yanan meşale tutuyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 359.

Tip 2.3.2.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Kalçasındaki sol eliyle sağdan sola çapraz uzanan meşale tutuyor; yanan açıp, göğüs seviyesine kaldırdığı sağ elinde başak tutuyor.
Anazarbos
Roma İmparatorluk Dönemi
Otacilia Severa
Ö.y.: Otacilia Severa büstü; omzunun arkasında hilal.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1492.

Tip 2.3.3. Tarsos Kentinin kurban töreni sahnesinde:

Tip 2.3.3.1-3. Tarsos, Severus Alexander, III. Gordianus, Traianus Decius, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 1.2.7.3.

Tip 2.3.4. Yanında Helios:
A.y.: Solda Demeter, profilden sağa. Uzun giysili. Yukarıya kaldırdığı her iki eliyle yanan meşale tutuyor. Sağda, ayakta duran, çıplak Helios; ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Işın tacı ve khylamis giymiş. Göğsün üst kısmından başlayıp, omuzları kapatan giysi, sırt kısmından sol kola sarılıp, aşağı sarkıyor. Sağ elini baş seviyesinde yukarı kaldırıp, karşısındaki Demeter'in meşalesine uzatmış; kalçasına bitişik sol elinde, kırbaç tutuyor.
Tarsos
Roma İmparatorluk Dönemi
Maximinus (M.S. 235 - 238)
Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1103.

Tip 2.4. Başak tutuyor; yanında Persephone:

A.y.: Solda Demeter, cepheden. Uzun giysili, başında örtü. Sağ eli göğsünün üzerinde, sol elini ileriye uzatmış ikili başak tutuyor. Sağda Persephone, Demeter ile aynı ikonografide; yalnız, sol elinde haşhaş tutuyor.

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 88.

Res. 469

Severus Alexander (M.S. 222 – 235)

Ö.y.: Severus Alexander başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 465.

Res. 470

II. Philippus (M.S. 247 – 249)

Ö.y.: II. Philippus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 468.

Tip 2.5. Cornucopia tutuyor; yanında Zeus ve tanrıça (?):

A.y.: Sağda Demeter, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun khiton giymiş. Sol elinde cornucopia tutuyor; sağ elini yana açıp, ileriye uzatmış. Ortada, ayakta duran, yarı giyimli Zeus; ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; sağ elini yana açıp, ileriye uzatmış. Solda, uzun giysili tanrıça (?), cepheden, baş profilden sola. Sol eli kalçasında; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde yuvarlak bir nesne tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 421.

Res. 471

Tip 3. Tahtta oturan, giyimli Demeter:

Tip 3.1. Meşale ve başak tutuyor:

Tip 3.1.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Arkalıksız tahtta oturuyor. Peplos giymiş. Sol elini tahtın kenarına koymuş, yanan meşale tutuyor; bel seviyesinde ileriye uzatıp, yukarı kaldırdığı sağ elinde başak tutuyor.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Zeus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1244.

Res. 472

Tip 3.1.2. A.y.: Tip 3.1.1.'in benzeri; sağ elini aşağıya uzatmış.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 70.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 408.

Res. 473

Tip 3.1.3. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Arkalıklı tahtta oturuyor. Peplos giymiş. Sol elini tahtın arka köşesine koymuş, meşale (veya asa) tutuyor; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Kesimde; zırh, kalkan, miğfer, kılıç ve kılıftan (kın) oluşan tropaion parçaları, dağınık halde.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2115.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1493.

Res. 474

Tip 3.1.4. A.y.: Tip 3.1.3.'ün benzeri; kesimde tropaion yok.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**,1237.

2. Levante, Adana, 281.

Tip 3.2. Meşale, başak ve haşhaş tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Arkalıklı tahtta oturuyor. Peplos giymiş. Sol elini tahtın arka köşesine koymuş, meşale; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi.

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 371.

Res. 475

Tip 3.3. Cornucopia ve phiale tutuyor; sunu yapıyor:

A.y.: Profilden sola. Tahtta oturuyor. Sol elini tahtın arka köşesine koymuş, cornucopia; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde alttaki sunağın üzerine phiale tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi.

Marcus Aurelius (M.S. 161 -180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 382.

Res. 476

Tip 3.4. Başak tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Arkalıksız tahtta oturuyor. Peplos giymiş. Sol elini tahtın arka köşesine koymuş; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, baş aşağı başak tutuyor.

Lamos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 481.

2. Levante, Lamos, 2.

Res. 477

Tip 4. Biga süren, giyimli Demeter:

Tip 4.1. Dragonların çektiği bigada; meşale tutuyor:

Tip 4.1.1. A.y.: Profilden sağa. Peplos giymiş. Giysi arkaya doğru uçuşuyor. İleriye uzatıp, yukarı kaldırdığı her iki elinde yanan meşale tutuyor. Boyunduruklu dragonlar 'S' şeklinde yukarı kalkmış.

Kelenderis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 545.

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5650.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 548.

Res. 478

Maximinus (M.S. 235 – 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 45

Germanikopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 578.

Tip 4.1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Peplos giymiş. Giysi omzunun ve başının arkasında uçuşuyor. Yanlara açıp, yukarı kaldırdığı her iki elinde yanan meşale tutuyor. Boyunduruklu dragonlar, daire şeklinde kıvrılıp, ters 'S' şeklinde yukarı kalkmış.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 392.

2. Levante, Korakesion, 10a.

Tip 4.2. Boğaların çektiği bigada; meşale ve dizginleri tutuyor:

A.y.: Profilden sağa. Peplos giymiş. İleriye uzatıp yukarı kaldırdığı sağ elinde meşale; sol elinde, hörgüçlü boğaların dizginlerini tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1621.

2. Bkz. **Lindgren I,** 1522.

Res. 479

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.3.; Tip 1.2.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.5.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.1.4.
Aigeai	
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.6.
Anazarbos	
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.3.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 3.1.3.
Augusta	
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 3.1.1.
Eirenopolis	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 3.3.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 4.2.
Epiphaneia	
Nerva (M.S. 96 – 98)	Tip 1.2.2.
Mallos	
M.Ö. yak. 385 – 333	Tip 1.1.1.; Tip 2.1.1-2.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 164 – 1.Yy.	Tip 1.1.1.1.
Tarsos	
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.4.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.3.3.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.3.3.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.3.3.3.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.3.4.
Kilikia Trakheia	
Germanikopolis	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 3.9.1.
Iotape	
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.2.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.3.
Karallia	

Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.2.1.5.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.3.2.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.2.1.6.
Kelenderis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 4.1.1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 4.1.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 4.1.1.
Korakesion	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.2.1.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.2.1.3.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.2.1.3.; Tip 4.1.2.
Laertes	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 3.2.
Lamos	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.4.
Philadelphia	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.2.2.
Seleukeia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.2.1.4.
Diadumenianus (M.S. 218)	Tip 2.2.1.4.
Selinus	
II. Faustina (Marcus Aurelius'un eşi. Ölümü: 175.	Tip 2.4.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.4.
II. Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.4.
Syedra	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 3.1.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.2.1.2.
Lucilla (Lucius Verus'un eşi)	Tip 2.3.1.1.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.5.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.3.1.1.
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 2.3.1.2-3.

Tab. 25. Demeter tip cetveli[240].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Demeter tasvirleri, birinci ana tipin birinci alt tipindeki baş tasvirleri ile ortaya çıkar (Tip 1.1.). En erken tip, M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli Mallos sikkesinde görülür. Daha sonra, Soloi - Pompeiopolis ve Adana kentlerinde M.Ö. 164 – 1. Yy. veya Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen

[240] Tip 1. Demeter başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Demeter.; Tahtta oturan, giyimli Demeter.; Tip 4. Biga süren, giyimli Demeter.

sikkelerde görülür. İkinci alt tipte yer alan büst tasvirleri ise, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi tarihli sikkelerde ortaya çıkar ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca Adana, Aigeai, Anazarbos, Tarsos ve Epiphaneia kentlerinde görülür (Tip 1.2). Tanrıçanın baş ve büst tasvirlerinin görüldüğü kentlerin ortak noktası, Kilikia Pedias'ın genellikle tarımla geçinen kentleri olmalarıdır. Tasvirlerden anlaşıldığı kadarıyla, tanrıçanın kültü erken dönemlerden itibaren Mallos kentinde ve çevre kentlerde görülmeye başlamıştır.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Demeter tasvirleri ise, yine Mallos kentinde M.Ö. yak. 385 – 333'e tarihlenen sikkede ortaya çıkar (Tip 2.1.1.) Ancak, bu erken tip dışındaki bütün tasvirler, Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde görülür. Tipler, Anazarbos ve Tarsos dışında, Kilikia Trakheia kentleri olan Korakesion, Syedra, Seleukeia, Karallia, Philadelphia, Iotape ve Selinus'a aittir (Tip 2.1-5). Buna göre, tanrıçanın birinci ana tipte yer alan baş ve büst tasvirleri tamamen pedias kentlerinde görülürken; ayakta duran, giyimli tiplerinin büyük çoğunluğu trakheia kentlerinde görülmektedir.

Üçüncü ana tipte yer alan tahtta oturan, giyimli Demeter tasvirleri ise, Domitianus döneminden Gallienus dönemine kadar Augusta, Syedra, Anazarbos, Adana, Laertes, Eirenopolis ve Lamos kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 3.1-4.). Demeter'in genellikle başak ve meşale tutarken tasvir edildiği bu tipler, tanrıçanın kültü ile ilişkilidir.

Dördüncü ana tipte yer alan biga süren Demeter tasvirleri ise, Domitianus döneminden Severus Alexander dönemine kadar Kelenderis, Germanikopolis, Korakesion ve Eirenopolis kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür. Dragonların veya boğaların çektiği arabada tasvir edilen tanrıçanın bu tipleri, yine tanrıçanın insanlara tarımı ve tohum ekmeyi öğretmeye dayalı kültü ile ilişkilidir. Genellikle bu işi maiyetindeki Triptolemos'a yaptıran tanrıça, burada bizzat kendisi yapmaktadır (Tip 4.1-2.).

Sonuç olarak, Demeter'in bölge sikkeleri üzerindeki tasvirlerinin temelinde, toprağın bereketi olgusu yatar. Toprak ve yeraltı dünyasıyla ilişkili olan Demeter, buna bağlı olarak, sikke tasvirlerinde sıkça meşale ve başak ile tasvir edilir. Bunlara bazen yılan da eklenir. Sikke tasvirlerine göre, tanrıçanın kültünün yoğunlaştığı

kentler Mallos, Tarsos ve Syedra'dır. Ancak, tarımın ve bereketin simgesi olan tanrıça bölge genelinde, tarımla geçinen kentlerde saygı görüyordu.

1.2.5. Hekate

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Hekate[241], Yunan Ay tanrıçasıdır[242]. Homeros'da adı hiç geçmemesine rağmen, Hesiodos, Perses ve Asteria'dan doğduğunu ve Titan tanrılardan olduğunu belirtir[243].

Yeraltı dünyasının tanrıçası olarak ruhlarla, büyücülükle ilgilidir ve mezarların koruyucusudur. Savaşçılar, krallar ve gemiciler başta olmak üzere, tüm insanları koruyan, yaşamın pek çok alanını yöneten bir tanrıça, bir tür "ana tanrıça"dır[244].

Tanrıçanın Yunanistan ve Anadolu'da kültü vardır. Hekate, Olympos tanrılarıyla ilgili hiçbir efsaneye adı karışmamış, kişiliği gizemli bir tanrıçadır. Lagina kentinde Hekate'nin çok önemli bir tapınağı bulunmaktaydı[245].

Hekate doğadaki üç aleme; yeraltı, yeryüzü ve gökyüzüne hükmettiği veya ayın çeşitli evrelerini temsil ettiği için, üç şekilli (trimorphos) bir tanrıça olarak kabul edilirdi. Tanrıça sanatta da, genellikle ya üç bedenli veya üç başlı veya bir bedende üç başlı, altı kollu olarak betimlenir. Ayrıca tek bedenli betimlemeleri de vardır. Tanrıçanın belirteçleri başta meşale ve köpekler olmak üzere yılan, kırbaç, kılıç ve anahtardır[246].

Roma'da Hekate'yi karşılayan bir tanrıça olmamasına rağmen, diğer bir Ay tanrıçası olan Selene'nin karşılığı olan tanrıça Luna tapınımı vardır.

---

[241] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A. Kehl, "Hekate", **RAC** XIV, 1988, s. 310 – 338.
[242] Hesiodos, **Theogonia**, 405-10.
[243] Hesiodos, **Theogonia**, 420-25.
[244] Karayaka, **a.g.e.**, s. 12
[245] Erhat, **a.g.e.**, s.121.
[246] Karayaka, **a.y.**

Sikke Tipleri:

Tanrıça, Kilikia Bölgesi sikkelerinde yalnız trimorphis tipiyle, Herennius Etruscus tasvirli Laertes sikkesinin arka yüzünde görülür (Tab. 26).

Tip 1. Hekate trimorphis:

A.y.: Cepheden ve profilden sağa/sola. Uzun giyimli ve yüksek başlıklı. Yukarı kaldırdığı ellerinde meşale ve diğer belirteçlerini tutuyor.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennius Etruscus (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Herennus Etruscus büstü; profilden sağa.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 878.

Res. 480

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Laertes	
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)	Tip 1.

Tab. 26. Hekate tip cetveli[247].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde Hekate tasvirleri yalnız Laertes kentinde görülür. Tanrıçanın trimorphis olarak tasvir edildiği bu tipin kaynağı, muhtemelen Karia Bölgesi'dir. Nitekim, Hekate kültüne özellikle Karia'da rastlanması, Lagina'da çok bilinen bir tapınağının bulunması ve bölgenin kuzeyinde Pisidia sikkelerinde de bu tipin sıkça yer alması, bu savı destekler niteliktedir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde tanrıçanın kültü, yalnızca Laertes kentinde, Karia ve Pisidia bölgelerinin etkisiyle görülür. Ancak, Kilikia'da tanrıçanın bu iki bölgedeki gibi güçlü bir kültünden bahsetmek güçtür. Buna rağmen, bölgede tanrıça

[247] Tip 1. Hekate trimorphis.

ile birlikte Artemis ve Selene'nin de dahil olduğu genel bir "Ay Tanrıçası" kültünün varlığından söz edilebilir. Muhtemelen, tanrıçanın orta ve doğu Kilikia Trakheia ve Kilikia Pedias kentlerinde kültünün görülmemesinin en büyük nedeni de, Selene (Luna) ve Artemis'in buralardaki güçlü kültleri olmalıdır (Bkz. yuk.: Artemis; bkz. aş.: Selene). Aynı durum, Roma İmparatorluk Dönemi'nde yalnızca bir tiple Korakesion kentinde tasviri görülen Ay tanrısı Men için de geçerlidir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Men).

1.2.6. Hera

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Hera[248], eski Yunan pantheonunda Olympos'lu tanrıların baş tanrıçası ve evlilik tanrıçasıdır. Kronos ile Rheia'nın kızı[249], Zeus'un yasal eşi ve kardeşidir. Evli kadınların ve evlilik bağının temsilcisi olan tanrıça, öfkeli kıskanç ve intikamcı yapısıyla kocasının peşini hiç bırakmaz[250]. Homeros'a göre, baş tanrı, eşinin bu karakterinden dolayı sürekli yakınır[251] ve bazen de onu cezalandırır[252].

Antik yazında, kendisi ile ilgili mithosu bulunmayan tanrıça, daha çok Zeus'un aşkları ve onlardan doğan çocuklarına karşı öfkesi ve kini ile karşımıza çıkar. Bunlardan en bilineni, Yunan dünyasının en büyük kahramanı olan, Zeus'un Alkemene'den doğma oğlu Herakles'tir.

Yunanistan'ın pek çok yerinde evlilik ve doğum tanrıçası olarak tapınım gören Hera'nın kültünün yayılımı sınırlıdır. Tanrıçanın en önemli tapınım yerleri Peloponnes ve Argolis'dedir.

Tanrıça, heykellerde çoğu zaman yüksek bir tahtta oturmuş olarak gösterilir. Bir elinde çoğalmanın sembolü nar, diğerinde ucunda kuğu kuşu olan bir asa

[248] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. S. Eitrem, "Hera", **RE** VIII-1, 1912, s.370 - 382.; A. Kossatz-Deissmann, "Hera", **LIMC** IV, 1988, s. 659 – 719.
[249] Hesiodos, **Theogonia**, 451-55.
[250] Agizza, **a.g.e.**, s. 36.
[251] Homeros, **Ilyada**, VIII, 407
[252] Homeros, **Ilyada**, XV, 14 vd.

bulunurdu. Tavus kuşu da ona ayrılmıştı ve kuşun kanatlarındaki gözler, gökyüzünü süsleyen sayısız yıldızları sembolize ediyordu. Kutsal hayvanı inekti[253].

Tanrıça'nın Roma'daki karşılığı ise kendisiyle benzer özelliklere sahip olan tanrıça Iuno'dur.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Hera tasvirleri iki ana tiple, yalnız Tarsos sikkelerinde görülür (Tab. 27).

Birinci ana tipte baş tasvirleri yer alır. Bu tipler, Hera (veya Aphrodite) başı tasvirleri Tarsos kentinde M.Ö. yak. 370, belirsiz (Tarsos ?) kentte M.Ö. 4. Yy.'da görülür.

İkinci ana tipte ise, tanrıçanın tahtta oturan tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte, Livia'nın Hera ikonografisindeki tahtta oturduğu tasviri, Tiberius tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. İkinci alt tipte yer alan tasvir ise Athena, Hera ve Aphrodite'nin katıldığı güzellik yarışmasının konu edildiği mitolojik bir sahnedir. Bu tip, Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tip 1. Hera başı:

Tip 1.1. Hera (veya Aphrodite) başı:

A.y.: Profilden sola. Yanlarda iki daire ortada palmetle süslü yüksek stephane giymiş. Kulağında küpe ve boynunda kolye.

Tarsos

M.Ö. yak. 370.

Ö.y.: Herakles, Nemea Aslanı ile boğuşuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 63.

2. Traité II, 2, 1378.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

[253] Karayaka, **a.g.e.**, s.145.

Ö.y.: Herakles başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 242.

2. Traité II, 2, 1379 (Tarsos).

Res. 481

Tip 1.2. Ö.y.: Cepheden. Palmetlerle süslü, yüksek stephane giymiş. Kulağında küpe ve boynunda kolye.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Aphrodite başı; sphendoneli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 243.

2. Traité II, 2, 1379 (Tarsos).

Res. 482

Tip 2. Tahtta oturan, giyimli Hera:

Tip 2.1. Livia, Hera olarak:

A.y.: Profilden sağa. Uzun giysili ve örtülü. Göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde buğday başağı ve haşhaş tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 – 37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **RPC I,** 4005.1.

Res. 483

Tip 2.2. Athena, Aphrodite ve Paris'le birlikte: Paris'in yargısı:

Tarsos, Maximinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Paris'in Yargısı.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. yak. 370.	Tip 1.1.
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 2.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.2.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1-2.

Tab. 27. Hera tip cetveli[254].

Değerlendirme:

Tanrıçanın tüm Eski Yunan dünyasında olduğu gibi, Kilikia Bölgesi sikkelerinde de tasvirleri nadirdir. Birinci ana tipteki M.Ö. 4.Yy. tarihli baş tasvirleri, tanrıça ve kentin kurucularından biri olarak kabul edilen Herakles ile ilgilidir (Tip 1.1-2). Nitekim, iki sikkede görülen baş tasvirlerinin diğer yüzlerinde Herakles başı ve kahramanın Nemea Aslanı'nı öldürmesi sahnesi yer alır. Bu tipler, Hera'nın Herakles'e olan bitmek tükenmek bilmez kini ile ilişkilidir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Oniki Büyük İşi, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi).

Erken tarihli bu tiplerden sonra, tanrıçanın tasviri Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerine kadar bir daha görülmez. Tanrıçanın tahtta oturduğu tiplerden oluşan ikinci ana tipinin (Tip 2) birinci alt tipinde görülen, tahtta oturan ve elinde başak tutan Livia tipi, tanrıçanın kendisi olmasa bile, Roma sanatındaki ikonografisini anlamamız açısından önemlidir (Tip 2.1.). Diğer taraftan, bu tip imparatoriçenin kendisini Hera ile özdeşleştirmesi açısından dikkate değerdir. Zira, hayatı mücadelelerle geçmiş olan imparatoriçe bu tiple, "her ne yaptıysa ailesi için yaptığını" vurgulamak istemiş gibi görünmektedir. İkinci alt tipte yer alan sahne ise, tüm Antik Çağ'ın en ünlü mithoslarından birini konu almıştır (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Paris'in Yargısı).

[254] Tip 1. Hera başı / büstü.; Tip 2. Tahtta oturan, giyimli Hera.

Sonuç olarak, Tarsos kentinde farklı tiplerde ve birbirinden birkaç yüzyıllık farklarla ortaya çıkan Hera tiplerinin, birbirinden bağımsız nedenlerle tasvir edildiğini görmekteyiz. Nitekim baş tasvirleri, diğer yüzlerdeki tasvirlerinden dolayı, kendisi ve kentin kahraman ktisteslerinden olan Herakles'le ilişkiliymiş gibi görünmektedir. Tahtta oturan tasvirlerinden Livia, imparatoriçenin karakteri ile ilişkili; mitololojik sahne ise, Maximinus dönemde sıkça görülen, Roma'nın yerel halkın kendine bağlılığını artırmak için uyguladığı bir politikasıyla ilişkilidir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Paris'in Yargısı). Bütün bu bilgiler ışığında, tanrıçanın bölgede yalnızca Tarsos kentinde, M.Ö. 4. Yy.'da bir kültünün varlığı söz konusuymuş gibi görünmektedir. Ancak, bu konuda sikke tasvirlerinin dışında elimizde bilgi yoktur.

1.2.7. Hygieia

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Hygieia[255], eski Yunan patheonunda, sağlık kavramının sonradan tanrısal bir nitelik kazanmış olan kişileştirmesidir.

Genellikle Asklepios kültünün bir ürünü olarak kabul edilen Hygieia, Peleponnessos Savaşları'ndan önce, Asklepios'un Atina'da pek bilinmediği zamanlarda bile saygı görüyordu. Plinius, Pausanias ve Plutarkhos'a göre Asklepios, Hygieia'nın babası, Orpheus'a göre de eşi olarak görülmektedir[256].

Tanrıça sanat eserlerinde basit bir Dor khitonu giymiş olarak, genelde ayakta, elinde tuttuğu yılanı, diğer elinde tuttuğu phialeden besler şekilde tasvir edilmiştir. Sikkelerde bu tipin yanı sıra, baş ve büst tasvirleri de görülür ve yine, yanında yılan yer alır. Tanrıça bazen yalnız, bazen Asklepios'la, bazen de Asklepios ve Telesphoros'la birlikte tasvir edilmiştir[257].

[255] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. J. Tambornino, "Hygieia", **RE** IX-1, 1916, s. 93 -97.
[256] Tambornino, **a.g.e.**, s.93 - 95.
[257] Karayaka, **a.g.e.**, s. 107.

Roma dünyasında Hygieia'nın yerini Salus almıştır. Salus, Hygieia'dan farklı olarak fiziksel sağlıktan öte, tüm Roma halkının genel sağlığını temsil etmekteydi[258].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Hygieia tasvirleri, yalnız ve Asklepios'la karşılıklı tasvir edildiği büst ve bazen yalnız, bazen Asklepios'la, bazen de Asklepios ve Telesphoros'la birlikte tasvir edildiği ayakta duran tipleri ile M.Ö. 2 – 1. Yy.'dan, bölgede Roma İmparatorluk Dönemi sonu kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 28).

Birinci ana tipte yer alan büst tasvirleri, birinci alt tipteki yalnız tasvirleri ile Hierapolis – Kastabala kentinde M.Ö. 2 – 1. Yy., Aigeai kentinde ise Hadrianus, Iulia Domna ve Hostilianus tasvirli sikkelerde görülür. İkinci alt tipte yer alan, Asklepios'la karşılıklı tasvirleri ise, Eirenopolis kentinde Antoninus Pius tasvirli sikkede görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli tasvirleri ise; yalnız tasvir edildiği birinci alt tipte, Eirenopolis kentinde Domitianus ve Traianus, Kolybrassos kentinde Marcus Aurelius, Aigeai'da ise Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerde arka yüzlerde görülür. Asklepios'la birlikte tasvir edildiği ikinci alt tip ise, Flavioupolis kentinde Commodus ve Severus Alexander, Eirenopolis kentinde III. Gordianus ve I. Valerianus, Epiphaneia kentinde III. Gordianus ve Tarsos kentinde Traianus Decius tasvirli sikkelerde arka yüzde görülür. Asklepios ve Telesphoros ile birlikte tasvir edildiği üçüncü alt tipte ise, Aigeia kentinde Caracalla ve I. Valerianus; Tarsos kentinde Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Hygieia büstü:

Tip 1.1. Yalnız:

Tip 1.1.1. A.y.: Profilden sola. Giysili, saçları ensede topuz şeklinde. Önünde, sol boşlukta yılan.

[258] Jones, 1990, **a.g.e.**, s. 276.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 -1.Yy.

Ö.y.: Athena büstü; Attika miğferli ve aigis giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1576.

Res. 484

Tip 1.1.2. A.y.: Profilden sağa. Giysili, saçları arkada toplanmış, örtülü başlı. Sol omzunun üzerinde, önündeki phialeden beslenen yılan. Büstün altında, diz çökmüş keçi, profilden sola.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 – 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/hadrian/_aegeae_GeminiIII_380.jpg, 16.07.2013

Res. 485

Tip 1.1.3 A.y.: ¾ cepheden sağa. Giysili, saçları arkada toplanmış. Sağ omuzdan sol omuza, boynunun çevresinde kıvrılmış yılan.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**,1737.

2. **SNG France 2,** 2340.

Res. 486

Tip 1.1.4. A.y.: Etruscilla büstü, Hygieia olarak, profilden sağa. Stephane giymiş. Sağ omuzdan sol omuza, boynunun çevresinde kıvrılmış yılan; sol omzun önündeki phialeden besleniyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hostilianus (M.S. 251)

Ö.y.: Hostilianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1785.

Res. 487

Tip 1.2. Asklepios ile karşılıklı:

A.y.: Solda Hygieia, profilden sağa; stephane giymiş. Sağda Asklepios, profilden sola. Sakallı, diadem giymiş. Ortada, yılan.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1606.

Res. 488

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Hygieia:

Tip 2.1. Yalnız:

Tip 2.1.1. Phialeden yılan besliyor, dal tutuyor:

Tip 2.1.1.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Himation giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dal; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde phiale tutuyor; elinden aşağıya kıvrılarak sarkan yılanı besliyor. Sol boşlukta, yıldız.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1600.

2. **RPC II,** 1764.

Res. 489

Tip 2.1.1.2. A.y.: Tip 2.1.1.1. ile benzer sahne; sol elinde üzüm salkımı da tutuyor; yıldız yok.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1605.

Tip 2.1.2. Phialeden yılan besliyor:

Tip 2.1.2.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Peplos giymiş. Yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde phiale tutuyor; bel seviyesindeki sağ eliyle, sağdan sola kıvrılarak uzanıp, phialeden beslenen yılanı tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 536.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 317-8.

Res. 490

Tip 2.1.2.1. A.y.: Profilden sola. Uzun giysili. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde phiale tutuyor; yılan besliyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Asklepios büstü; öününde yılan sarılmış asa.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 20.

Res. 491

Tip 2.2. Asklepios ile birlikte:

Tip 2.2.1. Solda, peplos giymiş Hygieia, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yana açıp, göğüs seviyesinde yukarı kaldırdığı sol elinde phiale tutuyor; bel seviyesindeki sağ eliyle phialeden beslenen yılanı tutuyor.Sağda Asklepios, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş, sağ omuz ve gövde çıplak diğer kısımlar giysili. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1542.

Res. 492

Severus Alexander (M.S. 222-235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1549.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1.'le benzer sahne; Asklepios cepheden, baş profilden sola.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5596.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1622.

Res. 493

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 664, 667.

2. **SNG Cop.,** 151.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 1624.

4. **SNG France 2,** 2273.

5. **BMC Cilicia,** 12.

Res. 494

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1824.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1159.

Res. 495

Tip 2.3. Asklepios ve Telesphoros ile birlikte:

Tip 2.3.1. Oktastil tapınak içinde:

Aigeai, Caracalla, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Askleipos Tapınağı.

Tip 2.3.2. Benzer sahne, tapınak yok:

Tip 2.3.2.1. A.y.: Solda, giysili Hygieia, ¾ cepheden sağa; sağ elinde, sol elindeki phialeden beslenen yılan tutuyor. Kesimde, yere diz çökmüş keçi, profilden sağa

Sağda, Asklepios, cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sağ omuz ve gövde çıplak, diğer kısımlar giysili. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Ortada, giysili ve başlıklı Telesphoros, cepheden.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1742.

Res. 496

Tip 2.3.2.2. A.y.: Tip 2.3.2.1. ile benzer sahne. Kesimde keçi yok.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1093.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Mionnet Suppl.** VII, 70.

Res. 497

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.1.2.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.1.3..
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.3.1.
Hostilianus (M.S. 251)	Tip 1.1.4.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.3.2.2.
Eirenopolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.1.1.1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.1.2.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.2.
Epiphaneia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.2.
Flavioupolis	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.2.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.1.
Hierapolis - Kastabala	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.1.1.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.3.2.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.2.2.
Kilikia Trakheia	
Kolybrassos	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.1.2.1.

Tab. 28. Hygieia tip cetveli[259].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Hygieia tasvirleri, Hierapolis - Kastabala kentine ait, M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlendirilen sikkenin arka yüzünde büst olarak ortaya çıkar (Tip 1.1.1.). Önündeki yılanla birlikte tasvir edilen bu tip, tanrıçanın büst tasvileri için karakteristiktir. Ancak, bu tipi çok önemli kılan esas husus ise, bölgede Domitianus döneminde görülmeye başlayan Asklepios tasvirlerinden daha önce ortaya çıkmış olmasıdır. Başlangıçtan itibaren Asklepios kültü içerisinde varlık gösteren tanrıça kültü açısından bu durumu açıklamak güçtür. Bu tip dışında, birinci

[259] Tip 1. Hygieia başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Hygieia.

ana tipte görülen büst tasvirlerinden, yine benzer ikonografide yalnız tasvir edilmiş olanlar, Aigeai kentinde Hadrianus, Iulia Domna ve Hostilianus tasvirli sikklerin arka yüzlerinde görülür (Tip 1.2-4.), Asklepios'la karşılıklı tasvir edildikleri tip ise, Eirenopolis kentinde Antoninus Pius tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tip 1.2.).

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli, yılan besleyen tipi ise; bazen yalnız, bazen Asklepios'la birlikte, bazen de Asklepios ve Telesphoros'la birlikte tasvir edilmiştir (Tip 2.1-3.). Bu tip de, Kolybrassos kentine ait bir örnek dışında, Kilikia Pedias kentlerinde görülür. Bunlar; Aigeai ve Eirenopolis başta olmak üzere, Flavioupolis, Epiphaneia ve Tarsos'tur. Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülen bu tipin M.S. 2. Yy.'a ait örneklerinde, tanrıça Asklepios'la birlikte tasvir edilirken, M.S. 3. Yy.'ın başlarında bunlara Telesphoros da eklenir Nitekim, Aigeia kentine ait Caracalla tasvirli sikkelerde, bu üçlü aynı sahnede hem tapınak içinde hem de tapınak olmaksızın tasvir edilmişlerdir (Tip 2.3.).

Sonuç olarak, bölgede Roma İmparatorluk Dönemi öncesinde görülmeye başlayan Hygieia tasvirleri, imparatorluğun erken dönemlerinden itibaren sikkeler üzerinde daha sık görülmeye başlar. Kolybrassos kentine ait bir örnek dışında bütün tasvirler Kilikia Pedias kentlerine aittir.

Bu tasvirlere göre; tanrıçanın kültü Roma İmparatorluk Dönemi öncesine dayanmaktadır. Ancak, M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlendirilen Hierapolis – Kastabala kentine ait sikkeye dayandırdığımız bu görüşümüzü destekleyecek, ne numismatik ne de epigrafik ve arkelojik kanıtlara sahip değiliz. Tanrıçanın Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki kültü ise, başlangıçta Asklepios – Hygieia şeklinde ikili bir yapıdayken (M.S. 2. Yy.), sonradan (M.S. 3. Yy.'ın başları) Telesphoros'un da eklenmesiyle üçlü bir yapı kazanmış olmalıdır. Bu kült, merkezi Aigeai kentinde yer alan Asklepieion'la kurumsal bir yapı kazanmış Asklepios kültü çerçevesinde de, başta Eirenopolis olmak üzere, diğer komşu kentler de varlığını sürdürmüştür. Kilikia Trakheia'da ise yalnız Kolybrassos kentinde kültüne işaret eden tasvirler vardır.

1.2.8. Isis

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Isis[260], eski Mısır'da tarım tanrıçasıdır[261]. Tanrıça aynı zamanda Güneş tanrısı Osiris'in eşi olarak "gökyüzünün kraliçesi" kabul edilmiş ve bu gücünün etkisiyle çok yönlü karakter nitelikleri olan bir tanrıça olarak tapınım görmüştür. Isis aynı zamanda, yelkenliyi keşfeden tanrıça olarak, gemicilerin koruyucusu kabul edilmiş ve Isis Pelagia olarak da tapınım görmüştür. Tanrıça bu sıfatıyla ilgili tiplerde genellikle gemi üzerinde tasvir edilmiştir[262].

Tanrıça'nın kültü Sarapis ve oğlu Harpokrates'le (Horus) beraber[263] Hellenistik ve Roma dönemlerinde Anadolu ve Ege adalarında oldukça yaygındır[264].

Tanrıçanın Mısır sanatındaki tasvirlerinde, güneş diski şeklindeki başlığının bir bölümünü inek boynuzu oluşturmaktadır. Bazen, bu başlıkta tahıl başakları da yer almaktadır. Roma İmparatorluk Dönemi'ndeki tasvirlerde ise tanrıça, alnında bir bant ile omzunda biten uzun bukleler, dar kollu tunik, önde iki pilili düğümlü ve saçaklı manto, sağ elinde sistrum ve sol elinde situla ile betimlenmiştir. Kutsal hayvanı inektir [265].

Roma'da M.Ö. 100'de tapımı yaygınlaşmaya başlayan Isis kültü, Sulla zamanında Pompei'de kurulmuştu. Kült, imparator Caligula (M.S. 37 - 41) tarafından kovuşturulmaya uğramış, ama sonradan resmi olarak tanınmış ve Campus Martius'ta adına bir tapınak yaptırılmıştır[266].

Sikke Tipleri:

Killikia Bölgesi'nde Isis tasvirli sikkeler üç ana tiple, Roma İmparatorluk Dönemi'nde her iki yüzde de görülür (Tab. 29).

---

[260] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. W. Drexler, "Isis", **Roscher ML** II 1, 1890 – 1894, s. 373 – 548.; G. Roeder, "Isis", **RE** IX, 2, 1916, s. 2084 – 2132. ; W. Drexler, "Der Isis - und Sarapis - Cultus in Kleinasien", **NumZ 21**, 1889, 1-234; Magie, 1953, **b.a.**; Merkelbach, 1995, **b.a.**
[261] Drexler, **a.g.e.**, s. 433 vd.
[262] Karayaka, **a.g.e.**, s. 210-1.; Magie, 1953, **a.g.e.**, s. 166-7.
[263] Kült yayılımı için bkz. yuk.: Tanrılar, Sarapis ve Harpokrates.
[264] Magie, 1953, **a.g.e.**, s. 180 vd.
[265] Karayaka, **a.g.e.**, s. 210.
[266] Kıral, **a.g.e.**, s. 131

Birinci ana tipte, tanrıçanın yalnız ve Sarapis'le karşılıklı büstleri yer alır. Tanrıçanın yalnız tasvir edildiği birinci alt tip, Aigeai kentine ait Claudius Dönemi sikkesinin ön yüzünde yer alır. Sarapis'le karşılıklı tasvir edildiği ikinci alt tip ise, Aigeai ve Flavioupolis kentlerinde Commodus, Seleukeia kentinde Trebonianus Gallus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli tasvirlerinden, tanrıçanın Sarapis, Harpokrates ve Kent Tanrıçası ile birlikte tasvir edildiği birinci alt tip, Tarsos kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Tanrıçanın ikinci alt tipinde yer alan, yalnız tasvir edildiği Demeter – Isis tipi ise, Karallia kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tip 1. Isis büstü:

Tip 1.1. Yalnız:

Ö.y.: Profilden sola. Kalathos veya güneş diski başlığı giymiş, saçları ensede topuz şeklinde bağlanmış. Sağ boşlukta, cornucopia; içinde aphlaston ve çeşitli nesneler yer almakta.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

A.y.: Ayakta duran Athena; mızrak ve kalkan tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1696.

2. **RPC Cilicia,** 4039.

Res. 498

Tip 1.2. Sarapis'le karşılıklı:

Tip 1.2.1. Aigeai, Commodus, Macrinus; **Flavioupolis,** Commodus, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Sarapis Tip 1.2.1.1.

Tip 1.2.2. Seleukeia, Trebonianus Gallus, Bkz. yuk.: Tanrılar, Sarapis Tip 1.2.1.2.

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Isis:

Tip 2.1. Sarapis, Harpokrates ve Kent Tanrıça ile birlikte:

A.y.: Sağda, ayakta duran, giyimli Isis, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde sistrum tutuyor. Sol eli aşağıda. Karşısında, tahtta oturan giyimli Sarapis, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış. Ortalarında, ayakta duran Harpokrates, ¾ cepheden sola. Solda, Sarapis'in arkasında, ayakta duran giyimli Kent Tanrıçası, profilden sağa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1608.

Tip 2.2. Yalnız; Demeter – Isis olarak:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. İki başak arasında güneş diskinden oluşan bir başlık giymiş. Uzun giymili. Baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle yanan meşaleye yaslanmış; yana açıp aşağıya uzattığı sol eliyle başak tutuyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 365.

Res. 499

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.2.1.
Flavioupolis	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 - 238)	Tip 2.1.
Kilikia Trakheia	
Karallia	
Maximinus (M.S. 235 - 238)	Tip 2.2.
Seleukeia	
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.2.

Tab. 29. Isis tip cetveli[267].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte, tanrıçanın yalnız ve Sarapis'le karşılıklı büstleri tasvir edilmiştir (Tip 1). Tanrıçanın yalnız tasvir edildiği birinci alt tip, Aigeai kentine ait Claudius dönemi sikkesinin ön yüzünde yer alır (Tip 1.1.). Bu tip, Isis'in bölgedeki en erken tarihli tasviridir. Daha sonra, imparator Commodus döneminde, Aigeia ve Flavioupolis kentlerinde Sarapis'le karşılıklı büstleri görülmeye başlar. Aynı tip, Seleukeia kentinde Trebonianus Gallus döneminde de görülür (Tip 1.2.). Tanrıçanın bölgede en çok görülen tasvirleri olan büst tiplerinin, Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinde, Asklepios - Hygieia ikilisinin kültlerinin yoğun olarak görüldüğü Aigeia ve Flavioupolis kentlerinde ortaya çıkması dikkat çeken bir durumdur. Bölgede görüldükleri dönem ve genel ikonografik benzerliklerin yanı sıra, Sarapis'in sağlıkla olan ilişkisi de düşünüldüğünde, bu iki kültün bir arada olması oldukça şaşırtıcı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, Asklepios ve Hygieia sadece sağlıkla ilişkili bir külte saipken, Sarapis'in Zeus, Hades, Helios, Poseidon ve Asklepios'un bir takım özelliklerini taşıyan senkretik karakter yapısı ve Isis'in tarım ve deniz tanrıçası (Isis Pelagia) özellikleri, bu durumu açıklayacak niteliktedir.

[267] Tip 1. Isis büstü.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Isis.

İkinci ana tipte yer alan, tanrıçanın ayakta duran tasvirlerinin birinci alt tipinde tanrıça; Sarapis, Harpokrates ve Kent Tanrıçası ile birlikte tasvir edilmiştir (Tip 2.1.). Tarsos kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, tanrıçanın bu kentte, Sarapis ve Harpokrates'le birlikte bir kültünün varlığına işaret eder. Başlangıçta, tanrı ve tanrıçanın yalnız veya birlikte görülen tasvirleri, genellikle ikili bir külte işaret ederken, M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren, Tarsos kentinde, bu ikiliye Harpokrates'te katılır ve kült üçlü bir yapı kazanır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Harpokrates, Sarapis). İkinci alt tipte yer alan, ayakta duran Demeter – Isis tipi ise, Karallia kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tip 2.2.). Bu tip, kentte ve çevre kentlerde kültü bulunan Demeter ile (Bkz. yuk.: Demeter) Isis'in senkretik tipidir. Nitekim Isis, Mısır'da tarım tanrısıdır ve Yunan tanrıçası Demeter'le aynı karakter özellikleri taşımaktadır. Genel ikonografisi Demeter'le benzerlik gösteren bu tipte, tanrıçanın başına, yanlarında başak olan güneş diski eklenerek, Isis'le senkretize edilmiştir.

Sonuç olarak, Isis'in kültü, başlangıçta muhtemelen yalnız, ancak esas olarak Sarapis'le birlikte, Roma İmparatorluğu Dönemi'nde Kilikia Pedias'a ortaya çıkmıştır. Bölgede M.S. 2. Yy.'da Sarapis – Isis olarak ikili bir yapısı olan kült, M.Ö. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinde bunlara Harpokrates'in de katılmasıyla, Tarsos kentinde üçlü bir yapı kazanmıştır.

1.2.9. Kybele

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Kybele[268], Anadolu'lu "toprak ana", "ana tanrıça"dır. Neolitik Çağ'dan itibaren Anadolu'da tapımın gören ana tanrıça[269], Hititler döneminden itibaren birçok isimle karşımıza çıkmaktadır[270]. Phrygia'da M.Ö.1.Binyıl'ın başlarından itibaren

[268] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. W. Drexler, "Meter", **Roscher ML** II, 1894 – 1897., s. 2848 – 2931.; F. Schwenn, "Kybele", **RE** XI 2, 1922, s. 2250 - 2298.; E. Simon, "Kybele", **LIMC** VIII, 1997., s. 744 -766.; L. E. Roller, **Ana Tanrıça'nın İzinde Anadolu'da Kybele Kültü**, Çev. B. Avunç, İstanbul, Homer Kitabevi, 2004.
[269] Roller**, a.g.e.**, s. 46 vd.; s. 59 vd.
[270] Tanrıçanın adları için bkz. Schwenn, **a.g.e.**, s. 2250.

görülen kültünde tanrıça, epigrafik kaynaklara göre "Matar" (Mater/Meter) adıyla tapınım görmektedir. Kültü, Yunanistan'a "Kybele" adıyla M.Ö. 6. Yy.; Roma'ya "Magna Mater" adıyla M.Ö. 204 yılında getirilmiştir[271].

Neolitik Çağ'dan itibaren Kybele, "bereket tanrıçası", "hayvanların kraliçesi" (Potnia Theron), savaşlarda "halkın koruyucusu", "kentlerin koruyucusu", "dağlarda oturan tanrıça" olarak tapınım görmüştür.

Klasik heykelciklerde ayakta, aslanlı, tympanonlu, nymphe rölyefli, tahtta iki küçük figürle veya ayakta genç tanrı ile veya yanında flüt ve lyra çalan biriyle gösterilmiştir. Erken Geometrik sanatta, düz başlıkla gösterilen tanrıça, Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde sur taçlı (poloslu), khiton, manto, kemer ve kolye ve çarık ile betimlenmiştir. Ayrıca, kayalara yapılmış tahtlar ve adak stellerini koymak için yapılan nişler de tanrıçayı simgelemektedir. Fakat, tahtta oturan tanrıça tipi yüzyıllar boyunca hiç değişmeden devam etmiştir[272].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Kybele tasvirleri, bölgede Roma İmparatorluğu hakimiyetinin son yıllarında, Tarsos ve Eirenopolis kentlerinde iki ana tiple görülür (Tab. 30).

Birinci ana tipte, aslana binen, miğferli Kybele (veya Athena) tasvir edilmiştir. Bu tip, Tarsos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

İkinci ana tipte ise, tahtta oturan Kybele tipleri yer alır. Bunlar, Eirenopolis kentinde Gallienus, Tarsos kentinde Salonina tasvirli sikkelerin arka yünde yer alır.

Tip 1. Aslana binen, giyimli Kybele (veya Athena); Nike ve phiale tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sağa ilerleyen aslan üzerine yan oturmuş. Miğferli ve peplos (veya uzun khiton) giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale; yana açıp göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde Nike tutuyor. Nike,

[271] Roller, **a.g.e.**, s. 81, 127, 254.
[272] Karayaka, **a.g.e.**, s. 20-1.

profilden sola; yukarıya kaldırdığı her iki eliyle tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1186.

2. Bkz. **BMC Cilicia**, 328 (Gallienus).

Res. 500

Tip 2. Tahtta oturan, giyimli Kybele:

Tip 2.1. Tympanon tutuyor; tahtın her iki yanında aslan:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Yüksek arkalıklı tahtta oturuyor. Uzun khiton giymiş. Sağ elini dirsekten tahtın kenarlığına koymuş; ileriye uzattığı sol eliyle, dizinin önünde, tympanon tutuyor. Tahtın her iki yanında arka ayakları üzerine oturmuş aslanlar, profilden sağa.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1629.

2. Karbach, Eirenopolis, 147.

Res. 501

Tip 2.2. Meşale (veya asa) tutuyor; tahtın her iki yanında aslan:

A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Arkalıklı tahtta oturuyor. Kule taçlı, uzun saçlı ve uzun khtion giymiş. Sağ elini dirsekten tahtın kenarlığına koymuş; dizinin üzerine koyduğu sol elinde meşale (veya asa) tutuyor. Tahtın her iki yanında, arka ayakları üzerine oturmuş aslanlar, profilden sağa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Salonina, Gallienus'un (M.S. 253 - 260) eşi

Ö.y.: Salonina büstü; omzunda hilal.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1834.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1198.

Res. 502

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Eirenopolis	
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.
Tarsos	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 2.2.

Tab. 30. Kybele tip cetveli[273].

Değerlendirme:

Tanrıçanın Kilikia sikkelerindeki birinci ana tipi, Yunan ve Roma sanatında daha önce bilinmeyen ikonografisiyle dikkat çeker (Tip 1). Dönemi itibariyle, Roma eyaletlerinde senkretik tiplerin sıkça tasvir edildiği düşünülürse, tipi bu açıdan değerlendirmek, belki de en doğru yol olacaktır. Bu bağlamda, figür, başındaki

[273] Tip 1. Aslana binen, giyimli Kybele (veya Athena).; Tip 2. Tahtta oturan, giyimli Kybele.

miğferi, elinde tuttuğu Nike ve phiale ile Athena'yı andırmaktadır. Ancak, aslan üzerinde olması, tanrıçanın Antik Çağ'da ikonografisi açısından bilinen bir tip değildir. Aslan'la en yakın ilişki ise tanrıça Kybele'nindir: ancak, bunun dışında tanrıçayı temsil eden başka bir belirteç de yoktur. Dolayısıyla tip, ikonografik açıdan Athena'ya daha yakındır. Ancak, daha önce bölgede hiç görülmemesine rağmen, Tarsos ve Eirenopolis kentlerinde Gallienus ve Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen, yanındaki aslanlarla tahtta oturan Kybele tipi (Tip 2), tanrıçanın kimliğinin Kybele olmasını da muhtemel kılmaktadır. Dolayısıyla, bu konuda yapılacak detaylı araştırmalara kadar, figürün Athena – Kybele olarak kimliklendirmenin doğru olacağı kanaatini taşımaktayız.

Yukarıda değinilen, ikinci ana tipteki tahtta oturan, giyimli Kybele tasviri ise, tanrıçanın, başlangıçtan itibaren ikonografisi hiç değişmemiş tipidir. Özellikle, Eirenopolis kentine ait birinci alt tipteki tasvir, elindeki tympanon ve aslanlar ile Kybele kimliği açısından karakteristiktir (Tip 2.1.). Tarsos kentine ait ikinci alt tipte ise, tanrıça tympanon yerine meşale (veya asa) tutmaktadır (Tip 2.2.).

Sonuç olarak, Anadolu kökenli bir tanrıça olan Kybele'nin Kilikia Bölgesi'nde Roma İmparatorluk Dönemi sonlarına kadar sikkeler üzerinde tasvirinin görülmemesi dikkat çeken bir husustur. Bunun nedenini, bölgenin başlangıçtan itibaren Assur, Babil, Fenike, Pers ve Yunan etkilerinin bölge inanç sistemini şekillendirmiş olması ile açıklamak mümkündür. Nitekim, bölgede, tanrıçanın öne çıkan üç karakter özelliği olan toprak ana (bolluk, bereket), kentlerin ve vahşi hayvanların koruyucusu özellikleriyle özdeşlemiş, başta Artemis ve Artemis Perasia, Demeter, Isis, Athena ve Kent Tanrıçası'nın kültleri bölgede oldukça yaygın ve güçlüdür. Bundan dolayı da, tanrıçanın bölgede kültünün yerleşmesi, neredeyse imkansızlaşmış olmalıdır. Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyetinin geç dönemlerinde ortaya çıkan mevcut tipler ise; Maximinus döneminden itibaren uygulamaya konulan Roma politikasıyla ilgilidir. Buna göre, Roma, Hıristiyanlık'ın artan gücü ve Sasani tehlikesine karşı önlem almak için, imparatorluğun Doğu eyaletlerinde, yerel halkın inançlarına dair dini tasvirler yönelmiş, bunları özgün, senkretik ve adaptasyon olarak bölge sikkelerinde bastırtmıştır.

1.2.10. Selene

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Selene[274], eski Yunan pantheonunda Ay tanrıçasıdır. Titanlar soyundan olan tanrıça, Hyperion'la Theia'nın kızı, Helios'la Eos'un kardeşidir[275]. Mitolojide Zeus[276], Pan ve Endymon'la yaşadığı aşklarla bilinir[277]. Helios – Apollon ilişkisinden dolayı bazen Artemis'le bir tutulmuştur. Kimi zaman da, Men'in dişil formu olduğu düşünülen "Mene" adı altında tapınım görmüştür. Yunanistan'ın önemli kentlerinde kültü vardı.

Tanrıça, sanat eselerinde atların veya boğaların çektiği arabada veya doğrudan sırtlarına binmiş olarak tasvir edilir. Bazen bineği bir katır veya geyik de olabilirdi[278]. Başında veya omzunun arkasındaki hilal ve elinde tuttuğu meşale en bilinen belirteçleridir.Tanrıçanın Roma'daki karlığı tanrıça Luna'dır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Selene tasvirleri, üç ana tiple Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür (Tab. 31)

Birinci ana tipte yer alan boğaların çektiği bigayı süren Selene tasvirleri, Olba kentine ait Antoninus Pius, Tarsos kentine ait Caracalla ve III. Gordianus ve Anazarbos kentine ait Iulia Paula tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan, ayakta duran, giyimli Selene (veya Artemis) tasvirleri ise, Iotape kentinde Iulia Domna ve Karallia kentinde III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan Selene (veya Artemis) büstleri ise, Anazarbos kentine ait, Tanquillina, Voluisanus ve I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

---

[274] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. S. Karusu, "Selene", **LIMC** 2, 1984, s. 909 – 917.
[275] Hesiodos, **Theogonia**, 371-74.
[276] Homeros, **Homeros İlahileri (Homerik Hymnos'lar).**, Çev. A. Eti Sina, 2008, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, XXXII, 14-16.
[277] Agizza, **a.g.e.**, s.100.
[278] Grimal, **a.g.e.**, s. 727.

Tip 1. Biga süren Selene:

Tip 1.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Peplos giymiş, omzunun arkasında hilal. Giysi, omzunu arkasında dairesel şekilde uçuşuyor. Aşağıya uzattığı sol eliyle meşale; ileriye uzattığı sağ eliyle dizginleri tutuyor. Başının üzerinde, boğaların altında ve üstünde yıldız. Boğaların ön ayakları yukarıda, arka ayakları yerde, sola ilerliyorlar.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 653.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 46.

3. **SNG France 2,** 850.

Res. 503

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos giysileri içinde.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1532.

Res. 504

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 386.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Paula

Ö.y.: Iulia Paula büstü; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1439.

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Selene:

Tip 2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili, başının ön kısmında hilal. Yanlara açıp, yukarı kaldırdığı her iki elinde yanan meşale tutuyor.

Iotape

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 450.

Tip 2.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Uzun giysili, başının ön kısmında hilal. Yukarı kaldırdığı sol eliyle meşalesine yaslanmış; aşağıya uzattığı sağ elinde bilinmeyen bir nesne tutuyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; profilden sağa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 366.

Res. 505

Tip 3. Selene (veya Artemis) büstü:

Anazarbos, Tranquillina, I. Valerianus, Volusianus, A.y., Bkz. yuk.: Artemis Tip 2.2.5.1-2.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Iulia Paula (Elagabalus'un birinci eşi. M.S. 219 - 220)	Tip 1.
Tranquillina (III. Gordianus'un eşi)	Tip 3.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.
Tarsos	
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.
Kilikia Trakheia	
Iotape	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.1.
Karallia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.
Olba	
Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)	Tip 1.

Tab. 31. Selene tip cetveli[279].

Değerlendirme:

Tanrıçanın birinci ana tipte yer alan biga süren tasvirleri Olba, Tarsos, Anazarbos kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür (Tip 1). Bu tip, tanrıçanın diğer sanat eserlerindeki tasvirlerinde de sıkça görülür ve aynı kardeşi Helios'un atlı arabadaki tasvirleri ile benzer bir genel ikonografiye sahiptir. Ancak, buradaki boğalar Ay'ı temsil etmektedir.

İkinci ana tipteki, Iotape ve Karallia kentlerinde görülen, ayakta duran giyimli Selene tipleri de, diğer sanat eserlerinde sıkça görülür. Başının önündeki hilalle karakterize olan bu tipte, tanrıçanın elinde tuttuğu meşale tasvirin kültle ilişkili olduğunu göstermektedir (Tip 2.1-2.).

[279] Tip 1. Biga süren Selene.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Selene.; Tip 3. Artemis (veya Selene) büstü.

Üçüncü ana tipte yer alan ve Anazarbos kenti sikkelerinde görülen büst tasvirleri ise, hem Selene hem de Artemis olarak tanımlanmaktadır. Genel ikonografisi her iki tanrıçayı da çağrıştırmaktadır. Yine, kentte her iki tanrıçanın da tasvirlerinin görülmesi, figürleri kimliklendirmeyi zorlaştırmaktadır.

Ayrıca, bölge sikkelerinde özellikle M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren birçok imparatoriçenin büst tasvirlerinde, omuzlarının arkasında tanrıçanın tasvirlerinde görülen hilal yer alır. Bu tiplerin, dolaylı olarak imparator kültüyle ilişkili olması muhtemeldir. Buna göre, tanrılaştırılan imparatorlar Helios – Sol Invictus'la özdeşleştirilirken, imparatoriçeler de Selene veya Ay tanrıçaları ile özdeşleştirilmiş olmalıdır.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde görülen tanrıçanın üç ana tipi de, araştırmacılar tarafından bazen Selene, bazen de Artemis olarak tanımlanmıştır. Bu durum, tanrıçaların ikonografilerindeki benzerlikten kaynaklanmaktadır. Ancak, tasvirlerin Roma'nın İmparatorluk baskılarında görülen Luna tipleriyle olan yakın benzerliği, bu tiplerin Selene olmasını daha muhtemel kılmaktadır.

Tanrıçanın bölgede çok yaygın bir kültünden bahsetmek güçtür. Sikke tasvirlerinde M.S. 2. Yy.'dan itibaren görülmeye başlayan Selene tasvirleri, tanrıçanın kültünün Roma İmparatorluk Dönemi'nde, muhtemelen Helios kültünün etkisiyle gelişmiş olduğunu göstermektedir.

1.2.11. Tanrıça Roma

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Tanrıça Roma[280], Roma kentinin sonradan tanrıça olarak tapınım görmüş kişileştirmesidir. Hellenistik Dönem'de, Yunanlar tarafından aktarılan Roma kentinin kuruluşu ile ilgili efsanelerde, kökeni Anadolu'da Troia'ya dayanan Rhome isimli bir ölümlünün adı geçmektedir. Yunanların kent kurucu kahraman ktistes veya oikistes

[280] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. F. Richter, "Roma", **Roscher ML** IV, 1909- 1915, s. 130-166.; R. Mellor, " The Goddess Roma", **ANRW** II, 17.2., 1981, s. 953 – 1030.

anlayışlarından olacak ki, bu kişi sadece kente adını vermemiş, aynı zamanda kahinlik de yapmıştır.

Roma, M.Ö. yak. 200'den itibaren Yunan dünyasında bir tanrıça olarak tapınım görmeye başlamıştır[281].

Tanrıça sanat eselerinde ve sikkelerde genellikle Athena – Minerva ile benzer bir ikonografide tasvir edilmiştir. Miğferli baş ve büst tasvirlerinin yanı sıra, yine miğferli, uzun giysili, kalkanlı ve mızraklı olarak ayakta; himation veya khylamis giymiş olarak, sağ elinde Victoria veya Palladium, sol elinde mızrak ve yanında kalkanla tahtta oturur şekilde tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Tanrıça Roma tasvirli sikkeler, tahtta oturan, giyimli tipiyle, Mallos'ta Domitianus ve Aigeai'da I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 32).

Tip 1. Tahtta oturan, giyimli Roma:

Tip 1.1. Victoria ve kalkan tutuyor; yanında mızrak:

A.y.: ¾ profilden sola. Kule taçlı ve örtülü. Sol eliyle, yanındaki kalkanı cepheden tutuyor; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Victoria tutuyor. Uzun giysili Victoria, yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle, Roma'yı taçlandırıyor. Sağ boşlukta, mızrak.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1270.

2. **RPC II,** 1737.

[281] Karayaka**, a.g.e.**, s. 227.; bkz. Mellor, **a.g.e**., s. 953 – 72.

Res. 506

Tip 1.2. Mızrağına yaslanmış, Victoria tutuyor; yanında kalkan:

A.y.: Tahtta oturan, giyimli Roma, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kule taçlı ve örtülü. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; tahtın bitişiğinde dış cepheden kalkan, bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Victoria tutuyor. Uzun giysili Victoria, yukarıya kaldırdığı elinde tuttuğu çelenkle, Roma'yı taçlandırıyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü;

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 417.

Res. 507

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.
Mallos	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.

Tab. 32. Tanrıça Roma tip cetveli[282].

Değerlendirme:

Roma kentinin kişileştirmesi olmasına karşın, daha sonraları tanrıça olarak tapınım görmüş olan Roma, Kilikia Bölgesi sikkelerinde de bu özelliğinden dolayı

[282] Tip 1. Tahtta oturan, giyimli Roma.

kent tanrıçası şeklinde, kuleli sur taçlı olarak tasvir edilmiştir. Aynı zamanda, taşıdığı saldırı ve savunma teçhizatları ve Victoria ile Athena – Minerva tasvirleri ile benzerdir. Tanrıçanın bu ikonografisi ile Athena Magarsia'nın kültünün güçlü olduğu Mallos ve komşusu Aigeia kentlerinde tasvirlerinin görülmesi dikkate değerdir.

Bu iki kente Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinden itibaren Roma'lı göçmenlerin yerleştiği bilinmektedir. Bundan dolayı, Roma hakimiyeti boyunca, bu iki kent merkezle sıkı ilişkiler kurmuşlar ve bu süreçte Mallos kenti kolonileştirilmiştir. Bu sürekli etkileşim, Roma İmparatorluğu'na özgü bir çok dini tasvirin de, kısmi bir akkulturasyon süreci ile bölgeye taşınmasını sağlamıştır. Bunun en iyi örnekleri Mallos'ta sikkelerinde görülen Marsyas, Roma Senatosu ve çevre kentlerde de görülen Sarapis - Isis tasvirleridir.

Sonuç olarak, doğrudan imparatorluğun merkezi, yani Roma kentiyle ilişkili olan bu tiplerin, Mallos ve Aigeai sikkelerinde görülmesinin nedeni, kentlerin koloni veya yarı koloni şeklindeki siyasal konumundan kaynaklanıyor olmalıdır. Tanrıçanın bölgede kültünü de, yine bu siyasal durumdan dolayı, bu kentlerde yaşayan yerleşimci halkla sınırlı olarak düşünmek gerekmektedir. Ancak, bunu da destekleyecek bilgilere sahip değiliz.

1.2.12. Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si)

Kimliği, Karakteri, Belirteçleri[283]:

Tykhe[284], eski Yunan'da şans ve kader tanrıçasıdır[285]. Homeros destanlarında adı geçmeyen ve mithosu olmayan tanrıça, Hesiodos'a göre, Okeanos ve Tethys'in

[283] Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) aynı başlık altında yer almasına rağmen, ikonografik açıdan birbirlerinden tamamen farklı özellikler göstermektedirler. Bu yüzden, sikke tipleri ayrı başlıklar altında sunulmuştur.

[284] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. L. Villard, "Tyche" **LIMC** VIII I, 1997, s. 115 – 125.; J. Ch. Balty, "Tyche", **LIMC** 1, 1981, s. 840 – 851.; G. Herzog – Hauser, K. Ziegler, "Tyche", **RE** VII A-1, 1943, s.1643 – 1696.; O. Waser, In. Ruhl, "Tyche", **Roscher ML** V, 1916 – 1924, s. 1309 – 1380.; W. Drexler, R. Peter, " Fortuna", **Roscher ML** I 2, 1886 – 1890, s. 2074 – 2139.

[285] Herzog – Hauser, Ziegler, **a.g.e.**, s.1646.

kızıdır[286]. Antik Çağ'da Tykhe'nin kralların, devletlerin ve şehirlerin kaderlerine hakim olduğuna inanılırdı.

Tykhe'nin en eski kült heykeli Smyrna'da yapılmıştır. Burada tanrıça polos ve bereket boynuzu ile gösterilmiştir[287]. Buna karşın, en bilinen Tykhe tipi, Lysippos'un öğrencilerinden Sikyon'lu Eutykides'in yapmış olduğu Antiokheia Tykhesi'dir. Modern araştırmacılar tarafından "Kent Tanrıçası" olarak adlandırılan bu tipte tanrıça, elinde başakla kayalıklarda otururken, ayaklarının altında, yüzer şekildeki nehir tanrısı Orontes ile birlikte tasvir edilmiştir. En bilinen belirteçleri cornucopia, dümen, polos (bazen modius şeklinde), mızrak, palmiye dalı, başaktır. Kent Tanrıçası karekterinde ise bu belirteçler; başında kuleli sur tacı, elinde genellikle başak veya saz kamışı (bazen aphlaston, haşhaş, çelenk, ödül vazosu), ayaklarının altında nehir tanrılarıdır.

Tanrıçanın Roma'daki karşılığı olan Fortuna ise, İtalya'da Latium bölgesinde eski bir kültü olan, önceleri bereket, daha sonra şans, baht tanrıçasıdır[288]. Tykhe ile aynı karaktere sahiptir. Genellikle şehir tanrıçası olarak bir sur tacı giyer. Kültü Roma'ya Kral Servius Tullius tarafından götürülmüştür[289].

Tykhe, Kilikia sikkelerinde ikonografik olarak birbirinden tamamen farklı iki ayrı tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Birincisi, tanrıçanın "Kent Tanrıçası" olarak literatüre girmiş olan kent kişileştirmesidir. Bu tip, ilk kez M.Ö. 4. Yy.'da ikincil tip olarak ortaya çıkar ve Roma İmparatorluğu dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür. İkinci tip ise, tanrıçanın "şans, kader ve bereket (talihlilik anlamında)" ana karakterini yansıtan Tykhe'dir. Bu tip de, Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinde ortaya çıkar ve imparatorluğun bölgedeki yönetimi sonlanıncaya kadar devam eder. Kilikia Bölgesi'nde Tykhe tasvirli sikkelerin iki tipinden biri olan Kent Tanrıçası (Antiokheia Thykhe'si), bölgede Athena'dan sonra ikinci en çok görülen dinsel tasvirdir.

[286] Hesiodos,**Theogonia**., 346 - 362.
[287] Herzog – Hauser, Ziegler, **a.g.e.**, s.1684.
[288] Erhat**, a.g.e.**, s. 289.
[289] Karayaka, **a.g.e.**, s. 227.

Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Kent Tanrıçası tasvirleri üç ana tiple, III. Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323) döneminden, Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar hem ön, hem de arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 33).

Birinci ana tipte tanrıçanın baş ve büst tasvirleri ye alır. Bu tipler, ağırlıklı olarak Kilikia Pedias kentleri olmak üzere, III. Aleksandros döneminden, Roma İmparatorluğu dönemi sonuna kadar her iki yüzde de görülür.

İkinci ana tip yer alan oturan, giyimli Kent Tanrıçası tipleri ise, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen tiplerle ortaya çıkar ve Roma hakimiyeti sonuna kadar her iki yüzde de görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası tasvirleri ise, Commodus döneminde ortaya çıkar ve Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar arka yüz tasvirleri olarak varlığını sürdürür.

Tip 1. Kent Tanrıçası başı / büstü:

Tip 1.1. Kent Tanrıçası başı, kuleli sur taçlı:

Tip 1.1.1. Athena büstünün yanında (küçük boyutlu olarak), profilden sola:

Ö.y.: Attika miğferli Athena büstü, ¾ cepheden sola. Giysili, üç sorguçlu miğfer giymiş; saçları sağa sola uçuşuyor. Sağ üst boşlukta, kuleli sur taçlı Kent Tanrıçası başı, profilden sola.

Mallos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323).

A.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 178.

Res. 508

Tip 1.1.2. Ö.y.: Profilden sağa:

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Artemis Perasia.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2208.

2. **SNG Cop.,** 142.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 1564-5

Res. 509

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1507.

2. **SNG France 2,** 2219 var.

Res. 510

A.y.: Çam ağacı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1566-8**.**

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1. Yy.

A.y.: Ayakta duran Hermes; kerykeion ve phiale tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 832-3.

Tip 1.1.2.1. Ö.y.: Saç bukleleri boyundan aşağı sarkmış:

Tarsos

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.S. 175 - 164).

A.y.: Gorytos içinde yay.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 909.

A.y.: Ayakta duran Sandan; kanatlı aslan üstünde; Tahtta oturan Zeus.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/tarsos/SNGLev_928var.jpg, 13.12.2012.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 910-12, 928-38.

Res. 511

A.y.: Tahtta oturan Zeus.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 913-4.

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Zeus.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=3895, 15.11.2013

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 918-23.

Res. 512

A.y.: Ayakta duran Sandan; kanatlı aslan (bazen boynuzlu) üstünde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 925, 962.

Aigeai

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: At başı; dizginli.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/sg/sg5513.jpg, 12.11.2013.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1633-40.

Res. 513

Alexandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy.-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Başak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1833.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 9.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Hermes; kerykeion ve phiale tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 834-6.

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Nike.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 840.

Korykos

M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Hermes; kerykeion ve phiale tutuyor.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock** 5676.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 791-5.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1075-6, 1083, 1086, 1094, 1097.

4. Bkz. **SNG Pfälzer** 822, 828-9.

Res. 514

Zephyrion

M.Ö. 1. Yy. –Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Kent Tanrıçası (?) asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1260.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 900-3.

Res. 515

A.y.: Tahtta oturan Athena.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 904.

Traianus (M.S. 98 -117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 3.

2. **SGI,** 1056.

Tip 1.1.2.2. Örtülü:

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Ayakta duran kartal; sopa üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1574.

Kelenderis

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Apollon; üzerinde üç ayaklı kazan bulunan sütuna yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 720.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 535-6.

3. **SNG Levante Suppl.**, 129.

4. **Ziegler Kilikiens,** 253.

Res. 516

Soloi

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: İki Dioskur miğferi; üstlerinde yıldız.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 866, 868.

Rhosos

M.Ö. 42'den önce

A.y.: Ayakta duran Rhosos Baal'ı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1853.

2. **SNG France 2,** 2425.

3. **RPC I,** 4079.

4. Levante, Rhosos, 2.

Res. 517

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius Dönemi (M.S. 14 - 37)

A.y.: Ayakta duran Rhosos Baal'ı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1860.

2. Levante, Rhosos, 30.

Tarsos

M.Ö. 164 –Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Sandan, Sandan Anıtı içerisinde.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1315.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 957.

Res. 518.

Aigeai

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: At başı; dizginli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1687.

2. Bloesch, Aigeai, 261.

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

A.y.: At başı; dizginli.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2320.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1697-8.

Res. 519

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1. Yy.

A.y.: Ayakta duran Nike.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 837.

2. **SNG France 2,** 1156 var.

Epiphaneia

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Zeus; Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1808.

Zephyrion

M.Ö. 1. Yy. –Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Çapraz iki meşale; defne çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 905.

2. **SNG Cop.,** 412.

3. **SNG France 2,** 1261.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus başı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 703.

Res. 520

Tip 1.1.2.3. Ö.y.: Defne çelengi içerisinde, saç bukleleri boyundan aşağı sarkmış.

Tarsos

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Pegasos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 917.

Tip 1.2. Kent Tanrıçası büstü, kuleli sur taçlı.

Tip 1.2.1. Örtülü ve giyimli, profilden sağa.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Pyramos, yüzüyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1569.

Res. 521

A.y.: Tahtta oturan Artemis Perasia.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1571.

A.y.: Ayakta duran tanrıça (Aphrodite ?).

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/elaiussa-Sebaste/Prieur_723A.jpg, 12.07.2013.

Res. 522

A.y.: Kartal; sopa üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1572.

Res. 523

M.S. 2.Yy. (M.S. 150 - 211)

A.y.: Artemis Perasia.

Ref.: 1. Bkz. **RPC I,** 464.

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 374.

2. **SNG France 2,** 2234.

Res. 524

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1596.

Kelenderis

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Apollon; üzerinde üç ayaklı kazan bulunan sütuna yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 534, 537-9.

Mallos

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Athena Magarsia kült heykeli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1263.

Adana

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: At.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1218-20.

2. Levante, Adana, 147, 149, 152.

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: Adanos büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1224.

2. **SNG France 2,** 1866.

3. Levante, Adana, 160.

Res. 525

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: At ön gövdesi.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1651.

2. Bkz. Bloesch, Aigeai, 82-99.

A.y.: Ayakta duran giyimli Athena

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1655-6.

2. Bkz. Bloesch, Aigeai, 157-8.

Res. 526

A.y.: At başı; dizginli.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1657-65.

2. Bkz. Bloesch, Aigeai, 132, 156, 120, 161, 167.

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

A.y.: At başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1705.

2. **RPC II,** 1779.

Res. 527

Antoninus Pius Dönemi (M.S. 138 - 161)

A.y.: At başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1729-30.

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1732.

Res. 528

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1756,1762.

2. **Lindgren I,** 1407.

3. **Ziegler Kilikiens**, 1389.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Valerianus büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1794.

Mopsuhestia

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Zeus; Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1314.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 9.

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus Dönemi (M.S. 193 - 211)

A.y.: Yanan sunak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1342.

Tarsos

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Sandan kanatlı boynuzla aslan üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 926-7, 963-70.

A.y.: Sandan, Sandan Anıtı içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 341.

2. **SNG France 2,** 1315, 1336.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 933-938, 940-961.

Res. 529

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

A.y.: Dekastil tapınak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1007.

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 744**.**

Res. 530

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1706.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1145, 1147.

3. **SNG Cop.,** 387.

Res. 531

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy.-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Athena; Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 701.

Epiphaneia

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Zeus; Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1807-8.

2. **SNG v. Aulock,** 5551.

Res. 532

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 430.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1. Yy.

A.y.: Ayakta duran Nike; çelenk ve palmiye dalı tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 837-8.

2. **SNG France 2,** 1156 var.

Res. 533

Augusta

Tarkondimotos Krallığı

II. (?) Philopator (Ölümü: M.S. 17),

A.y.: Ayakta duran, giyimli Athena.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1917.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1259-60.

3. **SNG v. Aulock,** 5414.

4. **RPC I,** 3872.

Res. 534

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Apollon.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 487.

Titus (M.S. 79 - 81)

Ö.y.: Titus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **RPC I,** 1702.

2. **SNG France 2,** 698 var.

3. **SNG Levante Suppl.,** 107 var.

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 492.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: İki Dioskur miğferi; üstlerinde yıldız.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 867.

Roma İmparatorluk Dönemi

Vespasianus (M.S. 69 - 79)

Ö.y.: Vespasianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 888.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Anazarbos (?)

Claudius (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Claudius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 5.

2. **RPC I,** 4084.1.

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5474.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1369, 1371.

3. **RPC II,** 1754.

Res. 535

Traianus (M.S. 98 - 117)

A.y.: Athena büstü, miğferli.

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2024.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1379.

Res. 536

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.,** 127, 133.1.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1386-7.

3. **SNG France 2,** 2027-8.

Res. 537

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Zeus büstü.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer**, 122.

2. **Ziegler Kilikiens,** 982.

3. **Ziegler Kaiser,** 162.

4. **SNG Levante - Cilicia,** 1393.

Res. 538

Crispina

Ö.y.: Crispina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1403-4 var.

2. **SNG France 2,** 2042 var.

3. **Ziegler Kaiser**, 228.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1449.

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 523.

2. Levante, Titiopolis, 3a.

Res. 539

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 524.

2. Levante, Titiupolis, 4b.

Plautilla

Ö.y.: Plautilla büstü.

Ref.: SNG Levante Suppl., 127.

Res. 540

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

I. Faustina

Ö.y.: I. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 586.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1539.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus başı, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 659.

2. **SNG v. Aulock,** 5797.

3. Staffieri, Olba, 54.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 1 – 2. Yy.

A.y.: Kartal; pençesinde palmiye dalı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5541.

Res. 541

Tip 1.2.1.1. A.y.: Sağ boşlukta, yanan meşale.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Kral veya kahraman (?) büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2227.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1577.

Res. 542

Tip 1.2.1.2. Ö.y.: Sol omzunda palmiye dalı.

Lalassis

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Cornucopia ve triskeles.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 564.

Res. 543

Rhosos

Roma İmparatorluk Dönemi

Augustus Dönemi (M.Ö. 27 - M.S. 14)

A.y.: Rhosos Baal'ı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1859.

2. Levante, Rhosos, 23.

Tip 1.2.1.3. Ö.y.: Sağ boşlukta, aphlaston (?).

Korykos

M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Nike; çelenk tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 801.

Tip 1.2.1.4. Ö.y.: Sağ boşlukta, başak.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

A.y.: Ayakta duran, çıplak Apollon.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1324.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 13a.

Tip 1.2.1.5. A.y.: Kuleli sur tacının üzerinde; yere çökmüş hörgüçlü boğa, profilden sağa.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 760.

Tip 1.2.1.6. Küçük boyutlu, lejand başlangıcında. İç içe iki daire; içteki dairede iki satır halinde ΑΙΓΕΑΙΩΝ yazıtı; üstte dıştaki yazıtın başlangıç kısmında Kent Tanrıçası büstü.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1755.

Res. 544

Tip 1.2.1.7. A.y.: Zodiak işaretleri (çemberi) içerisinde.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1233.

2. Levante, Adana, 216.

Res. 545

Tip 1.2.2. Giyimli, profilden sağa:

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Artemis Perasia.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1563, 1565.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Artemis; sadaktan ok çekiyor, yanında geyik.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 490.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98-117)

Ö.y.: Traianus başı, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 387.

2. Levante, Korakesion, 1a.

Tip 2. Oturan Kent Tanrıçası, kuleli sur taçlı, örtülü ve giyimli:

Tip 2.1. Ayaklarının altında Nehir Tanrısı Kydnos:

Tip 2.1.1. Tahtta oturuyor, profilden sağa:

Tip 2.1.1.1. Ö.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Kydnos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Tarsos

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Tahtta oturan Zeus; asa ve Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 980; Bkz. 979, 81-87.

Res. 546

Tip 2.1.1.2. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor. Kydnos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Augustus (M.Ö. 27 - M.S. 14)

Ö.y.: Augustus başı, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 988.

Tip 2.1.1.3. Uzun giysili, sphinksle süslenmiş tahtta oturuyor. İleriye uzattığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor. Kydnos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

A.y.: Tahtta oturan Zeus; asa ve Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1005.

Res. 547

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Tahtta oturan Zeus; asa ve Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1011.

Tip 2.1.2. Tahtta oturuyor, profilden sola:

Tip 2.1.2.1. A.y.: Uzun giysili, griffon ayakları ile süslenmiş tahtta oturuyor. İleriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor, sol eli tahtın kenarında. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 998.

Tip 2.1.2.2. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı, tahtın kenarlığındaki sol elinde cornucopia tutuyor. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1405-6.

Res. 548

Tip 2.1.2.3. A.y.: Tip 2.1.2.2. ile benzer tip, cornucopia yok.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1404.

Res. 549

Tip 2.1.3. Kayalıkta oturuyor, profilden sağa:

Tip 2.1.3.1. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor, Kydnos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 989.

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1395.

2. **SNG Levante - Cilicia** 990-2.

Res. 550

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: Tahtta oturan Zeus; asasına yaslanmış, Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Cop,.** 348.

2. **SNG v.Aulock,** 5983.

3. **Lindgren I,** 1620.

Tip 2.1.4. Kayalıkta oturuyor, profilden sola:

Tip 2.1.4.1. A.y.: Uzun giysili, dizinin üzerine uzattığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sol ayağıyla Kydnos'un sağ koluna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5988.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1001.

Res. 551

Tip 2.1.4.2. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sol ayağıyla Kydnos'un sol koluna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş ¾ cepheden sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1068 var.

Tip 2.1.4.3. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde belirsiz bir nesne (başak ve haşhaş ?) tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1039.

Res. 552

Tip 2.1.4.4. A.y.: Uzun giysili, sağ ayağını sol ayağının üzerine atmış. İleriye uzattığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1075.

2. **SNG France 2,** 1548 var.

Res. 553

Tip 2.1.4.5. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş ¾ cepheden sağa (?). Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1169.

2. **SNG France 2,** 1780.

3. **SNG v. Aulock,** 6071.

Res. 554

Tip 2.1.5. Tahtta oturuyor, ¾ profilden sola; Kilikia, Isauria ve Lykaonia Bölge Kişileştirmeleri ile birlikte:

A.y.: Uzun giysili, sağ eli dizinin üzerinde; sol geride, tahtın kenarında. Sol ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Sağda, aynı giyimli Lykaonia Kişileştirmesi cepheden, baş sola. Sol eli yanda, yukarıya kaldırdığı sağ elindeki çelenkle Tarsos Kent Tanrıçası'nı taçlandırıyor. Solda, aynı giyimli ve duruşlu Kilikia ve Isauria Kişileştirmeleri, profilden sağa, arka arkaya. Her ikisi de, yukarıya kaldırdıkları sağ ellerinde çelenk; bel seviyesindeki sol ellerinde dal tutuyorlar; Tarsus Kent Tanrıçası'na sunmaya hazırlanıyorlar.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1023.

2. **SNG v. Aulock,** 6001.

Res. 555

Tip 2.1.6. Tetrastil tapınak içinde, kayalıkta oturuyor, ¾ profilden sola, baş profilden sola:

Tip 2.1.6.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1602.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1095.

Res. 556

Tip 2.1.6.2. Tarsos, III. Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Tykhe ve Kent Tanrıçası Tapınakları

Tip 2.1.7. Kayalıkta oturuyor, profilden sola. Nike tarafından taçlandırılıyor:

A.y.: Uzun giysili. Her iki ayağıyla Kydnos'un sol omzuna ve koluna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Sağ boşlukta, uçan Nike, profilden sola. Sol eli aşağıda; sağ elinde tuttuğu çelenkle Kent Tanrıçası'nı taçlandırıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1174.

Res. 557

Tip 2.1.8. Kayalıkta oturuyor, ¾ profilden sola, baş profilden sağa. Perseus tarafından taçlandırılıyor, yanlarında Herakles:

A.y.: Uzun giysili, elleri dizlerinin üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Sağda, khylamisli ve kanatlı sandaletli Perseus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Dirsekten yana açıp, kalça hizasında aşağı uzattığı sol elinde harpa ve Gorgon Medusa başı tutuyor; baş üstü seviyesine kaldırdığı sağ elindeki çelenkle Kent Tanrıçası'nı taçlandırıyor. Solda, çıplak ve sakallı Herakles, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Belindeki sol elinde aşağıdan yukarı sopasını; kalçasındaki sağ elinde phiale; kolunda aslan postu tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1188.

Res. 558

Tip 2.2. Ayaklarının altında Nehir Tanrısı Kalykadnos:

Tip 2.2.1. Tahtta oturuyor, profilden sağa:

Ö.y.: Uzun giysili. Dizinin üzerine uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Kalykadnos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kalykadnos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy.- Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Athena; asa, kalkan ve Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 718.

Tip 2.2.2. Distil kemer (tapınak) içinde, kayalıkta oturuyor

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli distil tapınak içinde. Uzun giysili ve kuleli sur taçlı. Sol eli geride, kayalıkların üzerinde. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Kayalıkların altında, belden üst kısmı mevcut, çıplak Kalykadnos, cepheden. Her iki koluna yanlara açmış, yüzüyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 196.

2. **Ziegler Kilikiens,** 470.

Res. 559

Tip 2.2.3. Tahtta oturuyor, ¾ profilden sağa, baş profilden sağa, yanında Tykhe:

A.y.: Uzun giysili, iki eli de dizinin üstünde. Sağ ayağıyla, Kalykadnos'un (Lamos ?) sağ omzuna basıyor. Sağda, kalathoslu ve uzun giysili Tykhe ¾ cepheden sola. Bel seviyesindeki sol eliyle cornucopia tutuyor, aşağıya uzattığı sağ eliyle dümen tutuyor. Altta, belden üst kısmı mevcut, çıplak Kalykadnos (Lamos ?), cepheden. Her iki koluna yanlara açmış, yüzüyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 179.

2. Staffieri, Diocaesarea, 22 c, g.

3. **SNG France 2,** 879.

4. **SNG Cop.,** 129.

5. **SNG Levante – Cilicia,** 675-6.

Res. 560

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5548.

Res. 561

Tip 2.3. Ayaklarının altında Nehir Tanrısı Saros:

Tip 2.3.1. Tahtta oturuyor, profilden sağa:

A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Saros'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Saros, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Livia

Ö.y.: Livia büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1238.

Res. 562

Tip 2.3.2. Kayalıkta oturuyor, profilden sağa:

A.y.: Uzun giysili. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde başak tutuyor, Saros'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Saros, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius Dönemi (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Livia büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1241.

Tip 2.3.3. Kayalıkta oturuyor, ¾ profilden sola, baş profilden sola:

Tip 2.3.3.1. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ eliyle, Saros'un başının üstüne başak tutuyor; sağ ayağıyla sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Saros, cepheden, baş profilden sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1231.

2. Levante, Adana, 194.

Res. 563

Tip 2.3.3.2. Distil kemer (tapınak) içinde, kayalıkta oturuyor.

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli distil tapınak içinde. Uzun giysili ve kuleli sur taçlı. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Kayalıkların altında, belden üst kısmı mevcut, çıplak Saros, cepheden. Her iki koluna yanlara açmış, yüzüyor.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1877.

Res. 564

Tip 2.3.3.3. A.y.: Uzun giysili. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde tuttuğu başağı, karşısındaki ayakta duran, giyimli kadın figüre (imparatoriçe ?), sunuyor. Sol ayağıyla Saros'un sol koluna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Saros, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1253.

Tip 2.4. Ayaklarının altında Nehir Tanrısı Pyramos:

Tip 2.4.1. Kayalıkta oturuyor, profilden sağa:

Tip 2.4.1.1. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Tiberius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1319.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 23a.

Tip 2.4.1.2. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor, üst boşlukta yıldız. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1601.

2. **BMC Cilicia,** 2.

3. **RPC II,** 1762.

Red. 565

Tip 2.4.1.3. A.y.: Uzun giysili. Dizinin üzerine uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Altta, Pyramos'un iki kolu antithetik yüzüyor. Sağ ayağıyla sağdaki Pyramos'un omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sağ kol), cepheden, baş sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sol kol) cepheden, baş sola. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1271.

2. **RPC II** 1738.

Res. 566

Tip 2.4.1.4. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor. Altta, Pyramos'un iki kolu antithetik yüzüyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un (sağ kol) sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sağ kol), cepheden, baş sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sol kol) cepheden, baş sola. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Sabina

Ö.y.: Sabina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1274.

Tip 2.4.1.5. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde belirsiz bir nesne tutuyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden, baş profilden sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Crispina

Ö.y.: Crispina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1405.

Tip 2.4.1.6. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1545.

Tip 2.4.2. Kayalıkta oturuyor, profilden sola:

Tip 2.4.2.1. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Sol eli geride, kayalıkların üstünde. Sağ ayağıyla Pyramos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1388.

Res. 567

Hieropolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 – 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1068.

Gallienus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1599.

2. **SNG France 2,** 2247.

3. **SNG Pfälzer,** 602.

Res. 568

Tip 2.4.2.2. A.y.: Uzun giysili, sağ eli dizinin üzerinde. Sol eli geride, kayalıkların üstünde. Her iki ayağıyla Pyramos'un başına ve sol omzuna basıyor. Belden üst

kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1487.

Tip 2.4.3. Kayalıkta oturuyor, ¾ profilden sola, baş profilden sola:

Tip 2.4.3.1. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başaktutuyor; sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Sağ bacağını sol bacağının üstüne atmış. Altta, Pyramos'un iki kolu antithetik yüzüyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sol kol), cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sağ kol) cepheden, baş sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1281.

Tip 2.4.3.2. A.y.: Uzun giysili, ileriye uzattığı sağ elinde lotus çiçeği (?) tutuyor, sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Sağ bacağını sol bacağının üstüne atmış. Altta, Pyramos'un iki kolu antithetik yüzüyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sol kol), cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sağ kol) cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1283-4.

Tip 2.4.3.3. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Sol eli geride, kayalıkların üstünde. Sol ayağıyla Pyramos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden, baş profilden sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1348.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 65.

Tip 2.4.3.4. A.y.: Üzerlerinde "S" ve "C" harfleri bulunan iki sancak arasında. Uzun giysili. Dizinin üzerine uzattığı sağ elinde haşhaş (?) tutuyor; sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Sağ bacağını sol bacağının üstüne atmış. Altta, Pyramos'un iki kolu antithetik yüzüyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sol kol), cepheden, baş sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sağ kol) cepheden, baş sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Kolonisi Dönemi

Traianus Decius (?) (M.S. 249 - 251) Dönemi

Ö.y.: Roma Senatosu başı; örtülü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1928.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1286-7.

Res. 569

Tip 2.4.3.5. A.y.: Üzerlerinde "S" ve "C" harfleri bulunan iki sancak arasında. Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde haşhaş (?) tutuyor; sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Her iki ayağıyla Pyramos'un sol omzuna ve koluna basıyor. Altta, Pyramos'un iki kolu antithetik yüzüyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sol kol) , cepheden, baş sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos (sağ kol) cepheden, baş sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Kolonisi Dönemi

Herennius Etruscus (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Herennius Etruscus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**,1295.

2. **SNG v.Aulock,** 5728.

Res. 570

Tip 2.4.3.6. A.y.: Tip 2.4.3.5. ile benzer tip. İki yandaki sancaklar yok.

Mallos

Roma İmparatorluk Kolonisi Dönemi

Hostilianus (M.S. 250)

Ö.y.: Hostilianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 308.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1297.

Res. 571

Tip 2.4.4. Distil kemer (tapınak) içinde, kayalıkta oturuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli alınlıklı distil kemer (tapınak) içinde. Uzun giysili ve kuleli sur taçlı. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Kayalıkların altında, belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Her iki kolunu yanlara açmış, yüzüyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1462.

2. **SNG France 2,** 2086.

3. **SNG Pfälzer,** 201.

Res. 572

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1770.

Tip 2.4.5. Tahtta oturuyor, profilden sağa:

Tip 2.4.5.1. A.y.: Uzun giysili. Göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **RPC II,** 1758.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1530.

3. **SNG v. Aulock** 8670.

Res. 573

Tip 2.4.5.2. A.y.: Uzun giysili. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde başak ve haşhaş tutuyor. Sağ ayağıyla Pyramos'un sağ omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden, baş sola. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96) ve Domitia

Ö.y.: Domitianus ve Domitia büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1330.

2. **SNG v. Aulock,** 5736.

3. v. Aulock, Mopsos, 30.

4. **RPC II,** 1740.

Res. 574

Tip 2.5. Ayaklarının altında Nehir Tanrısı Mezitli Deresi (Sounias ?): Kayalıkta oturuyor, ¾ profilden sola, baş profilden sola:

A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Sol ayağıyla Sounias'ın (?) sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Sounias (?), cepheden, baş profilden sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1248.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 892.

Res. 575

Tip 2.6. Aphlaston tutuyor:

A.y.: Kayalıkta oturuyor, profilden sağa. Uzun giysili. Göğüs seviyesinde ileriye uzattığı elinde aphlaston tutuyor.

Rhosos

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius (M.S. 41-54)

Ö.y.: Claudius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1861.

2. Levante, Rhosos, 65.

Tip 2.7. Aphlaston tutuyor; ayaklarının altında keçi,

A.y.: Tahtta oturuyor, profilden sağa. Uzun giysili. Göğüs seviyesinde ileriye uzattığı elinde aphlaston tutuyor. Ayağının altında yere diz çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1701.

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Dioskur büstleri; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1707.

Tip 2.8. Başak tutuyor:

A.y.: Kayalıkta oturuyor, profilden sağa. Uzun giysili, dirsekten dizine yaslayıp yukarı kaldırdığı elinde başak tutuyor.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 844.

Tip 2.9. Tapınak tutuyor:

Tip 2.9.1. İki tapınak tutuyor; ¾ profilden sola, baş profilden sola:

Tip 2.9.1.1. Tarsos, Caracalla, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Belirsiz Tapınaklar.

Tip 2.9.1.2-3. Tarsos, III. Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Belirsiz Tapınaklar.

Tip 2.9.2. Bir tapınak tutuyor; ¾ profilden sola, baş profilden sola:

Tip 2.9.2.1. A.y.: Kuleli sur taçlı ve giyimli Kent Tanrıçası, kayalıkta oturuyor. Diz üzerinden ileriye uzattığı sağ elinde, kemerli üçgen alınlıklı tetrastil tapınak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Tapınağın altında, diz çökmüş keçi, profilden sola, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1775.

Res. 576

Tip 2.9.2.2. Tapınak (?) veya stel tutuyor:

A.y.: Tahtta oturuyor. Uzun giysili, tahtın kenarlığına yasladığı sol elinde cornucopia; ileriye uzattığı sağ elinde, üzeri yazıtlı (=CεΛεVΘεPAC, üç satır halinde) tapınak (veya stel) tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 772.

Res. 577

Tip 2.10. Distil tapınak içinde, kayalıkta oturuyor

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı distil tapınak içinde. Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 579.

Res. 578

Tip 3. Ayakta Duran Kent Tanrıçası, kuleli sur taçlı, örtülü ve giyimli:

Tip 3.1. İmparatora çelenk sunuyor, profilden sağa:

Tip 3.1.1. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı her iki eliyle tuttuğu çelengi, imparator Commodus'a sunuyor. Sağda, savaş giysili imparator, ¾ cepheden sola. Yukarıya uzattığı sol elini mızrağına yaslamış; ileriye uzattığı sağ eliyle, altından tuttuğu Kent Tanrıçası'ndan alıyor.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2237.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1588.

Res. 579

Tip 3.1.2. A.y.: Uzun giysili.İleriye uzattığı her iki eliyle tuttuğu çelengi, imparator Caracalla'ya sunuyor. Sağda, savaş giysili imparator, ¾ cepheden sola. Yukarıya uzattığı sol elini mızrağına yaslamış; ileriye uzattığı sağ eliyle, altından tuttuğu çelengi Kent Tanrıçası'ndan alıyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 385.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1616.

Res. 580

Tip 3.2. Kent Tanrıçası; asasına yaslanmış, cornucopia tutuyor:

Ay.: Uzun giysili Kent Tanrıçası, ¾ profilden sola, baş profilden sola; kuleli sur taçlı ve çizmeli, sol yağını tabure üzerine koymuş, sol dizinin üzerine uzattığı sol elinde cornucopia tutuyor, yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasını tutuyor.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 360.

Tip 3.3. İmparatora/lara ödül vazosu sunuyor, profilden sağa:

Tip 3.3.1. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı her iki eliyle tuttuğu ödül vazosunu imparator Elagabalus'a sunuyor. Sağda, giyimli imparator, sella curuliste oturuyor, ¾ cepheden sola. Sol eli geride, ileriye uzattığı sağ eliyle Kent Tanrıçası'ndan ödül vazosunu alıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elegabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1420.

2. Bkz. **Ziegler Prestige**, 39, B35.

Tip 3.3.2. A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı her iki eliyle tuttuğu ödül vazosunu imparatorlar I.Valerianus ve Gallienus'a sunuyor. Sağda, giyimli imparatorlar, sella curuliste oturuyor, ¾ cepheden sola. I. Valerianus, ışın tacı giymiş. Sol eli geride, ileriye uzattığı sağ eliyle Kent Tanrıçası'ndan ödül vazosunu alıyor. Sağında, ışın tacı hariç, aynı tipte Gallienus.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1358.

Res. 581

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1362.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 87.

3**. Ziegler Prestige**, 53, D7.

Tip 3.4. Kent halkıyla birlikte, geminin önünde, profilden sağa:

A.y.: Geminin önünde. Uzun giysili. Sol elinde cornucopia tutuyor. Arkasında, kent halkını temsil eden üç figür, profilden sağa; sağ elleri yukarıda; gemiyi uğurluyorlar (veya karşılıyorlar). Üstte, diz çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1767.

Tip 3.5. İmparatordan Marsyas heykelini alıyor, profilden sağa; imparator, Amphilokhos tarafından taçlandırılıyor:

Tip 3.5.1. A.y.: Solda Kent Tanrıçası. Uzun giysili. Belindeki sol elinde cornucopia tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle, imparatordan omzunda şarap tulumu bulunan Marsyas heykelini alıyor. Ortada, kısa giysili Severus Alexander, cepheden, baş profilden sola. Sol eli belinde; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elindeki Marsyas heykelini Kent Tanrıçası'na sunuyor. Sağda, ön kısımda, boyunduruklu iki öküz profilden sağa. Arkada, omzunda khylamis bulunan çıplak Amphilokhos, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol eli belinde, yukarı kaldırdığı sağ elindeki çelenkle imparatoru taçlandırıyor.
Mallos
Roma İmparatorluk Dönemi
Severus Alexander (M.S. 222 - 235)
Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1288.

Res. 582

Tip 3.5.2. A.y.: Solda Kent Tanrıçası. Uzun giysili. Belindeki sol elinde cornucopia tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle, imparatordan omzunda şarap tulumu bulunan heykelini, Marsyas ¾ profilden sola, alıyor. Ortada, uzun giysili Traianus Decius, cepheden, baş profilden sola. Aşağıya uzattığı sol elinde defne dalı tutuyor; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elindeki Marsyas heykelini Kent Tanrıçası'na sunuyor. Sağda, ön kısımda, boyunduruklu iki öküz profilden sağa. Arkada, omzunda

khylamis bulunan çıplak Amphilokhos, ¾ cepheden sola, baş sola. Sol eli belinde; yukarı kaldırdığı sağ elindeki çelenkle imparatoru taçlandırıyor. Kesimde, yaban domuzu, profilden, sola.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1292; Bkz. 1291, 1293-4.

2. **SNG France 2,** 1931.

Res. 583

Tip 3.6. Ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası; Sarapis, Isis ve Harpokrates ile birlikte:

A.y.: Sağda, ayakta duran, giyimli Isis, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde sistrum tutuyor. Sol eli aşağıda. Karşısında, tahtta oturan giyimli Sarapis, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış. Ortalarında, ayakta duran Harpokrates, ¾ cepheden sola. Solda, Sarapis'in arkasında, ayakta duran giyimli Kent Tanrıçası, profilden sağa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1608.

Tip 3.7. İmparatorla tokalaşıyor:

A.y.: Solda Kent Tnarıçası, profilden sağa. Kuleli sur taçlı ve giyimli. Sağ eliyle III. Gordianus'un elini sıkıyor. Sağda III.Gordianus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Toga giymiş. Sağ eliyle Kent Tanrıçası'nın elini sıkıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; hilal içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1290.

Res. 584

Tip 3.8. İmparatordan Kilikarkhia Tacı'nı alıyor, profilden sağa:

A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı her iki eliyle imparator Trebonianus Gallus tarafından kendisine sunulan Kilikarkhia Tacı'nı alıyor. Sağda, savaş giysili ve ışın tacı giymiş imparator, cepheden, baş profilden sola. Sol elinde, aşağıdan yukarıya, çapraz mızrak tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle, üzeri başlarla (veya büst) ve iki Nike ile süslü Kilikarkhia Tacı'nı Kent Tanrıçası'na sunuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1173.

Tip 3.9. Ödül vazosu tutuyor, profilden sola:

A.y.: Uzun giysili. İleriye uzattığı her iki eliyle ödül vazosu tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1521-2.

2. **Ziegler Prestige**, 42, B59.

3. **BMC Cilicia,** 40.

Res. 585

Tykhe Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Tykhe tasvirleri üç ana tiple, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluğu Dönemi'nden, imparatorluğun bölgedeki hakimiyetinin sonuna kadar varlığını her iki yüzde de sürdürür (Tab. 34).

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Tykhe tasvirleri, Aigeai kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerde ortaya çıkar ve imparatorluğun bölgedeki hakimiyetinin sonuna kadar, arka yüz tasvileri olarak görülür.

İkinci ana tipte yer alan oturan, giyimli Tykhe tasvirleri, Antoninus Pius döneminden Maximus (caesar olarak) dönemine kadar Aigeia, Isaura, Koropissos ve Mopsuhestia kentlerinde arka yüz tasvileri olarak görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan Tykhe büstleri ise, Anemurion kentine ait Iulia Mamaea tasvirli sikkenin arka yüzünde ve Artemis – Tykhe olarak da, Seleukeia kentinde, III. Gordianus dönenimden I.Valerianus dönemine kadar, arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli ve kalathoslu Tykhe:

Tip 1.1. Cornucopia ve dümen tutuyor:

Tip 1.1.1. ¾ profilden sola, baş profilden sola:

A.y.: Uzun giysili, topuz saçlı. Belindeki sol elinde cornucopia; ileriye uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1680.

2. Bloesch, Aigeai, 280.

Res. 586

Tip 1.1.2. ¾ cepheden sola, baş profilden sola:

A.y.: Uzun giysili, topuz saçlı. Belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius Dönemi (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Athena büstü; Korinth miğferi giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1689.

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Athena büstü; Korinth giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**,1694-5.

2. **RPC I,** 4040.

3. **SNG France 2,** 2319.

Res. 587

Cornellia Supera

Ö.y.: Cornellia Supera büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** ,1790.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1797.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caligula (M.S. 37 - 41)

Ö.y.: Caligula başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1809.

2. **RPC I,** 4068.

Res. 588

Caligula Dönemi (M.S. 37 - 41)

Ö.y.: Dionysos büstü; defne tacı giymiş, omzunda thrysos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1810.

Claudius (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Claudius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1811.

Nero Dönemi (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Kral başı; diadem giymiş (IV. Antiokhos ?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1812.

2. **RPC II,** 1787.

Res. 589

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SGI,** 3545.

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1826.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Claudius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1321.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 25.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1532.

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1534.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96) ve Domitia

Ö.y.: Domitianus ve Domitia büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1603.

Alexandreia kat'Isson

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1846-7.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 79, 80.

3. **SNG v. Aulock,** 5468.

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1850.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 86.

Iotape

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 448.

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 451.

2. **SNG v. Aulock,** 5582.

Laertes

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 60.

2. **SNG France 2,** 594.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 374.

Res. 590

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 63.

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 377.

2. **SNG v. Aulock,** 8695.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 584.

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 587.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 593.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (?)

Ö.y.: Ayakta duran Nemesis; önünde tekerlek.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 665.

2. Staffieri, Diocaesarea, 1.

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 669-70.

2. Staffieri, Diocaesarea, 14.

3. **BMC Cilicia,** 8.

Korakesion

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 411.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 396.

2. Levante, Korakesion, 25b.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne veya ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 403-4.

2. Levante, Korakesion, 40a, 41b.

Kestros

Roma İmparatorluk Dönemi

II.Faustina

Ö.y.: II.Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 470.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1250.

2. **SNG v. Aulock,** 5536.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

Crispina, Commodus'un (M.S. 177 - 192) eşi

Ö.y.: Crispina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 357.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 735.

2. **BMC Cilicia**, 24.

3. **Ziegler Kilikiens,** 433.

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 740.

2. **SNG France 2**, 981.

Res. 591

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 759.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 810.

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5685.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 817.

Res. 592

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 329.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 46.

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 337.

II.Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kanatlarını açmış kartalın üstünde.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 51.

2. **SNG France 2,** 559.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 352.

Res. 593

Philadelphia

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 580.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 299.

2. **Ziegler Kilikiens,**1517.

3. **Lindgren I,** A1465B.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 303.

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 305.

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 307.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 311.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Balbinus (M.S. Nisan - Temmuz 238)

Ö.y.: Balbinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 6033.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1137.

2. **SNG Cop.,** 382.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1179.

2. Bkz. **SNG France 2,** 1802, 1805.

3. Bkz. **BMC,** 320, 322.

4. **Lindgren III,** 932.

Res. 594

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 466.

Kelenderis

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Etruscilla büstü; stephane giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 559.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 433.

2. **SNG Pfälzer,** 260.

3. **Lindgren I,** 1448.

Hierapolis – Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 378.

Res. 595

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 433.

Tip 1.1.3. ¾ cepheden sola, baş profilden sola, yanında Kent Tanrıçası:

A.y.: Uzun giysili. Bel seviyesindeki sol eliyle cornucopia; aşağıya uzattığı sağ eliyle dümen tutuyor. Solda, kuleli sur taçlı ve giyimli Kent Tanrıçası, ¾ profilden sağa. Kayalıkta oturuyor, iki eli de dizinin üstünde. Sağ ayağıyla, Kalykadnos'un sağ omzuna basıyor. Altta, belden üst kısmı mevcut, çıplak Kalykadnos, cepheden. Her iki kolu da yanlara açılmış, kulaç atar şekilde.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 179.

2. Staffieri, Diocaesarea, 22 c, g.

3. **SNG France 2,** 879.

4. **SNG Cop.** 129.

5. **SNG Levante - Cilicia** 675-6.

Res. 596

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5548.

Res. 597

Tip 1.1.4. Cepheden:

A.y.: Uzun giysili. Yana açıp, aşağıya uzattığı sol elinde cornucopia; aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Iotape

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 454.

Tip 1.2. Kanatlı Tykhe; kalathoslu, giyimli:

Tip 1.2.1. Tykhe - Nike olarak; dümen ve dal tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden, sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Kanatlı ve topuz saçlı; aşağıya uzattığı sol elinde dal, yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1266.

Res. 598

Tip 1.2.2. Tykhe Panthea; cornucopia ve dümen tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden, sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Topuz saçlı ve kanatlı. Belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1136.

Tip 1.3. Tapınak içinde; cornucopia ve dümen tutuyor:

Tip 1.3.1. Distil tapınak içinde:

Titiopolis, Antoninus Pius, Lucius Verus, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Tykhe Tapınağı

Tip 1.3.2. Tetrastil tapınak içinde:

Tip 1.3.2.1. Anemurion, Elagabalus, Severus Alexander, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Tykhe Tapınağı

Tip 1.3.2.2. Anemurion, I.Philippus, Traianus Decius, I.Valerianus, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Tykhe Tapınağı

Tip 1.4. Cornucopia, dümen ve başak tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Topuz saçlı. Belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen ve başak tutuyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 669.

2. Staffieri, Diocaesarea, 14.

Tip 1.5. Cornucopia ve dümen tutuyor, elinin üzerinde ikili başak:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Topuz saçlı. belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor. Üst boşlukta ikili başak.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1592.

Res. 599

Tip 1.6. Cornucopia ve dümen tutuyor, imparator tarafından taçlandırılıyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Topuz saçlı. Belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor. Sağda, kısa,

askeri giyimli imparator, ¾ cepheden sola. Aşağıya uzattığı sol elinde mızrak (?) tutuyor; yukarıya kaldırdığı sağ elindeki çelenkle Tykhe'yi taçlandırıyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 753.

2. **SNG Levante Suppl.,** 194.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 204.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 765.

Res. 600

Tip 1.7. Sütuna yaslanmış, cornucopia tutuyor ve oy veriyor (Koinoboulion ?):

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kalathos giymiş, uzun giysili. Sol kolunu dirsekten sütuna yaslamış, elinde cornucopia tutuyor; bel seviyesinde sola uzattığı sağ eliyle, sunak üzerinde duran kaba çakıl taşı atıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1457.

Tip 1.8. Athena ve Nemesis'in yanında; cornucopia ve dümen tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola, Athena'ya bakıyor. Uzun giysili. Topuz saçlı. Belindeki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor. Solda, miğferli ve uzun giysili Athena, cepheden, baş profilden sağa,

Tykhe'ye bakıyor. Yukarıya uzattığı sağ eliyle mızrak; aşağıya uzattığı sol eliyle kalkan tutuyor. Sağda, uzun giysili Nemesis, cepheden, baş sola, Tykhe ve Athena'ya bakıyor. Kalçasındaki sol eliyle terazi tutuyor; sağ elini yukarıya kaldırmış. Ayağının önünde, sağ ayağını tekerleğin üzerine koymuş griffon, profilden sola.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1101.

Tip 2. Oturan, giyimli ve kalathoslu Tykhe:

Tip 2.1. Kayalıkta oturuyor; altta, Nehir Tanrısı Pyramos:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Geride, kayalıkların üzerindeki sol elinde cornucopia; ileriye uzattığı sağ elinde dümen tutuyor. Kayalıkların altında, belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sol eli ileride, sağ eli geride, sağa kulaç atıyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1725.

Tip 2.2. Tetrastil tapınak içinde, kayalıkta oturuyor:

Tip 2.2.1. Isaura, Caracalla, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Tykhe Tapınağı

Tip 2.2.2. Koropissos, Maximus, caesar, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Tykhe Tapınağı

Tip 2.3. Tahtta oturuyor; ayaklarının altında Nehir Tanrısı Pyramos:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Uzun giysili. Geride, tahtın kenarlığındaki sol elinde cornucopia; ileriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor. Her iki ayağıyla Pyramos'un sol kalçasına basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, Tykhe'nin bacakları arasında, sola kulaç atıyor. Tahtın altında, amphora.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1352.

Tip 2.4. Kent girişinde (?), tahtta oturuyor,

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Yuvarlak, üç kuleli kapı girişinde oturuyor. Uzun giysili. Geride, tahtın kenarlığındaki sol elinde cornucopia; dizinin üzerinde ileriye uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Isaura

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193-211)

Ö.y.: Septimius Severus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 259.

Res. 601

Tip 3. Tykhe büstü

Tip 3.1. A.y.: Profilden sağa. Kalathos giymiş, topuz saçlı ve giysili.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 496.

Res. 602

Tip 3.2. Artemis Tykhe ve Apollon büstü, karşılıklı.

Tip 3.2.1. Kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sağa:

Tip 3.2.1.1. Seleukeia, III. Gordianus ve Tranquilina, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.3.1.

Tip 3.2.1.2. Seleukeia, I.Philippus, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.3.2.

Tip 3.2.2. Kalathoslu, arkadan bağlı dökümlü saçlı ve giyimli, profilden sola:

Seleukeia, Trebonianus Gallus, I.Valerianus, Gallienus, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 2.2.3.3.

Tip Cetveli (Kent Tanrıçası):

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya dah geç.	Tip 1.2.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.3.3.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.3.3.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.1.7.
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.1; Tip 1.1.2.2.; Tip 1.2.1.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.2.2.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.7.
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.1.; Tip 2.7.
Antoninus Pius Dönemi (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.1.
Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 – 161)	Tip 1.2.1.

Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.; Tip 1.2.1.6.; Tip 2.4.4.; Tip 2.9.2.1.; Tip 3.4.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.1.
Alexandreia kat'Isson	
M.Ö. 2.Yy. – Roma İmpratorluk Dönemi	Tip 1.1.2.1.
Anazarbos	
Claudius (M.S. 41 – 54)	Tip 1.2.1.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.1.; Tip 2.4.2.1.
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.1.
Crispina (Commodus'un eşi: M.S. 178 – 187)	Tip 1.2.1.; Tip 2.4.1.5.
Elegabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 3.3.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.; Tip 2.4.4.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.4.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.9.
Augusta	
II. (?) Philopator (Ölümü: M.S. 17)	Tip 1.2.1.
Livia (Augustus'un eşi)	Tip 2.3.1.
Tiberius Dönemi (M.S. 14 – 37)	Tip 2.3.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.3.3.3.
Eirenopolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.4.1.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.1.2.
Epiphaneia	
M.Ö. 1. Yy.	Tip 1.1.2.2.; Tip 1.2.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.1.
Flavioupolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.4.5.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.4.1.6.
Hierapolis – Kastabala	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.1.2.; Tip 1.1.2.1-2.; Tip 1.2.1. ; Tip 1.2.1.1.; Tip 1.2.2.
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 2.Yy.)	Tip 1.2.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.2.1.; Tip 3.1.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.1.
Mallos	
III.Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.1.1.
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.2.1.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.4.1.3.
Sabina (Hadrianus'un eşi)	Tip 2.4.1.4.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.4.3.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.4.3.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.5.1.

Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 3.7.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.4.3.4.;Tip 3.5.2.
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)	Tip 2.4.3.5.
Hostilianus (M.S. 250)	Tip 2.4.3.6.
Mopsuhestia	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.1.
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 2.4.1.1.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.2.1.4.
Domitianus ve Domitia (M.S. 81 – 96)	Tip 2.4.5.2.
Septimius Severus Dönemi (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.4.3.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.3.2.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.3.2.
Rhosos	
M.Ö. 42'den önce	Tip 1.1.2.2.
Augustus Dönemi (M.Ö. 27 – M.S. 14)	Tip 1.2.1.2.
Claudius (M.S. 41 – 54)	Tip 2.6.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.1.2.2.; Tip 1.2.1.
Vespasianus (M.S. 69 – 79)	Tip 1.2.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.6.1.
Tarsos	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.2.1.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.2.1-3.; Tip 1.2.1. ; Tip 2.1.1.1.
Augustus (M.Ö. 27 – M.S. 14)	Tip 2.1.1.2.
Tiberius Dönemi (M.S. 14 – 37)	Tip 1.1.2.2.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.1.3.1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.3.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.1.2.1-3.; Tip 2.1.4.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç.	Tip 1.2.1.; Tip 2.1.1.3.; Tip 2.1.3.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.1.1.3.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.5.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.4.2-3.; Tip 2.9.1.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.1.4.4.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.1.; Tip 2.1.6.1.; Tip 3.6.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.1.; Tip 2.1.6.2. ; Tip 2.9.1.2-3.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 2.1.4.5.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.1.7.; Tip 3.8.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.8.
Zephyrion	

M.Ö. 1. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.1.; Tip 1.2.2.2.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.2.1.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.2.1-2.
Titus (M.S. 79 – 81)	Tip 1.2.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.2.2.
Diokaisareia	
M.S. 1. – 2. Yy.	Tip 1.2.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.2.3.
Elaiussa - Sebaste	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 1.1.2.;Tip 1.1.2.1-2; Tip 1.2.1.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.2.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.8.
Karallia	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 3.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.10.
Kelenderis	
M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 1.1.2.2.; Tip 1.2.1.
Korakesion	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.2.2.
Koropissos	
I.Faustina (Antoninus Pius'un eşi)	Tip 1.2.1.
Korykos	
M.Ö. 1.Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.1.; Tip 1.2.1.3.
Lalassis	
M.Ö. 1. Yy.	Tip 1.2.1.2.
Olba	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.2.1.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.1.; Tip 2.2.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.5.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.9.2.2.
Titiopolis	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.1.
Plautilla (Caracalla'nın eşi; Ölümü:211)	Tip 1.2.1.

Tab. 33. Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) tip cetveli[290].

[290] Tip 1. Kent Tanrıçası başı / büstü.; Tip 2. Oturan, giyimli Kent Tanrıçası.; Tip 3. Ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası.

Tip Cetveli (Tykhe):

Kilikia Pedias	
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.1.
Tiberius Dönemi (M.S. 14 – 37)	Tip 1.1.2.
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.2.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.1.
Cornellia Supera (Aemilianus'un eşi)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Alexandreia kat'Isson	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.2.
Anazarbos	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.7.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.2.
Augusta	
Lucilla (Lucius Verus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Eirenopolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.2.
Epiphaneia	
Caligula (M.S. 37 – 41)	Tip 1.1.2.
Caligula Dönemi (M.S. 37 – 41)	Tip 1.1.2.
Claudius (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.2.
Nero Dönemi (M.S. 54 – 68)	Tip 1.1.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.2.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.2.
Flavioupolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.2.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.2.
Hierapolis - Kastabala	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.5.
Mallos	
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 1.2.1.
Mopsuhestia	
Claudius (M.S. 41 – 54)	Tip 1.1.2.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.3.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.8.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.2.; Tip 1.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.2.1.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın	Tip 3.1.

annesi)	
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.3.2.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.3.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.3.2.2.
Diokaisareia	
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.1.2.; Tip 1.4.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.3.
Iotape	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.4.
Isaura	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.4.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.2.1.
Karallia	
Crispina (Commodos'un eşi)	Tip 1.1.2.
Kasai	
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.2.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.2.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Kelenderis	
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.1.2.
Kestros	
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi. Ölümü: 175)	Tip 1.1.2.
Kolybrassos	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.2.
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Korakesion	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Koropissos	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.1.2.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.2.
Korykos	
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.1.2.
Otacilia Severa (I.Philippus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Laertes	

Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.1.2.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Lyrbe	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.1.2.
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Ninika – Klaudiuopolis	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.2.
Philadelphia	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.2.
Seleukeia	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.1.2.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.6.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.6.
III.Gordianus ve Tranquillina (M.S. 238 – 244)	Tip 3.2.1.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 3.2.1.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.2.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.2.2.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.2.2.
Selinus	
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.1.2.
Syedra	
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.
Titiopolis	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.3.1.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.3.1.

Tablo 34. Tykhe tip cetveli[291].

Değerlendirme:

Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si):

Birinci ana tipte tanrıçanın baş ve büst tasvirleri ye alır (Tip 1). Kilikia Bölgesi'ndeki Kent Tanrıçası tiplerinin en erken örneği, Mallos kentine ait III. Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323) dönemine tarihlen sikkenin ön yüzünde ikincil tip olarak görülür. Buna göre tasvir, Athena büstünün yanındaki boşlukta, küçük bir baş olarak karşımıza çıkar (Tip 1.1.1.). Bu tip, bölgedeki tüm Tykhe tiplerinin en

[291] Tip 1. Ayakta duran, giyimli ve kalathoslu Tykhe.;Tip 2. Oturan, giyimli ve kalathoslu Tykhe.; Tip 3. Tykhe büstü.

erken örneği olması ve kuleli sur taçlı tipiyle, sonraki dönemlerde ortaya çıkacak olan Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) baş ve büst tiplerinin öncülü olması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca, bölge sikkelerinde en çok görülen dini tasvirler olan Athena ve Kent Tanrıçası'nın birlikte tasvir edilmiş olması da bu tipin önemini daha da artırmaktadır. Muhtemelen, iki tanrıçayı bir araya getiren ortak nokta, kent tanrıçası olmalarıdır.

Antiokheia Tykhe'si araştırmacılar tarafından bazen Tykhe, bazen de Kent Tanrıçası olarak tanımlanmıştır. Ancak tip kökeni Tykhe olsa bile, Kent Tanrıçası'nın genel ikonografik özellikleri bütünüyle farklıdır. İkonografik olarak, Antiokheia Tykhe'sinin baş kısmının tasvir edildiği bu tip, bölgede Seleukos Krallığı'nın son dönemi ve sonraki iki yüzyıl boyunca, bazen örtülü bazen örtüsüz olarak, neredeyse bütün Kilikia kentlerinin sikkelerinin ön yüzlerinin vazgeçilmez tipi olacak ve varlığını Roma İmparatorluk Dönemi'nin son evrelerine kadar hem ön yüz, hem de arka yüz tasvirleri olarak sürdürücektir. Kent Tanrıçası'nın baş ve büst tasvirleri kentlerin bağımsızlığının birer simgesi olarak karşımıza çıkar (Tip 1.1-2.).

İkinci ana tip yer alan oturan, giyimli Kent Tanrıçası tipleri ise, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen tiplerle başlar ve Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar arka yüzlerde görülür (Tip 2). Yine, Antiokheia Tykhe'sinin kopyası olarak karşımıza çıkan bu tiplerde tanrıça; erken dönemlerinde tahtta oturan, daha sonra kayalıkta oturan; kuleli sur taçlı, elinde başak veya saz kamışı tutan, ayaklarının altında yüzen nehir tanrısı yer alan bir tasvir olarak karşımıza çıkar. Bu tip, başındaki kuleli sur tacı, ayaklarının altındaki nehir tanrısı ve elinde tuttuğu başak ve saz kamışı ile, tamamıyla kentin coğrafi durumunu temsil etmektedir. Oturan Kent Tanrıçası tipleri, yalnız tasvir edildiği gibi, kentle ilgili birçok sosyo - kültürel olayın yansıtıldığı sahnelerde de yer alır (Tip 2.1-10).

Üçüncü ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası tasvirleri ise, Hierapolis - Kastabala kentinde, Commodus döneminde ortaya çıkar ve Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, Kilikia Pedias kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak varlığını sürdürür (Tip 3). Tanrıçanın bu tasvir şekli, üç ana tip içerisinde en geç tarihli olarak ortaya çıkanıdır. Özellikle bu tiplerde tanrıça, Antiokheia Tykhe'sinin özgün, kayalıkta oturan tipinden tamamen sıyrılıp, kentle ilgili birçok çoklu figürlü sahnede baş figür olarak yer almaya başlamıştır. Tamamına yakını,

kentin siyasi ilişkileri ile ilgili sahnelerden oluşan bu tiplerde tanrıça, imparatorlara ödül vazosu, çelenk sunma veya Kilikarkhia tacı alma gibi törensel sahnelerde tasvir edilmiştir. Bu tasvirler, bölgede Kent Tanrıçası tipinin geçirdiği evrimsel süreci yansıtması açısından oldukça önemlidir. Başlangıçta baş ve büst tasvirleri ile kentin bağımsızlığını simgeleyen Kent Tanrıçası, oturan tasvirleri ile kentin coğrafik durumunu, sonraları ortaya çıkan ayakta duran, giyimli tasvirleri ile de kent ve halkını temsil eden bir karakter kazanmıştır (Tip 3.1-9).

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde Lysippos'un öğrencilerinden Sikyon'lu Eutykides'in yapmış olduğu Antiokheia Tykhe'si, Kent Tanrıçası olarak, Tykhe'den tamamıyla farklı ikonografi ve karakter yapısıyla, M.Ö. 2. Yy.'dan Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar en çok tasvir edilen tiplerden biri olmuştur. Nitekim, Tykhe (talih) ile farklı bir tip olduğunu gösteren en önemli kanıt, Diokaisareia kentine ait I.Philippus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alan sahnedir. Burada her iki tanrıça da, kendi ikonografik özellikleri ile bir arada tasvir edilmişlerdir (Bkz. yuk.: Tykhe Tip 1.1.3.).

Tykhe

Kilikia sikkelerinde Tykhe tasvirleri ise üç ana tiple görülür. Bölgede ilk ortaya çıkan tip, tanrıçanın yaygın olarak bilinen ayakta duran, kalathoslu, giyimli ve elinde cornucopia ile dümen tutar şekilde tasviridir (Tip 1.). Kilikia sikkelerinde de en çok bu tip görülür. Bu tipe ait ilk sikke (Tip 1.1.1.), her ne kadar da M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemine tarihlense de, Aigeai kentine ait bu örnek dışında, bütün tipler Roma İmparatorluk Dönemi'ne aittir. Yine, erken tarihli diğer tipler Aigeai kentine aittir. Kent Tanrıçası tasvirlerinde olduğu gibi M.Ö. 2. Yy.'a tarihlendirilen örnekler yoktur. Bu tip, başta Aigeia olmak üzere bölge genelindeki kentlerde, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını devam ettirir (Tip 1.1-8).

İkinci ana tipte yer alan oturan, giyimli Tykhe tasvirleri ise, Antoninus Pius döneminden Maximus (caesar olarak) dönemine kadar Aigeia, Isaura, Koropissos ve Mopsuhestia kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 2). Bu tipin en erken örneklerinde, Nehir Tanrısı ile birlikte tasvir edilen Tykhe tipleri birkaç örnekle görülür. Bunlar da, esas olarak Kent Tanrıçası'na bir öykünme olarak kabul

edilebilir. Çünkü, benzer ikonografideki oturan tipler, Kent Tanrıçası'nın bölgede en fazla görülen tipidir (Tip 2.1-4.).

Üçüncü ana tipte yer alan Tykhe büstleri ise, Anemurion kentine ait Iulia Mamaea tasvirli sikkenin arka yüzünde (Tip 3.1.) ve Artemis – Tykhe olarak da, Seleukeia kentinde, III. Gordianus dönenimden I.Valerianus dönemine kadar, yine arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 3.2.). Kent Tanrıçası'nın aksine, Tykhe'nin büst tasvirleri de Artemis – Tykhe senkretik tipi dışında, yalnız bir örnekle görülür.

Tykhe, Kent Tanrıçası'ndan farklı bir tip olarak kabul edildiğinde, tanrıçanın Kilikia sikkelerinde diğer Yunan tanrıçalarına göre oldukça nispeten az tasvir edildiği görülmektedir. Roma İmparatorluk Dönemi ile birlikte ortaya çıkan Tykhe tasvirleri, daha çok Roma'da çok sevilen Fortuna'nın (Redux) ikonografisi ile karşımıza çıkar.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi sikkelerindeki tasvirlere göre Kent Tanrıçası; kökeni Antiokheia Tykhe'si olan, sonraki dönemlerde bağımsızlık simgesi olmuş, ikonografisiyle coğrafi bilgiler veren bir tip olarak kentin bizzat kendisini temsil etmektedir. Tykhe ise, bolluk bereketle ilgili ikonografisi ile kentin talihini temsil etmektedir.

1.2.13. Belirsiz Tanrıçalar

1.2.13.1. Uzun Giyimli Tanrıça (?)

Sikke Tipleri

Kilikia sikkelerinde uzun giyimli tanrıça (?) tasvirleri, iki farklı kentte görülür (Tab. 35). Birinci tip, Kolybrassos kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde yalnız tasvir edilmiştir. İkinci tip, Syedra kentine ait Maximus tasvirli sikkenin arka yüzünde Zeus ve Demeter'le birlikte tasvir edilmiştir.

Tip 1. Ayakta duran, uzun giyimli tanrıça (?); phiale ve kısa asa (?) tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. İleriye uzattığı sağ elinde phiale; beline koyduğu sol elinde kısa asa (?) tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 324.

Res. 603

Tip 2. Ayakta duran, uzun giyimli tanrıça (?); yanında Zeus ve Demeter:

A.y.: Sağda Demeter, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun khiton giymiş. Sol elinde cornucopia tutuyor; sağ elini yana açıp, ileriye uzatmış. Ortada, ayakta duran, yarı giyimli Zeus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı, belden aşağısı ve sol omzu giysili, gövdenin geri kalan kısmı çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; sağ elini yana açıp, ileriye uzatmış. Solda, uzun giyimli tanrıça (?), cepheden, baş profilden sola. Sol eli kalçasında; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde yuvarlak bir nesne tutuyor.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 421.

Res. 604

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Kolybrassos	
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.
Syedra	
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.

Tab. 35. Uzun Giyimli Tanrıça (?) tip cetveli[292].

Değerlendirme:

Kolybrassos kentine ait birinci tipteki figürün ikonografisi ve belirteçleri kentte tipleri görülen Athena, Tykhe ve Hygieia ile benzememektedir. Dahası, bölge sikkelerinde görülen hiçbir tanrıça ile benzememektedir. Bu yüzden, figürün yerel bir tanrıça olabileceği kanaatini taşımaktayız.

Syedra kentine ait ikinci tipteki tasvirin, kentte benzer ikonografide görülen tasvirlerinden dolayı, Artemis olması muhtemeldir (Bkz. yuk.: Artemis Tip 1.4-5.). Ayrıca, Zeus ve Demeter tasvirlerinden dolayı, sahnenin mitolojik konulu olması ve figürün de Persephone olması ihtimali de gözden kaçırılmamalıdır. Bu bağlamda, elinde tuttuğu nesnenin de nar olması muhtemeldir.

1.2.13.2. Tanrıça Başı (?)

Sikke Tipleri

Kilikia sikkelerinde yalnız Seleukeia kentine ait, M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerin arka yüzünde yer alır (Tab. 36).

Tip 1. Tanrıça (?) başı.

Ö.y.: Profilden sağa. Stephane giymiş.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

[292] Tip 1. Ayakta duran Uzun Giyimli Tanrıça (?).; Tip 2. Ayakta duran Uzun Giyimli Tanrıça (?); yanında Zeus ve Demeter.

Ö.y.: Saz kamışı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 700.

2. **SNG v. Aulock,** 5815.

Res. 605

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Seleukeia	
M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.

Tab. 36. Tanrıça Başı (?) tip cetveli[293].

Değerlendirme:

Genel ikonografisi açısından, stephane erken dönem Aphrodite, Artemis ve Demeter tasvirleri ile benzerlik göstermektedir. Kentte her üç tanrıçanın da tasvirleri bulunmaktadır. Arka yüzde yer alan saz kamışı ise, Kent Tanrıçası, Tykhe ve Nymphe ile ilişkilendirilebilir. Ancak tanrıçanın ikonografisi, bu tiplerle benzememektedir. Bu tipin benzeri, yine Demeter veya Artemis olarak tanımlanmış olan Soloi kentine ait M.Ö. 164 – 1.Yy. tarihli sikkede görülür. (Bkz. yuk.: Artemis Tip 2.1.). Dolayısıyla, tipin Demeter veya Artemis olabileceği kanaatini taşımaktayız.

1.2.13.3. Atlı Tanrıça (?)

Sikke Tipleri

Kilikia sikkelerinde yalnız Eirenopolis kentine ait Gallienus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Tab. 37).

[293] Tip 1. Tanrıça (?) başı.

Tip 1. Atlı Tanrıça (?), profilden sola:

A.y.: Uzun giysili. Sola at sürüyor; meşale veya mızrak tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1628.

Res. 606

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Eirenopolis	
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.

Tab. 37. Atlı Tanrıça (?) tip cetveli[294].

Değerlendirme:

Eirenopolis sikkelerinde bu atlı fügürle benzer ikonografide başka tanrıça bulunmamaktadır. Ancak, elinde tuttuğu belirtecin meşale olarak kabul edilmesi durumunda, figürün, kentte bu dönemde tahtta oturan tasvirleri görülen Kybele olması muhtemeldir. Ancak yine, meşaleden dolayı, komşu Hierapolis – Kastabala kentinde M.Ö. 2. Yy.'dan itibaren kültünün varlığı bilinen Artemis Perasia olması da diğer bir olasılıktır.

[294] Tip 1. Atlı Tanrıça (?).

T. C.
İstanbul Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı

Doktora Tezi

ANTİK ÇAĞ KILIKIA SİKKELERİNDE DİNSEL TASVİRLER

Fatih Erhan
2502060375

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Oğuz Tekin

2.CİLT

İstanbul 2014

1.3. Kahramanlar

1.3.1. Adanos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Adanos, Adana kentinin efsanevi kahraman ktistesidir. Adanos, Grimal'e göre, münferit bir antik kaynakta, Gaia ile Uranos'un oğlu, Olymbros, Ostasos, Sandos, Kronos, Iapetos ve Rheia'nın kardeşidir[295].

M.S. 6 Yy.'da yaşamış olan Stephanos Byzantinos, Ethnika adlı eserinde, Adana'yı Tarsos'la savaşmaya gelen iki kardeş olan Adanos ve Saros'un kurduğunu ve Adanos'un adının kente, Saros'un adının ise nehire verildiğini beliritr[296]. Ancak, M.Ö. 1. – M.S. 1. Yy'da yaşamış olan Strabon, kente çok yakın olan Mallos, Mopsuhestia, Tarsos kentleri ve ktistesleri hakkında bilgi verirken Adana'dan ve Adanos'tan hiç bahsetmez. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, kentin kahraman kurucusu Adanos hakkındaki efsaneler Roma İmparatorluk Dönemi'nde (muhtemelen M.S. 2. Yy.) üretilmiştir. Antik Çağ'daki bu gelenekselleşmiş Yunan anlayışının aksine, arkelojik araştırmalar, kentin isminin Hitit İmparatorluk Dönemi'ne ait tabletlerde, M.Ö. 2. Binyıl ortalarından itibaren Uru Adania olarak geçtiğini göstermektedir[297].

Adanos'un ikonografisi hakkında yegane kaynaklar ise Adana kentinde basılmış olan sikkelerdir. Buna göre kahraman, sakallı, olgun bir erkek şeklinde tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kahramanın Kilikia Bölgesi sikkelerinde yalnız Adana kentine ait Hadrianus dönemi veya sonrasına ait sikkelerin ön yüzlerinde tasviri görülür (Tab. 38).

Tip 1. Adanos büstü:

Ö.y.: Sakallı Adanos büstü, profilden sağa.

---

[295] Grimal, bu kaynak hakkında bilgi vermez, sadece Doğu kökenli olabileceğini belirtir. Grimal, **a.g.e.** , s.574-5.

[296] Bkz. Stephanos Byzantinos, **Ethnika**, Stephani Byzantii, **Ethnicorum quaesupersunt**, Ed. A.Meinekii, Berolini, 1849.

[297] Girginer, **a.g.e.**, s. 71 vd.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

A.y.: Kent Tanrıçası büstü; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1224.

2. Levante, Adana, 160.

Res. 607

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
Hadrianus Dönemi (M.S. 117-138) veya daha geç.	Tip 1.

Tab. 38. Adanos tip cetveli[298].

Değerlendirme:

Adanos'un tüm Antik Çağ'da bilinen tek tasviri olan bu tipte kahraman, sakallı, yetişkin bir erkek olarak tasvir edilmiştir. İkonografik olarak bu tipte, açıkça Zeus ve Asklepios etkisi vardır. Zira, sikkenin ait olduğu döneme ait bu tanrıların baş ve büst tasvirleri incelendiğinde (Bkz. yuk.: Tanrılar, Zeus, Asklepios) benzerlik açıkça görülecektir. Dahası, figürün yanında yer alan ve kimliğini açıklayan **ΑΔΑΝΟC** yazıtı olmasa, tanrının kentte görülen baş tasvirlerinden dolayı, büyük bir ihtimalle bu tip Zeus olarak tanımlanacaktı. Arka yüzde yer alan Kent Tanrıçası büstü ise, erken dönemli sikkelerde sık sık karşımıza çıkmaktadır.

Öyle anlaşılıyor ki, Stephanos Byzantion, kendinden yüzyıllar önce yaşamış Yunan meslektaşlarının yolundan gitmiş ve birçok kentte görülen efsanevi kent kurucu (ktistes) mithoslarına bir yenisini eklemiştir.

Sonuç olarak, bölgede kurucuları meşhur (Herakles, Perseus, Mopsos, Amphilokhos) Tarsos, Mallos, Mopsuhestia kentleri Adana'ya oldukça yakındır.

[298] Tip 1. Adanos başı.

Tarihi oldukça erken dönemlere dayanan bu kent, muhtemelen komşusu bu kentlerden de etkilenerek, "Antik Çağ'ın gerektirdiği" gibi kendisine ait bir kent kurucu kahraman ortaya çıkarmıştır. Ancak, komşu kentlerde olduğu gibi, Adanos'un kentte kültünün varlığına dair bilgiye sahip değiliz.

1.3.2. Amazonlar

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Amazonlar, eski Yunan mitolojisinde savaşçı kadınlardır. Savaş tanrısı Ares ile nymphe Harmonia'nın kızlarıdırlar. Krallıklarının, kuzeyde ya Kafkas Dağı yamaçlarında, ya Trakya'da ya da Güney Skythia'da (İskit ülkesi) olduğu kabul edilir. Bu savaşçı kadınlar, hiçbir erkeğin yardımı olmaksızın kendi kendilerini yönetmekteydiler. Başlarında bir kraliçe bulunuyordu[299].

Strabon, onların asıl vatanlarının Thermodon (Terme) Nehri'ne yakın bir yerleşme olan Themiskyra olduğu belirtir[300]. Çeşitli mithoslarda Yunan kahramanlardan Bellerophontes'in, Iobates'in emri üzerine; Herakles'in de, Eurystheus tarafından Kappadokia'da Thermodon kıyısına gitmek ve orada Amazonlar'ın kraliçesi Hippolyte'nin kemerini almakla görevlendirilmesi üzerine, bu yabancılara karşı yaptıkları savaşlar anlatılır[301]. Thermodon savaşını kaybeden Amazonlar, daha sonra bindikleri gemi ile Skythia'ya varırlar. Burada Skythia gençleri ile birlikte Tanais (Don) Nehri'ni geçerek, doğuda bir bölgede yerleşirler[302].

Amazonlar'ın özellikle saygı duyduğu tanrıça, kendi savaşçı ve avcı hayatlarıyla birçok ortak yanı bulunan Artemis'tir. Bundan dolayı, bazen Smyrna ile Ephesos kentinin ve büyük Artemis tapınağının onlar tarafından kurulduğu kabul edilir[303].

---

[299] Grimal, **a.g.e.**, s.61.
[300] Strabon, **Geographika**, s.20.
[301] Grimal, **a.g.e.,** s.62.
[302] Herodotos, **Herodot Tarihi**, IV, 110 – 7.
[303] Grimal, **a.y.**

Amazonlar Yunan sanatında genellikle hoplitler veya Skythia'lı savaşçılar gibi giyinmiş olarak tasvir edilirler. Savaş sahnelerinde mücadele ederken veya ok atarken görülen bu tasvirlerde, bazen göğüslerinin biri veya ikisi açıktadır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Amazon tasvirleri, başı ve diz çökmüş, okçu Amazon'dan oluşan iki ana tiple, Soloi kentine ait M.Ö. yak. 425 - 400 yıllarına tarihlenen sikkelerin ön yüzlerinde görülür (Tab. 39).

Tip 1. Amazon başı:

Ö.y.: Profilden sola. Uzun saçlı, öne kıvrık sivri uçlu başlıklı.

Soloi

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Asma dalında üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 42.

2. **SNG v. Aulock,** 5860.

3. Traité II, 2, 561.

4. **SNG France 2,** 157.

Res. 608

Tip 2. Diz çökmüş, giyimli Amazon:

Tip 2.1. Ö.y.: Profilden sola. Uzun saçlı, öne kıvrık sivri uçlu başlıklı. Belden aşağısı giysili. Sağ bacak geride, dizden yere yaslanmış; sol bacak ileri atılmış. Dizi üzerinde ileriye uzattığı sol eli ve omuz seviyesinde ileri uzattığı sağ eliyle yay tutuyor. Sol kalçasına bitişik, sadak ve gorytos. Sağ boşlukta, satyros başı, cepheden.

Soloi

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Asma dalında üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 40; Bkz. 39 - 41.

2. Bkz.Traité II, 2, 535, 538-9, 543.

3. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5857-60.

Res. 609

Tip 2.2. Ö.y.: Tip 2.1. ile benzer tip; Satyros başı yok.

Soloi

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Asma dalında üzüm salkımı; yanında sinek.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 137.

2. Traité II, 2, 543.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 38 var.

Res. 610

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Soloi	
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1.; Tip 2.1-2.

Tab. 39. Amazonlar tip cetveli[304].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan Amazon başı; uzun saçlı, sivri uçlu başlıklı şekilde, diğer sanat eserlerinden bilinen tipiyle tasvir edilmiştir (Tip 1). Arka yüzde ise üzüm salkımı tasviri yer alır. Soloi kentinin bu dönemdeki simgesi olan üzüm salkımı, tanrının kutsal bitkisi olarak, Dionysos kültüyle ilişkilidir.

[304] Tip 1. Amazon başı.; Tip 2. Diz çökmüş, giyimli Amazon.

İkinci ana tipte yer alan diz çökmüş Amazon tasvirlerinin ise iki alt tipi vardır. Birinci alt tipte, Amazon'un arkasındaki boşlukta Satyros başı yer alır (Tip 2.1.); ikinci alt tipte ise bu baş yoktur (Tip 2.2.). Yine, her iki alt tipin de arka yüzlerinde üzüm salkımı tasvirleri yer alır. Hem Satyros, hem de üzüm salkımı tasvirleri, bu tiplerin Dionysos'la ilişkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, sikke tasvirlerinin dışında, ne Antik yazından, ne de kentte yapılan arkeolojik kazılardan, Amazonlarla Soloi kenti arasındaki ilişkiye dair elimizde hiçbir bilgi yoktur. Ancak, dönemin sikke tasvirlerinin bir geleneği olarak, Amazonların kent için mutlaka bir anlamı olmalıdır. Belki de, Ephesos ve Smyrna'da olduğu gibi, kenti kurucusu olarak kabul edilmekteydiler. Sonraki döneme ait (M.Ö. 1. Yy. ve Roma İmparatorluk Dönemi), sikke tasvirlerinde Amazon tasvirlerinin görülmemesi bu görüşü desteklemese de; kentin M.Ö. yak. 67 yılında, Roma tarafından Akdeniz'deki korsanlık faaliyetlerini sonlandırmak için Kilikia'ya gönderilen G. Pompeius Magnus tarafından Pompeiopolis olarak yeniden kurulması, kentin Soloi adı ve kuruluşu ile ilgili efsanelerin sonlanmasına neden olmuş olmalıdır.

1.3.3. Amphilokhos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Amphilokhos[305], eski Yunan'da kahin ve kent kurucu kahraman. Kahin Amphiaraos ile Eriphyle'nin oğlu, Alkmaion'un küçük kardeşidir[306].

Antik yazında anlatılanlara göre, Troia Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun güneyine inen Kalkhas ve Amphilokhos, Pamphylia bölgesine gelirler[307]. Sonra, buradan Kilikia'ya geçen Mopsos'la Amphilokhos, orada Mallos kentini kurarlar[308]. Mallos kentinin kuruluşunun ardından başlayan tartışma kavgaya dönüşür ve ikisi de

[305] Adnan Pekman, **Eskiçağ'da Bazı Anadolu Şehirlerinin Tanrı ve Kahraman Ktistesleri**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970.
[306] Homeros, **Odysseia.**, XV, 248.
[307] Herodotos, **Herodot Tarihi.**, VII, 91.
[308] Strabon, **Geographika**, XIV, 5. 16.

ölür[309]. Bu anlatılanların yansıması olarak da Pausanias, Mallos kentinde Amphilokhos'un bir kehanet ocağının bulunduğundan bahseder[310].

Kahraman, Mallos kentine ait sikkelerde genelde himation giymiş, elinde defne dalı ve yanında ayağına yılan sarılmış üç ayaklı kazan ve yaban domuzunun yer aldığı bir sahnede tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Amphilokhos tasvirleri; ayakta duran, çıplak ana tipi ve alt tipleriyle, Mallos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 40).

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Amphilokhos:

Tip 1.1. Defne dalı tutuyor:

Tip 1.1.1. Yanında yaban domuzu:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamisli. Boyun ve omuzdan sırta inen khylamis, sol kol üzerinden aşağıya sarkıyor. Sol ayak geride; sağ ayak düz önde. ; Yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde alttaki yaban domuzunun üzerine defne dalı tutuyor; sol elini aşağıya uzatmış. Sağ elinin altında yaban domuzu, profilden sola.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1273.

[309] Pekman, **a.g.e.**, s. 58-59.; Grimal, **a.g.e.**, s. 64.

[310] Pausanias, **Periegesis tes Hellados. Description of Greece**, W.H.S. Jones, I-V, London, 1964-1966, The Loeb Classical Library, I, 34. 4.

Res. 611

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1279.

Tip 1.1.2. Yanında Athena:

A.y.: Sağda ayakta duran, çıplak Apollon (veya Amphilokhos), ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor; sol elini aşağıya uzatmış. Solda ayakta duran, giyimli Athena, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Uzun giyimli ve miğferli. Omuz seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış; sağ elini aşağıya uzatmış. Arkasındaki, sol boşlukta domuz.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; diadem giymiş, omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.**, 311.

2. **BMC Cilicia**, 32.

Res. 612

Tip 1.1.3. Yanında yaban domuzu ve üç ayaklı kazan:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamisli. Boyun ve omuzdan sırta inen khylamis, sol kol üzerinden aşağıya sarkıyor. Sol ayak geride, sağ ayak önde. Yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde alttaki yaban domuzunun üzerine defne dalı tutuyor; sol elini aşağıya uzatmış. Sağ boşlukta, kaide üzerinde üç ayaklı kazan; orta ayağına

aşağıdan yukarı ‘S’ şeklinde kıvrılarak sarılmış yılan; başını kazanın üzerindeki yuvarlak nesneye uzatmış.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1933.

2. **SNG Levante - Cilicia**,1298.

Res. 613

Tip 1.2. Kent Tanrıçası’na Marsyas heykelini sunan İmparatoru taçlandırıyor:

Tip 1.2.1. İmparator Severus Alexander’u taçlandırıyor:

A.y.: Solda, ayakta duran Kent Tanrıçası, profilden sağa. Kuleli sur taçlı, örtülü ve khiton giymiş. Belindeki sol elinde cornucopia tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle imparatordan, Marsyas heykelini alıyor. Ortada, kısa giysili Severus Alexander, cepheden, baş profilden sola. Sol eli belinde; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elindeki Marsyas heykelini Kent Tanrıçası’na sunuyor. Sağda, ön kısımda, boyunduruklu iki öküz profilden sağa; arkada, omzunda khylamis bulunan çıplak Amphilokhos, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol eli belinde; yukarı kaldırdığı sağ elindeki çelenkle imparatoru taçlandırıyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1288.

Res. 614

Tip 1.2.2. İmparator Traianus Decius'u taçlandırıyor:

A.y.: Tip 1.2.1. ile benzer sahne; kesimde, yaban domuzu, profilden, sola.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1292; 1291, 1293-4.

2. **SNG France 2,** 1931.

Res. 615

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.2.2.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.3.

Tab. 40. Amphilokhos tip cetveli[311].

Değerlendirme:

Birinci alt tipte yer alan dal tutan tasvirleri, kahramanın kahinlik ve kent kurucu yönüyle ilişkilidir (Tip 1.1.). Kahraman, bu tiplerde yanında bazen yaban domuzu (Tip 1.1.1.), bazen de hem yaban domuzu kem de üç ayaklı kazanla birlikte tasvir edilmiştir (Tip 1.1.3). Genel ikonografisi ve belirteçleri ile "kahinlerin babası" kabul edilen Apollon'la yakın benzerlikler göstermektedir. Bu yüzden de, ikinci çeşitlemede görülen, elinde defne dalı tutan ve yanında Athena bulunan figür kesin olarak Amphilokhos olarak tanımlanamamaktadır (Tip 1.1.2.).

İkinci alt tipteki tasvirlerde ise kahraman, imparatorları taçlandırırken tasvir edilmiştir. Severus Alexander ve Traianus Decius dönemine ait sikkelerde görülen bu sahnede, imparatorlar Marsyas heykelini Kent Tanrıçası'na sunarken tasvir edilmiştir. Amphilokhos da, bir elinde defne dalı tutarken, diğeriyle imparatoru taçlandırır şekilde, önündeki bir çift öküzün arkasında tasvir edilmiştir. Bu sahne, imparatorlar tarafından Mallos koloni halkına Roma ile eşit yurttaş hakkının verilmesiyle ilişkili olarak kabul edilir. Nitekim Marsyas heykeli, halkın özgürlüğünü, öküzler ise koloniyi temsil etmektedir (Bkz. aş.: Karışık Figürler, Marsyas).

Sonuç olarak, Roma İmparatorluk Dönemi'nde kentte kahin ktistes Amphilokhos'a ait bir kehanet ocağının varlığını Antik yazından bilmekteyiz. Bu durum, kahramanın kentte kurumsallaşmış bir kültünün varlığına işaret etmektedir. Birinci ana tipte yer alan tipler, doğrudan bu kültle ilişkilidir. İkinci ana tipteki tasvirler ise, siyasi bir olayın dini tasvirler kullanılarak, kurgusal bir sahneyle yansıtılmasıdır. Ancak, imparatorların yanında, kenti temsil eden Kent Tanrıçası ile birlikte kahramanın bulunması, kentteki güçlü kültünün varlığının bir diğer kanıtıdır.

[311] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Amphilokhos.

1.3.4. Dioskurlar

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Dioskurlar[312], Yunan mitolojisinde Sparta'lı kahraman ikiz kardeşlerdir[313]. Homerik hymnoslarda, Leda'dan doğma "Kastor" ve "Polydeukes" (=Polluks) adlı ikizlerin babası için hem Zeus'un hem de Tyndareos'un adı geçmektedir[314]. Helena ve Klytaimestra ise ikiz eşleridir.

Dor ırkının temsilcileri olan Dioskurlar, Lakonia kökenlidir. Bazen kızkardeşleri Helena ile ilişkilendirilen kültleri, öncelikle Sparta'da, daha sonraları da Roma'da yayılmıştır. En bilinen mithoslarında; Theseus, kız kardeşleri Helena'yı kaçırınca, Atina'ya karşı sefere çıkmışlar ve Theseus'un Hades ülkesine indiği bir sırada onu geri almışlar ve kahramanın annesi Aithra'yı da kaçırıp Sparta'ya getirmişlerdir. Ayrıca, Kalydon avına ve Argonaut'lar seferine de katılmışlardır[315].

Dioskurlar önceleri Heros düzeyinde; yeraltı, denizcilik, spor, savaşçılık bağlamında insanların yaşamını etkileyen, onların zor durumlarında ortaya çıkan "koruyucu/kurtarıcı" gençlerdi. Ancak, daha sonraları betimlerinde yer alan yıldızlar onların giderek tanrısal özellikler taşıdıklarına göstermektedir.

Dioskurlar'ın belirteçleri mızrak, kılıç ve Hellenistik dönemden başlayarak kendileri için tipik sayılan konik başlık pilos'tur[316]. Kahramanlar sikkelerde çoğu zaman, sadece bu iki başlıkla tasvir edilirler.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Dioskurlar, iki ana tiple görülürler (Tab. 41). Birinci ana tipte yer alan baş / büstlerin birinci alt tipindeki baş tasviri, Kibyra Minor kentinde M.Ö. 2 - 1.Yy.'a tarihlenen sikkenin ön yüzünde; ikinci alt tipinde yer alan büst tasvirleri ise, Flavioupolis kentine ait Domitianus ve Antoninus Pius tasvirli ve Aigeai kentinde Domitianus dönemi sikkelerin ön yüzlerinde görülürler.

---

[312] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A. Furtwängler, "Dioskuren", **Roscher ML** I-1, 1884-1886, s. 1154 - 1178.; E. Bethe, "Dioskuren", **RE** V-1, 1903, s. 1087-1123.; A. Hermary, "Dioskuroi", **LIMC** III-1, 1986, s. 567 – 593.
[313] Agizza, **a.g.e.**, s. 275 vd.
[314] Homeros, **Homeros İlahileri**., XVII, 1-5; XXXIII, 1-18.
[315] Erhat, **a.g.e.**, s. 96.
[316] Karayaka, **a.g.e.**, s. 134-5.; Furtwängler, **a.g.e.**, s. 1172 - 1174.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, çıplak tasvirlerin birinci alt tipi, Flavioupolis kentinde Caracalla ve Herennius Etruscus – Hostilianus tasvirli; ikinci alt tipi ise, Diokaisareia kentine ait Otacilia Severa tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Dioskur başları / büstleri:

Tip 1.1. Dioskur başları:

Ö.y.: Perspektif profilden sağa. Pilos giymişler. Yakın perspektifteki Dioskur, uzak perspektifteki Dioskur'un başını ½ oranında kapatmış. Her ikisinin başının üzerinde, yıldız.

Kibyra Minor

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Ayakta duran Nike; tropaionu taçlandırıyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 385.

2. **SNG v. Aulock,** 5654.

Res. 616

Tip 1.2. Dioskur büstleri:

A.y.: Profilden karşılıklı. Giyimli ve pilos giymişler. Her ikisinin de başının üzerinde, yıldız.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1529.

2. **RPC II,** 1757.

Res. 617

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1537.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

A.y.: Tahtta oturan Kent Tanrıçası aphlaston tutuyor, ayağının altında keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1707.

Res. 618

Tip 2. Ayakta duran, çıplak Dioskurlar:

Tip 2.1. Mızraklarına yaslanmışlar:

Tip 2.1.1.A.y.: Soldaki Dioskur, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Pilos giymiş. Yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış; sol eli kalçasında. Sağdaki Dioskur, soldakinin ayna tersi.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1546.

Res. 619

Tip 2.1.2. A.y.: Tip 2.1.1. ile benzer tip. İçteki ellerinde kısa asa (?) tutuyorlar.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennius Etruscus (M.S. 249 - 251) ve Hostilianus (M.S. 251)

Ö.y.: Herennius Etruscus ve Hostilianus büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 519.

Res. 620

Tip 2.2. At tutuyorlar:

A.y.: Dioskurlar, Tip 2.1.2 ile benzer ikonografide. Yalnız, her ikisi de mızrak yerine, arkalarında profilden sağa ve sola duran, başları geriye dönmüş duran atları tutuyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Sevra büstü.

Ref.: 1. Staffieri, Diocaesarea, 26.

Res. 621

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.
Flavioupolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.2.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.1.
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251) – Hostilianus (M.S. 251)	Tip 2.1.2.
Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Otacilia Severa (I.Philippus'un eşi)	Tip 2.2.
Kibyra Minor	
M.Ö. 2 – 1. Yy.	Tip 1.1.

Tab. 41. Dioskurlar tip cetveli[317].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerindeki Dioskur tasvirleri içerisinde Roma İmparatorluk Dönemi öncesine tarihlenen tek tip olan baş tasvirleri, Kibyra Minor kentinde görülür (Tip 1.1.). Arka yüzde yer alan Nike tasviri ile birlikte düşünüldüğünde, Zeus veya Athena kültü ile ilişkili olması muhtemeldir. Diğer erken tarihli tip olan büstler ise, Flavioupolis ve Aigeai kentlerinde Domitianus döneminde görülmeye başlarlar (Tip 1.2.).

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, mızraklarına yaslanmış tipler ise yalnız, Flavioupolis ile Aigeai kentinde görülür (Tip 2.1-2.). Yine aynı duruşta, atları tutarken tasvir edildikleri tip ise, Diokaisareia'da görülür (Tip 2). Bu tiplerin de, yine Zeus kültüyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim Yunan baştanrısının, bu kentlerde güçlü kültü bulunmaktadır. Bunun yanında, Dioskurların yardımsever karakterlerinden dolayı, Antik Çağ'da çok sevildikleri ve bu yüzden hiçbir kültle ilişkisi olmadan da sikkeler üzerinde tasvir edilmiş olabilecekleri göz ardı edilmemelidir.

[317] Tip 1. Dioskur başları / büstleri.; Tip 2. Ayakta duran, çıplak Dioskurlar.

Sonuç olarak, Antik Çağ'da oldukça sevilen "Zeus'un delikanlıları"na ait tasvirler, bir tip hariç, Roma İmparatorluk Dönemi'nde sikkeler üzerinde görülürler. Bölgenin hem trakheia, hem de pedias kısımlarındaki kentlerde görülen bu tiplerin Zeus kültüyle ilişkisi olması kuvvetle muhtemeldir. Ancak, başlarının üzerinde yer alan yıldızlar, kahramanların tanrılaştırılmış olduklarına işaret etmektedir. Bu yüzden de, her ne kadar da babalarının etkisi olsa da, onun kültü çerçevesinde kendilerine özgü bir kültlerinin varlığı da mümkünmüş gibi görünmektedir.

1.3.5. Herakles

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Herakles[318], eski Yunan dünyasının en ünlü kahramanıdır. Alkmene ile Zeus'un oğlu olan Herakles, ölümünden sonra son Olymposlu tanrılar arasına katılmıştır[319]. Kötülere karşı verdiği mücadelelerdeki yiğit karakteri ile tüm Akdeniz dünyasında kahraman/tanrı olarak kültü yayılmıştır.

Antik yazında anlatılanlara göre, baş tanrı Zeus'un evlilik dışı ilişkilerinden doğan çocuklarına karşı büyük bir öfke ve kinle hareket eden Hera'nın, Herakles'e karşı beslediği düşmanlık, kahramanın daha doğumundan önce başlamış ve tüm hayatı boyunca sürmüştür.

Herakles'in kendisine ait, birçok diğer Yunan tanrı ve tanrıçasından daha fazla mithosu vardır. En bilinenleri "Herakles'in işleri" olarak tabir edilen on iki büyük işi (=Dodekathlos) ve bu mücadeleler esnasında yaşanan kahramanlık hikayeleridir[320].

Yunan sanatının çeşitli dallarında en çok konu edilen figürlerden biri olan Herakles[321], genellikle sakallı, çıplak veya aslan postuna sarılı olarak, elinde veya yanında sopası ile yetişkin bir erkek olarak tasvir edilir. Baş ve büst tasvirlerinin yanı

[318] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. O. Gruppe, "Herakles", **RE Suppl**. III, 1918., s. 910 – 1121.; J.Boardman, O. Palagia, S. Woodford, "Herakles", **LIMC** IV, 1988, s. 728 - 838.
[319] Homeros, **Homeros İlahileri.**, XV,1-10.
[320] Agizza, **a.g.e.**, s. 220 vd.; Erhat, **a.g.e.**, s. 138 - 40.
[321] T. H. Carpenter, **Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji**, Çev. B. B.M. Ünlüoğlu, İstanbul, Homer Kitabevi, 2007, s. 119 vd.

sıra; ayakta dururken, mücadele ederken, otururken veya uzanmış olarak dinlenirken, çoğunlukla on iki işi ile ilişkili sahnelerde tasvir edilmiştir.

Roma'da Herakles'in yerini, aynı karakter özelliklerine sahip olan Hercules alır.

Sikke Tipleri:

Bölgede Herakles tasvirli sikkeler M.Ö. yak. 425 - 385 tarihinden Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, bölge genelinde yedi ana tiple, hem ön yüz hem de arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 42). Baş ve büst tasvirleri dışındaki tasvirlerin tamamı, kahramanın işleri ve diğer mithosları ile ilgilidir. Bunlar; ayakta duran, oturan, uzanan çıplak Herakles ve mithoslarla bağlantılı mücadele eden Herakles tipleri sikkeler üzerinde yer alır.

Tip 1. Herakles başı / büstü:

Tip 1.1. Herakles başı:

Tip 1.1.1. Sakallı, aslan postu giymiş:

Tip 1.1.1.1. A.y.: Profilden sağa.
Mallos
M.Ö. yak. 425 - 385.
Ö.y.: Pyramos (?) başı.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 142.

Tip 1.1.1.2. Ö.y.: Profilden sola.
Mallos
M.Ö. yak. 385 - 333
A.y.: Kuğu.
Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 161; Bkz. 162-4.
2. **SNG v. Aulock,** 5720.
3. Traité II, 2, 1407.

Res. 622

Tip 1.1.2. Sakalsız, aslan postu giymiş:

Tip 1.1.2.1. Ö.y.: ¾ cepheden sağa.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

A.y.: Genç Ares başı; Attika miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 75.

Res. 623

Tip 1.1.2.2. Ö.y.: ¾ cepheden sola.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Aphrodite başı; stephane giymiş, küpeli ve kolyeli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 242.

2. Traité II, 2, 1379 (Tarsos).

Res. 624

Tip 1.1.2.3. A.y.: Profilden sola.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1.**SNG Levante - Cilicia,** 198-9.

X 3

Res. 625

Tip 1.1.2.4. Ö.y.: Cepheden.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Ayakta duran Kartal; geyik başı üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 229.

2. Traité II, 2, 706 (Mazaios).

3. **SNG v. Aulock,** 5424.

4. **SNG France 2,** 472.

Res. 626

Tip 1.1.2.5. Profilden sağa: III. Aleksandros başı, Herakles olarak:

Alexandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Zeus; çelenk tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1834; Bkz. 1835-9.

2. **SNG France 2,** 2406, 2409.

3. **SNG v. Aulock,** 5464.

4. Levante, Alexandreia kat'Isson, 13, 21, 23, 47, 54, 49.

Res. 627

Isaura

Roma İmparatorluk Dönemi (3.Yy.).

A.y.: Genç erkek; aslan sürüyor; elinde kılıç.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 258.

Res. 628

Tip 1.1.3. Sakallı, defne tacı giymiş:

Tip 1.1.3.1. Ö.y.: Profilden sola. Kıvırcık saçlı ve sakallı.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333

A.y.: Herakles, Nemea Aslanı'yla boğuşuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 154.

2. Bkz. Traité II, 2, 1412.

Res. 629

Tip 1.1.3.2. Ö.y.: Profilden sağa. Kıvırcık saçlı ve sakallı.

Aigeai

M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Herakles sopası, kurdeleli (veya kanatlı).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1646; Bkz. 1647-50.

2. Bloesch, Aigeai, 74, 76, 78.

Res. 630

A.y.: Herakles sopası ve gorytos içerinde yay.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1672.

2. Bloesch, Aigeai, 196, 199.

Res. 631

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=6362, 13.09.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia**,1678-9.

3. Bkz. Bloesch, Aigeai, 254, 259.

Res. 632

Tip 1.1.4. Sakallı, boynunda aslan postu:

Tip 1.1.4.1. Ö.y.: Profilden sağa. Kıvırcık saçlı ve sakallı. Postun ayakları boynunun ön kısmında düğümlenmiş.

Soloi (veya Mallos)

M.Ö. yak. 385 - 333

A.y.: Satrap başı; sakallı ve başlıklı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 396.

2. **SNG Levante Suppl.,** 25.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 153 var.

4. **SNG v. Aulock,** 5716 var.

Res. 633

Soloi

M.Ö. yak. 380 - 350

A.y.: Satrap başı; sakallı ve başlıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 50.

2. **SNG v. Aulock, 5863**

3. Traité II, 2, 563.

4. **SNG France 2,** 160.

Res. 634

Bilinmiyor (Soloi veya Mallos)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Satrap başı; sakallı ve başlıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 192.

Tip 1.1.4.2. A.y.: Profilden sola. Kıvırcık saçlı ve sakallı. Postun ayakları boynunun ön kısmında düğümlenmiş.

Bilinmiyor (Nagidos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Aphrodite büstü; cepheden ve profilden sola.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 220-1.

2. Traité II, 2, 601 (Nagidos).

Res. 635

Tip 1.1.5. Sakalsız, Genç Herakles, boynunda bazen aslan postu:

Tip 1.1.5.1. A.y.: Profilden sola.

Issos

M.Ö. yak. 385 - 375

Ö.y.: Athena başı; Attika miğferli.

Ref.: 1. Casabonne, type 6.

Res. 636

Tip 1.1.5.2. Ö.y.: Profilden sağa. Kıvırcık saçlı. Postun ayakları boynunun ön kısmında düğümlenmiş.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Pers kralı; diz çökmüş, mızrak ve yay tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 206.

Tip 1.1.5.3. A.y.: Profilden sağa. Kıvırcık saçlı. Postun ayakları boynunun ön kısmında düğümlenmiş.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena başı; çift yüzlü (janiform), miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 245.

2. Traité II, 2, 1382 (Tarsos).

Res. 637

Tip 1.1.6. Sakallı, meşe tacı giymiş; boynunun arkasında sopası.

Ö.y.: Profilden sağa. Kıvırcık saçlı ve sakallı.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç

A.y.: Ayakta duran Perseus; harpa ve Apollon Lykeios heykelini tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1006.

2. **BMC Cilicia,** 143.

Res. 638

Tip 1.1.7. Sakallı; boynunun arkasında sopası:

A.y.: Profilden sağa. Kıvırcık saçlı ve sakallı.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1618.

Res. 639

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Kule; mazgallı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 647.

2. Staffieri, Olba, 35.

Res. 640

Tip 1.2. Herakles büstü:

A.y.: Profilden sağa. Sakallı, başına aslan postu giymiş.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **(Çevrimiçi),** http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =8754, 18.11.2013.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1612 var.

Res. 641

Tip 2. Ayakta duran Herakles:

Tip 2.1. Çıplak:

Tip 2.1.1. Sopasına yaslanmış; aslan postu, ok ve yay tutuyor:

Tip 2.1.1.1. Ö.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde aslan postu, ok ve yay tutuyor. Sağ omzunun arkasında çelenk.

Issos

M.Ö. yak. 400

A.y.: Ayakta duran Apollon; defne tacı giymiş ağacına yaslanmış, phiale tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 173.

2. Bkz. Traité II, 2, 1372.

Res. 642

Tip 2.1.1.2. A.y.: Tip 2.1.1.1. ile benzer tip; çelenk yok.

Issos

M.Ö. yak. 400

Ö.y.: Ayakta duran Baal; asasına yaslanmış, kartal tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 174.

2. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5603.

Tip 2.1.2. Sopasına yaslanmış, aslan postu tutuyor:

Tip 2.1.2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; dirsekten yana açıp, bel seviyesinde tuttuğu sol elinde aslan postu tutuyor.

Isaura

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 261.

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 265.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 1437.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1157-8.

3. **SNG France 2,** 1756.

Res. 643

Tip 2.1.2.2. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sakallı. Dirsekten yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; dirsekten yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde aslan postu tutuyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Orbiana

Ö.y.: Orbiana büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1551.

Res. 644

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=5349, 12.07.2013.

Res. 645

Tip 2.1.2.3. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; dirsekten yana açıp, ileriye uzattığı sol elinde aslan postu tutuyor.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 309-10.

Res. 646

Tip 2.1.3. Sopasına yaslanmış; Herakles Farnese:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sakallı. Sol kolunu yana açıp, aşağıya uzatmış, koltuk altından kayalık üzerinde duran sopasına yaslanmış; sağ elini dirsekten kırarak arkadan beline koymuş.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/f austina_II/ _colybrassus _Hessen-Kassel_695.jpg, 12.11.2013.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1423.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; Işın tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/severus_alexander/_ irenopolis_Karbach_126var.jpg, 12.10.2013.

2. **Bkz.** Karbach, Eirenopolis, 126 .

Res. 647

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 738.

I. Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/valerian_I/_tarsos_Hessen_1339.jpg, 14.08.2013.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 295.

Res. 648

Tip 2.1.4. Sopasını ve gorytos tutuyor; aslan postu giymiş:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sakallı. Aslan postu giymiş.Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle içinde yay bulunan gorytos tutuyor; kalçasına bitişik sol elinde, aşağıdan yukarı sopasını tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 745.

Tip 2.1.5. Sopasına yaslanmış, aslan postu giymiş:

Tip 2.1.5.1. Perseus'la beraber Caracalla büstünü tutuyor:

A.y.: Sağda, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı. Aslan postu giymiş. Dirsekten yana açıp, kalça seviyesinde aşağıya uzattığı sol eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ eliyle Perseus'un sol elini tutmuş. Solda, ayakta duran, çıplak Perseus, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Khylamisli ve kanatlı sandaletli. Kalçasına koyduğu sağ elinde, aşağıya doğru harpa tutuyor; yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sol eliyle Herakles'in elini tutuyor. Her

ikisinin elleri üzerinde Caracalla büstü, profilden sola. Demiourgos tacı ve giysileri içerisinde.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.Ö. 198 - 217)

Ö.y.: Carcalla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1069.

Res. 649

Tip 2.1.5.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı. Aslan postu giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; sol kolunu dirsekten yana açıp, bel seviyesinde tutmuş.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1232.

2. Levante, Adana, 202.

Tip 2.1.5.3. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sakallı. Aslan postu giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; sol kolunu dirsekten yana açıp, göğsüne tutmuş.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 295.

Tip 2.1.5.4. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Sakallı. Aslan postu kolunda. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; sol kolunu dirsekten yana açıp, elini kalçasına koymuş.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 302.

Res. 650

Tip 2.1.6. Sopasına yaslanmış; aslan postu ve Hesperides elmalarını tutuyor:

Tip 2.1.6.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol kolunda aslan postu ve elinde elmaları tutuyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Maesa

Ö.y.: Iulia Maesa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 366.

Res. 651

Tip 2.1.6.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol kolunda aslan postu ve elinde elmaları tutuyor.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 849.

Tip 2.1.6.3. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol kolunda aslan postu ve elinde Hesperides elmalarını tutuyor. Sol boşlukta, yılan sarılmış ağaç.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 383.

2. **Lindgren I,** 1632.

Res. 652

Tip 2.1.6.4. A.y.: Tip 2.1.6.1. ile benzer tip.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1153.

Tip 2.1.7. Sopa ve bilinmeyen bir nesne tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı. Kalçasına koyduğu sol eliyle aşağıdan yukarı sopasını tutuyor; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sağ elinde bilinmeyen bir nesne tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1097.

2. **SNG France 2,** 1588.

Res. 653

Tip 2.1.8. Herakles ve Çocuk Telephos:

Tarsos, Maximinus, Traianus Decius, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Telephos'un Bulunması.

Tip 2.1.9. Herakles'in Stymphalos Gölü'nün kuşlarını öldürmesi:

Tarsos, III. Gordianus A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Stymphalos Gölü'nün Kuşlarının Öldürülmesi.

Tip 2.1.10. Herakles'in Girit Boğası'nı öldürmesi:

Tarsos, III. Gordianus A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Girit Boğası'nın Öldürülmesi.

Tip 2.1.11. Sopasını, aslan postunu ve phiale tutuyor; yanında, Perseus tarafından taçlandırılan Kent Tanrıçası ve ayağının altında nehir tanrısı Kydnos:

Tarsos, I.Valerianus, A.y., Bkz. Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhesi) Tip 2.1.8.

Tip 2.2. Giyimli:

Tip 2.2.1. Sopasına yaslanmış, aslan postu tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Sakallı, kısa khiton giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sol eliyle aslan postunu tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 – 138)

A.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 188.

Res. 654

Commodus (M.S. 177 – 192)

A.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 189.

2. **SNG France 2,** 976.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 731.

Res. 655

Tip 3. Herakles'in, Nemea Aslanı'nı öldürmesi:

Tip 3.1. Mallos, M.Ö. yak. 385 – 333; **Tarsos**, M.Ö. yak. 370., A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi.

Tip 3.2-3. Tarsos, III.Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi.

Tip 4. Oturan, çıplak Herakles; aslan postu giymiş; sopa ve yay tutuyor:

Tip 4.1. A.y.: ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Boyun ve sırt kısmını kapatan aslan postu giymiş. Sağ bacağını dizden kırıp, üzerine oturmuş; sol bacağı dizden kırımış yukarıda, ayağıyla yere basıyor. Sağ kolunu geri çekmiş, dirsekten kırarak, üzerine yalanmış; elinde yere uzattığı sopasını tutuyor; sol elini dizinin üzerine uzatmış yay tutuyor.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Pan başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 237.

2. Traité II, 2, 1381 (Tarsos).

Res. 656

Tip 4.2. Kayalık üzerinde (aslan postu üzerinde?) oturuyor, sopasını tutuyor.

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı. Sol elini geriye, kayalık üzerine koymuş; ileriye uzattığı sağ eliyle, dik duran sopasını tutuyor.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/antoninus_pius/_epiphanea_SNGLev_Supp424var.jpg, 12.06.2013.

Res. 657

Tip 5. Aslan postu üzerine uzanan, çıplak Herakles:

Tip 5.1. Sopa ve kantharos tutuyor:

Tip 5.1.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, aslan postunun (?) üzerine uzanmış. Sol bacağını yere paralel olarak uzatmış; sağ bacağını, dizden kırarak yukarıya kaldırıp, sol bacağının üstünden çapraz olarak yere koymuş. Sol kolunu geri çekip, yere yaslanmış, elinde sopasını tutuyor; sağ elini dizinin üzerine uzatmış kantharos tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Kronos başı; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1608.

Res. 658

Tip 5.1.2. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, aslan postunun üzerine uzanmış. Sol bacağını yere paralel olarak uzatmış; sağ bacağını, dizden kırarak yukarıya kaldırıp, yere koymuş. Sol kolunu geri çekip, dirsekten yere yaslanmış; bel seviyesine kaldırdığı eliyle kase (veya kantharos tutuyor). Sağ elini dizinin üzerine uzatıp, baş seviyesinde yukarı kaldırmış, yere dik olarak tuttuğu sopasına yaslanmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1073-4.

Tip 5.2. Sopa tutuyor:

Tip 5.2.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, aslan postunun üzerine uzanmış. Sol bacağını yere paralel olarak uzatmış; sağ bacağını sol bacağının üstünden çapraz geçirip, yere koymuş. Sol kolunu geri çekip, dirsekten yere yaslanmış; sağ elini göğüs seviyesinde ileri uzatmış, sopasını tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2258.

Res. 659

Tip 5.2.2. Aslan postunun üzerine uzanmış; sopasına yaslanmış:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı, aslan postunun üzerine uzanmış. Sol bacağını yere paralel olarak uzatmış; sağ bacağını, sol bacağının üstünden çapraz geçirip, yere koymuş. Sol kolunu geri çekip, dirsekten yere yaslanmış; sağ elini göğüs seviyesinde ileri uzatıp, yere dik olarak tuttuğu sopasına yaslanmış.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 677.

2. Staffieri, Diocaesarea, 24.

3. **SNG France 2,** 876.

Res. 660

Tip 6. Herakles'in Hydra'yı Öldürmesi:

Tarsos, Caracalla, Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Dev Antaios'un Öldürülmesi:

Tip 7. Herakles'in Dev Antaios'u Öldürmesi:

Tip 7.1. Tarsos, Caracalla, Balbinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Dev Antaios'un Öldürülmesi:

Tip 7.2. A.y.: Tarsos, I.Philippus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Dev Antaios'un Öldürülmesi:

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.1.5.2.
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.3.2.
Alexandreia kat'Isson	
M.Ö. 2.Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.2.5.
Anazarbos	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.1.3.
Eirenopolis	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 5.2.1.
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)	Tip 5.1.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.2.4.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.7.; Tip 2.1.3.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.2.
Epiphaneia	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 4.2.
Flavioupolis	
Orbiana (Severus Alexander'ın eşi)	Tip 2.1.2.2.
Iulia Maesa	Tip 2.1.6.1.

Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2.2.
Issos	
M.Ö. yak . 400	Tip 2.1.1.1-2.
M.Ö. yak. 385 – 375	Tip 1.1.5.1.
Mallos	
M.Ö. yak. 425 - 385	Tip 1.1.1.1.
M.Ö. yak. 385 – 333	Tip 1.1.1.2.; Tip 1.1.3.1. Tip 1.1.4.1.;Tip 3.1.
Soloi	
M.Ö. yak. 385 – 333.	Tip 1.1.4.1.
M.Ö. yak. 385 – 350	Tip 1.1.4.1.
Tarsos	
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374)	Tip 1.1.2.1.
M.Ö.yak. 370.	Tip 3.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138) Dönemi veya daha geç	Tip 1.1.6.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.5.1.; Tip 6.; Tip 7.1-2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 5.1.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.3.; Tip 2.1.7.; Tip 2.1.8.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 7.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.6.3.; Tip 2.1.9-10. ; Tip 3.2-3.
I. Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.1.6.4.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.1.2.1.; Tip 2.1.8.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.3.; Tip 2.1.1.1.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.3.
Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 5.2.2.
Elaiussa - Sebaste	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.6.2.
Isaura	
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 2.1.2.1.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 2.1.2.1.
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 3. Yy.)	Tip 1.1.2.5.
Kasai	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.5.3.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.5.4.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.1.2.3.
Kolybrassos	
II. Faustina (Marcus Aurelius eşi. Ölümü: 175)	Tip 2.1.3.
Olba	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.7.
Seleukeia	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.2.1.

Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.2.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.4.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.1.2.3-4.; Tip 1.1.5.2.
Bilinmiyor (Nagidos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.4.2.
Bilinmiyor (Soloi veya Malllos)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.4.1.
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.2.2.; Tip 1.1.5.3.; Tip 4.1.

Tab. 42. Herakles tip cetveli[322].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Herakles tasvirlerinin birinci ana tipinde baş ve büst tasvirleri yer alır. M.Ö. yak. 425 – 385 yıllarında Mallos kentinde ortaya çıkan ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde Severus Alexander dönemine kadar sikkeler üzerinde yer alan bu tasvirlerde kahraman; genç, sakalsız veya sakallı olarak, başında aslan postu, defne veya meşe tacı , bazen de boynunda sarılı aslan postu ile tasvir edilmiştir. Bu tipler, ağırlıklı olarak Pedias kısmında olmak üzere, bölge genelinde görülür (Tip 1.1-2.).

İkinci ana tip ise, kahramanın ayakta duran çıplak veya giyimli tasvirleri yer alır (Tip 2). M.Ö. yak. 400'de Issos kentinde ortaya çıkan ve bölge genelindeki kentlerde, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna arka yüz tasvirleri olarak görülen bu tip; aynı zamanda kahramanın bölgedeki en yaygın tasvir şeklidir. Bu tasvirlerin birinci alt tipinde kahraman, bazen Lysippos tarafından yapılmış Herakles Farnese tipinde, bazen de mitolojik konulu sahnelerde (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri), genellikle elinde sopası ve aslan postu ile tasvir edilmiştir (Tip 2.1.). İkinci alt tipte ise kahraman giyimlidir. Bu tip, yalnız Seleukeia kentinde Hadrianus ve Commodus tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır (Tip 2.2.).

Üçüncü ana tipte ise kahramanın Nemea Aslanı'nı öldürmesi ile ilgili mitolojik sahne tasvir edilmiştir (Tip 3). M.Ö. yak. 385 - 333 yılarında Mallos

[322] Tip 1. Herakles başı / büstü.; Tip 2. Ayakta duran Herakles.; Tip 3. Herakles, Nemea Aslanı ile boğuşuyor.; Tip 4. Oturan, çıplak Herakles.; Tip 5. Aslan postu üzerine uzanan, çıplak Herakles.; Tip 6. Herakles ve Hydra mücadelesi.; Tip 7. Herakles ve Dev Antaios mücadelesi.

kentinde ortaya çıkar ve Tarsos kentinde, III. Gordianus dönemine kadar sikkeler üzerinde yer alır (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi)

Dördüncü ana tipte ise kahramanın oturan, çıplak tasvirleri yer alır. Bu tip, Tarsos (?) kentinde M.Ö. 4 Yy. ve Epiphaneia kentinde Antoninus Pius dönemi sikkelerde görülür (Tip 4).

Herakles'in beşinci ana tipteki aslan postu üzerine uzanmış tasvirleri ise Eirenopolis kentinde Marcus Aurelius, Tarsos kentinde Macrinus, Diokaisareia kentinde ise I. Philuppus tasvirli sikkelerde görülür (Tip 5). Dördüncü ve beşinci ana tiplerdeki bu tasvirler, genel ikonografisinden de anlaşılacağı üzere, kahramanın "işleri"nden sonraki dinlenme sahnelerini yansıtmaktadır. Ancak, biribirine oldukça benzeyen bu tiplerin hangi mithosla bağlantılı olduğunu tespi etmek güçtür.

Altıncı ana tipte ise, kahramanın Hydra'yı öldürmesi sahnesi tasvir edilmiştir (Tip 6). Bu tip, Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Hydra'nın Öldürülmesi).

Yedinci ana tipte yer alan kahramanın Dev Antaios'u öldürmesi sahne ise, yine Tarsos kentine ait Caracalla ve I. Philippus tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Antaios'un Öldürülmesi).

Bölge sikkelerinde görülen Herakles tasvirlerinin büyük çoğunluğu Kilikia Pedias kentlerine aittir. Kahramanın en çok tasvirinin görüldüğü kent ise, kurucularından biri olarak kabul edildiği Tarsos kentidir.

Herakles, Eski Yunan dünyasının baş kahramanı ve sonradan tanrısı olarak, diğer kahramanlardan çok ayrı bir yere sahiptir. Bu yüzden, bölgede erken dönemlerden itibaren M.Ö. 5 – 4. Yy. tasvirleri sikkeler üzerinde görülür. Bu dönemde, ağırlıklı olarak baş ve büst tasvirleri sikkeler üzerinde yer alırken, ayakta duran çıplak tasvirleri ve dodekathlos işlerinden belki de en meşhuru olan Nemea Aslanı'nı öldürmesi sahnesi de sikkeler üzerinde kendine yer bulmuştur. M.Ö. 4. Yy.'ın sonlarında ise, bölgeyi ele geçiren III. Aleksandros kendisini kahramanla özdeşleştirerek, aslan postlu baş tasvirlerini sikkeler üzerine bastırmıştır.

Bölge kentlerinin sikke basma yetkilerinin ellerinden alındığı M.Ö. 3. – 2. Yy. Seleukos Krallığı Dönemi ile kentlerinin bağımsız ve yarı bağımsız olarak sikke bastığı M.Ö. 2 – 1. Yy.'da kahramanın tasvirleri görülmez. Ancak, Roma

İmparatorluğu Dönemi ile birlikte, özellikle M.S. 2. Yy.'dan itibaren, sikkeler üzerinde tekrar görülmeye başlamıştır. Dördüncü ana tipte yer alan ve kahramanın aslan postu üzerinde uzandığı tipler, bu dönemde ortaya çıkar. Yine, kahramanın dodekathlos ve diğer işlerinin konu alan mitolojik tasvirler de, Roma İmparatorluk Dönemi'nin sıkça tercih edilen tipleri arasındadır.

Sonuç olarak, öldükten sonra tanrılaştırılmış olan Herakles, Yunan dünyasının en büyük halk kahramanıdır. Antik Çağ'da hem kahraman hem de tanrı olarak tapınım görmüştür. Tarsos kenti için ise, bunların yanında, geleneksel kent kuruculardan biri olarak, ayrı bir yere sahiptir.

Antikçağ Kilikia'sında kahin - kahraman ktistes geleneği, Yunan etkileri ile M.Ö. 5. Yy.'dan itibaren yerleşmiştir. Başta Amphilokhos, Mopsos, Adanos olmak üzere Tarsos'un bir diğer kent kurucusu olarak kabul edilen Perseus ile Herakles, bu özelliklerinden dolayı, özellikle Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde sıkça tasvir edilmişlerdir. Bu ktisteslerin kurucusu oldukları kentlerde kurumsal yapıda kültleri bulunmaktadır. Herakles'in ise Tarsos'daki bu kültünün dışında, bölge geneline yayılan bir kültünden bahsetmek mümkündür.

1.3.6. Mopsos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Mopsos[323], eski Yunan mitolojisinde kahin ve kent kurucu kahramandır. Kahin Teiresias'ın torunu, kahin Manto ve Argos'lu Rhakimos'un oğludur.

Antik kaynaklarına göre, Troia'nın çöküşü sonrasında değişik halklardan Hellenler güneye iner. Çoğunluk Pamphylia toprağına yerleşmiş, kalan birkaç oymak Kilikia'ya yönelmiştir. Bu eylemin önderleri üç ünlü kahindir: Mopsos, Kalkhas ve

[323] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. R. D. Barnett, "Mopsos", **JHS** 73, 1953., s. 140-145.; J. Bremmer, "Mopsos", **DNP** 8, 2000, s. 390 - 391.; F. Işık, "Mopsos Mitosu ve Bilimsel Gerçekler: Perge ve Karatepe'nin Kuruluşu Üzerine", **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı Eurgetes Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu zum 65. Geburtstag,** Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 2008, s.571-585.; B. Gür, "Mopsos Mitosu ve Anadolu'daki Arkeolojik Buluntular Myth of Mopsos and Archaeological Findings in Anatolia", **History Studies** 5, 1, 2013., s. 181-197.

Amphilokhos[324]. Mopsos, Perge kentinin kurucuları arasında anılır; Aspendos'u da kurar. Ve sonrasında, Amphilokhos'la birlikte Kilikia'ya geçer; orada Mallos kentinin kuruluşu ardından başlayan tartışma, kavgaya dönüşür ve ikisi de ölür[325]. Mopsos, ayrıca Mallos'a komşu olan Mopsuhestia kentinin de kurucusu kabul edilir. Mopsos'un kurduğu kentler Phaselis, Kolophon, Perge, Aspendos, Mallos, Mopsuhestia'dır[326].

Son yıllarda bilim çevrelerinde Mopsos'un Yunan kökenli efsanevi bir kişilik mi, yoksa Anadolu kökenli tarihsel bir kişilik mi olduğu konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır[327].

Mopsos, ister Yunanlı bir kahin, ister Anadolu'lu tarihsel bir kişilik olsun, Antik Çağ'da Kilikia'daki Mallos ve Mopsuhestia kentlerinin kurucusu olarak kabul edilmiştir. Nitekim, Arrianos Anabisis'te III. Aleksandros'un da Mallos'un Yunanlar tarafından kurulduğuna inandığını belirtir[328].

Sikke tasvirlerine göre, ayakta duran, himation giymiş, sakallı olgun bir erkek olarak tasvir edilmektedir. Defne dalı onun değişmez belirtecidir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Mopsos tasvirleri ayakta duran, giyimli ana tipi ve alt tipleri ile kurucusu olduğu kabul edilen Mopsuhestia kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Kahramanın yalnız tasvir edildiği birinci alt tipi, Caracalla ve Severus Alexander tasvirli; kadın figürle birlikte tasvir edildiği ikinci alt tipi ise, I. Valerianus tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Mopsos; defne dalı tutuyor:

Tip 1.1. Yanında, yanan sunak:

[324] Herodotos, **Herodot Tarihi**, VII, 91.
[325] Işık, **a.g.e.**, s. 571.
[326] Pekman,1970, **a.g.e.**, s.77
[327] Işık, **a.g.e.**, s.571-585. ; Gür, **a.g.e.**, s. 181 – 197.
[328] Arrianos, **Anabasis**., 2,5,9.

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Sakallı. Himation giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor; sol eli kalçasında, kolundan giysi sarkıyor. Sağ boşlukta, yanan sunak.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1345.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 59.

Severus Alexander (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=4457, 13.05.2013.

Res. 661

Tip 2. Yanında, kadın figür:

A.y.: Solda Mopsos, ¾ cepheden sola, baş cepheden. Sakallı. Himation giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde defne dalı tutuyor; sol eli kalçasında; kolundan giysi sarkıyor. Sağda, uzun giyimli kadın figürü. Cepheden, baş profilden sola. Aşağıya uzattığı sağ elinde defne dalı; yukarıya kaldırdığı sol elinde, çıplak erkek heykeli tutuyor.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

I. Valerianus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1357.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 83.

3. **SNG France 2,** 1997.

Res. 662

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mopsuhestia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.
Severus Alexander (M.S. 198 - 217)	Tip 1.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.

Tab. 43. Mopsos tip cetveli[329].

Değerlendirme:

Kahraman, yalnız Mopsuhestia kenti sikkelerinde görülen ayakta duran ana tipin birinci ve ikinci alt tiplerinde, defne dalı tutarken tasvir edilmiştir. Yalnız, birinci alt tipte yanında bulunan sunak yerine (Tip 1.1.), ikinci alt tipte elinde defne dalı ve çıplak erkek heykeli tutan, kadın figür gelmiştir (Tip 1.2.). Bu kadın figürün kimliği konusunda ne yazık ki elimizde hiçbir bilgi yoktur.

Genel ikonografileri açısından, hem birinci alt tipte görülen sunu sahnesi, hem de ikinci alt tipteki sahne, kültle ilişkili olmalıdır. Bu bağlamda, kadın figürün elindeki çıplak erkek heykelinin, aynı Tarsos'ta görülen kült heykelleri gibi, Apollon'a ait olması muhtemeldir. Zira, Antik Çağ'da Apollon bütün kahin ktisteslerin babası olarak görülürdü. Ayrıca, tanrının kentte Roma İmparatorluk Dönemi öncesine dayanan, Sekeukos Krallığı etkisinden kaynaklanması muhtemel olan bir yerleşik bir kültü vardı.

Sonuç olarak, kültle ilişkili sikke tasvirleri, kahramanın Mopsos kentinde, aynı Amphilokhos'un Mallos kentinde olduğu gibi, bir kült ocağının varlığına işaret etmektedir.

[329] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Mopsos.

1.3.7. Perseus

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Perseus[330], eski Yunan kahramanıdır. Zeus ve Danae'nin oğludur[331]. Kültünün merkezi Argos olan kahramanın, tüm Yunan dünyasında izleri görülür. Anadolu'da özellikle Kilikia Bölgesi'nde kültü yaygındır[332].

Perseus'un kahramanlıkları, annesi Danae ile bir sandığa konulup, denize atılmasıyla başlar. Daha sonra, annesine göz koyan Seriphos kralı Polydektes'in verdiği görevle Gorgon Medusa'yı öldürür ve asıl yurdu olan Argos'a geri döner[333].

Perseus Yunan sanatında, erken dönemlerden itibaren, genellikle khylamis giymiş, çıplak, genç bir erkek olarak tasvir edilir. Başında, Hades'in görünmezlik şapkası, ayağında Hermes'ten aldığı kanatlı sandaletler, elinde ise harpa bulunur. Yalnız tasvir edildiği gibi, yaygın bilinen tiplerinde Gorgon Medusa ile tasvirleri vardır. Diğer tiplerinin konusunu Andromeda ile birlikte yer aldığı tasvirler oluşturur[334].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Perseus tasvirleri, iki ana tipi ve bunların alt tipleriyle Tarsos, Aigeai, Anemurion ve Koropissos kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür (Tab. 44).

Birinci ana tipte yer alan büst tasvirleri, Aigeai kentine ait Galba dönemine tarihlendirilen sikenini ön yüzünde ve Hadrianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, çıplak tasvirleri ise, ağırlıklı olarak Gorgon Medusa'yı öldürmesini konu alan mithosu ile doğrudan veya dolaylı olarak

---

[330] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. E. Kuhnert, "Perseus", **Roscher ML** 3, 1897 - 1909, s. 1986 - 2060.; J. Oakley, "Perseus", **AJA** 86, 1982, s. 111-115.; K. Schauenburg, **Perseus in der Kunst des Altertums**, Bonn, 1960.
[331] Homeros, **Ilyada**, XIV, 319-20.
[332] Bkz. L.Robert, "Documents d'Asie Mineure. IV. Deux Inscriptions de Tarse et d'Argos", **BCH** 101, 1977., s. 43 – 132.
[333] Agizza, **a.g.e.**, s. 165 vd.
[334] Carpenter, **a.g.e.**, s. 105 vd.

ilişkili tiplerden oluşmaktadır. Bu tipler, Tarsos, Aigeai, Anemurion ve Koropissos kentlerine ait sikkelerde, Hadrianus döneminden, I. Valerianus dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Tip 1. Perseus büstü:

Tip 1.1. Gorgon Medusa başı başlıklı ve giyimli:

Ö.y.: Profilden sağa. Sol omuzunun üzerinde harpa. Başında Gorgon Medusa (başı) başlığı, profilden yukarı; kuş tarafından gagalanıyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Galba (M.S. 68 - 69) Dönemi

A.y.: Athena büstü; aigis giymiş, arkasında mızrak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1700.

2. Bkz. **RPC I,** 1770.

Res. 663

Tip 1.2. Giyimli:

Tip 1.2.1. A.y.: Profilden sağa. Sol omuzunun üzerinde, harpa. Altta, yere çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1717.

Res. 664

Tip 1.2.2. A.y.: Tip 1.2.1. ile benzer tip; harpa yok; keçi profilden sola, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117-138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/hadrian/_aegeae_AR3 Drachm_Prieur_715.jpg, 14.06.2013.

Res. 665

Tip 2. Ayakta duran, çıplak Perseus:

Tip 2.1. Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor:

Tip 2.1.1. A.y.: Khylamisli ve kanatlı sandaletli çıplak Perseus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamis boyunu dolanıp, sol kol üzerinden aşağıya sarkıyor. Yana açtığı sol elinde harpa, göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor. Apollon Lykeios, cepheden. Yanlara açtığı her iki elinde, ön ayaklarından kurt tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: Herakles başı; sakallı, meşe taçlı, boynun arkasında sopası.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1006.

2. **BMC Cilicia,** 143.

Res. 666

Tip 2.1.2. Yanında balıkçı Diktys: Tarsos kentinin kuruluş mithosu (?).

Tip 2.1.2.1. Tarsos, III.Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?).

Tip 2.1.2.2. Tarsos, Traianus Decius, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?).

Tip 2.1.3. A.y.: Khylamisli ve kanatlı sandaletli çıplak Perseus ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamis omuzları ve göğüsleri kapatıp, sol kol üzerinden aşağıya sarkıyor. Yana açtığı sol elinde harpa ve Gorgon Medusa başı; göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor. Çıplak Apollon Lykeios, cepheden; omphalos üzerinde duruyor. Yanlara açtığı her iki elinde ön ayaklarından kurt tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1757.

Res. 667

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1176-7.

2. **SNG France 2,** 1789.

Res. 668

Tip 2.2. Apollon Lykeios'a sunu yapıyor:

Tip 2.2.1. A.y.: Sağda, khylamis ve kanatlı sandaletli Perseus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamis, omuzdan sol kola, oradan da kasık bölgesini dolanarak arkaya kıvrılmış; vücudun geri kalan kısmı çıplak. Bel seviyesindeki sol eliyle harpa; yana açıp ileriye uzattığı sağ eliyle, alttaki sunağın üzerine phiale tutuyor. Solda, kaideli ve gövdesi süslemeli sütunun üzerinde Apollon Lykeios kült heykeli, cepheden. Yanlara açtığı her iki elinde ön ayaklarından kurt tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1024.

2. **SNG v. Aulock,** 5999.

Tip 2.2.2. Tarsos Kentinin kurban töreni sahnesinde:

Tip 2.2.2.1-3. Tarsos, Severus Alexander, III. Gordianus, Traianus Decius, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 1.2.7.3.

Tip 2.3. Herakles'le beraber Caracalla büstünü tutuyor:

Tarsos, Caracalla, A.y., Bkz. yuk.: Herakles Tip 2.1.5.1.

Tip 2.4. Apollon'la tokalaşıyor; harpa ve Gorgon Medusa başı tutuyor:
Tarsos, Maximinus, A.y., Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon Tip 1.2.13.

Tip 2.5. Andromeda'yla tokalaşıyor; yanlarında Ketos: (Perseus'un Gorgon Medusa ve Ketos'u öldürmesi: Andromeda'yla tanışması):

Tip 2.5.1-2. Koropissos, Maximinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Perseus ve Andromeda.

Tip 2.6. Harpa ve Gorgon Medusa başı tutuyor:

Tip 2.6.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamisli ve kanatlı sandaletli. Her iki omuzu da örten khylamis; sol omuz üzerinden kola, oradan da aşağıya sarkıyor. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde Gorgon Medusa başı; aşağıya uzattığı sol elinde, aşağıdan yukarıya harpa tutuyor.
Anemurion
Roma İmparatorluk Dönemi
Ö.y.: Athena büstü; Korinth miğferi ve aigis giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 489.
Tarsos
Roma İmparatorluk Dönemi
Pupienus (M.S. Nisan-Temmuz 238)
Ö.y.: Pupienus büstü; defne tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1112.

Tip 2.6.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Khylamisli ve kanatlı sandaletli. Her iki omuzu da örten khylamis, sol omuz üzerinden kola, oradan da aşağıya sarkıyor. Yana açıp, aşağıya uzattığı sol elinde Gorgon Medusa başı; yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde harpa tutuyor.
Anemurion
Roma İmparatorluk Dönemi
Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 498.

2. **SNG France 2,** 409.

Res. 669

Tip 2.6.3. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Khylamisli ve kanatlı sandaletli. Her iki omuzu da örten khylamis, sol omuz üzerinden kola, oradan da aşağıya sarkıyor. Yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde harpa; sol elinde Gorgon Medusa başı tutuyor.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235-238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 499.

2. **SNG France 2,** 708.

Res. 670

Tip 2.6.4. A.y.: Tip 2.6.1. ile benzer tip; sol alt boşlukta, kalkan.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Philippus (M.S. 247 - 249)

Ö.y.: II. Philippus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1782.

Tip 2.7. Kent Tanrıçası'nı taçlandırıyor; yanında Herakles ve Kent Tanrıçası'nın ayağının altında Nehir Tanrısı Kydnos:

Tarsos, I.Valerianus, A.y., Bkz. Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhesi) Tip 2.1.8.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Galba Dönemi (M.S. 68 – 69)	Tip 1.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.2.1-2.
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.6.4.
Tarsos	
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç.	Tip 2.1.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.2.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.2.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.4.
Pupienus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 2.6.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.2.1.; Tip 2.2.2.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.1.3.; Tip 2.2.2.3.; Tip 2.1.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.7.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.6.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.6.2-3.
Koropissos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.5.1-2.

Tab. 44. Perseus tip cetveli[335].

Değerlendirme:

Kahramanın Kilikia sikkelerindeki birinci ana tipinde yer alan büst tasvirleri, yalnızca Aigeai kentinde görülür (Tip 1). Birinci alt tipte yer alan tasvirde, Perseus başında Gorgon Medusa'nın başını başlık olarak giymiştir (Tip 1.1.). Arka yüzde yer alan Athena tasviri ile birlikte düşünüldüğünde bu tipin, kahramanın Gorgon

[335] Tip 1. Perseus büstü.; Tip 2. Ayakta duran, çıplak Perseus.

Medusa'nın başını kesmesi mithosu ile ilişkili olduğu görülmektedir. İkinci alt tipte ise, kahraman arka yüzde yer alır. Omzunda harpa vardır (Tip 1.2.).

Bölgedeki Perseus tasvirlerinin en erken tarihli örnekleri olan bu iki tipinden anlaşıldığı kadarıyla, bu dönemde Aigeai kentinde, kahramanın önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Yine, ilerleyen dönemlerde de, kentte Perseus tasvirlerinin görülmesi, kahramanın bu kentteki kültünün varlığına işaret etmektedir.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran, çıplak Perseus tasvirlerinin ise, bir kısmı mitolojik ve kültle ilgili olmak üzere, birçok alt tipi vardır (Tip 2.1-7.). Kahraman bu ana tipte, genelde hep aynı ikonografide, bazen yalnız bazen de çoklu figürlerin bulunduğu sahnelerde tasvir edilmiştir. Bu ana tipin ilk alt tipi olan, kahramanın elinde Apollon Lykeios heykelini tuttuğu tasvir Tarsos kentine aittir ve Hadrianus dönemi veya daha geç döneme tarihlenir (Tip 2.1.). Ön yüzde ise, Herakles tasviri yer alır. Bu sikkeye ait her iki tasvir de, kahramanların Tarsos kentinin ktistesleri olmalarıyla ilişkilidir. Yine, aynı alt tipin ikinci çeşitlemesinde kahraman yanında Diktys ile tasvir edilmiştir. Levante'ye göre bu sahne, kentin kurulmasını ilişkilidir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Tarsos Kenti'nin Kuruluşu ?).

Bu alt tipin yanı sıra, Perseus'un Apollon Lykeios'a yaptığı yalnız ve imparator, imparatoriçe ve Demeter ile birlikte yaptığı sunular ve kurban sahneleri ikinci alt tipte yer alır (Tip 2.2.). Bu tipler de, dolaylı olarak Tarsos kentinin kurulmasıyla ilişkili olmalıdır[336]. Yine, bu ana tipin diğer alt tiplerinde yer alan, Herakles'le birlikte, M.S. 215'de kentin demiourgos'u olmuş olan Caracalla büstü taşıdığa sahne (Tip 2.3.); Apollon'la tokalaştığı sahne (Tip 2.4.), Kent Tanrıçası'nı taçlandırdığı sahneler(Tip 2.7.), Tarsos kentinin ktistesi olması sebebiyle sikkeler üzerinde yer alır. Yalnız, Andromeda ile tokalaşma sahnesi (Koropissos) (Tip 2.5.) ve üç farklı kentte (Anemurion, Aigeai, Tarsos) benzer ikonografide khylamisli, kanatlı sandaletli harpa ve Gorgon Medusa başı tutan Perseus tipleri (Tip 2.6.), Tarsos sikkesi hariç, kahramanın Gorgon Medusa başını kesmesi mithosuna dayanan genel ikonografisi ile ilişkilidir.

Sonuç olarak, bölgede sikkelerinde görülen Perseus tasvirli sikkelerinin konularını iki ana grupta toplamak mümkündür. Birincisi Aigeai, Anemurion ve

[336] Robert, **a.g.e.**, s. 88 vd.

Koropissos kentlerinde görülen, kahramanın Gorgon Medusa başını kesmesi mithosuyla ilişkili, genel kültüne işaret eden tipler; ikincisi ise Tarsos kentinin ktistesi olarak, Apollon Lykeios ve kentle ilişkili sahnelerde görülen tiplerdir. Buna göre, Kilikia Bölgesi'nde Roma İmparatorluk Dönemi'nde, kahramanın genel kültünün Aigeai ve Anemurion kentlerinde; kurumsallaşmış kültünün ise Tarsos kentinde varlığı görülmektedir.

1.3.8. Triptolemos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Triptolemos[337], eski Yunan mitolojisinde Eleusis'li kahraman[338]. Ebeveynleri konusunda Antik yazında birlik yoktur. Ancak, genellikle Eleusis kralı Keleos ve Metaneira veya Polymnia'nın oğlu olarak kabul edilir. Kendisine ait bir kültü olmayan Triptolemos, Demeter kültünün içerisinde yer alır. Tanrıça ile olan ilişkisi, kahramanın kardeşi Demophon'un, yanlışlıkla tanrıça tarafından öldürülmesine dayanır[339]. Tanrıça bu olaydan sonra, Triptolemos'u evlatlığı olarak kendi himayesine almıştır ve Eleusis'de Triptolemos'un akrabalarından gördüğü konukseverliğe karşılık olarak, kahramana kanatlı yılanlar tarafından çekilen bir araba hediye edip, bununla yeryüzünü baştanbaşa dolaşmasını ve her yere buğday tohumları ekmesini istemiştir[340].

Kahraman sanat eserlerinde ve sikkelerde genellikle biga süren, kısa giyimli genç bir erkek olarak tasvir edilir. Triptolemos'un Roma'da bir karşılığı bulunmamaktadır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Triptolemos tasvirleri, baş ve biga süren iki ana tipiyle, M.Ö. 4. Yy. ve Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde görülür (Tab. 45).

---

[337] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. F. Schwenn, "Triptolemos", **RE** VII A 1, 1939, s. 213 – 230.
[338] Plinius, **Naturalis Historia**, Ed. H. Rackham, Londra, 1947, The Loeb Classical Library., VII. 56; Homeros, **Homeros İlahileri**, 2. 145 vd.; 470 vd.
[339] Erhat, **a.g.e.**, s. 85-6.
[340] Grimal, **a.g.e.**, s. 808.

Birinci ana tipte yer alan Triptolemos (veya Pyramos) başı, belirsiz (Mallos ?) kentte M.Ö. 4. Yy.'a tarihlenen sikkenin ön yüzünde yer alır.

Kahramanın biga sürerken tasvir edildiği ikinci ana tipin birinci alt tipi, Tarsos kentinde Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Yine, biga üzerinde tohum ekerken tasvir edildiği ikinci alt tip ise, Tarsos kentinde yine Caracalla, Anazarbos kentinde Elagabalus, Aigeia kentinde ise Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

Tip 1. Triptolemos (veya Pyramos) başı:

Ö.y.: Tahıl (veya mısır) taneli çelenkli, profilden sola.
Bilinmiyor (Mallos ?)
M.Ö. 4.Yy.
A.y.: Ayakta duran kartal; aslan üzerinde.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 230-1.
2. Traité II, 2, 707 (Mazaios).
3. **SNG France 2,** 474.
4. **SNG Cop.,** 315.

Res. 671

Tip 2. Biga süren Triptolemos:

Tip 2.1. Dragonların çektiği bigayı sürüyor:
A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Kısa giysili. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol eliyle dragonların dizginlerini tutuyor; aşağıya uzattığı sağ elini kalçasına koymuş. Dragonlar, profilden sağa. Gövdeleri üzerinde 'S' şeklinde yukarı kıvrılıp, başlarını öne eğmişler.
Tarsos
Roma İmparatorluk Dönemi
Caracalla (M.S. 198-217)
Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 6005.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1038.

3. **SNG France 2,** 1499.

Res. 672

Tip 2.2. Boyunduruklu dragonların çektiği bigayı sürüyor, tohum ekiyor:

Tip 2.2.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Çıplak (bazen kısa giysili). Karnının üzerindeki sol elinde tohum kesesi tutuyor; yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sağ eliyle tohumları serperek, ekim yapıyor. Spiral şeklinde kuyruklu dragonlar, profilden sağa. Gövdeleri üzerinde 'S' şeklinde yukarı kıvrılıp, başlarını öne eğmişler.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1049.

Res. 673

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1426.

Res. 674

Aigeai

Salonina

Ö.y.: Salonina büstü; diadem giymiş, omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 419.

2. **SNG France 2,** 2391.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1.'in sahne tersi.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1050.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Salonina (Gallienus'un eşi)	Tip 2.2.1.
Anazarbos	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.2.1.
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 - 217)	Tip 2.1.; Tip 2.2.1-2.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Mallos ?)	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 1.

Tab. 45. Triptolemos tip cetveli[341].

[341] Tip 1. Triptolemos (veya genç erkek) başı.; Tip 2. Biga süren Triptolemos.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde M.Ö. 4. Yy.'a ait belirsiz kente (Mallos ?) ait sikkede görülen Triptolemos (veya Pyramos) başı (Tip 1), başındaki tahıl taneli taçtan dolayı, genellikle Triptolemos olarak tanımlanmaktadır. Tasvirin benzer tipleri, yine Mallos kentinde Pyramos başları olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Nehir Tanrıları Tip 1.2.). Baş tasvirinin Triptolemos olduğu kabul edilirse, sikkenin Demeter kültüyle ilişkili olarak Mallos kentine ait olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim, tanrıçanın bu döneme ait Mallos kenti sikkelerinde tasvirlerini sıkça görmek mümkündür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Demeter).

Kilikia Bölgesi'nde Caracalla döneminden itibaren görülmeye başlayan biga süren Triptolemos tasvirleri, Antik Çağ'da kahramanın diğer sanat eserlerinden bilinen tipleridir. Genel ikonografi açısından benzer iki alt tipi olan bu tasvirlerde, birinci alt tipte sadece kanatlı yılanların çektiği bigayı süren kahraman (Tip 2.1.), ikinci alt tipte, aynı sahnede tohum ekerken tasvir edilmiştir (Tip 2.2.). Levante, yalnız Tarsos kentinde görülen birinci tipin, Caracalla döneminde Mısır'dan yapılan tohum hibesi ilgili olduğunu belirtir[342]. Diğer sanat eserlerinde, kahramanın Demeter kültü çerçevesinde insanlara tarımı öğretmek için çıktığı seyahatları temsil eden bu tip, Tarsos kentinde ise, yardımın getirilişini simgeliyor olmalıdır. İkinci alt tipteki, aynı kent ve imparator dönemine ait tasvir de, muhtemelen bu hibeyle ilişkili olmalıdır.

Yine, ikinci ana tipte yer alan Anazarbos'da Elagabalus, Aigeai'da Salonina tasvirli sikkelerde görülen tiplerin de (Tip 2.2.), imparatorların bölgeye yaptıkları tahıl ve tohum yardımları ile ilgili olması kuvvetle muhtemeldir. Birinci alt tipte olduğu gibi, bu tip de diğer sanat eserlerinde, kahramanın Demeter kültü çerçevesinde, insanlara tarımı öğretmesi ile ilişkili olarak görülür. Kilikia Bölgesi sikkelerinde ise, her iki tip de, dinden ziyade siyasi amaçlarla kullanılmıştır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde Triptolemos tasvirlerinden Mallos (?) kentine ait birinci ana tipteki baş tasviri, muhtemelen Demeter kültü ile ilişkilidir. Bu erken dönem tipten sonra, uzun süre sikkelerde tasviri görülmeyen Triptolemos, Tarsos kentinde Caracalla döneminde yeniden görülmeye başlar. Bu tiplerin tasvir

[342] **SNG Levante Cilicia**, no. 1038.

edilmesinin, bölgenin aldığı tahıl yardımıyla ilgili siyasi – ekonomik bir sebebi vardır. Ancak, Strabon'un aktardığına göre Tarsos kentini, Triptolemos'la birlikte Io'yu aramak için bölgeye gelen Argos'lular kurmuştur[343]. Bu efsanenin tasvire konu kökenliği yapmış olması da muhtemeldir. Bunun yanında, Tarsos, Anazarbos ve Aigeai'da görülen Demeter tasvirlerinden anlaşıldığı kadarıyla, tanrıça bu kentlerde sevilmektedir. Bundan dolayı, tanrıçanın kültünün de, özellikle Anazarbos ve Aigeai kentlerindeki Triptolemos tasvirleri açısından, göz ardı edilmemesi gereklidir.

1.3.9. Belirsiz Kahramanlar

1.3.9.1. Atlı Kahraman (?)

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Atlı Kahraman (?) tasvirleri, elinde kırbaç tuttuğu bir ana tipi ve bunların çeşitlemeleri ile, Kelenderis kentine ait M.Ö. yak. 450 – 400 yılları arasında ön yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 46).

Tip 1. Atlı kahraman (?):

Çıplak. Kırbaç ve atın dizginlerini tutuyor, sola veya sağa at sürüyor.

Kelenderis

M.Ö. yak. 450.

A.y.: Keçi ön gövdesi.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/kelenderis/SNGLev_17.jpg, 19.06.2013.
2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 16-7.

Res. 675

M.Ö. yak. 425 – 400.

[343] Strabon, **Geographika**, XIV, 5, 12.

A.y.: Ön ayakları üzerine diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/kelenderis/SNGFr_51.jpg, 19.06.2013.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 19-20.

3. Bkz. **SNG v. Aulock** 5623, 5627.

Res. 676

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5639; Bkz. 5629, 5631, 5638.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 22-6

Res. 677

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Kelenderis	
M.Ö. yak. 450.	Tip 1
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1

Tab. 46. Atlı Kahraman (?) tip cetveli[344].

Değerlendirme:

Kelenderis kentine ait erken dönem sikkelerde görülen atlı figür, çıplak, genç bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Genellikle elinde kırbaç tutar. Arka yüzlerde yer alan, yarım veya tam gövdeli keçi tasvirleri, muhtemelen kentin bu dönemdeki simgesidir.

İkonografik açıdan değerlendirildiğinde, figürün üzerinde bindiği at ve elinde tuttuğu kırbaç Helios'u veya Apollon'u akla getirmektedir. Ancak, elimizde bunu kanıtlayacak arkeolojik veya epigrafik bilgi yoktur.

[344] Tip 1. Atlı Kahraman (?).

Diğer taraftan, figürün kent kurucu kahraman olması da muhtemeldir. Head, kentin Kıbrıs Kralı Kinyras'ın babası Sandokos tarafından kurulmuş olabileceğini belirtmektedir[345]. Ancak, elimizde bu öneriyi de destekleyecek bilgi yoktur.

1.3.9.2. Amazon (?):

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde yalnız Soloi kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 yıllarına tarihlenen sikkelerin ön yüzlerinde tasvirleri görülür (Tab. 47).

Tip 1. Tahtta veya kayalıkta oturan Amazon (?):

Ö.y.: Profilden sola. Başlıklı ve giyimli. İleriye uzattığı elinde dal (?) tutuyor.
Soloi
M.Ö. yak. 425 - 400.
A.y.: Asma dalında üzüm salkımı.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 37.

Res. 678

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Soloi	
M.Ö. yak. 425 – 400.	Tip 1

Tab. 47. Amazon (?) tip cetveli[346].

[345] Head, **a.g.e.**, s. 718.
[346] Tip 1. Tahtta veya kayalıkta oturan Amazon (?).

Değerlendirme:

Araştırmacılar tarafından genellikle tanrıça olarak tanımlanan bu figür, muhtemelen bir Amazon'dur. Nitekim, Soloi kentinde aynı tarihe ve arka yüz tipine sahip okçu Amazon tasvirleri incelendiğinde; özellikle ucu kıvrık başlığın ve saç tiplerinin aynı özellikleri taşıdığı görülecektir (Bkz. yuk.: Amazonlar Tip 2). Yalnızca, tahtta veya kayalıkta oturması ile diğer figürlerden farklılık gösterir. Dolayısıyla, figürün Amazon olarak tanımlanması gerektiği kanaatindeyiz.

1.4. Kişileştirmeler

1.4.1. Arethusa

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Arethusa, eski Yunan mitolojisinde Artemis'in yanında yer alan avcı kızlardan biridir. Mithosa göre, Arethusa günün birinde av yorgunluğunu gidermek için çıplak olarak ırmağa girmiş ve onu gören nehir tanrısı Alpheios[347] da ona aşık olmuş ve kaçan kızın peşine düşmüştür. Alpheios'tan kurtulamayacağını anlayan Arethusa, Artemis'den yardım istemiş[348]: tanrıça da, önce onu bir buluta sarar ve sonra da bir kaynağa dönüştür. Arethusa bu kez, Alpheios gelip sularını sularına karıştırmasın diye, yer altına dalmış ve Sicilya'da Ortygia (Syrakusa) Adası'nda yeryüzüne çıkar[349].

Arethusa'nın en bilinen tasvirleri, ilk kez M.Ö. 510 – 390 tarihlerinde Syrakusa sikkeleri üzerinde ortaya çıkan baş tipleridir. Burada, genç bir kız olarak tasvir edilen Arethusa'nın başının etrafında yunuslar dolaşmaktadır.

[347] Yunanistanda Peloponnesos'da Elis ve Arkadhia arasında akan Alpheios ırmağının, aynı adı taşıyan tanrısı. Bkz. Grimal, **a.g.e.,** s. 58.
[348] Erhat, **a.g.e.**, s. 51.
[349] Grimal, **a.g.e.**, 58-9.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Arethusa tasvirleri, sadece baş tipleriyle, Tarsos ve belirsiz (Nagidos ?) kente ait M.Ö. 4. Yy.'a tarihlendirilen sikkelerde, ön yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 48).

Tip 1. Arethusa başı:

Tip 1.1. Ö.y.: ¾ cepheden sola.

Tip 1.1.1. Uçuşan dalgalı saçlı. Boynunda kolye, kulağında bazen kolye.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374)

A.y.: Ares başı; Attika miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 70.

2. **SNG v. Aulock**, 5917.

Res. 679

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374) - Datames (M.Ö. 378 - 372) Dönemi

A.y.: Ares başı; Attika miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 89; Bkz. 90-98.

2. Traité II, 2, 590, 591,593, 597.

Res. 680

Datames (M.Ö. 378 - 372)

A.y.: Ares başı; Attika miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 78; Bkz. 79.

2. **SNG v. Aulock,** 5936, 5939.

Res. 681

Bilinmiyor (Nagidos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Aphrodite başı; tainia giymiş, kolyeli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 218.

2. Traité II, 2, 600 (Nagidos).

Res. 682

Tip 1.1.2. Ö.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; sol boşlukta yunus (?).

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374) - Datames (M.Ö. 378 - 372) Dönemi

A.y.: Ares başı; Attika miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 90.

2. Bkz. Traité II, 2, 593.

Tip 1.2. ¾ profilden sağa.

Ö.y.: Tip 1.1. ile benzer tip.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Kadın başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 213.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374)	Tip 1.1.1.

Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374) – Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 1.1.1-2.
Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 1.1.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Nagidos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.1.
Bilinmiyor	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.

Tab. 48. Arethusa tip cetveli[350].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen Arethusa başlarının, tip kökeni M.Ö. 5 Yy. ait Syrakusa sikkeleridir. Arka yüzlerde ise, Ares ve nadiren Aphrodite başları yer alır. Satraplar Paharnabazos – Datames veya Datames dönemlerine ait sikkeler dışındaki, belirsiz kentlere ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkeler de muhtemelen bu satrapların dönemine ait olmalıdır.

Kilikia Bölgesi dışında birçok doğu Akdeniz kentinin sikkelerinde de görülen bu tip, Syrakusa'dan sonra, özellikle M.Ö. 4. Yy.'da oldukça sevilen bir tasvir olmuştur.

Sonuç olarak, Pers satrapları, Yunan dünyasında ikonografisi çok bilinen Athena, Ares, Arethusa ve Aphrodite baş tiplerini kullanarak, yerel halkın kendilerine bağlılığını artırmaya çalışmış olmalıdırlar.

1.4.2. Boule

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Boule[351], eski Yunan kent devletlerindeki idare meclisinin (senato) kişileştirmesidir.

[350] Tip 1. Arethusa başı.

[351] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. P.J. Rhodes, **The Athenian Boule**., Oxford, The Clarendon Press, 1972.; C. Hignett, **A History of the Athenian Constitution**., Oxford, Clarendon Press, 1958.

Yunan sanat eserlerinde uzun elbiseli, başında defne çelengi taşıyan veya başını örten bir kadın olarak tasvir edilmiştir. Roma'da ise erkek olarak tasvir edilmiştir[352].

Sikke Tipleri:

Kilikia bölgesi sikkelerinde Boule tasviri yalnızca bir ana tip ile Anazarbos kentinde Roma İmparatorluk döneminde Nero tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 49).

Tip 1. Tahtta oturan, giyimli Boule; oy veriyor:

A.y.: Profilden sola. Arkalıksız tahtta oturuyor. Uzun giyimli. Sol kolunu tahtın kenarlığına yaslamış; sağ bacağı üzerinde ileriye uzattığı sağ eliyle, ayaklarının önünde duran kaba çakıl taşı atıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1368.

2. **BMC Cilicia**, 6

3. **RPC I** 4063.

Res. 683

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Nero (M.S. 54 – 68)	Tip 1.

Tab. 49. Boule tip cetveli[353].

[352] **The Oxford Classical Dictionary**, Ed. N.G.L. Hammond , H.H. Scullard, Oxford, Clarendon Press, 1970, s. 178-9.

[353] Tip 1. Tahtta oturan, giyimli Boule; oy veriyor.

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Anazarbos kentine özgü olarak karşımıza çıkan Boule tasvirleri, kentteki oturmuş idari teşkilatlanmaya işaret etmektedir. Tipin erkek olarak tasvir edilmesi, Roma etkilerine işaret etmektedir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde kent ve kentle ilgili kişileştirmeler özellikle Tarsos, Anazarbos ve Mallos gibi kentlerde karşımıza çıkmaktadır. Kent Tanrıçası tipiyle, sıklıkla vurgulanan "kent olgusu", diğer kişileştirmelerle de, kutsallaştırılmış kurumsal yapısıyla öne çıkmaktadır.

1.4.3. Demiourgia

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Demiourgos[354], eski Yunan toplumunda genel işler yapan işçi anlamında kullanılmaktadır[355]. Homeros bunlardan "tanrı sözcüsü" olarak bahseder ve bunların kahinler, hekimler, marangozlar, ozanlar olduklarını söyler[356]. Roma'da ise, yargı ve yürütme yetkilerini elinde bulunduran en yüksek yöneticiye verilen addır.

Demiourgia , bu kavramın kadın şeklinde tasvir edilen kişileştirmesidir. Uzun elbiselidir ve elinde demiourgos tacı taşır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Demiourgia tasviri, yalnız bir tiple, Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde, imparatoru taçlandırırken görülür (Tab. 50).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Demiourgia; İmparator Caracalla'yı taçlandırıyor:

A.y.: Sağda Demiourgia, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Bel seviyesindeki sol eliyle, giysisini tutuyor; baş üstü seviyesine kaldırdığı sağ elinde

[354] Hammond, Scullard, **a.g.e.**, s. 327.
[355] Jones, 1986, **a.g.e.,** s. 71.
[356] Homeros, **Odysseia.**, XVII, 380-385.

tuttuğu demiourgos tacıyla, imparatoru taçlandırıyor. Solda, ayakta duran, kısa giyimli imparator, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Bel seviyesinde tuttuğu sol eliyle, giysisini tutuyor; baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1040.

Res. 684

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.

Tab. 50. Demiourgia tip cetveli[357].

Değerlendirme:

Bölgede yalnızca bir tiple görülen Demiourgia tasviri, imparator Caracalla'nın Demiourgos olmasıyla ilişkilidir. Nitekim, imparator M.S. 215 yılında Tarsos kentinin demiourgos'u olmuştur. İmparatorun Demiourgos olmasından sonra, Tarsos kenti sikkelerinin ön yüzlerinde zaman zaman demiourgos tacı ile tasvir edilmiştir. Yine, kente ait tasvirlerde Demiourgos tacı, yalnız ve Kilikarkhia tacı ile birlikte tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Semboller, Demiourgos Tacı).

Sonuç olarak, Roma İmparatorluk Dönemi'nde bölgede kent ve kentin idari birimlerine ait kişileştirme tasvirleri sıklıkla görülmektedir. Tarsos için oldukça

[357] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Demiourgia; İmparator Caracalla'yı taçlandırıyor.

önemli olan bu olay, ilerleyen zamanlarda Carcalla'nın kente yardımlarını artırmıştır.

1.4.4. Demos

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Demos, eski Yunanca'da halk demektir. Halkın kişileştirmesidir ve halkın bağımsızlığını simgeler[358].

Sanat eserlerinde bazen sakallı, yetişkin, bazen de genç bir erkek olarak tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Demos tasvirleri iki ana tiple, Roma İmparatorluk Dönemi Tarsos ve Ninika – Klaudiopolis kentlerinde görülür (Tab. 51).

Birinci ana tipte yer alan tahtta oturan, yarı giyimli Demos tasvrileri, Tarsos kentinde Hadrianus ve Antoninus Pius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan Demos büstü ise, yalnız Ninika – Klaudiopolis kentinde, Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Tahtta oturan, yarı giyimli Demos; çelenk tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sakallı. Belden yukarısı çıplak. Giysinin ucu, sol kolundan (bazen omuz) aşağı sarkıyor. Sol kolunu dirsekten yana açıp, beline koymuş; ileriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde çelenk tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5987.

[358] K. Ziegler, W. Sontheimer, **Der Kleine Pauly. Lexikon Der Antike**, Alfred Drucken Müller Verlag in Stuttgart, 1964. s. 1482.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1003.

Res. 685

Antoninus Pius (M.S. 138 -161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1013.

2. **SNG v. Aulock,** 5990.

3. **Ziegler Kilikiens,** 677-8.

4. **SNG Pfälzer,** 1345.

Res. 686

Tip 2. Demos büstü:

A.y.: Kule taçlı, giyimli genç Demos büstü; profilden sağa.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 624.

Res. 687

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.
Kilikia Trakheia	
Ninika - Klaudiopolis	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.

Tablo 51. Demos tip cetveli[359].

Değerlendirme:

Birinci ana tipteki tahtta oturan Demos tasvirleri, Kilikia Eyaleti'nin başkenti olan Tarsos halkının onure etmek için kullanılmış olmalıdır.

İkinci tipte ise, Roma kolonisi olan Ninika - Klaudiopolis kenti halkının bağımsızlığına vurgu yapılmıştır. Yine, Marsyas tasvirli sikkelerde anlaşıldığı kadarıyla, Roma ile eşit yurttaşlık hakkını almış olan halk, Demos tasviri ile de onure edilmiştir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde Tarsos ve Ninika – Klaudiopolis kentlerinde görülen Demos tasvirleri, Roma İmparatorluğu'nun kent halkının bağlılığını arttırmak için kullandığı politik bir tiptir.

1.4.5. Dikaiosyne (Aequitas)

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Dikaiosyne, eski Yunan'da adalet ve doğruluk kavramlarının kişileştirmesidir. Yargı ve adalet tanrıçası olan Dike[360] ile yakın ilişkilidir. Nitekim, Dikaiosyne adalet ve doğruluğun kavramsal yönünü temsil ederken, Dike ise bizzat adaleti uygulayan, suçluları cezalandıran bir tanrısal güce sahiptir.

Bu farkı sanat eserlerinde ve sikke tasvirlerinde görmek mümkündür. Roma'daki karşılığı Aequitas'tır ve adalet, dürüstlük, eşitlik kavramlarının

[359] Tip 1. Tahtta oturan, yarı giyimli Demos; çelenk tutuyor; Tip 2. Demos büstü.
[360] Bkz. H. A. Shapiro, "Dike", **LIMC** III, 1986, s. 375 vd.

kişileştirmesidir. Özellikle ticari faaliyetlerdeki dürüstlüğü simgeler. Sikkeler üzerinde elinde terazi ve uzunluk ölçüsü taşır[361].

Sikke tasvirlerinde ayakta duran uzun elbiseli bir kadın olarak tasvir edilir. Terazi değişmeyen belirtecidir. Bunun yanı sıra, cornucopia ve asa diğer belirteçleridir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Dikaiosyne ayakta duran, giyimli tasvirlerinden oluşan bir ana tipiyle, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Aigeai, Mopsuhestia, Anazarbos ve Tarsos kentlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 52).

Dikaiosyne dört alt tipinin birincisinde, cornucopia ve terazi tutar şekilde tasvir edilmiştir. Bu tip, Aigeai kentine ait Antoninus Pius ve I. Valerianus; Mopsuhestia kentinde Lucilla ve Iulia Domna tasvirli sikkelerde görülür. İkinci alt tipte ise, asasını yaslanmış bir şekilde terazi tutarken tasvir edilmiştir. Bu tip ise, Anazarbos kentine ait Elagabalus tasvirli sikkelerde görülür. Üçüncü alt tipte, terazi tutar şekilde, Anazarbos kentine ait Iulia Mamaea tasvirli sikkede görülür. Dördüncü alt tipte ise, terazi ve asa tutar bir şekilde, Tarsos kentine ait I.Philippus tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Dikaiosyne:

Tip 1.1. Terazi ve cornucopia tutuyor:

Tip 1.1.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Kalçasındaki sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde iki kollu terazi tutuyor.
Aigeai
Roma İmparatorluk Dönemi
Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)
Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1726.

[361] Kıral, **a.g.e.**, s. 152.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1796.

2. Bkz. **Lindgren I,** 1411.

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; cepheden, baş profilden sola.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=8601, 13.09.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1339.

3. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 47.

Res. 688

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1343.

Macrinus (M.S. 217 – 218)

Ö.y.: Macrinus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=4357, 15.08.2013.

2. Bkz. **BMC Cilicia** 20.

Res. 689

Tip 1.1.3. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Peplos giymiş. Kalçasındaki sol elinde cornucopia; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde iki kollu terazi tutuyor. Solda boşlukta, ayaklarının önünde, tekerlek ve griffon.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1796.

2. Bkz. **Lindgren I,** 1411.

Tip 1.2. Terazi tutuyor, asasına yaslanmış:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Giysi bacakların ön kısmında toplanıp, buradan sol omuza ve oradan da aşağıya sarkıyor. Baş seviyesine kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde iki kollu terazi tutuyor.

Anazarbos

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Elagabalus başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1428.

Res. 690

Tip 1.3. Terazi tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Sol elini aşağıya uzatmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde iki kollu terazi tutuyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1777.

Res. 691

Tip 1.4. Terazi ve asa tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle asa; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde iki kollu terazi tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1740; Bkz. 1743.

Res. 692

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.1.1.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 1.3.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.1.; Tip 1.1.3.
Anazarbos	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.2.
Mopsuhestia	
Lucilla (Lucius Verus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Tarsos	
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.4.

Tab. 52. Dikaiosyne tip cetveli[362].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde Dikaiosyne (Aequitas), elinde tuttuğu terazi sabit kalmak üzere, diğer elinde bazen cornucopia, bazen asa tutarken veya yaslanırken tasvir edildiği dört alt tipi ve bunların çeşitlemeleri karşımıza çıkmaktadır.

Bu tasvirlerin hemen hepsi ikonografik olarak Roma'daki tipleri ile aynı özellikleri taşımaktadır. Yani, aslında ikonografik olarak bu tip, Dikaiosyne'den ziyade, Aequitas özelliklerini baskın olarak taşımaktadır. Ancak, Roma sikkelerinde olduğu gibi, bu lejandlara yansımadığından dolayı, tip Dikaiosyne olarak, hatta bazen Dike olarak kimliklendirilmektedir. Bu karışılık da, Aequitas'ın her ikisinin özelliklerini de taşımasından kaynaklanmaktadır.

Sonuç olarak, bölgede görülen Aequitas tasvirleriyle Roma yönetimi, hem bu tipe Dike ve Dikaiosyne'den aşina olan yerel halkın gönlü alıyor, hem de bu tipin karakterini oluşturan, adil ve eşit yönetim ve yönetici oldukları fikrini yerel halkın aklına yerleştirmek istiyor olmalıdır. Yani, halkın değer verdiği dini bir tasvir kullanılarak izlenen politikayla, imparatorluğun güç, kuvvet propagandası yapılıyordu.

1.4.6. Eirene

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Eirene[363], eski Yunan'da "barış"ın kişileştirmesidir. Eunomia ve Dike ile birlikte üç Horai'den biri olan Eirene, Zeus ve Themis'in kızıdır. Horalar doğa tanrıçası olarak, bitkilerin hayatını ve iklimi yönetiyorlar; Adalet'in (Themis) kızları olarak da toplumun devamını sağlıyorlardı.

Horalar, Olympos'ta çeşitli görevler üstlenmişlerdir. Buna göre, tanrılar konutunun kapılarını gözetirler; bazen Hera'nın yetiştiricileri olarak geçerler, onun hizmetini görürler, arabasının atlarını çözerler. Aynı hizmeti Helios için de yaptıkları

[362] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Dikaiosyne.
[363] Ziegler, Sontheimer, **a.g.e.**, s. 216.

görülür. Bundan başka, Kharitler gibi, Aphrodite'ye yoldaşlık ederler ve ayrıca Dionysos'un alayında ve Persephone'nin oyun arkadaşları arasında yer alırlar. Nihayet, ormanlar ve sürüler tanrısı Pan, onlarla birlikte olmaktan haz duyar[364].

Eirene, sanat eselerinde genellikle uzun giyimli olarak, elinde zeytin dalı ve kerykeion tutar şekilde tasvir edilmiştir. Bazen, bereket boynuzu ve kucağında bebek Plutos taşıdığı tipleri de görülür. Nemesis ile birlikte senkretik bir tip olarak, tanrıçanın belirteçlerini de taşır.

Roma'daki karşılığı, sikkelerde sıkça tasvir edilen Pax'tır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde senkretik tipi Eirene – Nemesis (Bkz. aş.: Karışık Figürler, Eirene – Nemesis) dışında, yalnız bir tiple, Iulia Domna tasvirli Eirenopolis sikkesinin arka yüzünde görülür (Tab. 53).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Eirene:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Eirene, girland tutuyor. ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Uzun giysili (khiton veya peplos). Beline koyduğu sol eli ve bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, aşağıya doğru yay şeklinde kıvrılan girland tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1613.

Res. 693

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Eirenopolis	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.

[364] Grimal, **a.g.e.**, s. 298.

Tab. 53. Eirene tip cetveli[365].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yalnız bir tiple Eirenopolis kentinde görülen Eirene, elinde girland tutar şekilde tasvir edilmiştir. Kentte Eirene – Nemesis tipi daha çok görülmektedir. Yine de, sadece "barış" olarak bu tipin görülmesi de önemlidir.

Sonuç olarak, Roma İmparatorluğu sikkelerinde çok sık tasviri yapılan Pax'ın aksine, karşılığı olan Eirene tasvirleri, Kilikia sikkelerinde hem Eirene hem de Eirene – Nemesis olarak yalnızca bir kentte görülmektedir. Bu kent dışında bir kültünden bahsetmek güçtür.

1.4.7. Ekklesia

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Ekklesia[366], eski Yunan'da halk meclisi'dir. Atina demokrasisinin Altın Çağı'nda (M.Ö. 480 – 404) asıl meclis olarak işlev görmüştür.

Ekklesia, sikke tasvirlerinde, tahtta oturan uzun giyimli bir kadın şeklinde tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Ekklesia tasvirleri, yalnız Aigeai kentinde, tahtta oturan, giyimli tipiyle Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 54).

Birinci alt tipte yer alan, dümen ve phiale tutan tip, Traianus tasvirli sikkelerde; ikinci alt tipte yer alan dümen ve phiale tutan, oy veren tipi ise, Plautilla ve I. Valerianus tasvirli sikkelerde görülür.

---

[365] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Eirene.

[366] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. M. H. Hansen, T. Fischer - Hansen, "Political Architecture in Archaic and Classical Greek Poleis", **From Political Architecture to Stephanus Byzantius: Sources for the Ancient Greek Polis,** Ed. D. Whitehead, **Historia: Einzelschriften 87**, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 1994, s. 23–90

Tip 1. Tahtta oturan, giyimli Ekklesia:

Tip 1.1. Dümen ve phiale tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Kalçasına bitişik sol elinde dümen; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde phiale tutuyor. Kesimde, diz çökmüş keçi, profilden sola.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1711; Bkz. 1710.

2. **SNG France 2,** 2325.

Res. 694

Tip 1.2. Dümen ve phiale tutuyor, oy veriyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Kalçasına bitişik sol elinde dümen; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, alttaki kabın üzerine phiale tutuyor, oy veriyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Plautilla

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 405.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1795.

2. Bkz. **SNG France 2,** 2384-5.

Res. 695

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.
Plautilla (Caracalla'nın eşi)	Tip 1.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.

Tab. 54. Ekklesia tip cetveli[367].

Değerlendirme:

Aigeai kentindeki Ekklesia tasvirlerinin her ikisi de, kent meclisinin aldığı bir kararla ilişkili olmalıdır. Ekklesia, kentteki her iki tipinde de genel ikonografisi ile tanrıça şeklinde tasvir edilmiştir (Tip 1.1-2.).

Bu tip, bazı yayınlarda Agonothesia olarak kimliklendirilmiştir. Genel ikonografisi ve belirteçleri, tipin Agonothesia'dan ziyade, Ekklesia olması ihtimalini güçlendirmektedir. Nitekim, Agonothesia genellikle elinde ödül vazosu ile tasvir edilmektedir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde yalnız Aigeai kentine özgü olan Ekklesia tipi, kentin yönetimine katkısı olan halk meclisini temsilen Roma İmparatorluk Dönemi boyunca zaman zaman sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir.

1.4.8. Elpis

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Elpis, eski Yunan'da "umut"un kişileştirmesi olan daimondur. Hesiodos'ta anlatılana göre, Zeus tarafından tanrılara özel olarak hazırlatılan Pandora'nın

[367] Tip 1. Tahtta oturan, giyimli Ekklesia.

kutusu[368] açılıp, yeryüzüne tüm kötülükler yayıldığında bir tek "Umut" içinde kalmıştır[369].

Umut, Roma'da ise Spes[370] olarak geçer. Forum Holitorium'da kendisine adanmış bir tapınağı olan Spes'in, Roma'da tanrıça olarak, kökeni M.Ö. 5. Yy.'a dayanan tapınımı vardır. Aynı zamanda, erken dönem İmparator kültüyle de ilişkilidir[371].

Elpis (Spes), sanat eselerinde ve sikkelerde tek tipi görülür. Buna göre, ayakta duran, uzun giyimli; yukarıya kaldırdığı sağ elinde çiçek, aşağıya uzattığı sol elinde de elbisesinin ucunu tutan bir kadın olarak tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Elpis'in (Spes), bilinen ikonografisi ile Roma İmparatorluk Dönemi'nde Anazarbos kentinde Domitianus; Tarsos kentinde ise III. Gordianus ve Herennia Etruscilla tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 55)

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Elpis; çiçek ve giysisini tutuyor:

Tip 1.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kule taçlı ve uzun giyimli. Aşağıya uzattığı sol eliyle, giysisini yandan tutarak, yukarıya kaldırmış; ileriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde çiçek tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1372.

2. **BMC Cilicia**, 8.

---

[368] Hesiodos, **İşler ve Günler,** Çev. S. Eyuboğlu, A. Erhat, **Hesiodos Eseri ve Kaynakları**, Ankara, TTK Yayınları, 1991., 54 vd.

[369] Hesiodos, **İşler ve Günler,** 97.

[370] J. R. Fears, "The Cult of Virtues and Roman Imperial Ideology," **ANRW** II.17.2, 1981, s. 837.; Bkz. M. E. Clark, "Spes in the Early Imperial Cult: The Hope of Augustus", **Numen** 30.1, 1983, s. 80–105.

[371] J. R. Fears, "The Theology of Victory at Rome: Approaches and Problems", **ANRW** II.17.2, 1981, s. 812 - 4.

3. **RPC II,** 1748.

Res. 696

Tip 1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kalathoslu ve uzun giyimli. Aşağıya uzattığı sol eliyle, giysisini yandan tutarak, yukarıya kaldırmış; ileriye uzatıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde çiçek tutuyor; kolundan aşağıya giysi sarkıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1130.

2. **SNG France 2,** 1709.

3. **SNG Pfälzer,** 1312.

Res. 697

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1168.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.1.
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.

Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.3.

Tab. 55. Elpis tip cetveli[372].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen Elpis tipi, esas olarak Roma'daki karşılığı olan Spes ikonografisinde; bir elinde çiçek tutarken, diğeriyle elbisesinin ucunu tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.1-3.).

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'ndeki Elpis tasvirleri, Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Roma'daki Spes ikonografisinde görülmektedir. Tiplerin, yerel halkın inancından ziyade, Roma İmparatorluğu'nun etkisiyle bölgeye gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim, Roma'da Spes'in köklü bir kültü vardır ve imparatorluğun erken dönemlerinde imparator kültüyle de ilişkilidir.

1.4.9. Homonoia (Concordia)

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Homonoia[373] (Lat. Concordia), "birlik, anlaşma, uyum" anlamına gelir. Roma vatandaşları arasındaki uyumlu yaşantıyı temsil eder[374].

Sanat eserlerinde, genellikle cornucopia, phiale ve asa tutan bir kadın şeklinde tasvir edilir[375].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Homonoia tasvirleri, yalnız bir ana tiple, Ninika – Klaudiopolis ve Tarsos kentlerine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde, arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 56).

[372] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Elpis (Spes); çiçek ve giysisini tutuyor.
[373] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. F. Dönmez Öztürk, **Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.
[374] Grimal, **a.g.e.**, s. 297 vd.
[375] A.S. Tulay, **Genel Numizmatik Sözlüğü**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2001.

Cornucopia ve phiale tutan birinci alt tipteki tasvirler, Ninika – Klaudiopolis kentinde Antoninus Pius ve Commodus; yine, cornucopia ve phiale tutup, sunu yapan ikinci alt tip ise Tarsos kentinde III. Gordianus tasvirli sikkelerde görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Homonoia:

Tip 1.1. Cornucopia ve phiale tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kalathos ve himation giymiş. Bacağının ön kısmında toplanan giysi, sol omuz ve kol üzerinde aşağıya sarkıyor. Aşağıya uzattığı sol elinde cornucopia; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 602.

Res. 698

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 605.

2. **SNG v. Aulock,** 5768 (Marcus Aurelius).

Tip 1.2. Cornucopia ve phiale tutuyor; sunu yapıyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Khiton ve himation giymiş. Sağ elinde cornucopia; sağ eliyle önündeki yanan sunağın üzerine phiale tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1128; Bkz. 1129.

2. **BMC Cilicia,** 217.

Res. 699

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.
Kilikia Trakheia	
Ninika - Klaudiopolis	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.

Tab. 56. Homonoia (Concordia) tip cetveli[376].

Değerlendirme:

Diğer kişileştirmelerin büyük çoğunluğunda olduğu gibi, Kilikia sikkelerinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde ortaya çıkan Homonoia tasvirlerinin her iki alt tipi de doğrudan kültle ilişkilidir. Bu tipler, Roma'nın imparatorluk baskılarının arka yüzlerinde lejandla (=**CONCORDIA**) birlikte görülen Concordia tasvirlerinin birer kopyasıdır (Tip 1.1-2).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen Homonoia tasvirleri, Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu kentlerde ve genel olarak Kilikia Eyaleti'ndeki birliği ve uyumu temsil eder.

[376] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Kent Genius'u (?).

1.4.10. Kharitler

Kimlikleri, karakterleri, belirteçleri:

Kharitler[377], eski Yunan mitolojisinde, güzelliği simgeleyen ve neşe saçan tanrıçalardır. Okeanos'un kızı Eurynome ile Zeus'un kızlarıdırlar[378]. Adları Euphrosyne, Thalia ve Aglaia olan bu tanrıçalar, insanda ve tanrıda sanatsal esin ve yaratıcılık doğururlardı. Olympos'ta Mousalar'la birlikte oturur, zaman zaman da onlarla beraber korolar oluştururlardı.

Tanrı Apollon'un maiyetindendiler. Bazen, Athena'nın yanıbaşında görünürler, bazen Aphrodite'yle Eros'un ve kimi zaman da Dionysos'un alayına katılırlardı.

Sanatta, Klasik Dönem öncesi giyimli olarak tasvir edilen Kharitler, bu dönemden sonra, genellikle kollarını birbirinin omzuna dolamış, üç çıplak genç kadın; üç kızkardeş olarak tasvir edilmişlerdir. Tasvirlerinde, iki yanda duranlar bir yöne, ortadaki aksi yöne bakar[379].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Kharitler, bir ana tiple, Tarsos ve Anazarbos kentlerine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüz tasvirleri olarak görülürler (Tab. 57).

İki alt tipin birincisinde, klasik duruşlarında ellerinde çiçek tutar şekilde, Tarsos kentine ait Maximinus, III. Gordianus ve Traianus Decius tasvirli sikkelerde görülürler. İkinci alt tipte ise, yine klasik duruşlarında, iki thymiaterion arasında tasvir edilmişlerdir.

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Kharitler:

Tip 1.1. Çiçek tutuyorlar:

---

[377] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. B.E. Harrison, "Charites", **LIMC** III, 1986, s. 191 – 210.; F. Imhoof - Blümer, "Nymphen und Chariten auf griechischen Münzen", **Journal Internationale d'Archeologie Numismatique 11**, 1908, s. 3- 123.
[378] Hesiodos, **Theogonia**, 907 vd.
[379] Grimal, **a.g.e.**, s. 380.

Tip 1.1.1. A.y.: Soldaki Kharit, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol eli ortadaki Kharit'in boynunda; yana açıp, omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çiçek tutuyor. Ortadaki Kharit, ¾ sırt cepheden sağa, baş profilden sağa. 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Yana açıp, omuz seviyesine kaldırdığı her iki elini, yanlardaki kharitlerin omuz ve boyunlarına uzatmış. Sağdaki Kharit, soldakinin sahne tersi.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1096.

Res. 700

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer sahne; ortadaki Kharit'in başı, profilden sola.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)

Ö.y.: Balbinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1110.

Res. 701

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1131.

2. **SNG Cop.,** 389.

Tip 1.1.3. A.y.: Soldaki Kharit, ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol eli ortadaki Kharit'in boynunda; yana açıp, omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çiçek tutuyor. Ortadaki Kharit, ¾ sırt cepheden sağa, baş profilden sağa. 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Yana açıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elini sağdaki Kharit'in omuz ve boynuna uzatmış; sol eli, soldaki Kharit'in belinde. Sağdaki Kharit, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sağ eli ortadaki Kharit'in boynunda; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde çiçek (veya kuş) tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1164.

2. **SNG France 2,** 1762.

Res. 702

Tip 1.2. Kharit'ler, iki thymiaterion arasında:

A.y.: Soldaki Kharit, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Ters 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sol eli ortadaki Kharit'in boynunda; sağ elini yana açıp, aşağıya uzatmış. Ortadaki Kharit, ¾ sırt cepheden sağa, baş profilden sağa. 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Yana açıp, omuz seviyesine kaldırdığı her iki elini, yanlardaki kharitlerin omuz ve boyunlarına uzatmış. Sağdaki Kharit, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. 'S' şeklinde bir duruşa sahip. Sağ eli ortadaki Kharit'in boynunda; yana açıp, sol elini yana açıp aşağıya uzatmış.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10549, 08.09.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1485.

Res. 703

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.1.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.2.
Traianus Decius (M.S. 249 - 251)	Tip 1.1.3.

Tab. 57. Kharitler tip cetveli[380].

Değerlendirme:

Antik Çağ sanatında oldukça yaygın tasvirleri olan Kharitler, Kilikia'da Tarsos ve Anazarbos kentlerinde görülür. Her iki alt tipte de, klasik üçlü duruşlarında, birbirine benzer sahnelerde tasvir edilmişlerdir (Tip 1.1-2.).

Apollon'un maiyetinde oldukları için, tiplerin tanrının kültüyle ilişkili olması muhtemeldir. Zira, Apollon'un özellikle Tarsos'ta çok köklü bir kültü vardır. Ancak yine de, bu tasvirlerin herhangi bir külte bağlı olmaksızın da, dönemin yaygın tipi olması nedeniyle bu kentlerde tasvir edilmiş olması da mümkündür.

Sonuç olarak, Antik Çağ sikkelerinin en sevilen tasvir konularından olan Kharitler, Kilikia Bölgesi'nin iki büyük kentinde M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden

[380] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Kharitler.

itibaren görülmeye başlar. Daha önce tasviri bilinmeyen tanrıçaların, bu dönemde ortaya çıkması, muhtemelen Roma'nın Hıristiyanlık'ın gelişmesi ve Sasani tehlikesine karşı, bu dönemde Doğu eyaletlerinde uygulamaya başladığı, yerel dinlere ait tasvirleri ön plana çıkarma politikasıyla ilişkili olmalıdır.

1.4.11. Kilikarkhia (?)

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Kilikarkhia, Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Kilikia'nın imparator tapınaklarının baş rahibine verilen addır. Bölge sikkelerinde, üzerinde büstler yer alan ve yine aynı isimle anılan bir taçla temsil edilir[381]. Eyalet başkenti Tarsos'a ait, Iulia Domna ve Caracalla tasvirli sikkelerin arka yüzlerindende görülen; ayakta duran, uzun giyimli, elinde phiale ve yanında sunak ile birlikte tasvir edilen figürün; lejandda yer alan **"ΚΙΛΙΚΑRX"** ibaresinden dolayı, Kilikarkhia olabileceği değerlendirilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Kilikarkhia (?) tasviri, yalnız Tarsos kentinde ait Iulia Domna ve Caracalla tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 58).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Kilikarkhia:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Bacakların ön kısmında toplanan giysi, buradan sol omuza, oradan da aşağıya sarkıyor. Başı, **ΑΜΚΓ** yazıtı ile taçlandırılmış. Vücuduna bitişik sol elini aşağıya uzatmış; yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle, sunak üzerine phiale tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

[381] Bkz. Ziegler, **Prestige**, **b.a.**

Ö.y.: Iulia Domna büstü; omzunda hilal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1031.

Res. 704

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın taçlı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1494.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi M.S. 193 – 211)	Tip 1.
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.

Tab. 58. Kilikarkhia tip cetveli[382].

Değerlendirme:

Bölgede yalnızca Tarsos kentinde görülen bu tipin, Kilikarkhia olup olmadığını kanıtlayacak yeterli arkeolojik ve epigrafik kaynaklara sahip değiliz. Ancak, başındaki taçta olarak yer alan "**AMKΓ**"[383] harflerinin kentin unvanlarını kısaltması olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla, bu tipin kenti veya bir başka deyişle, eyalet başkentini temsil ediyor olması da mümkündür. Bu bağlamda, her nekadar da başında kuleli sur tacı yerine, yukarıdaki lejand yer alsa da, tipin Kent Tanrıçası'nı temsil ediyor olması da muhtemeldir.

[382] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Kilikarkhia (?).

[383] Levante'ye göre "AMKΓ" lejandı, kentin sıfatlarının kısaltmalarıdır ve bazen Kilikiarkhia taçlarında kullanılır (AMK=ΠΡΩΤΗ ΜΕΓΙΣΤΗ ΚΑΛΛΙΣΤΗ= Birinci (ilk), en büyük, en güzel). Bu ünvanı Tarsos'un, İmparator Caracalla'nın M.S. 215'te şehri ziyaret etmesiyle kullanmaya başladığı kabul edilir. Aynı ünvanı Anazarbos, İmparator Elagabalus döneminde kullanmaya başlar . Bkz. **SNG Levante – Cilicia**, 1031,1039, 1419.

Sonuç olarak, Tarsos kentine ait bu tipi, kesin olarak kimliklendirmek mümkün olmasa da, genel ikonografisinin kültle ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

1.4.12. Koinoboulion

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Koinoboulion[384], eyalet genel meclisinin kişileştirmesidir. Roma İmparatorluk Dönemi Tarsos ve Anazarbos sikkelerinde tasvirleri görülür.

Sikkelerde ayakta duran ve tahtta veya kayalıkta oturan bir kadın olarak, uzun giyimli, genellikle başına kalathos ve elinde cornucopia ile tasvir edilir. Oturan tiplerinde, yanında urne bulunur.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Koinoboulion tasvirleri, ayakta duran ve oturan tasvirlerinden oluşan iki ana tipiyle, Roma İmparatorluk Dönemi Tarsos ve Anazarbos sikkelerinin arka yüzlerinde görülür (Tab. 59).

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Koinoboulion tasvirleri, Tarsos kentinde Caracalla; Anazarbos kentinde Severus Alexander tasvirli sikkelerde görülür.

İkinci ana tipte yer alan oturan Koinoboulion tasvirleri ise, Tarsos kentinde Caracalla, I. Valerianus ve Gallienus; Anazarbos kentinde ise Caracalla, I. Philippus ve Trebonianus Gallus tasvirli sikkelerde görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Koinoboulion:

Tip 1.1. İmparator Caracalla'ya Nike'yi sunuyor:

[384] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. H. Gaebler, "Das KOINOBOVΛION ƐΛƐVΘƐPON in Tarsos und Anazarbos", **ZfN** 39, 1929, s. 313 - 321.

A.y.: Sağda Koinoboulion, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kalathos ve himation giymiş. Bel seviyesinde tuttuğu sol elinde giysisini ve cornucopia tutuyor. Yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde tuttuğu Nike'yi Caracalla'ya sunuyor. Ayakta duran, uzun giysili ve kanatlı Nike, profilden sola; baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde zafer tacıyla Caracalla'yı taçlandırıyor. Solda, ayakta duran kısa giysili ve khylamisli Caracalla, profilden sağa. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ eliyle, Koinoboulion'dan Nike'yi alıyor; bel seviyesinde yukarı kaldırıp, ileriye uzattığı sol elinde, mızrak ve iki ok tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198-217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1490.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1035.

Res. 705

Tip 1.2. İki tapınağın ortasında:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Himation giymiş. Sağ elini, sağ göğsünün üzerine koymuş, giysisini tutuyor. Sağda ve solda ½ cepheden, iki tapınak; iki basamaklı krepisli, arkhitravlı, üçgen alınlıklı ve beşik çatı. Tepelerinde kartal.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1036.

2. **BMC Cilicia,** 190.

Res. 706

Tip 1.3. Koinoboulion veya (Tykhe ?): Sütuna yaslanmış, cornucopia tutuyor ve oy veriyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kalathoslu ve uzun giyimli. Sol kolunu dirsekten sütuna yaslamış, elinde cornucopia tutuyor; bel seviyesinde sola uzattığı sağ eliyle sunak üzerinde duran kaba çakıl taşı atıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1457.

Tip 2. Oturan, giyimli Koinoboulion:

Tip 2.1. Kayalıkta oturan Koinoboulion:

A.y.: Profilden sola. Himation giymiş. Sol eli geride, kayalığın üzerinde. İleriye uzattığı sağ elinde Kilikia, Isaura ve Lykaonia Tykhe'lerini tutuyor. Elinin altında urne.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2047.

2. **Ziegler Prestige**, lev. 10, 89.

Tip 2.2. Tahtta oturan, giyimli Koinoboulion; cornucopia tutuyor, kaba çakıl taşı atıyor, oy veriyor:

Tip 2.2.1. A.y.: Profilden sola. Himation giymiş. Kalçasına bitişik sol elinde cornucopia tutuyor; dizinin üzerinden ileriye uzattığı sağ eliyle, ayaklarının önündeki kabın içine çakıltaşı atıyor, oy veriyor. Sağ boşlukta, ağaç.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü, defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 262.

2. Bkz. Gaebler, KOINOBOVΛION, 320, 9.

3. Bkz. **SNG France 2** 1488.

4. **SNG Levante – Cilicia,** 1034.

Res. 707

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1410.

2. Bkz. **SNG France 2,** 2048-9.

Res. 708

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I.Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v.Aulock,** 5504.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1491.

Res. 709

Tip 2.2.2. Tip 2.2.1. ile benzer tip, ağaç yok:

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1504.

2. **SNG Levante Suppl.,** 357.

3. **SNG France 2,** 2129.

4. Gaebler, KOINOBOVΛION, 327, 22.

Res. 710

Tip 2.2.3. Pallas Athena (veya Koinoboulion)

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1192-3.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1197.

2. **SNG France 2,** 1828.

Res. 711

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.; 2.2.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.2.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 2.2.2.
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1-2.; Tip 2.2.1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.3.

Tab. 59. Koinoboulion tip cetveli[385].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi'nde Tarsos ve Anazarbos'ta görülen Koinoboulion tasvirlerinin her iki ana tipi de Caracalla döneminde ortaya çıkar (Tip 1-2).

Genel ikonografisi açısından Tykhe ve Pallas Athena ile benzerlikler göstermektedir. Ayakta duran tasvirlerinde, iki tapınak arasında dururken ve Caracalla'ya Nike sunarken tasvir edilen Koinoboulion (Tip 1.1-2.); oturan tiplerinde ise, genellikle meclisi temsilen oy kullanırken tasvir edilmiştir (Tip 2.2-3.). Yine, eyalet meclisi olarak Kilikia Eyaleti'ni oluşturan Kilikia, Isaura ve Lykaonia Tykhelerini elinde tutarken tasvir edilmiştir (Tip 2.1.).

[385] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Koinoboulion.; Tip 2. Oturan, giyimli Koinoboulion.

Sonuç olarak, eyaletin en önemli karar mercii olarak, Kilikia'nın en büyük iki kentinde tasviri görülmektedir. Kentle ilgili kişileştirmeler içerisinde tasviri en yaygın olan tiptir.

1.4.13. Korybantlar (Kouretler)

Kimliği, karakteri, belirteçleri*:*

Korybantlar[386] Kybele'nin rahipleri, Kouretler ise Rheia'nın emrindeki daimonlardır. Kouretler Gaia'nın oğulları olarak bilinirler. Sonradan Zeus, Kybele ve Dionysos'un kültleri birbirine karışmış ve Daktyl'ler, Korybant'lar ve Kouretler, hepsi birden Ana Tanrıça Kybele'nin kültüne bağlanmıştır[387]. Çoğu kez Kabirler'le de denk tutulmuşlardır. Kabirler (=Kaberioi) Phrygia kökenli olup, kültlerinin kökeninde toprak ve onun bereketi vardır[388].

En bilinen mithosda, Rheia Zeus'u dünyaya getirdiği zaman, onu nymphe Amaltheia'ya emanet etmiş ve onu yemek için bekleyen babası Kronos'a, bulunduğu yeri haykırışlarıyla belli etmemesini sağlamak için Kouretler'den onun çevresinde gürültülü savaş danslarını yapmalarını istemiştir. Onlar da, gürültülü bir şekilde dans ederek, tanrının erginlik çağına erişmesini sağlamışlardır[389].

Genellikle çıplak, miğferli, kalkanlı ve mızraklı olarak dans ederken veya çocuk Zeus'un (veya Dionysos) tahtının etrafında giyimli, miğferli, kalkanlı ve kılıçlı olarak dans ederken tasvir edilmişlerdir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Korybantlar (veya Kouretler), iki ana tiple, Mopsuhestia ve Selekeia kentlerine ait sikkelerin arka yüzlerinde görülürler (Tab. 60).

---

[386] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. F. Schwenn, "Korybanten", **RE** XI 2, 1922, s. 1441 - 1446.; F. Schwenn, "Kureten", **RE** XI 2, 1922, s. 2202 - 2209.
[387] Erhat, **a.g.e.**, s. 180.
[388] Jones, 1986, **a.g.e.**, s. 44.
[389] Grimal, **a.g.e.**, s. 410.

Birinci ana tipte yer alan dans eden, çıplak Korybantlar (veya Kouretler), Mopsuhestia kentinde Claudius dönemine ait Zeus tasvirli sikkelerin arka yüzünde görülürler.

İkinci ana tipteki, tahtta oturan, çocuk Zeus'un (veya Dionysos) etrafında dans eden, giyimli Korybantlar (veya Kouretler) ise, Seleukeia kentinde Caracalla, Severus Alexander ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alırlar.

Tip 1. Dans eden, çıplak Korybantlar (veya Kouretler):

A.y.: Miğfer giymişler, kalkan ve mızrak tutuyorlar. Ortada, sol elinde kalkan, sağ elinde mızrak tutan Korybant, cepheden. Solda, sol elinde kalkan, bel seviyesindeki sağ elinde mızrak tutan Korybant, ¾ profilden sağa. Sağda, yukarıya kaldırdığı sol elinde kalkan tutan Korybant, profilden sola.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Zeus başı; sağ boşlukta kartal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1323.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 12.

Re. 712

Tip 2. Dans eden, giyimli Korybantlar (veya Kouretler), Çocuk Zeus'un (veya Dionysos) etrafında:

Seleukeia, Caracalla, Severus Alexander, III. Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mopsuhestia	
Claudius Dönemi (M.S. 42 – 54)	Tip 1.
Kilikia Trakheia	

Seleukeia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.

Tab. 60. Korybantlar (Kouretler) tip cetveli[390].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde Mopsuhestia kentine ait birinci ana tipte görülen miğferli, kalkanlı ve mızraklı olarak dans eden Korybantlar (veya Kouretler), diğer sanat eserlerinde de sıklıkla tasvir edilmiştir.

Birinci ana tipte yer alan dans eden Korybantlar (veya Kouretler) tasviri, Kharitler tasvirleri ile yakın benzerlikler göstermektedir (Tip 1). Bu figürlerin, tanrının ön yüzde yer alan tasviri ve kentteki diğer tasvirleri düşünüldüğünde, Zeus kültüyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Sikke kaynaklarının tamamına yakınında bu tasvir için Korybantlar dense de, bu tipin Kouretler olması çok daha kuvvetli bir ihtimaldir.

Seleukeia kentinde yer alan ikinci ana tip de ise, hem kentteki Zeus kültü ve hem de figürlerin giyimli ve kalkanlı mızraklı olması, yine Zeus'la ilişkiye işaret eder (Tip 2). Her ne kadar da, kentte Dionysos'la ilgili sikke tasvirleri çok olsa da, figürlerin giyimli olarak kılıçlarını kalkanlarına vurdukları bu sahne, birebir Çocuk Zeus mithosu ile ilgilidir. Dolayısıyla da, bu tipteki figürlerin de Kouretler olması daha muhtemeldir.

Sonuç olarak, her iki tipin de Zeus'la bağlantılı olması, bu figürlerin Rheia'nın emrindeki daimonlar olan Kouretler olduğunu gösterir. Dolayısıyla, tasvirlerin Zeus kültüyle ilişkili olması Dionysos kültüyle ilişkili olmasından daha muhtemeldir.

[390] Tip 1. Dans eden, çıplak Korybantlar (veya Kouretler).; Tip 2. Dans eden, giyimli Korybantlar (veya Kouretler), Çocuk Zeus'un (veya Dionysos) etrafında.

1.4.14. Nympheler

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Nympheler[391], eski Yunan pantheonunda kırlarda, sularda, ormanlarda yaşayan ikincil tanrıçalardır. Homeros'a göre Zeus'un kızları olan Nympheler, Hesiodos'a göre ise, Ouranos'un kanından doğan Melialar ile Okeanos ve Tethys'ten doğan Okeanidler olmak üzere iki soya dayanmaktadır[392]. Homeros'a göre bu tanrısal varlıklar, Olympos'taki tanrılar toplantılarına da katılmaktadırlar[393].

Sözcük anlamı "gelin" olan Nymphe, genç ve güzel kızlar için kullanılmaktaydı[394]. Sanat eserlerinde konu ve tip açısından oldukça çeşitlilik gösteren tasvirleri M.Ö. 6. Yy. başlarından itibaren vazo resimlerinde görülmeye başlar[395]. Çoklu figürlü sahnelerde veya yalnız olarak çıplak, yarı giyimli ve giyimli olarak tasvir edilmişlerdir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Nymphe tasvirleri, iki ana tiple Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 61).

Birinci ana tipte yer alan kayalıkta oturan, giyimli tasviri, Aigeai kentine ait Antoninus Pius tasvirli sikkede; ikinci ana tipte yer alan Pyramos'la birlikte tasvir edildiği ayakta duran, giyimli Nymphe ise, Mopsuhestia kentinde Caracalla tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Kayalıkta oturan, giyimli Nymphe:

---

[391] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. H. M. Tisserant, G. Siebert, "Nymphai", **LIMC** VI, I, 1986, s.891- 900.; J. Larsson, **Greek Nymphs: Myth, Cult and Lore,** New York, Oxford University Press, 2002.; C. M. Edwards, **Greek Votive Reliefs to Pan and to Nymphs**, New York University, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1985.; G. Hedreen, "Silens, Nymphs and Maenads", **JHS** 114, 1994, s. 47- 69.; İ. Dağlı, **Nympheler ve Lykia'dan Nymphelere Adanmış Kabartmalar**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

[392] Hesiodos, **Theogonia.** , 187.; 346 vd.

[393] Homeros, **Ilyada**., XX, 6 vd.

[394] Nymphe kelimesinin Antik Çağ'da değişik kullanımları için bkz. Dağlı, **a.g.e.**, s. 5.

[395] Tisserant, Siebert, **a.g.e.**, s. 899 vd.

A.y.: Profilden sola. Uzun giysili. Beline koyduğu sol elinde; devrilmiş, içinden sular akan kabı; bacağının üzerine uzattığı sağ elinde saz kamışı tutuyor. Solda, ayaklarının önünde, yere diz çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 8666.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1724.

Res. 713

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Nymphe, yanında Pyramos:

A.y.: Solda, Nymphe, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Himation giymiş. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde balık tutuyor; aşağıya uzattığı sağ kolunu dirsekten bilinmeyen bir nesneye yaslamış. Sağda, uzanan yarı giyimli Pyramos, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Belden aşağısı giysili. Bacaklarını ileri uzatmış, dizden yukarı kaldırmış. Göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, saz kamışı tutuyor; sol kolunu geriye çekip, yere yaslamış.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1346.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 59.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.

Mopsuhestia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.

Tab. 61. Nympheler tip cetveli[396].

Değerlendirme:

Nymphe'ler Antik Yunan yazınında ve sanatında birçok farklı karakterlerinin yanında, dere ve pınar gibi küçük su kaynakları olarak da karşımıza çıkmaktadırlar. Bunların en bilineni Arethusa'dır. Bu bağlamda, Aigeai kentinde görülen birinci ana tipteki nymphe tasvirinin (Tip 1), kentin yakınlardaki bir su kaynağı veya dereyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir[397]. Genel ikonografisinin, uzanan Nehir Tanrıları'yla olan bezerliği de, bu görüşü destekler niteliktedir.

Nehir Tanrıları ile Nymphe ilişkisi yukarıdaki tiple sınırlı değildir. Nitekim, Mopsuhestia kentinde görülen ikinci ana tipteki nypmhe, nehir tanrısı Pyramos ile birlikte tasvir edilmiştir (Tip 2). Bu kez, Pyramos birinci ana tipte yer alan nymphe'nin ikonografisindedir. Nymphe ise, ayakta duran, uzun giyimli ve elinde balık tutan bir kadın şeklinde tasvir edilmiştir. Birbirine yakın iki kente ait bu tasvirler nymphe'nin bu dönemdeki karakterini yansıtması açısından oldukça önemlidir.

Sonuç olarak, her iki tipte görülen nymphe'lerin bir çeşit "nehir tanrıçası" karakterinde, ancak daha küçük ölçekli bir akarsuyu veya kaynağı temsil ettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia Bölgesi'nde oldukça nadir görülen bu iki tip, su kültüyle ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.4.15. Roma Senatosu

Kimliği, karakteri, belirteçleri:

Efsaneye göre, Roma'nın kurucusu olan Romulus tarafından kurulduğuna inanılan Roma Senatosu, Roma Cumhuriyet ve onun devamı Roma

[396] Tip 1. Kayalıkta oturan, giyimli Nymphe.; Tip 2. Ayakta duran, giyimli Nymphe; yanında Pyramos.
[397] Levante, Nymphe'nin Yeniköy deresi ile ilişkili olmasının muhtemel olduğunu belirtir. Bkz. **SNG Levante Cilicia**, no. 1724.

İmparatorluğu'nun en üst düzeydeki meclisiydi. Cumhuriyet döneminde çok daha geniş yetkileri olan Senato, imparatorluk döneminde imparatorların gücünün artmasıyla önemini kaybetmiştir[398].

Senato sikkelerde başı örtülü bir kadın figür olarak tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Roma Senatosu, sadece örtülü büst tasviri ile Mallos kentine ait Traianus Decius dönemi sikkenin ön yüzünde görülür (Tab. 62).

Tip 1. Roma Senatosu başı:

Ö.y.: Örtülü. Profilden sağa.

Mallos

Roma İmparatorluk Kolonisi Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

A.y.: Kent Tanrıçası; kayalıkta oturuyor; ayaklarının altında Pyramos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1286-7.

2. **SNG France 2,** 1928.

Res. 714

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.

Tab. 62. Roma Senatosu tip cetveli[399].

[398] Tekin, 2008, **a.g.e.**, s. 327.
[399] Tip 1. Roma Senatosu başı.

Değerlendirme:

İmparatorluğun başkenti Roma kentinde sikke tasvirlerinde sıkça rastlanılan bu tipin, bölgede yalnızca Mallos kentinde görülmesi anlamlıdır. Çünkü, kent bir Roma kolonisidir. Aslında kentin Roma ile ilişkisi imparatorluğun erken dönemlerinden itibaren başlamıştır. Nitekim, bu tasvirin ait olduğu dönemden çok daha önce, Domitanus döneminden itibaren, Mallos kentine ait sikkelerde Tanrıça Roma tasvirleri görülmeye başlar (Bkz. yuk: Tanrıçalar, Tanrıça Roma).

Sonuç olarak, bölgede eyalet başkenti Tarsos dahil, başka hiçbir kentte görülmeyen bu tasvir, kentin merkez Roma ile koloni ilişkisiyle ilgili olarak sikkeler üzerinde yer almaktadır. Kentin çeşitli imparatorların döneminde bu ayrıcalıklı durumdan faydalanmış olması kuvvetle muhtemeldir.

2. KARIŞIK FİGÜRLER

2.1. İnsan + Hayvan

2.1.1. Tanrılar, Tanrıçalar ve Kişileştirmeler

2.1.1.1. Ahura Mazda

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Ahura Mazda[1] (Ormuzd, Hürmüz), öğretileri bir Pers peygamberi olan Zerdüşt (Zarathustra) tarafından yayılan Zerdüştilik (Zoroastrianism, Mazdaizm) dininin tanrısıdır. Monoteist bir yapıya sahip olan Zerdüşt dininin kutsal kitabı Avesta'ya[2] göre, Ahura Mazda bütün iyi şeyleri yaratan, adalet ve akıl tanrısıdır[3].

Ahura Mazda Persia'da ilk kez Behistun yazıtlarında, Akhaimenid dönemde (M.Ö. yak. 550 – 330) ortaya çıkar. II. Artakserkses (M.Ö. 405/4 – 359/58) dönemine kadar yalnız tapınım göre tanrı, bu dönemde Mithra ve Anahita ile bir üçlünün parçası olur. Tanrının Akhaimenid dönemin erken evrelerinde tasviri yoktur: ilk tasvirleri batı satrapları tarafından M.Ö. 5. Yy. sonlarında kullanılmıştır. Yine, kaynaklara göre tanrının ilk heykeli II. Artakserkses döneminde Lydia satrabı tarafından M.Ö. 365 yılında yaptırılmıştır[4].

---

[1] Ahura Mazda ve Zerdüştilik hakkında daha geniş bilgi ve kaynakça için bkz., N. Ziyayi Azizi, **Zerdüştiliğin Kutsal Kitabı (Avesta) Üzerine Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler EnstitüsüYayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009; M. Boyce, F. Grenet, **A History of Zoroastrianism, III: Zoroastrianism Under Macedonian and Roman Rule,** Leiden, 1991; M. Boyce, "Ahura Mazda", **Encyclopaedia Iranica 1**, New York, 1983, s. 684–687; W. W. Malandra, **Introduction to Ancient Iranian Religion Readings from the Avesta and Achaemenid Inscriptions,** Minneapolis, University of Minnesota Press, 1983; H. Hacaloğlu, **Zerdüşt - "Ahura Mazda"**, İstanbul, Ruh ve Madde Yayınları, 1995; A. D. H. Bivar, "Magians and Zoroastrians: The Religions of the Iranians in Anatolia, Achamenid Anatolia", **Achaemenid Anatolia**, Ed. T. Bakır, Leiden, 2001, s. 91 - 99.

[2] Ziyayi Azizi, **a.g.e**., 67 vd.

[3] Boyce,1983, **a.g.e.**, s.685.

[4] Boyce, **a.e.**, s.686.

Tanrının erken tasvirlerinde vücudunun alt kısmı kanatlı güneş diski şeklindedir. Başındaki tacı, elinde tuttuğu lotus çiçeği ve çelenk diğer belirteçleridir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Ahura Mazda tasvirleri Kilikia Pedias'ta Tarsos, Mallos, Issos, Soloi kentlerinde ve belirsiz kentte, satrap Tiribazos (M.Ö. 386 - 380) döneminde görülür (Tab. 63).

Tanrı, üç ana tipinin birincisinde kanatlı, güneş diski tutar şekilde tasvir edilmiştir. Bu tip yalnız Mallos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 385 ve M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli sikkelerin ön yüzlerinde yer alır.

İkinci ana tipte ise, ayakta duran, yarı giyimli Ahura Mazda tasvirleri ise, Issos, Mallos, Soloi ve Tarsos kentlerine ait satrap Tiribazos (M.Ö. 386 - 380) dönemi sikkelerin ön yüzlerinde yer alır.

Üçüncü ana tipte yer alan Ahura Mazda başı ise, belirsiz kente ait satrap Tiribazos (M.Ö. 386 - 380) dönemi sikkelerin ön yüzlerinde yer alır.

Tip 1. Ahura Mazda(?), güneş diski tutuyor:

Tip 1.1. Tam gövdeli:

Tip 1.1.1. ¾ profilden sağa:

Ö.y.: ¾ profilden sağa. Sakalsız, büyük kapalı kanatlı (bazen çift kanatlı), gövdeden altı giysili. Sağ bacak, geride, dizden kırarak, üzerine eğilmiş; sol bacak ileride, dizden kırarak, yere dik basıyor. Her iki eliyle gövdesinin alt kısmında güneş diski tutuyor.

Mallos

M.Ö. yak. 425 - 385.

A.y.: Kuğu.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 124; Bkz. 125-7.

2. **SNG v. Aulock,** 5706, 5710.

3. Bkz. Traité II, 2, 1399.

Res. 715

Tip 1.1.2. Ö.y. : Tip 1.1.1.'in benzeri; ¾ profilden sola.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

A.y.: Kuğu.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 149.

2. Traité II, 2, 1399.

Res. 716

Tip 1.2. Yarım gövdeli:

Ö.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sakalsız, iki küçük kanatlı; kanatlar açık ve ucu kıvrık. Her iki eliyle karnının üstünde güneş diski tutuyor, alttaki kanatlar bu diskle birleşiyor.

Mallos

M.Ö. yak. 425 - 385.

A.y.: Kuğu.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**, 130; Bkz. 128-9, 131-2.

Res. 717

Tip 2. Ayakta duran, yarı giyimli Ahura Mazda:

Ö.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sakallı, yüksek taç giymiş. Belden yukarısı çıplak, aşağısı kanatlı; kuyruklu ve ucu kıvrık stilize ayaklı güneş diskiyle (kurs) sonlanmış. İleriye uzattığı sol elinde lotus çiçeği; yana açıp, baş seviyesine kaldırdığı sağ elinde çelenk tutuyor.

Issos

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

A.y.: Ayakta duran Baal.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5602.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 175 - 7.

3. Triaté II, 2, 579.

Mallos

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 147 - 8.

2. **SNG v.Aulock**, 5712.

3. Triaté II, 2, 580.

Soloi

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 49.

2. Triaté II, 2, 581.

Tarsos

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 62.

2. Triaté II, 2, 582.

Res. 718

Tip 3. Ahura Mazda başı:

Ö.y.: Profilden sağa. Sakallı, taç giymiş.

Bilinmiyor

Pers Satrapları Dönemi

Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)

A.y.: Ayakta duran Baal.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 216.

2. **SNG France 2**, 234.

3. **SNG v. Aulock**, 5415.

4. Traité II, 2, 577.

Res. 719

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Issos	
Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)	Tip 2.
Mallos	
M.Ö. yak. 425 – 385	Tip 1.1.1.; Tip 1.2.
Tiribazos (M.Ö. 386 – 380)	Tip 2.
M.Ö. yak. 385 - 333	Tip 1.1.2.
Soloi	
Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)	Tip 2.
Tarsos	
Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)	Tip 2.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor	
Tiribazos (M.Ö. 386 - 380)	Tip 3.

Tab. 63. Ahura Mazda tip cetveli[5].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi'nin pedias kısmının erken sikke basan kentlerinde görülen Ahura Mazda tasvirli sikkelerin ikonografik kökeni Pers sanatıdır.

Birinci ana tipte yer alan tasvirler, araştırmacılar tarafından genellikle Ahura Mazda olarak tanımlanmazlar. Ancak, figürün kanatlı ve güneş diski tutuyor olması, ikinci ana tipin öncülü bir olduğunu göstermektedir (Tip 1.1.). Özellikle ikinci alt tipteki tasvir (Tip 1.2.), muhtemelen ikinci ana tiplerdeki, en bilinen Ahura Mazda tiplerine geçişi ifade etmektedir. Nitekim bu tasvirlerin ait olduğu Mallos kentinde, satrap Tiribazos (M.Ö. 386 - 380) döneminde ikinci ana tipteki tasvirleri de sıkça görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran Ahura Mazda tipi, Pers İmparatorluğu'na ait sanat eserlerinde M.Ö. 4. Yy.'ın ortalarından itibaren sıkça

[5] Tip 1. Ahura Mazda (?) güneş diski tutuyor; Tip 2. Ayakta duran, yarı giyimli Ahura Mazda.; Tip 3. Ahura Mazda başı.

rastlanan bir tasvirdir. Bazen bu tip, sikkelerde yalnızca kanatlı güneş diski şeklinde, diğer bir tasvirin yanında dolgu motifi olarak da yer alır (Tip 2).

Üçüncü ana tipte yer alan, sakallı ve yüksek taçlı baş tasviri ise, birinci ana tipteki Ahura Mazda'nın başı ile aynı özellikleri taşımaktadır (Tip 3). Büyük bir ihtimalle, ikonografik açıdan bu tipten alınmış olmalıdır. Basım yerine dair üzerinde herhangi bir yazıt bulunmayan bu sikke, muhtemelen birinci ana tipin görüldüğü dört kentten birine ait olmalıdır.

Tanrının bölgedeki tipleriyle ilgili olarak en dikkat çekici olan husus ise, Ahura Mazda tasvirlerinin, diğer yüzlerde yer alan Baal'in aksine (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baal), yalnızca Tiribazos (M.Ö. 386 – 380) dönemine ait sikkeler üzerinde yer alması ve diğer satraplar döneminde görülmemesidir. Bu durumu satrap Tiribazos'un sıkı bir Zerdüştilik inancına sahip olduğu ve bu dinin tanrısı Ahura Mazda'ya olan bağlılığı ile açıklamak mümkündür. Diğer yüzlerde yer alan Baal tasvirleriyle, bir devlet politikası olarak, geniş bir zamana yayılarak, uygulanmaya çalışılan akkulturasyon çabaları, burada sanki Tiribazos'a özel bir girişim olarak kalmış gibi görünmektedir.

Bu dönemden önce, bölgede Pers İmparatorluğu'na bağlı yerel Kilikia Syennesis krallığı hüküm sürerken, kentler kendi adlarına bağımsız sikkeler basmışlardır. Kenti temsil eden tasvirlerin yanında, ağırlıklı olarak Yunan, Fenike ve Babil etkili tipler sikkeler üzerinde yer almışlardır. Ancak, bu krallığın M.Ö. 401 yılında yıkılmasından hemen sonra, bölge doğrudan merkeze bağlı satraplıklar tarafından yönetilmeye başlamış ve bunun doğal sonucu olarak da Pers etkisi artmıştır.

Sonuç olarak, M.Ö. 6. Yy.'ın ortalarından itibaren devletin resmi dini olarak Zerdüştilik'i benimsemiş olan Persler, kendi inançlarını hakimiyet kurdukları diğer bölgelere taşımaya başlamışlardır. Bu gelişmelerden tüm Anadolu gibi, Kilikia Pedias da ziyadesiyle etkilenmiş ve bölgenin satraplıklar tarafından yönetilmeye başlandığı M.Ö. 4. Yy.'ın başlarından itibaren Pers kökenli diğer dini tasvirlerle birlikte, Ahura Mazda tasvirleri de sikkeler üzerinde yer almaya başlamıştır.

2.1.1.2. Eirene - Nemesis

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Eirene - Nemesis[6], tanrısal öç ile barışın kişileştirmelerinin senkretize edilmesiyle ortaya çıkmış, tanrıça - kişileştirmedir.

Sikke tasvirlerinde kanatlı olarak; bir eliyle elbisesini, diğeriyle kerykeion tutarken tasvir edilmiştir. Ayağının önünde ise tekerlek yer alır. Bu genel ikonografisiyle, elindeki kerykeion dışında, ağırlıklı olarak Nemesis ikonografisine yakındır. Ayrıca, başı örtülü, omzunda kübit cetvel bulunan baş tasvirleri de vardır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Eirene – Nemesis tasvirleri, Roma İmparatorluk Dönemi'nde, yalnız Eirenopolis kentine ait sikkelerde, iki ana tiple arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 64).

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Eirene - Nemesis tasviri, Domitianus ve Traianus; ikinci ana tipte yer alan büst tipi ise, Iulia Domna tasvirli sikkelerde görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Eirene - Nemesis:

A.y.: Profilden sağa. Kanatlı ve uzun giysili. Kanatları yarım açık, sağ elini yukarıya kaldırmış, elbisesini tutuyor; ileriye uzattığı sol elinde kerykeion tutuyor. Ayaklarının önünde tekerlek.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 609.

2. **RPC II,** 1765.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 1602.

4. **Lindgren I,** A1518A.

[6] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Eirene ve Nemesis maddeleri.

Res. 720

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1604.

Tip 2. Eirene - Nemesis büstü:

A.y.: Profilden sağa. Örtülü ve giyimli. Sol omzu üzerinde kübit cetvel.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1615.

Res. 721

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Eirenopolis	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.

Tab. 64. Eirene – Nemesis tip cetveli[7].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran, giyimli Eirene – Nemesis tasvirleri; elinde tuttuğu Eirene'nin belirteci kerykeion dışında, Nemesis ikonografisindedir (Tip 1). İkinci ana tipteki büst tasviri ise, örtülü başlı ve omzunda kübit cetvelle

[7] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Eirene – Nemesis.; Tip 2. Eirene – Nemesis büstü.

tasvir edilmiştir (Tip 2). Başındaki örtü, Eirene, omzundaki cubit cetvel ise Nemesis özelliklerini yansıtır.

Kilikia sikkelerinde yalnız Eirenopolis kentinde görülen bu tipler, barışı simgeleyen Eirene ve suçluları cezalandıran (öç alan) Nemesis'in senkretik bir tasviridir. Bölgede, Eirene tipi yalnız Eirenopolis kentinde, Nemesis ise bölge genelinde görülür.

Sonuç olarak Eirene, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Augustus'tan (M.Ö. 27 – M.S. 14) I. Constantinus'a (M.S. 307 - 337) kadar sikkeler üzerinde sık sık rastlanılan Pax'ın (=barış) Yunan karşılığı olarak bölge sikkeleri üzerinde yer almaktadır. Nemesis ise pay, paylaştırma, bölme ve insanların ölçüsüzlüğünü, kendilerine olan aşırı güveni cezalandıran bir kişileştirme ve tanrıça olarak sikkeler üzerinde yer alır. Bu ikisinin ikonografik olarak birleştirilmesinden oluşan Eirene-Nemesis ise "eşit paylaştıran, ölçüsüzlüğü cezalandıran ve bu yolla barışı tesis eden" bir tanrıça/kişileştirme olarak Eirenepolis kenti sikkelerinde yer alır. Dolayısıyla, kültü de yalnız bu kente özgüdür.

2.1.1.2. Nemesis

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Nemesis[8], eski Yunan pantheonunda hem tanrıça hem de kişileştirmedir. Nyks'in (Gece) kızlarından biri olan[9] Nemesis, "Kutsal öç"ü temsil eder. Tıpkı Erinyeler gibi, cinayeti cezalandıran tanrıçadır, ama daha çok da her türlü "ölçüsüzlüğü": örneğin bir ölümlüde aşırı derecede mutluluğu, ya da kralların kendini beğenmişliğini yok etmekle görevli bir güçtür. Yunanistan'da bir Attika kenti olan Ramnonte'de ünlü bir tapınağı bulunmaktaydı[10].

Nemesis sanat eselerinde genellikle giysisini eliyle hafifçe göğsüne doğru çekerken betimlenmiştir. Nike'ye benzetilmesinden dolayı kanatlı olarak

[8] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. H. Herter, "Nemesis", **RE** XVI-2, 1935, s. 2338 - 2380.; P. Karanastassi, F. Rausa, "Nemesis", **LIMC** VI-I, 1992, s. 733 – 782.
[9] Hesiodos, **Theogonia**, 223.
[10] Girmal, **a.g.e.**, s. 645-6.

betimlenmiş ve bu Hellenistik Dönem sanat eserlerinde çokça kullanılmıştır. Ayırca kanatlar, tanrıçanın günahkarlara yetişmek için hızını artırmaktaydı.

En bilinen belirteçleri kübit cetvel, gem, grifon ve Tykhe'den aldığı tekerlektir[11].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Nemesis tasvirleri ayakta duran, giyimli ana tipi ve bunun dört alt tipiyle, M.S. 2 Yy.'dan I. Valerianus dönemine kadar Diokaisareia, Olba, Aigeai, Eirenopolis, Anazarbos ve Tarsos kentine ait sikkelerde arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 65).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Nemesis:

Tip 1.1. Elbisesini tutuyor, ayaklarının önünde tekerlek:

Ö.y.: Profilden sağa. Peplos giymiş. Sağ elini omuz seviyesine kadar yukarıya kaldırmış, elbisesini tutuyor. Sağ boşlukta, ayaklarının önünde, tekerlek.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 2. Yy

A.y.: Ayakta duran Tykhe; cornucopia ve dümen tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 665.

2. Staffieri, Diocaesarea, 1.

Tip 1.2. Elbisesini ve kübit cetvel tutuyor; ayaklarının önünde tekerlek:

Tip 1.2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Peplos giymiş. Sağ elini omuz seviyesine kadar yukarıya kaldırmış, elbisesini tutuyor; sol elini aşağıya uzatmış, kübit cetvel tutuyor. Sol boşlukta, ayaklarının önünde, tekerlek.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

[11] Karayaka, **a.g.e.**, s. 164.

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 660.

2. Staffieri, Olba, 56.

Res. 722

Tip 1.2.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Peplos giymiş. Sağ elini omuz seviyesine kadar yukarıya kaldırmış, elbisesini tutuyor; sol elini kalçasına koymuş, kübit cetvel tutuyor. Sol boşlukta, ayaklarının önünde, tekerlek.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1776.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1619.

2. **Ziegler Kilikiens,** 1344

Res. 723

Tip 1.2.3. A.y.: Profilden sola. Peplos giymiş. Sağ elini omuz seviyesine kadar yukarıya kaldırmış, elbisesini tutuyor; sol elini kalçasına koymuş, kübit cetvel tutuyor. Sol boşlukta, ayaklarının önünde, tekerlek.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1490.

Tip 1.3. Tykhe ve Athena ile birlikte: Elbisesini ve kübit cetvel tutuyor; ayaklarının önünde tekerleğe basan griffon;

A.y.: Sağda, uzun giyimli Nemesis, cepheden, baş profilden sola, Tykhe ve Athena'ya bakıyor. Sağ elini yukarıya kaldırmış giysisini tutuyor; kalçasına koyduğu sol eliyle kübit cetvel tutuyor. Ayağının önünde, sağ ayağını tekerleğin üzerine koymuş griffon, profilden sola. Ortada, kalathoslu ve uzun giysili Tykhe, ¾ cepheden sola, Athena'ya bakıyor. Topuz saçlı, belindeki sol elinde cornucopia, yana açıp aşağıya uzattığı sağ elinde dümen tutuyor. Solda, ayakta duran, giyimli Athena, ¾ cepheden sola, baş sola. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle kalkan tutuyor; baş seviyesine kadar kaldırdığı sağ eliyle mızrağına yaslanmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235-238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1101.

Res. 724

Tip 1.4. Kübit cetvel ve asa (veya çubuk) tutuyor; ayaklarının önünde tekerlek:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Peplos giymiş. Sağ elini yana açıp, aşağıya uzatmış, çubuk (veya asa) tutuyor; sol elini kalçasına koymuş, kübit cetvel tutuyor. Sol boşlukta, ayaklarının önünde, tekerlek.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1184.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 1.1.2.
Anazarbos	
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 1.2.3.
Eirenopolis	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.2.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.4.
Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.
Olba	
Lucilla (Lucius Verus'un eşi)	Tip 1.2.1.

Tab. 65. Nemesis tip cetveli[12].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde Nemesis tipleri genellikle aynı genel ikonografide karşımıza çıkar. Alt tiplerdeki farklar yalnızca, belirteçleriyle ilişkilidir. Buna göre tanrıça; bazen elbisesini tutarken, ayaklarının önünde tekerlek yer alır (Tip 1.1.); bazen elbisesi ile birlikte kübit cetvel tutar (Tip 1.2); bazen, yine elbisesini ve kübit cetveli tutarken, ayağının önünde tekerleğe basan griffona'la birlikte, Athena ve

[12] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Nemesis.

Tykhe'nin yanında tasvir edilir (Tip 1.3.); bazen de, kübit cetvel ve asa tutarken, ayaklarının önünde tekerlek yer alır (Tip 1.4.). Bunlardan, üçüncü alt tipte yer alan sahnenin, Nemesis'in tekerleği Tykhe'den alması mithosuyla ilişkili olması muhtemeldir.

Nemesis'in bu tipleri kerykeion'un bulunmaması dışında, Eirenopolis kentinde görülen Eirene – Nemesis ile aynı ikonografidedir (Bkz. yuk.: Eirene – Nemesis). Nemesis olarak tasvirleri de bulunan bu kent dışında, Aigeai, Tarsos ve Anazarbos gibi Kilikia Pedias ve Diokaisareia ve Olba gibi Kilikia Trakheia kentlerinde de tanrıçanın tasvirleri görülmesi, bölgede yaygın bir kültü olduğuna işaret etmektedir.

Sonuç olarak Nemesis; pay, paylaştırma, bölme ve insanların ölçüsüzlüğünü ve kendilerine olan aşırı güvenini cezalandıran bir tanrıça / kişileştirme olarak, bölge genelinde; bunlara ek olarak, barış getiren yönü de eklenmiş senkretik tipi Eirene – Nemesis ile de Eirenopolis sikkeleri üzerinde görülür. Nemesis, Antik Çağ'da adalet tanrıçası Themis gibi, yargının salt kendisi olmasa da; toplum düzeni için olmazsa olmaz kabul edilen, günümüzdeki ifadesiyle "ilahi adalet"i temsil etmektedir.

2.1.1.4. Nike

Kimliği, karakteri, belirteçleri, anatomik özellikleri:

Nike, eski Yunan patheonunda zaferi simgeleyen tanrıçadır[13]. Hesiodos'a göre Pallas'la Okeanos'un kızı Styks'ten doğmadır. Kardeşleri Zelos, Kratos ve Bia'dır. Zeus, Titanlar'a karşı mücadeleye girdiği zaman tanrılardan yardım istemiş ve Nike iki kızkadeşiyle yardıma gelmiştir. Bu durumdan memnuniyet duyan Zeus, bundan sonra onları Olympos'a yanına almıştır[14]. Soyu Olymposlu tanrılardan öncesine dayanan Nike, antik yazınlarda Pallas Athena'nın oyun arkadaşı olarak gösterilir.

[13] Grimal, **a.g.e.**, s.542.
[14] Hesiodos, **Theogonia**, 382 - 404.

Kendisine ait bir mithosu olmayan Nike, sanat eselerinde genellikle kanatlı, giyimli, elinde çelenk tutan genç bir kız olarak tasvir edilir. Ayrıca, palmiye dalı ve kalkan tuttuğu tasvirleri de vardır. Tanrıça bu ikonografide bazen uçarken, bazen ayakta dururken tasvir edilmiştir. Eski Yunan ve Roma'da zafer getiren tanrılar olarak, Athena ve Zeus'un elinde; bazen de kazanılan zaferlerle ilgili olarak kahraman, kişileştirme ve imparatorların ellerinde tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Nike tasvrileri hem ana tiplerle hem de ikincil tiplerle görülür. Tanrıçanın yalnız tasvir edildiği ana tipler, IV. Antiokhos Epiphanes döneminde başlar ve kesintisiz olarak, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyeti sonlanıncaya kadar, arka yüz tasvirleri olarak devam eder (Tab. 66). İkincil tipler ise, M.Ö. 4. Yy.'da başlar ve yine Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyeti sonlanıncaya kadar varlığını sürdürür.

Tanrıça bölge sikkelerinde dört ana tipiyle karşımıza çıkar. Bunlar ayakta duran, giyimli; quadriga süren; biga süren ve uçan Nike'dir.

Bölge sikkelerinde en çok görülen birinci ana tipteki ayakta duran, giyimli Nike; çelenk, çelenk - palmiye, dümen - palmiye, kalkan ve Kilikarkhia tacı-palmiye tutan tipleriyle, Seleukos Krallığı IV. Antiokhos Epiphanes döneminde ortaya çıkar ve Roma'nın bölgedeki hakimiyeti boyunca devam eder.

İkinci ana tipte yer alan quadriga süren Nike tipleri ise, yalnız Tarsos kentinde Septimius Severus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan biga süren Nike tipleri ise, yalnız Anazarbos kentinde Caracalla ve Volisianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Dördüncü ana tipte görülen uçan Nike ise, yalnız Tarsos sikkelerinde Trebonianus Gallus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tanrıçanın ana tipler dışında, bölge sikkelerinde diğer dini tasvirlerin yanında yardımcı figür olarak tasvir edildiği ikincil tipleri de görülür.

Bunlardan, birinci ikincil tipte; ayakta duran, tahtta oturan ve aslana binen Athena tasvrilerinde tanrıçanın elinde, Holmoi kentinde M.Ö. 4 Yy.'da görülmeye başlar ve bölgede Roma İmparatorluğu'nun hakimeyitenin sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkinci ikincil tipte ayakta duran, tahtta veya bigada oturan, aslana binen Zeus tiplerinde; genellikle tanrının elinde zafer getiren olarak, Hieropolis – Kastabala kentinde M.Ö. 2 - 1. Yy.'da görülmeye başlar ve bölgede Roma İmparatorluğu'nun hakimeyitenin sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Zeus).

Üçüncü ikincil tipte ise, tahtta oturan tanrıça Roma'nın elinde tasvir edilmiştir. Bu tip Mallos kentinde Domitianus ve I. Valerianus dönemlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tanrıça Roma).

Dördüncü ikincil tipte ise, ayakta duran Koinonoulion tarafından Caracalla'ya sunulurken tasvir edilmiştir. Bu tip de, Tarsos kentine ait Caracalla dönemi sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler, Koinoboulion).

Beşinci ikincil tipte ise, iki Nike, Zodiak (Mithraeum ?) tapınağının her iki yanında uçar şekilde tasvir edilmiştir. Bu tip i, Anazarbos kentinde Maximus döneminde görürlür (Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Zodiak veya Mithraeum ? Tapınağı).

Altıncı ikincil tipte ise, ayakta duran Kent Tanrıçası tarafından Trebonianus Gallus'a sunulan Kilikarkhia Tacı üzerinde tasvir edilmiştir. Bu tip de, Tarsos kentine ait Trebonianus dönemi sikkelerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

Yedinci ikincil tipte ise Gallienus büstünün ön kısmında, zırhının üzerinde uçarken tasvir edilmiştir. Bu tipte Tarsos kentine ait Gallienus dönemi sikkelerinde görülür (Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** no. 1194 ve **SNG France 2,** no. 1827).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Nike:

Tip 1.1. Çelenk tutuyor:

Tip 1.1.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Yana açıp, omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde çelenk tutuyor; vücuduna bitişik sol elini aşağıya uzatmış.

Aleksandreia kat'Isson

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1832.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 5.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 689.

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; ¾ profilden sola, baş profilden sola.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 686.

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Zeus başı; tainia giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 2.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 823-31.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1133, 1150.

Res. 725

Tip 1.1.3. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; profilden sola.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer,** 1013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 680-9.

Res. 726

Korykos

M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 801.

Tip 1.1.4. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; profilden sağa.

A.y.: Profilden sağa. Kanatları açık, peplos giymiş. Vücud, sağa "S"şeklinde bir duruşa sahip. Omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde çelenk tutuyor. Kolunun üzerinde yıldız.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1267.

2. **RPC I,** 4019.

Res. 727

Tip 1.1.5. A.y.: Tip 1.1.3. ile benzer; küçük sütun üzerindeki kalkanın üzerine çelenk tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 211 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 384.

Res. 728

Tip 1.1.6. İki Nike, agonistik masa üzerindeki çelengi tutuyor:

A.y.: Profilden sağa ve sola. Uzun giyimli ve kanatları kapalı, İleriye uzattıkları her iki elleriyle, agonistik masa üzerinde duran çelengi tutuyorlar.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 205.

Res. 729

Tip 1.2. Çelenk ve palmiye dalı tutuyor:

Tip 1.2.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Kalçasındaki sol elinde palmiye dalı; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde çelenk tutuyor.

Mallos

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164) Dönemi

A.y.: Ayakta duran Nike; çelenk ve palmiye dalı tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1261.

2. Bkz. **Lindgren I**, 1541.

Res. 730

Aigeai

M.Ö. 164.-Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kral başı (III. Aleksandros ?); diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1685; Bkz.1682-4.

2. Bloesch, Aigeai, 234, 237, 241, 248.

Res. 731

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1799.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1030.

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1041.

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1556.

Res. 732

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Nerva (M.S. 96 - 98)

Ö.y.: Nerva büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1581.

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1593.

Tip 1.2.2. A.y.: Tip 1.2.1. ile benzer tip; ¾ profilden sola, baş profilden sola.

Adana

M.Ö. 164. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; Korinth miğferli, aigis giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1221.

2. Levante, Adana, 104.

Res. 733

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; Korinth miğferli, aigis giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.**, 201.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia**, 703, 705, 708-9, 717.

3. Bkz. Nicolet, Seleucie, 27, 11-3.

Res. 734

Elaiussa - Sebaste

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 838.

Res. 735

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 841.

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180) – Lucius Verus (M.S. 161 – 169)

Ö.y.: Marcus Aurelius ve Lucius Verus'un karşılıklı büstleri.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 229.

Res. 736

Septimius Severus (M.S. 193 – 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 230.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1249.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198-209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1822.

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü;

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1109.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244).

Ö.y.: Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1123.

Res. 737

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 367.

Tip 1.2.3. A.y.: Tip 1.2.2. ile benzer tip; profilden sola.

Aigeai

M.Ö. 164.-Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kral başı (III. Aleksandros ?); diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1681.

2. Bloesch, Aigeai, 235.

Res. 738

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 840.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 727.

Tip 1.2.4. A.y.: Tip 1.2.3. ile benzer tip; profilden sağa.

Pompeiopolis

M.Ö. 66 - Roma İmparatorluk Dönemi (Domitianus Dönemi ?)

Ö.y.: Pompeius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 880; Bkz. 881-2.

2. **SNG France 2,** 1214 var.

Res. 739

Tip 1.2.5. A.y.: Tip 1.2.4. ile aynı tip; cepheden, baş profilden sola.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 734.

Res. 740

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)

Ö.y.: Septimius Severus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia**, 241.

Tip 1.2.6. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Kanatları açık, peplos giymiş. Yana açıp, omuz seviyesinde ileri uzattığı sağ elinde çelenk; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde palmiye dalı tutuyor. Sol bacak, dizden kırılmış, sola adım atıyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 674.

2. Staffieri, Diocaesarea, 20.

Tip 1.2.7. A.y.: Nike, Tykhe tapınağının tepe akroteri üzerinde; çelenk ve palmiye dalı tutuyor:

Isaura, Caracalla, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tykhe Tapınağı.

Tip 1.2.8. A.y.: Tip 1.2.4. ile benzer tip; ¾ profilden sağa.

Seleukeia

III.Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 206.

Res. 741

Tip 1.3. Çelenkle taçlandırıyor:

Tip 1.3.1. Tropaionu taçlandırıyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Peplos giymiş. Yana açıp, baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elindeki çelenkle, önünde duran tropaionu taçlandırıyor; aşağıya uzattığı sol elinde tainia tutuyor.

Kibyra Minor

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Dioskur başları; başlarının üzerinde yıldız.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 385.

2. **SNG v. Aulock,** 5654.

Res. 742

Tip 1.3.2. Tropaion tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık, peplos giymiş. Kalça seviyesine kadar aşağıya uzattığı sağ eli ve baş seviyesinde yana uzattığısol eliyle; sağ diz hizasından sol omuz istikametine uzanan, uzun saplı tropaionu tutuyor**.**

Mopsuhestia

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1347.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 60.

Tip 1.3.3. Çelenk ve tropaion tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kanatları yarım açık, peplos giymiş. Yana açıp, omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk; kalçasına koyduğu sol elinde tropaion tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1414.

Res. 743

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1451.

Tip 1.3.4. Biga sürüyor, tropaion tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde dizginleri; sağ elini beline koymuş, koluyla tropaion tutuyor. Atlar, profilden sağa; sol ön ayakları yukarıda, sağa ilerliyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1417.

Res. 744

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elegabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1427.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1453.

2. **SNG v. Aulock,** 5493.
3. **SNG France 2,** 2088.

Tip 1.3.5. Küre üzerinde; çelenk ve tropaion tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kanatları yarım açık, peplos giymiş. Her iki ayağıyla küre üzerine basmış. Yana açıp, baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk; beline koyduğu sol elinde tropaion tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1465.

Tip 1.3.6. Tropaion sunuyor; imparator Severus Alexander'la birlikte:

A.y.: Solda Nike, profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Omuz seviyesinde ileri uzattığı sağ eliyle tropaiona uzatmış. Sağda; ayakta duran, savaş giyimli imparator, ¾ cepheden, sola, baş profilden sola. Omuz seviyesinde ileri uzattığı sağ eliyle tropaiona uzatmış. Ortada; zırh, miğfer, kalkan, kılıçtan oluşan tropaion; cepheden. Yerde, sağında ve solunda, profilden antithetik oturan iki Parth esir.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1472.

Tip 1.4. Tykhe - Nike olarak; dümen ve dal (palmiye ?) tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Bel seviyesinde ileriye / aşağıya uzattığı sağ eliyle dümen; kalçasına koyduğu sol eliyle dal tutuyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14 - 37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1266.

Tip 1.5. Kalkan tutuyor:

Tip 1.5.1. İki Nike, kalkan tutuyor:

A.y.: Soldaki Nike, ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Kalça seviyesinde ileri uzattığı her iki eliyle, kendisinin ayna tersi Nike ile birlikte kalkan tutuyor. Ortada, ellerinin altında ağaç gövdesi kütüğü.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1418.

Tip 1.5.2. Küre üzerine basıyor; yazıtlı kalkan tutuyor:

A.y.: Profilden sağa. Kanatları kapalı, sol ayağını dizden kırarak ileri uzatmış, küre üzerine basıyor. Peplos giymiş. Her iki eliyle dizinin üzerinde duran yazıtlı kalkanı dış cepheden tutuyor. Yazıt, okunaksız.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.,** 323.

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1473.

Res. 745

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1196.

Res. 746

Tip 1.6. Küre üzerinde; çelenk ve palmiye dalı tutuyor:

Tip 1.6.1. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kanatları yarım açık, sağ ayağı küre üzerinde. Peplos giymiş. Yana açıp, baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk; kalçasına koyduğu sol elinde palmiye dalı tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 199.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 755.

Res. 747

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 767.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1069.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 787.

Res. 748

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 830.

Tip 1.6.2. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kanatları yarım açık, sol ayağı küre üzerinde. Peplos giymiş. Yana açıp, omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde çelenk; kalçasına koyduğu sol elinde palmiye dalı tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 768.

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 779.

2. **SNG France 2,** 1045.

3. **SNG Levante Suppl.,** 211.

Res. 749

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1124.

2. **BMC Cilicia,** 270.

3. **SNG France 2,** 1693-4.

Res. 750

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG Farance 2,** 1744.

I.Valerianus (M.S. 253-260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1181.

Tip 1.6.3. A.y.: Profilden sağa. Kanatları kapalı, sağ ayağı küre üzerinde. Peplos giymiş. Baş üstü seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk; aşağıya uzattığı sol elinde dal veya sancak tutuyor.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1626.

Res. 751

Tip 1.7. Küre üzerinde; Kilikarkhia tacı ve palmiye dalı tutuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kanatları yarım açık, sol ayağı küre üzerinde. Peplos giymiş. Yana açıp, veya omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde Kilikarkhia tacı; kalçasına koyduğu sol elinde palmiye dalı tutuyor. Kilikarkhia tacı üzerinde dört baş (veya büst) yer almakta.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1594-5.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1092 var.

3. **BMC Cilicia**, 230.

Res. 752

Tip 1.8. Küre üzerinde; çelenk tutuyor:

Tip 1.8.1. A.y.: Cepheden. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Başını üzerine kaldırdığı her iki eliyle çelenk tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1030.

Res. 753

1.8.2. A.y.: Meşe çelengi içerisinde:

A.y.: Profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Yana açıp, omuz seviyesine kaldırdığı sağ elinde çelenk tutuyor.

Adana

II.Philippus, caesar (M.S. 244 - 247)

Ö.y.: II. Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1234.

2. Levante, Adana, 225.

Tip 2. Quadriga süren, giyimli Nike:

Tip 2.1. Palmiye dalı tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde, dizginleri ve palmiye dalını tutuyor. Atlar, ön ayakları yukarıda, sağa ilerliyorlar.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1028.

Tip 2.2. Çelenk ve palmiye dalı tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk, kalçasına koyduğu sol elinde palmiye dalı tutuyor. Atlar, ön ayakları yukarıda, sola ilerliyorlar.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1029.

Tip 2.3. Çelenk tutuyor:

A.y.: Profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk tutuyor, sol elini aşağıya uzatmış.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5496.

Res. 754

Tip 3. Biga süren, giyimli Nike:

Tip 3.1. Palmiye dalı tutuyor:

Tip 3.1.1. A.y.: Profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Her iki elini bel seviyesinde ileri uzatmış; sol elinde dizginleri, sağ elinde atların üzerine palmiye dalı tutuyor. Atlar, sağa ilerliyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1409.

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 44.

Tip 3.1.2. A.y.: Profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde dizginleri; baş seviyesine kaldırıp, ileri uzattığı sağ elinde palmiye dalı tutuyor Atlar, profilden sağa ilerliyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2096.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1454 var.

Res. 755

Tip 3.2. Tropaion tutuyor: Bkz. Tip 1.3.4.

Tip 3.3. Kırbaç tutuyor:

A.y.: Profilden sağa. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Bel seviyesinde ileri uzattığı sol elinde dizginleri; baş seviyesine kaldırıp, ileri uzattığı sağ elinde kırbaç tutuyor. Atlar, profilden sağa ilerliyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennius Etruscus (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Herennius Etruscus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1500.

Res. 756

Tip 3.4. Çelenk ve palmiye dalı tutuyor:

A.y.: Profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk, kalçasına koyduğu sol elinde geriye doğru palmiye dalı tutuyor. Atlar, profilden sola ilerliyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1511.

Tip 3.5. Çelenk tutuyor:

A.y.: Profilden sola. Kanatları kapalı, peplos giymiş. Omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde çelenk tutuyor; sol elini aşağıya uzatmış. Atlar, profilden sola ilerliyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennius Etruscus (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Herennius Etruscus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2123.

2. **Ziegler Kaiser.,** 743.

Res. 757

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1254.

Tip 4. Uçan, giyimli Nike: Çelenk tutuyor; ayağının altında Kydnos bulunan Kent Tanrıçası'nı taçlandırıyor:

A.y.: Sağda uçan Nike, profilden sola. Sol eli aşağıda; yukarıdaki sağ elinde tuttuğu çelenkle Kent Tanrıçası'nı taçlandırıyor. Kayalıkta oturan Kent Tanrıçası, profilden sola. Kuleli sur taçlı, örtülü ve giyimli. Ayaklarının altında Kydnos. Her iki ayağıyla Kydnos'un sol omzuna ve koluna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü, ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1174.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.2.
II.Philippus, caesar (M.S. 244 – 247)	Tip 1.8.2.
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.1.; Tip 1.2.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.1.
Aleksandreia kat'Isson	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.1.
Anazarbos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.1.1.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.3.3.
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.3.4.; Tip 1.5.1.; Tip 1.5.2.; Tip 3.1.1.
Elegabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.2.2.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.4.; Tip 3.2.; Tip 2.3.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın büyükannesi)	Tip 1.5.2.
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)	Tip 3.3.; Tip 3.5.

Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 3.4-5.
Augusta	
II.Faustina (Maercus Aurelius'un eşi. Ölümü: 175)	Tip 1.2.2.
Eirenopolis	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.5.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.6.3.
Hierapolis - Kastabala	
Nerva (M.S. 96 – 98)	Tip 1.2.1.6.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	
Mallos	
(?) Antiokhos	Tip 1.2.1.
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 1.1.4.; Tip 1.4.
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 1.3.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.5.
Mopsuhestia	
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.3.2.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 66 – Roma İmparatorluk Dönemi (Domitianus ?)	Tip 1.2.4.
Tarsos	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1-2.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.2.1.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.2.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.1.
Diadumenianus (M.S. 217 - 218)	Tip 1.2.1.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.7.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.2.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.2.5.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.2.; Tip 1.6.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 4.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.5.2.
Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.6.
Elaiussa - Sebaste	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 1.1.2.; Tip 1.2.2.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.2.2-3.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180) – Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.2.2.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.2.
Isaura	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.7.
Karallia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.2.
Kibyra Minor	

M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 1.3.1.
Korykos	
M.Ö. 1.Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.3.
Lyrbe	
Tranquillina (III.Gordianus'un eşi)	Tip 1.2.2.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.1-3.; Tip 1.2.2.
Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 – 161)	Tip 1.2.3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.6.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.6. Tip 1.2.8.;Tip 1.6.1-2.; Tip 1.8.1.
Otacilia Severa (I.Philippus'un eşi)	Tip 1.6.2.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.6.1.

Tab. 66. Nike tip cetveli[15].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Nike'nin en yaygın görülen tipi birinci ana tip ve ikincil tiplerde görülen ayakta duran, Nike'dir (Tip 1). Bu tipte tanrıçanın elinde, değişmez belirteci olan zafer çelengi yer alır. Bazen bunun yanına palmiye dalı, tropaion da gelebilmektedir. Tanrıça bazen de kalkan, yazılı tabula ansata ve defne dalı taşırken de tasvir edilmiştir. Yine, senkretik tipi Nike - Tykhe'de elinde dümen ve dal taşımaktadır (Tip 1.4.).

Tanrıçanın ikinci ve üçüncü ana tiplerinde ise, yine birinci ana tipteki ikonografisinde, biga veya quadriga sürerken tasvir edilmiştir (Tip 2 -3). Dördüncü ana tipte ise, tanrıça uçar şekilde Kent Tanrıçası'nı taçlandırırken tasvir edilmiştir (Tip 4).

Tanrıçanın tasvirlerinin büyük bir kısmı, Zeus ve Athena kültlerinin yoğun olduğu kentler olan Seleukeia, Anazarbos, Mallos ve Tarsos'ta görülür. En erken tipleri, Trakheia kentleri olan Seleukeia ve Elaiussa - Sebaste (M.Ö. 2. Yy – Roma İmparatorluk Dönemi) kentlerinde ortaya çıkar. Birinci ana tipteki ikonografisinde olan bu tipler, arka yüz tasvirleridir; ön yüzlerde ise genellikle Zeus, Athena ve Kent Tanrıçası başları ve büstleri yer alır. Roma döneminde ise bunların yerlerini imparator ve imparatoriçenin büstleri alır.

[15] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Nike.; Tip 2. Quadriga süren, giyimli Nike.; Tip 3. Biga süren, giyimli Nike.; Tip 4. Uçan, giyimli Nike.

Yine, Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülen ikincil tiplerinde ise Zeus, Athena ve Kent Tanrıçası ve imparatorların elinde veya yanında onları taçlandırırken tasvir edilmiştir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde Hellenistik Dönem öncesinde tasviri görülmeyen tanrıça, özellikle M.Ö. 2 - 1 Yy.'da Zeus ve Athena kültlerinin yoğun olduğu kentlerde, bağımsızlık ve zaferi simgeleyen tipler olarak karşımıza çıkar. Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise, artan savaşlarla ve kazanılan zaferle ilgili olarak, çok yaygın bir şekilde bölge genelinde hem ana tipleri, hem de ikincil tipleri ile tasvir edilmiştir. Bölgede tanrıçanın kendine ait kültü yoktur. Sikke tiplerinden anlaşıldığı kadarıyla, genellikle Zeus ve Athena kültleri içerisinde kendisine yer bulmuştur.

2.1.1.5. Pan

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Pan[16], eski Yunan pantheonunda çobanların ve sürülerin tanrısıdır. Hermes ve Dryope adlı bir nymphenin oğludur[17]. Arkadia kökenli olan tanrının kültü, sonradan tüm Yunanistan ve Akdeniz dünyasına yayılmıştır[18].

Üst gövde, kollar ve baş insan; bacaklar, ayaklar ve başındaki teke boynuzuyla insan - teke karışımı bir anatomik yapısı olan Pan, sanat eserlerinde genellikle syrinks (Pan flüt), çoban asası ve çam dalından tacı ile tasvir edilmiştir.

Tanrı, daha önce kültüne rastlanmayan Küçük Asya'da M.Ö. 5. Yy.'dan itibaren çok sayıda kent sikkesi üzerinde yer almaya başlar. Sikkelerde bazen yalnız, bazen de Dionysos alayında karşımıza çıkar[19].

Roma'daki karşılığı, en eski Roma tanrılarından biri olan Faunus'tur. Şair Vergilius'a göre, Faunus, Arkadia'dan gelmiş efsanevi bir kraldır[20].

---

[16] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. K. Wernicke, "Pan", **Roscher ML** III, 1897-1909., s. 1406 - 1481.; Fr. Brommer, "Pan", **RE Suppl.** VIII, 1956, s. 951-4.; P. Weis, "Pan", **LIMC** VIII, 1997, s. 923-41.
[17] Agizza, **a.g.e.**, s. 123.
[18] Grimal, **a.g.e.**, s. 599.
[19] Karayaka, **a.g.e.**, s. 168.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Pan'ın tek tipi Pan başı'dır. M.Ö. 4 Yy.'a tarihlenen ve basım yeri kesin olarak bilinmeyen (Tarsos veya Mallos) kent sikkelerinin ön yüzlerinde yer alır (Tab. 67). Arka yüz tipleri ise Athena, Herakles, Genç erkek başı ve aslandır.

Tip 1. Keçi boynuzlu ve sakallı Pan başı:

Tip 1.1. Ö.y.: Profilden sola.

Bilinmiyor (Tarsos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Tahtta oturan Athena.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 236

2. Traité II, 2, 1376 (Tarsos).

Res. 758

A.y.: Yere oturmuş Herakles.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 237.

2. Traité II, 2, 1381 (Tarsos).

Res. 759

A.y.: Genç erkek başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 238-40.

Tip 1.2. Ö.y.: Profilden sağa.

Nagidos

M.Ö. 4. Yy. (M.Ö. yak. 360 – 333)

Ö.y.: Kantharos.

---

[20] Vergilius, **Aeneas**, Ed.T. C. Williams, Boston, Houghton Mifflin Co. 1910., VII, 81. (Çevrimiçi) http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text, 14. 12. 2013.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5761.

Res. 759a

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Aslan başı; cepheden.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 241.

Res. 760

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Nagidos	
M.Ö. 4. Yy. (M.Ö. yak. 360 – 333)	Tip 1.2.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.
Bilinmiyor	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.

Tab. 67. Pan tip cetveli[21].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen Pan'ın baş tipleri, diğer sanat eserlerinde görülen sakallı ve keçi boynuzlu tasvirleri ile aynı ikonografik özelliklere sahiptir (Tip 1.1-2).

Yukarıdaki tasvirlerinde de olduğu gibi genellikle Satyros tasvirleri ile çokça karıştırılmaktadır. Bunun sebebi, Pan'ın da Dionysos alayına ve eğlencelerine katılması ve Satyros ile ikonografik açıdan bazı benzerlikler göstermesindendir. Ancak, özellikle baş tasvirlerinde görülen bu karışıklık, Pan'ın başının ön kısmında yer alan iki keçi boynuzu ile ortadan kalkmaktadır (Tip 1.2).

[21] Tip 1. Keçi boynuzlu, sakallı Pan başı.

Sonuç olarak, Pan tasvirlerinin hem çok nadir tasvir edilmesi hem de Nagidos kenti dışında, sikkelerin basım yerinin bilinmemesinden dolayı, bölge genelinde bir kültünden bahsetmek güçtür.

1.2.1.6. Thalassa

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Thalassa, eski Yunan pantheonunda deniz, daha çok Akdeniz'in için kullanılan protogenius'un ismidir. Aither ve Hemera'nın kızıdır. Homerik hymnoslarda, adı Uranos ve Gaia ile birlikte geçer[22]. Kendisinin erkek karşılığı olan Pontos'la bir çift oluştururlar. Daha sonra, Poseidon ve Amphitrite insan biçimli tanrılar olarak, Pontos ve Thalassa ile eşitlenmiştir.

Yunan sanatı içerisinde pek yer bulamamıştır. Daha çok Roma İmparatorluk Dönemi'nde tasvirleri ortaya çıkar. Tanrıça, sikkeler dışında Roma dönemine ait mozaiklerinde yengeç kıskaçlı başı, deniz yosunlarından oluşan giysisi ve elinde tuttuğu gemi küreği ile tasvir edilir[23].

Sikkeler üzerinde yer alan tasvirlerinde ise tanrıça, ayakta duran uzun giyimli, yengeç kıskaçlı başlı, bir elinde aphlaston diğerinde bazen dümen bazen de asa tutar şekilde tasvir edilir. Bazen gemi pruvası üzerindedir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Thalassa tasviri yalnız Korykos kentinde, ayakta duran, giyimli tipi ile görülür (Tab. 68). Tanrıçanın aphlaston ve asa tuttuğu birinci alt tipi M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne; aphlaston ve dümen (veya kürek) tuttuğu ikinci alt tipi ise I.Philippus dönemine aittir.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Thalassa:

[22] Homeros, **Homeros İlahileri**., II, 13-15.
[23] Bkz. Hatay Antakya Arkeoloji Müzesi, Thalassa Mozaiği, (Çevrimiçi), http://www.antakya.com/index.php/antakya/arkeoloji-muezesi/mozaik-eserler, 13.08.2013.

Tip 1.1. Aphlaston ve asa tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yengeç kıskaçlı başlı ve uzun giysili. Bel seviyesinde gövdeye bitişik sol elinde asa; bel seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde aphlaston tutuyor.

Korykos

M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Zeus başı; sakallı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 790.

Tip 1.2. Aphlaston ve dümen tutuyor:

Tip 1.2.1.: A.y.: ¾ cepheden sola (bazen cepheden), baş profilden sola. Yengeç kıskaçlı başlı ve uzun giysili. Kalçasına koyduğu sol elinde aphlaston ve dümen tutuyor; sağ elini yana açıp, omuz seviyesinde yukarı kaldırmış.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 816.

Res. 761

Tip 1.2.2. A.y.: Tip 1.2.1. ile benzer sahne; Thalassa cepheden.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1117.

Res. 762

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Korykos	
M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.
I. Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.2.1-2.

Tab. 68. Thalassa tip cetveli[24].

Değerlendirme:

Thalassa erken tarihli birinci alt tipte aphlaston ve asa (Tip 1.1.); ikinci alt tipte ise aphlaston ve dümen (veya kürek) tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.).

Genel ikonografisi açısından yine aynı dönemlerde Korykos ve Elauissa - Sebaste kentlerinde görülen Aphrodite Pontia - Euploia (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite Euploia Tip 3.1.2.). ile oldukça benzerdir. Her iki tipteki ortak noktalar; figürlerin ayakta durmaları, uzun giyimli olmaları, ellerinde aphlaston ve asa yer alması ve genellikle gövdeleri ¾ cepheden, başları profilden sola dönmüş olmasıdır. Aynı zamanda, iki tipte bölgede M.Ö. 1.Yy. - Erken Roma İmparatorluk döneminde ortaya çıkar. Bu iki tipi birbirinden ayıran farklar ise, Thalassa'nın başında yer alan yengeç kıskaçları ve yine, kendine özgü olan dümen (veya kürek); Aphrodite'de Euploia'da ise gemi pruvasıdır. Nitekim ikonografide görülen bu ayrım tanrıçaların karakterlerinden de kaynaklanmaktadır. Thalassa birinci kuşak tanrılar içerisinde olduğundan dolayı, denizin bizzat kendisini veya ruhunu temsil eder. Aphrodite Pontia - Euploia ise ikinci kuşak tanrılar arasında yer alır ve baştan itibaren denizcilerin koruyucusu olarak tasvir edilir. Nitekim gemi pruvası üzerinde tasvir edilmesi de bu yüzdendir.

[24] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Thalassa.

Tahalassa'nın Antiokheia (Syria) kentine ait M.S. 5. Yy.'a tarihlenen mozaiklerde ikonografik özellikleri daha detaylı bir şekilde görülmektedir.

Sonuç olarak, Thalassa tasvirli sikkelerin bölgede yalnızca Korykos'da görülmesi, bir deniz kenti olmasından dolayı anlaşılabilir bir durumken, bölgenin diğer liman kentlerinde görülmemesi dikkat çeker. Kentte, yaklaşık üç yüzyıl arayla görülen bu iki alt tip, tanrıçanın Korykos'taki kültüne işaret etmektedir.

2.1.1.7. Deniz Tanrısı

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

"Deniz Tanrısı", genel ikonografisi açısından, Antik Yunan yazınında adlarından sıkça göz edilen Deniz İhtiyarları (=Halioi Gerontes) tasvirleri ile yakın benzerlikler göstermektedir[25]. Gaia'nın Pontos'la birleşmesinden doğmuş olan[26] Phorkys, Proteus ve Nereus adlı bu çok eski tanrılar, daha Zeus'un saltanatı kurulmadan önce deniz ortamında yaşamaktadırlar. Ancak, başlangıçta birincil tanrısal güce sahip olan Halioi Gerontes, Olymposluların hakimiyeti ile birlikte, Poseidon'un saray çevrelerine katılmıştır.

Dalgaların ve fırtınaların efendisi olan bu üç tanrı, gemcilerin kazasız belasız karaya çıkmalarını engellemeye çalışırdı. İnsana dost oldukları pek görülmezdi. Denizlerin en derinlerinde şatafatlı konutlarda yaşarlar ve limanlara, koylara, adalara ve kıyılara gemiler yanaşmasın diye bekçilik ederlerdi. Phorkys, Ithake Limanı'nın; Proteus, Pharos Adası'yla Neilos (Nil) Irmağı Deltası'nın[27], Nereus ise, Ege Denizi'nde, Knidos açıklarının bekçiliğini yapmaktadırlar[28].

Halioi Gerontes, sanat eselerinde, gövdelerinin üstü insan, altı çatal kuyruklu balık gövdesi şeklinde tasvir edilir. Proteus ve Nereus'un genellikle ellerinde trident vardır.

[25] Agizza, **a.g.e.**, s. 137.
[26] Hesiodos, **Theogonia**, 233 vd.
[27] Agizza, **a.y.**
[28] Erhat, **a.g.e.**, s. 216.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Deniz Tanrısı tasviri, yalnız bir tiple Myriandros kentine ait M.Ö. 4. Yy.'a tarihli sikkenin ön yüzünde yer alır (Tab. 69).

Tip 1. Deniz Tanrısı; trident ve taç tutuyor.

Ö.y.: Profilden sağa. Vücudunun alt kısmı, balık kuyruğu şeklinde. Ters 'S' şeklindeki kuyruk, akrep iğneli sorguç şeklinde sonlanıyor. İleriye uzatıp yukarıya kaldırdığı sol elinde taç ve trident tutuyor.

Myriandros

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Arka ayakları üzerinde duran Aslan.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 181.

2. Bkz. Newell, Myriandros, 27.

Res. 763

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Myriandros	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.

Tab. 69. Deniz Tanrısı tip cetveli[29].

Değerlendirme:

Myriandros kentine ait sikkede görülen bu tip, araştırmacılar tarafından günümüze kadar kimliklendirilmemiştir. Ancak, ikonografisi incelendiğinde, Deniz İhtiyarları'ndan (Nereus, Phorkys, Proteus) birine ait olması kuvvetle muhtemeldir.

Antik Çağ sanatında çok fazla tasviri bulunmayan Deniz İhtiyarları'nın genel ikonografileri birbirleriyle neredeyse aynıdır. Yalnız, bu tasvirde de olduğu gibi Nereus ve Proteus ellerinde trident ile tasvir edilirken, Phorkys'de bu görülmez. Zaten Phorksy, Antik yazına göre, bölgeye uzak Ithake Limanı'nda yaşamaktadır. Dolayısıyla, bu tipin hem belirteçleri trident açısından, hem de yaşadıkları bölgeler

[29] Tip 1. Deniz Tanrısı; trident ve taç tutuyor.

açısından Nereus veya Proteus olması daha muhtemeldir. Ancak hangisi olabileceği konusunda, tipin kendisi dışında, arka yüzde yer alan aslan tasvirinin de herhangi bir katkısı yoktur. Yakın kentlerde de bu tasvirlere rastlanılmaması, kimliklendirmeyi iyice güçleştirmektedir.

Sonuç olarak, Antik Çağ'da oldukça aktif bir ticaret limanı olan Myriandros kenti, Kilikia – Fenike sınırında yer alır. Muhtemelen, birçok denizcisini Akdeniz'de kaybetmiş olan kentte, deniz ve denizle ilişkili tanrısal varlıklara büyük saygı duyuluyor olmalıdır. Dönemi itibariyle, Poseidon'un maiyetinde yer alan bu tanrılar da, tanrının kültüyle ilişkili olarak kendisine yer bulmuş olmalıdır.

2.1.2. Daimonlar ve Canavarlar

2.1.2.1. Gorgon Medusa

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Gorgon'lar[30], eski Yunan mitolojisinde ejderha kanatlı "korkunç" dişi canavarlardır[31]. Deniz tanrısı Phorkys ile Keto'nun kızları olan bu üç Gorgon'un isimleri Stheno, Euryale ve Medusa'dır. Ölümsüz olan diğer kardeşlerin aksine, Medusa ölümlüdür[32]. Çok bilinen mithosta, Perseus tarafından öldürülen Medusa'nın kesilen boynundan, Poseidon'un çocukları olan Pegasos ve Khrysaor çıkmıştır. Medusa'nın kesik kafasını alan Athena ise, onu aigis'inin ortasına yerleştirerek, düşmanlarını taşa dönüştürmüştür[33].

Gorgonlar içerisinde en bilineni olan Medusa, erken dönem vazo resimlerinde, başından yılanlar çıkan, korkunç köpek dişleri olan bir canavar olarak tasvir edilir. M.Ö. 5. Yy.'dan itibaren ise saçlarını arasından yılanlar çıkan, güzel ama soğuk yüzlü bir kadın olarak tasvir edilmiştir.

---

[30] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A. Furtwängler, "Die Gorgonnen in der Kunst", **Roscher ML** I, 1886-1890, s.1701-1727.; I. Krauskopf, "Gorgon, Gorgonnes", **LIMC** IV, 1988, s. 285 - 330.
[31] Aiskhylos, **Prometheus**., Çev. H. W. Smyth, Cambridge, Mass, London, 1956, The Loeb Classical Library, 800.
[32] Hesiodos, **Theogonia**, 274 vd.
[33] Grimal, **a.g.e.**, s. 218.

Sikkelerde ise, erken dönemlerde genelde başında kıvırcık bir halde yılanlar bulunan, ağzı açık, iri köpek dişli ve dili dışarı çıkmış olarak tasvir edilirken, daha sonra aralarından yılan çıkan dalgalı saçlı, güzel ama soğuk bir yüz tasviri ile karşımıza çıkar.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Gorgon Medusa, baş tasvirleriyle, hem yalnız olarak ana tip, hem de diğer figürlerin elinde veya teçhizatlarında ikincil tip olarak, M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinden, bölgede Roma İmparatorluğu'nun hakimiyetinin sonuna kadar sikkeler üzerinde yer alır (Tab. 70).

Ana tipin kısa, kıvırcık saçlı ve aralarında yılan başları bulunan, uzun dalgalı saçlı alt tipleri ve çeşitlemeleri M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinde Kelenderis kentinde ortaya çıkar ve Mallos, Nagidos (?), Soloi kentlerinde de her iki yüzde M.Ö. 2.-1.Yy.'a kadar sikkeler üzerinde yer alır.

Yine aynı ikonografideki ikincil tiplerin birinci tipinde ise Medusa, diz çökmüş, ok atan Amazon (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amazonlar) ve ayakta duran Athena'nın (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena) kalkanları üzerinde, M.Ö. yak. 425 - 400 ve M.Ö. 4. Yy.'a tarihlenen Tarsos ve Holmoi kentlerine ait sikkelerde ön yüz ve arka yüz tipi olarak görülürler.

İkincil tiplerin ikinci ve üçüncü tipleri ise, mithosla ilişkili olarak Perseus tasvirilerinde görülür. Buna göre, ikinci tipte Perseus büstünün başlığı olarak, Aigeai kentine ait Galba dönemi sikkesinin ön yüzünde görülür. Üçüncü tipte ise, Perseus'un elinde tasvir edilen Medusa başları, Tarsos kentinde Maximunus döneminde ortaya çıkar; Koropissos, Aigeai ve Anemurion kentlerinde I. Valerianus dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Perseus).

Tip 1. Gorgon Medusa başı:

Tip 1.1. Kısa kıvırcık saçlı:

Tip 1.1.1. Ö.y.: Cepheden.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400

Ö.y.: Astragalos.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 11.

2. **SNG France 2,** 79.

Res. 764

Tip 1.1.2. Ö.y.: Cepheden. Dilini ağzından dışarı çıkartmış:

Bilinmiyor (Kelenderis ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Pegasos ön gövdesi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 246; Bkz. 247, 251-2.

2. Traité II, 2, 1463-4 (Kelenderis).

Res. 765

Tip 1.2. Aralarında yılan başları bulunan, uzun, dalgalı saçlı:

Tip 1.2.1. A.y.: Cepheden. Saçın aralarında, sağa sola uzanan, uçları spiral şeklinde yılanlar:

Mallos

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Pyramos başı; tahıl taneli çelenk giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 172.

Res. 766

Ref.: 1. **SNG France 2,** 406.

Res. 767

Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena büstü; miğferli; Sphinks; kalathoslu.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 477.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 248-9.

3. Traité II, 2, 1520 (Nagidos).

Res. 768

A.y.: Sphinks; kalathos giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 250.

2. Traité II, 2, 1519 (Nagidos).

Res. 769

Kelenderis

M.Ö. 2.Yy.

A.y.: Ön ayakları üzerine diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Ciliciai,** 31.

2. Traité II, 2, 1494.

Res. 770

Tip 1.2.2. Aigis üzerinde, cepheden:

Ö.y.: Sekiz köşeli aigis üzerinde; dört bir yöne uzayan saçlı, her iki kulağının üzerinde açık kanatlı, tepe kısmında; 'S' şeklinde yukarı uzanmış, başları birbirine bakan iki yılan.

Soloi

M.Ö. 2 -1.Yy.

A.y.: Boğa'ya binmiş Aphrodite.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 871; Bkz. 869 – 70, 872.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 35.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1195, 1197.

Res. 771

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.1.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 1.2.2.
Kilikia Trakheia	
Kelenderis	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1.1.
M.Ö. 2.Yy.	Tip 1.2.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Kelenderis ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.2.
Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.1.

Tab. 70. Gorgon Medusa tip cetveli[34].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen Gorgon Medusa tasvrilerinin tamamı, Perseus mithosu ile ilgili olarak, yalnız baş tasvirleri ile karşımıza çıkar. Hem ana tipteki hem de ikincil tiplerdeki tasvirlerinin büyük bir kısmı, doğrudan veya dolaylı olarak bu mithosda rol almış Athena, Perseus ve Pegasos'la ilişkilidir. Bir kısmı ise kentlerle özdeşleşmiş dini tasvirler ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde imparator başları ve büstlerinden oluşur. Bunları, ya doğrudan tipin tasvir edildiği yüzde veya diğer yüzlerde görmek mümkündür.

Gorgon Medusa'nın tek ana tipinin birinci alt tipinki kısa, kıvırcık saçlı tasvirleri Kelenderis kentine ait M.Ö. yak. 425 - 400 ve M.Ö. 4. Yy. sikkelerinin ön

[34] Tip 1. Gorgon Medusa başı.

yüzlerinde görülür (Tip 1.1.). Arka yüzlerde ise, astragalos ve kesik gövdesinden doğmuş olan Pegasos'un ön gövdesi yer alır. Bu tipte Medusa, diğer sanat eserlerinde de M.Ö. 5. Yy.'a kadar görülen, erken tarihli tipiyle tasvir edilmiştir.

İkinci alt tipte ise, aralarında yılan başları bulunan, uzun, dalgalı saçlı tasvirleri M.Ö. 4.Yy. ve M.Ö. 2 - 1. Yy. tarihlerinde Mallos, Nagidos (?), Kelenderis ve Soloi kentlerinde her iki yüzde de görülür (Tip 1.2.). Bu tipin diğer yüzlerinde ise Pyramos başı, Athena büstü, Sphinks, keçi ve Aphrodite tipleri yer alır. Yine, bu tiplerde de diğer yüzde yer alan tipler, ya Medusa'nın mithosu, ya da kentle özdeşleşmiş tasvirlerden oluşmaktadır. Soloi kentine ait M.Ö. 2 - 1.Yy. tarihlenen sikkelerde ise, baş tasviri aigis üzerinde yer alır (Tip 1.2.2.). Aigis, Zeus'u büyüten keçi Amaltheia'nın derisidir. Zeus tarafından Athena'ya verilen ve daha sonra tanrıçanın tasvirlerinde kalkan ve giysi (zırh) olarak, üzerinde Gorgon Medusa başıyla karşımıza çıkan bir savunma teçhizatıdır. Dolayısıyla, tip Athena ile ilişkilidir.

İkincil tiplerin birincisinde, kalkan üzerindeki kabartma tasvirleri yer alır. Bu tiplerde detaylar belirsizdir. Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkede diz çökmüş, okçu Amazaon'un ve Holmoi kentine ait M.Ö. 4.Yy. sikkesi üzerindeki ayakta duran Athena'nın kalkanı üzerindeki tasvirleri, canavarın korkunç görüntüsünden faydalanarak, düşmanı caydırmak için kullanılmıştır.

İkincil tiplerin ikincisinde ise, Aigeai kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi Galba sikkesinde yer alan Perseus büstü, Medusa başını bir başlık gibi giymiş olarak tasvir edilmiştir. Buna göre, yüzü yukarıya dönmüş Medusa'nın başını, muhtemelen kuzgun gagalamaktadır. Bu tipin arka yüzünde ise, aigis giymiş Athena büstü yer alır. Bu tip doğrudan, Perseus'un canavarın başını kesmesi ve bun da Athena'nın oynadığı rolle ilişkilidir. Bu tip, aynı zamanda Gorgon Medusa'nın bölge sikkelerinde kendisini öldüren kahramanla birlikte ilk tasviridir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Perseus)

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Medusa başı ayakta duran, çıplak Perseus'un elindedir. Detaylar belirsizdir. Perseus'un bu tasvirleri, bölgede Roma İmparatorluk Dönemi'nin sonlarında Tarsos kentinde Maximinus (M.S. 235 - 238) döneminde ortaya çıkar ve I. Valerianus (M.S. 253 – 260) dönemine kadar, değişik alt tip ve çeşitlemeleriyle Tarsos, Aigeia, Anemurion, Koropissos kentlerinde görülür. Bu

tasvirlerde Tarsos ve Anemurion kentleri öne çıkar (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Perseus).

Gorgon Medusa tasvirlerinin bölgedeki ikonografik gelişimi incelendiğinde, birinci alt tipteki baş tasvirleri iki farklı şekilde karşımıza çıkar. Birincisi, başında kıvrılmış yılan bulunan, açık ağzı, dışarı çıkmış dili ve iri köpek dişleriyle korkunç görünümlü Medusa'dır. Bu tip yalnızca bir sikkede görülür. Diğer sanat eserlerinde erken dönemlerde görülen bu tip, M.Ö. 5. Yy.'dan sonra yerini dalgalı saçından yılanlar çıkan, güzel ama soğuk yüz ifadeli Medusa'ya bırakmıştır ki; bu tip çok daha yaygındır.

Bu sikke tiplerinden anlaşıldığı kadarıyla, diğer sanat eserlerinde M.Ö. 5. Yy.'da terk edilen Medusa'nın birinci tasvir şekli, bölge sikkelerinde M.Ö. 4.Yy.'da da kendine yer bulabilmektedir. Yine, M.Ö. 4.Yy.'dan itibaren görülmeye başlayan ikinci tasvir şekli ise; ikinci alt tipte yer alan aigis üzerinde kabartma tasvirlerinde de M.Ö. 2 -1. Yy.'a kadar görülür. İkincil tiplerin ikincisinde yer alan, Perseus büstünün başındaki Medusa başı da aynı ikonografik özellikleri taşımaktadır. İkincil tiplerin birinci ve üçüncü tiplerinde ise detaylar belirsizdir.

Sonuç olarak, Gorgon Medusa tasvirli sikkeler hem Kilikia Pedias hem de Kilikia Trakheia'da denize kıyısı olan kentlerde görülmektedir. Tasvirlerin hemen hepsi Perseus'un başını kestiği mithos ile ilişkilidir. Roma İmparatorluk Dönemi öncesine ait tasvirler, genellikle bu mithosta önemli bir rol oynamış Athena ile ilişkili olarak, onun kültünün yaygın olduğu kentlerde görülürken; Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait tasvirleri ise Perseus'la ilişkilidir ve tipler ise daha çok kahramanın kültünün görüldüğü başta Tarsos olmak üzere, Aigeai ve Anemurion gibi kentlerde yoğunlaşır.

2.1.2.2. Marsyas

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Marsyas[35], eski Yunan mitolojisinde önceleri bir satyros'ken (veya silenos) Apollon tarafından nehire çevrilmiş daimon'dur. Marsyas Hyagnis ile Olympos'un (veya bazen Oiagros) oğludur. Kökeni, genellikle Phrygia olarak kabul edilir. Aulos'un (ikili flüt) mucidi kabul edildiği için, Kybele'nin maiyeti arasında yer verilir. Atina'da ise, aulos'u keşfedenin Athena olduğu kabul edilir[36]. Marsyas, icat ettiği bu flütle Apollon'a meydan okumuş ve neticede yenilerek, tanrı tarafından çam ağacına asılmış, derisi yüzülmüş ve sonra da nehire çevrilmiştir. Marsyas'ın cezanlandırılma sahnesi Hellenistik Dönem sanat eselerinde yaygın olarak kullanılmıştır[37].

Antik Çağ'da Roma Forumu'nda omzunda şarap tulumu taşıyan bir Marsyas heykeli yer almaktaydı. M.Ö. yak. 300 yıllarına tarihlenen bu eser, muhtemelen Roma'daki ilk Marsyas heykelidir. Roma Cumhuriyet ve İmparatorluk dönemlerinde kuzey Afrika ve doğu eyaletlerinin sanat eserlerinde ve sikkelerinde yer alan Marsyas tiplerinin kaynağı bu heykeldir[38].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Marsyas tasvirleri, iki ana tipi ile Roma İmparatorluk Dönemi'nde arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 71).

Birinci ana tipte görülen şarap tulumu taşıyan, çıplak Maryas tasvirleri, Ninika – Klaudiopolis ve Mallos kentlerinde Commodus döneminden, Traianus Decius dönemine kadar varlığını sürüdür.

---

[35] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. P. J. M. Schertz, **Seer or Victim? The figure of Marsyas in Roman Art, Religion, and Politics,** Faculty of the Graduate School, University of Southern California Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.; P. B. Rawson, **The Myth of Marsyas in the Roman Visial Art: An Iconographic Study, BAR Internetional Series** 347, Oxford, 1987.; J. P. Small, **Cacus and Marsyas in Etrusco – Roman Legend,** Princeton, Princeton University, 1982.

[36] Buna göre, tanrıça, flütü çalarken yanaklarının şişmesinden dolayı, Hera ve Aphrodite kendisi ile dalga geçmiş, Athena'da Phrygia'ya giderek, aulos'u bir ırmağa atmış ve onu bulup alacak olanı en korkunç cezalarla cezalandıracağı tehdidini savurmuştu. Bkz. Grimal, **a.g.e.**, s.473.

[37] Grimal, **a.e.**, s.474.

[38] Schertz, **a.g.e.**, s. 13-4.

İkinci ana tipte yer alan çam ağacına asılmış, çıplak Marsyas tipi ise, Tarsos kentinde Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Şarap tulumu taşıyan, çıplak Marsyas:

Tip 1.1. A.y.: ¾ profilden sola. Başlık ve sandalet giymiş. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle, omzunda taşıdığı şarap tulumunu tutuyor; sağ elini dirsekten kırıp, omuz seviyesinde yukarıya kaldırmış.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 607.

Tip 1.2. A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Başlık ve sandalet giymiş. Göğüs seviyesine kaldırdığı sol eliyle, omzunda taşıdığı şarap tulumunu tutuyor; sağ elini, dirsekten kırıp, omuz seviyesinde yukarıya kaldırmış.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 613.

2. **SNG v. Aulock,** 5773.

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 794.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 623.

Res. 772

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/gordian_III/_mallus_SNGRighetti_1592.jpg, 12.04.2013.

2. Bkz. **Ziegler Kilikiens,** 913.

Res. 773

Tip 1.3. Marsyas Heykeli; imparator tarafından Kent Tanrıçası'na sunuluyor;

Tip 1.3.1. Tarsos, Severus Alexander, A.y., Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası, Kent Tanrıçası Tip 3.5.1.

Tip 1.3.2. Tarsos, Traianus Decius, A.y., Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası, Kent Tanrıçası Tip 3.5.2.

Tip 2. Çam ağacına asılmış, çıplak Marsyas: Apollon'la Marsyas'ın Müzik Yarışması:

Tarsos, Maximinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Apollon'la Marsyas'ın Müzik Yarışması.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.
III.Gordianus (M.S. 238 - 244)	Tip 1.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.3.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.
Kilikia Trakheia	
Ninika - Klaudiopolis	

Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.

Tab. 71. Marsyas tip cetveli[39].

Değerlendirme:

Ninika – Klaudiopolis ve Mallos kentlerinde görülen birinci ana tipteki şarap tulumu taşıyan, çıplak Marsyas tasviri, ikonografik olarak; Apollon ile girdiği müzik yarışmasını kaybetmesi üzerine, tanrı tarafından derisinin yüzülmesi ve tulum yapılmasıyla ilişkilidir (Tip 1.1-3.). Bu tipin Antik Çağ'da en bilinen heykeli Roma Forumu'nda yer almaktaydı ve zamanla Roma halkının özgürlüğünün bir simgesi haline gelmişti. Bu bağlamda, bu tipin birer Roma kolonisi olan Ninika – Klaudiopolis ve Mallos kentlerinde görülmesi, Roma ile eşit yurttaşlık haklarını simgelemektedir. Nitekim, üçüncü alt tipte Mallos kentine ait Severus Alexander ve Traianus Decius dönemine ait sikkelerde yer alan sahnede; kentin ktistesi Amphilokhos tarafından taçlandırılan imparatorlar ellerindeki Marsyas heykelini Kent Tanrıçası'na sunmaktadırlar (Tip 1.3.). Bu sahneler ilgili imparatorların, Mallos kentinin halkına Roma ile eşit yurttaşlık hakkını verdiğini / onayladığını göstermektedir.

Tarsos kentinde Maximinus dönemine ait sikkede görülen ikinci ana tipte ise, sahne tamamıyla Apollon ile Marsyas'ın müzik yarışmasıyla ilgilidir. Buna göre sahnede Apollon, Midas (veya Mousa) ve çam ağacına asılmış Marsyas tasvir edilmiştir. Muhtemelen, Tarsos'daki güçlü Apollon kültüyle ilişkili olan bu tip, bu dönemde kentte var olması muhtemel "grup heykelden" esinlenmiş olabilir. Nitekim, önceki yıllarda Tarsos kentinde bulunmuş olan ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde korunan bir Marsyas heykeli, ikonografik olarak, sikke üzerindeki tiple benzerlikler göstermektedir. Yine, Marsyas'ın çam ağacına asılmış tasvirlerinin Antik Çağ sanatında, mithosla ilişkili olarak, hep grup olarak tasvir edilmesi de böyle bir ihtimali güçlendirmektedir.

[39] Tip 1. Şarap tulumu taşıyan, çıplak Marsyas.; Tip 2.Çam ağacına asılmış, çıplak Marsyas.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde Marsyas tasvirleri, hem inanç hem de siyasetle ilişkili olarak sikkeler üzerinde yer almıştır.

2.1.2.3. Satyros - Silenos

Kimlikleri, karakterleri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Satyroslar ve Silenoslar[40], eski Yunan mitolojisinde doğayı simgeleyen daimonlardır. Dionysos'un maiyetindedirler[41].

Yunan sanatının erken dönem vazo resimlerinde Dionysos ile birlikte resimlenmişlerdir. Ayrıca, M.Ö. 6. Yy.'ın sonlarından itibaren de, satyrosların oyunlarını konu alan sahneler de tasvir edilmeye başlamıştır[42].

Sanat eserlerinde görülen tiplerinde, yassı burunlu ve muzip bakışlı Satyroslar'ın; alt kısmı keçi görünümünde olan kıllı vücutları, uzun kuyrukları ve hep belirgin erkeklik organları vardır. Çoğu zaman, Nympheler ve Mainadlarla bir arada bulunurlar; oynamak, dans etmek ve edepsiz eğlentilere katılmaktan hoşlanırlardı. Dionysos'a ait olan bazı belirteçler: örneğin sarmaşık, flüt ve thrysos bunlarda da görülürdü. Silenos ise, Dionysos'un gece gündüz sarhoş dolaşan kel kafalı şişko lalasıdır[43].

Erken dönemlerdeki tasvirlerinde görülen hayvansı yapı, sonraki dönemlerde insan anatomisine daha da yaklaşmıştır. Bu bağlamda, yüzde ortaya çıkan insani bir çehre ile birlikte, toynakların yerini ayaklar almıştır.

Tanrılara yoldaşlık eden Satyroslar, efsanelerde çok nadiren önemli bir rol oynarlar[44].

---

[40] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. E. Simon, "Silenoi", **LIMC** VIII, 1997, s.1108 – 1133. ; G. Hedreen, **a.g.e.**, **b.a.** ; S. Çokay Kepçe, "Satyros ve Silenos İkonografisi Üzerine Gözlemler", **Navi Salvia 2008, Satyros,** Sina Kabaağaç'ı Anma Toplantısı, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, s. 88- 108.

[41] Grimal, **a.g.e.**, s. 726-7.

[42] İnci Delemen, "Yunan Vazo Resimlerinde Satyros Oyunları", **Navi Salvia 2008, Satyros,** Sina Kabaağaç'ı Anma Toplantısı, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, s. 108 vd.

[43] Agizza, **a.g.e.**, s. 114.

[44] Grimal, **a.g.e.**, s. 734.

Silenos Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Silenos'un iki ana tipi görülür (Tab. 72). Birinci ana tipte yer alan Silenos başı, Nagidos kentine ait M.Ö. yak. 400 – 380 tarihli sikkenin ön yüzünde görülür; arka yüzde ise Dionysos başı vardır.

İkinci ana tipte ise, biga süren Dionysos'un yanında dans eden veya panterlerin dizginlerini çeken tipleriyle, Seleukeia ve Ninika – Klaudiopolis, Anazarbos ve Epiphaneia kentlerine ait sikkelerde, Septimius Severus döneminden Trebonianus Gallus dönemine kadar, arka yüz tasvirleri olarak sikkeler üzerinde yer alır.

Tip 1. Silenos başı:

Ö.y.: Profilden sağa. Sakallı ve uzun, sivri kulaklı.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 - 380

A.y.: Dionysos başı; profilden sağa.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 4-5.

Res. 774

Tip 2. Silenos, biga süren Dionysos'un yanında:

Tip 2.1. Panterlerin üzerinde dans ediyor:

A.y.: Panterlerin çektiği bigada oturan, yarı giyimli Dionysos, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sol eli yukarıda, thyrsos tutuyor, ileriye uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor. Panterlerin üstünde, dans eden Silenos, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus ve Iulia Domna (M.S. 193-211)

Ö.y.: Septimius Severus ve Iulia Domna büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 739.

Caracalla (M.S. 198-217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 747.

Res. 775

Tip 2.2. Biganın dizginlerini çekiyor:

Tip 2.2.1. Profilden sağa:

A.y.: Ayakta duran, panterlerin çektiği bigayı süren, yarı giyimli Dionysos, ¾ profilden sağa, baş profilden sağa. Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sağ eli yukarıda, thyrsos tutuyor, ileriye uzattığı sol eliyle içinden şarap akan tulum tutuyor Panterlerin önünde, dizi üzerindeki Silenos, cepheden; başını geriye çevirmiş, şarap damlalarını yakalamaya çalışıyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus ve Iulia Domna (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus ve Iulia Domna büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 738.

2. **SNG v. Aulock** 5826.

Caracalla (M.S. 198-217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5830.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 746.

3. **SNG France 2,** 986 var.

Res. 776

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 775.

Res. 777

Tip 2.2.2. Profilden sola:

A.y.: Panterlerin çektiği bigada oturan, yarı giyimli Dionysos, ¾ profilden sola. Bel kısmından altı giysili, üstü çıplak. Sol eli yukarıda, thyrsos tutuyor; ileriye uzattığı sağ elinde kantharos tutuyor. Solda, panterlerin dizginlerini çeken, çıplak Silenos, profilden sola.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 787.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 614.

3. **SNG Levante Suppl.,** 164.

Res. 778

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5491.

Epiphaneia

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2404.

Res. 779

Satyros Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Satyros tasvirleri bir ana tip ve bir ikincil tip olarak sikkeler üzerinde yer alır (Tab. 73).

Ana tipte Dionysos'la birlikte, ayakta duran, çıplak Satyros tasvirleri, Tarsos kentine ait, Geta ve Herennia Etruscilla tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Satyros, ikincil tipinde ise, baş tasviri ile Soloi kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkenin ön yüzündeki ok atan, Amazon'un yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amazonlar).

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Satyros; sarhoş Dionysos'la birlikte:

Tip 1.1. A.y.: Ayakta duran, çıplak Satyros cepheden, baş profilden sola. Sol omzunda pedum (lagobolon) ve çaprazında thyrsos tutuyor; yanındaki Dionysos'u sağ omzuyla destekliyor. Dionysos, cepheden, baş profilden sağa. Sol omzundan sarkıp, diz üstünden aşağısını örten giysili; üst kısmı çıplak. Sağ eli, başının

üzerinde, sol eliyle sağındaki Satyros'un sağ omzuna dayanmış. Sol boşlukta, arka ayakları üzerine çökmüş panter, profilden sola, baş geriye. Sol boşlukta yıldız.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198-209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1072.

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer sahne; thyrsos, panter ve yıldız yok.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla büstü; omzunun arkasında hilal.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1776.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1170.

Res. 780

Tip Cetveli (Silenos):

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Severus Alexander (M.S. 222 - 235)	Tip 2.2.2.
Epiphaneia	
Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)	Tip 2.2.2.
Kilikia Trakheia	
Nagidos	
M.Ö. yak. 400 – 380	Tip 1.
Ninika - Klaudiopolis	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.
Seleukeia	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.1.
Septimius Severus ve Iulia Domna (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1-2.

III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.1.2.

Tab. 72. Silenos tip cetveli[45].

Tip Cetveli (Satyros):

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.1.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.2.

Tab. 73. Satyros tip cetveli[46].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde Silenos tasvirlerinin birinci ana tipinde yer alan baş tasviri Nagidos kentinde M.Ö. yak. 400 – 380 tarihli sikkede görülür. Diğer yüzde yer alan Dionysos tasviri, tipin doğrudan tanrının kültüyle ilişkili olduğunu göstermektedir (Tip 1).

İkinci ana tipte yer alan Dionysos'un arabasının üzerinde dans eden veya panterlerin dizginlerini çeken Silenos tasvirleri Septimius Severus döneminden Trebonianus Gallus dönemine kadar sikkeler üzerinde yer alır. Yine sahne, doğrudan Dionysos'la ilişkili olduğu için, bu tipler tanrının kültü ile ilişkilidir (Tip 2.1-2).

Kilikia Bölgesi'ndeki Satyros tasvirleri ise ilk olarak ok atan, Amazon'un yanında ikincil tip şeklinde küçük boyutlu baş tasviri ile ortaya çıkar. Soloi kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkenin ön yüzünde yer alır; arka yüzde ise üzüm salkımı tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amazonlar). Satyros'un bu tipi de, Dionysos kültü ile ilişkilidir.

Satyros'un sarhoş Dionysos'la birlikte tasvir edildiği ana tip ise, Tarsos kentinde Geta ve Herennia Etruscilla tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır. Bu tip de, doğrudan Dionysos kültü ile ilişkilidir (1.1-2.).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde yer alan Satyros ve Silenos tasvirleri Nagidos, Seleukeia, Ninika – Klaudiopolis, Soloi, Anazarbos ve Epiphaneia ve

[45] Tip 1. Silenos başı.; Tip 2. Silenos, biga süren Dionysos'un yanında.
[46] Tip 1. Ayakta duran,çıplak Satyros; sarhoş Dionysos'un yanında.

Tarsos gibi kentlerde, bağcılık ve şarapçılıkla ilgili olarak gelişmiş olan Dionysos kültü çerçevesinde sikkeler üzerinde yer alırlar.

2.1.2.4. Skylla

Kimliği, karakteri, belirteçleri ve anatomik özellikleri:

Skylla, eski Yunan mitolojisinde deniz canavarıdır. Odysseia'da Skylla'dan, Krataeis adında bir tanrıçanın kızı olarak bahsedilir[47]. Babası ise, Antik yazınlarda, Gaia ve Pontos'un çocukları olan "Deniz İhtiyarları"ndan (Halioi Gerontes) Phorkys[48] veya Trienos'tur. Başka bazı secerelerde ise, Phorbas'la Hekate'nin veya Phorkys'le Hekate'nin kızı olarak geçer. Mitolojik canavarların çoğunda olduğu gibi, Typhon'la Ekhidna'nın veya Lamia'nın kızı olarak kabul edildiği de olur[49].

Homeros onu, deniz canavarlarının en korkunçlarından biri olarak tanımlar[50]. Skylla efsaneye göre, Messina boğazında (İtalya kıyısında) pusuda bekleyen bir deniz canavarıdır. Vücudunun alt kısmı çepeçevre köpeklerden, erişebildikleri yerden geçen her şeyi parçalayıp yiyen altı yırtıcı hayvandan oluşan bu canavarın, gövdesinin üst kısmı ise bir kadındır[51]. Odysseia'da, Odysseus'un gemisi bu canavarın saklandığı mağaranın önünden geçerken, köpekler saldırarak, kahramanın altı yoldaşını (Stesios, Ormenios, Ankhimos, Ornytos, Sinopos ve Amphinomos) parçalayıp yediğinden bahsedilir[52].

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Skylla tasvirleri yalnız bir ana tiple Tarsos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinin arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 74).

---

[47] Homeros, **Odysseia**, XII, 126.
[48] Agizza, **a.g.e.**, s. 137.
[49] Grimal, **a.g.e.**, s. 942-3.
[50] Homeros, **Odysseia**, XII, 85 vd.
[51] Grimal, a.g.e., s. 743.
[52] Homeros, **Odysseia**, XII, 243 vd.

Caracalla dönemine ait birinci alt tipte, ayakta duran Skylla, trident tutar şekilde, nymphaionun üzerinde tasvir edilmiştir. III. Gordianus dönemi ait ikinci alt tipte ise, birinci alt tipteki ikonografisinde olan Skylla, yalnız tasvir edilmiştir.

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Skylla:

Tip 1.1. Nypmphaion üzerinde, trident tutuyor:

A.y.: Cepheden. Belden aşağısı, dört köpek başı ve iki uzun yunus kuyruğundan oluşuyor. Beline bitişik sol elinde trident tutuyor. Sağ elini yana açıp, göğüs seviyesinde ileriye uzatmış. Nymphaion, yanlarda düz çatılı iki aedikula, ortada kemer çatılı daha büyük nişten oluşmakta. Ortadaki kemerin üzerinde, Skylla; aedikulaların üzerinde, antithetik quadriga ve onlara yol gösteren figürler yer almakta.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1045.

Res. 781

Tip 1.2. Trident tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Gövdesinin alt kısmı dört köpek başı ve iki uzun yunus kuyruğu ile sonlanıyor. Aşağı uzatıp, beline koyduğu sol elinde trident tutuyor; sağ elini yana açıp, göğüs seviyesinde ileriye uzatmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238-244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1125.

Res. 782

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.

Tab. 74. Skylla tip cetveli[53].

Değerlendirme:

Skylla, birinci alt tipte, bilinen ikonografisi ile bir nymphaion üzerinde, elinde tridentle tasvir edilmiştir (Tip 1.1.). Esas olarak bir nymphe olan canavarın, nymphaion üzerinde tasvir edilmesi oldukça doğal bir durumdur. III. Gordianus dönemine ait ikinci alt tipte ise Skylla, yalnız tasvir edilmiştir (Tip 1.2.). Birinci alt tipteki Skylla ile aynı ikonografide olan bu tasvir, muhtemelen Tarsos kentinde bu dönemde var olan anıtsal nymphaion yapısının üstündeki Skylla'yı temsil ediyor olmalıdır.

Sonuç olarak, Tarsos kentinde sikkelerinde yer alan Skylla tasvirlerinin kökeni, muhtemelen kentteki anıtsal nitelikteki nymphaion'dan ve onun üstünde yer alan Skylla heykelidir. Herhangi bir kültle ilişkisi yoktur.

Ancak, Tarsos kenti doğrudan bir liman kenti olmamasına karşın, Antik Çağ'da güneyinde, Akdeniz kıyısındaki bir lagünde (Tuzla) donanması bulunmaktaydı. Bundan dolayı, kentin denizcilikle, özellikle askeri açıdan bağlantıları tüm Antik Çağ boyunca devam etmiştir. Skylla tipinin de bu bağlantı çerçevesinde kentte biliniyor olması muhtemeldir.

[53] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Skylla.

2.1.2.5. Sphinks

Kimliği, karakteri, belirteçleri, anatomik özellikleri:

Sphinks, eski Yunan mitolojisinde kadın yüzlü ve göğüslü, aslan ayaklı ve kuyruklu, kartal kanatlı dişi canavardır[54]. Hesiodos'un Theogonia'sına göre Sphinks (Phiks olarak geçer), Ekhidna ve Orthos'dan doğmadır[55]. Ancak, bazen Ekhidna ve Typhon'un kızı olarak da geçer[56].

Sphinks Oidipus efsanesinde Thebai'de yaşayan, etrafa korku salan bir canavar olarak anlatılır. Sorduğu bilmeceleri cevaplayamayanları parçalayıp yemektedir. Oidipus Thebai'ye varınca onun sorduğu soruları bilir, o da kendisini kayalıklardan aşağı atarak ölür[57].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Sphinks tasvirleri, arka ayakları üzerinde oturur şekilde, hem ana tiplerle (Tab. 75) hem de ikincil tiplerle görülür.

Ana tip, basım yeri bilinmeyen (Nagidos veya Aphrodisias) kente ait M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. Ön yüzlerde ise Gorgon Medusa ve Hermes başı tasvir edilmiştir. Sphinks, birinci alt tipte yalnız tasvir edilmişken, ikincisinde üzerinde Aphrodite oturmaktadır.

İkincil tipler ise, iki farklı tasvirle Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür. Birinci tipte, Flavioupolis kentine ait Maximus tasvirli sikkenin arka yüzünde, Athena büstünün miğferi üzerinde oturur şekilde tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena). İkinci tipte ise, Tarsos kentine ait Hadrianus Dönemi veya daha geç ve Antoninus Pius dönemlerine ait sikkelerin arka yüzlerinde Kent Tanrıçası'nın tahtının yan kenarlarında kabartma olarak görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

---

[54] Grimal, **a.g.e.**, s. 747.
[55] Hesiodos, **Theogonia.**, 326.
[56] Agizza, **a.g.e.**, s. 279.
[57] Grimal, **a.y.**

Tip 1. Oturan Sphinks:

Tip 1.1. A.y.: Profilden sola. Arka ayakları üzerine oturmuş. Kalathos giymiş. Ucu sola kıvrımlı kanatları, açık.

Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Gorgon Medusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 250.

2. Traité II, 2, 1519 (Nagidos).

Res. 783

Tip 1.2. Üzerinde giyimli Aphrodite oturuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Sphinks'in üzerine yan oturmuş. Sol kolunu Sphinks'in kanadının üzerine koymuş; sağ elini yukarıya kaldırmış, ağzına çiçek tutuyor. Sphinks, profilden sola. Başlık giymiş; kanatları açık.

Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Hermes başı; petasos giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 255.

2. Traité II, 2, 1520 (Nagidos).

Res. 784

Tip Cetveli:

Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Nagidos veya Aphrodisias)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1-2.

Tab. 75. Sphinks tip cetveli[58].

[58] Tip 1. Oturan Sphinks.

Değerlendirme:

Birinci alt tipte yer alan Siphinks tasvirinin, diğer yüzünde Gorgon Medusa başı yer alır (Tip 1.1.). Yunan sanatından bilinen ikonografisinde tasvir esilmiş bu tipin kökeni veya hangi kültle ilişkili olduğu konusunda elimizde yeterli bilgi yoktur. Ancak, her iki yüzde yer alan tiplerin Yunan sanatında Athena'nın savunma teçhizatları olan aigis ve miğferi üzerinde sıkça karşımıza çıkması, tipin tanrıçayla ilişkili olabileceğini akla getirmektedir. Nitekim, ikincil tiplerden Flavioupolis kentinde Maximus dönemine ait sikkede Sphinks, Athena'nın miğferi üzerinde otururken tasvir edilmiştir. İkinci alt tipin ise Aphrodite ile ilişkili olduğu sahneden anlaşılmaktadır (Tip 1.2.).

Diğer ikincil tipte ise Sphinks, Kent Tanrıçası'nın tahtının üzerinde kabartma olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarsos kentine ait Hadrianus (veya daha geç) ve Antoninus Pius dönemi sikkelerinin arka ve ön yüzünde yer alan bu tasvirin, diğer yüzlerde yer alan tahtta oturan, asa ve Nike tutan Zeus tasvirlerinden dolayı, tanrıyla ilişkili olması muhtemeldir.

Sonuç olarak, eski Yunan mitografları tarafından Oidipus mithosu ile Hellenize edilmiş olan Sphinks, Mısır'da M.Ö. 3. Binyıl'dan bu yana ayakta olan Büyük Gize Sphinks'i (Kahire) ile bilinmektedir. Bu anıtsal heykel, muhtemelen, yapılmasından itibaren tüm Eski Çağ medeniyetlerini etkilemiş olmalıdır. Ancak, Kilikia Bölgesi'nde yer alan tasvirlerinin daha çok Yunan mitolojinde bilinen, "korkunç canavar" karakteriyle ilişkisi vardır.

2.2. Hayvan + Hayvan

2.2.1. Griffon

Kimliği, karakteri, anatomik özellikleri:

Griffonlar (Grypes), eski Yunan mitolojisinde aslan vücutlu, kartal gagalı, pençeli ve kanatlı yaratıklardır. Aiskhylos, bu yaratıkları "havlamaz, uzun gagalı, kanatlı köpekler" olarak tanımlar ve Zeus'un kutsal yaratıkları olduklarını söyler[59].

[59] Aiskhylos, **Promotheus**, 804.

Ancak, genellikle Apollon'a ait olduğu kabul edilen bu kuşlar, Hyperborealılar ülkesinde, Skythia çölünde, Arimaspeler'in saldırılarına karşı onun hazinelerini korumakla görevlidirler. Başka bazı yazarlar, Griffonlar'ın, Aithiopia'da veya Hindistan'da bulunduklarını söylerler. Griffonlar'ın, Dionysos'un maiyetinde yer aldıkları da görülür. Görevleri ise, tanrının iki kulplu büyük şarap kupasını (kantharos) korumaktır[60].

Sikke Tipleri

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Griffon tasvirleri, iki ana tiple Tarsos kentine ait M.Ö. 425 – 400 yılarına tarihlenen sikkelerde görülürler (Tab. 76). Ayrıca, tanrıça ve kişileştirmelerin yanında kutsal hayvan veya teçhizat ve eşyalarının üzerinde kabartma şeklinde ikincil tipler olarak görülürler.

Griffon ön gövdesinin yer aldığı birinci ana tip ve ayakta duran griffon tasvirlerinin yer aldığı ikinci ana tip, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihlenen sikkelerde görülürler.

İkincil tiplerinden birincisinde ise, Athena baş ve büst tiplerinde miğferinin üzerinde tasvir edilmiştir, Bu tip; Soloi kentine ait M.Ö. yak. 400 - 350 tarihli sikkelerde, Tarsos kentine ait Balakros dönemi sikkelerde, Holmoi kentine ait M.Ö. 4.Yy. sikkelerde ve belirsiz kente ait (Tarsos ?) M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkelerde, ön yüz tasviri olarak görülür. (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkinci ikincil tipte ise Griffon, Kent Tanrıçası'nın tahtının ayakları üzerinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Tarsos kentine ait Hadrianus dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır. (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

Üçüncü ikincil tipte ise, Tykhe ve Athena ile birlikte ayakta duran Nemesis'in önünde tekerleğe basarken tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Tanrılar, Tanrıçalar ve Kişileştirmeler, Nemesis). Bu tip, Tarsos kentine ait Maximinus dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır.

Dördüncü ikincil tipte ise Griffon, Dikaiosyne'nin yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler, Dikaiosyne). Bu tip ise, Aigeai kentine ait I.Valerianus dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır.

[60] Grimal, **a.g.e.**, s. 220.

Tip 1. Griffon ön gövdesi:

Ö.y.: Profilden sola. Uçları sola kıvrık kanatlı. Önünde yunus, profilden sağa.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Ayakta duran iki Pers kralı; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 59.

2. **SNG France 2,** 208.

Res. 785

Tip 2. Ayakta duran griffon.

A.y.: Profilden sola. Boynuzlu (?), uçları kıvrık kanatlı.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: At ön gövdesi.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=276, 17.12.2013.

Res. 786

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1.; Tip 2

Tab. 76. Griffon tip cetveli[61].

[61] Tip 1. Griffon ön gövdesi; Tip 2. Ayakta duran Griffon.

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan griffon, M.Ö. 5. Yy.'a ait bir dönem özelliği olarak birçok hayvan ve karışık yaratıkta olduğu gibi, yarım gövdeli olarak tasvir edilmiştir Tip 1). Bu tasvirler, genellikle kenti simgesi veya idari / askeri gücünü temsilen semboller olarak kullanılmıştır. Bu sikkenin arka yüzünde yer alan ayakta duran iki Pers kralı (belki de yerel kral) bu görüşü destekler niteliktedir. Bu bağlamda, birinci ana tipteki griffon tasvirinin kentin savunmasıyla ilgili bir askeri gücü temsil ediyor olması muhtemeldir.

İkinci ana tipte yer alan griffon tasviri ise, genel ikonografisi açısından birinci ana tiple benzer; ancak, başındaki boynuzla farklılık gösterir (Tip 2). Ön yüzde yer alan yarım gövdeli at tasviri her ne kadar da, birinci ana tipteki gibi kentin savunma gücünü temsil ediyor olması ihtimali bulunsa da, at ve griffon'un Apollon'la bağlantısı düşünüldüğünde, tasvirin tanrının kültüyle ilişkili olabileceğine akla getirmektedir. Ancak, bu tasvir dışında, görüşümüzü desteleyecek bilgilere sahip değiliz.

Griffon, ikincil tiplerinden birincisinde ise, Athena'nın baş ve büst tiplerinde, miğferinin üzerinde tasvir edilmiştir. M.Ö. 4. Yy.'da Soloi, Tarsos ve Holmoi kentlerinde görülen bu tipin, Athena'nın aigis üzerinde Gorgon Medusa, yine miğferi üzerinde Sphinks tasvirlerinde olduğu gibi, düşmanı korkutma amaçlı olarak kullandığı canavarlardan biri olduğu görülmektedir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkinci ikincil tipte ise, Kent Tanrıçası'nın tahtının ayakları üzerinde kabartma olarak tasvir edilmiştir.Tarsos kentine ait Hadrianus dönemi sikkenin arka yüzünde görülen bu tip, kentin griffonlar tarafından korunduğunu vurgulamak için kullanılmış olmalıdır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

Tarsos kentinde Maximinus döneminde görülen üçüncü ikincil tipte ise, griffon Tykhe ve Athena ile birlikte ayakta duran Nemesis'in önünde tekerleğe basarken tasvir edilmiştir. Bu tipte griffon, tanrısal öcün simgesi olan Nemesis'in kutsal hayvanı olarak tasvir edilmiştir.

Aigeia kentinde I.Valerianus döneminde görülen dördüncü ikincil tipte ise, griffon Dikaiosyne'nin ayakları altında tasvir edilmiştir. Bu tip de, aynı Nemesis'te olduğu gibi adaletin tesisinde, Dikaiosyne'nin kutsal hayvanı olarak tasvir edilmiştir.

Sonuç olarak, anatomisi vahşi doğanın yerde ve havada en güçlü hayvanları olan aslan ve kartal karışımından oluşan griffonlar, Kilikia sikkelerinde de Antik Çağ'da rol aldıkları mithoslardaki muhafız / koruyucu karakteriyle özdeş olarak tasvir edilmişlerdir.

2.2.2. Hippokampos

Kimliği, karakteri ve anatomik özellikleri:

Hippokampos, eski Yunan mitolojisinde deniz atıdır. Homeros onları, deniz üzerinde Poseidon'un arabasını çeken varlıklar olarak tanımlar[62]. Pausanias'a göre ise, gövdesinin altı balık veya deniz canavarı, üstü at şeklinde olan karışık yaratıktır[63].

Antik kaynaklardaki tanımlamalarda, kanattan bahsedilmemektedir. Ancak, sanat eserlerinde bu yaratık genellikle kanatlı olarak tasvir edilir. Bunun sebebi muhtemelen antik yazında bilinen yaratıkla, denizlerde yaşayan "hippocampus alatus" canlısı benzetirilerek, eş tutulması olmalıdır. Nitekim, bu deniz canlısının sırt yüzgeçleri tıpkı hippokampos tasvirlerindeki kanatlara benzemektedir. Zaten modern ismini de ondan almıştır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Hippokampos tasvirleri, iki ana tiple (Tab. 70) Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 - 400 tarhili sikkelerin ön yüzlerinde görülür.

Birinci ana tipte, Hippokampos'un ön gövdesi tasvir edilmişken; ikinci ana tipte, tam gövdeli olarak, üzerindeki Melkart'la birlikte tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Melkart). Birinci ana tipin arka yüzünde Nergal tasvir edilmişken, ikinci tipin arka yüzünde Deniz Tanrısı (?) tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Belirsiz Tanrılar, Deniz Tanrısı ?).

[62] Homeros, **Ilyada**, XIII, 24, 29.
[63] Pausanias, **Periegesis tes Hellados**, II, 1.

Tip 1. Hippokampos ön gövdesi:

Ö.y.: Profilden sağa. Ucu kıvrık kanatlı.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

A.y.: Ayakta duran Nergal; mızrak ve ok tutuyor.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5910.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 58.

3. **SNG France 2,** 204.

4. Mildenberg, Nergal, pl. 28, 2.

Res. 787

Tip 2. Dalgalar üzerinde Hippokampos; üzerinde Melkart:

Ö.y.: Profilden sağa. Melkart, dalgaların üstünde ilerleyen Hippokampos'a binmiş. Sol eli ileride, sağ eli geride.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

A.y.: Ayakta duran deniz tanrısı (?); Ayakta duran Pers kralı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 56.

2. **SNG v. Aulock,** 5908.

Res. 788

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1-2.

Tab. 77. Hippokampos tip cetveli[64].

Değerlendirme:

Tarsos kentinde Pers satraplarından önceki Syennesis Krallığı döneminin sonlarına tarihlenen bu tipler, muhtemelen krallığın deniz gücünü temsil ediyor olmalıdır[65] (Bkz. yuk.: Tanrılar, Melkart). Bu dönemde görülen, diğer tasvirlerin genelinde olduğu gibi, bu tiplerin kökeni de Doğu Akdeniz ve özellikle de Fenike'dir. Nitekim, Tarsos kentinin M.Ö. 5. Yy. sonlarına ait sikke tipleri üzerinde Yunan etkisi çok azdır. Zira, Peleponnesos savaşları yüzünden Akdeniz'deki üstünlüğü, yüzyılın ortasına göre oldukça zayıflamıştır. Diğer taraftan, Persler bu dönemde Akdeniz'de yeniden üstünlük sağlamak için girişimlerde bulunmaktadırlar.

Sonuç olarak, Tarsos kentine özgü bu tiplerin, dönem sikkelerinde sıkça başvurulan bir yöntem olan, hayvan veya karışık yaratıkların krallıkların, kentlerin ve askeri birimlerin simgesi olarak kullanılması geleneğine örnek teşkil etmektedir. Her ne kadar da, ikinci ana tip, Fenike donanmasını temsil ediyor olsa da, bu tasvirlerden anlaşıldığı kadarıyla, bu dönemde Tarsos (Syennesis Krallığı) donanmasının da Perslerin Akdeniz'deki askeri gücüne destek sağladığı görülmektedir.

2.2.3. Pegasos

Kimliği, karakteri ve anatomik özellikleri:

Pegasos, eski Yunan mitolojinde kanatlı attır. Hesiododos'a göre Poseidon ve Gorgon Medusa'nın oğludur ve canavarın Perseus tarafından kesilen başından akan kanlardan doğmuştur. Pegasos, doğar doğmaz Olympos'a uçmuş ve Zeus'un hizmeti-

[64] Tip 1. Hippokampos ön gövdesi; Tip 2. Dalgalar üzerinde Hippokampos; üzerinde Melkart.
[65] Nitekim, ikinci ana tip, Tyre kenti sikkelerinde de kullanılmıştır. E. Levante bu tipin, M.Ö. 411 yılında Aspendos'ta olan Fenike donanmasının giderlerinin Tissaphernes tarafından karşılanmasıyla ilişkili olabileceğini belirtir. Levante, **SNG Levante - Cilicia**, no. 56 .

ne girmiştir. Orada baş tanrıya şimşekleri ve yıldırımlarını getirmekle görevlendirilmiştir[66].

Pegasos, Perseus ve özellikle Bellerophontes mithoslarında önemli rol oynar. Nitekim Bellerophontes, Pegasos sayesinde Khimaira'yı öldürebilmiş ve Amazonlar'a karşı tek başına zafer kazanabilmiştir. Daha sonra takımyıldızına dönüştürülen Pegasos'un tüylerinden biri Tarsos yakınlarına düşmüş ve adını şehre vermiştir[67].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Pegasos tasvirleri, bölgenin erken sikke basan kentleri Kelenderis, Mallos ve Tarsos ve belirsiz kentlerin sikkelerinde, yarım gövdeli, tam gövdeli ana tipleri ve Bellerophontes ile birlikte tasvir edildiği üç ana tipiyle görülür (Tab. 78). M.Ö. yak. 450 – 400 tarihlerinde ortaya çıkan Pegasos tasvirleri, Tarsos kentine ait M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendiren bir tip dışında, Roma öncesine aittir.

Birinci ana tipte yer alan Pegasos ön gövdesi, Kelenderis, Mallos, Tarsos ve yine aynı kentler olması muhtemel, belirsiz kentlerde, M.Ö. yak. 450 – 400 ve M.Ö. 4. Yy.'da her iki yüzde görülür. Diğer yüz tasvirleri ise Athena, baykuş, Gorgon Medusa, keçi ve kuğudur.

İkinci ana tipte ise Pegasos, Bellerophontes'in Khimera'yı öldürmesi konulu mitolojik sahne tasvir edilmiştir. Bu tip, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400'e tarihlendirilen sikkenin ön yüzünde yer alır; arka yüzde ise Nergal tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi).

Üçüncü ana tipte yer alan tam gövdeli Pegasos tipleri ise, belirsiz kente ait (Kelenderis ?) M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkenin ve Tarsos kentine ait M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkenin arka yüzlerinde görülür. Diğer yüzlerde ise Athena ve Kent Tanrıçası başları yer alır.

Tip 1. Pegasos ön gövdesi:

[66] Hesiodos, **Theogonia**, 275 - 87.
[67] Grimal, **a.g.e.**, s. 614-5.

Tip 1.1. Profilden sola. Kanatları açık, yay şeklinde sağa kıvrılmış. Ön ayakları yukarıda.

Kelenderis

M.Ö. 450 - 400

A.y.: Diz çökmüş keçi; profilden sağa.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5636.

2. Bkz. **SNG France 2,** 97-101.

3. Traité II, 2, 1485.

Res. 789

M.Ö. 410 - 375

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 15.

2. Bkz. **SNG France 2,** 103-107.

Res. 790

M.Ö. 400 - 350

A.y.: Diz çökmüş keçi ön gövdesi.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=6184, 25.12.2013.

Res. 791

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400

A.y.: Ok atan Kral (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 57.

2. Bkz. Traité II, 2, 524.

Res. 792

Mallos

M.Ö. yak. 425 - 385.

A.y.: Kuğu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 146.

Bilinmiyor (Kelenderis veya Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Baykuş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 208.

Res. 793

Bilinmiyor (Kelenderis ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Gorgon Medusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 246; Bkz. 247, 251-2.

2. Traité II, 2, 1463-4 (Kelenderis).

Res. 794

Tip 1.2. Profilden sağa. Kanatları açık, yay şeklinde sağa kıvrılmış. Ön ayakları yukarıda.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 27-8.

2. Bkz. **SNG France 2,** 80-92, 94.

Res. 795

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Erkek başı; sakallı ve diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 232.

2. Traité II, 2, 737 (Syria / Babylon).

3. **SNG France 2,** 482.

4. **SNG v. Aulock,** 5425.

Res. 796

Tip 2. Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi:

Tarsos, M.Ö. yak. 425 – 400, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi.

Tip 3. Tam gövdeli Pegasos:

Tip 3.1. A.y.: Profilden sağa. Kanatları açık, ön ayakları yukarıda, arka ayakları aşağıda.

Bilinmiyor (Kelenderis ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena başı.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=1773, 15.10.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 253.

Res. 797

Tip 3.2. A.y.: Profilden sola. Kanatları açık, ön ayakları yukarıda, arka ayakları aşağıda.

Tarsos

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 917.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
M.Ö. yak. 425 - 385	Tip 1.1.
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1.: Tip 2.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 3.2.
Kilikia Trakheia	
Kelenderis	
M.Ö. yak. 450 - 400	Tip 1.1-2.
M.Ö. 410 – 375	Tip 1.1.
M.Ö. 400 – 350	Tip 1.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Tarsos ?)	
M.Ö. yak. 425 – 400 (?)	Tip 1.2.
Bilinmiyor (Kelenderis ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1-2.; Tip 3.1.
Bilinmiyor (Kelenderis veya Mallos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.
Bilinmiyor	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.

Tab. 78. Pegasos tip cetveli[68].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan Pegasos tasvirleri, diğer hayvan ve karışık yaratıklarda olduğu gibi, dönem özelliği olarak, yarım gövdeli tasvir edilmiştir (Tip 1). Bölgenin erken dönem sikke basan Tarsos, Mallos, Kelenderis ve belirsiz kentlerinde görülen bu tipler, Pegasos tasvirlerinin en erken tarihli örnekleridir.

[68] Tip 1. Pegasos ön gövdesi.; Tip 2. Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi; Tip 3. Tam gövdeli Pegasos.

Diğer yüzlerde genellikle görülen, başta Athena başı olmak üzere, Gorgon Medusa başı ve baykuş tasvirleri, tipin daha çok tanrıça ile ilişkisini ortaya koyar. Bu tiplerin en çok görüldüğü kent ise Kelenderis'tir.

İkinci ve üçüncü ana tiplerde görülen tam gövdeli Pegasos tasvirleri ise, ilk olarak Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 yıllarına tarihlendirilen sikkenin ön yüzünde, Bellerophontes'in Khimera'yı öldürmesi sahnesiyle ortaya çıkar (Tip 2). Bu tip, Antik yazında geçen, kentin Bellerophontes – Pegasos tarafından kurulması mithosu ile ilişkili olmalıdır. Bu tipin en dikkat çeken diğer bir yönü ise, ön yüzdeki bu konunun ve tasvir özelliklerinin Yunan sanatına özgü olması; arka yüzdeki konunun ve Nergal tasvirinin ise Mezopotamya – Fenike sanatına özgü olmasıdır. Bu tip, M.Ö. 5. Yy.'ın sonlarında Kilikia Bölgesi'nin hangi kütürlerin etkisi altında olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Üçüncü ana tipte yer alan tam gövdeli tasvirlerde ise, Pegasos kanatları açık olarak şaha kalkmış (veya uçar ?) şekilde, yalnız tasvir edilmiştir. Birinci alt tipte yer alan, belirsiz kente (Kelenderis ?) ait M.Ö. 4. Yy. tarihli tasvirin, yine ön yüzdeki Athena başından dolayı, tanrıça ile ilişkili olması muhtemeldir (Tip 3.1.). İkinci alt tipte yer alan, Tarsos kentine ait M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen tasvirin ise; Antik yazında geçen, Tarsos'un adını Pegasos'un bir tüyünden alması mithosu ile ilişkili olması muhtemeldir. Ön yüzde yer alan Kent Tanrıçası başı tasviri de bu görüşümüzü destekler niteliktedir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi sikkelerinde erken dönemde sikke basmaya başlayan Kelenderis, Mallos, Tarsos ve belirsiz kentlerde görülen Pegasos tasvirlerinden, birinci ana tipte ve üçüncü ana tipin birinci alt tipinde yer alanlar; kentlerin simgesi olarak, genellikle Athena ile ilişkilidir. İkinci anatip ve üçüncü ana tipin ikinci alt tipi ise Tarsos kentinin kuruluşunu ve / veya adını Bellerophontes ve Pegasos'tan almasıyla ilişkili olmalıdır.

3. HAYVANLAR VE BİTKİLER

3.1. Hayvanlar

3.1.1. Aslan

Aslanlar, vahşi hayvanların kralı olarak, tarih boyunca gücün ve azametin temsilcisi kabul edilmiş; bu yüzden bazen kendisi tanrı, bazen tanrı ve tanrıçaların kutsal hayvanı, bazen karışık yaratık ve bazen de bir devletin veya kentin simgesi olmuştur.

Nitekim, eski Mısır'da Güneş tanrısının, Anadolu'da Kybele'nin ve Sandan'ın, Roma'da Vulcan'ın kutsal hayvanı ve sembolü; eski Yunan'da Nemea Aslanı ve griffonlar gibi karışık yaratık ve Persler'de olduğu gibi, devletin krali simgesi olarak karşımıza çıkar.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde aslan tasvirleri, sembol olarak tasvir edildiği altı ana tip ve kutsal hayvan olarak tasvir edildiği ikincil tiplerle M.Ö. yak. 5. Yy'ın son çeyreğinden, Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar görülür (Tab. 79).

Birinci ana tipte yer alan boğaya saldıran aslan tasvirleri, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400, Mazaios, Balakros, Hadrianus, Caracalla, III. Gordianus ve Traianus Decius dönemlerinde; Myriandros kentine ait M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkelerin ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci ana tipte yer alan Herakles'in Nemea Aslanı'nı öldürmesi sahnesi ise, Mallos kentine ait M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli, Tarsos kentine M.Ö. yak. 370 ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan geyiğe saldıran aslan tasvirleri ise, yalnız Tarsos kentinde Mazaios dönemine ait sikkenin arka yüzünde görülür.

Dördüncü ana tipte yer alan yürüyen aslan tasvirleri ise, Myriandros kentinde Mazaios ve M.Ö. 4. Yy.; belirsiz kentlerde (Mallos ?) M.Ö. 4.Yy.; Tarsos kentinde

Caracalla ve Anemurion kentinde Maximinus dönemlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Beşinci ana tipte yer alan aslan başı tasvirleri ise, Mallos kentinde M.Ö 4. Yy. (?) ve belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.'da görülür.

Altıncı ana tipte yer alan aslan ön gövdesi tasviri ise, belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.'da görülür.

Yedinci ana tipte yer alan ileri hamle yapan aslan tasviri, Myriandros kentine ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkelerde görülür.

Sekizinci ana tipte aslan, üzerinde Athena (veya Kybele) ile tasvir edilmiştir. Bu tip, yalnız Tarsos kentine ait I.Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Aslan, kutsal hayvan veya sembol olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde ise, tahtta oturan Kybele'nin iki yanında tasvir edilmiştir. Bu tip, Eirenopolis kentine ait Gallienus ve Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, Tarsos kentinin tanrısı Sandan'ın tüm tasvirlerinde (M.Ö. 175/164 – Roma İmparatorluk Dönemi) boynuzlu - kanatlı ve boynuzlu olarak karşımıza çıkar (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sandan).

Tip 1. Boğaya saldıran aslan:

Tip 1.1. Ö.y.: Profilden sola; boğa profilden sağa. Aslan boğanın sırtında; ön ayaklarıyla boğanın gövdesini kavramış, sırtının arka kısmını ısırıyor. Boğanın ön gövdesi yere çökmüş, arka kısmı ayakta.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Başak; dikine dörtgen bordür içerisinde.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.acsearch.info/ext_image.html?id=116409, 13.08.2013

2. **SNG Levante – Cilicia,** 54.

3. **SNG v. Aulock,** 5907.

Res. 798

Tip 1.2. Ö.y.: Tip 1.1.'in benzeri.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Başak; dikine dörtgen bordür içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 55.

Tip 1.3. A.y.: Profilden sola, baş ¾ cepheden sola. Aslan boğanın sırtında; ön ayaklarıyla boğanın gövdesini kavramış, boynundan ısırıyor. Boğanın başı ¾ cepheden sola, sol ön ayağı dizden kırılmış yerde; sağ ön ayağı dizden kırılmış yukarıda; arka ayakları sağa ve sola uzanmış, yere çökmüş.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5960.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 100-6.
3. Traité II, 2, 696, 701.
4. **SNG Levante Suppl.,** 20.

Res. 799

Tip 1.4. Kuleli duvar üzerinde (Kilikia Kapıları):

Tip 1.4.1. A.y.: Profilden sola; boğa profilden sağa. Ön ayaklarıyla boğanın ön bacaklarını yandan kavramış, sırt kısmından ısırıyor. Boğa, dizleri üzerinde yere çökmüş. Kuleli duvar; her biri iki sıra mazgallı ve her bir mazgalda dörder kule.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 113-5.

2. Traité II, 2, 710-11,114.

3. **BMC Cilicia,** 48.

4. **SNG France 2,** 360.

Res. 800

Tip 1.4.2. A.y.: Tip 1.4.1.'in sahne tersi; üstte sopa.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323).

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 122.

2. Bkz. Traité II, 2, 712.

Tip 1.5. A.y.: Profilden sola. Aslan boğanın sırtında; ön ayaklarıyla boğanın gövdesini kavramış, boynundan ısırıyor. Boğa, dizleri üzerinde yere çökmüş.

Myriandros

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Tahtta oturan Pers kralı (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 183.

2. Newell, Myriandros, p.16, 2.

Res. 801

Tip 1.6. A.y.: Profilden sola. Aslan boğaya yandan saldırıyor. Arka yakaları üzerine kalkmış, ön ayaklarını boğanın boynuna koymuş, ısırıyor. Boğanın; sol ön yağı dizden kırılmış yerde, sağ ön yağı dizden kırılmış yukarıda, ön gövdesi yere çökmüş, arka kısmı ayakta.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 997.

2. **BMC Cilicia,** 149.

Res. 802

Tip 1.7. A.y.: Profilden sağa. Aslan boğanın sırtında; ön ayaklarıyla boğanın gövdesini kavramış, boynundan ısırıyor. Boğa, dizleri üzerinde yere çökmüş.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos taçlı ve giysili.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1060.

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1141.

2. **SNG France 2,** 1701.

Res. 803

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1161.

2. **SNG France 2,** 1764.

Tip 2. Nemea Aslanı, Herakles ile boğuşuyor:

Tip 2.1. A.y.: Diz çökmüş, çıplak, sakalsız Herakles, profilden sola. Sol diz yerde, sağ diz yukarıda; karşısında sol ayağı üzerine kalkarak, göğsüne doğru saldıran aslanı sağ ve sol eliyle boynundan kavramış, sıkıyor. Altta, soldan sağa yatay duran Herakles sopası.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333

Ö.y.: Herakles başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 154.

2. Bkz. Traité II, 2, 1412.

Res. 804

Tarsos

M.Ö. yak. 370.

Ö.y.: Hera veya Aphrodite başı; stephane giymiş, küpeli ve kolyeli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 63.

2. Traité II, 2, 1378.

Tip 2.2-3. Tarsos, III.Gordianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi.

Tip 3. Geyiğe saldıran aslan:

A.y.: Profilden sola, baş ¾ cepheden sola. Aslan geyiğin sırtında; ön ayaklarıyla geyiğin gövdesini kavramış, boynundan ısırıyor. Geyiğin; sol ön ayağı dizden kırılmış yerde, sağ ön ayağı dizden kırılmış yukarıda; arka ayakları sağa ve sola uzanmış, yere çökmüş.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5954.

2. Bkz. Traité II, 2, 676, 680, 683, 686.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 107-12.

Res. 805

Tip 4. Yürüyen aslan:

Tip 4.1. A.y.: Profilden sola.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 186-7.

2. **SNG v. Aulock,** 5462.

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Tahtta oturan Pers kralı (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 184.

2. Bkz. Newell, Myriandros, p.15,5.

3. Traité II, 2, 742.

Res. 806

Tip 4.2. A.y.: Profilden sola. Dalgalar üstünde.

Myriandros

Per Satraplıkları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 188.

2. **SNG v. Aulock,** 5463.

3. Traité II, 2, 747.

4. **SNG France 2,** 431.

Res. 807

Tip 4.3. A.y.: Profilden sola, hilal içerisinde. Üst boşlukta, yıldız.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 185.

2. Traité II, 2, 742.

3. **SNG France 2,** 433-4.

4. Newell, Myriandros, 14-5.

Res. 808

Tip 4.4. A.y.: Profilden sağa, hilal içerisinde.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 191.

Res. 809

Tip 4.5. A.y.: Profilden sola, baş cepheden. Üst boşlukta, güneş diski; kanatlı, kuyruklu, stilize ayaklı ve kollu.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 189-90.

2. Traité II, 2, 745.

Res. 810

Ö.y.: Ayakta duran, çıplak Apollon.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =7145, 23.07.2013.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 189 - 90 var.

Res. 811

Tip 4.6. A.y.: Profilden sola, üzerinde kanatları yarım açık kartal.

Bilinmiyor (Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Triptolemos başı; tahıl taneli çelenk giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 230.

2. Traité II, 2, 707 (Mazaios).

Res. 812

Tip 4.7. A.y.: Tip 4.6. ile benzer tip; kartalın önünde sopa.

Bilinmiyor (Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Triptolemos başı; tahıl taneli çelenk giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 231.

2. Traité II, 2, 708 (Mazaios).

Tip 4.8. A.y.: Profilden sağa.

Bilinmiyor (Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Kuğu; önünde başak.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.coinarchives.com/a/lotviewer.php?LotID=579157, 19.07.2013.

Res. 813

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/ uncertain/ hemiobol_3.jpg, 13.08.2013.

Res. 814

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1052.

2. **SNG France 2** 1516-7 var.

Res. 815

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 – 238))

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 120.

2. Bkz. **SNG France 2,** 711

Res. 816

Tip 5. Aslan başı:

Tip 5.1. A.y.: Profilden sağa.

Mallos

M.Ö. 4.Yy. (?)

Ö.y.: Astragalos.

Ref.: 1. Bkz. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/ cilicia/mallos /3hemitart.jpg, 13.07.2013.

Tip 5.2. A.y.: Cepheden.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Pan başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 241.

Res. 817

Tip 5.3. A.y.: Cepheden. Ağzında ok tutuyor.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Dionysos başı (?); defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 204-5.

Tip 6. Yarım gövdeli (gövde ön kısmı) aslan:

A.y.: Profilden sola.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Pers kralı; kanatlı aslanla boğuşuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 215.

Tip 7. İleri hamle yapan aslan:

A.y.: Profilden sağa. Arka ayakları yerde, ön ayakları yukarıda, ileri hamle yapıyor.

Myriandros

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Deniz Tanrısı (?); trident ve taç tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 181.

2. Bkz. Newell, Myriandros, 27.

Res. 818

Tip 8. Aslana binen, giyimli Athena (veya Kybele); Nike ve phiale tutuyor:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sağa ilerleyen aslan üzerine yan oturmuş. Miğferli ve peplos (veya uzun khiton) giymiş. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde phiale; yana açıp göğüs seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde Nike tutuyor. Nike, profilden sola; yukarıya kaldırdığı her iki eliyle tuttuğu çelenkle Athena'yı taçlandırıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1186.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 328 (Gallienus).

Res. 819

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
M.Ö. yak. 385 – 333	Tip 2.1.
M.Ö. 4. Yy. (?)	Tip 5.1.
Myriandros	
Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 4.1-5.
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.5.; Tip 4.1.; Tip 7.
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1-2.
Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 1.3.; Tip 1.4.1.; Tip 3.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.4.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.6.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.7.; Tip 4.8.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.7.; Tip 2.2-3.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.7.

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 8.
Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 4.8.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor	
M.Ö. 4. Yy.	Tip 4.8.; Tip 5.2-3.; Tip 6.
Bilinmiyor (Mallos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 4.6-8.

Tab. 79. Aslan tip cetveli[1].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen aslan tasvirleri, çok farklı kültlerle ilişkili olarak, farklı sahnelerde tasvir edilmiştir.

Birinci ana tipte yer alan boğaya saldıran aslan tasvirleri, Tarsos kentinde M.Ö. yak. 425 – 400, Mazaios, Balakros, Hadrianus, Caracalla, III. Gordianus ve Traianus Decius döneminde ve Myriandros kentinde M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkelerin ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 1.1-7). Bu tiplerde aslan boğanın üzerinde, onu ısırırken tasvirle dilmiştir. Bazen sahne, kuleli sur duvarları üzerinde de tasvir edilmiştir. Bu sahnedeki mimari yapını Kilikia Kapıları olduğu, genellikle kabul gören bir görüştür. Bu tasvirin neyi temsil ettiği konusunda araştırmacılar arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Buna göre, sahnedeki aslanın Zerdüştilik dininde kötülüğün simgesi Angra Mainyu, Ahriman veya Mithra olduğunu ileri sürenler ağırlıktadır. Aynı ikonografideki üçüncü ana tipte ise aslan geyiğe saldırmaktadır. Bu tip de, birinci ana tipteki tasvirlerin genelinde olduğu gibi Tarsos kentine ait Mazaios dönemi sikkesinde arka yüzünde görülür (Tip 3).

Birinci ve üçüncü ana tipteki bu tasvirlerin, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli örnekler dışında, daha çok Mazaios dönemi tipleri olduğunu görmekteyiz. Bu tasvirlerin Tarsos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde de görülmesi, Mithra ile ilişkili olabileceğini göstermektedir.

[1] Tip 1. Boğaya saldıran aslan.; Tip 2. Nemea Aslanı Herakles'le boğuşuyor.; Tip 3. Geyiğe saldıran aslan Tip 4. Yürüyen aslan.; Tip 5. Aslan başı.; Tip 6. Yarım gövdeli aslan.; Tip 7. İleri hamle yapan aslan.; Tip 8. Aslana binen, giyimli Athena (veya Kybele); Nike ve phiale tutuyor.

İkinci ana tipte yer alan Herakles ve Nemea Aslan'ı boğuşması tasvirleri ise, Mallos kentine ait M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli, Tarsos kentine M.Ö. yak 370 ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Bu tipte tasvir edilmiş olan sahne, kahraman'ın tüm Antik Çağ boyunca tasvirleri en çok yapılmış on iki (dodekathlos) büyük işinden biridir. Tip, Herakles'in Tarsos kentinin kurucularından biri olarak kabul edilmesiyle ilişkilidir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Herakles'in İşleri, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi).

Dördüncü ana tipte yer alan yürüyen aslan tasvirleri ise, Myriandros kentinde Mazaios ve M.Ö. 4. Yy., belirsiz kentlerde (Mallos ?) M.Ö. 4.Yy., Tarsos kentinde Caracalla ve Anemurion kentinde Maximinus dönemlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür. Aslan tasvirlerinin altında ve üstünde yer alan, Ay ve Ay yıldız tasvirleri, tipin erken dönemler içim Mithra, Roma İmparatorluk Dönemi için ise Mithras'la ilişkili olabileceğini göstermektedir. Dolayısıyla bu tip, bölgede M.Ö. 4. Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi'nin sonuna kadar Pers etkilerini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Beşinci ana tipte yer alan aslan başları ise, Mallos kentinde M.Ö 4. Yy. (?) ve belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.'da görülür. Bu tipler dönemleri itibariyle Pers kültürü ile ilişkilidir. Ancak, diğer yüzlerde görülen Pan başı ve astragalos (?) daha çok, Yunan kültürü ile ilişkili olduğundan tip, Greko – Pers sanatının etkilerini taşır.

Altıncı ana tipte yer alan yarım gövdeli aslan tasviri ise, belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.'da görülür. Ön yüzde ise, Pers kralı (?) kanatlı aslanla boğuşmaktadır. Bu sahnenin benzerleri Mezopotamya ve Kuzey Suriye'de tanrı Marduk tasvirlerinde görülür. Bu yüzden tip, Pers kökenlidir.

Yedinci ana tipte yer alan ileri hamle yapan aslan tasviri ise, Myriandros kentine ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkelerde görülür. Ön yüzde ise, Deniz Tanrısı (?) tasviri yer alır. Dördüncü ana tipte görülen aynı kent ve döneme ait yürüyen aslan tasvirleri ile olan benzerlikten dolayı, tipin Pers kültürü ve Mithra ile ilişkili olması muhtemeldir.

Sekizinci ana tipte ise, aslan üzerinde Athena (veya Kybele) ile tasvir edilmiştir. Bu tip, yalnız Tarsos kentine ait I.Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Athena ile Kybele'nin senkretik bir tipinin tasvir edildiği bu

sahnede aslan, Kybele'nin kutsal hayvanı olarak yer alıyor olmalıdır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena, Kybele).

Aslan kutsal hayvan olarak tasvir edildiği, ikincil tiplerin birincisinde ise, tahtta oturan Kybele'nin iki yanında tasvir edilmiştir. Eirenopolis kentine ait Gallienus ve Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen bu tip, tanrıçanın tüm Antik Çağ'da en çok bilinen tasviridir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Kybele).

Yine kutsal hayvan olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin ikincisinde ise, Tarsos kentinin tanrısı Sandan'ın tüm tasvirlerinde (M.Ö. 175/164 – Roma İmparatorluk Dönemi) boynuzlu - kanatlı ve boynuzlu olarak karşımıza çıkar (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sandan).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen aslan tasvirlerinin büyük bir çoğunluğu Pers kültürü etkisiyle bölge sikkelerinde görülür. Bu tipler, M.Ö. 4. Yy. ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde Mithra – Mithras kültüyle ilişkili olarak tasvir edilmiş olmalıdır. Pers kültürü dışında, Yunan etkili olarak, mitolojik konulu Herakles – Nemea Aslanı boğuşması tipleri M.Ö. 4. Yy.'dan itibaren görülür. Sandan tasvirlerinin tamamında ise yerel etkili olarak karşımıza çıkar. Anadolu etkili olarak ise, Roma İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Kybele kültü çerçevesinde bölgede tasvirleri görülür.

3.1.2. At

Evcil hayvanların en hızlısı olan atlar, Antik Çağ'da bazen doğal haliyle bazen de Hippokampos, Pegasos gibi karışık yaratıklar olarak birçok efsaneye konu olmuşlardır. Yine, birçok kentin simgesi olarak tasvir edilmişlerdir.

Nitekim at, Antik Çağ sanatında başta Poseidon, Helios ve Selene olmak üzere, birçok tanrı ve tanrıçanın tasvirlerinde yer almıştır. Yine, antik yazında geçen birçok mithosta, atlar çok önemli roller oynamışlardır.

Sikkeler üzerinde genellikle at ön gövdesi, başı veya ayakta duran at şeklinde tasvir edilmişlerdir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde at tasvirleri sembol olarak yalnız tasvir edildiği dört ana tip ve kutsal hayvan olarak tasvir edildiği ikincil tiplerle M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinden Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 80).

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran at tasvirleri, Kelenderis'e ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkelerin ön yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan at başı tasvirleri, Aigeai kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi, Claudius ve Domitianus dönemlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan at ön gövdesi tasvirleri ise, yine Aigeai kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi, Seleukeia kentinde ise M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerde arka yüz tasvirleri olarak görülürler.

Dördüncü ana tipte yer alan yürüyen (veya tırıslayan) at tasvirleri ise, Adana kentine ait, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi ve Anazarbos kentine ait Lucius Verus ve Marcus Aurelius dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Atlar, Kilikia Bölgesi'ndeki ikincil tip tasvirlerinde ise, tanrı ve tanrıçaların kutsal hayvanları olarak, binekleri veya arabalarını çekerken tasvir edilmişlerdir.

Buna göre ikincil tiplerin birincisinde, Helios'un quadrigasını çekerken tasvir edilmişlerdir. Bu tipler Olba'da Caracalla, Tarsos'da Macrinus, Hierapolis – Kastabala'da Elagabalus (Deus Invictus Sol Elagabalus olarak) ve Augusta kentinde I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Helios).

İkincil tiplerin ikincisinde ise atlar, Athena'nın quadriga ve bigalarını çekerken tasvir edilmiştir. Athena tasvirleri Roma İmparatorluk Dönemi Diokaisareia sikkelerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena)

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise atlar, Nike'nin bigasını çekerken tasvir edilmiştir. Nike tasvirleri ise yine Roma İmparatorluk Dönemi Tarsos ve Anazarbos sikkelerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür (Bkz. yuk: Karışık Figürler, Nike).

İkincil tiplerin dördüncüsünde yer alan Atlı Tanrı (?) tasvirleri, Seleukeia kentine ait Hadrianus döneminden I. Valerianus dönemine kadar arka yüz tasviri olarak görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Belirsiz Tanrılar, Atlı Tanrı ?).

İkincil tiplerin beşincisinde yer alan Atlı Tanrıça (?) tasvirleri ise, Eirenopolis kentine ait Gallienus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Belirsiz Tanrıçalar, Atlı Tanrıça ?).

Tip 1. Ayakta duran at:

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

A.y.: Ön ayakları üzerinde diz çökmüş keçi.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 29; Bkz. 30

2. **SNG v. Aulock,** 5642-3.

Res. 820

Tip 2. At başı:

Tip 2.1. A.y.: Profilden sola. Uzun yeleli ve dizginli.

Aigeai

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1630-1.

2. Bloesch, Aigeai, 11, 13.

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/sg/sg5513.jpg, 12.11.2013.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1633-40.

Res. 821

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2320.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1697-8.

Res. 822

Tip 2.2. A.y.: Tip 2.1. ile aynı tip; dizgin yok.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius Dönemi (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1729-30.

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1705.

2. **RPC II,** 1779.

Res. 823

Tip 3. At ön gövdesi:

Tip 3.1. A.y.: Profilden sola. Gövdenin ortasından arkası yok. Dizginli. Her iki ön ayağını yukarıya kaldırmış.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2288.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1651 var.

Res. 824

Tip 3.2. A.y.: Profilden sağa. Gövde yay şeklinde, arka kısım yok. Her iki ön ayağını yukarıya kaldırmış.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Apollon başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock**, 5810.

2. Bkz. **SNG France 2**, 920, 924-5.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia**, 690-8.

Res. 825

Tip 4. Yürüyen (veya tırıslayan) at:

Tip 4.1. A.y.: Profilden sola. Sağ ön ayak dizden kırılmış, yukarıda; diğer ayaklar yerde. Yürüyor (veya tırıslıyor).

Adana

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Demeter başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1212.; Bkz. 1208-11, 1213-4.

Res. 826

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1219; Bkz. 1218, 1220.

Res. 827

Tip 4.2. A.y.: Profilden sağa. Sol ön ayak dizden kırılmış, yukarıda; diğer ayaklar yerde. Yürüyor (veya tırıslıyor). Sırtında eyer; üzerinde tespit edilemeyen bir nesne ve çelenk taşıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1395.

2. Bkz. **SNG v. Aulock** 5744.

Tip 4.3. Ö.y.: Profilden sağa. Sol ön ayak dizden kırılmış, yukarıda; diğer ayaklar yerde. Yürüyor (veya tırıslıyor).

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)

A.y.: Pyramos; yüzüyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1394.

2. **SNG France 2,** 2032.

3. **SNG Pfälzer,** 121.

Res. 828

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 4.1.
Aigeai	

IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 2.1.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 2.1.; Tip 3.1.
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	
Claudius Dönemi (M.S. 41 – 54)	Tip 2.1-2.
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 2.2.
Anazarbos	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 4.2.
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)	Tip 4.3.
Kilikia Trakheia	
Kelenderis	
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1.
Seleukeia	
M.Ö. 2.Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 3.2.

Tab. 80. At tip cetveli[2].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde at tasvirleri dört ana tip ve kutsal hayvan olarak tasvir edildikleri ikincil tiplerle M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinden itibaren görülmeye başlar. Birinci ana tipte yer alan ayakta duran at tasvirleri, Kelenderis'e ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkelerin ön yüzlerinde görülür (Tip 1). Arka yüzlerde ise kentin simgesi olan keçi tasvirleri yer alır. Bu tipte görülen at, aynı döneme ait tasvirlerde Atlı Kahraman'ın (?) bineği olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla tipin, keçi ile birlikte kentin simgesi olması veya kentle ilişkili bir efsanede rol almış olması muhtemeldir.

İkinci ana tipte yer alan at başı tasvirleri, Aigeai kentine özgüdür. IV. Antiokhos Epiphanes döneminden, Roma İmparatorluğu'nu erken dönemlerine kadar sikkeler üzerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür. Ön yüzlerde, genellikle Kent Tanrıçası'nı baş veya büst tasvirleri yer almaktadır. Antik Çağ sikkelerinde erken dönem tasvir geleneğinde görülen bu tip, keçi ile birlikte kentin simgelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır (Tip 2.1-2). Bu tipin kökeninin Apollon veya kente ait sikke tiplerinden güçlü bir kültü olduğu bilinen Poseidon'la ilişkili olması muhtemeldir.

[2] Tip 1. Ayakta duran at.; Tip 2. At başı.; Tip 3. At ön gövdesi.; Tip 4. Yürüyen (veya tırıslayan) at.

Üçüncü tipte yer alan at ön gövdesi tasvirleri ise, Aigeai kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi, Seleukeia kentinde ise M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerde arka yüz tasvirleri olarak görülürler. Aigeai kentinde görülen tipin, ikinci ana tiplerdeki başa tasvirlerinde olduğu gibi kentin simgelerinden biri olması kuvvetle muhtemeldir (Tip 3.1.). Seleukeia'da görülen tipin ise, ön yüzde yer alan Apollon (Sarpedonios) başından dolayı tanrının kültüyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim sikke tasvirlerinde, başlangıçta Holmoi (M.Ö. 4. Yy.) ve sonrasında Seleukeia (M.Ö. 2 – 1. Yy.) Apollon Sarpedonios'un baştasvirlerine sıkça rastlanır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

Dördüncü ana tipte yer alan yürüyen (veya tırıslayan) at tasvirleri ise, Adana ve Anazarbos kentlerine ait sikkelerde benzer ikonografilerde tasvir edilmişlerdir. Adana kentinde, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülen bu tipin kentin simgesi olması kuvvetle muhtemeldir. Anazarbos kentine ait Lucius Verus ve Marcus Aurelius dönemlerinde görülen tipin ise, yine Apollon kültüyle ilişkili olması muhtemeldir. Ancak, bu görüşümüzü destekleyecek yeterli arkeolojik ve epigrafik bilgiye sahip değiliz.

Kilikia sikkelerinde atların kutsal hayvan olarak tasvir edilmiş olduğu ikincil tipler ise, Helios, Athena ve Nike tasvirlerinde arabaları çekerken, Atlı Tanrı (?), Atlı Tanrıça (?) tasvirlerinde binek olarak tasvir edilmiştir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen at tasvirleri, anatomik olarak baş, ön gövde ve tam gövdeli olarak karşımıza çıkar. Genellikle kent simgesi olarak kullanılmış bu tiplerin, büyük bir kısmının Apollon ve kültüyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Bunun yanında, özellikle Aigeai kentine ait tiplerin Apollon'un yanı sıra, Poseidon kültüyle ilişkili olması da muhtemeldir.

İkincil tiplerdeki tasvirlerde ise, araba çeken tiplerin bir kısmının Helios (Sol Invictus) ve dolayısıyla imparator kültü; ve ayrıca Atlı Tanrı (?), Atlı Tanrıça (?) kültleriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Athena ve Nike'nin arabasını çeken tipler ise, tanrıçaların kutsal hayvanı olarak değilde, atların Yunan sanatındaki içerisindeki genel "kutsal hayvan" algısı ile ilişkili olmalıdır.

3.1.3. Baykuş

Baykuş, Athena'nın kutsal hayvanıdır[3]. Tanrıça antik yazınlarda, bazen "baykuş gözlü" olarak tanımlanır.

Baykuş'un Yunan sanatı içerindeki erken tasvirlerini M.Ö. 5. Yy.'da Atina'da basılmış olan sikkelerin arka yüzünde, zeytin dalı ve kent ismi ile birlikte görmek mümkündür. Daha sonra Athena kültünü sahiplenen birçok kent de benzer tipte sikkeler basmışlardır.

Sikke Tipleri:

Kilikia tasvirlerinde baykuş tasvirleri, sembol olarak yalnız tasvir edildiği bir ana tip ve kutsal hayvan olarak tasvir edildiği ikincil tiplerle, M.Ö. 4. Yy.'dan, M.S. 2.Yy.'a kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 81).

Ana tipte baykuşun ayakta duran tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte yer alan, iki zeytin yaprağı arasındaki tasviri, Tarsos kentine ait Pharnabazos – Datames dönemi sikkelerde; ikinci alt tipte yer alan, yanında zeytin yaprağı bulunan tasviri, belirsiz kente (Kelenderis veya Mallos ?) ait M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkede; üçüncü alt tipte yer alan yalnız tasviri Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlenen sikkede; dördüncü alt tipte yer alan zeytin dalı üzerindeki ve beşinci alt tipte yer alan meşe çelengi içerisindeki tasvirleri Seleukeia kentine ait M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkelerde görülür.

Kutsal hayvan olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde, üzüm salkımının yanında, küçük boyutlu olarak tasvir edilmiştir. Bu tip Soloi kentine ait M.Ö. yak. 350 – 300'e tarihli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. aş.: Bitkiler, Üzüm Salkımı).

İkincil tiplerin ikincisinde ve üçüncüsünde boğaya binen Aphrodite'nin (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite) ve ayakta duran Dionysos'un (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos) yanında tasvir edilmiştir. Bu tipler, Soloi kentine ait M.Ö. 2. – 1. Yy.'a tarihlenen sikkelerin arka yüzünde yer alır

[3] Grimal, **a.g.e.**, s. 109.

İkincil tiplerin dördüncüsünde, ayakta duran Athena'nın elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler ise, Tarsos kentine ait Commodus ve Crispina tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

Tip 1. Ayakta duran baykuş:

Tip 1.1. A.y.: Profilden sola, baş cepheden. İki zeytin yaprağı arasında.

Tarsos

Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374) - Datames (M.Ö. 378 – 372) Dönemi

Ö.y.: Ares başı; miğferli.

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/ satraps/ pharnabazos/owl_unpublished.jpg., 19.08. 2013.

Res. 829

Tip 1.2. A.y.: Profilden sola, baş cepheden. Sırtının üstünde, sağ üst boşlukta zeytin dalı.

Bilinmiyor (Kelenderis veya Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Yarım gövdeli, uçan Pegasos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 208.

Res. 830

Tip 1.3. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş cepheden.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 863.

Res. 831

Tip 1.4. A.y.: ¾ profilden sola, baş cepheden; zeytin dalı üzerinde.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 714; Bkz.711-3, 715.

2. **SNG France, 2** 957.

3. **SNG v. Aulock,** 5817.

4. **Ziegler Kilikiens,** 415.

Res. 832

Tip 1.5. A.y.: ¾ profilden sola, baş cepheden; meşe çelengi içerisinde.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles Sopası; meşe çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 710.

2. **SNG France 2,** 958.

Res. 833

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Soloi	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.3.
Tarsos	
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374) – Datames (M.Ö. 378 – 372)	Tip 1.1.

Kilikia Trakheia	
Seleukeia	
M.Ö. 2.Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.4.; Tip 1.5.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Kelenderis veya Mallos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2.

Tab. 81. Baykuş tip cetveli[4].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde bir ana tiple görülen baykuş tasvirleri; bazen yanında, bazen ayağının altında zeytin dalı; bazen de defne çelengi içerisinde olmak üzere, yalnız tasvr edilmiştir. Tanrıçanın kutsal hayvanı olarak, bu tiplerin tamamı Athena'yı sembolize etmektedir.

Buna göre, birinci alt tipte yer alan, Tarsos kentine ait Pharnabazos – Datames dönemi sikkenin ön yüzünde Ares tasviri olmasına rağmen, tip, M.Ö. 6.Yy. sonları ile M.Ö. 5. Yy.'da Atina kentine ait sikkelerde görülen ve "baykuşlar" olarak adlandırılan grubun kopyasıdır (Tip 1.1.). İkinci alt tipte yer alan, belirsiz kente (Kelenderis veya Mallos ?) ait M.Ö. 4.Yy. tarihli tip de, yine "baykuşlar" tipinin kopyasıdır (Tip 1.2.). Üçüncü alt tipte yer alan, Soloi kentine ait M.Ö. 2. – 1. Yy.'a tarihli ve dördüncü alt tipte yer alan, Seleukeia kentine ait M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen tasvirler ise, ön yüzlerde yer alan Athena büstü ile doğrudan tanrıça ile ilişkilidir (Tip 1.3-4.). Beşinci alt tipte yer alan, Seleukeia kentine ait, M.Ö. 2. – 1. Yy.'a tarihlenen tip ise dördüncü alt tipteki tasvirlerle bağlantılı olarak, Athena ile ilişkilidir (Tip 1.5.).

İkincil tiplerin birincisinde üzüm salkımını yanında, küçük boyutlu olarak tasvir edilmiştir. Soloi kentine ait M.Ö. yak. 350 – 300'e tarihli sikkenin arka yüzünde yer alır; ön yüzde ise, miğferli Athena büstü tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Bitkiler, Üzüm Salkımı). Yine, aynı kente ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlenen sikkelerin arka yüzünde, ikincil tiplerin ikincisinde ve üçüncüsünde boğaya binen Aphrodite'nin (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite) ve ayakta duran Dionysos'un yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos). Bu sikkelerin ön yüzlerinde

[4] Tip 1. Ayakta duran baykuş.

ise, üzerinde Gorgon Medusa başı bulunan aigis ve Athena büstü yer alır. İkincil tiplerin dördüncüsünde, Tarsos kentine ait Commodus veya Crispina tasvirli sikkelerin arka yüzünde, ayakta duran Athena'nın elinde tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

Sonuç olarak, Athena'nın kutsal hayvanı olan baykuşun Kilikia sikkelerindeki tasvirlerinin tamamı tanrıça ile ilişkilidir. Bu tasvirler, tanrıçanın kültünün güçlü olduğu Soloi, Tarsos ve Seleukeia kentlerinde yoğunlaşır.

3.1.4. Boğa

Evcil hayvanların en güçlüsü olan boğa, Antik Çağ'da birçok kültürde kutsal kabul edilmiştir. Genellikle insanların tarımla geçimlerini sağlamak için kullandıkları (öküz olarak) bu hayvan, aynı zamanda bereketin de simgesi olarak görülmüştür. Bu yüzden, birçok mithosda kutsal hayvan olarak yer almıştır. Yine, kurban sahnelerinin en önemli sunusu olmuştur.

Eski Yunan'da atlar, genellikle denizlerle ilişkilendirilirken, boğalar nehir tanrısı olarak kabul edilmişlerdir. Nitekim sanat eselerinde başlangıçta nehirleri bir boğa başı veya ön gövdesi veya insan yüzlü boğa olarak tasvir etmişlerdir. Yine sanat eserlerindeki diğer tasvirlerinde, bazen Europa'yı (Zeus) kaçırırken, bazen üstünde Aphrodite, bazen Selene'nin arabasını çekerken, bazen de Mithras tarafından kurban edilirken tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde boğa tasvirleri sembol olarak tasvir edildiği üç ana tip ve genellikle kutsal hayvan olarak tasvir edildiği ikincil tiplerle M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinden, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar hem ön, hem de arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 82).

Birinci ana tipte yer alan boğaya saldıran aslan tasvirleri, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400, Mazaios, Balakros, Hadrianus, Caracalla, III. Gordianus ve

Traianus Decius dönemlerinde; Myriandros kentine ait M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkelerin ön ve arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran boğa tasvirleri, üç alt tiple görülmektedir. Birinci alt tipte yer alan hörgüçlü ve boyunduruklu iki boğa tasviri, Ninika – Klaudiopolis kentine ait M.Ö. 1. Yy., Antoninus Pius, Augustus ve Traianus dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür. İkinci alt tipte yer alan hörgüçlü iki boğa tasviri ise, Augusta kentine ait Livia tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür. Üçüncü alt tipte yer alan üzerlerinde ay ve yıldız bulunan boğa tasvirleri ise, Seleukeia kentine ait Marcus Aurelius ve Geta (caesar olarak) tasvirli sikkelerin ve Koropissos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan Mithras'ın boğaya saldırdığı (kurban ettiği) tasvir ise, Tarsos kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Dördüncü ana tipte yer alan koşan boğa üzerinde Aphrodite tasvirleri ise, Soloi kenine ait M.Ö. 2 -1. Yy. tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Beşinci ana tipte yer alan koşan boğa (Zeus) üzerindeki Europa tasvirleri ise, Seleukeia kentine ait Commodus, Iulia Domna ve Iulia Mamaea tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Boğa'nın ikincil tiplerinde ise, genellikle boğa başları, ön gövdeleri ve boğalar, değişik kültlerle ilişkili sembol ve kurban hayvanı olarak tasvir edilmişlerdir.

Buna göre ikincil tiplerin birincisinde yer alan boğa başı tasvirleri, Tarsos kentine ait Datames dönemine tarihlendirilen sikkelerde Baaltars'ın tahtının altında (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baaltars) Maximinus ve Traianus Decius dönemi sikkelerinde tasvir edilen Herakles'in sopasının altında (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles); Olba kentine ait Lucius Verus dönemi sikkede tasvir edilmiş olan uzanan Kalykadnos'un (veya Lamos ?) kolunun altında (Bkz. yuk.: Tanrılar, Nehir Tanrıları); Kestros kentine ait Lucius Verus dönemi sikkede kartalın ayakları altında (Bkz. aş.: Kartal) tasvir edilmiştir.

İkincil tiplerin ikincisinde yer alan boğa ön gövdeleri ise, Tarsos kentinde Datames dönemine ait sikkede, Baaltars'ın tahtının altında (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baal) ve Rhosos kentine ait M.Ö. 42'den önce ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne

tarihlendirilen Rhosos Baal'ı kült heykelinin iki yanındaki kaidenin altında (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baal) tasvir edilmiştir.

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, boyunduruklu iki boğa Marsyas heykelinin imparator tarafından Kent Tanrıçası'na sunulması sahnesinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Mallos kentine ait Severus Alexander ve Traianus Decius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Marsyas).

İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, iki boğa tanrıça Selene'nin bigasını çekerken tasvir edilmiştir. Bu tipler ise, Olba kentine ait Antoninus Pius, Anazarbos kentine ait Iulia Paula, Eirenopolis kentine ait Iulia Mamaea tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Selene).

İkincil tiplerin beşincisinde ise, Tarsos kentinin sunu sahnesinde, sunağın önünde Apollon Lykeios'a kurban edilmek üzere beklerken tasvir edilmiştir. Bu tip Tarsos kentine ait Severus Alexander, III.Gordianus ve Traianus Decius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Boğaya saldıran aslan:

Tip 1.1-7. Aynı tipler için bkz. yuk.: Aslan Tip 1.1-7.

Tip 2. Ayakta duran boğa:

Tip 2.1. Hörgüçlü ve boyunduruklu iki boğa:

Tip 2.1.1. A.y.: Profilden sağa.

Ninika - Klaudiopolis

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Demeter (?) başı; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 596.

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 603.

2. **SNG France 2,** 783.

Res. 834

Tip 2.1.2. Sabanla tarla sürüyorlar, profilden sola:

A.y.: Altta ve üstte duran iki boğayı boyunduruk birbirine bağlıyor. Saban, boyunduruğun ortasından sağa uzanıyor; ok ucu biçimli saban bıçağı ve saban tutamağından oluşuyor.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Augustus (M.Ö. 27 - M.S. 14)

Ö.y.: Augustus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 597-8.

Tip 2.1.3. A.y.: Aykta duruyorlar, profilden sola. Arkasında sancak.

Ninika - Klaudiupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 599.

Res. 835

Tip 2.1.4. Kolonist, boyunduruklu ve sabanlı iki hörgüçlü boğayla tarla sürüyor:

A.y.: Ayakta duran, giyimli erkek kolonist, profilden sağa. Her iki eliyle boyunduruklu iki boğa tarafından çekilen sabanı tutuyor. Boğaların arkasında sancak.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 616.

Res. 836

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 620.

2. **SNG France 2,** 792.

Res. 837

Tip 2.2. Hörgüçlü boğa:

A.y.: Ayakta duran hörgüçlü boğa, profilden sağa. Gövdesinin ön kısmını aşağıya eğmiş.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Livia, Augustus'un (M.Ö. 27 - M.S. 14) eşi.

Ö.y.: Livia büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1239.

Res. 838

Tip 2.3. Boğa, üstünde bazen ay ve yıldız:

Tip 2.3.1. A.y.: Profilden sağa. Sağ ön ayak dizden kırılmış yukarıda, sol ayak yerde, yürür şekilde. Üst boşlukta, ay ve yıldız, yukarıya dönük.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 729.

Res. 839

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Ay ve yıldız.

Ref.: 1. (Çevrimiçi) http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =4991, 15.10.2013.

Res. 840

Tip 2.3.2. A.y.: Tip 2.3.1. ile benzer sahne; ayaklar yerde, duruyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 751.

Res. 841

Tip 3. Boğaya saldıran (kurban eden) Mithras:

A.y.: Profilden sağa. Işın tacı giymiş, kısa khiton ve khylamis giymiş. Khylamis, sırtının arkasına doğru savruluyor. Boğanın sırtına bir dizini yaslamış, sol eliyle burnunu tutmuş; sağ elinde tuttuğu hançeri saplamak üzere.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 258.

Res. 842

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Augusta	
Livia (Augustus'un eşi)	Tip 2.2.
Myriandros	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.5.
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1-2.
Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 1.3.; Tip 1.4.1.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.4.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.6.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.7.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.7.:Tip 3.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.7.
Kilikia Trakheia	
Koropissos	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.3.1.
Ninika - Klaudiopolis	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 2.1.1.
Augustus (M.Ö. 27 – M.S. 14)	Tip 2.1.2.
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.3.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.1.1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.1.4.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.4.
Seleukeia	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 2.3.1.
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 2.3.2.

Tab. 82. Boğa tip cetveli[5].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde boğa, birinci ana tipte yer alan boğaya saldıran aslan sahnelerinde, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400, Mazaios, Balakros, Hadrianus, Caracalla, III. Gordianus ve Traianus Decius dönemlerinde; Myriandros kentine ait M.Ö. 4.Yy. tarihli sikkelerin ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 1.1.-7). Bu tiplerde aslanının genellikle Angra Mainyu (Ahriman=kötülük) veya Mithra'yı temsil ettiği kabul edilir. Efsaneye göre boğa ise, bu saldırılar sonunda parçalanmış ve bütün canlılar bunlardan doğmuştur. Sonra boğa Ay'a, Mithra'nın pelerinin ışıltıları da yıldızlara dönüşmüştür. Dolayısıyla tipler, erken dönemde Mithra / Mithras kültüyle ilişkili olmalıdır.

İkinci ana tipte yer alan ayakta duran boğa tasvirleri üç alt tiple görülmektedir. Birinci alt tipte yer alan hörgüçlü ve boyunduruklu iki boğa tasviri, Ninika – Klaudiopolis'in kentinin bir Roma kolonisi olmasıyla ilişkilidir (Tip 2.1.). Severus Alexander ve Maximinus tasvirli sikkelerde görülen bu boğalarla çift süren kolonist tasviri ise, yanında bulunan sancaktan da analaşılacağı gibi yerleşimcilerin kentte sahip oldukları toprakların sınırlarının belirlenmesi ile ilgilidir . İkinci alt tipte yer alan hörgüçlü iki boğa tipi ise, Augusta kentine ait Livia tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tip 2.2.). Birinci alt tipteki boğalarla olan benzerliklerinden dolayı, yine Augusta kentinin kuruluşu esnasında buraya gelen yerleşimcileri temsil ediyor olması kuvvetle muhtemeldir. Üçüncü alt tipte yer alan üzerlerinde ay ve yıldız tasvirleri bulunan boğa tasvirleri ise, Seleukeia kentine ait Marcus Aurelius ve Geta (caesar olarak) tasvirli sikkelerin ve Koropissos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzünde görülür (Tip 2.3.). Bu tiplerde boğa, üstlerinde veya sikkenin diğer yüzünde yer alan ay ve yıldız tasvirleri ile muhtemelen Selene kültüyle ilişkili olmalıdır. Nitekim boğa, tanrıçanın kutsal hayvanı, Ay da en bilinen belirtecidir.

Üçüncü ana tipte yer alan Mithras'ın boğaya saldırdığı (kurban ettiği) tasvir ise, Tarsos kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Tip 3).

[5] Tip 1. Aslan boğaya saldırıyor.; Tip 2. Ayakta duran boğa.; Tip 3. Boğaya saldıran (kurban eden) Mithras.

Bu tip, tanrının Mithraeum adı verilen tapınaklarındaki kült törenlerinde yapılan boğa öldürme (=tauroktoni) ayini ile ilişkilidir. İkonografisi ise, mithraeumlarda merkez panoda tasvir edilen Mithras'ın boğayı öldürme sahnesinden alınmıştır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Mithras).

Dördüncü ana tipte yer alan koşan boğa üzerinde Aphrodite tasvirleri ise, Soloi kenine ait M.Ö. 2 - 1. Yy. tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Muhtemelen mitolojik bir sahnenin tasvir edildiği bu tiple ilişkili elimizde yeterli bilgi yoktur.

Beşinci ana tipte yer alan koşan boğa (Zeus) üzerindeki Europa tasvirleri ise, Seleukeia kentine ait Commodus, Iulia Domna ve Iulia Mamaea tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Tanrının kentteki kültü ile ilişkili bir tiptir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus).

Genellikle kültle ilişkili sahnelerde sembol, kutsal hayvan veya kurban hayvanı olarak görülen boğanın ikincil tiplerinde ise, boğa başları, Baaltars, Rhoos Baal'ı, Herakles ve Kalykadnos (veya Lamos ?) tasvirlerinde boğa kurban etmeyle ilişkili kültik tipler olara karşımıza çıkmaktadırlar. Mallos kentine ait Marsyas heykelinin imparator tarafından Kent Tanrıçası'na sunulması sahnesinde yer alan iki boyunduruklu boğa, aynı ikinci ana tipte görülen tasvirlerde olduğu gibi, yerleşimcileri temsil ediyor olmalıdır (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Marsyas). İkincil tiplerin bir diğerinde ise, boğalar Ay tanrıçası olan Selene'nin bigasını çekmektedirler. Bu tip de, tanrıçanın kültüyle ilişkili olmalıdır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Selene). Ayrıca, boğa Tarsos kentinin sunu sahnesinde, sunağın önünde Apollon Lykeios'a kurban edilmek üzere beklerken tasvir edilmiştir. Bu tip de kentteki Apollon kültüyle ilişkilidir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde boğa tasvirleri farklı ikonografilerde farklı kültlerle ilişkili olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan öne çıkan Mithra – Mithras, Selene ve Zeus'tur. Ancak, boğa bunlar dışında bir çok tanrı tanrıça ve kahraman tasvirlerinde kurban hayvanı olarak da tasvir edilmiştir.

3.1.5. Horoz

Dünyada birçok toplumda, kutsal kabul edilen horoz, Antik Çağ'da Zerdüştilik inancına sahip Pers kültüründe, insanları sabah ibadetleri uyandırdığından dolayı kutsal sayılmaktaydı[6].

Horoz, Yunan mitolojisinde ise, Ares ile Aphrodite'nin yasak aşkıyla ilişkili olarak karşımıza çıkar. Buna göre, Ares kapıda gözcülük etmek üzere Alektryon'u görevlendirir. Ancak, Alektryon uyuyakalır. Bunu üzerine, ikili Helios tarafından yakalnır ve tanrı olayı Aphrodite'nin kocası Hephaistos'a iletir. Tanrı da ikiliye tuzak kurup, onları Olympos tanrılarına rezil eder. Bunun üzerine çok kızan Ares, Alektryon'u bir horoza çevirir[7].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde horoz tasvirleri, yalnız Tarsos kentinde, Pharnabazos - Datames dönemi sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 83).

Tip 1. Ö.y.: Ayakta duran Horoz, profilden sağa. Üstünde ve göğsünün önünde yıldız.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374) - Datames (M.Ö. 378 - 372) Dönemi

A.y.: Attika miğferli Ares başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 99.

Res. 843

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Pharnabazos (M.Ö. 379 – 374) – Datames	Tip 1.

[6] C. Can, **"**Zerdüştçülük, Zerdüşt ve Hukuk (Avesta)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Ankara Üniversitesi Yayınları, Cilt: 25, Sayı: 1, 1968, Ankara, s. 278.
[7] Grimal, **a.g.e.**, s. 51.

(M.Ö. 378 – 372)	

Tab. 83. Horoz tip cetveli[8].

Değerlendirme:

Tarsos kentine ait sikkenin arka yünde görülen horoz, Zerdüştilik dininde kutsal hayvandır. Önünde ve sırtının üstündeki yıldız tasvirleri bu inançla olan bağlantısını ortaya koyar. Yine, ön yüzde yer alan Ares tasvirinin de horozla bağlantısı vardır.

Sonuç olarak, Tarsos kentine ait horoz tasviri, ön yüzde yer alan Ares başından dolayı, yukarıda anlatılan mithosla ilişkilidir. Ancak, Ares'le ilişkili bir çok diğer belirtecin yerine horozun seçilmesi de, muhtemelen, bu dönemde Perslerin Zerdüştilik dininin etkisi altında olmasından ve horozu kutsal saymalarından kaynaklanıyor olmalıdır.

3.1.6. Kartal

Kuşların en güçlüsü olan kartal, tarih boyunca birçok kültürde saygı görmüş ve kutsal kabul edilmiştir. Kartal, eski Yunan patheonunda gök tanrı Zeus'un özel habercisi olarak görev yapan kutsal hayvanıdır. Tanrıyla birlikte tasvir edildiği gibi, özellikle sikkelerde tanrıyı temsilen sembol olarak, yalnız da tasvir edilmiştir.

Yine, Zeus ile Baal senkretizmi olan Tarsos kentinin tanrısı Baaltars'ın da kutsal hayvanı kartaldır. Bir başka Tarsos tanrısı olan Sandan'ın içinde tasvir edildiği anıtın tepesinde kartal yer alır. Bu kartal, boynuzlu ve kanatlı aslan dışında, ikinci kutsal hayvan olarak, göğe yükselmeyi temsil eder.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde kartal, sembol olarak, ayakta duran ve uçan kartal olmak üzere, yalnız tasvir edildiği iki ana tip ve ikincil tiplerle, M.Ö. 4. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür (Tab. 84).

[8] Tip 1. Ayakta duran horoz.

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran kartal tasvirleri, bölgede on beş alt tiple, M.Ö. 4. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar arka yüz tasviri olarak görülür. Birinci alt tipte yer alan aslan üzerindeki tasviri, belirsiz (Mallos ?) kente ait M.Ö. 4. Yy.; ikinci alt tipteki geyik başı üzerindeki tasviri, belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.; üçüncü alt tipteki saban üzerindeki tasviri, belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.; dördüncü alt tipteki yalnız tasvirleri, Hierapolis – Kastabala kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes tasvirli, Aigeai kentine ait Domitianus dönemi; beşinci alt tipteki şimşek demeti üzerindeki tasvirleri Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy., Aigeai kentine ait Hadrianus, Severus Alexander, I. Valerianus tasvirli, Olba kentine ait Antoninus Pius tasvirli; altıncı alt tipte yer alan sopa üzerindeki tasviri, Hierapolis kentine ait M.Ö. 2 - 1. Yy., Nerva ve Antoninus Pius tasvirli; yedinci alt tipte yer alan palmiye dalı üstündeki tasviri, Diokaisareia kentine ait M.S. 1 – 2. Yy.; sekizinci alt tipte yer alan tapınak içindeki tasvirleri, Philadelphia kentine ait Traianus ve Aigeai kentine ait Cornelia Supera tasvirli; dokuzuncu alt tipte yer alan iki sancağın ortasındaki tasviri, Ninika – Klaudiopolis kentine ait Traianus tasvirli; onucu alt tipte yer alan harpa üzerindeki tasviri, Tarsos kentine ait Hadrianus tasvirli; on birinci alt tipte yer alan yanan sunağın ütündeki tasviri Mopsuhetia kentine ait Hadrianus ve Antoninus Pius tasvirli; on ikinci alt tipte yer alan çelenk üzerindeki tasvirleri, Antiochia ad Cragum kentine ait Antoninus Pius, Caracalla, I. Philippus, Traianus Decius ve I. Valerianus tasvirli ve Anazarbos kentine ait Plautilla tasvirli; on üçüncü alt tipte yer alan boğa başı üzerindeki tasviri, Kestros kentine ait Lucius Verus tasvirli; on dördüncü alt tipte yer alan küre üzerindeki tasviri Elaiussa - Sebaste kentine ait Severus Alexander tasvirli; on beşinci alt tipte yer alan gagasında aphlaston bulunan kartal tasviri ise, Elaiussa - Sebaste kentine ait III. Gordianus ve I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan uçan kartal tasvirleri ise, Mallos kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. ve Anazarbos kentine ait kral Tarkondimotos dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Kartal, kutsal hayvan olarak tanrı, tanrıça tasvirlerinin elinde ve yanında; tapınakların alınlıklarında ve anıtların tepesinde tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde ise, Tarsos kentinin tanrısı Baaltars tasvirlerinde M.Ö. 4. Yy.'a

tarihlenen sikkelerle, Datames ve Mazaios dönemi sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baaltars).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, Athena tasvirlerinde görülür. Tanrıçanın elinde tasvir edildiği tip, belirsiz kentte M.Ö. 4. Yy.'da; Athena Magarsia kült heykelinin iki yanında tasvir edildiği tip, Mallos kentine ait Livia tasvirli sikkenin arka yüzünde; tanrıçanın tapınağının alınlığındaki tip ise, Kolybrassos kentine ait II. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin üçüncüsünde, yüzen Pyramos'un elinde yer alan tasviri, Hierapolis - Kastabala kentine ait, M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlendirilen sikkede görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Nehir Tanrıları).

İkincil tiplerin dördüncüsünde yer alan, Artemis Perasia'nın tahtının altındaki tasvirleri, Hierapolis - Kastabala kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Artemis).

İkincil tiplerin beşincisinde yer alan Zeus tasvirlerinde ise, tanrının elinde ve yanında tasvir edilmiştir. Bu tipler, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nden, İmparatorluğun hakimiyetinin sonuna kadar, bölge genelindeki kentlerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Zeus).

İkincil tiplerin altıncısında yer alan Demeter büstünün yanındaki tasviri, Adana kentine ait M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi tarihli sikkede görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Demeter).

İkincil tiplerin yedincisinde yer alan Sandan Anıtı'nın üzerindeki tasvirler ise, Tarsos kentine ait, M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi ile Hadrianus ve Marcus Aurelius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Sandan Anıtı).

İkincil tiplerin sekizincisinde ise, tapınak alınlıklarındaki tasvirler yer alır. Bunlar, Anemurion kentine ait sikkelerde görülen Tykhe tapınağı, Tarsos kentine ait sikkelerde görülen distil tapınak, Koinoboulion'un yanındaki iki tapınak, Apollon (?) ve Aigeai kentine ait sikkelerde görülen Asklepios tapınaklarıdır. Tiplerin tamamı, Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleridir (Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar).

Tip 1. Ayakta duran kartal:

Tip 1.1. Aslan üzerinde:

Tip 1.1.1. A.y.: Profilden sola, aslan üzerinde. Kanatları yarım açık.

Bilinmiyor (Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Triptolemos başı; tahıl taneli çelenk giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 230.

2. Traité II, 2, 707 (Mazaios).

Res. 844

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer tip; kartalın önünde sopa.

Bilinmiyor (Mallos ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Triptolemos başı; tahıl taneli çelenk giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 231.

2. Traité II, 2, 708 (Mazaios).

Tip 1.2. Geyik başı üzerinde.

A.y.: Profilden sola. Geyik boynuzları arasında:

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Herakles başı; aslan postu giyimiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 229.

2. Traité II, 2, 706 (Mazaios).

3. **SNG v. Aulock,** 5424.

4. **SNG France 2,** 472.

Res. 845

Tip 1.3. Saban üzerinde:

A.y.: Profilden sola, baş cepheden (?). Kanatları yarım açık.

Bilinmiyor

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 228.

2. Traité II, 2, 704 (Mazaios).

3. **SNG Cop.,** 316.

Res. 846

Tip 1.4. Yalnız:

Tip 1.4.1. A.y.: Profilden sola.

Hierapolis - Kastabala

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1561-2.

Tip 1.4.2. A.y.: Cepheden sola eğik, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus Dönemi (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Asklepios başı; sağ boşlukta, yılan sarılmış asa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1706.

2. **RPC II,** 1777.

Res. 847

Tip 1.5. Şimşek demeti üzerinde:

Tip 1.5.1. A.y.: Profilden sağa. Kanatları yarım açık.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 861.

Res. 848

Tip 1.5.2. A.y.: Cepheden sola eğik, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık. Ayaklarının altında şimşek demeti. Kesimde, yere diz çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1719.

Res. 849

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 851.

Res. 850

Tip 1.5.3. Gagasında çelenk:

Tip 1.5.3.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık. Gagasında çelenk, ayaklarının altında şimşek demeti; üzerinde yere diz çökmüş keçi, profilden sağa, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1773.

Tip 1.5.3.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Kanatları yarım açık. Gagasında çelenk, bacaklarının arasında belirlenemeyen bir nesne.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253-260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 1800.

Res. 851

Tip 1.6. Sopa üzerinde:

Tip 1.6.1. A.y.: ¾ profilden sola.

Hierapolis - Kastabala

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1572.

Res. 852

Tip 1.6.2. A.y.: Profilden sola.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Nerva (M.S. 96 - 98)

Ö.y.: Nerva başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1580.

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1583.

Res. 853

Tip 1.7. Palmiye dalı üzerinde:

A.y.: Profilden sağa; baş geriye. Ayağının altında palmiye.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 1 – 2. Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5541.

Res. 854

Tip 1.8. Tapınak içinde:

Tip 1.8.1. Philadelphia, Traianus, Commodus, Maximus, caesar, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Zeus Tapınağı.

Tip 1.8.2. Aigeai, Cornelia Supera, A.y., Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Zeus Tapınağı.

Tip 1.9. İki sancağın ortasında:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 601.

2. **SNG France 2,** 781.

3. **SNG Pfälzer,** 986.

4. **SNG v. Aulock,** 5766.

Res. 855

Tip 1.10. Harpa (şimşek demeti ?) üzerinde:

A.y.: Cepheden sola eğik, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık. Ayaklarının altında harpa.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1000.

2. Bkz. **SNG France 2,** 1404.

Res. 856

Tip 1.11. Yanan sunak üzerinde:

A.y.: Cepheden sola eğik, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık. Ayaklarının altında, yanan sunak. İki ayak üzerinde.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1332.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 31.

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1334.

2. **SNG v. Aulock,** 5737.

3. v. Aulock, Mopsos, 35b.

Res. 857

Tip 1.12. Çelenk üzerinde:

Tip 1.12.1. A.y.: Cepheden sağa eğik, baş profilden sola. Kanatları yarım açık. Ayaklarının altında çelenk.

Antiochia ad Cragum

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 473.

Tip 1.12.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Kanatları yarım açık. Ayaklarının altında çelenk.

Antiochia ad Cragum

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Ciliciai,** 475.

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 476.

Res. 858

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 477.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 478.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Plautilla

Ö.y.: Plautilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1412.

Tip 1.13. Boğa başı üzerinde:

A.y.: Kanatlarını yarım açmış kartal, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Ayaklarının altında, sadece alın kısmı ve boynuzları bulunan boğa başı, cepheden.

Kestros

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/lucius_verus/_cestrus_SNGLev_471.jpg, 13.06.2013.

2. **SNG Pfälzer,** 6.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 471.

Res. 859

Tip 1.14. Küre üzerinde:

A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Kanatları yarım açık. Gagasında çelenk, ayaklarının altında küre.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 -235)

Ö.y.: Severus Alexander başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 850.

Tip 1.15. Gagasında aphlaston.

A.y.: Cepheden sağa eğik, baş profilden sola. Kanatları yarım açık.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 852.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 855.

Tip 2. A.y.: Uçan kartal:

Tip 2.1. Profilden sağa. Kanatları açık.

Mallos

M.Ö. 2 -1.Yy.

Ö.y.: Athena Magarsia kült heykeli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1264.

Res. 860

Tip 2.2. Cepheden, baş profilden sağa. Pençesinde diadem.

Anazarbos

Tarkondimotos Krallığı

Tarkondimotos (M.Ö. 39 – 31)

Ö.y.: Zeus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/ kings/ tarkondimotos/Cojobo_GG8.jpg, 15.10.2013

Res. 861

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Domitianus Dönemi (M.S. 81 – 96)	Tip 1.4.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.5.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.5.3.1.

Cornella Supera (Aemilianus'un eşi)	Tip 1.5.3.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.8.2.
Anazarbos	
Tarkondimotos (M.Ö. 39 – 31)	Tip 2.2.
Plautilla (Caracalla'nın eşi)	Tip 1.12.2.
Hierapolis - Kastabala	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.4.1.
M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 1.6.1.
Nerva (M.S. 96 – 98)	Tip 1.6.2.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.6.2.
Mallos	
M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 2.1.
Mopsuhetia	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.1.1.
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. 2. – 1.Yy.	Tip 1.5.1.
Tarsos	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.6.
Kilikia Trakheia	
Antiochia ad Cragum	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.12.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.12.2.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.12.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.12.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.12.2.
Diokaisareia	
Roma İmparatorluk Dönemi M.S. 1. – 2.Yy.	Tip 1.7.
Elaiussa – Sebaste	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.14.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.15.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.15.
Kestros	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.13.
Ninika - Klaudiopolis	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.9.
Olba	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.5.2.
Philadelphia	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.8.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.8.1.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.8.1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Mallos ?)	

M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.1.1-2.
Bilinmiyor	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.2-3.

Tab. 84. Kartal tip cetveli[9].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan ayakta duran kartal tasvirlerinin tamamı doğrudan veya dolaylı olarak Zeus kültüyle ilişkilidir (Tip 1.1-15). Belirsiz kente ait, ön yüzünde tahtta oturan Baaltars'ın yer aldığı M.Ö. 4. Yy.'a ait tip de; tanrı, Zeus ile Baal'ın senkretik tasviri olduğu için, yine Zeus'la ilişkilidir. (Tip 1.3.). Birinci ana tipin en dikkat çeken tasvir şekillerinden birisi ise, kartalın distil tapınak içindeki tipleridir (Tip 1.8.1-2). Bu tasvirlerde kartallar, sembol olarak doğrudan tanrıyı temsil ediyor olmalıdır. Tanrının sikkelerde antropomorphik tipi yerine, semboller ile temsil edildiği bir diğer kent/ler Olba – Diokaisareia'dır. Bu kente ait sikkelerde de tanrı (Zeus Olbios), yalnız taht veya şimşek demeti veya her ikisinin birlikte olduğu tiplerle, bazen tapınak içerisinde tasvir edilmiştir. Yine diğer alt tiplerde, ön yüzlerde yer alan Athena veya Herakles tasvirleri ve kartalın ayakları altındaki şimşek demeti, sunak ve Herakles sopası tasvirleri, tanrıyla doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilidir.

İkinci ana tipte yer alan uçan kartal tiplerinin ön yüzlerinde ise, Athena Magarsia (Tip 2.1.) heykeli ve Zeus başı (Tip 2.2.) yer almaktadır. Bu tipler de, Zeus kültüyle ilişkilidir .

Zeus'un kutsal hayvanı olarak tasvir edildiği ikincil tiplerde ise kartal, Sandan Anıtı'nın tepesindeki tipleri hariç, genellikle tanrının habercisi; başka bir deyişle, gözü kulağı olarak yer alır. Bu şekilde, tasvire konu sahne; ne veya kiminle ilişkili ise, tanrının gözetiminde olduğu algısı yaratılmak istenmiştir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen kartal tasvirlerinin tamamına yakını Zeus kültüyle ilişkilidir. Kartal tasvirlerinin yoğunlaştığı kentler, genellikle tanrının diğer tasvirlerinin de fazla görüldüğü, kültünün yaygın olduğu kentlerdir. Bunlardan öne çıkanlar, Olba – Diokaisareia, Philadelphia, Antiochia ad Cragum, Elaiussa – Sebaste, Aigeai, Mopsuhestia ve Hierapolis – Kastabala'dır

[9] Tip 1. Ayakta duran kartal.; Tip 2. Uçan kartal.

3.1.7. Keçi

Antik Çağ'da birçok kentin simgesi olarak karşımıza çıkan keçi, aynı zamanda çok önemli bir mithosta da rol alır. Buna göre, Girit'in Ida Dağı'nda çocuk Zeus'u besleyen ve onu parçalayıp yemek isteyen Kronos'tan kaçırarak, gizlice büyüten nymphe Amaltheia'nın yanında, çocuğa süt veren keçinin adı Aigis'tir. (=Keçi). Bazen de Amaltheia'nın kendisi keçi olarak kabul edilir[10].

Keçi, Antik Çağ Yunan sanatı içerisinde, anlatılan efsaneden dolayı sıkça görülür. Yine, aigis adını taşıyan derisi de önce Zeus, sonra da Athena tarafından zırh olarak kullanıldığından sanat eserlerinde tasvirleri görülmektedir.

Antik Çağ'da bir çok kent tarafından kent simgesi olarak kullanılmış olan keçi; sikkelerde, ön gövde, ayakta duran ve diz çökmüş tipleri ile karşımıza çıkmaktadır. Bu tiplerde, bazen yalnız tasvir edilen keçi, bazen de Amaltheia'nın yanında tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde görülen keçi tasvirleri beş ana tip ve ikincil tiplerle M.Ö. yak. 450 tarihinden, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 85).

Birinci ana tipte yer alan keçi ön gövdesi tasvirleri, Kelenderis kentine ait M.Ö. yak. 450 tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan ön ayakları üzerine diz çökmüş keçi tasvirleri ise, yine Kelenderis kentine ait M.Ö. yak. 450 – 400, M.Ö. yak. 425 – 400, M.Ö. yak. 400 – 350 ve M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkelerin ön ve arka yüzlerinde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan, ön ve arka ayakları üzerine diz çökmüş keçi tasvirleri ise, Aigeai kentine ait M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkelerde görülmeye başlar ve Severus Alexander dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür.

[10] Grimal, **a.g.e.**, s. 61.

Dördüncü ana tipte yer alan ayakta duran keçi tasvirleri ise, Aigeai kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkelerde ve Diadumenianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Beşinci ana tipte yer alan Amaltheia'nın yanındaki tasvirleri, Aigeai kentine ait Hadrianus ve Macrinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk Zeus).

Keçi, ikincil tip olarak ise, yalnız Aigeai kentine ait tasvirlerde sembol olarak kenti temsilen, figürlerin yanında veya kesimde tasvir edilmiştir. Birinci ve ikinci tipte yer alan Kent Tanrıçası ve Athena ile birlikte tasvir edildiği tipler, Domitianus döneminden Severus Alexander dönemine kadar görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena, Tykhe ve Kent Tanrıçası). Üçüncü ikincil tipte yer alan Ekklesia ile birlikte yer aldığı tipi, Traianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler, Ekklesia). Dördüncü ikincil tipte yer alan Perseus büstünün yanındaki tasviri Hadrianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Perseus). Beşinci ikincil tipte yer alan kartalın yanındaki tasvirleri, Hadrianus döneminden Severus Alexander dönemine kadar sikkeler üzerinde yer alır (Bkz. yuk.: Kartal). Altıncı tipte yer alan içinde kartal bulunan tapınağının altındaki (Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Zeus Tapınağı) ve on birinci tipte görülen Tykhe'nin yanındaki tasvirleri Cornelia Supera tasvirli sikkelerin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası). Yedinci tipte görülen Nymphe'nin yanındaki tasviri, Antoninus Pius tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler, Nymphe). Sekizinci tipte görülen Asklepios ile birlikte olan tasvirleri Caracalla döneminden I.Valerianus dönemine kadar sikkeler üzerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Asklepios). Dokuzuncu tipte yer alan Sarapis'in yanındaki tasviri Macrinus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sarapis). Onuncu tipte yer alan III. Aleksandros başının altındaki tasviri Diadumenianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 1752).

Tip 1. Keçi ön gövdesi; ön ayakları üzerine diz çökmüş:

A.y.: Profilden sola. Sağ ön ayak dizden kırılmış, yukarıda; sol ön ayak dizden kırılmış yerde; gövde ön kısmı yere çökmüş.

Kelenderis

M.Ö. yak. 450.

Ö.y.: Atlı Kahraman (?).

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/kelenderis/SNGLev_17.jpg, 19.06.2013.
2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 16-7.

Res. 862

Tip 2. Ön ayakları üzerine diz çökmüş keçi:

Tip 2.1. Profilden sağa.

A.y.: Sağ ön ayak dizden kırılmış, yukarıda; sol ön ayak dizden kırılmış yerde; arka ayaklar dizden kırılmış, yere çökmüş.

Kelenderis

M.Ö. 450 - 400.

Ö.y.: Yarım gövdeli Pegasos.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5636.
2. Bkz. **SNG France 2,** 97-101.
3. Traité II, 2, 1485.

Res. 863

M.Ö. yak. 400 - 350

Ö.y.: Yarım gövdeli Pegasos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 27-8.
2. Bkz. **SNG France 2,** 80-92, 94.

Res. 864

Tip 2.2. Profilden sağa, baş geriye.

Tip 2.2.1. A.y.: Sağ ön ayak dizden kırılmış, yerde; sol ön ayak dizden kırılmış yukarıda; gövde ön kısmı yere çökmüş.

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Atlı kahraman (?).

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5639; Bkz. 5629, 5631, 5638.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 22-6

Res. 865

M.Ö. 2.Yy.

Ö.y.: Gorgon Medusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Ciliciai,** 31.

2. Traité II, 2, 1494.

Res. 866

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1. ile benzer tip; üst boşlukta sarmaşık.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Atlı kahraman (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 24.

Res. 867

Tip 2.2.3. A.y.: Tip 2.2.1. ile benzer tip; kesimde, sarmaşık yaprağı.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Atlı kahraman (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 21.

2. **SNG v. Aulock,** 5628.

3. Kraay, Kelenderis, 20u.

Tip 2.2.4. Tip 2.2.1. ile benzer tip; kesimde, yunus, profilden sağa.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Atlı kahraman (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 23.

2. **SNG v. Aulock,** 5631.

3. Kraay, Kelenderis, 20a.

Res. 868

Tip 2.3. Profilden sola, baş geriye:

Tip 2.3.1. A.y.: Sağ ön ayak dizden kırılmış, yukarıda; sol ön ayak dizden kırılmış yerde, gövde ön kısmı yere çökmüş. Arka ayaklar dizden kırılmış, hafifçe yere çökmüş.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Atlı kahraman (?).

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/greece/cilicia/kelenderis/SNGFr_51.jpg, 19.06.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 19-20.

3. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5623, 5627.

Res. 869

Ö.y.: At.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 29; Bkz. 30

2. **SNG v. Aulock,** 5642-3.

Res. 870

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Kral (?) başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 530-3.

Tip 2.3.2. A.y.: Tip 2.3.1. ile benzer tip; üst boşlukta, sarmaşık dalı.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Atlı kahraman (?).

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 20.

2. Bkz. **SNG v. Aulock** 5617, 5627.

3. **SNG France 2,** 48, 56.

Res. 871

Tip 3. Ön ve arka ayakları üzerine diz çökmüş keçi:

Tip 3.1. A.y.: Profilden sola. Sağ ön ayağını dizden kırarak ileri uzatmış; diğerlerini dizden kırıp, üzerine çökmüş.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena başı/büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1666; Bkz. 1641-5, 1652-3, 1667-70, 1673.

2. Bkz. Bloesch, Aigeai, 173; Bkz. 62, 67-72, 101-1, 108, 182, 186, 178, 210.

Res. 872

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Dönemi (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1712.

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1727.

2. Bkz. **SNG France 2,** 2333.

Res. 873

Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1733.

2. **SNG France 2,** 2333.

Tip 3.2. Profilden sağa. Sol ön ayağını dizden kırarak yukarı kaldırmış, küçük sunağın üzerine basıyor; diğerlerini dizden kırıp, üzerine çökmüş.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 2. Yy.

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1397.

2. **SNG Pfälzer,** 59.

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1754.

2. **SNG France 2,** 2354.

Res. 874

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 2354.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1756.

Tip 3.3. A.y.: Tip 3.2. ile benzer tip; sol ön ayağının altında küçük sunak.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1738.

Res. 875

Tip 4. Ayakta duran keçi:

Tip 4.1. A.y.: Profilden sola.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1641-5.

2. Bkz. Bloesch, Aigeai, 62, 67-72.

Tip 4.2. A.y.: Profilden sağa. Meşaleli boynuzlu.

Aigeai

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus Büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1751.

2. **SNG France 2,** 2351-53.

Res. 876

Tip 4.3. A.y.: Tip 4.2. ile benzer tip; sağ boşlukta dal (?).

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1753.

Res. 877

Tip 5. Amaltheia'nın yanında:

Tip 5.1. Aigeai, Hadrianus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk Zeus.

Tip 5.2. Aigeai, Macrinus, A.y., Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Amaltheia ve Çocuk Zeus.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 3.1.
Traianus Dönemi (M.S. 98 – 117)	Tip 3.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 5.1.
Marcus Aurelius Dönemi (M.S. 161 – 180)	Tip 3.1.
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 2.Yy.)	Tip 3.2.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 3.3.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 5.2.
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 3.2.; Tip 4.2-3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.2.
Kilikia Trakheia	
Kelenderis	
M.Ö. yak. 450.	Tip 1.
M.Ö. 450 - 400	Tip 2.1.
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 2.2.1-4.; Tip 2.3.1-2.
M.Ö. yak. 400 - 350	Tip 2.1.
M.Ö. 2. Yy.	Tip 2.2.1.
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 2.3.1.

Tab. 85. Keçi tip cetveli[11].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yer alan keçi tasvirleri yalnız Kelenderis ve Aigeai kentlerinin sikkelerinde görülür. İlginç bir rastlantı olacak ki; Kelenderis kentinde M.Ö. yak. 450 tarihinde ortaya çıkan keçi tasvirleri, M.Ö. 2 – 1. Yy.'a kadar varlığını sürdürürken, Aigeai kentinde ise yine aynı tarihlerde (M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi) ilk kez görülmeye başlar.

Kelenderis kentine ait keçi iki ana tip ile görülür. Bunlardan, keçi ön gövdesi tasvirleri, Kelenderis kentine ait M.Ö. yak. 450 tarihli sikkelerde (Tip 1); ön ayakları üzerine diz çökmüş keçi tasvirleri ise, M.Ö. yak. 450 – 400, M.Ö. yak. 425 – 400, M.Ö. yak. 400 – 350 ve M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkelerin ön ve arka yüzlerinde görülür (Tip 2.1.-3.). Erken tarihli bu tasvirler, bu dönem kent sikkelerinde sıkça

[11] Tip 1. Keçi ön gövdesi; ön ayakları üzerine diz çökmüş.; Tip 2. Ön ayakları üzerine diz çökmüş keçi.; Tip 3. Ön ve arka ayakları üzerine diz çökmüş keçi.; Tip 4. Ayakta duran keçi.; Tip 5. Amaltheia'nın yanında.

rastanan bir geleneğin yansıması şeklinde, kent simgesi olarak kullanılmıştır. Diğer yüzlerde genellikle görülen, Atlı Kahraman (?) ve at tasvirlerinin ise, kentin kuruluşu ile ilgili olması muhtemeldir. (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Atlı Kahraman ?).

Diğer üç ana tip ve ikincil tipler ise Aigeai kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nde ortaya çıkar ve İmparatorluğun bölgedeki hakimiyetinin sonlarına kadar görülür. Üçüncü ana tipte yer alan, ön ve arka ayakları üzerine diz çökmüş keçi tasvirleri, ikonografik olarak Kelenderis kentine ait ikinci ana tipte görülen keçilerle benzerlik gösterir (Tip 3). Dördüncü ve beşinci ana tipte yer alan ayakta duran keçi ve Amaltheia tasvirleri ise, yalnız Aigeai kentine özgüdür (Tip 4-5). Şu ana kadar yapılan araştırmalara göre, Aigeai kentinin kuruluşu Hellenistik Döneme dayandırılır ve kentin kurucusu, genellikle III. Aleksandros olarak kabul edilir. Nitekim, ikincil tiplerde görülen Diadumenianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen III. Aleksandros başı ve altındaki keçi tasviri bununla ilişkili olmalıdır[12]. Beşinci ana tipte yer alan Hadrianus ve Macrinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerindeki Amaltheia tasvirleri ise, kentin adının (α'ιζ, keçi) kaynağına bir atıf niteliğindedir. Dördüncü ana tipte görülen ayakta duran meşale boynuzlu keçi tasvirleri ise, kültle ilişkiliymiş gibi görünmektedir. Nitekim, Amaltheia mithosunda, Zeus'un, bir gün oynarken keçinin bir boynuzunu kırdığı ve boynuzu Amaltheia'ya armağan ederek, bunun mucizevi bir şekilde, Amaltheia'nın arzu ettiği bütün meyvelerle dolacağına dair ona söz verdiği de anlatılır. Bu nedenle, bu boynuza Amaltheia boynuzu veya "Bereket Boynuzu" denir[13]. Dolayısıyla, dördüncü ve beşinci ana tipte yer alan tasvirler; kentin adının kaynağına atıf ve bununla ilgili olarak kentteki keçi kültünün en açık belirtilerini taşımaktadır. Esas olarak, bu kültün Zeus'a dayandığı da bu tiplerden anlaşılmaktadır.

İkincil tipler de görülen tasvirleri ise, tamamıyla Aigeai kentini sembolize etmektedir; diğer dini tasvirlerle ilişkisi yoktur.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen keçi tasvirleri, yalnız Kelenderis ve Aigeai kentinin simgeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kelenderis kentinin kuruluşu ve keçinin kentin simgesi olması konusunda, sikke tasvirleri dışında elimizde yeterli kaynak yoktur. Dahası, bu tiplerde de açıklayıcı sahneler

[12] Bkz. **SNG Levante - Cilicia**, no. 1752.
[13] Grimal, **a.g.e.**, s. 61.

ve/veya yazıt bulunmamaktadır. Aigeai kentinde ise sikke tasvirleri kentin ismini ve dolayısıyla simgesini açıklayıcı niteliktedir. Bu tiplere göre, kentin isminin kaynağı, Antik yazında sıkça bahsedilen Amaltheia mithosuna dayandırılmaktadır. Bundan dolayı da, kentte Zeus kültüyle birlikte, keçinin de (Aigis) kültünün varlığına dair işaretler görülmektedir.

3.1.8. Yengeç

Deniz ve tatlı su kaynaklarının kenarlarında yaşayan yengeç, Antik Çağ'da diğer su canlıları gibi, özellikle sikke tasvirlerine konu olmuştur. M.Ö. 5. Yy.'ın başından itibaren Akragas (Sicilya) kentine ait sikkelerde yalnız ve Skylla ile birlikte tasvirleri görülür.

Yine Thalassa, başındaki iki yengeç kıskacı ile tasvir edilmiştir. Yengeç tasvirleri genel olarak, deniz ve nehir kıyısındaki kentlerde görülmektedir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde yengeç tasvirleri, bir ana tip ve ikincil tiplerle görülür (Tab. 86).

Ayakta duran yengeç tasvirlerinin yer aldığı ana tipin birinci alt tipinde, yengeç sırt cepheden tasvir edilmiştir. Bu tip, belirsiz (Kelenderis ?) kente ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkenin ve Mopsuhestia kentine ait Diadumenianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Yine, benzer ikonografide, kıskaçları ile yıldız tutan tasvirinin yer aldığı ikinci alt tip ise, yine Mopsuhesitia kentinde Lucius Verus dönemi sikkenin ön yüzünde görülür.

İkincil tiplerde birincisinde ise, ayakta duran Thalassa'nın başında, vücudunun bir parçası olarak, Korykos kentine ait M.Ö. 1. Yy.- Erken Roma İmparatorluk Dönemi tarihli ve I. Philippus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Thalassa).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, yanan sunağın ayakları arasında, Mopsuhestia kentine ait Trebonianus Gallus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. aş.: Semboller, Sunak).

Tip 1. A.y.: Ayakta duran Yengeç:

Tip 1.1. A.y.: Sırt cepheden.

Bilinmiyor (Kelenderis ?)

M.Ö. 4.Yy.

Ö.y.: Gorgoneion başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 251.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 317-8.

Res. 878

Tip 1.2. A.y.: Sırt cepheden; kıskaçları arasında yıldız.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucius Verus Dönemi (M.S. 161-169)

A.y.: Yanan sunak.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1338.

Res. 879

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mopsuhestia	
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Kelenderis ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.

Tab. 86. Yengeç tip cetveli[14].

Değerlendirme:

Birinci alt tipte yer alan belirsiz kente (Kelenderis ?) ait sikkenin ön yüzündeki yengeç tasvirinin, dönem özelliği olarak, kentin simgelerinden birisi olması muhtemeldir. Ancak, bu konuda elimizde yeterli bilgi yoktur. Ön yüzde yer alan Gorgon Medusa başı da tasvir hakkında bağlantı kurmamıza yardımcı olmamaktadır (Tip 1.1.). Aynı alt tipe ait, Mopsuhestia kentinde Diadumenianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen tipin de, kentin simgesi olması kuvvetle muhtemeldir.

Aynı kente ait Lucius Verus dönemi sikkenin ön yüzünde yer alan tipte ise yengeç, yine birinci alt tipteki ikonografisine benzer şekilde, kıskaçları arasında yıldız tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.). Arka yüzde yer alan sunak tasviri de düşünüldüğünde, tipin bir kültle ilişkili olması muhtemelmiş gibi görünmektedir. Nitekim yengeç, aynı kente ait Trebonianus Gallus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen ikincil tipinde, sunağın altında tasvir edilmiştir. Kentin sikkelerinde görülen sunak tasvirlerinin, erken tiplerinin ön yüzlerinde yer alan Zeus başı tasvirlerinden dolayı, tiplerin tanrının kültüyle ilişkili olduğu görülmektedir (Bkz. aş.: Semboller, Sunak). Ancak bu durum, yengecin kendisinin kültle ilişkili olduğunu göstermez. Yengeç, muhtemelen kentin simgesi olarak kullanılmış olmalıdır. Zira, günümüzde de bu kentin ortasından geçen Ceyhan (Pyramos) Nehri kıyılarında, bu tatlı su yengeçleri koloniler halinde yaşamaktadır. Dolayısıyla, yengeç tipinin kaynağı da bu doğa olayı olmalıdır. Bu bağlamda, yengecin kıskaçları arasındaki yıldızın da, kentin kahraman ktistesi olan Mopsos'u sembolize ediyor olması muhtemeldir. Nitekim

[14] Tip 1. Ayakta duran yengeç.

eski Yunan'da, kahramanların öldükten sonra yıldız olduklarına ve tanrılaştıklarına (apotheosis) inanılırdı. Dolayısıyla, yengeç ve kıskaçları arasındaki yıldız, kenti ve kurucusu Mopsos'u temsil ediyor olmalıdır.

İkincil tiplerin bir diğerinde ise yengeç, sadece kıskaçları ile Thalassa'nın başında tasvir edilmiştir. Bu durumun nedeni de, Yunan sanatında antropomorphik tasvirleri nadir olan (veya olmayan ?) Thalassa'nın, Roma İmparatorluk Dönemi'nde genellikle karışık bir yaratık olarak algılanmasıyla ilişkilidir (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Thalassa).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen yengeç tasvirlerinden Mopsuhestia kentine ait olanlar kentin simgesi olarak kullanılmış olmalıdır. Zeus kültüyle ilişkili olan, Mopsuhestia'nın bir diğer simgesi yanan sunakla beraber veya ayrı olarak, kente ait sikkelerde tasvirleri görülmektedir.

3.1.9. Yılan

Yılan, Antik Çağ'da birçok kültle ilişkili olarak kutsal kabul edilen hayvanlardan biridir. Doğası gereği genellikle toprağın altında yaşayan yılan, bu yüzden ölümden sonraki hayatla ilişkili kabul edilirdi. Yine, gelecekten haber verdiğine, şifa verici olduğuna ve bereket getirdiğine inanılırdı. Bu özelliklerinden dolayı, eski Yunan'da Demeter - Triptolemos, Asklepios - Hygieia, Hermes, Apollon, Athena olmak üzere, birçok tanrı ve tanrıçanın kutsal hayvanı olarak kabul edilmiştir.

Antik Çağ'da yılan, genellikle tanrı ve tanrıçaların yanlarında veya ellerinde tasvir edilmiştir. Yılanı sanat eselerinde, bazen Apollon'un üç ayaklı kazanının ayağına, Hermes'in kerykeion'un ucuna veya Asklepios'un asasına sarılmış olarak; bazen Hygieia'nın elinde, Athena'nın kalkanın içinde, Medusa'nın başında; bazen de dragon olarak Triptolemos'un arabasını çekerken görmek mümkündür.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde yılan tasvirleri, M.Ö. 2. Yy.'dan, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, beş ana tip (Tab. 87) ve ikincil tiplerle görülür.

Birinci ana tipte yer alan kerykeion'un iki yanındaki tasvir, Olba kentine ait Nero tasvirli sikkenin; ikinci ana tipte yer alan üç ayaklı kazanın ayağına sarılmış tasvir, Tarsos kentinde Antinoos ve Mallos kentinde Antoninus Pius tasvirli sikkelerin; üçüncü ana tipte yer alan cista mystica'nın içindeki tasvir ve dördüncü ana tipte yer alan yumurtaya sarılmış tasvir, Aigeai kentine ait Severus Alexander tasvirli sikkelerin; beşinci ana tipte yer alan içi yumurtalı kasenin iki yanındaki tasvir ise, yine Aigeia kentinde Otacilia Severa tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Ana tiplerin yanı sıra, birçok tanrı, tanrıça ve kahramanın yanında kutsal hayvan olarak ikincil tiplerle görülür. Buna göre, ikincil tiplerin birincisinde, Gorgon Medusa'nın saçları arasındaki tasvirleri; Mallos ve belirsiz kentlerde (Nagidos veya Aphrodisias) M.Ö. 4.Yy., Kelenderis kentine ait M.Ö. 2. Yy., Soloi kentine ait M.Ö. 2. – 1. Yy. tarihli sikkelerin ön yüzlerinde yer alır (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Gorgon Medusa)

İkincil tiplerin ikincisinde Hygieia'nın büstünün yanında veya elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, M.Ö. 2. – 1. Yy.'dan Traianus Decius dönemine kadar, Hierapolis – Kastabala, Aigeai, Eirenopolis, Flavioupolis, Epiphaneia, Tarsos ve Kolybrassos kentlerinde hem ön yüz, hem de arak yüz olarak görülürler (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Hygieia).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Athena'nın yanında ve Athena Magarsia'nın elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Kelenderis ve Mallos kentlerine ait sikkelerde Nero döneminden Traianus Decius dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak görülürler (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, ayakta duran Apollon'un yanındaki üç ayaklı kazanın ayağına sarılmış olarak tasvir edilmiştir. Bu tip, Seleukeia kentine ait, Geta (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

İkincil tiplerin beşincisinde ise yılan, Asklepios büstünün yanında veya ayakta duran Asklepios'un asasına sarılmış olarak tasvir edilmiştir. Bu tipler, Domitianus döneminden I. Valerianus dönemine kadar, tanrının tasvirinin görüldüğü

tüm kentlerde arka ve ön yüz tasvirleri olarak görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Asklepios).

İkincil tiplerin altıncısında ise, ayakta duran Amphilokhos'un yanındaki üç ayaklı kazanın ayağına sarılmış olarak tasvir edilmiştir. Bu tip, Mallos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amphilokhos).

Tip 1. Yılanlar, kerykeionun iki yanında:

A.y.: Kerykeion, dik duruyor. Her iki yanında, spiral şeklinde kıvrılmış kuyruk kısımları üzerinde, 'S' ve ters 'S' şeklinde yukarı kıvrılmış, başları kerykeiona dönmüş yılanlar.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 845.

2. Bkz. Satffieri, Olba, 35.
3. **SNG Levante - Cilicia** 649.
4. **Lindgren I,** 1568;
5. **RPC I,** 3740.

Res. 880

Tip 2. Yılan; üç ayaklı kazanın ayağına sarılmış:

Tip 2.1. Tarsos, Antinoos, A.y., Bkz. aş.: Semboller, Törensel, Üç Ayaklı Kazan Tip 1.2.1.

Tip 2.2. Mallos, Antoninus Pius, A.y., Bkz. aş.: Semboller, Törensel, Üç Ayaklı Kazan Tip 1.2.2.

Tip 3. Cista mysticanın içinde:

A.y.: Aigeai, Severus Alexander, A.y., Bkz. aş.: Semboller, Törensel, Cista Mystica Tip 1.

Tip 4. Yılan; yumurtaya sarılmış:

A.y.: Yumurtanın alt kısmından yukarıya doğru, üç sıra halinde sarılmış yılan. Baş, sağa. Yumurtanın altında, ön ayakları ve başı kısmen dışarıya çıkmış kaplumbağa (?).

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1759.

Res. 881

Tip 5. İki yılan, içinde yumurta bulunan kasenin iki yanında:

A.y.: Ortada, içinde üç adet yumurta bulunan kase; sağında ve solunda iki yılan. Yılanlar, aşağıdan yukarıya 'S' şeklinde kıvrımlı; her ikisi de kasenin üst kısmında karşılıklı duruyorlar.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Otacilia Severa

Ö.y.: Otacilia Severa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1783.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 3.; Tip 4.
Otacilia Severa (I. Philippus'un eşi)	Tip 5.
Mallos	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 2.2.
Tarsos	
Antinoos (Hadrianus'un gözdesi)	Tip 2.1.
Kilikia Trakheia	
Olba	
Nero (M.S. 54 – 68)	Tip 1.

Tab. 87. Yılan tip cetveli[15].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen yılan tasvirleri değişik tanrı, tanrıça ve kahraman kültleriyle ilişkilidir.

Buna göre, Olba kentinde Nero döneminde görülen, birinci ana tipte yer alan kerykeion'un iki yanındaki yılan tasvirleri tanrı Hermes ile ilişkilidir (Tip 1).

Mallos kentinde Antoninus Pius döneminde görülen, ikinci ana tipteki üç ayaklı kazanın ayağına sarılmış yılan tasviri; Antik yazında kentte Roma İmparatorluk Dönemi'nde kehanet ocağı bulunduğu belirtilen kahraman ktistes Apmhilokhos'la ilişkili olmalıdır. Ancak, tanrı Apollon'la ilişkili olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir (Tip 2).

Aigeai kentinde Severus Alexander dönemine ait sikkede görülen, üçüncü ana tipteki cista mystica'nın içindeki tasvir, Dionysos'la kültüyle ilişkili olmalıdır (Tip 3).

Yine, Aigeai kentinde Severus Alexander dönemine ait sikkede görülen; dördüncü ana tipteki yumurtaya sarılmış yılan (Tip 4) ve Otacilia Severa tasvirli sikkede görülen, beşinci ana tipteki, içinde yumurta bulunan kasenin iki yanındaki yılan (Tip 5) tasvirleri, kentteki Asklepios – Hygieia kültüyle ilişkili olmalıdır.

[15] Tip 1. İki yılan.; Tip 2. Sarılmış (dolanmış) yılan.

Kutsal hayvan olarak tanrı, tanrıça ve kahramanlarla birlikte tasvir edildikleri ikincil tipler ise; Asklepios, Hygieia, Athena, Apollon ve Amphilokhos kültleriyle ilişkilidir.

Sonuç olarak yılan, birçok tanrı, tanrıça ve kahramanın kültlerinde kutsal hayvan olarak yer aldığından, Kilikia sikkelerindeki tasvirleri de çeşitlilik göstermektedir. Yılan bu yönüyle, aslan ve boğa ile birlikte, birbirinden farklı kültlerle en fazla ilişkisi olan kutsal hayvanlardandır.

3.1.10. Yunus

Yunus, Antik Çağ'da Poseidon'un kutsal hayvanıdır. Tanrının tasvirlerinde tirdentle birlikte veya yalnız olarak elinde görülür.

Ayrıca, sanat eserlerinde deniz ve denizle ilişkili birçok mitolojik sahnede yer alır. Sikke tasvirleri ise, genellikle liman kentlerinde görülür. Bu tiplerde de, belirteç olarak doğrudan Poseidon'un elinde olabildiği gibi, diğer tanrı ve tanrıçaların yanlarında, tanrıyı ve denizi temsilen ikincil figür olarak da yer alır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde yunus tasvirleri, tridentle birlikte ve yalnız tasvir edildiği iki ana tip (Tab. 88) ve ikincil tiplerle görülür.

Tridentle birlikte tasvir edildiği birinci ana tip, Aleksandreia kat'Isson kentine ait M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkenin arka yüzünde yer alır.

Yalnız tasvir edildiği ana tip ise, Elaiussa – Sebaste kentine ait, Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1. Yy.) sikkenin arka yüzünde yer alır.

Poseidon'u ve dolayısıyla denizi sembolize ettiği ikincil tiplerin birincisinde, Kelenderis kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 yıllarına tarihlenen sikkelerde, diz çökmüş keçinin altında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Keçi).

İkincil tiplerin ikincisinde sie, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 yıllarına tarihlenen sikkelerde, yarım gövdeli griffon'un yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Griffon).

İkincil tiplerin üçüncüsünde, Tarsos kentine ait satrap Pharnabazos dönemi sikkelerde, tahtta oturan Baaltars'ın yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baaltars).

İkincil tiplerin dördüncüsünde, Tarsos kentine ait satraplar Pharnabazos – Datames dönemi sikkelerde, Arethusa başının yanında yer alır (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler, Arethusa).

İkincil tiplerin beşincisinde, Holmoi kentine ait M.Ö. 4. Yy.'a tarihlenen sikkedeki ayakta duran, Athena'nın yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin altıncısında, Seleukeia kentine ait Iulia Domna ve Gallienus tasvirli sikkelerde görülen, Europa'yı kaçıran Zeus'un (boğa) altındaki deniz tanrısı'nın (?) elinde tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Europa ve Zeus).

İkincil tiplerin yedincisinde ise, kutsal hayvanı olduğu tanrı Poseidon'un elinde belirteç olarak tasvir edilmiştir. Bu tipler, Korykos kentine ait Caracalla ve III.Gordianus; Kelenderis kentine ait Lucius Verus, Severus Alexander, Maximinus, III. Gordianus, I. Philippus ve Traianus Decius; Anemurion kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi; Korakesion kentine ait I.Valerianus tasvirli sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Poseidon).

İkincil tiplerin sekizincisinde ise, Tarsos kentine ait Severus Alexander tasvirli sikkede geminin altında iki yunus demiourgos tacı taşır şekilde tasvir edilmiştir (Bkz. aş.: Semboller, Demiourgos Tacı).

İkincil tiplerin dokuzuncusunda ise, Korykos kentine ait Tranquillina tasvirli sikkenin arka yüzünde, ayakta duran Aphrodite'nin yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite).

Tip 1. Arkasında trident:

A.y.: Profilden sağa. Kıvrık gövdeli. Arkasından dik duran trident.

Aleksandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Poseidon büstü; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 432.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1840.

3. **Lindgren III,** 768.

Res. 882

Tip 2. Yalnız:

A.y.: Profilden sağa. Kıvrık gövdeli. Arkasından dik duran trident.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1.Yy.)

Ö.y.: Kerykeion.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=9324, 17.12.2013.

Res. 883

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aleksandreia kat'Isson	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.
Elaiussa - Sebaste	
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1.Yy.)	Tip 2.

Tab. 88. Yunus tip cetveli[16].

[16] Tip 1. Yunus, arkasında trident; Tip 2. Yalnız.

Değerlendirme:

Aleksandreia kat'Isson kentine ait sikkede görülen birinci ana tipteki yunus tasviri, arkasında yer alan edilmiş olan trident ve ön yüzdeki Poseidon büstü ile tamamıyla tanrının kültüyle ilişkilidir (Tip 1).

Elaiussa - Sebaste kentine ait sikkede görülen ikinci ana tipteki yunus ise, yalnız tasvir edilmişitir (Tip 2). Ön yüzde ise, kanatlı kerykeion tasviri yer alır. Yunus tasviri, yine Poseidon kültüyle ilişkiliyken, ön yüzdeki kerykeion tasviri ise, kentte kültünün varlığı bilinen Hermes'le ilişkilidir.

Yine ikincil tiplerde, Poseidon'u ve denizi temsilen yer alan tasvirler de, Akdeniz kıyı şeridi boyunca dizilmiş olan liman kentlerinde görülmektedir.

Sonuç olarak, Poseidon'un kutsal hayvanı olan yunus, bazen tridentle birlikte, bazen yalnız, bazen tanrının elinde, bazen de yine tanrıyı temsilen diğer figürlerin yanında tasvir edilmiştir. Bu tiplerin tamamı, Kilikia'nın liman kentlerinde, tanrının kültüyle ilişkili olarak görülür.

3.2. Bitkiler

3.2.1. Başak

İnsanların en temel besin kaynaklarından biri olan tahıllar (arpa veya buğday), Antik Çağ sanat eserlerinde özellikle bolluk ve bereketle ilişkili tanrı, tanrıça ve kişileştirmelerin kutsal bitkisi olarak sıkça tasvir edilmiştir.

Nitekim arkeolojik kazılar, insanların buğday ve arpayı Neolitik Çağ'dan itibaren ekip biçtiğini göstermektedir. Mezopotamya'da yaşamış Sümer'lerde M.Ö. 3. Binyıl'da tahıldan yapılmış bira içilmekteydi. Yine, Babil ve Mısır'da tahıl tarımı yapılmaktaydı ki; matematik'te çok ileri gitmiş olan Mısırlıların altılı sisteminin temelinde de tahıl taneleri yatmaktaydı.

Klasik Antik Çağ yazının da ise tahıl, Ovidius tarafından anlatılan, Demeter'le ilgili bir mithosta geçer. Buna göre, Hades tarafından kaçırılan kızı Persephone'yi bulmak için yeryüzünü dolaşan tanrıça, Attika'dan geçerken çok susamıştır. Misme adında bir kadın ona arpa suyu vermiş, Demeter'de suyu bir solukta içmiştir. Bu durum, kadının oğlu Askalabos'un gülmesine yol açmış; buna sinirlenen tanrıça da genci benekli bir kertenkeleye dönüştürmüştür[17].

Bolluk ve bereketin simgesi olan tahıl başağı, Antik Çağ'da sanat eserlerinde tasviri en çok yapılan bitkidir. Birli veya birkaç başaktan oluşan demet halinde tasvirleri Kilikia bölgesinde de görülür. Yine, özellikle, bolluk ve bereketle ilişkili olan tanrı, tanrıça ve kişileştirmelerde ikincil tipler olarak ellerinde veya yanlarında yer alır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde başak tasvirleri bir ve üçlü demet olmak üzere, iki ana tip (Tab. 89) ve başta Demeter olmak üzere birçok tanrı, tanrıça ve kişileştirmenin elinde veya yanında belirteç şeklinde, ikincil tip olarak, M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinden Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür.

Birinci ana tipte bir başak tasvirleri yer alır. Bunlar Tarsos kentinde M.Ö. yak. 425 – 400 ve Aleksandreia kat'Isson'da M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

İkinci ana tipte yer alan üç başaklı demet tasvirleri ise, Anazarbos kentinde Claudius, Tarsos kentinde Caracalla tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır.

Belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde ise, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400'e tarihlenen sikkenin arka yüzündeki okçu tasvirinin yanında yer alır (Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 60).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, Mallos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 323'e tarihlenen sikkelerin arka yüzlerinde, kuğunun yanında tasvir edilmiştir (Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 125, 139, 161-4).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Demeter tasvirlerinin elinde veya yanında tasvir edilmiştir. Bu tipler, M.Ö. yak. 385 – 333'te Mallos kentinde görülmeye başlar

[17] Grimal, **a.g.e.**, s.100.

ve bölge genelinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Demeter).

İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, tahtta oturan Baaltars'ın elinde veya elinin üstünde, Tarsos kentine ait satrap Datames döneminden, III. Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323) dönemine kadar sikkeler üzerinde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baaltars).

İkincil tiplerin beşincisinde yer alan, ayakta duran Rhosos Baal'ının elindeki tasvirleri, Rhosos kentinde M.Ö. 42'den önce başlar Tiberius dönemine kadar varlığını sürüdür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Rhosos Baal'ı).

İkincil tiplerin altıncısında ise, Sandan'ın elindeki tasvirleri, Tarsos kentinde IV. Antiokhos Epiphanes döneminde başlar ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sandan).

İkincil tiplerin yedincisinde, oturan Kent Tanrıçası'nın elindeki tasvirleri yer alır. Bu tipler ağırlıklı olarak Kilikia Pedias kentleri olmak üzere bölge genelinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

İkincil tiplerin sekizincisinde ise, Tykhe'nin elinde veya yanındaki tasvirleri yer alır. Bu tipler Diokaisareia, Hierapolis – Kastabala ve Mopsuhestia kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

Tip 1. Bir başak:

Tip 1.1. A.y.: Dikine dörtgen bordür içerisinde:

Tarsos

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Boğaya saldıran aslan.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.acsearch.info/ext_image.html?id=116409, 13.08.2013

2. **SNG Levante – Cilicia,** 54-5.

3. **SNG v. Aulock,** 5907.

Res. 884

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; bordür yok.

Aleksandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1833.

2. Levante, Alexandreia kat'Isson, 9.

Tip 2. Üç başaklı demet:

A.y.: Gövde kısımlarından birbirlerine bağlanmış.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Claudius (M.S. 41 - 54)

Ö.y.: Claudius başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1367.

Res. 885

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aleksandreia kat'Isson	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.2.
Anazarbos	
Claudius (M.S. 41 – 54)	Tip 2.
Tarsos	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1.

Tab. 89. Başak tip cetveli[18].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerindeki başak tasvirlerinden ana tipte yer alanlar bölgenin pedias kısmında görülür. Birinci ana tipte olduğu gibi, erken dönem de daha çok yalnız tasvir edilen başak (Tip 1), Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren demet şeklinde de tasvir edilmiştir (Tip 2). Nitekim, bölgenin bu kısımları coğrafi açıdan tarıma, özellikle de tahıl tarımcılığına daha uygundur.

Sonuç olarak, bölgedeki başak tasvirleri bolluk, bereket ile ilişkili başta Demeter olmak üzere, Baaltars, Rhosos Baal'ı, Sandan, Tykhe ve Kent Tanrıçası'nın kültleri ile ilişkili olarak sikkeler üzerinde yer alır.

3.2.2. Defne Dalı

Yunanca'da Daphne olarak geçen defne, Apollon'un aşık olduğu bir nymphedir. Antik yazında Daphne, bazen Ladon ırmağı ile Gaia'nın, bazen de Thessalia'daki Peneios Nehri'nin kızı[19] olarak gösterilir.

Efsaneye göre, Apollon tarafından kovalanan Daphne, kaçarak kurtulmaya çalışmış ve tam yakalanacağı sırada babasına yalvarıp, kendisini başka bir şeye dönüştürmesini istemiştir: babası da onu, Apollon'un sevdiği bitki olan defneye dönüştürmüştür. Efsanenin Lakonia'da anlatılan diğer bir çeşitlemesinde ise, Elis kralı Oinomaos'un oğlu Leukippos Daphne'ye aşıktır[20] ve yine kendisini Apollon kovalayınca, Zeus tarafından defne ağacına dönüştürülmüştür[21].

Defne, Apollon'un kutsal bitkisi olarak, tanrının birçok tasvirinde belirteç olarak elinde tasvir edilmiştir. Ayrıca, büst tasvirlerinin yanında da yer aldığı tasvirleri de bulunmaktadır. Bunun dışında, tanrının kahinlerin babası olarak kabul

[18] Tip 1. Bir başak.; Tip 2. Üç başaklı demet.
[19] Ovidius, **Metamorphoses,** I, 452 vd.
[20] Pausanias, **Periegesis tes Hellados,** VIII, 20, 2.
[21] Grimal, **a.g.e.**, s. 139.

edilmesinden dolayı, özellikle kahraman ktisteslerin ellerinde belirteç olarak da yer alır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde defne tasvirleri, sembol olarak tasvir edildiği bir ana tip (Tab. 90) ve Apollon ve onunla ilişkili Artemis ve kahraman ktisteslerin ellerinde veya yanlarında belirteç olarak, ikincil tiplerle görülür.

Ana tipte yer alan üstü kuşaklı defne dalı tasviri, Seleukeia kentinde Marcus Aurelius (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

İkincil tiplerin birincisinde, Soloi kentine ait, M.Ö. yak. 425 – 400 yılarına tarihlenen sikkenin arka yüzündeki üzüm salkımının yanında tasvir edilmiştir.

İkincil tiplerin ikincisinde ise, tanrı Apollon'un elinde veya büstünün yanındaki tasvirleri yer alır. Bu tipler, Kilikia Bölgesi genelindeki kentlerde, M.Ö. yak. 400 yılından, Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Seleukeia kentine ait M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkenin arka yüzünde, Artemis (?) başının yanında tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Artemis).

İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, Mallos kentine ait Commodus, Hadrianus ve I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alan Amphilokhos'un elinde tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amphilokhos).

İkincil tiplerin beşincisinde ise, Mopsuhestia kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde, Mopsos'un elinde tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Mopsos).

Bütün bu tiplerin dışında, taç olarak, bir çok imparator başında da tasvir edilmiştir.

Tip 1. Defne dalı, dik duruyor; üstü kuşaklı.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139-161)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; giyimli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 728.

Res. 886

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Seleukeia	
Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 – 161)	Tip 1.

Tab. 90. Defne Dalı tip cetveli[22].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen defne dalı tiplerinden ana tipte yer alan, üstü kuşaklı tasvirinin hangi kültle ilişkili olabileceğine dair elimizde bilgi yoktur (Tip 1). Ancak, tanrının kentteki kültüne dayanarak, Apollon'la ilişkili olabilceği akla gelmektedir.

İkincil tiplerin ise, tamamı doğrudan veya dolaylı olarak Apollon'la ilişkilidir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerindeki defne dalı tasvirleri, Apollon'un kutsal bitkisi olarak, tanrının kendisinin, kızkardeşi Artemis'in ve kahraman ktistesler Amphilokhos ve Mopsos'un kültleri çerçevesinde görülürler.

3.2.3. Üzüm Salkımı

Antik Çağ'da Dionysos ve adına düzenlenen eğlencelerle özdeşleşmiş kutsal şarabın hammaddesi olan üzüm ve asma bitkisi, Antik yazında, tanrının insanlara

[22] Tip 1. Defne dalı, dik duruyor; üstü kuşaklı.

bağcılığı ve şarapçılığı öğretmesi[23] ile sevdiği satyr Ampelos[24] ve dadısı mainas (veya hyades) Ambrosia'nın metamorfozları ilgili mithoslarda görülür.

Dionysos'un hemen bütün tasvirlerinde asma bitkisi dalı, yaprağı veya üzüm salkımı yer alır. Özellikle Antik Çağ'da bağcılıkta gelişmiş olan bazı kentler, üzüm salkımını kent simgesi olarak kullanmışlardır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde üzüm salkımı tasvirleri, asma dalında bir veya iki üzüm salkımı şeklinde iki ana tipi (Tab. 91) ve Dionysos başta olmak üzere, tanrı ve tanrıçaların ellerinde veya yanlarında belirteç olarak, ikincil tiplerle görülür.

Birinci ana tipte, asma dalı üzerinde bir üzüm salkımı tasvir edilmiştir. Bu tip, Soloi kentine ait sikkelerde M.Ö. yak. 425 – 400 tarihlerinde görülmeye başlar ve Marcus Aurelius - Lucius Verus dönemine kadar her iki yüzde varlığını sürdürür. Diokaisareia kentinde ise, yalnızca M.S. 1. ve 2. Yy.'a tarihlenen sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan, asma dalında iki üzüm salkımı tasviri ise, Ninika – Klaiudiopolis kentine ait M.Ö. 1.Yy.'a tarihlenen sikkenin ön yüzünde; Pompeiopolis kentine ait M.Ö. 66 – Roma İmparatorluk Dönemi ve Marcus Aurelius - Lucius Verus dönemine tarihlenen sikkelerin ön ve arka yüzlerinde; Philadelphia kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen sikkenin arka yüzünde görülür.

İkincil tiplerin birincisinde ise, kutsal bitkisi olarak, Dionysos'un elinde, yanında ve büstünün yanındaki tasvirleri yer alır. Bu tipler, Nagidos kentinde M.Ö. yak. 420 – 380 tarihlerinde ortaya çıkar ve bölge genelindeki kentlerde Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos).

İkincil tiplerin ikincisinde, tahtta oturan Baaltars'ın elinde veya elinin üstünde tasvir edilmiştir. Bu tipler Tarsos kentinde satrap Datames dönemi ile M.Ö. yak. 333 - 323 tarihlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Baal).

[23] Pseudo - Apollodoros, **Bibliotheca**, The Library, Çev. J. G. Frazer, Loeb Classical Library Cambridge, Harvard University Press, 1921., II, 29.; Diodorus Siculus, **Bibliotheke Historikhe** 4, 2, 3.
[24] Grimal, **a.g.e.**, s. 62.

İkincil tiplerin üçüncüsünde, Issos kentine ait III. Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323) dönemi sikkenin ön yüzündeki Athena başının yanında yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.'a tarihlendirilen sikkenin arka yündeki boğaya binen Aphrodite'nin yanında yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite).

İkincil tiplerin beşincisinde, Rhosos kentine ait M.Ö. 42'den önceye tarihlenen sikkenin arka yüzünde Rhosos Baal'ının elinde tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Rhosos Baal'ı).

İkincil tiplerin altıncısında ise, Eirenopolis kentine ait Traianus tasvirli sikkenin arka yüzündeki Hygieia'nın elinde tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Hygieia).

Tip 1. Bir üzüm salkımı; asma dalında:

Tip 1.1. A.y.: Nokta bordür içerisinde.

Soloi

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Oturan Tanrıça (?); Amazon büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 42.

2. **SNG v. Aulock,** 5860.

3. Traité II, 2, 561.

4. **SNG France 2,** 157.

Res. 887

Tip 1.2. A.y.: Dikine dörtgen incus ve bordür içerisinde.

Soloi

M.Ö. yak. 400 - 350.

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 43.

2. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5865.

3. Bkz. Traité II, 2, 1421, 1426.

Res. 888

Ref.: 1. Casabonne, type 5.

Res. 889

Tip 1.3. A.y.: Dörtgen incus ve nokta bordür içerisinde. Sağ alt boşlukta, sinek, sırt cepheden.

Soloi

M.Ö. yak. 425-400.

Ö.y.: Diz çökmüş Amazon; yay tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 40; Bkz. 39 - 41.

2. Bkz.Traité II, 2, 535, 538-9, 543.

3. Bkz. **SNG v. Aulock,** 5857-60.

Res. 890

Tip 1.4. A.y.: Dairesel nokta bordür içerisinde.

Soloi

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Diz çökmüş Amazon; yay tutuyor.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 137.

2. Traité II, 2, 543.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 38 var.

Res. 891

M.Ö. 2 - 1.Yy.

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=2039, 17.06.2013.

2. Bkz. **SNG Cop.,** 230.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 856.

Res. 892

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180) - Lucius Verus (M.S. 161 – 169) Dönemi

A.y.: Yıldız; altı kollu.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5890.

2. **BMC Cilicia,** 56.

Res. 893

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 1. Yy.

Ö.y.: Hermes büstü; önünde kerykeion.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 1.

Res. 894

M.S. 2. Yy.

Ö.y.: Hermes büstü; omzunda kerykeion.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 857.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 666.

3. Staffieri, Diocaesarea,10.

4. **Lindgren I,** 1486.

Res. 895

Tip 1.5. A.y.: Dörtgen nokta bordür içerisinde. Sol boşlukta, defne dalı.

Soloi

M.Ö. yak. 425 - 400.

Ö.y.: Diz çökmüş Amazon; yay tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 39.

2. **SNG v. Aulock,** 5857.

3. Traité II, 2, 535.

Tip 1.6. A.y.: Tip 1.2. ile benzer tip, incus yok.

Soloi

M.Ö. yak. 400 - 350.

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 187.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 46-48.

Res. 896

Tip 1.7. A.y.: Sol boşlukta, uçan arı; profilden sağa.

Soloi

M.Ö. yak. 400 - 350.

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 45.

2. Bkz. **SNG France 2,** 176.

Res. 897

Tip 1.8. A.y.: Sağ boşlukta baykuş; ¾ profilden, baş cepheden.

Soloi

M.Ö. yak. 400 – 350

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5871.

2. Casabonne, type 7.

3. **BMC Cilicia,** 32

Res. 898

Tip 2. İki üzüm salkımı; asma dalında:

Ninika - Klaudiopolis

M.Ö. 1.Yy.

A.y.: Herakles Sopası.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 592.

Pompeiopolis

M.Ö. yak. 66 - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Yıldız; altı kollu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 884; Bkz. 885-6.

Res. 899

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180) - Lucius Verus (M.S. 161 – 169) Dönemi

Ö.y.: Gemi.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 243.

Res. 900

Philadelphia

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena büstü; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 574.

Commodus (M.S. 177 – 192)

Ö.y.: Commodus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 144.

Res. 901

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Soloi - Pompeiopolis	
M.Ö. yak. 425 – 400	Tip 1.1.; Tip 1.5.
M.Ö. yak. 400 – 350	Tip 1.2-4.; Tip 1.6-8.
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 1.4.2.
M.Ö. yak. 66. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.4.
Marcus Aurelius – Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 2.
Kilikia Trakheia	

Diokaisareia	
M.S. 1.Yy.	Tip 1.4.
M.S. 2.Yy.	Tip 1.4.
Ninika - Klaudiopolis	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 2.
Philadelphia	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 2.

Tab. 91. Üzüm Salkımı tip cetveli[25].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde birinci ve ikinci ana tipte görülen üzüm salkımı tasvirlerinin tamamı, Dionysos'la ilişkilidir (Tip 1-2).

Soloi kentinde görülen tasvirler, kentin simgesi olarak kullanılmıştır (Tip 1.1.-7.). Birinci ana tipin dördüncü alt tipindeki Diokaisareia kentine ait sikkelerde görülen üzüm salkımı tasvirleri (Tip 1.4.) ve ikinci ana tipte yer alan Ninikia – Klaudiopolis, Philadelphia ve Pompeiopolis kentlerine ait asma dalında ikili üzüm salkımı tasvirleri ise, doğrudan Dionysos kültüyle ilişkilidir.

Üzüm salkımı, ikincil tiplerde ise Dionysos, Baaltars, Rhosos Baal'ının kutsal bitkisi olarak ellerinde veya yanlarında belirteç olarak tasvir edilmiştir. Nitekim, Baal genel olarak, bereket tanrısı olarak da kabul edilmektedir (Bkz. yuk: Tanrılar, Baal, Dionysos).

Aphrodite'nin yanında yer alan tasviri ise, Soloi kentinin simgesi olmasından kaynaklanmaktadır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite). Hygieia'nın elindeki tasvirinin ise tanrıçanın sağlık tanrıçası olması ve dolayısıyla, üzümün şifa verici ve iyileştirici bir bitki olmasıyla ilişkilidir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Hygieia).

Athena başının yanındaki tasvirin de, yine muhtemelen Issos kentindeki bağcılıkla ve dolayısıyla Dionysos'la ilişkili olması muhtemeldir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

Sonuç olarak üzüm salkımı, Kilika sikkelerinde, başta Dionysos olmak üzere Baaltars, Rhosos Baalı'nın kültleri ile ilişkili olarak tasvir edilmiştir. Soloi kenti

[25] Tip 1. Bir üzüm salkımı; asma dalında.; Tip 2. İki üzüm salkımı; asma dalında.

sikkelerinde görülen tipler ise, yine Dionysos kültü ile bağlantılı olarak kentin simgesi olarak kullanılmıştır.

4. SEMBOLLER

4.1. Astronomik ve Astrolojik

4.1.1. Ay ve / veya Yıldız

Ay ve yıldızlar tarih boyunca birçok kültürde kutsal sayılmıştır. Antik Çağ'da da Ay'a tanrısal bir anlam yüklenmiş ve Artemis, Hekate, Selene (Roma'da=Luna) ve Men, Ay tanrı ve tanrıçaları olarak tapınım görmüştür.

Ay, bu tanrı ve tanrıçaların bazen taç gibi başlarında, bazen de omuzlarının arkasında hilal şeklinde tasvir edilmiştir. Yine yıldız da, Ay gibi birçok dini tasvirin yanında tanrısal bir simge olarak tasvir edilmiştir. Antik Çağ Yunan inanışında, tanrısallaştırılan kahramanların öldükten sonra göğe yükselip yıldız olduğuna inanılırdı (apotheosis). Bunun en bilinen örneği de, Dioskurlar'dır. Yine Mithras kültünde, ay ve yıldız veya ay ve yedi yıldız en önemli sembollerdi.

Ancak, Ay'ın kutsiyet kazanması, çok daha önceki dönemlere, M.Ö 3. Binyıl'dan itibaren astronomide çok ilerlemiş olan Mısır ve Babil kültürlerine dayanmaktadır.

Sikke Tipleri

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Ay ve / veya yıldız tasvirleri hem sembol olarak ana tip (Tab. 92), hem de belirteç olarak ikincil tiplerle M.Ö. yak. 425 – 400 tarihinden, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür.

Birinci ana tipte Ay tasvirleri yer almaktadır. İçinde aslan yer alan, hilal şeklinde tasvir edilmiş olan bu tip; yalnız Myriandros kentine ait satrap Mazaios dönemi sikkelerin arka yüzlerinde yer alır. Ön yüzlerde ise tahtta oturan Baaltars tasvirleri yer almaktadır.

İkinci ana tipte ise yıldız tasvirleri yer almaktadır. Birinci tipte, altı kollu yıldız tasvirleri yer alır. Bu tip, Pompeiopolis kentine ait M.Ö. yak. 66. – Roma

İmparatorluk Dönemi ve Marcus Aurelius – Lucius Verus Dönemi sikkelerin arka yüzünde görülür. İkinci alt tipte yer alan sekiz kollu yıldız ise, yine Pompeiopolis kentinde Hadrianus dönemi sikkelerin arka yüzünde görülür.

Üçüncü ana tipte ise, ay ve yıldız/lar birlikte tasvir edilmiştir. Birinci alt tipte, ay ve bir yıldız tasvir edilmiştir. Bu tip, Kestros kentine ait Lucilla tasvirli sikkenin arka yüzünde; Koropissos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkenin her iki yüzünde (arka yüzde boğanın üstünde) görülür. İkinci alt tipte yer alan ay ve yedi yıldız tasvirleri ise, Anazarbos kentine ait Paulina tasvirli sikkelerin arka yüzünde görülür.

Ay ve / veya yıldızın sembol olarak tasvir edildiği bu ana tipler dışında, belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin çok yaygın bir kullanımı vardır. Bu tiplerde, en erken tasvirler Ay'a ait ikincil tiplerde görülür. Bu tiplerinin birincisinde Ay, yarım gövdeli kurt'un üstünde tasvir edilmiştir. Bu tasvir, belirsiz kente ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkenin arka yüzünde yer alır **(SNG Levante – Cilicia**, no. 223-5). İkincil tiplerin ikincisinde, akrebin yanında tasvir edilmiştir. Bu tip ise, Ki(e)tis kentine ait IV. Antiokhos (M.S. 38 - 72) tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır **SNG (Levante – Cilicia**, no. 561). Ay, ikincil tiplerinin üçüncüsünde, Artemis büstünün başında tasvir edilmiştir. Bu tip, Aigeai kentine ait Domitianus dönemi sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Artemis). İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, biga süren Selene'nin omzunda tasvir edilmiştir. Bu tip, Olba kentine ait Antoninus Pius ve Anazarbos kentine ait Iulia Paula tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Selene). İkincil tiplerin beşincisinde ise Ay, Men'in omzunda tasvir edilmiştir. Bu tip, Korakesion kentine ait Marcus Aurelius tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Men)

Yıldızlara ait ikincil tiplerin kullanımı ise çok yaygındır. Bunların başlıcaları Zeus, Athena, Apollon, Demeter, Dionysos, Rhosos Baal'ı, Nike, Kent Tanrıçası, Tykhe, Eirene – Nemesis, Hygieia Dioskur, keçi, horoz, yengeç, capricornus ve tapınak (alınlık) tasvirleridir (Bkz. yuk. / aş.: İlgili Maddeler).

Ay ve yıldızların birlikte tasvir edildiği ikincil tipler ise, boğanın üstünde yer aldığı tiple Seleukeia kentinde Marcus Aurelius ve Geta (caesar olarak) tasvirli sikkelerde, Koropissos kentinde Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Tip 1. Ay (hilal şeklinde); içinde aslan:

Tip 1.1. A.y.: Profilden sola, hilal şeklinde ay içerisinde. Üst boşlukta, yıldız.

Myriandros

Per Satraplıkları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars; üzerinde kartal bulunan asa tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 185.

2. Traité II, 2, 742.

3. **SNG France 2,** 433-4.

4. Newell, Myriandros, 14-15;

Res. 902

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; aslan profilden sağa.

Myriandros

Pers Satrapları Dönemi

Mazaios (M.Ö. 361 - 334)

Ö.y.: Tahtta oturan Baaltars; lotus başlı asasını tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 191.

Res. 903

Tip 2. Yıldız:

Tip 2.1. Altı kollu yıldız:

A.y.: Ortasında yer alan bir noktadan dışa doğru yönelen ve eşit açılara sahip, yine nokta ile sonlanan altı kollu yıldız. Her bir kolunun arasına bir harf gelecek şekilde, aşağıdaki koldan başlayıp, saat yönünün tersine **Π-O-M-Π-H-I** yazıtı.

Pompeiopolis

M.Ö. yak. 66 –Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Asma dalında ikili üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 884; Bkz. 885.

Res. 904

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180) - Lucius Verus (M.S. 161 – 169) Dönemi

Ö.y.: Asma dalında bir üzüm salkımı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5890.

2. **BMC Cilicia,** 56.

Res. 905

Tip 2.2. Sekiz kollu yıldız:

A.y.: Tip 2.1.'in benzeri.

Pompeiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Asma dalında ikili üzüm salkımı.

Ref.: SNG Levante – Cilicia, 886.

Tip 3. Ay ve yıldız/lar:

Tip 3.1. Ay ve yıldız:

Tip 3.1.1. A.y.: Hilal şeklinde Ay, yukarı; ortasında altı kollu yıldız.

Kestros

Roma İmparatorluk Dönemi

Lucilla

Ö.y.: Lucilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 472.

Tip 3.1.2. Ö.y.: Tip 3.1.1. ile benzer.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Ay ve yıldız.

Ref.: 1. (Çevrimiçi) http://www.asiaminorcoins.com/gallery/ displayimage.php?pid =4991, 15.10.2013.

Res. 906

Tip 3.2. Ay ve yedi yıldız:

A.y.: Hilal şeklinde Ay, yukarı; üstünde iki sıra halinde, sekiz kollu yedi yıldız: Alttaki birinci sırada üç yıldız; birinci ve üçüncü yıldız hilalin uçlarında; üstteki ikinci sırada, yıldızlar yukarıya doğru bir yay halinde sıralanmış.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Paulina

Ö.y.: Paulina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1482.

Res. 907

Maximus, caesar (M.S. 235-238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1483.

Res. 908

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Paulina (M.S. 235 – 236)	Tip 3.2.
Maximus, caesar (M.S. 235-238)	Tip 3.2.
Myriandros	
Mazaios (M.Ö. 361 – 334)	Tip 1.1-2.
Pompeiopolis	
M.Ö. yak. 66. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138)	Tip 2.2.
Marcus Aurelius – Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 2.1.1.
Kilikia Trakheia	
Kestros	
Lucilla, Lucius Verus (M.S. 161 – 169) eşi	Tip 3.1.1.
Koropissos	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 3.1.2.

Tab. 92. Ay ve / veya Yıldız tip cetveli[1].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen Ay ve yıldız tasvirleri ilişkili oldukları kültler açısından çeşitlilik gösterir. Birinci ana tipte yer alan Ay tasvirleri, içinde aslan ile hilal şeklinde tasvir edilmiştir. Myriandros kentine ait, satrap Mazaios dönemine tarihlendirilen bu tipler, ön yüzde yer alan Baaltars tasvirlerinden dolayı, muhtemelen Pers kültürü ile ilişkili olmalıdır (Tip 1). Ay, ikincil tiplerde ise Artemis, Selene ve Men'in belirteci olarak karşımıza çıkar.

İkinci ana tipteki yıldız tasvirleri ise, altı ve sekiz kollu tipleri ile yalnız Pompeiopolis kentinde M.Ö. yak. 66.'dan – Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.S. 2. Yy.) kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tip 2). Ön yüzlerde yer alan, üzüm salkımı tasvirlerinden dolayı, tipin Dionysos'la ilişkisi olması veya kentin

[1] Tip 1. Ay; Tip 2. Yıldız; Tip 3. Ay ve yıldız/lar.

simgelerinden birisi olması muhtemeldir. Yıldızlara ait ikincil tiplerin ise, çok yaygın bir kullanım alanı vardır. Dioskurlar gibi, doğrudan belirteç olarak kullanılanların yanında (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Dioskurlar), diğer birçok tip de tanrısallığın simgesi olarak yer alır.

Üçüncü ana tipte ise, ay ve yıldız tasvirleri, Kestros ve Koropissos ve Anazarbos kentlerinde görülür. Anazarbos kentine ait Paulina tasvirli tip dışındaki tipler M.S. 2. Yy.'a aittir. Birinci alt tipte yer alan Ay ve yıldız tasvirleri (Tip 3.1.) Selene kültü ile ilişkilidir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Selene). İkinci alt tipte yer alan (Tip 3.2.) Ay ve yedi yıldız tasvirleri ise, Mithras kültüyle ilişkilidir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Mithras). M. H. Sayar, Kilikia Pedias'ta 1980 – 90'lı yıllarda yaptıkları yüzey araştırmaları neticesinde; Adana, Kozan ve Osmaniye ve Kadirli ilçelerinde M.Ö. 4. ve M.S. 1. – 2. Yy.'lara tarihlenen Ay ve yıldız tasvirli mezar stellerinin tespit edildiğini ve bunların Anazarbos kenti ve çevresinde yoğunlaştığını belirtir. Sayar'a göre bu semboller, M.Ö. 6 – 4. Yy.'larda Pers etkisiyle bölgeye gelmiştir ve yeraltı ve ölü kültüyle ilişkilidir[2]. Bu bağlamda, mezar stellerindeki tasvirlerin Mithras (Mithra) kültüyle ilişkili olması da muhtemeldir. Ay ve yıldızın boğanın üzerinde tasvir edildiği ikincil tipleri ise, Seleukeia ve Koropissos kentlerinde görülür ve Selene kültüyle ilişkilidir (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Boğa).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen Ay ve / veya yıldız tasvirleri, genel olarak Ay tanrıçaları ve tanrısı (Hekate, Artemis, Selene, Men), Mithras ve kahraman (Dioskurlar, Mopsos) kültleriyle ilişkilidir. Ancak bunlar içerisinde kültü öne çıkanlar, Selene ve Mithras'tır. Diğerleri ise Zeus, Athena, Apollon, Demeter, Dionysos, Rhosos Baal'ı, Nike, Kent Tanrıçası, Tykhe, Eirene – Nemesis, Hygieia ve Dioskurlar'dır.

4.1.2. Capricornus

Capricornus, astronomide ve astrolojide Oğlak Takımyıldızı'na verilen addır. Kökeni Babil'lere kadar dayanan bu simge, burçlarla ilgili Zodiak çemberindeki

[2] M. H. Sayar, "Eskiçağ'da Çukurova'da Hilal ve Yıldızın Kullanımı", **The Achaemenid Impact on Local Populations and Cultures in Anatolia (Sixth – Four Centuries B.C.)**, Ed. İnci DELEMEN, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü , 2007, s. 97-8.

sembollerden biridir. Babillilerin yaratıcı ve bilgelik tanrısı Ea benzer bir ikonografide tasvir edilmiştir. İkonografisi, Oğlak Takımyıldızı'na ait yıldızların gökteki dizilişlerinden türemiştir.

Capricornus, sanat eselerinde ön kısmı keçi, arka kısmı balık şeklinde tasvir edilir.

Sikke Tipleri

Kilikia sikkelerinde capricornus tasvirleri iki ana tiple, Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 93).

Birinci ana tipte yer alan, yalnız tasvirleri, düz ve spiral gövdeli olmak üzere iki alt tipiyle, Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinden Livia (Iulia Augusta, M.S. 14 - 29), bölgedeki hakimiyeti sona erinceye kadar Agusta, Lakanatis ve Anazarbos'ta görülür.

İkinci ana tipte ise, iki capricornus protomu; ortalarında kalkan, altında küre ile Anazarbos kentine ait Elagabalus tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Capricornus; yalnız:

Tip 1.1. Düz gövdeli:

Tip 1.1.1. Ayaklarının arasında küre tutuyor, sırtının üstünde yıldız:

A.y.: Profilden sağa. Boynuzlu başlı, oğlak ön gövdeli ve balık arka gövdeli ve çatal kuyruklu. İleriye uzattığı iki ayağının arasında küre tutuyor. Üstünde, yıldız.

Augusta

Roma İmparatorluk Dönemi

Livia (Iulia Augusta) (M.S. 14 - 29)

Ö.y.: Livia büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1891.

2. **SNG Cop.,** 69.

3. **RPC I,** 4007.

Res. 909

Tip 1.1.2. Defne tacı giymiş çelengi içerisinde; altında çapa, üstünde yıldız:

A.y.: Profilden sağa. Boynuzlu başlı, oğlak ön gövdeli ve balık arka gövdeli ve çatal kuyruklu. Bir ön ayağı yukarı kalkmış, diğer ön ayağı dizden kırılmış, aşağıda. Altında, çapa; üstünde, yıldız.

Lakanatis

Kommagene Krallığı

Epiphanes ve Kallinikos (M.S. 72)

Ö.y.: Atlı Epiphanes ve Kallinikos

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 568-70.

2. **SNG v. Aulock,** 8696.

Tip 1.1.3. Altında küre:

Tip 1.1.3.1. Üstünde cornucopia:

A.y.: Tip 1. benzeri. Profilden sağa. Her iki ön ayağını yukarıya kaldırmış. Altında, küre; üstünde içinde çeşitli nesneler bulunan cornucopia.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1399.

Tip 1.1.3.2. A.y.: Tip 1.1.3.1. benzeri. Cornucopia yok.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus başı; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1432.

Iulia Paula

Ö.y.: Iulia Paula büstü; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1441.

2. **SNG Levante Suppl.,** 338.

3. **SNG France 2,** 2075.

Res. 910

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1506.

Volusianus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1507.

2. **SNG Cop.,** 60.

Tip 1.2. Spiral gövdeli; altında küre:

Tip 1.2.1. A.y.: Profilden sola. Boynuzlu başlı, oğlak ön gövdeli, spiral balık arka gövdeli ve üç çatallı kuyruklu. Her iki ön ayağını yukarıya kaldırmış. Altında, küre.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Paula

Ö.y.: Iulia Paula büstü; örtülü

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1440.

2. **SNG France 2,** 2075 var.

Res. 911

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander başı; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1456.

Res. 912

II. Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: II. Philippus büstü.

Ref.: 1. **BMC Cilicia**, 34.

Tip 1.2.2. Profilden sağa. Tip 1.2.1. ile benzer tip.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Paula

Ö.y.: Iulia Paula büstü; örtülü

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.,** 383.1.

Res. 913

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1526.

2. **SNG v. Aulock,** 5514.

Tip 2. İki capricornus protomu; ortalarında kalkan, altında küre:

A.y.: Antithetik. Boynuzlu başlı, her iki ön ayağını dizden kırarak havaya kaldırmış iki capricornus. Ortalarında, kalkan, cepheden; altında, küre.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus başı; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1433.

Res. 914

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.3.1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.1.3.2.; Tip 1.2.; Tip 2.
Iulia Paula (M.S. 219 – 220)	Tip 1.1.3.2.; Tip 1.2.1-2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.1.
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.2.1.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.3.2.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.3.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.2.
Augusta	
Livia (Iulia Augusta M.S. 14 – 29)	Tip 1.1.1.
Lakanatis	
Epiphanes ve Kallinikos (M.S. 72)	Tip 1.1.2.

Tab. 93. Capricornus tip cetveli[3].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde capricornus tasvirlerinin erken örnekleri Augusta ve Lakanatis'te görülürken (Tip 1.1.1-2), diğer tasvirlerin tamamı M.S. 2. Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar Anazarbos kentinde görülür (Tip 1.1.-2; Tip 2). Anazarbos kentinde görülen Zodiak tapınağı tasvirlerinden anlaşıldığı kadarıyla, kentte astronomi büyük bir öneme sahipti (Bkz. aş.: Mimari Yapılar, Tapınaklar, Zodiak Mithraeum ? Tapınağı). Bunun dışında, Aigeai ve Adana kentlerinde de ortalarında Gorgon Medusa, Asklepios ve Hygieia ve Kent Tanrıçası

[3] Tip 1. Bir capricornus.; Tip 2. İki capricornus; ortalarında kalkan, altında küre.

baş ve büstlerinin yer aldığı Zodiak Çemberleri de görülmektedir (Bkz. aş.: Zodiak Çemberi).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde yalnızca pedias kısmındaki kentlerde görülen capricornus tasvirlerinin, bölgeye Kommagene Krallığı Dönemi'nde (M.S. 38 - 72) Kuzey Suriye'den taşınmış olması muhtemeldir. Nitekim, bu krallığa ait sikkelerde capricornus en çok tasviri yapılan tiplerden biridir. Zodiak işaretlerinin kökeni ise, muhtemelen, önceki dönemlerde aynı topraklarda hüküm sürmüş olan Babiller'e dayanmaktadır.

4.1.3. Şimşek Demeti

Eski Yunan pantheonunun baş tanrısı Zeus'un belirteçlerinden biridir. Antik yazınlara göre, göğe ve göksel olaylara hakim olan tanrının, çoğu zaman yeryüzüne şimşekler ve yıldırımlar gönderdiği anlatılır.

Şimşek demeti, tanrının elinde ve yanında belirteç olarak tasvir edildiği gibi, tanrıyı temsilen sembol olarak, yalnız da tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde şimşek demeti tasvirleri iki ana tiple, III. Aleksandros döneminden Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 94).

Birinci ana tipte yer alan kalkan üzerine kabartma tasvirleri, Tarsos kentinde III. Aleksandros Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte ise serbest tasvirleri yer alır. Bu tip yedişer, beşer ve onbirer ışınlı alt tipleri ile bunların kanatlı ve kanatsız çeşitlemeleri ile bazen yalnız, bazen taht üzerinde, bazen de tapınak içinde olmak üzere; Olba ve Diokaisareia kentlerinde Augustus döneminden II. Philippus dönemine kadar sikkeler üzerinde varlığını sürdürür.

İkincil tiplerin birincisinde yer alan, Athena'nın elinde tasvir edildiği tipler, Soloi kentinde M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli; Diokaisareia kentinde ise Caracalla tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena) .

İkincil tiplerin ikincisinde yer alan, kartal ayakları altında tasvir edildiği tipler, Soloi kentinde M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli, Aigeai kentinde Antoninus Pius, Hadrianus ve Severus Alexander tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer alır (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Kartal).

İkincil tiplerin üçüncüsünde, Zeus'un tahtta oturan ve ayakta duran tasvirlerinde elinde tuttuğu tipler, Ninika – Klaudiopolis kentinde Hadrianus, Commodus; Selinus kentinde Marcus Aurelius, Severus Alexander; Kolybrassos kentinde II. Valerianus; Diokaisareia kentinde Marcus Aurelius ve Iotape kentinde Severus Alexander tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Zeus).

Tip 1. Kalkan üzerinde kabartma:

A.y.: Kalkan, dış cepheden; ortası boğumlu. Üzerinde, dik duran şimşek demeti. Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı, altta ve üstte yedişer adet ışınlı.

Tarsos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena başı; miğfer giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =7134, 13.09.2013.

Res. 915

Ref.: 1. **SNG France 2,** 476.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 119.

3. **BMC Cilicia,** 79.

Res. 916

Tip 2. Serbest tasvir:

Tip 2.1. Yedişer ışınlı uçlu:

Tip 2.1.1. Kanatsız:

Tip 2.1.1.1. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde tutamaklı, her iki yöne yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ve dıştaki ışınlar düz, aralardaki ışınlar dalgalı.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Augustus (M.Ö. 27-M.S. 14)

Ö.y.: Augustus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 635-6.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 3.

Tip 2.1.1.2. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı, her iki yönde yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ve dıştaki ışınlar düz, aralardaki ışınlar dalgalı.

Olba

Olba Krallığı

II. M. Antonius Polemo (M.S.yak. 17-36)

Ö.y.: M. Antonius Polemo başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 640.

2. Staffieri, Olba, 30.

Res. 917

Tip 2.1.1.3. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı, her iki yönde yedişer adet ışınlı. Her iki yönde

merkezdeki ışınlar içten dışa incelen oval bir yapıda, en dıştaki ışınlar kısa, diğer ışınlar düz.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 667.

2. Staffieri, Diocaesarea 3.

Tip 2.1.2. Kanatlı:

Tip 2.1.2.1. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı ve sola açık kanatlı, her iki yönde yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ve dıştaki ışınlar düz, aralardaki ışınlar dalgalı.

Olba

Olba Krallığı

II. M. Antonius Polemo (M.S.yak. 17 - 36)

Ö.y.: M. Antonius Polemo başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 641.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 33.

Res. 918

Tip 2.1.2.2. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde, merkezde oval şekilli tutamaklı ve sağa açık kanatlı, her iki yönde yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ışınlar içten dışa incelen oval bir yapıda, en dıştaki ışınlar kısa, diğer ışınlar dalgalı.

Olba

Roma İmparatroluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 652.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 44.

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 657.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 52.

Res. 919

Tip 2.1.2.3. A.y.: Dik duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde, merkezde oval şekilli tutamaklı ve yukarıya açık kanatlı, altta ve üstte yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ışınlar içten dışa incelen oval bir yapıda, en dıştaki ışınlar kısa, diğer ışınlar dalgalı.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 672.

2. Staffieri, Diocaesarea, 16.

Res. 920

Tip 2.1.3. Tapınak (Zeus Olbios) içinde; kanatlı, taht üzerinde:

A.y.: Taht üzerinde, dik duruyor. Üçgen alınlıklı hexastil tapınak içinde. Tapınağın yanındaki sol boşlukta; önde sunak, arkada ağaç.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü.

Ref.: 1. **BMC Cilicia**, 6.

2. **SGI,** 2244.

Res. 921

Tip 2.1.4. Kanatlı, taht üzerinde:

Tip 2.1.4.1. A.y.: Aslan ayaklı, arkalıklı taht üzerinde, dik duruyor. Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı ve tam açık kanatlı, altta ve üstte yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ışınlar içten dışa incelen oval bir yapıda düz, en dıştaki ışınlar kısa yay şeklinde, diğer ışınlar düz.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 671.

2. Staffieri, Diocaesarea, 16.

Res. 922

Tip 2.1.4.2. A.y.: Arkalıklı taht üzerinde, dik duruyor. Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı ve yarın açık kanatlı, her iki yönde yedişer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ışınlar içten dışa incelen oval bir yapıda düz, diğerleri yay şeklinde, en dıştakiler kısa. Tahtın kenarlıkları üzerinde bir belirlenemeyen nesneler.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Philippus (M.S. 247 - 249)

Ö.y.: II. Philippus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 678.

2. Staffieri, Diocaesarea 27.

3. **SNG France 2**, 886.

Res. 923

Tip 2.2. Beşer ışınlı uçlu:

Tip 2.2.1. Kanatsız:

Tip 2.2.1.1. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde tutamaklı, her iki yöne beşer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ışın düz, yanlardaki ışınlar dalgalı.

Olba

Olba Krallığı

Ajax (M.S. 10-15)

Ö.y.: Yazıt; dört sıra halinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 634.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 16.

Res. 924

Tip 2.2.1.2. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde tutamaklı, her iki yöne beşer adet ışınlı. Her iki yönde merkezdeki ve dıştaki ışınlar düz, aralardaki ışınlar dalgalı.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Tiberius (M.S. 14-37)

Ö.y.: Tiberius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 637; Bkz.638-9.

2. Bkz.Staffieri, Olba, 21.

Res. 925

Tip 2.2.2. Kanatlı:

Tip 2.2.2.1. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde tutamaklı ve sağa açık kanatlı, her iki yöne beşer adet dalgalı ışınlı.

Olba

Olba Krallığı

Ajax (M.S. 10-15)

Ö.y.: Ajax başı, Hermes olarak; pilos giymiş. Sağ boşlukta, kerykeion.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 632.

2. Staffieri, Olba, 14.

Res. 926

Tip 2.2.2.2. A.y.: Yatay duruyor. Orta kısmı boğum şeklinde tutamaklı ve sola açık kanatlı, her iki yönde beşer adet ışınlı. Her iki yönde, merkezdeki ışın düz, diğerleri dalgalı**.**

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Zeus Olbios'un kutsal tahtı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 645.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 1.

Res. 927

Tip 2.3. Onbirer ışınlı uçlu ve kanatlı.

A.y.: Orta kısmı, merkezde oval şekilli ve şimşek genişliğinden ince tutamaklı ve sola açık kanatlı, her iki yönde onbirer adet ışınlı, yatay duruyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü.

Ref.: 1. **BMC Cilicia,** 5.

Res. 928

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
III.Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.
Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 2.1.1.3.
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi. Öümü: 175)	Tip 2.3.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.3.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 2.1.2.3.; Tip 2.1.4.1.
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.1.4.2.
Olba	
Augustus (M.Ö. 27 – M.S. 14)	Tip 2.1.1.1.

Ajax (M.S. 10 – 15)	Tip 2.2.1.1.; Tip 2.2.2.1.
Tiberius (M.S. 14 – 37)	Tip 2.2.1.2.
II.M.Antonius Polemo (M.S. yak. 17 – 36)	Tip 2.1.1.2.; Tip 2.1.2.1.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.2.2.2.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 2.1.2.2.
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi. Öümü: 175)	Tip 2.1.2.2.

Tab. 94. Şimşek Demeti tip cetveli[4].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen şimşek demeti tasvirlerinin birinci ana tipindeki, kalkan üzerine kabartma tasvirleri (Tip 1), ön yüzde yer alan Athena tasvirlerinden dolayı, tanrıçanın kültü ile ilişkilidir.

İkinci ana tipte yer alan tasvirler ise, Olba ve Diokaisareia kentlerinin tanrısı Zeus Olbios kültü ile ilişkilidir (Tip 2). Şimşek demeti buradaki tasvirlerinde tanrının bir belirteci olmaktan ziyade, taht üzerinde ve tapınak içerisindeki tasvirleriyle (Tip 2.1.-3.), sembol olarak, bizzat Zeus Olbios'un kendisini temsil etmektedir.

İkincil tiplerin birincisinde, Athena'nın elinde tasvir edildiği tipler, Soloi – Pompeiopolis ve Diokaisareia kentlerinde görülür. Bu tipler de, tanrıça ve dolayısıyla Zeus'la ilişkilidir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin ikincisinde yer alan, kartal ayakları altında tasvir edildiği tipler, Pompeiopolis ve Aigeai kentinde görülür. Bu tipler de yer alan kartal, Zeus'un kutsal hayvanı olduğu için, yine tanrının kültüyle ilişkilidir (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Kartal).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, şimşek demeti Zeus'un tahtta oturan ve ayakta duran tasvirlerinde, belirteç olarak, elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler de, tanrının kültüne ilişkin tiplerin sıkça görüldüğü Ninika – Klaudiopolis, Selinus Kolybrassos, Iotape ve Diokaisareia'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür (Bkz. yuk: Tanrılar, Zeus).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen şimşek demeti tasvirleri, Zeus'un kültünün güçlü olduğu kentlerde görülmektedir. Özellikle, Hellenistik Dönem'den itibaren Olba kentinde tapınağı bulunan Zeus Olbios kültü, ikinci ana tipte yer alan

[4] Tip 1. Kalkan üzerinde kabartma.; Tip 2. Serbest tasvir.

tüm tasvirlerin kaynağıdır. Şimşek demeti, aynı zamanda tanrının kızı Athena'nın saldırı ve savunma teçhizatları arasında yer alır. Bu yüzden de, tasvirlerinde şimşek demeti, elinde veya kalkanının üzerinde görülür.

4.1.4. Zodiak Çemberi

Kilikia sikkelerinde Aigeai, Adana ve Anazarbos kentlerine ait sikkelerde görülen zodiak çemberi; astonomik ve astrolojik sembollerden ve işaretlerden oluşan halkalar dizisidir. Ortada yer alan dairenin içinde genellikle bir veya iki baş tasviri yer alır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde zodiak çemberinin üç ana tipte, Roma İmparatorluk dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 95).

Birinci ana tipte, tapınak içindeki tasvirleri yer alır. Bu tipler, Anazarbos kentinde, Maximinus ve Maximus (caesar) tasvirli sikkelerin arka yüzünde görülür.

İkinci ana tipte ise, ortada Kent Tanrıçası büstü, etrafında halka şeklinde zodiak işaretleri tasvir edilmiştir. Bu tip, Adana kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Üçüncü ana tipte ise, ortasında iki büst (kadın ve erkek) bulunan zodiak çemberi tasvir edilmiştir. Bu tip, Bu tip, Eirenopolis kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Dördüncü ana tipte ise, ortasında Gorgon Medusa başı bulunan zodiak çemberi tasvir edilmiştir. Bu tip, Aigeai kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tip 1. Zodiak çemberi; tapınak içerisinde:

Tip 1.1. Tetrastil tapınak:

Anazarbos, Maximinus, A.y., Bkz. Mimari Yapılar, Tapınaklar, Zodiak (Mithraeum ?) Tapınağı.

Tip 1.2. Distil tapınak:

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1484.

Res. 929

Tip 2. Zodiak işaretleri; içinde Kent Tanrıçası büstü:

A.y.: Kent Tanrıçası büstü, profilden sağa. Örtülü, kuleli sur taçlı ve giyimli. Zodiak işaretleri (çemberi) içerisinde.

Adana

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1233.

2. Levante, Adana, 216.

Res. 930

Tip 3. Zodiak çemberi; ortasında karşılıklı iki büst:

A.y.: Solda erkek büstü, sağda kadın büstü, profilden; karşılıklı.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 390.

Re. 931

Tip 4. A.y.: Zodiak çemberi; ortasında Gorgon Medusa başı:

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I. Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; önünde yılan sarılmış asa.

Ref.: 1. Arslan, 1999, lev. 149, fig. 25.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Adana	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.
Aigeai	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 4.
Anazarbos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.
Eirenopolis	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 3.

Tab. 95. Zodiak Çemberi tip cetveli[5].

[5] Tip 1. Zodiak çemberi, tapınak içinde; Tip 2. Zodiak işaretleri, içinde Kent Tanrıçası büstü.;Tip 3. Zodiak çemberi, ortasında iki büst; Tip 4. Zodiak çemberi, ortasında Gorgon Medusa başı.

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan Zodiak tapınakları, Kilikia sikkelerinde yalnız Anazarbos kentinde görülür. Bu tapınakların içinde yer alan zodiak çemberleri, bölgedeki en erken tarihli tasvirlerdir (Tip 1.1.-2). Antik Çağ Yunan ve Roma tapınak mimarisinin dışında bir üslupta inşa edilmiş olan bu tapınakların, hangi kültle ilişkili olduğu kesin olarak tespit edilememiştir. Ancak, genellikle Mithras kültüyle ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

İkinci ana tipte ise, Kent Tanrıçası'nın başını etrafında zodiak sembolleri bir daire şeklinde sıralanmıştır (Tip 2). Adana kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen bu tipin ikonografisi birinci, üçüncü ve dördüncü ana tipteki, düzenli iç içe halkalar şeklindeki zodiak çemberi tasvirlerinden farklıdır.

Üçüncü ana tipte yer alan zodiak çemberinin ise ortasında karşılıklı iki büst tasviri yer almaktadır (Tip 3). Adana kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen bu tipte büstlerin kimlikleri, genellikle Helios – Selene olarak kabul edilmesine karşın, bazen de Asklepios - Hygieia olarak değerlendirilmektedir. Kadın figürün omzunun arkasında yer alan hilal tasviri, figürlerin Helios – Selene olmasını daha muhtemel kılmaktadır.

Dördüncü ana tipte yer alan tasvir ise, zodiak çemberinin en detaylı tipidir. Aigeai kentine ait I.Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, birinci ana tipteki tapınak içindeki tasvirlerle oldukça benzerdir (Tip 4). Bu yüzden, tip kökeninin bu tapınaklardaki çember olması kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nin pedias kısmında yer alan Anazarbos, Adana Aigeai ve Eirenopolis kentlerinde görülen zodiak çemberleri, ortak bir inancın ürünü olmalıdır. Bölgede, zodiak çemberinde yer alan sembollerden biri olan capricornus tasvirleri erken Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren Augusta, Lakanatis ve daha sonra Anazarbos kentine ait sikkelerde görülür. Ancak, zodiak çemberleri ilk kez Anazarbos kentine ait Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüzündeki tapınaklarda görülmeye başlar. Bölgedeki zodiak çemberinin tip kökeni de Anazarbos'taki bu tapınaklar olmalıdır. M.S. 3. Yy.'a ait epigrafik belgelerden Anazarbos'ta Sarapis –

Helios - Mithras kültünün varlığını bilmekteyiz[6]. Bu bağlamda, tapınağın bu kültle ilişkili olması muhtemelmiş gibi görünmektedir. Nitekim, Mithraizm'de burçlar önemli bir yere sahipti ve mithraeumların bazılarının tavanları zodiak işretleri ile süsleniyordu[7].

4.2. Asalar

4.2.1. Trident

Trident, deniz tanrısı Poseidon'un üç çatallı asasıdır. Ancak, Antik Çağ sanatında tanrı dışında, Deniz İhtiyarları (Halioi Gerontes: Phorkys, Proteus ve Nereus)[8] tasvirlerinde de görülür. Yine, deniz canavarı Skylla'nın elinde de tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde trident, yunusla birlikte sembol olarak tasvir edildiği bir ana tiple, Aleksandreia kat'Isson kentine ait, M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 96).

Belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde ise çelenkle birlikte Deniz Tanrısı'nın elinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Myriandros kentine ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkenin ön yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Deniz Tanrısı).

İkincil tiplerin ikicisinde ise Poseidon'un yanında veya elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler tanrının tasvirlerinin görüldüğü Aigeai, Anemurion, Elaiussa - Sebaste, Kelenderis, Korakesion ve Korykos kentlerine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Poseidon).

---

[6] Bkz. E. Erten, **Küçükasya'nın Güneyindeki Helios Kültleri,** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yunan Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007.
[7] Seda Güran, **Küçükasya'da Mithras Kültü,** Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.
[8] Hesiodos, **Theogonia**, 233 vd.; Agizza, **a.g.e.**, s. 137.

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Skylla'nın elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Tarsos kentine ait Caracalla ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Skylla).

Tip 1. Trident; yunusun arkasında:

A.y.: Profilden sağa. Kıvrık gövdeli. Arkasından dik duran trident.

Aleksandreia kat'Isson

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Poseidon büstü; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 432.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1840.

3. **Lindgren III,** 768.

Res. 932

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aleksandreia kat'Isson	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.

Tab. 96. Trident tip cetveli[9].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen trident tasvirleri, sembol olarak yalnız bir ana tiple Aleksandreia kat'Isson kentinde görülür. Önünde tasvir edilmiş olan trident ve ön yüzde yer alan Poseidon büstü, tasvirin Poseidon kültü çerçevesinde bu kentte görüldüğünü göstermektedir (Tip 1).

Belirteç olarak görüldüğü ikincil tiplerde ise, yine Poseidon başta olmak üzere, Deniz Tanrısı ve Skylla tasvirlerinde görülür. Bütün tipler Akdeniz kıyısında yer alan liman kentlerinde aittir.

[9] Tip 1. Trident, yunusun arkasında.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde trident tasvirleri bürük bir kısmı doğrudan Poseidon kültüyle ilişkili olarak sikkeler üzerinde görülür. Ancak, yine Deniz Tanrısı ve Skylla tasvirlerinde görülen trident tasvirleri de, tanrının kültyle ilişkilidir. Nitekim, Deniz Tanrısı'nın muhtemelen ait olduğu Halioi Gerontes'ler Poseidon'un maiyetindedirler.

4.2.2. Kerykeion

Eski Yunan'da pantheonunda haberci tanrı Hermes'in[10] en önemli belirteci olan kerykeion; baş kısmı birbirine sarılmış iki yılandan oluşan sihirli asasıdır. Antik yazında anlatılanlara göre, tanrı kerykeion'u, kendi icat ettiği syrinks'e karşılık olarak Apollon'dan almıştır[11]. Hermes, kerykeion'la ölülerin ruhlarını toplar, istediği zaman fanileri uyandırır veya uyuturdu. Dokunduğu her şeyi altına çevirebilirdi.

Sanat eselerinde genellikle tanrının elinde tasvir edilen kerykeion'da, M.Ö. 3. Yy.'dan itibaren kanatlar ortaya çıkmıştır ve tüm Roma dönemi boyunca (caduceus) kullanılmıştır[12].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde kerykeion, sembol olarak tasvir edildiği dört ana tip (Tab. 97) ve belirteç olarak, ikincil tiplerle görülür.

Birinci ana tipte yer alan yalnız tasvirleri, Korykos ve Elaiussa – Sebaste kentlerine ait M.S. 1. Yy. tarihli sikkenin ve Anazarbos kentine ait Severus Alexander, Iulia Mamaea tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan, iki yılanın ortasındaki tasvir, Olba kentine ait Nero tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Üçüncü ana tipte yer alan, iki cornucopia'nın ortasındaki tasviri, Anazarbos kentine ait Domitianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

---

[10] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Eitrem, **a.g.e.**, **b.a**.; Siebert, **a.g.e.**, **b.a**.
[11] Homeros., **Homeros İlahileri**, IV, 497.
[12] Eitrem, **a.g.e.**, s. 771 vd.

Dördüncü ana tipte yer alan, meşalenin yanındaki tasviri, Hierapolis – Kastabala kentine ait Marcus Aurelius (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

İkincil tiplerin birincisinde, Hermes tasvirlerinde belirteç olarak yer aldığı tipler yer alır. Tanrının bölgedeki tasvirlerinin tamamına yakınında, M.Ö. yak. 383 – 333 tarihinden, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar her iki yüzde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Hermes).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, ayakta duran Eirene – Nemesis'in elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Eirenepolis kentine ait, Domitianus ve Traianus tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Eirene – Nemesis).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Dionysos'un yanında, ödül vazosunun içinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Korykos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. aş.: Ödül Tacı).

Tip 1. Yalnız.

Tip 1.1. Alttan yukarıya düz bir gövde ve üzerinde yanlara açık, uçları aşağı doğru kanatlar yer almakta ve iki yılanın birbirine dolanmasıyla oluşmuş iki elips şeklinde boğumlu uç kısmından oluşmakta. Alttaki boğum daha geniş, üstteki boğumun ucu kapalı.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 1. Yy.

Ö.y.: Aphlaston.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 804.

2. **SNG v. Aulock,** 5680

3. **SNG France 2,** 1104.

Res. 933

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

M.S. 1. Yy.

A.y.: Yunus

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=9324, 17.12.2013.

Res. 934

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; üstteki boğumun ucu açık.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1452.

2. Bkz. **Ziegler Prestige,** 39, B38.

Res. 935

Iulia Mamaea, Severus Alexander'ın (M.S. 222 - 235) annesi

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1474.

Tip 2. İki yılanın ortasında:

A.y.: Kerykeion, dik duruyor. Orta kısmında açık kanatlı ve iki yılanın birbirine dolanmasıyla oluşmuş iki elips şeklinde boğumlu uç kısmına sahip. Her iki yanda, spiral şeklinde kıvrılmış kuyruk kısımları üzerinde, 'S' ve ters 'S' şeklinde yukarı kıvrılmış ve başları kerykeiona dönmüş yılanlar.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Nero (M.S. 54 - 68)

Ö.y.: Nero başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 845.

2. Bkz. Satffieri, Olba, 35.

3. **SNG Levante - Cilicia** 649.

4. **Lindgren I,** 1568;

5. **RPC I,** 3740.

Res. 936

Tip 3. İki cornucopia'nın ortasında:

A.y.: Aşağı doğru incelen, yarım yay profilli, ters konik şekilli iki cornucopia; alt kısımlarından kesişerek, yarım daire (elips) oluşturmuş. Ortalarında, kesişme noktalarından yukarıya düz bir gövde ve orta kısmında yukarı doğru açık çift kanatlı; iki yılanın birbirine dolanmasıyla oluşmuş iki elips ve en üstte daire şeklinde üç boğumdan oluşan kerykeion.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1370.

Tip 4. Yanında, yanan meşale:

A.y.: Sağda, kerykeion; alttan yukarıya düz bir gövde ve üzerinde yanlara açık, uçları yukarı doğru kanatların bulunduğu gövde kısmı ve iki yılanın birbirine dolanmasıyla oluşmuş iki elips şeklinde boğumlu, uç kısmından oluşmakta. İki boğum birbirine eşit, üstteki boğumun ucu açık. Solda, yanan meşale; aşağıdan yukarı sap ve gövde kısmı ve kademeli şekilde genişleyen boğumlardan ve hazneden oluşmakta.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ric/nerva/_hierapolis Kastabala_ SNGvA _8676.jpg, 15.09.2013.

2. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 1584.

Res. 937

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'in annesi)	Tip 1.2.
Hierapolis - Kastabala	
Marcus Aurelius, caesar (M.Ö. 139 – 161)	Tip 4.
Kilikia Trakheia	
Elaiussa - Sebaste	
Roma İmp. Dön . (M.S. 1.Yy.)	Tip 1.1.
Korykos	
Roma İmp. Dön . (M.S. 1.Yy.)	Tip 1.1.
Olba	
Nero (M.S. 54 – 68)	Tip 2.

Tab. 97. Kerykeion tip cetveli[13].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde ana tiplerde görülen kerykeion tasvirlerinin tamamı kanatlı olarak tasvir edilmiştir. Korykos, Anazarbos ve Elaiussa kentlerine ait birinci ana tipte olduğu gibi, yalnız tasvir edildiği tiplerin yanı sıra (Tip 1); Olba kentine ait ikinci ana tipte iki yılanın (Tip 2), Anazarbos kentine ait üçüncü ana tipte iki cornucopia'nın arasında (Tip 3) ve Hierapolis – Kastabala kentine ait tipte olduğu

[13] Tip 1. Kanatlı.; Tip 2. İki yılanın ortasında.; Tip 3. İki cornucopianın ortasında.; Tip 4. Yanında, yanan meşale.

gibi, meşalenin yanında tasvirleri vardır (Tip 4). Bütün bu tiplerde kerykeion, Hermes'i sembolize etmektedir ve tanrının kültüyle ilişkilidir.

Korykos'ta tanrının kültünün varlığı bilinmektedir. Erdemli ilçesine bağlı Ayaş Beldesi'nin yaklaşık 10 km. kuzeybatısında, Çatıören mevkiinde kısmen ayakta olan bir Hermes tapınağı kalıntıları vardır. Bu tapınak Korykos, Elaiussa - Sebaste ve Olba kentlerine kuş uçumu 10 km. uzaklıktadır. Dolayısıyla, Olba ve Elaiussa sebaste kentine ait tasvirlerin, bu tapınakla ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Üçüncü ana tipte yer alan, iki cornucopia'nın ortasındaki tasviri, Anazarbos kentine ait Domitianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Bu tip, Hermes'in bolluk ve bereket getirici yönünü temsil ediyor olmalıdır.

Dördüncü ana tipte yer alan, meşalenin yanındaki tasviri, Hierapolis – Kastabala kentine ait Marcus Aurelius (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Yanındaki meşale tasviri, muhtemelen kentte kültü bulunan Artemis Perasia ile ilişkili olmalıdır.

Belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde ise, Hermes tasvirlerinde görülür. Bu tipler, M.Ö. yak. 383 – 333 tarihinden, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar, bölge genelindeki kentlerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Hermes).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, ayakta duran Eirene – Nemesis'in elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Eirenepolis kentine ait, Domitianus ve Traianus tasvirli sikkelerin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Eirene – Nemesis). Esas olarak Eirene'nin belirteci olan kerykeion, burada Eirene – Nemesis senkretik tipinin belirteçlerinden bir olarak karşımıza çıkmaktadır (Bkz. yuk. Kişileştirmeler, Eirene).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise, Dionysos'un yanında, ödül vazosunun içinde tasvir edilmiştir. Korykos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alan bu tip, kentte Dionysos adına düzenlenen şenlikler ve oyunlarda, Hermes'in kültünü temsilen, sembol olarak yer almaktadır (Bkz. aş.: Ödül Tacı).

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'ndeki kerykeion tasvirlerinden, ana tipte ve birinci ve üçüncü ikincil tiplerdeki tasvirleri tanrı Hermes'in kültüyle ilişkilidir. İkincil tiplerin ikincisinde yer alan tasvirler ise Eirenopolis kentinin senkretik tanrıçası olan Eirene – Nemesis'le ilişkilidir.

4.3. Saldırı ve Savunma Teçhizatları

4.3.1. Aigis

Antik yazında anlatılana göre aigis, Amaltheia'nın veya keçi'nin (aigis) derisinden yapılmış, zırh ve kalkan olarak kullanılan savunma teçhizatıdır.

Efsaneye göre, aigis (keçi) Helios'tan gelen korkunç bir yaratıktır. Titanlar, onun sadece görüntüsünden bile çok korkmaktaymışlar: onların isteği üzerine Gaia, hayvanı Girit dağlarındaki bir mağarada gizlemiş. Daha sonraları Zeus, Titanlar'a karşı savaştığında, bu keçinin derisinden kendine bir zırh (aigis) yapmış ve kullanmıştır[14]. Baştanrı bu zırhı, sonradan Athena'ya hediye etmiştir. Tanrıça da, Perseus'un Gorgon Medusa'yı öldürmesinden sonra, canavarın başını alıp, aigis'in ortasına yerleştirmiştir.

Sanat eserlerinde genellikle, ortasındaki Medusa başı ile tanrıçanın göğsünün üzerinde bir zırh olarak tasvir edilmiştir. Ancak, sikke tasvirlerinde görülen Giganthomakhia sahnelerinde, tanrıça bu zırhı kalkan olarak kullanırken de tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde aigis tasvirleri, sembol olarak, bir ana tiple Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkenin ön yüzünde görülür (Tab. 98).

İkincil tip olarak ise, tanrıça Athena'nın tasvirlerinde, M.Ö. 2 -1. Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar görülür. Tanrıçanın büstünde zırh olarak, ayakta duran tasvirlerinde ise zırh ve kalkan olarak; Adana, Aigeai, Anemurion, Augusta, Isaura, Kolybrassos, Seleukeia ve Titiopolis kentlerinde ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

Tip 1. Sekiz köşeli Aigis; üzerinde Gorgon Medusa başı:

[14] Grimal, **a.g.e.**, s. 61.

Ö.y.: Sekiz köşeli aigis üzerinde Gorgon Medusa başı, cepheden. Medusa; dört bir yöne savrulmuş dalgalı saçlı ve her iki kulağının üzerinde açık kanatlı; tepe kısmında, 'S' şeklinde yukarı uzanmış, başları birbirine bakan iki yılan.

Soloi

M.Ö. 2 - 1.Yy.

A.y.: Boğa'ya binmiş Aphrodite.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 871; Bkz. 869 – 70, 872.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 35.

3. Bkz. **SNG France 2,** 1195, 1197.

Res. 938

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Soloi	
M.Ö. 2 – 1. Yy.	Tip 1.

Tab. 98. Aigis tip cetveli[15].

Değerlendirme:

Ana tipte yerlan, üzerinde Gorgon Medusa başı bulunan aigis tasviri, sembol olarak, tanrıçayı temsil etmektedir. Nitekim, kente ait sikkelerde Athena tasvirleri M.Ö. yak. 410 – 375 tarihlerinde baş ve büst tipleri ile görülmeye başlar ve Roma İmparatorluk Dönemi boyunca da varlığını sürdürür. Tanrıçayla birlikte, belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tipler de, yine tanrıçanın kültünün yoğun olarak görüldüğü kentlere aittir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde sembol olarak, yalnız Soloi kentinde görülen aigis tasviri, tanrıçanın kentteki kültüyle ilişkilidir.

[15] Tip 1. Sekiz köşeli Aigis; üzerinde Gorgon Medusa başı.

4.3.2. Harpa

Ucu eğri saldırı teçhizatı olarak kullanılan harpa (orak), Antik Yunan yazınında Perseus ve Kronos'la ilişkili mithoslarda geçer. Buna göre, Perseus'un Gorgon Medusa başını kesme görevinden önce harpa, kahramana Hermes tarafından verilmiştir. Kronos'la ilişkili mithosta ise harpa, tanrıya annesi Gaia tarafından babası Ouranos'un hayalarını kesmesi için verilmiştir.

Bu yüzden, Antik Çağ sanat eserlerinde harpa tasvirleri Perseus ve Kronos'la birlikte veya onları temsilen yalnız olarak tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde harpa, sembol olarak tasvir edildiği iki ana tip ve beliteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerle, Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerinden, bölgedeki hakimiyetinin sonuna kadar görülür (Tab. 99).

Birinci ana tipte yer alan küre üzerindeki harpa tasviri, Olba kentine ait II. M. Antonius Polemo dönemine ait sikkenin arka yüzünde yer alır.

İkinci ana tipte yer alan iki Dioskur miğferinin arasındaki tasvir de, yine Olba kentinde Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.S. 1.Yy. ?) ait sikkenin arka yüzünde görülür.

İkincil tiplerin birincisinde ise Perseus tasvirlerinde Aigeai, Tarsos, Flavioupolis, Koropissos ve Anemurion kentlerine ait sikkelerde, Galba Dönemi'nden Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Perseus).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, Kronos tasvirlerinde görülür. Bu tiplerden, tanrının büstünün yanındaki tasviri, Flavioupolis kentine ait Domitianus tasvirli sikkenin arka yüzünde; tanrının elindeki tasviri ise, Tarsos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Kronos).

Tip 1. Küre üzerinde:

A.y.: Aşağıdan yukarı sivrilen silindir gövdeli. Gövdenin sağ ortasında, yarım daire şeklinde aşağıya kıvrılan ağızlı.

Olba

Olba Krallığı

III. M. Antonius Polemo (M.S. yak. 41 - 69)

Ö.y.: Herakles sopası (?), baş aşağı duruyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 644.

2. Staffieri, Olba, 36.

Res. 939

Tip 2. İki Dioskur miğferinin arasında:

A.y.: Yarım yumurta şekilli iki Dioskur miğferi. Ortalarında olarak duran harpa, üstlerinde sekiz kollu iki yıldız.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Athena başı; miğferli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 648.

2. Staffieri, Olba, 36.

Res. 940

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Olba	
II.M.Antonius Polemo (M.S. yak. 17 – 36)	Tip 1.
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1. Yy. ?)	Tip 2.

Tab. 99. Harpa tip cetveli[16].

Değerlendirme:

Harpa, Olba kentine ait ana tiplerin birincisinde, ön yüzde Herakles sopası bulunan sikkenin arka yüzünde tasvir edilmiştir (Tip 1). Muhtemelen bu durum, Olba kentinin (hatta krallığının), eski Yunan kültürünün en büyük iki kahramanına duydukları saygının bir ifadesiyle ilişkili olmalıdır. İkinci ana tipte ise harpa, yine eski Yunan'lar tarafından çok sevilen Dioskur'ları temsil eden başlıkların ortasında tasvir edilmiştir (Tip 2). Bu tasvir de, yine Olba'nın kahramanlara olan saygısını ifade etmek için kullandıkları bir tip olmalıdır. Ancak, Olba kentinde M.Ö. 1. Yy.'da görülen her iki tipin de, Zeus kültüyle ilişkili olması muhtemeldir. Nitekim, kentte tanrı genellikle sembolizma yöntemiyle, kendi yerine şimşek demeti veya tahtla temsilen tasvir edilmiştir. Aynı geleneğin, tanrının kültüyle ilişkili olarak, değişik analardan doğma oğulları Perseus, Herakles ve Dioskur'lar içinde uygulandığını görmekteyiz.

İkincil tiplerin birincisinde ise harpa, kendisiyle özdeşleştiği kahraman Perseus'un Aigeai, Tarsos, Flavioupolis, Koropissos ve Anemurion kentlerindeki Roma İmparatorluk Dönemi tasvirlerinde belirteç olarak görülür. Tarsos kentine ait tipler, kahramanın Apollon Lykeios'la birlikte kentte görülen kültüyle ilişkili olmalıdır. Diğer kentlere ait tiplerin ise, kahramanın kendi kültyüle ilişkili olmaldır. (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Perseus).

İkincil tiplerin ikincisinde ise harpa, Kronos tasvirlerinde görülür. Bu tiplerden, tanrının büstünün yanındaki harpa tasviri, Flavioupolis kentine ait Domitianus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Kilikia Bölgesi'nde tanrının tasvirinin en çok görüldüğü kent olan Flavioupolis'teki bu tip, tanrının kendi kültüyle ilişkili olmalıdır. Harpa'nın Kronos'un elinde tasvir edildiği, Tarsos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkede görülen tip ise, bu kent için tek örnektir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Kronos).

Sonuç olarak, harpa tasvirleri Olba kentinde dolaylı olarak Zeus, Flavioupolis kentinde Kronos ve Tarsos'ta ise hem bu tanrıların hem de Perseus'un kültleri

[16] Tip 1. Küre üzerinde.; Tip 2. İki Dioskur miğferinin arasında.

çerçevesinde görülmektedir. Diğer kentlerde Perseus'un elinde ve yanında görülen tasvirleri ise, kahramanın kendi kültüyle ilişkili olmalıdır.

4.3.3.Herakles Sopası

Yunan pantheonunun en ünlü kahramanı olan Herakles[17], Antik yazına yansımış İşleri'nin büyük bir çoğunluğunu elindeki sopası ile gerçekleştirmektedir. Öyle ki, kahramanın sopasız tasviri yok denecek kadar azdır. İster bir mücadele sahnesi olsun, ister dinlenirken olsun, sopası ya elindedir ya da yanında[18] (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles).

Antik yazında, sopanın yabani zeytin ağacından yapılma veya kahramanın İşleri'nden önce, Olympos'lu tanrılar tarafından kendisine verilen teçhizatlardan Hephaistos'un hediyesi tunç başlı bir çubuktan mevcut olduğuna dair bilgiler yer alır. Ancak, bu sopanın sanat eserlerinde görülen tasvirlerinin hemen hepsi, budaklı veya boğumlu bir ağaç dalı şeklindedir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Herakles sopası, sembol olarak tasvir edildiği iki ana tiple ve belirteç olarak, Herakles tasvirlerinde ikincil tiplerle görülür (Tab. 100).

Birinci ana tipte yer alan boğumlu (veya budaklı) tasvirler, Tarsos ve Aigeai'da IV. Antiokhos Epiphanes ve M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi; Ninika – Klaudiopolis'te M.Ö. 1.Yy. ve Olba'da III. M. Antonius Polemo dönemlerinde arka yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci ana tipte yer alan boğumlu (veya budaklı) ve kurdeleli tasvirler ise; Tarsos ve Aigeai'da M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi; Seleukeia'da M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi ve Olba'da Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerde arka ve ön yüz tasvirleri olarak görülür.

[17] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Gruppe, **a.g.e.**, **b.a.**: Boardman, Palagia, Woodford, **a.g.e**., **b.a.**
[18] Carpenter, **a.g.e.**, s. 119 vd.

İkincil tip olarak ise, Herakles tasvirlerinin tamamına yakınında, bölge genelindeki kentlerde M.Ö. yak. 400 tarihinden, Roma İmparatorluğu hakimiyeti sonuna kadar görülür (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles).

Tip 1. Boğumlu (veya budaklı):

Tip 1.1. A.y.: Dik duruyor (baş aşağı):

Aigeai

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1632.

2. Bloesch, Aigeai, 16.

Ninika - Klaudiopolis

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Asma dalında iki üzüm salkımı ve meşe palamutu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 592.

Olba

Olba Krallığı

III. M. Antonius Polemo (M.S. yak. 41 - 49)

A.y.: Harpa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 644.

2. Staffieri, Olba, 36.

Res. 941

Tip 1.2. Ö.y.: Meşe çelengi içerisinde; dik duruyor.

Tarsos

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164) Dönemi

A.y.: Cornucopia.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 1281.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 915-6, 924.

Res. 942

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Tahtta oturan Zeus, asasına yaslanmış.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1366.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 939.

Res. 943

Tip 1.3. Yatay duruyor, sağa; altında veya üstünde gorytos içinde yay:

Tip 1.3.1. A.y.: Altta gorytos içinde yay; üstte Herakles sopası, soldan sağa yatay.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles başı; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1672.

2. Bloesch, Aigeai, 196, 199.

Res. 944

Tip 1.3.2. A.y.: Tip 1.3.1. ile benzer tip; Herakles sopası altta.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles başı; sakallı ve diadem giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=6362, 13.09.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia**,1678-9.

3. Bkz. Bloesch, Aigeai, 254, 259.

Res. 945

Tip 2. Boğumlu (veya budaklı) ve kurdeleli:

Tip 2.1. Ö.y.: Meşe çelengi içerisinde; dik duruyor (baş aşağı).

Tarsos

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Tahtta oturan Zeus; asasına yaslanmış, Nike tutuyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 971.

Res. 946

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Baykuş; meşe çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 710.

2. **SNG France 2,** 958.

Res. 947

Tip 2.2. Dik duruyor (baş aşağı):

A.y.: Tip 2.1. ile benzer tip; meşe çelengi yok.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles başı; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1646; Bkz. 1647-50.

2. Bloesch, Aigeai, 74, 76, 78.

Res. 948

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Kule; mazgallı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 646.

2. Staffieri, Olba, 40.

Res. 949

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.; Tip 1.5.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.3.1-2.: Tip 2.2.
Tarsos	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.2.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 2.1.
Kilikia Trakheia	
Ninika - Klaudiopolis	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 1.1.
Olba	
III. M. Antonius Polemo (M.S. yak. 41 - 49)	Tip 1.1.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.2.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 2.1.

Tab. 100. Herakles Sopası tip cetveli[19].

[19] Tip 1. Boğumlu (veya budaklı).; Tip 2. Boğumlu (veya budaklı) ve kurdeleli.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerindeki Herakles sopasının sembol olarak tasvirler edildiği ana tiplerdeki tasvirlerinin tamamı, M.Ö. 2 – M.S. 1. Yy.'a aittir (Tip 1-2.). Kahramanla birlikte belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerde ise, M.Ö. yak. 400 tarihinden Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyetinin sonuna kadar görülür.

Sopa, her iki ana tipte de, kurdele dışında, aynı ikonografik özelliklere sahiptir. Diğer yüzlerde yer alan tasvirlerde ise, genellikle kahramanın baş tasvirleri ve tahtta oturan Zeus tasvirleri yer alır. Buradan da anlaşılacağı gibi, tasvirlerin hepsi kahramanın kültüyle kültüyle ilişkilidir. Ağırlıklı olarak, M.Ö. 2. Yy.'da görülen bu tiplerde, Seleukos Krallığı'nın etkisi olması muhtemeldir. Nitekim, kahramanın Roma İmparatorluk Dönemi'nde tasvirleri sık görülmesine karşın, sopası M.S. 1. Yy.'dan sonra görülmez. Bu tiplerde, yalnız tasvir edildiği gibi gorytosla birlikte de görülür. Gorytos, muhtemelen, kahraman İşleri'ne başlamadan önce, Apollon tarafından hediye edilen yay'ın kılıfı olmalıdır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerindeki Herakles sopası tasvirleri, kahramanı temsilen yer almaktadır. Bu tasvirler Herakles'in veya babası Zeus'un kültünün güçlü olduğu kentlerde görülmektedir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles; Tanrılar, Zeus).

4.3.4. Kalkan

Savunma teçhizatı olarak kullanılan kalkan, Antik Çağ sanat eserlerinde savaş ve zaferle ilişkili tanrı, tanrıça ve kahramaların sembolü olarak sıkça tasvir edilmiştir. Sikkelerde ise, genellikle belirteç olarak görülen kalkanlar, az da olsa, sembol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde kalkan tasvirleri sembol olarak, oval ve yuvarlak şekilli iki ana tipiyle görülür (Tab. 101.). Belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerde ise tanrı, tanrıça ve kişileştirme tasvirlerinde karşımıza çıkmaktadır.

Birinci ana tipte yer alan, üzerinde bazen şimşek kabartması bulunan oval kalkan tasvirleri, Tarsos kentinde III. Aleksandros ve Balakros dönemlerine ait M.Ö. yak. 333 – 323 tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan yuvarlak kalkan tasvirlerinden, üzerinde çakal kabartması yer alan birinci alt tip, Rhosos kentine ait M.Ö. 42'den önce ve Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin ön yüzlerinde görülür. İkinci alt tipte yer alan iki capricornus'un ortasında yer alan tip ise, Anazarbos kentine ait Elagabalus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Kalkanın belirteç olarak görüldüğü ikincil tiplerin birincisinde, Athena ile birlikte tasvirleri yer alır. Mallos kentine M.Ö.yak. 385 – 333 yıllarına tarihlenen sikkelerde görülmeye başlayan bu tip, tanrıçanın bölge genelindeki tasvirlerinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Athena).

İkincil tiplerin ikincisinde kalkan, Korybantlar'ın (Kouretler) elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Mopsuhestia kentine ait Claudius Dönemi ve Seleukeia kentine ait Caracalla tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler, Korybantlar).

İkincil tiplerin üçüncüsünde ise kalkan, Tanrıça Roma'nın elinde veya yanında tasvir edilmiştir. Bu tipler, Mallos kentine ait Domitianus ve Aigeai kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tanrıça Roma).

İkincil tiplerin dördüncüsünde ise, Ares tasvirlerinde görülür. Tanrının tasvirlerinin tamamına yakınında, elinde veya yanında, Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Ares).

İkincil tiplerin beşincisinde ise, Nike'nin elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Anazarbos kentine ait Diadumenianus ve Iulia Mamaea, Tarsos kentine ait Gallienus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Nike).

Tip 1. Oval kalkan:

Tip 1.1. Üzerinde şimşek demeti kabartması:

A.y.: Kalkan, dış cepheden; ortası boğumlu. Üzerinde, dikine duran şimşek demeti kabartması.

Tarsos

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena başı; miğfer giyimiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 476.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 119.

3. **BMC Cilicia,** 79.

Res. 950

III. Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena başı; miğfer giyimiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =7134, 13.09.2013.

Res. 951

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; şimşek demeti kabartması yok.

Tarsos

Pers Satrapları Dönemi

Balakros (M.Ö. yak. 333 - 323)

Ö.y.: Athena büstü; Attika miğferi giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 123.

Res. 952

Tip 2. Yuvarlak kalkan:

Tip 2.1. Üzerinde ayakta duran çakal kabartması:

Ö.y.: Dış bükey profilli, yuvarlak kalkan, cepheden. Üzerinde, ayakta duran çakal kabartması, profilden sağa.

Rhosos

M.Ö. 42'den önce.

A.y.: Ayakta duran Rhosos Baal'i.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 1854 - 6.

2. Levante, Rhosos, 14,17,19.

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Ayakta duran Rhosos Baal'i.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1857.

2. Levante, Rhosos, 40.

Res. 953

Tip 2.2. İki capricornus'un ortasında; altında küre:

A.y.: Boynuzlu başlı, her iki ön ayağını dizden kırarak havaya kaldırmış iki capricornus antithetik duruyor. Ortalarında kalkan, cepheden; altında küre.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus başı; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1433.

Res. 954

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aleksandreia kat'Isson	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 2.1.
Anazarbos	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.3.
Rhosos	
M.Ö. 42'den önce	Tip 2.2.
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.2.
Soloi - Pompeiopolis	

M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 3.
Tarsos	
III.Aleksandros Dönemi (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.1.
Balakros (M.Ö. yak. 333 – 323)	Tip 1.2.

Tab. 101. Kalkan tip cetveli[20].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan ve üzerinde bazen şimşek kabartması bulunan oval kalkan tasvirleri, Tarsos kentine ait III. Aleksandros ve Balakros dönemlerine ait M.Ö. yak. 333 – 323 tarihli sikkelerde görülür (Tip 1.). Ön yüzlerde yer alan Athena tasvirlerinden de anlaşılacağı üzere, bu tipler tanrıçanın kültü ile ilişkilidir.

İkinci ana tipteki yuvarlak kalkan tasvirlerinden, üzerinde çakal kabartması yer alan birinci alt tip, Rhosos kentine ait M.Ö. 42'den önce ve Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin ön yüzlerinde görülür (Tip 2.1.). Bu tip, büyük bir ihtimalle kentin simgesi olarak kullanılmış olmalıdır. İkinci alt tipte yer alan iki capricornus'un ortasında yer alan tip ise, Anazarbos kentine ait Elagabalus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Tip 2.2.). Bu tipin ise, Elagabalus döneminde kazanılmış bir zaferle ilişkili olması muhtemeldir. Nitekim bu dönemde, Roma ordusu ve imparatorlar Doğu'daki Parth – Sasani tehdidi yüzünden sık sık bölgeye gelmişler ve en önemli askeri üslerinden biri olarak Anazarbos kentini kullanmışlardır.

Kalkanın belirteç olarak görüldüğü ikincil tipler ise, savaş ve sonucunda gelen zaferle ilişkili olarak, başta Athena olmak üzere, Ares, Tanrıça Roma, Korybantlar (Kouretler) ve Nike tasvirlerinde görülür.

Kilikia sikkelerinde sembol ve belirteç dışında, özellikle Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait, zaferle ilişkili birçok yazıtlı kalkan tasviri de görülür. Ancak, bunların herhangi bir kültle ilişkisi yoktur.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde kalkan tasvirleri, sembol ve belirteç olarak M.Ö. 4. Yy.'dan Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür. Tipler,

[20] Tip 1. Oval kalkan.; Tip 2. Yuvarlak kalkan.

genellikle savaşı temsil eden tanrı ve tanrıçaların kültleri çerçevesinde sikkeler üzerinde yer alır.

4.3.5. Ok ve / veya Yay

İnsanlık tarihinin en eski silahlarından olan ok ve yay, Antik Çağ'da daha çok Hekatebolos sıfatı taşıyan Artemis ve Apollon'un saldırı teçhizatları olarak karşımıza çıkar. Ancak, bazen Herakles ve Amazon tasvirlerinde de görülürler.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde ok ve yay tasvirleri, sembol olarak, gorytos içinde yay ve sadak içinde ok olmak üzere, iki ana tipte görülür (Tab. 102). Bunun dışında birçok tanrı, tanrıça ve kahraman tasvirlerinde belirteç olarak, ikincil tiplerle görülürler.

Birinci ana tipte yer alan Herakles sopası ile birlikte görülen gorytos içinde yay tasvirleri, Aigeai kentine ait M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan sadak içinde ok tasviri ise, Rhosos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkenin arka yüzünde görülür.

İkincil tiplerin birincisinde yer alan Nergal'in elindeki yay tasviri, Tarsos kentine ait, M.Ö. yak. 425 – 400 yıllarına tarihlendirilen sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Nergal).

İkincil tiplerin ikincisinde yer alan diz çökmüş Amazon'un elindeki ok ve yay tasvirleri, Soloi kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli sikkelerin ön yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amazonlar).

İkincil tiplerin üçüncüsünde yer alan Herakles tasvirlerindeki ok ve yay, Issos kentine ait M.Ö. yak. 400, belirsiz kent ait M.Ö. 4. Yy. ve Seleukeia kentine ait Caracalla dönemi sikkelerde görülürler (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles).

İkincil tiplerin dördüncüsünde yer alan Apollon tasvirlerindeki ok ve yay, Myriandros kentine ait Mazaios dönemi sikkelerinde ortaya çıkar ve bölge genelinde

Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

İkincil tiplerin beşincisinde yer alan Artemis tasvirlerindeki ok ve yay, Mopsuhetia kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes dönemine tarihlenen sikkelerde ortaya çıkar ve bölge genelinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanruçalar, Artemis).

İkincil tiplerin altıncısında yer alan Sandan tasvirlerindeki tipleri ise, Tarsos kentinde M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nde ortaya çıkar ve III. Gordianus dönemine kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sandan).

Tip 1. Yay, gorytos içinde; üstünde/altında Herakles sopası:

Tip 1.1. A.y.: Altta gorytos içinde yay, sağdan sola yatay; üstte Herakles sopası, soldan sağa yatay duruyor.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles başı; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1672.

2. Bloesch, Aigeai, 196, 199.

Res. 955

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; Herakles sopası altta.

Aigeai

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles başı; sakallı ve diadem giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=6362, 13.09.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia**,1678-9.

3. Bkz. Bloesch, Aigeai, 254, 259.

Res. 956

Tip 2. Ok, sadak içinde.

A.y.: Silindir gövdeli, kuşaklı sağdan sola yatay duruyor. Sarmaşık çelengi içerinde.

Rhosos

Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Zeus başı.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,**1858.

2. Levante, Rhosos, 54.

Res. 957

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1-2.
Rhosos	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 2.

Tab. 102. Ok ve / veya Yay tip cetveli[21].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen ok ve yay tasvirleri, gorytos ve sadak içerisinde olmak üzere iki ana tiple görülür. Birinci ana tipte yer alan Herakles sopası ile birlikte görülen gorytos içinde yay tasvirleri, Aigeai kentine ait M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tip 1). Bu tipler, gorytos'un altında veya üstünde tasvir edilmiş olan Herakles sopaları ve ön yüzlerde görülen Herakles başı nedeniyle, kahramanla ilişkilidir.

İkinci ana tipte yer alan sadak içinde ok tasviri ise, Rhosos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkenin arka yüzünde görülür. Ön yüzde

[21] Tip 1. Yay, gorytos içinde; üstünde/altında Herakles Sopası. Tip 2. Ok, sadak içinde.

Zeus başı yer almaktadır. Bu tipin, kentte varlığı bilinen Zeus'ta ziyade, yine Apollon veya Artemis'le ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

İkincil tiplerde yer alan ok ve yay tasvirleri ise, genellikle okçulukları ile öne çıkmış, savaşçı tanrı, tanrıça ve kahraman tasvirlerinde görülür. Bunlar, Nergal, Amazonlar, Herakles, Apolon, Artemis ve Sandan'dır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen ok ve yay tasvirleri ana tiplerde Herakles ve Artemis veya Apollon'la ilişkili olarak görülür. İkincil tiplerde ise, yukarıda belirtilen okçu ve savaşçı tanrı, tanrıça ve kahraman tasvirlerinde belirteç olarak görülür.

4.4. Taçlar

4.4.1. Demiourgos Tacı

Demiourgos, eski Yunan toplumunda genel işler yapan işçi anlamında kullanılmaktadır. Homeros bunlardan "tanrı sözcüsü" olarak bahseder ve bunların kahinler, hekimler, marangozlar, ozanlar olduklarını söyler (Bkz. yuk.: Kişileştimeler, Demiourgia).

Roma'da ise, yargı ve yürütme yetkilerini elinde bulunduran en yüksek yöneticiye verilen addır. Bu dönemde, Demiourgia adıyla bir kadın şeklinde kişileştirilmiştir. Demiourgos tacı, bu görevi yürütenler tarafından giyilmekteydi.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde görülen demiourgos tacı tasvirleri dört ana tiple, Tarsos ve Anazarbos kenti sikkelerindearka yüz tasviri olarak görülmektedir (Tab. 103).

Birinci ana tipte, imparator Caracalla'nın Demiourgia tarafından demiourgos tacı ile taçlandırılması tasvir edilmiştir. Bu tip, Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır (Bkz. yuk.: Kişileştimeler, Demiourgia).

İkinci ana tipte yer alan içinde yazıt bulunan demiourgos tacı, Tarsos kentine ait, Elagabalus ve Anazarbos kentine ait Elagabalus ve Severus Alexander tasvirli sikkelerin arka yüzünde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan Kilikarkhia tacının yanında, girlandlı sunak üzerinde tasvir edilmiş olan demiougos tacı ise, Tarsos kentine ait Elagabalus tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Dördüncü ana tipte ise, demiorugos tacı iki yunus tarafından geminin altında taşınırken tasvir edilmiştir. Bu tip de, Tarsos kentine ait, Severus Alexander tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Demiourgia; İmparator Caracalla'yı taçlandırıyor:

A.y.: Sağda Demiourgia, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Himation giymiş. Bel seviyesinde tuttuğu sol eliyle, giysisini tutuyor; baş üstü seviyesine kaldırdığı sağ elinde tuttuğu demiourgos tacıyla, imparatoru taçlandırıyor. Solda, ayakta duran, kısa giyimli imparator; ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Bel seviyesinde tuttuğu sol eliyle, giysisini tutuyor; baş seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ eliyle asasına yaslanmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1040.

Res. 958

Tip 2. Yalnız; içinde yazıt:

Tip 2.1. İçinde iki satır yazıt:

A.y.: Dairesel formlu, kuşaklı. İçinde iki satır halinde yazıt.

Tarsos

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1080.

2. **SNG France 2,** 1560.

Res. 959

Tip 2.2. İçinde dört satır yazıt:

A.y.: Dairesel formlu, kuşaklı. İçinde dört satır halinde yazıt.

Anazarbos

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; demiourgos tacı ve giysileri giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1435-6.

Alaxander Severus (M.S.222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1445.

Tip 3. Girlandlı sunak üzerinde; yanında Kilikarkhia tacı:

A.y.: Solda, girlandlı sunak üzerinde demiourgos tacı, dik duruyor. Sunak, aşağıdan yukarıya; S profilli ayaklar üzerinde iki silmeli taban, düz cephe ve iki silmeli tavandan oluşmakta. Sağda; üzerinde yedi imparatorluk büstü bulunan Kilikarkhia tacı dik duruyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1078.

2. **SNG v. Aulock,** 6023

3. **Ziegler Kilikiens,** 723

4. **SNG Pfälzer,** 1375.

Res. 960

Tip 4. Geminin altında iki yunus, demiourgos tacı taşıyor:

A.y.: Gemi, yan cepheden. Altında demiourgos tacı, sağında ve solunda iki yunus ağızlarıyla tacı tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; demiourgos taçlı ve giysili.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1089; Bkz. 1090.

Res. 961

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.
Tarsos	
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.1.; Tip 3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 4.

Tab. 103. Demiourgos Tacı tip cetveli[22].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen demiourgos tacı tasvirlerinin tamamı Tarsos ve Anazarbos kentlerine aittir. Birinci ana tipte görülen Caracalla'nın Demiourgia tarafından demiourgos tacı ile taçlandırılması sahnesi (Tip 1), imparatorun M.S. 215 yılında Tarsos kentinin demiourgos'u olmasıyla ilişkilidir. Ön yüzde de, imparatorun bu taçla tasvir edilmiş büstü yer alır.

İkinci ana tipte yer alan içinde yazıt bulunan demiourgos tacı tasvirleri ise Elagabalus'un hem Tarsos, hem de Anazarbos kentlerinin[23]; Severus Alexander'ın ise Anazarbos kentinin demiourgos'u olmasıyla ilişkilidir (Tip 2.1.-2). Nitekim, üçüncü ana tipte yer alan Kilikarkhia tacının yanında, girlandlı sunak üzerinde tasvir edilmiş olan demiougos tacı ise, Elagabalus'un Kilikia Eyalet Birliği'ne başkentlik eden Tarsos kentinin demiourgos'u olduğunu gösteren, kültle ilişkili bir tasvirdir (Tip 3). Yine, dördüncü ana tipte, iki yunus tarafından geminin altında taşınırken tasvir edilen demiorugos tacı, Severus Alexander'ın Tarsos kentinin demiourgosu olmasıyla ilişkilidir (Tip 4).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen demiourgos tacı tasvirleri imparatorların Tarsos ve Anazarbos kentinin demiourgosu olmalarıyla ilişkilidir. Buna göre, Caracalla yalnız Tarsos'un, Elagabalus ve Severus Alexander ise hem Tarsos'un hem de Anazarbos'un demiourgos'u olmuşlardır. Genel itibariyle dinsel bir bağlantısı olmayan bu tasvirin, Tarsos kentinde Elagabalus dönemine ait üçüncü ana tipte görülen girlandlı sunak üzerinde tasviri ve Demiourgia kişileştirmesi, külte işaret eden tiplerdir.

[22] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Demiourgia, İmparator Caracalla'yı taçlandırıyor.: Tip 2. Yalnız; içinde yazıt.; Tip 3. Girlandlı sunak üzerinde; yanında Kilikarkhia tacı.; Tip 4. Geminin altında iki yunus, demiourgos tacı taşıyor.

[23] Bkz. **SNG Levante Cilicia,** no. 1435-6.

4.4.2. Kilikarkhia Tacı

Kilikarkhia tacı, Roma İmparatorluk Dönemi'nde Kilikia'daki imparator tapınaklarından sorumlu Kilikarkhia isimli baş rahiple ilişkili olduğu düşünülen taçtır. Üzerinde, eyalet tapınaklarında onurlandırılmış imparator ve imparatoriçelerin büstleri yer alır. Tasvirleri bu yüzden dönemden döneme değişiklik göstermektedir. Bir imparator baş geçtiği zaman, eyalet tapınaklarına kültü eklenirdi. Aynı şekilde, Kilikarkhia tacına da büstü eklenirdi[24].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Kilikarkhia tacı tasvirleri, Tarsos kentine ait sikkelerde sekiz tiple Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 104).

Birinci ana tipte yer alan, üzerinde on bir imparatorluk büstü bulunan tip, Septimius Severus Dönemi sikkenin arka yüzünde görülür.

İkinci ana tipte yer alan, filin üzerindeki yazıtlı tip, Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Üçüncü ve dördüncü ana tipte yer alan, üzerinde beş imparatorluk büstü bulunan ve yedi imparatorluk büstü bulunan, demiourgos tacının yanındaki tipi, Elagabalus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Beşinci ana tipte yer alan, üzerinde dört imparatorluk büstü bulunan tip, Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Altıncı ana tipte yer alan, masa üzerindeki ikili Kilikarkhia tipi (altı ve dokuz büstlü), III.Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Yedinci ana tipte yer alan, üzerinde imparatorluk büstleri ve iki Nike bulunan ve imparator tarafından Kent Tanrıçası'na sunulan tipi, Trebonianus Gallus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Sekizinci ana tipte yer alan, üzerinde sekiz imparatorluk büstü ve iki Nike bulunan tip, Volusianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

[24] Bkz. Ziegler, **Prestige**, **b.a.**

Tip 1. Üzerinde on bir imparatorluk büstü:

A.y.: Daire formlu, cepheden. Alt kısmında kuşaklı; ortasında TARCƐѠN yazıtı. Soldan üçüncü büstten sonra B, sekizinci büstten sonra Γ harfleri. Büstler profilden; soldan 1,2,6,7,9,11 büstler sağa; 3,4,5, 8, 10 büstler sola.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus Dönemi (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Genç Caracalla büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1033.

Res. 962

Tip 2. Filin sırtında; üzerinde yazıt (=O MAK KI);

A.y.: Ayakta duran fil, profilden sola. Sırtında Kilikarkhia tacı; üzerinde O MAK KI yazıtı.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 211 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos taçlı ve giysili.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 269.

2. **SNG France 2,** 1541 var.

Res. 963

Tip 3. Üzerinde yedi imparatorluk büstü; yanında, girlandlı sunak üzerinde demiourgos tacı:

A.y.: Daire formlu, cepheden. Alt kısmında kuşaklı. Soldan ikinci büstten sonra Γ, beşinci büstten sonra B harfleri yer alıyor. Büstler profilden. Soldan; 1,2,3,6,7. büstler sağa, 4,5. büstler sola. Solda, girlandlı sunak üzerinde demiourgos tacı, dik duruyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218-222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1078.

2. **SNG v. Aulock,** 6023
3. **Ziegler Kilikiens,** 723
4. **SNG Pfälzer,** 1375.

Res. 964

Tip 4. Üzerinde beş imparatorluk büstü:

A.y.: Daire formlu, cepheden. Alt kısmında kuşaklı. Ortasında **AMK**, sağ başta **Γ**, sol başta **B** harfleri; birinci baştan sonra ЄΛ, dördüncü baştan sonra **KOIN** kısaltmaları yer alıyor. Büstler profilden; soldan itibaren 1,4,5. büstler sağa, 2,3. büstler sola.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1557.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1079.
3. **SNG Cop.,** 374.

Res. 965

Tip 5. Dört imparatorluk büstlü (başlı); ayakta duran, giyimli Nike'nin elinde.

A.y.: Küre üzerinde, ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kanatları yarım açık, sol ayağı küre üzerinde. Peplos giymiş. Yana açıp, veya omuz seviyesinde yukarı kaldırdığı sağ elinde Kilikarkhia tacı; kalçasına koyduğu sol elinde palmiye dalı tutuyor. Kilikarkhia tacı üzerinde dört baş (veya büst) yer almakta.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235-238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1092.

Tip 6. İkili Kilikarkhia Tacı, masa üzerinde:

Tip 6.1. Üzerinde, içte altı, dışta dokuz imparator büstü:

A.y.: Masa üzerinde, alt kısımları kesik yuvarlak formlu, içiçe iki Kilikarkhia tacı. İçteki taçta altı; dıştaki taçta dokuz imparatorluk büstü.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238-244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1677.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1135.

3. Bkz. **SNG v. Aulock,** 6045.

Res. 966

Tip 6.2. A.y.: Tip 6.1. ile benzer; içte ve dışta yedi imparator büstü:

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1651.

Res. 967

Tip 7. İmparatorluk büstleri ve iki Nike'li; Trebonianus Gallus tarafından Kent Tanrıçası'na sunuluyor:

A.y.: Ayakta Duran Kent Tanrıçası, profilden sağa. Kuleli sur taçlı, örtülü ve giyimli. Uzun giysili, ileriye uzattığı her iki eliyle imparator Trebonianus Gallus tarafından kendisine sunulan Kilikarkhia tacını alıyor. Sağda, savaş giysili ve ışın tacı giymiş imparator, cepheden, baş profilden sola. Sol elinde, aşağıdan yukarıya, çapraz mızrak tutuyor, ileriye uzattığı sağ eliyle, üzeri başlarla (veya büst) ve iki Nike ile süslü Kilikarkhia tacını Kent Tanrıçası'na sunuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante - Cilicia, 1173.

Res. 968

Tip 8. Üzerinde sekiz imparatorluk büstü:

A.y.: Daire formlu, cepheden. Alt kısmında kuşaklı. Ortasında üç sıra halinde **AMKΓB** harfleri. Sağda ve solda dörder büst, profilden sağa ve sola. Orta kısımda iki Nike antithetik duruyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Volusianus (M.S. 251 – 253)

Ö.y.: Volusianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=5517, 15.08.2013.

Res. 969

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Septimius Severus Dönemi (M.S. 193 – 211)	Tip 1.
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 2.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 3- 4.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 5.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 6.1-2.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 7.
Volusianus (M.S. 251 – 253)	Tip 8.

Tab. 104. Kilikarkhia Tacı tip cetveli[25].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yalnız Tarsos kentinde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülen bu tipler, farklı imparatorlar döneminde farklı ikonografide karşımıza çıkmaktadır (Bkz. Tip 1-8). Üçüncü ana tipte yer alan Tarsos kentine ait Elagabalus dönemi sikkenin arka yüzündeki tasvirde sunak üzerinde duran demiourgos tacı ile birlikte tasvir edilmiştir. Bu tasvirden, imparatorların eyalet tapınaklarındaki kültlerinin yanı sıra (veya bu kült çerçevesinde), demiourgos olarak da bir külte sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, Kilikia Eyaleti başkenti Tarsos'a ait olan bu tipler, imparator kültleri ve eyalet yönetimi ile ilişkili siyasi tasvirlerdir.

4.5. Törensel

4.5.1. Kantharos

Kantharos, yüksek gövdeli, ayaklı ve çift dikey kulplu içki kabıdır[26]. Antik yazında ve Yunan sanatında şarap tanrısı Dionysos'un kutsal içki kabı olarak yer alır. Sanat eserlerinde, genellikle Dioysos'un elinde tasvir edilmiştir. Ancak, diğer tanrı, tanrıça ve kahramanlarla ilişkili eğlence sahnelerinde de tasvirleri görülür.

Sikkelerde ise, sembol olarak tasvir edildiği yalnız tiplerinin yanı sıra, Dioysos'un elinde veya yanında belirteç olarak da tasvir edilmiştir.

[25] Tip 1. Üzerinde on bir imparatorluk büstü bulunan Kilikarkhia Tacı.; Tip 2. Filin üzerinde, yazıtlı Kilikarkhia Tacı.; Tip 3. Üzerinde beş imparatorluk büstü bulunan Kilikarkhia Tacı.; Tip 4. Üzerinde yedi imparatorluk büstü; yanında, girlandlı sunak üzerinde domiourgos tacı bulunan Kilikarkhia Tacı.; Tip 5. Üzerinde dört imparatorluk büstü bulunan Kilikarkhia Tacı.; Tip 6. İkili Kilikarkhia Tacı, masa üzerinde; üzerinde, içte altı, dışta dokuz imparatorluk büstü.; Tip 7. Üzerinde imparatorluk büstleri ve iki Nike bulunan ve imparator tarafından Kent Tanrıçası'na sunulan Kilikarkhia Tacı.; Tip 8. Üzerinde sekiz imparatorluk büstü bulunan Kilikarkhia Tacı

[26] İ. Delemen, S. Çokay Kepçe, **Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü,** İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2009, s. 12.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde kantharos, sembol olarak, yalnız tasvir edildiği bir ana tiple, Nagidos kentine ait M.Ö. yak. 400 – 380 ve 360 – 333'e tarihlendirilen sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tip. 105). Yine belirteç olarak, ikincil tiplerle Dionysos, Herakles ve Hades'in Persophene'yi kaçırması sahnelerinde görülür.

İkincil tiplerin birincisinde yer alan Dionysos tasvirlerindeki tipleri, M.Ö. yak. 420 – 380 tarihli Nagidos sikkesinde görülmeye başlar ve bölge genelinde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos).

İkincil tiplerin ikincisinde ise uzanan (dinlenen) Herakles tasvirlerinde, Eirenopolis kentine ait Marcus Aurelius dönemi, Tarsos kentine ait Macrinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles).

İkincil tiplerin üçüncüsünde, Hades'in Persephone'yi yeraltı dünyasına kaçırma sahnelerinde, Kasai kentine ait II. Philippus, Syedra kentine ait Trebonianus Gallus ve Kolybrassos kentine ait II. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması).

Tip 1. A.y.: Kantharos; yüksek ayaklı ve gövdeli, çift kulplu.

Nagidos

M.Ö. yak. 400 - 380

Ö.y.: Amphrora.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid =3224, 18.04.2013.

Res. 970

M.Ö. yak. 360 - 333

Ö.y.: Pan başı.

Ref.: 4. **SNG v. Aulock,** 5761.

Res. 971

Ö.y.: Aphrodite başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 15.

2. Traité II, 2, 1528

Res. 972

Ref.: 1. **SNG France 2,** 20.

2. **SNG v. Aulock** 5760.

Res. 973

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Nagidos	
M.Ö. yak. 400 - 380	Tip 1.
M.Ö. yak. 360 – 333.	Tip 1.

Tab. 105. Kantharos tip cetveli[27].

Değerlendirme:

Ana tipte yer alan kantharos tasvirleri, Nagidos kentine ait M.Ö. yak. 400 – 333'e tarihlendirilen sikkelerde görülmektedir. Ön yüzlerde ise, genellikle Aphrodite ve Pan başı tasvirleri yer alır (Tip 1.1.-4). Bu tiplerin, ön yüzlerdeki tasvirler ve kentte bu dönemde görülen güçlü Dionysos kültünden dolayı, tanrıyla ilişkili olmalıdır. Nitekim, kentin M.Ö. 5. Yy.'ın son çeyreği ve M.Ö. 4. Yy.'a tarihlenen sikkelerinde en çok görülen tasvirler Dionysos ve Aphrodite tasvirleridir. Genellikle, tanrıça bir yüzde, tanrı diğer yüzde yer alır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos;

[27] Tip 1. Kantharos; yüksek ayaklı ve gövdeli, çift kulplu.

Tanrıçalar, Aphrodite). Öyle anlaşılıyor ki, bu dönemde kentte Dionysos ve Aphrodite birlikte bir külte sahipti.

İkincil tiplerin birincisinde yer alan Dionysos tasvirlerindeki tipleri ise, yine Nagidos kentinde M.Ö. yak. 420 – 380 tarihlerinde ortaya çıkar ve tanrının kültünün görüldüğü kentlerde Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar varlığını sürdürür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos). İkincil tiplerin ikincisinde ise, uzanan (dinlenen) Herakles tasvirlerinde, Eirenopolis kentine ait Marcus Aurelius dönemi, Tarsos kentine ait Macrinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Bu tiplerin, doğrudan Dionysos kültü ile ilişkisi yoktur. Sadece, muhtemelen İşleri'nden birini tamamlamış olan kahramanın dinlenme sahnesi tasvir edilmiştir (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Herakles). İkincil tiplerin üçüncüsünde yer alan Hades'in Persephone'yi yeraltı dünyasına kaçırma sahnelerinde, meşale ile birlikte atların ayakları altında görülen bu tipin, yeraltındaki kutsal evlenmeye işaret ediyor olması muhtemeldir. Dolayısıyla, Dionysos'la doğrudan bir bağlantısı yoktur (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyası'na Kaçırması).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde bir ana tiple görülen kantharos tasvirleri, Dionysos'un kültü çerçevesinde, tanrıyı temsilen sembol olarak tasvir edilmiştir. İkincil tiplerde ise, tanrının tasvirlerinde belirteç olarak yer alır. Herakles ve Hades'le ilişkili tiplerde görülen ikincil tipler ise, büyük bir ihtimalle sadece içki kabı olarak tasvir edilmiş olmalıdır.

4.5.2. Meşale

Antik Çağ'da meşale, genellikle yeraltıyla bağlantılı birçok tanrı ve tanrıçanın belirtecidir. Bunlardan, en başta Demeter, Kybele, Hekate, Selene ve Artemis Perasia gelmektedir. Antik Çağ sanatında, genellikle bu tanrıçaların birlikte tasvir edilmiştir.

Sikkelerde ise, sembol olarak tasvir edildiği tiplerinin yanı sıra, birçoğu yukarıdaki tanrıçalarla ilgili olan kült sahnelerinde de görülür.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde meşale tasvirleri sembol olarak üç ana tip ve belirteç olarak da birçok tanrı, tanrıça ve kişileştirme tasvirlerindei ikincil tipler olarak görülür (Tab. 106).

Birinci ana tipte yer alan çapraz iki meşale tasviri, Zephyrion kentine ait M.Ö.1. Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi tarihli sikkelerin ön yüzlerinde yer alır.

İkinci ana tipte yer alan ortalarında ödül vazosu bulunan iki meşale tasviri, Hierapolis kentine ait Elagabalus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan ortalarında cista mystica yer alan iki meşale tasviri ise, Aigeai kentine ait Severus Alexander tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

Belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tiplerin birincisinde ise, Demeter tasvirlerinde görülür. Tanrıçanın tasvirlerinde ilk kez Mallos kentine ait M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli sikkede ortaya çıkar ve bölge genelindeki tasvirlerinin tamamına yakınında, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Demeter).

İkincil tiplerin ikincisinde, Kent Tanrıçası büstünün yanında tasvir edilmiştir. Bu tip, Hierapolis – Kastabala kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

İkincil tiplerin üçüncüsünde, yüzen nehir tanrısı Pyramos'un elinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Hierapolis – Kastabala kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Nehir Tanrıları).

İkincil tiplerin dördüncüsünde, Selene'nin elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Olba, Iotape, Karallia, Anazarbos ve Tarsos kentine ait Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Selene).

İkincil tiplerin beşincisinde, Artemis Perasia büstünün yanında tasvir edilmiştir. Bu tipler, Anazarbos kentine ait Traianus Dönemi ve Hierapolis – Kastabala kentine ait M.S. 150 – 211 tarihli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Artemis).

İkincil tiplerin altıncısında, kerykeion'un yanında tasvir edilmiştir. Bu tip, Hierapolis – Kastabala kentine ait Marcus Aurelius (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Kerykeion).

İkincil tiplerin yedincisinde, ayakta duran Helios'un yanında tasvir edilmiştir. Bu tip, Hierapolis – Kastabala kentine ait Faustina tasvirli ve Flavioupolis kentine ait Severus Alexander ve I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Helios).

İkincil tiplerin sekizincisinde, ayakta duran keçinin boynuzları olarak tasvir edilmiştir. Bu tipler, Aigeai kentine ait Diadumenianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Keçi).

İkincil tiplerin dokuzuncusunda, ayakta duran Aphrodite'nin yanındaki Eros'ların elinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Seleukeia kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür. (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite).

İkincil tiplerin onuncusunda, Hades'in Persephone'yi yeraltı dünyasına kaçırma sahnesinde quadriga'nın altında tasvir edilmiştir. Bu tipler, Kasai kentine ait II. Philippus (caesar olarak), Syedra kentine ait Trebonianus Gallus ve Kolybrassos kentine ait II. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. aş.: Mitolojik Sahneler, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması).

İkincil tiplerin onbirincisinde, ayakta duran Apollon'un elinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Tarsos kentine ait I. Valerianus tasvir sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

İkincil tiplerin onikincisinde, tahtta oturan Kybele'nin elinde tasvir edilmiştir. Bu tipler, Eirenopolis kentine ait Gallienus, Tarsos kentine ait Salonina tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Kybele).

İkincil tiplerin onüçüncüsünde, Atlı Tanrıça'nın (?) elinde tasvir edilmiştir. Bu tip, Eirenopolis kentine ait Gallienus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Atlı Tanrıça ?).

Tip 1. Çapraz iki meşale; defne çelengi içerisinde:

Zephyrion

M.Ö. 1.Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Çelenk içerisinde yazıt.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 898: Bkz.899.

2. **SNG France 2,** 1258 var.

Res. 974

M.Ö. 1.Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası başı; örtülü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 905.

Res. 975

Tip 2. İki meşale; ortalarında ödül vazosu:

A.y.: Oval gövdeli ödül vazosu; iki tarafında yanan meşale.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1595.

Res. 976

Tip 3. İki meşale; ortalarında cista mystica:

A.y.: İki yanan meşale arasında cista mystica; içinden "S" şeklinde kıvrılarak yukarıya çıkan yılan. Cista, yüksek yuvarlak kaideli, konik gövdeli ve kulplu.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alaxander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1766.

Res. 977

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Zephyrion	
M.Ö. 1.Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.
Hierapolis - Kastabala	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 2.
Aigeai	
Severus Alexander (M.S. 218 – 222)	Tip 3.

Tab. 106. Meşale tip cetveli[28].

Değerlendirme:

Zephyrion kentine ait M.Ö. 1.Yy. – Roma İmparotorluk Dönemine tarihlenen birinci ana tipteki çapraz iki meşale, muhtemelen kentin simgesidir (Tip 1). Ancak, kaynağının hangi kültle ilişkili olabileceğine dair elimizde yeterli bilgi yoktur.

Hierapolis – Kastabala kentine ait, Elagabalus dönemi sikkede görülen, ikinci ana tipteki ödül vazosunun iki yanındaki meşale tasvirleri ise (Tip 2), muhtemelen imparatorun döneminde kentte düzenlenen Artemis Perasia festivallerindeki oyunlarla ilişkili olmalıdır. Bu kentte ait bir çok farklı tipte görülen meşale tasvirleri, Artemis Perasia kültüyle ilişkili bir tip olarak, kenti temsil ediyor olmalıdır.

Üçüncü ana tipteki kistophor tasviri ise (Tip 3), Antik Çağ sanatında genellikle Dionysos kültüyle ilişkili olarak görülür. Ancak, kentteki Asklepios kültü ve Asklepieion düşünüldüğünde; buradaki tedavi sürecinde önemli bir yere sahip olan yılanların Hygieia ile ilişkili olması daha muhtemelmiş gibi görünmektedir.

Meşale, sembol olarak görüldüğü bu ana tipler dışında, belirteç olarak da birçok tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirme tasvirlerinde ikincil tiplerle M.Ö. 4.

[28] Tip 1. Çapraz iki meşale; defne çelengi içerisinde.; Tip 2. İki meşale; ortalarında ödül vazosu.; Tip 3. İki meşale; ortalarında cista mystica.

Yy.'ın başlarından, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar bölge genelinde ki kentlerde görülür. Bu bağlamda meşale, Kilikia sikkelerinde en çok farklı tipte ortak olarak görülen belirteçtir. Bu tipler; Demeter, Kent Tanrıçası, Nehir Tanrıları, Selene, Artemis Perasia, Helios, Aphrodite – Eros, Hades – Persephone, Apollon, Kybele ve Atlı Tanrıça'dır (?).

İkincil tipler içerisinde belirteç olmayan bir tipte ise meşale, Aigeai kentine ait Diadumenianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen keçinin boynuzları olarak tasvir edilmiştir Bu tip, şüphesiz kentin isminin kaynağı olan aigis'in boynuzunun Zeus tarafından kırılması (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Keçi Tip 4.). ve dadısı Amaltheia'ya hediye edilmesi ile ilişkili kütlük bir tiptir (Bkz. aş.: Cornucopia).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde meşale oldukça yaygın bir şekilde tasvir edilmiştir. Bir çok kültte ortak sembol ve belirteç olarak, erken dönemlerden Roma dönemi sonuna kadar sikkeler üzerinde yer alır.

4.5.3. Ödül Vazosu

Ödül vazosu, Antik Çağ'da çeşitli amaçlarla düzenlenmiş olan festivallerdeki spor müsabakalarında başarılı olan atletlere verilen ödüllerden biridir. Antik Yunan'da "agon"[29], yarışmacıların ve seyircilerin bir oyun için bir araya geldikleri toplantılara verilen addır[30]. Yunan dünyasında yarışmaların yapıldığı bu festivallerin pek çoğunun kökeni tarım ya da tanrı ve kahraman kültleri ile ilişkilidir. Ancak agon'ların ortaya çıkışının cenaze törenleriyle bağlantılı olduğu da kabul gören bir düşüncedir[31].

Modern literatürde genellikle "Ödül tacı" ve "Ödül vazosu" olarak adlandırılan bu eşya; gerçekten de aşağıdaki tiplerde de görüleceği gibi, formları açısından hem bir ödül vazosu, hem de tacı şeklinde kullanılmıştır. Bu tiplerden bir kısmı düz dipliyken, bir kısmı ise, içbükey bir şekle sahiptir ki; bu tipler taç olarak,

[29] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. A. Erol - Özdizbay, **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pontus – Bithynia Eyaleti'nde Agonlar ve Agonistik Sikkeler**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011.
[30] Erol - Özdizbay, **a.e.**, s. 13.
[31] Erol - Özdizbay, **a.e.**, s. 17.

atletler tarafından başlarının üzerinde taşınmaktadır. Ancak, esas olarak, içine atlete verilen ödüllerin konduğu bir kap olarak kullanılmaktadır. Bu yüzden, bu eşyanın, "Ödül vazosu" olarak adlandırılmasının daha doğru bir kullanım olacağı açıktır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde[32] ödül vazoları, başta Anazarbos ve Tarsos olmak üzere, Mopsuhestia, Aigeai, Hierapolis – Kastabala, Eirenopolis, Mallos, Korykos ve Syedra kentlerine ait sikkelerde Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 2. Yy.'dan itibaren) arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 107).

Üzeri genellikle frizler halinde süslemeli ve yazıtlı, oval bir şekle sahip olan ödül vazoları, kentlere göre bir, iki, üç, beş ve altılı olarak tasvir edilmiştir. Bir kısmı aslan ayaklı agonistik masalar üzerinde dururken, bir kısmı ise atletlerin yanında ve başında, Kent Tanrıçası'nın elinde ve Dionysos'un yanında tasvir edilmiştir.

Tarsos Kenti:

Tip 1. Bir Ödül Vazosu:

Tip 1.1. A.y.: Üç frizli. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı. Altta ve üst frizlerde yuvarlak şekilli süslemeler; ortada …**COMOΔε**… (lejandın devamı şeklinde) yazıtı.

Tarsos
Roma İmparatorluk Dönemi
Commodus (M.S. 177 - 192)
Ö.y.: Commodus büstü; demiourgos taçlı, arkasında Herakles Sopası.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1019.
2. **SNG France 2,** 1466.
3. **SNG Levante Suppl.,** 260.

[32] Kilikia sikkelerinde görülen ödül vazosu tasvirleri, ikonografik olarak benzer özellikler göstermelerine rağmen, her kentte düzenlenen festivaller – agonlar farklı olduğu için tipler her kent için ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Res. 978

Tip 1.2. A.y.: Üç frizli Ödül Vazosu, cepheden. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı. Altta ve üst frizlerde altları çizgili yuvarlak şekilli süslemeler; ortada …**CƐVHPIA**… (lejandın devamı şeklinde) yazıtı.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1025.

Tip 1.3. Çıplak atletin başının üzerinde:

A.y.: Çıplak atlet, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Bel seviyesine kaldırıp, ileri uzattığı sağ elinde sağ elinde, aşağıdan yukarıya, uzun palmiye dalı tutuyor; sol elini yukarı kaldırmış, başının üzerindeki üzerindeki ödül vazosunu tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos tacı ve giysileri içerisinde

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 267.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1064.

Res. 979

Tip 1.4. İki çıplak atletin ortasında, yüksek masa üzerinde duruyor:

A.y.: Üzeri süslemeli, yüksek masa üzerinde duruyor. Üzeri frizler halinde süslenmiş; orta frizde ….**IA** yazıtı. Her iki yanında iki çıplak atlet ¾ cepheden, başları taca dönük. Altta, amphora (kletoris).

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 211 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=9996, 17.09.2013.

Res. 980

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1134.

Res. 981

Tip 1.5. Masa üzerinde:

Tip 1.5.1. Üç aslan ayaklı masa üzerinde:

A.y.: Alta doğru genişleyen yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı. Gövdenin ortasında, yazıt ? (okunaksız); alt ve üstte yuvarlak şekilli süslemeler.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1686: Bkz. 1687.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1138.

Res. 982

Tip 1.5.2. Dört aslan ayaklı masa üzerinde:

A.y.: Alta doğru genişleyen yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı. Gövdenin ortasında, friz şeklindeki incusta **OIKOYMENIKOC** yazıtı; alt ve üstteki frizlerde iç içe dairesel süslemeler.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238-244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1701.

2. Bkz. **BMC Cilicia,** 291.

Res. 983

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1699.

Res. 984

Tip 2. İki ödül vazosu; dört aslan ayaklı masa üzerinde:

A.y.: Dört ayaklı masa üzerinde. İki yuvarlak şekilli Ödül vazosu, cepheden. Ortalarında, ikili palmiye dalı, sağa ve sola. Masanın altında, amphora.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1139.

Res. 985

Tip 3. Üç ödül vazosu; dört aslan ayaklı masa üzerinde:

A.y.: Dört ayaklı, aralarında beş satır halinde **CƐVHPI OAV AΔPIA ƐΠΙΧΙΡΙΑ AVΓOVCTI AKTIA** yazıtı bulunan masa üzerinde. Üç yuvarlak şekilli Ödül Vazosu, cepheden. Üzerleri frizler halinde süslemeli ve yazıtlı (okunaksız), masanın ayakları arasında

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1820.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1185.

Res. 986

Anazarbos Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

Tip 1.1. Masa üzerinde:

Tip 1.1.1. Dört aslan ayaklı masa (agonistik) üzerinde:

A.y.: Dört aslan ayaklı masa üzerinde duruyor. Alta doğru genişleyen yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198 -209)

Ö.y.: Geta büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser,** 303.

Elagabalus (M.S. 218- 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser,** 413; Bkz. 423

Res. 987

Tip 1.1.2. Üç aslan ayaklı agonistik masa üzerinde:

A.y.: Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve dikine hilal şeklinde ağızlı ödül vazosu, içinde bazen palmiye dalı. Üzeri üç friz halinde süslemeli (silik).

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1466.

Maximinus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser,** 653.

Res. 988

Herennius Etruscus (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Herennius Etruscus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1501.

2. Bkz. Ziegler, Prestige, 41, 51.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1524; Bkz. 1525.

Res. 989

Tip 1.2. Masa yok:

Tip 1.2.1. A.y.: Üzeri frizler halinde süslemeli. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Plautilla

Ö.y.: Plautilla büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1411.

2. Bkz. **Ziegler Prestige,** 38, B21.

Res. 990

Tip 1.2.2. A.y.: İki palmiye dalının ortasında. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve dikine hilal ağızlı. Üzeri; altta ve üstte üç adet çelenkle süslenmiş iki frizle bezeli, ortada boş friz (yazıt ?, silik). İçinde palmiye dalı.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1467.

Res. 991

Tip 1.2.3. A.y.: Üzeri yazıtlı. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve dikine hilal ağızlı. Gövdenin ortasında tek friz halinde **ΔƐKIOC** yazıtı. İçinde palmiye dalı.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius başı; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1495.

Res. 992

Hostilianus (M.S. 250)

Ö.y.: Hostilianus büstü

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1502.

Tip 2. Üç ödül vazosu:

Tip 2.1. Kaide üzerinde:

A.y.: Cepheden. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve ağızlı. Üzerlerinde üç friz; alt ve üst süsleme, ortada yazıt (?).

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Geta, caesar (M.S. 198 - 209)

Ö.y.: Geta büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 330.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1413.

Res. 993

Tip 2.2. Üç aslan ayaklı masa (agonistik) üzerinde:

A.y.: Cepheden. Üç aslan ayaklı agonistik masa üzerinde. Ortadaki taç yanlardakilerden büyük. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve dikine hilal şeklinde ağızlı.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1424.

2. Bkz. **Ziegler Prestige**, 39, B31.

Res. 994

Tip 3. Ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası tarafından Elagabalus'a sunuluyor:

A.y.: Kuleli sur taçlı, örtülü ve giyimli, profilden sağa. İleriye uzattığı her iki eliyle tuttuğu ödül vazosunu, imparator Elegabalus'a sunuyor. Sağda, giyimli imparator, sella curuliste oturuyor, ¾ cepheden sola. Sol eli geride; ileriye uzattığı sağ eliyle Kent Tanrıçası'ndan ödül vazosunu alıyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1420.

Tip 4. Beş ödül vazosu:

A.y.: Üstte üç, altta iki ödül vazosu. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve dikine hilal şeklinde ağızlı. Üzerlerinde frizler halinde süsleme ve yazıt (?). Üstteki ödül taçlarının içinde palmiye dalı.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1496.

2. Bkz. **Ziegler Prestige**, 41, B49.

Tip 5. Altı ödül azosu:

A.y.: Cepheden. Üstte üç, altta üç ödül vazosu. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve dikine hilal şeklinde ağızlı. Üzerlerinde frizler halinde süsleme ve yazıt (?).

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1519; Bkz. 1518, 1520.

2. Bkz. **Ziegler Prestige**, 42, B57.

Res. 995

Tip 6. Ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası'nın elinde:

A.y.: Profilden sola. Uzun giysili. İleriye uzattığı her iki eliyle ödül vazosu tutuyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1521-2.

2. **Ziegler Prestige**, 42, B59.

3. **BMC Cilicia,** 40.

Res. 996

Mopsuhestia Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

Tip 1.1. A.y.: Cepheden. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve yay şeklinde ağızlı. Üç frizli; altta ve üstte yuvarlak şekilli süslemeler, ortada **ЄVCЄBIOC** yazıtı. İçinde iki palmiye dalı.

Mopsuhestia
Roma İmparatorluk Dönemi
I.Valerianus (M.S. 253 - 260)
Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1356.
Gallienus (M.S. 253 - 260)
Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1361.

Tip 1.2. Dört aslan ayaklı masa üzerinde:

A.y.: Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve yay şeklinde ağızlı. Gövde üzerinde **IЄPOC** yazıt. İçinde iki palmiye dalı.

Mopsuhestia
Roma İmparatorluk Dönemi
I.Valerianus (M.S. 253 - 260)
Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.
Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1360.
2. Bkz. v.Aulock, Mopsos, 86.
3. Bkz. **SNG France 2,** 1999.

Res. 997

Tip 2. Ayakta duran, giyimli Kent Tanrıçası tarafından, I.Valerianus ve Gallienus'a sunuluyor:

A.y.: Kuleli sur taçlı, örtülü ve uzun giyimli. İleriye uzattığı her iki eliyle tuttuğu ödül vazosunu, imparatorlar I.Valerianus ve Gallienus'a sunuyor. Sağda, giyimli imparatorlar, sella curuliste oturuyor, ¾ cepheden sola. I. Valerianus, ışın tacı giymiş. Sol eli geride, ileriye uzattığı sağ eliyle Kent Tanrıçası'ndan ödül vazosunu alıyor. Sağında, benzer tipte Gallienus.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1358.

Res. 998

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1362.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 87.

Hierapolis – Kastabala Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

A.y.: İki meşale arasında. Üzerinde geometrik süslemeler (silik). Ayak üzerinde, oval gövdeli ve kenarlarda yukarı çıkıntılı. Ödül vazosu, cepheden; sağda ve solda yanan meşale.

Hierapolis - Kastabala

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1595.

Res. 999

Eirenopolis Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

Tip 1.1. A.y.: Cepheden. Yuvarlak gövdeli, uçları noktalı yay şeklinde dipli ve ağızlı. Üzeri beş friz halinde süslemeli. Ortada, diğerlerinden geniş, üzerinde X şeklinde işaretlerin yer aldığı friz; altta ve üstte bir sıra diş (?) ve rozet (veya nokta) yer alan frizler.

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1617.

Res. 1000

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer; içinde palmiye dalı:

Eirenopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1627.

Syedra Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

A.y.: İçinde iki palmiye dalı: Cepheden. Yuvarlak gövdeli, yay şeklinde dipli ve ağızlı. Üzeri iki friz halinde X işareti ile süslemeli. İçinde, iki palmiye dalı.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus başı

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 423.

Tip 2. İki ödül vazosu:

A.y.: Dört ayaklı masa üzerinde Yuvarlak gövdeli, yay şeklinde dipli ve ağızlı. Üzeri iki friz halinde, altta X işareti, üst boş (yazıt ?, silik). Her ikisinin de içinde ikişer palmiye dalı.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü, defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 435.

Res. 1001

Aigeai Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

A.y.: Dört aslan ayaklı masa (agonistik) üzerinde; iki yanında para kesesi. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve yay şeklinde ağızlı. İçinde iki palmiye dalı; masanın altında amphora.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş, önünde yılan sarılmış asa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1802; Bkz. 1803.

2. **Ziegler Kilikiens,** 1403.

3. **SNG France 2,** 2388.

Res. 1002

Mallos Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu:

A.y.: Tabula ansata üzerinde. Yuvarlak gövdeli, düz dipli ve yay şeklinde ağızlı. Üzeri frizler halinde süslemeli (silik). İçinde iki palmiye dalı.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hostilianus (M.S. 250)

Ö.y.: Hostilianus büstü; ışın tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1296.

Res. 1003

Korykos Kenti:

Tip 1. Bir ödül vazosu, üç aslan ayaklı masa üzerinde: Yanında Dionysos:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol omuzdan aşağı sarkan nebris, bel kısmını kapatıyor, alt ve üst kısımlar çıplak. Yana açıp, ileri uzattığı sağ elinde üzüm salkımı tutuyor; sol eli yukarıda, thyrsosuna yaslanmış. Sağ elinin altında panter. Solda, üç aslan ayaklı masa (Agonistik mi?) üzerinde duran ortada **ΘЄMIA** (?) yazıtlı, altta ve üstte üç yuvarlak şekil ve aralarında çarpı işaretleri ile süslü üç frizli ödül vazosu; içerisinde kerykeion, palmiye dalı ve aphlaston.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia**, 819 - 20.

2. **SNG France 2** 1122.

Res.1004

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias
Aigeai

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.
Anazarbos	
Geta, caesar (M.S. 198 – 209)	Tip 1.1.1.; Tip 2.1.
Plautilla (Ölümü. M.S. 212)	Tip 1.2.1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.1.1.; Tip 2.2.; Tip 3.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.2; Tip 1.2.2.
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.2.3.; Tip 4.
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)	Tip 1.1.2.
Hostilianus (M.S. 250)	Tip 1.2.3.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.2.; Tip 5.; Tip 6.
Eirenopolis	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.
Hierapolis – Kastabala	
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.
Mallos	
Hostilianus (M.S. 250)	Tip 1.
Mopsuhestia	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1-2.; Tip 2.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.; Tip 2.
Tarsos	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.
Caracalla (M.S. 198 – 217)	Tip 1.3.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.4.; Tip 1.5.1-2.; Tip 2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 3.
Kilikia Trakheia	
Korykos	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.
Syedra	
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 1.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.

Tab. 107. Ödül Vazosu tip cetveli.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde ödül vazoları, başta Anazarbos ve Tarsos olmak üzere, Mopsuhestia, Aigeai, Hierapolis – Kastabala, Eirenopolis, Mallos, Korykos ve Syedra kentlerine ait sikkelerde, Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 2. Yy.'ın ikinci yarısından itibaren) arka yüz tasvirleri olarak görülür. Tiplerin yoğunlaştığı kentler

ise Tarsos ve Anazarbos'tur. Genellikle kentlerde impratorlar veya sülaleleri adına düzenlenmiş agonlarla[33] ilişkili olan bu tipler içerisinde, yalnızca Korykos kentine ait I. Valerianus tasvirli sikkelerin arka yüzünde, Dionysos adına düzenlemiş olan agonla ilişkili sahne yer almaktadır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde ödül vazosu tasvirleri, ağırlıklı olarak bölgenin pedias kısmında görülür. Özellikle, eyaletin başkenti Tarsos ile M.S. 3. Yy.'da etkisini artırmış Anazarbos kentlerinde sıkça görülen bu tipler, daha çok siyasi amaçlar için kullanılmıştır.

4.5.4. Sunak

Sunaklar, insanlık tarihinin erken dönemlerinden itibaren, tanrılara saygının vazgeçilmez bir parçası olan kurban törenleri ve sunularda kullanılan çok farklı şekilli ve işlevli kültsel eşyalardır.

Sunaklar, Antik Çağ'da nadiren de olsa, Pergamon Zeus Sunağı gibi anıtsal mimari yapılar şeklinde olabildiği gibi, genellikle daha küçük boyutludurlar. Dörtgen ve yuvarlak formları yaygın olan sunaklar kurban, yakmalık, hediyelik ve sıvı adaklar için kullanılmıştır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde sunak, yalnız tasvir edildikleri, dörtgen ve yuvarlak şekilli iki ana tipiyle görülür (Tab. 108). Tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin sunu sahnelerinde ise ikincil tipler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Ancak, tiplerin neredeyse tamamına yakınında, aynı formlarda görülen bu tipler, genellikle ait olduğu kült için bir belirteç veya sembol özelliği göstermezler.

Birinci ana tipte yer alan dörtgen formlu sunaklar, Mopsuhestia kentinde, IV. Antiokhos Epiphanes Dönemi'nden, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar; Ninika – Klaudiopolis kentinde ise, Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüz tasvirleri olarak görülürler.

[33] Kilikia Pedias'taki agonlarla ilgili ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Ziegler, **Prestige**, **b.a**.

İkinci ana tipte yer alan yuvarlak formlu sunaklar ise, Seleukeia kentine ait III. Gordianus ve Trebonianus Gallus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülürler.

İkincil tipler ise, tamamı dörtgen formlu olarak Zeus, Apollon, Dionysos, Harpokrates, Atlı Tanrı (?), Athena, Artemis, Aphrodite, Demeter, Perseus, Mopsos, Homonoia, Kilikarkhia, Kartal, Keçi, Demiourgos Tacı, Kilikarkhia, imparator ve imparatoriçe tasvirlerinde görülürler.

Tip 1. Dörtgen şekilli sunak:

Tip 1.1. Girlandsız:

A.y.: Aşağıdan yukarıya; S profilli ayaklar üzerinde, iki silmeli taban, üzerinde düz cephe ve iki silmeli tavandan oluşmakta; üzerinde ateş alevleri.

Mopsuhestia

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164) Dönemi

Ö.y.: Zeus başı; sakallı ve defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1303-4.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 3.

Res. 1005

M.Ö. 2.Yy – Roma İmparatorluk Dönemi

Ref.: 1. **BMC Cilicia**, 4.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 5 d-c, 7 a-c-j, 11a.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1305, 1308-13.

Res. 1006

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius veya Lucius Verus Dönemi (M.S. 161-169)

Ö.y.: Yengeç; kıskaçları arasında yıldız.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1338.

Res. 1007

Tip 1.2. Girlandlı:

Tip 1.2.1. A.y.: Dikine dikdörtgen biçimli, aşağıdan yukarıya; S profilli ayaklar üzerinde iki silmeli taban, askı girlandlı düz cephe ve iki silmeli tavandan oluşmakta; üzerinde ateş alevleri.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus Dönemi (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1342.

Tip 1.2.2. Altında yengeç:

A.y.: Tip 1.2.1. ile benzer tip.

Mopsuhestia

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 – 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1993.

Res. 1008

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1354.

Tip 1.2.3. Üzerinde sunu eşyaları.

A.y.: Dikine dikdörtgen biçimli, aşağıdan yukarıya; S profilli ayaklar üzerinde iki silmeli taban, askı girlandlı ve iç içe iki daireli düz cephe ve iki silmeli tavandan oluşmakta; üzerinde belirlenemeyen nesneler.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 625.

Res. 1009

Tip 2. Yuvarlak sunak, iki sancak arasında; üzerinde clipeus (kalkan) ve çelenk:

A.y.: Dikine dikdörtgen biçimli. Aşağıdan yukarıya; üzerinde üç silmeli taban, iki (veya dört) askı girlandlı ve cephe ve bir silmeli tavandan oluşmakta. Üzerinde, çelenk ve yarım daire şeklinde clipeus (kalkan). Sağda ve solda iki sancak.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 200.

Res. 1010

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 781.

2. **SNG Levante Suppl.,** 212.

3. **SNG France 2,** 1056-7.

Res. 1011

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mopsuhestia	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.
M.Ö. 2.Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.
Marcus Aurelius veya Lucius Verus Dönemi (M.S. 161 – 169)	Tip 1.1.
Septimius Severus Dönemi (M.S. 193 – 211)	Tip 1.2.1.
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.2.2.
Trebonianus Gallus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.2.
Kilikia Trakheia	
Ninika - Klaudiopolis	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.3.
Seleukeia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.
Trebonianus Gallus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.

Tab. 108. Sunak tip cetveli[34].

[34] Tip 1. Dikdörtgen biçimli sunak.; Tip 2. Yuvarlak sunak, iki sancak arasında; üzerinde clipeus (kalkan) ve çelenk.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde sunaklar, yalnız olarak tasvir edildikleri iki ana tip ve bir çok tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmenin yanında kült eşyası olarak görülür.

Birinci ana tipte yer alan sunaklardan Mopsuhestia kentine ait olan tiplerin (Tip 1.1.-2), kentte kültünün varlığı bilinen Zeus'la ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Nitekim, birinci alt tipte görülen erken tarihli tasvirlerin ön yüzlerinde yer alan Zeus başları, bu görüşü destekler niteliktedir (Tip 1.1.). İkinci alt tipin üçüncü çeşitlemesinde yer alan, Ninika – Klaudiopolis kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen girlandlı sunak tasvirinin (Tip 1.2.3), hangi kültle ilişkili olduğunu tespit etmek ise, güçtür. Ancak, kentte varlığı bilinen Zeus kültünden dolayı, tanrıyla ilişkili olabileceği akla gelmektedir.

Yine, ikinci ana tipte yer alan ve Seleukeia kentine ait, III. Gordianus ve Trebonianus Gallus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen yuvarlak formlu sunakların da, bağlantılı oduğu kültü tespit etmek güçtür (Tip 2). Sunağın üzerinde yer alan kalkan, her ne kadar da kentte kültü olan Athena'ya işaret etse de, bunu kanıtlayacak yeterli bilgiye sahip değiliz.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde yalnız tasvir edilmiş olan sunakların, Mopsuhestia tipleri hariç, hangi kültle bağlantılı olduğunu tespit etmek güçtür. İkincil tipler ise, yanında tasvir edildiği tipten dolayı tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda, eğer bir sunak, inşa edilmiş bir yapı şeklinde değilse veya üzerinde ait olduğu külte ilişkin bir sembol yoksa, kültle ilgili törenlerde kullanılan herhangi bir eşyadan öte anlam taşımamaktadır.

4.5.5.Taht

Güç ve mutlak hakimiyetin simgesi olan taht, Antik Çağ'da birçok tanrı ve tanrıça tasvirlerinde görülmektedir. Yine, bu tahtlarla ilgili anlatılan birçok mithosa bulunmaktadır. Ege kültüründe bilinen en eski taht, Girit'teki Knossos sarayındaki M.Ö. 15. Yy.'a tarihlenen, taht odasındaki tahttır.

Sanat eserlerinde, genellikle üzerinde tanrı ve tanrıçalar otururken tasvir edilmiştir. Ancak sikkelerde, sembol olarak yalnız tasvir edildiği tipleri de görülür.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde yer alan taht tasvirleri, yalnız Olba ve Diokaisareia kentlerine ait sikkelerde Roma İmparatorluk Dönemi ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 109).

Sembol olarak tasvir edildiği (Zeus Olbios) bir ana tipi olan tahtın; yalnız, yanında triskeles ve üzerinde şimşek demetiyle tasvir edildiği üç alt tipi vardır. Birinci ve ikinci alt tipte yer alan yanında trsikeles bulunan ve yalnız tipleri, Olba kentine ait II. M. Antonius Polemo tasvirli sikkenin arka yüzünde ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkenin ön yüzünde görülür. Üçüncü alt tipte yer alan üzerinde şimşek demeti bulunan tipleri ise, Diokaisareia kentine ait Iulia Domna ve II. Philippus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkincil tipler olarak ise, bölgede görülen tanrı, tanrıça ve kişileştirme tasvirlerinin büyük bir bölümde görülür.

Tip 1. Zeus Olbios'un kutsal tahtı:

Tip 1.1. Yanında triskeles:

A.y.: ¾ cepheden sağa. Arkalıklı. Ayaklarında, oturak kısmınında ve arkalıkta, yuvarlak boğum şeklinde süsler. Sol bitişiğinde triskeles.

Olba

Olba Krallığı

II. M. Antonius Polemo (M.S. yak. 17 - 36)

Ö.y.: II. M. Antonius Polemo başı

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5793.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 643.

3. Staffieri, Olba, 32.

Res. 1012

Tip 1.2. Ö.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; yanında triskeles yok.

Olba

Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1 Yy.)

A.y.: Şimşek demeti; kanatlı, beş ışınlı uçlu

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 645.

2. Bkz. Staffieri, Olba 1.

Res. 1013

Tip 1.3. Üzerinde, kanatlı ve yedişer ışınlı uçlu şimşek demeti:

Tip 1.3.1. A.y.: ¾ cepheden sola. Aslan ayaklı ve arkalıklı. Üzerinde, yedişer ışınlı uçlu şimşek demeti; dik duruyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 671.

2. Staffieri, Diocaesarea, 16.

Res. 1014

Tip 1.3.2. A.y.: Cepheden. Alt kısmında ve kenarlıkları üzerinde çeşitli süslemeler. Üzerinde, yedişer ışınlı uçlu şimşek demeti; dik duruyor.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Philippus (M.S. 247 - 249)

Ö.y.: II. Philippus büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 886.

2. Staffieri, Diocaesarea, 27.

3. **SNG Pfälzer,** 423.

4. **SNG Levante – Cilicia,** 678.

Res. 1015

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.3.1.
II.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.3.2.
Olba	
II.M.Antonius Polemo (M.S. yak. 17 – 36)	Tip 1.1.
Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 1. Yy.)	Tip 1.2.

Tab. 109. Taht tip cetveli[35].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde, sembol olarak yalnız Olba ve Diokaisareia kentlerinde görülen taht tasvirlerinin tamamı (Tip 1.1.-3), Zeus Olbios kültüyle ilişkilidir. Nitekim tanrının, kentte Hellenistik Dönem'e tarihlenen bir tapınağı vardır. Muhtemelen taht bu tapınak içinde, yalnız veya üzerinde şimşek demeti ile duruyor olmalıydı. Her ne kadar da, kentin adı önce Olba'yken, imparator Vespasianus (M.S.

[35] Tip 1. Zeus Olbios'un kutsal tahtı.

69 – 79) tarafından Diokaisareia'ya dönüştürülerek, merkezi buraya taşınmış olsa da; halk ve dolayısıyla inaç ve kültür aynıdır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde yalnız Olba – Diokaisareia kentinde görülen taht tasvirleri, Zeus'un bu kentteki kültüyle ilişkilidir ve sembol olarak tanrıyı temsil etmektedir

4.5.6. Üç Ayaklı Kazan

Üç ayaklı kazan, Yunan tanrısı Apollon'un kutsal kabıdır. Bu kazan, tanrının Delphoi'deki rahipleri tarafından kahinlik işinde kullanılmaktaydı. Antik Çağ'da Apollon bütün kahinlerin babası olarak kabul edildiğinden, özellikle kahraman ktisteslerle birlikte de tasvir edilmiştir.

Sanat eserlerinde, genellikle tanrının yanında belirteç olarak tasvir edilir. Ancak sikkelerde, sembol olarak, yalnız tasvirleri de yoğun olarak görülür. Nitekim, Seleukoslar Apollon'u ataları kabul ettikleri için, bu krallığa ait sikkelerin çok büyük bir bölümünde, üç ayaklı kazan tasvirleri yer alır. Ayrıca, kehanetle ilişkili olduğu için de çoğunlukla, ayağına yılan sarılmış olarak tasvir edilir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde üç ayaklı kazan, sembol olarak tasvir edildiği bir ana tip (Tab. 110) ve Apollon ve Amphilokhos tasvirlerinde, belirteç olarak, ikincil tiplerle görülür.

Ana tipte yer alan tasvirler, Mopsuhestia kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes dönemi ve M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi; Tarsos kentine ait Antinoos tasvirli ve Anazarbos kentine ait Antoninus Pius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkincil tiplerin birincisinde yer alan Apollon tasvirlerindeki tipleri, Mopsuhestia kentine ait Claudius dönemi ve Domitianus tasvirli; Kelenderis kentine ait, IV. Antiokhos (Kommagene Kralı) ve Lucius Verus tasvirli; Seleukeia kentine ait Geta (augustus olarak) tasvirli; Anazarbos kentine ait Iulia Maesa tasvirli ve Tarsos

kentine ait Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

İkincil tiplerin ikincisinde ise, Amphilokhos'un yanında tasvir edildiği tipi, Mallos kentine ait, I. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Bkz. yuk.: Kahramanlar, Amphilokhos).

Tip 1. Üç ayaklı kazan, cepheden.

Tip 1.1. A.y.: Yalnız:

Mopsuhestia

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: IV. Antiokhos başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1299-1301.

2. **SNG France 2,** 1940

3. **SNG Pfälzer 6,** 917.

M.Ö. 2.Yy. - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kral (?) başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1306; Bkz. 1307.

2. Bkz. v. Aulock, Mopsos, 6a-c.

Res. 1016

Tip 1.2. Ayağına yılan sarılmış:

Tip 1.2.1. A.y.: Üç ayaklı kazan. Orta ayağı üzerinde, aşağıdan yukarıya kıvrılarak uzanan yılan.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Antinoos

Ö.y.: Antinoos başı.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1419; Bkz. 1420.

Res. 1017

Tip 1.2.2. A.y.: Sağ ayağı üzerinde, aşağıdan yukarıya kıvrılarak uzanan yılan.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1275.

Res. 1018

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.2.2.
Mopsuhestia	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.
M.Ö. 2.Yy. – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.
Tarsos	
Antinoos (Hadrianus'un gözdesi. Ölümü: 130)	Tip 1.2.1.

Tab. 110. Üç Ayaklı Kazan tip cetveli[36].

Değerlendirme:

Üç ayaklı kazanın ana tipte yer alan tasvirleri, Mopsuhestia kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes dönemi ve M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi (Tip

[36] Tip 1. Üç ayaklı kazan, cepheden.

1.1.); Tarsos kentine ait Antinoos tasvirli (Tip 1.2.1.) ve Anazarbos kentine ait Antoninus Pius tasvirli (Tip 1.2.2.) sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Kilikia Pedias kentlerine özgü olan bu tip de, özellikle Mopsuhestia kenti öne çıkmaktadır. Kentteki erken tarihli bu tiplerin, Apollon kültüyle ilişkili olarak, Seleukos Krallığı etkisiyle görüldüğünü söylemek mümkündür. Ancak yine, kentin kahraman ktistesi Mopsos'la ilişkili olması da, muhtemeldir. İkinci alt tipte yer alan Tarsos kentine ait tipin, Apollon'la ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Mallos tipinin ise, kentte kehanet ocağının varlığı bilinen kahraman ktistes Amphilokhos'la ilişkili olması, Apollon'a göre daha güçlü bir ihtimaldir.

Bölge sikkelerinde görülen ikincil tipler ise, Apollon ve Amphilokhos tasvirlerinde belirteç olarak yer alır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon; Kahramanlar, Amphilokhos).

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi sikkelerinde yer alan üç ayaklı kazan tasvirlerinin tamamı Apollon, Amphilokhos ve Mopsos (?) kültleri ile ilişkilidir. İkincil tiplerin ikincisinde yer alan Amphilokhos'la birlikte tasviri ise, kahramanın kentteki kültüyle ilişkilidir.

4.6. Diğer

4.6.1. Aphlaston

Aphlaston gemilerdeki pupa süsüne verilen isimdir. Genellikle deniz zaferlerini simgeler. Tasvirlerine denizcilikle geçinen liman kentlerine ait sikkelerde rastlanır.

Denizle ilişkili olarak Aphrodite, Thalassa ve Isis tasvirlerinde belirteç olarak tasvirleri görülür.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde aphlaston, yalnız tasvir edildiği iki ana tip ve ikincil tiplerle görülür (Tab. 111).

Birinci ana tipte yer alan bir aphlaston tasviri, Korykos kentine ait, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkenin ön yüzünde görülür.

İkinci ana tipte yer alan iki aphlaston (aplustre) tasviri, Aigeai kentine ait Domitianus – Domitia tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır.

İkincil tiplerin birincisinde yer alan Aphrodite'nin elindeki tasvirleri, Elaiussa – Sebaste ketine ait M.Ö. 1. Yy. tarihli; Korykos kentinde M.Ö. 1. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi'nden Gallienus dönemine kadar sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Aphrodite).

İkincil tiplerin ikincisinde yer alan Thalassa'nın elindeki tasvirleri, Korykos kentine ait M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi ve I. Philippus dönemi sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Karışık Figürler, Thalassa).

İkincil tiplerin üçüncüsünde yer alan Kent Tanrıçası tiplerindeki tasvirleri, Korykos kentine ait M.Ö. 1. Yy. – Erken Roma İmparatorluk Dönemi; Rhosos kentine ait Claudius dönemi ve Aigeai kentine ait Domitianus dönemi sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

İkincil tiplerin dördüncüsünde yer alan Isis büstünün yanındaki tasviri, Aigeai kentine ait Claudius dönemi sikkede görülür (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Isis).

İkincil tiplerin beşincisinde yer alan kartalın gagasındaki tasvirleri, Elaiussa – Sebaste kentine ait III. Gordianus ve I. Valerianus dönemine ait sikkelerde görülür (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Kartal).

İkincil tiplerin altıncısında yer alan Dionysos'un yanındaki Ödül vazosu içerisindeki tasviri, Korykos kentine ait I. Valerianus dönemine ait sikkede görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Dionysos).

Tip 1. Bir aphlaston:

Ö.y.: Profilden sola; yay şeklinde gövdenin üzerinde, uçları spiral şeklinde içe kıvrılmış.

Korykos

Roma İmparatorluk Dönemi

A.y.: Kerykeion.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 804.

2. **SNG v. Aulock,** 5680

3. **SNG France 2,** 1104.

Res. 1019

Tip 2. İki Aphlaston (Aplustre), defne çelengi içerisinde:

A.y.: Aşağıdan yukarı yükselen üç kıvrık kollu iki aphlaston, defne çelengi içerisinde karşılıklı duruyor; aralarında iki satır halinde yazıt.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus ve Domitia (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus ve Domitia büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1708; Bkz. 1709.

2. Bkz. **SNG France 2,** 2322.

3. Bkz. **RPC II**, 1772.

Res. 1020

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Domitianus ve Domitia (M.S. 81 – 96)	Tip 2.
Kilikia Trakheia	
Korykos	
Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.

Tab. 111. Aphlaston tip cetveli[37].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan Korykos kentine ait, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilen sikkenin ön yüzünde görülen aphlaston tasviri, muhtemelen kentin

[37] Tip 1. Bir aphlaston.; Tip 2. İki Aphlaston (aplustre), defne çelengi içerisinde.

simgelerinden biri olmalıdır (Tip 1). Arka yüzde yer alan kerykeion, kentin kuzeyinde tapınağı bulunan Hermes'i temsil ederken, aphlastonun doğrudan sembol olarak temsil ettiği bir kült yoktur. Yine, Korykos kentine ait sikkelerde Aphrodite, Thalassa, Kent Tanrıçası ve Dionysos'un ellerinde veya yanlarında tasvirlerin de, kentin simgesi olmasıyla ilişkisi vardır.

İkinci ana tipte yer alan iki aphlaston (aplustre) tasviri, Domitianus – Domitia tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alır. Bu tasvirin bir deniz zaferine işaret ediyor olması kuvvetle muhtemeldir. Kentte bu tip dışında, Claudius dönemine ait sikkede görülen, Isis büstünün yanında, cornucopia'nın içindeki tasviri; tanrıçanın tarımın yanında, gemicilerin koruyucusu (Isis Pelagia) olmasıyla ilişkilidir.

Bu tiplerin dışında, İkincil tiplerin beşincisinde yer alan kartalın gagasındaki tasvirleri, Elaiussa – Sebaste kentine ait III. Gordianus ve I. Valerianus dönemine ait sikkelerde görülür. Bu tipin de, bir deniz zaferini simgeliyor olması muhtemeldir.

Sonuç olarak, denizcilikle ilgili bir sembol olan aphlastonun, ana ve ikincil tiplerle Korykos, Aigeai, Elaiussa – Sebate ve Rhosos gibi liman kentlerinde tasvirleri görülür. Bazen deniz zaferi ile ilgili olarak görülen bu tip, Korykos'da ise, kenti temsil ediyor olmalıdır.

4.6.2. Astragalos

Antik Çağ'a ait sanat eserlerinde astragalos (aşık kemiği)[38], çoğu kez oyun aracı olarak karşımıza çıksa da, kehanette de kullanıldığı bilinmektedir[39]. Bunun dışında kumar, ölü hediyesi, kamçı ucu, süs eşyası ve ağırlık olarak da kullanılmıştır[40].

[38] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. H. Bozbay, "Aşık Kemiği'nin Tarihi, **Arkeoloji ve Sanat Dergisi** 141, Eylül – Aralık 2012, İstanbul, 2012., s. 1- 12. ; H. Bozbay, "Geçmişten Günümüze Aşık Oyunları", **Folklor/Edebiyat Dergisi** 73, 2013/1, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Ankara, 2013, s. 147 – 161.; B. Tahberer, "Astragaloi on Ancient Coins: Game Pieces or Agents of Prophecy?", **The Celator** 26, 4, April 2012, s. 6 – 20, 56.
[39] Bozbay, 2012, **a.g.e.**, s. 5-7.
[40] Bozbay, 2012, **a.e.**, s. 9-10.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde astragalos tasvirleri, bölgenin erken sikke basan kentleri olan Kelenderis, Mallos ve Tarsos'ta görülür (Tab. 112).

Birinci tipte yer alan yalnız tasvirleri, Kelenderis kentine ait M.Ö. 425 – 400 tarihli; Mallos kentine ait M.Ö. yak. 385 – 333 tarihli; belirsiz (Mallos ?) kente ait M.Ö. 4. Yy. tarihli sikkelerde ön ve arka yüz tasvirleri olarak görülür.

İkinci tipte yer alan diz çökmüş kadının elindeki tasvirleri ise, Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 370 tarihli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Astragalos; yalnız.

Kelenderis

M.Ö. yak. 425 - 400

Ö.y.: Gorgon Medusa başı.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 11.

2. **SNG France 2,** 79.

Res. 1021

M.Ö. 4.Yy.

A.y.: Astragalos.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 209.

Res. 1022

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333.

A.y.: Kuğu.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 165.

Res. 1023

Bilinmiyor (Mallos ?).

M.Ö. 4. Yy.

A.y.: Boşluk.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 210.

Tip 2. Astargaloslar; diz çökmüş kadının elinde ve yanında:

A.y.: Diz çökmüş kadın, profilden sola. Sol diz yerde, üzerine eğilmiş; sağ diz yukarıda, ayağını yere koymuş. Uzun giysili. Belindeki sol eliyle giysisinin ucunu tutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle astragalos fırlatıyor. Sağda lotus bitkisi.

Tarsos

M.Ö. yak. 370.

Ö.y.: Tahtta oturan Athena.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5915.

2. Traité II, 2, 1374.

3. **SNG Levante – Cilicia,** 64.

4. Bkz. **SNG France 2,** 237-8.

Res. 1024

Ref.: 1. (Çevrimiçi) http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10721, 15.09.2013.

Res. 1025

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
M.Ö. yak. 385 – 333	Tip 1.
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.
Tarsos	
M.Ö. yak. 370.	Tip 2.
Kilikia Trakheia	

Kelenderis	
M.Ö. yak. 425 - 400	Tip 1.
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.
Belirsiz Kentler	
Bilinmiyor (Mallos ?)	
M.Ö. 4.Yy.	Tip 1.

Tab. 112. Astragalos tip cetveli[41].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde birinci ana tipte yer alan, yalnız tasvir edilmiş olan astragalosların ne amaçla kullanıldığına dair elimizde bilgi yoktur. Birinci tipte yer alan tasvirlerin diğer yüzlerinde yer alan Gorgon Medusa, kuğu ve aslan başları da, tasvirlerin açıklanmasında yardımcı olmamaktadır. Ancak, bu tiplerin Antik Çağ'da oyun aracı olarak kullanılmış astragalosları temsil ediyor olması muhtemeldir.

Bu bağlamda, ikinci ana tipte görülen, astragalos fırlatan kadın figürünün de, bu oyunlardan birini oynuyor olması muhtemeldir (Tip 2). Tarsos kentine ait, M.Ö. yak. 370 yılına tarihlenen bu tasvirin ön yüzünde ise, tahtta oturan Athena yer almaktadır. Bu figürün benzerleri diğer sanat eserlerinde de görülmektedir ve oyunla ilişkili olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde astragalos tasvirleri, bölgenin erken sikke basan kentlerinde görülmektedir. Astragaloslar, çoğu zaman kehanetle de ilişkilendirilse de, Kilikia sikkelerinde görülen tasvirler için bunu destekleyecek bilgilere sahip değiliz.

4.6.3. Cista Mystica

Cista, Yunanca sepet anlamına gelmektedir. Genellikle Dionysos kültüyle ilişkilendirilir.

Tasvirlerinde bazen içinde, bazen de etrafından yılanlarla görülür. Sikkelerde ise, Kistophor (sepet taşıyıcı) adıyla bilinen bu tasvirler, başta Pergamon olmak

[41] Tip 1. Astragalos; yalnız.; Tip 2. Astragaloslar, diz çökmüş kadının elinde ve yanında.

üzere, batı Anadolu'daki 15 kentte M.Ö. 2. Yy.'dan itibaren tetradrahmi, didrahmi ve drahmi olarak basılmıştır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde cista mystica tasviri bir tiple, Aigeai kentinde ait, Severus Alexander tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 113).

Tip 1. Cista mystica; iki meşale arasında:

A.y.: İki yanan meşale, arasında cista mystica; içinden "S" şeklinde kıvrılarak yukarıya çıkan yılan. Cista, yüksek yuvarlak kaideli, konik gövdeli ve kulplu bir forma sahip. Meşaleler, sağa ve sola eğik.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Alaxander Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1766.

Res. 1026

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.

Tab. 113. Cista Mystica tip cetveli[42].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde, yalnız Aigeai kentinde Severus Alexander tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen cista mystica; kistophorların genel ikonografisinden

[42] Tip 1. Cista Mystica, iki meşale arasında.

biraz farklı olarak, yüksek ayaklı bir kap şeklinde tasvir edilmiştir (Tip 1). Yılan ise, diğer tiplerinde genellikle görüldüğü gibi, ağzından dışarıya 'S' şeklinde kıvrılarak çıkmaktadır. Kentte bu dönemde görülen Dionysos tasvirlerinden; özellikle de ön yüzde aynı imparatorun, arka yüzde de Dionysos büstünün yer aldığı tiplerden dolayı, tasvirin Dionysos kültüyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç olarak, Kilikia bölgesi sikkelerinde yalnız bir tiple Aigeai kenti görülen cista mystica tasviri, tanrının bu kentteki kültüyle ilişkili olmalıdır.

4.6.4. Cornucopia

Cornucopia, Antik Çağ'da bereket boynuzuna verilen addır. Antik Yunan yazınına göre, Zeus'un, bir gün oynarken keçinin (aigis) bir boynuzunu kırdığı ve boynuzu Amaltheia'ya armağan ederek, bunun, mucizevi bir şekilde, Amaltheia'nın arzu ettiği bütün meyvelerle dolacağına dair ona söz verdiği anlatılır. Bu nedenle, bu boynuza Amaltheia boynuzu veya cornucopia denir[43].

Cornucopia, Herakles ile nehir tanrısı Akheloos arasındaki mücadeleye de konu olmuştur. Buna göre, Deianeira'ya göz koymuş olan Akheloos, onu Herakles'in alması üzerine, kahramanla bir mücadeleye girişir. Bu çarpışmada Akheloos metamorfoz yeteneğini kullanarak boğa dönüşmüş ve Herakles'te boynuzunun birini kırmıştır. Akheloos bu olaya üzerine yenilgiyi kabul etmiştir. Herakles de kırılan boynuza karşılık Amaltheia'nı boynuzunu Akheloos'a hediye etmiştir. Kimi yazarlara göre, bu boynuz Akheloos'un kendi boynuzudur[44].

Antik Çağ'da, başta Tykhe olmak üzere, birçok tanrı, tanrıça ve kişileştirmelerin tasvirlerinde belirteç olarak görülür.

Sanat eserlerinde, genellikle, kıvrık sivri kısmı aşağıda, ağız kısmı yukarıda ve içinde çeşitli meyve ve çiçeklerle tasvir edilir.

[43] Grimal, **a.g.e.**, s. 61.
[44] Grimal, **a.e.**, s. 40.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde cornucopia, sembol olarak bir veya iki (veya ikili) olmak üzere, iki ana tipte görülür (Tab. 114).

Birinci ana tipte yer alan bir cornucopia tasvirlerinden, yalnız olarak tasvir edildiği birinci alt tip, Tarsos kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes dönemi ve M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Triskeles'in yanında tasvir edildiği ikinci alt tipi ise Lalassis kentine ait M.Ö. 1. Yy. tarihli sikkenin arka yüzünde görülür.

İkinci ana tipte yer alan, iki (veya ikili) cornucopia tasvirleri, birinci alt tipteki yalnız tasvirleri, Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy.; ikinci alt tipteki ağızlarında Epiphanes ve Kallinikos büstü ve ortalarında çapa ile görülen tasvirleri, kralların kendi dönemlerinde; üçüncü alt tipte yer alan, ortalarında kerykeion tasvirleri yer alan tasvirleri, Anazarbos kentine ait Domitianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Belirteç olarak tasvir edildiği ikincil tipler ise, bölgede yaygın şekilde, birçok tanrı,tanrıça, kahraman ve kişileştirme tasvirlerinde görülür. Bunlar; Zeus, Athena, Demeter, Tykhe, Sarapis, Isis, Harpokrates, Kent Tanrıçası, nehir tanrıları (Kydnos, Kalykadnos, Pyramos), Dikaiosyne, Amaltheia, Homonoia ve Koinoboulion'dur.

Tip 1. Bir cornucopia:

Tip 1.1. Yalnız:

A.y.: Aşağıya doğru incelen, 'S' profilli, ters konik şekilli. İçinde çeşitli nesneler bulunmakta.

Tarsos

Seleukos Krallığı

IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 - 164)

Ö.y.: Herakles sopası; meşe çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG France 2**, 1281.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 915-6, 924.

Res. 1027

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Herakles sopası; meşe çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 924.

Tip 1.2. Yanında triskeles:

A.y.: Aşağıya doğru incelen, ters 'S' profilli ve konik şekilli. İçinde çeşitli meyveler bulunmakta. Sol bitişiğinde, triskeles.

Lalassis

M.Ö. 1.Yy.

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı; solda palmiye dalı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 564.

Res. 1028

Tip 2. İki (veya ikili) cornucopia:

Tip 2.1. Yalnız:

A.y.: Aşağıya doğru incelen, 'S' profilli, ters konik şekilli ikili cornucopia. Gövdenin üzerinde boğumlar yer almakta. İçinde çeşitli meyveler bulunmakta.

Pompeiopolis

M.Ö. 2 -1.Yy.

Ö.y.: Artemis (?) başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 865.

2. **SNG France 2,** 1209.

Res. 1029

Tip 2.2. Ağızlarında Epiphanes ve Kallinikos büstü, ortalarında çıpa:

Ö.y.: Aşağı doğru incelen, yarım yay profilli, ters konik şekilli iki cornucopia; alt kısımlarından birleşerek, yarım daire (elips) oluşturmuş. Ağızlarında, Epiphanes ve Kallinikos büstü, karşılıklı. Orta boşlukta, çıpa.

Lakanatis

Kommagene Krallığı

Epiphanes ve Kallinikos (M.S. 72)

A.y.: Ermeni tiarası; defne çelengi içerisinde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 571.

Tip 2.3. Ortalarında Kerykeion:

A.y.: Aşağı doğru incelen, yarım yay profilli, ters konik şekilli iki cornucopia; alt kısımlarından kesişerek, yarım daire (elips) oluşturmuş. Ortalarında, kanatlı kerykeion.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Domitianus (M.S. 81 - 96)

Ö.y.: Domitianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1370.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Domitianus (M.S. 81 – 96)	Tip 2.3.
Soloi	
M.Ö. 2. – 1. Yy.	Tip 2.1.
Tarsos	
IV.Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164)	Tip 1.1.
M.Ö. 164 – Roma İmp. Dön.	Tip 1.1.
Kilikia Trakheia	

Lakanatis	
Epiphanes ve Kallinikos (M.S. 72)	Tip 2.2.
Lalassis	
M.Ö. 1.Yy.	Tip 1.2.

Tab. 114. Cornucopia tip cetveli[45].

Değerlendirme:

Bolluk ve bereketin simgesi olan cornucopia, Kilikia sikkelerinde semboller içerisinde farklı dini tasvirlerde en fazla görülen belirteçtir. Birinci ana tipin, birinci alt tipinde, Tarsos kentine ait IV. Antiokhos Epiphanes dönemi ve M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tip 1.1.). Ön yüzlerde ise, Herakles sopası yer alır. Bu yüzden, tipin kahramanın kentteki kültüyle ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Bu tipin kökeninin ise, Herakles'in karısı Deianeira için Akheloos'la giriştiği mithosa dayanıyor olması gerekir. Lalassis kentine ait M.Ö. 1. Yy. tarihli sikkelerinin arka yüzünde, ikinci alt tipteki triskeles ile birlikte görülen tipin ise, ön yüzde yer alan Kent Tanrıçası'nın (Antiokheia Tykhe'si) kültüyle ile ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

İkinci ana tipte yer alan, iki (veya ikili) cornucopia tasvirlerinden, Soloi kentine ait M.Ö. 2 – 1. Yy. tarihli sikkede görülen, birinci alt tipindeki yalnız tasvirinin, ön yüzde yer alan Demeter (veya Artemis) başından dolayı, tanrıçanın kültüyle ilişkili olması muhtemeldir (Tip 2.1.). Lalassis kentinde görülen, ikinci alt tipteki ağızlarında Epiphanes ve Kallinikos büstü ve ortalarında çapa ile görülen tasvir ise; kralların bolluk ve bereket getirdiklerini göstermek için kullandıkları siyasi amaçlı bir tip olmalıdır (Tip 2.2.). Anazarbos kentine ait Domitianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen üçüncü alt tipin ise, hangi kültle ilişkili olduğu tespit edilememiştir (Tip 2.3.).

Ana tiplerde görülen bu tasvirlerin yanı sıra, bolluk ve bereketle ilişkili birçok tanrı, tanrıça ve kişileştirme tasvirlerinde, belirteç olarak yer alır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen cornucopia tasvirlerinin, çok yaygın bir kullanım alanı vardır. Sembol olarak kullanıldığı ana tipler, Herakles, Kent Tanrıçası ve Demeter kültüyle ilişkilidir. İkincil tiplerde ise, bolluk ve bereketle

[45] Tip 1. Bir cornucopia.; Tip 2.İki (veya ikili) cornucopia.

ilişkili birçok tipte görülmektedir. Bunların en başında, doğrudan bereketi temsil eden Tykhe, nehir tanrıları ve Dikaiosyne gelmektedir.

4.6.5. Triskeles

Triskeles, bir merkez noktadan dışa açılan koşar şekilde üç insan bacağından oluşan motiftir. Bazen sikkeler üzerinde monoskeles, diskeles ve tetraskeles tipleri de görülür. Antik Çağ'da sikkeler üzerinde en çok görülen sembollerinden biridir. Kesin olarak neyi temsil ettiği bilinmemektedir. Dini tasvir olarak, genellikle Güneş'le, siyasi olarak da bir bölgeye ait ittifaklarla ilişkilendirilir.

Antik Çağ sanatı içerisinde triskeles tasvirleri, ilk kez M.Ö. 6. Yy.'da Atina darphanelerinde basılan ve 'Wappenmünzen' olarak bilinen armalı sikkelerin üzerinde görülür. M.Ö. 500 yılından itibaren ise Lykia sikkeleri üzerinde görülmektedir. Yunanistan, Ege Adaları ve Anadolu'da bir çok kente ait sikkelerde görülen triskeles tasvirine, Selge'deki bir sunakta, Frigya'da Düver'de bulunan bir kabartmada ve Kilikia'da Kanytelis'teki (Kanlıdivane) bir kulenin üzerindeki bir kabartmada rastlanır[46].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde triskeles tasvirleri Olba ve Lalassis kentlerinde üç ana tiple görülür (Tab. 115).

Birinci ana tipte yer alan yalnız tipleri, Olba kentine ait Ajax tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci ana tipte yer alan Zeus Olbios'un kutsal tahtının yanındaki tipi, II. M. Antoninus Polemo tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Üçüncü ana tipte yer alan cornucopia'nın yanındaki tasviri, Lalassis kentine ait M. S. 1. Yy.'a (?) tarihlendirilen sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Yalnız:

[46] S. Bulut**, "**Erken Dönem Likya Sikkelerinde Triskeles Motifi**", Adalya** 7, 2004, s.15 vd.

Tip 1.1. A.y.: Sola; etrafında yazıt.

Olba

Olba Krallığı

Ajax (M.S. 10 - 15)

Ö.y.: Ajax büstü, Hermes olarak; pilos giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 630.

2. Staffieri, Olba, 8.

3. **RPC I,** 3725.

Res. 1030

Tip 1.2. Ö.y.: Sağa; üstte ve altta ikişer sıra yazıt.

Olba

Olba Krallığı

Ajax (M.S. 10 -15)

A.y.: Dört sıra yazıt

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 631.

2. Bkz. Staffieri, Olba, 9.

Res. 1031

Tip 2. Zeus Olbios'un kutsal tahtının yanında:

A.y.: Taht, ¾ cepheden sağa. Sol bitişiğinde triskeles, sağa.

Olba

Olba Krallığı

II. M. Antoninus Polemo (M.S. yak. 17 - 36)

Ö.y.: II. M. Antonius Polemo başı

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5793.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 643.

3. Staffieri, Olba 32.

Res. 1032

Tip 3. Cornucopia'nın yanında:

A.y.: Triskeles, sola. Sağ bitişiğinde, içinde çeşitli meyveler bulunan cornucopia.

Lalassis

M.S. 1.Yy. (?)

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü; örtülü ve kuleli sur taçlı; solda palmiye dalı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 564.

Res. 1033

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Lalassis	
M.S. 1.Yy. (?)	Tip 3.
Olba	
Ajax (M.S. 10 – 15)	Tip 1.1-2.
II.M.Antonius Polemo (M.S. yak. 17 – 36)	Tip 2.

Tab. 115. Triskeles tip cetveli[47].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen triskeles tasvirleri yalnız Olba Krallığı'nın hakimiyet sürdüğü alanlarda, Olba ve Lalassis kentlerinde M.S. 1. Yy. sikkelerinde

[47] Tip 1. Yalnız.; Tip 2. Zeus Olbios'un kutsal tahtının yanında. Tip 3. Cornucopia'nın yanında.

görülür (Tip 1-3) . Bu tiplerin, Olba Rahip Krallığı'nın; Olba, Kennatis ve Lalassis'ten oluşan üçlü idari yapısını temsil ediyor olması kuvvetle muhtemeldir. Birinci ana tipin birinci alt tipinin ön yüzünde Ajax, Hermes (veya rahibi) olarak tasvir edilmiştir (Tip 1.1.). Bu yüzden, tipin kentin doğusunda, Korykos kentinin kuzeyinde yer alan Hermes tapınağı ve kültü ile ilişkili olması muhtemeldir.

Yine ikinci ana tipte trsikeles, Zeus Olbios'un kutsal tahtının yanında tasvir edilmiştir (Tip 2). Bu tipte taht, Zeus Olbios'u sembolize etmektedir. Bu bağlamda triskeles, Olba Rahip Krallığı'nın üçlü idari yapısında, tanrının kültünün hakim olduğunu göstermek için tasvir edilmiş olmalıdır.

Üçüncü ana tipte görülen tasvirde ise (Tip 3), cornucopia'nın yanında tasvir edilmiştir. Ön yüzde Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) büstü yer almaktadır. Cornucopia, bilindiği üzere Tykhe'nin dümenle birlikte en bilinen belirtecidir. Yanındaki tirskeles'in de yine, Olba Krallığı'nın üçlü idari yapısını temsil ediyor olması ve tanrıçanın Olba'daki kültünü vurgulamak için tasvir edilmiş olması gerekir. Nitekim Olba'da vir Tykhe tapınağı bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Olba Rahip Krallığı sınırları içerisindeki kentlerde görülen triskeles tasvirleri, çok büyük ihtimalle, krallığın üçlü idari yapısını sembolize etmektedir. Krallık sınırları içerisinde güçlü kültleri mevcut tapınaklardan bilinen Zeus Olbios, Hermes ve Tykhe ile ilişkili tiplerle birlikte tasvir edilmesi bu görüşü desteklemektedir.

5. MİMARİ YAPILAR

5.1. Sandan Anıtı

Sandan anıtı[1], Tarsos sikkelerinde M.Ö. 164'den sonra başlayıp, Roma İmparatorluk dönemi boyunca görülen, içinde aslan üzerinde duran Sandan'ın tasvir edildiği yapıdır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sandan).

Piramidal bir mimariye sahip olan yapı; tapınaktan ziyade, sunak şeklindedir.

Sikke Tipleri

Kilikia sikkelerinde Sandan Anıtı, bir ana tip ve iki alt tiple, yalnız Tarsos sikkelerinde, arka yüz tasviri olarak görülür (Tab. 116).

M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemi'nde tasvirleri görülmeye başlayan birinci alt tip (Tip 1.1.), Hadrianus Dönemi veya daha sonrasına kadar varlığını sürdürür. Marcus Aurelius döneminde tasvirleri görülmeye başlayan ikinci alt tip ise (Tip 1.2.), Roma İmparatorluk Dönemi boyunca varlığını sürdürür.

Tip 1. Sandan Anıtı; içinde aslan üzerinde duran Sandan:

Tip 1.1. A.y.: Anıt; girlandlarla süslü bir podium üzerine oturan piramidal bir yapı ve tepesinde kartaldan oluşmakta. Pramidal yapının ortasında Sandan, profilden sağa. Boynuzlu ve kanatlı aslan üzerinde, yüksek başlık giymiş, uzun giysili. Sağ elini omuz seviyesinde; sol elini bel seviyesinde ileriye uzatmış. Anıtın tepesinde, kanatları açık kartal.

Tarsos

M.Ö. 164 - Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü.

Ref.: 1. **SNG Cop.,** 341.

2. **SNG France 2,** 1315, 1336.

[1] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Auge, **a.g.e.**, **b.a**.; Pohl, **a.g.e.**, **b.a**.

3. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 933-938, 940-961.

Res. 1034

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç.

Ö.y.: Sarapis başı; örtülü ve kalathoslu.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1009.

Tip 1.2. Podium üzerinde; üstünde gölgelik (veya kemer):

A.y.: Anıt; altı sütunce ile üzerlerinde hayvan başı kabartmaları bulunan beş bölüme ayrılmış bir podium; onun üzerinde, ortada girlandlarla süslü ikinci bir podium üzerine oturan piramidal bir yapı ve kenarlarda ise, bu piramidal yapının üzerini kapatan kemer şeklindeki gölgeliği taşıyan, antithetik duran, başlıklı ve giyimli kanatlı iki figürden oluşmakta. Piramidal yapının ortasında Sandan. Boynuzlu ve kanatlı aslan üzerinde, yüksek başlık giymiş, uzun giysili.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S.161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1451.

2. **SNG Levante - Cilicia,** 1015-6.

3. **Ziegler Kilikiens,** 681.

4. **BMC Cilicia,** 163.

Res. 1035

Tranquillina

Ö.y.: Tranquillina büstü; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1727-8.

2. **SNG v. Aulock,** 6057.

3. **Lindgren I,** A1637A.

Res. 1036

Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)

Ö.y.: Herennius Etruscus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1781.

Res. 1037

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. 164-Roma İmparatorluk Dönemi	Tip 1.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç.	Tip 1.1.
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.2.
Tranquillina (III. Gordianus'un eşi)	Tip 1.2.
Herennius Etruscus (M.S. 249 – 251)	Tip 1.2.

Tab. 116. Sandan Anıtı tip cetveli[2].

[2] Tip 1. Sandan Anıtı; içerisinde aslan üzerinde duran Sandan.

Değerlendirme:

Sandan Anıtı'nın alışılmış Yunan ve Roma tapınak veya sunak tipleri dışında bir mimarisi vardır. Buna göre, erken tarihli örneklerinde (Tip 1.1.) girlandlarla süslü bir podium (veya sunak) üzerine oturan piramidal bir yapıdan oluşmaktadır. Piramidal kısmın içinde Sandan, anıtın tepesinde ise kanatları açık kartal yer alır.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise (muhtemelen M.Ö. 2. Yy. ortalarında), anıtın altına altı sütunce ile üzerlerinde hayvan başı kabartmaları bulunan beş bölüme ayrılmış geniş bir podium; anıtın üzerine ise, kenarlarda antithetik duran iki figür tarafından taşınan, gölgelik (veya kemer) eklenerek, daha anıtsal bir yapıya dönüştürülmüştür (Tip 1.2.).

Sonuç olarak, Tarsos kentinin tanrısı olan Sandan, yaklaşık olarak 400 yıl boyunca sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir. Anıt, tanrının kentteki güçlü kültüne işaret etmektedir.

5.2. Tapınaklar

Antik Çağ'da tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelere atfen tapınak kurma ve festivaller düzenleme, ilgili kentte kültün kurumsal bir yapı kazandığını ve dolayısıyla, kesin olarak yerleştiğini gösterir. Yalnız bu durum, kültün başka kentlerde olmadığı anlamına gelmez. Zira, Antik Çağ'da herhangi bir kentte yer alan köklü bir kültün, komşu kentleri ve hatta, bölgeleri de etkilediği bilinmektedir.

Bu bağlamda, Kilikia Bölgesi sikkelerinde, yalnız Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülen tapınak tasvirleri; genellikle, kentte kültü kurumsallaşmış tanrı, tanrıça ve kişileştirmelere aittir. Ancak, tüm Antik Çağ sikkelerinde sıkça karşılaşıldığı gibi, Kilikia Bölgesi'ne ait sikkelerindeki tapınak tasvirleri de, mimari açıdan, genellikle kesin bilgiler vermemektedir. Nitekim, bölge sikkelerinde görülen bir çok tipte, Yunan ve Roma tapınak mimarisiyle uyuşmayan veya eksik yansıtılan tasvirler tespit edilmiştir.

5.2.1. Apollon Tapınağı (?):

Antik Çağ'da Kilikia'da tanrı Apollon tasvirli sikkeler, bölge genelinde görülür. Ancak, bunlar içerisinde tanrının en çok tasvirinin görüldüğü kent Tarsos'tur.

Sikke tasvirlerinde yer alan bir çok sunu sahnesinden anlaşıldığı kadarıyla, Apollon Lykeios ve ktistes olarak Perseus'un kentte güçlü bir kültü vardı. Roma İmparatorluk Döneminde M.S. 2. Yy.'dan itibaren sikkeler üzerinde görülmeye başlayan Apollon Lykeios tasvirleri, bölgede imparatorluğun hakimiyetinin sonuna kadar varlığını sürdürmüştür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Apollon).

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Apollon (?) tapınağı, yalnızca Tarsos kentine ait Maximinus dönemi sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 117).

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Apollon (?), tetrastil tapınak içerisinde:

A.y.: Ayakta duran, çıplak Apollon (?), cepheden. Omuz seviyesinde yukarıya kaldırdığı sol elinde yuvarlak bir nesne (lyra ?) tutuyor; sağ elini aşağıya uzatmış. Alınlıkta, kanatlarını yarım açmış kartal, cepheden.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1100.

Res. 1038

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.

Tab. 117. Apollon Tapınağı (?) tip cetveli[3].

Değerlendirme:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde, yalnız Tarsos kentinde tasviri görülen bu tapınağın, Apollon'a ait olup olmadığı kesin değildir. Çünkü, içinde duran figür kesin olarak Apollon olarak kimliklendirilememektedir. Çıplak olması ve genel duruş şekli Apollon'u andıran bu figür, tanrının Antik Çağ sanatında genellikle yumuşak hatlarla tasvir edilen vücud hatlarına göre, daha kaslı bir görünüme sahiptir. Zira, bu vücud yapısıyla figür, Tarsos kentinin ktisteslerinden kabul edilen Herakles'i ve genel duruşu ve elinde tuttuğu yuvarlak nesne (Gorgon Medusa başı ?) Perseus'u da andırmaktadır.

Günümüze kadar kentte yapılan kazı ve araştırmalarda, yerel halk tarafından Donuktaş olarak adlandırılan bir tapınak kalıntısı tespit edilmiş ve 1985 – 1992 yıllarında ilk bilimsel kazıları, Tarsos Müzesi Müdürlüğü tarafından Prof. Dr. Nezahat Baydur'un bilimsel danışmanlığında yapılmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, tapınak Roma İmparatorluğu Antoninler Dönemi'nin sonuna; imparatorluk kültü ile alakalı olarak, Commodus dönemine tarihlenmiştir. Baydur, İmparatorun M.S. 190 yılından itibaren kendisini Herakles'le bir tutmasını ve M.S.192'de "Hercules Romanus" unvanını almasını; Tarsos'da Herakles'in "ktistes" olarak tapınım görmesiyle ilişkilendirmiş ve bu yüzden de kentte kültünün kolayca kabullenilmiş olabileceğini belirtmiştir[4]. Ancak, sikkede tasvir edilen tapınakla, bu Donuktaş tapınağının aynı tapınaklar olduğuna dair elimizde kanıt yoktur.

Sonuç olarak, figürün kesin kimlik tanımlaması yapılamamasına rağmen, Apollon'la benzerlik göstermesi ve kentte tanrının güçlü kültünün bulunmasından

[3] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Apollon (?), tetrastil tapınak içinde.
[4] N. Baydur, "Tarsus – Donuktaş Kazısı 1988", **XI. Kazı Sonuçları Toplantısı,** Cilt 1, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1990, s. 163-4.

dolayı, tapınağın Appollan'la ilişkili olabileceği kanısındayız. Ancak, yine benzer gerekçelerle Herakles ve Perseus'a adanmış olması ihtimali de bulunmaktadır.

5.2.2. Artemis Tapınağı (?)

Antik Çağ'da Kilikia'da Artemis tasvirli sikkeler bölge genelinde görülmektedir. Tanrıçanın en çok tasvirinin yapıldığı kentlerden bir tanesi de Elaiussa - Sebaste kentidir. Kentte Marcus Aurelius döneminden, III. Gordianus dönemine kadar Artemis tasvirli sikkeler görülür. Bu tasvirlerde Artemis'in (?) mumya şekilli kült heykelleri bazen distil kemer/tapınak içerisinde tasvir edilmiştir.

Sikke Tipleri:

Elaisussa - Sebaste kentinde, Iulia Domna ve Iulia Mamaea tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde, içerisinde Artemis'in (?) kült heykelleri bulunan, distil kemer (tapınak ?) tasvir edilmiştir (Tab. 118).

Tip 1. Artemis (?) kült heykeli, distil kemer (tapınak ?) içerisinde:

A.y.: Artemis (?). Cepheden, baş profilden sola. Distil kemer (veya tapınak) içerisinde, küre üzerinde duruyor. Giysili, mumya şekilli bir vücuda sahip.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 848.

Res. 1039

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 851.

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Elaiussa - Sebaste	
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'ın annesi)	Tip 1.

Tab. 118. Artemis Tapınağı (?) tip cetveli[5].

Değerlendirme:

Aynı Apollon da olduğu gibi, bu distil kemerin de Artemis'e ait olup olmadığı kesin değildir. Zira, kemerin içerisinde tasvir edilmiş olan figürün kimliği araştırmacıların tamamına yakını tarafından, "mumya şekilli kült heykeli" olarak tanımlanmıştır. Ancak, benzer bir tasvir Anemurion kenti sikkelerinde Artemis olarak tanımlanmıştır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Artemis). Tanrıçanın heykelinin mumya şekilli olması, belki de Mısır etkisinden kaynaklanıyordur. Zira, Hellenistik Dönem'den itibaren Anemurion ve çevresindeki kentler (Nagidos vd.); M.Ö. 1. Yy.'dan itibaren de Elaiussa - Sebaste[6], Ptelomaioslar etkisinde kalmıştır. Diğer taraftan, figür ikonografik olarak Magnesia'da tapınağı olan Artemis Leukophryene[7] tipi ile benzerlikler göstermektedir. Dolayısıyla, bu figürün de Artemis olarak tanımlanması kanaatini taşımaktayız.

Sonuç olarak, distil kemer içerisindeki yer alan figür, büyük bir olasılıkla Artemis' olmalıdır. Bundan dolayı, Elaiussa - Sebaste kentinde, yer alan bu distil kemer, Artemis kültünün, kısmi kurumsal bir yapıda olduğunu göstermektedir.

[5] Tip 1. Artemis (?) kült heykeli; distil kemer (tapınak ?) içerisinde.

[6] Kent, M.Ö. 40-39 yılında M. Antonius tarafından, başında kraliçe VII. Kleopatra bulunan Ptolemaioslar'a bırakılmıştır.

[7] Bu tip hakkında daha geniş bilgi için bkz. H. Üreten, "Magnesia ad Maeandrum ve Artemis Leukophryene: Hellenistik Dönem Kraliyet Mektuplarının Katkılarına Bir Bakış ", **History Studies, International Journal of History**, 4, 2, 2012, s. 373 -392.

5.2.3. Asklepios Tapınağı

Antik Çağ'da Kilikia'da Asklepios tasvirli sikkeler, ağırlıklı olarak bölgenin pedias kısmındaki kentlerde görülmektedir. Trakheia'da ise, yalnız Elaiussa – Sebaste ve Kolybrassos'ta tasvirleri vardır.

Bölgede tanrının en çok tasvirinin yapıldığı kent ise Aigeai'dir. Kentte Domitianus döneminden, I. Valerianus dönemine kadar, tanrının yalnız veya Hygieia ve / veya Telesphoros birlikte, ağırlıklı olarak kültle ilişkili tasvirleri görülür (Bkz. yuk.: Tanrılar, Asklepios).

Roma İmparatorluk Dönemi'nde Aigeai'da bir Asklepieion'un varlığı bilinmektedir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde Asklepios tapınağı tasvirleri yalnız Aigeai kentine ait sikkelerde, Caracalla döneminden, I. Valerianus dönemine kadar arka yüz tasvirleri olarak görülür[8].

Birinci ana tipte, Asklepios'un yalnız, Telesphoros'la veya Hygieia ve Telesphoros'la birlikte içinde bulunduğu tapınak tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte, Caracalla dönemine ait sikkede, üçlü oktastil tapınak içerisinde tasvir edilmiştir. İkinci alt tipte ise, tanrı yalnız olarak Severus Alexander, Aemilianus ve I. Valerianus dönemine ait sikkelerde, tetrastil tapınak içerisinde tasvir edilmiştir. Üçüncü alt tipte, I. Philippus – II. Philippus ve Otacilia Severa tasvirli sikkede Asklepios ve Telesphoros hexastil tapınak içerisinde tasvir edilmiştir.

İkinci ana tipte ise, tetrastil tapınak önünde imparatorlar Severus Alexander ve I.Valerianus'un sunu yaptıkları iki alt tip yer alır.

Üçüncü ana tipte ise, Severus Alexander tasvirli sikkede, tetrastil tapınak Kent Tanrıçası'nın elinde tasvir edilmiştir.

[8] B. Tahberer, İ. Uzel, "The Temples of Asklepios on Ancient Coins", **The Celator** 21, 2, 2007. s. 24 – 34.

Tip 1. Asklepios tapınağı:

Tip 1.1. Asklepios, Hygieia ve Telesphoros ile birlikte, oktastil tapınak içerisinde:

A.y.: Sağda, ayakta duran, giyimli Asklepios, cepheden. Uzun giyimli. Ortada, ayakta duran, giysili ve başlıklı Telesphoros, cepheden. Solda, uzun giyimli Hygieia, cepheden. Üçgen alınlıklı ve beşik çatılı oktastil tapınak, cepheden. Kesimde, yere diz çökmüş keçi.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1743.

Res. 1040

Tip 1.2. Asklepios, oktastil tapınak içerisinde:

A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Üçgen üçgen alınlıklı ve beşik çatılı oktastil tapınak, cepheden. Kesimde, yere diz çökmüş keçi.

Aigeai

Caracalla Dönemi (M.S.198 - 217)

Ö.y.: Asklepios büstü; önünde yılan sarılmış asa.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery /displayimage.php?pid=4987, 15.07.2013.

Res. 1041

Tip 1.3. Asklepios, tetrastil tapınak içerisinde:

Tip 1.3.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Kemerli üçgen alınlıklı (Suriye tipi) ve beşik çatılı tetrastil tapınak, ½ cepheden/profilden sağa; çatının üzerinde, soldan sağa … **ΑΙΓGƐΩΝ** … yazıtı.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander başı; diadem giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1774.

Tip 1.3.2. A.y.: Cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Kemerli üçgen alınlıklı (Suriye tipi) ve beşik çatılı tetrastil tapınak, cepheden; alınlıkta, kemerin üstünde kartal.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Aemilianus (M.S. 253 - 254)

Ö.y.: Aemilianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1789.

Res. 1042

I.Valerianus (M.S. 253 -2 60)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1793.

2. **Lindgren I,** 1410.

Res. 1043

Tip 1.4. Asklepios ve Telesphoros; hexastil tapınak içerisinde:

A.y.: Sağda, ayakta duran, giyimli Asklepios, cepheden, baş profilden sola. Himation giymiş. Sol eli beline bitişik, giysinin ucu kolundan aşağıya sarkıyor; sağ eliyle yılan sarılmış asasına yaslanmış. Solda, giysili ve başlıklı Telesphoros, cepheden. Üçgen üçgen alınlıklı ve beşik çatılı hexastil tapınak, cepheden.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus - II.Philippus - Otacilia Severa (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. - II. Philippus ve Otacilia büstleri.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1780.

Res. 1044

Tip 2. Asklepios tapınağı; önünde, sunu yapan imparator/lar:

Tip. 2.1. Severus Alexander:

Tip 2.1.1. A.y.: Ayakta duran, kısa khitonlu Severus Alexander ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Bel seviyesinde vücuduna bitişik olan sol elinde, üstünde kartal bulunan yılanlı asa tutuyor; yana açıp, ileriye uzattığı sağ elindeki phialeyle,

solundaki tapınağın önünde duran, yanan sunağın üzerine sunu yapıyor. Sunak, dikine dikdörtgen biçimli, tek silmeli tabanlı ve tavanlı. Ayağının önünde, yer uzanmış boğa. Kemerli üçgen alınlıklı ve beşik çatılı tetrastil tapınak, ¾ cepheden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; diadem giymiş, sağda yılanlı asa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1771.

Tip 2.1.2. A.y.: Tip 2.1.1. ile benzer tip. Tapınağın tepe akroterinde, elinde çelenk taşıyan Nike duruyor.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 344.

Res. 1045

Tip 2.2. I. Valerianus:

A.y.: Ayakta duran, kısa togalı I.Valerianus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Bel seviyesinde vücuduna bitişik olan sol elinde, yılanlı asa tutuyor; yana açıp ileriye uzattığı sağ elindeki phialeyle, solundaki distil tapınağın önünde duran yanan sunağın üzerine sunu yapıyor. Sunak, dikine dikdörtgen biçimli, tek silmeli tabanlı ve tavanlı. Kemerli üçgen alınlıklı ve beşik çatılı distil tapınak, ¾ cepheden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Valerianus (M.S. 253-260)

Ö.y.: I. Valerianus büstü; defne tacı giymiş, sağda yılanlı asa.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1801.

Res. 1046

Tip 3. Asklepios tapınağı; Kent Tanrıçası'nın elinde:

A.y.: Kuleli sur taçlı ve giyimli Kent Tanrıçası, kayalıkta oturuyor. Diz üzerinden ileriye uzattığı sağ elinde, kemerli üçgen alınlıklı tetrastil tapınak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Tapınağın altında, diz çökmüş keçi, profilden sola, baş geriye.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1775.

Res. 1047

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.
Caracalla Dönemi (M.S.198 - 217)	Tip 1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.1.; Tip 2.1.1-2.; Tip 3
I.Philippus - II.Philippus – Otacilia Severa (M.S. 244 – 249)	Tip 1.3.
Aemilianus (M.S. 253 – 254)	Tip 1.3.2.

I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.3.2.; Tip 2.2.

Tab. 119. Asklepios Tapınağı tip cetveli[9].

Değerlendirme:

Aigeai kenti sikkelerinde, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait Asklepios'la ilişkili tetrastil, hexastil ve oktastil olmak üzere üç farklı düzende tapınak tasviri görülür. Birinci ana tipte, tanrının tasvirleri yalnız, Telesphoros veya Hygieai ile birlikte veya her ikisiyle birlikte tetrastil, hexastil ve oktastil tapınaklarda görülür (Tip 1.1.-4).

İkinci ana tipte ise, imparatorlar Severus Alexander ve I. Valerianus tetrastil tapınak önünde sunu yaparlarken tasvir edilmişlerdir (Tip 2.1.-2). Bu tiplerin ön yüzlerinde yer alan imparatora ait büstlerin önünde, yılan sarılmış asa tasvirleri yer almaktadır. Bu durum, imparatorların, tanrının kültüne bağlılıkları ve dahası, rahipliğini üstlenmiş olabileceklerini göstermesi açısından dikkat çeken bir detaydır (Tip 2.1.1.;Tip 2.2.).

Yine, Severus Alexander tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen üçüncü ana tipte ise, kemerli üçgen alınlıklı tetrastil tapınak, Kent Tanrıçası'nın elinde tasvir edilmiştir (Tip 3). Tapınağın altında ise, keçi tasviri yer alır. Bu tip, yine imparatorun Asklepios kültüyle olan ilişkisini göstermesi açısından dikkate değerdir.

Sonuç olarak, sikke tasvirleri ve diğer kaynaklardan Antik Çağ'da Aigeai kentinde bir Asklepieion'un varlığı bilinmektedir. Bu tasvirler, tanrının kentteki kültünün kurumsal bir yapı kazandığını göstermektedir. Başlangıçta, tanrı ve kızı Hygieia ile ikili bir yapıda olan bu kült, daha sonra Telesphoros'un da katılmasıyla üçlü bir yapı kazanmıştır.

[9] Tip 1.İçinde Asklepios'un bulunduğu tapnaklar.; Tip 2. Tapınak; önünde, sunu yapan imparator/lar.; Tip 3. Asklepios tapınağı; Kent Tanrıçası'nın elinde.

5.2.4. Athena Tapınağı

Kilikia sikkelerinde Athena tasvirleri, Tykhe – Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) tipinden sonra, ikinci en çok görülen tiptir.

Athena tasvirleri, Mallos'ta, M.Ö. yak. 385 – 333'den, II. Valerianus dönemine; Kolybrassos kentinde ise Marcus Aurelius döneminden, Traianus Decius (Herennia Etruscilla) dönemine kadar sikkeler üzerinde yer alır. Her iki kentte de, tanrıçanın diğer tasvirlerinin yanında, kültle doğrudan ilişkili tipleri de yer almaktadır. Özellikle Mallos kentinde, Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülen Athena Magarsia tipi, kült heykeli olarak karakteristiktir.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi'nde Athena tapınağı tasvirleri, Mallos ve Kolybrassos kentlerine ait sikkelerde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 120).

Birinci tipte tetrastil tapınak içerisinde, Athena Magarsis kült heykeli tasvir edilmiştir. Bu tip, Mallos kentinde Diadumenianus) dönemine ait sikkenin arka yüzünde yer alır.

İkinci tipte ise, yine ayakta duran, giyimli Athena, tetrastil tapınak içerisinde tasvir edilmiştir. Bu tip de, Kolybrassos kentinde II. Valerianus dönemine ait sikkenin arka yüzünde yer alır.

Tip 1. Athena Magarsos kült heykeli, tetrastil tapınak içinde:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Athena Magarsis kült heykeli, cepheden. Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak içinde. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Giysinin kenarlarında, yılan başları (?). İki eli de bel seviyesinde yanlara açık, sağ elinde mızrak tutuyor.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Diadumenianus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Diadumenianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1285.

Res. 1048

Tip 2. Ayakta duran Athena, tetrastil tapınak içerisinde:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Athena; ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak içinde (alınlıkta kartal). Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı, uzun khiton giymiş. Aşağıya uzattığı sol eliyle kalkan tutuyor; sağ elini aşağıya uzatmış.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kanatları yarım açık kartal üstünde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 349.

2. **SNG v. Aulock,** 5664.

Res. 1049

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
Diadumenianus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.
Kilikia Trakheia	
Kolybrassos	
II.Valerianus (M.S. 255 – 260)	Tip 2.

Tab. 120. Athena Tapınağı tip cetveli[10].

Değerlendirme:

Birinci tipteki tapınak tasviri, Mallos kentinde, antik kaynaklar ve epigrafik belgelerden Roma İmparatorluk Dönemi'nde varlığı bilinen Athena Magarsis tapınağını temsil etmektedir (Tip 1).

İkinci tipteki Kolybrassos kentine ait sikkede görülen tapınak tasviri de, yine kentteki Athena tapınağını temsil ediyor olmalıdır (Tip 2). Athena'nın kentteki diğer sikke tasvirlerinin yoğunluğu, tanrıçanın güçlü kültüne işaret etmektedir.

Sonuç olarak, bölge sikkelerinde en çok görülen ikinci dini tasvir olan Athena'ya ait iki tapınağın, bölgenin birbirinden tamamen farklı iki coğrafyasında görülmesi, bu kentlerde tanrıçanın kurumsallaşmış kültüne işaret etmektedir. Elbette ki, tanrıçanın Kilikia Bölgesi'ndeki tapınakları bu iki örnekle sınırlı değildir. Ancak, bunların bir çoğunun tasvirlerini sikkeler üzerinde görmek mümkün değildir.

5.2.5. Sandan Tapınağı

Kilikia sikkelerinde Sandan tasvirleri, yalnız Tarsos kentine özgü olarak, IV. Antiokhos Epiphanes döneminden, Traianus Decius dönemine kadar görülür. Bu tasvirlerde, Sandan tipleri genellikle yalnız ve kendi adıyla anılan anıtın içinde tasvir edilmiştir. Özellikle, anıt tasvirleri tanrının kültüyle kültüne işaret etmektedir. Ancak, bu anıt dışında tanrının distil kemer (tapınak) içerisinde tasvir edildiği tipleri de bulunmaktadır. Bu yapı, yukarıda değerlendirilmiş olan, Artemis'e ait distil kemerin özelliklerini taşımaktadır.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Sandan kemeri (tapınak), bir tiple, Tarsos kentinde ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 121).

[10] Tip 1. Athena Magarsos kült heykeli, tetrastil tapınak içerisinde.; Tip 2. Ayakta duran Athena, tetrastil tapınak içerisinde.

Tip 1. Ayakta duran Sandan, distil kemer (tapınak) içerisinde:

A.y.: Profilden sağa. Yüksek başlık giymiş, uzun giysili; omzunda, kılıç ve sadak. Bel seviyesinde ileriye uzattığı sol elinde çelenk; omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde çiçek tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1708.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1140.

Res. 1050

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.

Tab. 121. Sandan Tapınağı tip cetveli[11]

Değerlendirme:

Tarsos kentine ait bu tipteki Sandan tasviri, tanrının yalnız ve anıtının içerisinde tasvir edildiği tiplerle aynı özelliklere sahiptir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Sandan; Mimari Yapılar, Sandan Anıtı).

Sonuç olarak, Sandan'ın hem yalnız, hem de anıt içerisindeki tasvirleri, alışılmış Yunan ve Roma sanatı ve mimarisinin dışındadır. Tanrının kökeninin Kuzey Mezopotamya, Suriye veya Anadolu olabileceğine dair bir çok görüş ileri

[11] Tip 1. Ayakta duran Sandan; distil kemer (tapınak) içerisinde.

sürülmüştür. Sikke tasvirlerinden ve diğer kaynaklardan, tanrının Tarsos kentinde güçlü bir kültünün var olduğu bilinmektedir. Sikkelerde görülen anıt ve tapınak tasvir,i bu kültün kurumsallaşmış bir yapısının olduğunu göstermektedir.

5.2.6. Tykhe ve Kent Tanrıçası Tapınakları

Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Kilikia sikkelerinde en çok görülen dini tasvirlerdir. Ancak, bu tasvirler, hem karakter nitelikleri, hem de ikonografik özellikleri açısından farklı iki tip olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kent Tanrıçası:

Kent Tanrıçası, M.Ö. 4. Yy.'da Eutykides tarafından yapılmış olan Antiokheia Tykhe'si heykelinin, bölge kentlerinde III. Aleksandros (M.Ö. yak. 333 – 323) döneminden itibaren görülmeye başlayan ve Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna kadar varlığını sürdüren tipidir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

Antik yazından bilindiği üzere, her şeyin ve kişinin kendine has Tykhe'si (talihi) vardır. Muhtemelen bu anlayıştan dolayı, tip kökeni Antiokheia Tykhe'si olmak üzere, Kilikia kentlerinin büyük bir kısmı kendi kent Tykhe'sini sikkeler üzerinde tasvir etmiştir.

Sikke Tipleri:

Kilikia'da Kent Tanrıçası'nın tapınakla ilişkili sikke tipleri, tanrıçanın içinde oturduğu veya elinde tuttuğu tapınaklar olmak üzere iki farklı tiple, Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 122). Elinde tuttuğu tapınak tasvirleri, tanrıçanın kendisine ait olmayıp, ilgili kentteki tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelere aittir.

Birinci ana tipte yer alan tanrıçanın, distil tapınak içerisinde oturduğu tasvirleri, birinci alt tipte Anazarbos ve Aigeai'da Severus Alexander tasvirli

sikkelerde; ikinci alt tipte Karallia kentinde III. Gordianus tasvirli sikkelerde görülür.

İkinci ana tipte yer alan tetrastil tapınak içerisindeki tasvirleri, Tarsos kentine ait Maximinus ve III. Gordianus tasvirli sikkelerde görülür.

Tip 1. Kent Tanrıçası, distil tapınak içinde:

Tip 1.1. Kayalıkta oturuyor; ayaklarının altında Pyramos:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli alınlıklı distil kemer (tapınak) içinde. Uzun giysili ve kuleli sur taçlı. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalıkların üzerinde. Kayalıkların altında, belden üst kısmı mevcut, çıplak Pyramos, cepheden. Her iki kolunu yanlara açmış, yüzüyor.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1462.

2. **SNG France 2,** 2086.

3. **SNG Pfälzer,** 201.

Res. 1051

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1770.

Tip 1.2. Kayalıkta oturuyor:

A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı distil tapınak içinde. Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde.

Karallia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 579.

Res. 1052

Tip 2. Tetrastil (Suriye tipi) tapınak içerisinde, kayalıkta oturuyor; ayaklarının altında Kydnos:

Tip 2.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1602.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 1095.

Res. 1053

Tip 2.2. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola. Kemerli üçgen alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Uzun giysili. İleriye uzattığı sağ elinde başak tutuyor; sol eli geride, kayalığın üzerinde. Sağ ayağıyla Kydnos'un sol omzuna basıyor. Belden üst kısmı mevcut, çıplak Kydnos, cepheden, baş ¾ cepheden sağa. Sağ eli ileride, sol eli geride, sola kulaç atıyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1142.

Res. 1054

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.
Anazarbos	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.2.
Kilikia Trakheia	
Karallia	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2.

Tab. 122. Kent Tanrıçası Tapınağı tip cetveli[12].

Değerlendirme:

Tanrıçanın bölge sikkelerinde görülen tapınak tasvirleri M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren ortaya çıkmaktadır.

Birinci ana tipte yer alan distil tapınaklar, Anazarbos, Aigeai'daki ve Karallia'da görülür (Tip 1.1.-2). Bu tipler, tanrıçanın ilgili kentlerdeki kültüne işaret etmektedir.

İkinci ana tipte yer alan tetrastil tapınaklar ise, yalnız Tarsos kentine özgüdür (Tip 2.1.-2). Bu tipler de, tanrıçanın kentteki kültüne işaret etmektedir. Ancak, tapınak birinci ana tipteki dstil tapınaklara göre, daha anıtsal bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen Kent Tanrıçası tapınakları, Tykhe tapınaklarından oldukça geç bir dönemde ortaya çıkmaktadır. Muhtemelen bunun nedeni, Kent Tanrıçası'nın Roma İmparatorluk Dönemi'nde Tykhe'den farklı bir karakter kazanarak, kendine has ayrı bir kült oluşturmasıyla ilgili olmalıdır. Buna göre, Antiokheia Tykhe'sinden türemiş olan bu kişileştirme, Roma İmparatorluk Dönemi pagan etkileriyle birlikte bir tanrıçaya dönüşmüş ve kültü kurumsal bir nitelik kazanmıştır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası).

Tykhe:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen Tykhe tipleri, ikonografik olarak Kent Tanrıçası'ndan tamamıyla farklıdır (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Tykhe ve Kent Tanrıçası). Bölge genelindeki kentlerde en çok görülen dini tasvirlerden biri olan Tykhe tipleri, Aigeai kentine ait M.Ö. 164 – Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenen bir tip dışında, Roma İmparatorluk Dönemi'ne aittir.

[12] Tip 1. Kent Tanrıçası, distil tapınak içinde.; Tip 2. Kent Tanrıçası, tetrastil tapınak içinde.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Tykhe tapınağı tasvirleri, yalnız bölgenin trakheia kımındaki Anemurion, Titiopolis, Isaura ve Koropissos'ta görülür (Tab. 123). Olba'da kalıntılarından bilinen Tykhe tapınağına ilişkin sikke tasvirleri ise bilinmemektedir.

Bu kentlere ait tasvirler, distil ve tetrastil olmak üzere, iki ana tiple Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür.

Birinci ana tipte yer alan distil tapınak, Titiopolis kentine ait Lucius Verus tasvirli sikkede görülür.

İkinci ana tipte yer alan tetrastil tapınak ise, birinci alt tipte, Isaura kentinde Caracalla, Koropissos kentinde Maximus, caesar tasvirli sikkelerde görülür. İkinci alt tip ise, Anemurion kentine ait Alaxander Severus, I. Philippus, Traianus ecius ve I. Valerianus tasvirli sikkelerde görülür.

Tip 1. Tykhe, distil tapınak içinde; ayakta duruyor:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Tykhe, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Kemerli distil tapınak içinde. Kalathos giymiş, uzun giysili. Bel seviyesindeki sol elinde cornucopia, ileriye uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Titiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. Yayınlanmamış. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid=8964, 18.06.2013

Res. 1055

Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Lucius Verus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 528.

2. Levante, Titiopolis, 8b.

Res. 1056

Tip 2. Tetrastil tapınak içinde:

Tip 2.1. Oturuyor:

Tip 2.1.1. A.y.: Kayalıkta oturan Tykhe, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Tepe akroteri üzerinde Nike bulunan, üçgen alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Kalathos giymiş, uzun giysili. Bel seviyesindeki sol elinde cornucopia, ileriye uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Isaura

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 264.

Res. 1057

Tip 2.1.2. A.y.: Kayalıkta oturan Tykhe, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. üçgen alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Kalathos giymiş, uzun giysili. Sağ elini ileriye uzatmış; sol eli geride, kayalıkların üzerinde.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 591.

Res. 1058

Tip 2.2. Ayakta duruyor:

Tip 2.2.1. A.y.: Ayakta duran Tykhe, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak içinde. Kalathos giymiş, uzun giysili. ve giyimli, cornucopia ve dümen tutuyor. Bel seviyesindeki sol elinde cornucopia, ileriye uzattığı sağ elinde dümen tutuyor.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 494.

Tip 2.2.2. A.y.: Tip 2.2.1. ile benzer tip; tapınak, kemerli alınlıklı.

Anemurion

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 501.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: SNG Levante - Cilicia, 502.

Res. 1059

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 512, 514-5, 517.

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Anemurion	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 2.2.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 2.2.2.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 2.2.2.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 2.2.2.
Isaura	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 2.1.1.
Koropissos	
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.1.2.
Titiopolis	
Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)	Tip 1.
Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.

Tab. 123. Tykhe Tapınağı tip cetveli[13].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerindeki tapınak tasvirlerinin en erken örnekleri, birinci ana tipte yer alan, Titiopolis kentine ait Antoninus Pius ve Lucius Verus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen distil tapınaktır (Tip 1). Tanrıçanın içinde ayakta durur şekilde tasvir edildiği bu tapınak tasviri, bu dönemden sonra görülmez. Ancak, Çok yakın komşusu olan Anemurion'da, yine tanrıçanın benzer ikinografide tasvir edildiği tetrastil tapınak tipleri; Severus Alexander, I. Philippus, Traianus Decius ve I. Valerianus dönemlerinde görülür (Tip 2.2.1-2). Bu kronolojik tututarlılık ve

[13] Tip 1. Tykhe, distil tapınak içerisinde ayakta duruyor.; Tip. Tetrastil tapınak içerisinde.

coğrafi yakınlık, başlangıçta Titiopolis kentinde yer alan tapınağın, sonradan Anemurion kentine taşınmış olabileceğini akla getirmektedir.

Isaura'da Caracalla, Koropissos'ta Maximus (caesar olarak) tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen tetrastil tapınaklarda ise, tanrıça otururken tasvir edilmiştir (Tip 2.1.1.-2). Kilikia Trakheia'nın iç kısımlarında yer alan bu iki kent, Kalykadnos kanyonu üzerinden, birbirine nispeten yakın kentlerdir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerindeki Tykhe tapınağı tasvirleri, bölgenin trakheia kısmında yer alırlar. Kilikia Pedias'ta ise aynı dönemlerde Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) tapınakları görülür. Bölge sikkelerinde görülen tapınak dağılımlarındaki bu coğrafi farklılık, bölgenin iki kısmında, iki farklı Tykhe tipinin hakim olduğunu göstermektedir. Bunun nedenini, Kilikia Bölgesi'nin pedias kısmında yer alan kentlerin başta Tarsos, Anazarbos, Aigeia, Mallos olmak üzere, çok iyi organize olmuş idari bir teşkilatlanmaya sahip olmaları ve dolayısıyla kent bilincinin gelişmiş olmasıyla açıklamak mümkündür. Nitekim, bu kentlere ait sikkelerde görülen kentle ilgili kişileştirme tasvirleri de bu görüşü destekler niteliktedir (Bkz. yuk.: Kişileştirmeler).

5.2.7. Zeus Tapınağı

Kilikia Bölgesi'nde Zeus tasvirli sikkeler, bölge genelinde M.Ö. 4. Yy.'dan Roma İmparatorluğu Dönemi sonuna (M.S. 260) kadar varlığını sürdürür.

Zeus tipleri, Tykhe ve Kent Tanrıçası ve Athena'dan sonra, Kilikia Bölgesi'nde en çok görülen üçüncü dini tasvirdir. Tanrının kendisinin tasvir edildiği tipler dışında, belirteçleri olan taht, şimşek demeti ve kartal gibi semboller de Zeus'u temsil etmektedir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Zeus tapınağı tasvirleri, Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak, yalnızca bölgenin trakheia kısmındaki Diokaisareia, Selinus ve Kolybrassos kentlerinde görülürler (Tab. 124).

Birinci ana tipte yer alan tetrastil tapınaklardan, tanrının içinde tahtta otururken tasvir edildiği birinci alt tip, Selinus kentinde Marcus Aurelius, Severus Alexander ve Traianus Decius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür. Tanrının ayakta durur şekilde tasvir edildiği ikinci alt tip ise, Kolybrassos kentine ait II. Valerianus tasvirli sikkede görülür.

İkinci ana tipte yer alan, Zeus Olbios tapınağı tasviri ise, Diokaisareia kentine ait, Septimius Severus tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Zeus, tetrastil tapınak içinde:

Tip 1.1. Tahtta oturuyor:

A.y.: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak içinde, tahtta oturuyor. Sakallı, belden aşağısı ve sol omuz giysili, gövdenin diğer kısımları çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, şimşek demeti tutuyor.

Selinus

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 460.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 464.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 91.

Res. 1060

Tip 1.2. Ayakta duruyor:

A.y.: .: ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Üçgen alınlıklı tetrastil tapınak içinde. Sakallı, belden aşağısı ve sol omuz giysili, gövdenin diğer kısımları çıplak. Yukarıya kaldırdığı sol eliyle asasına yaslanmış; ileriye uzattığı sağ elinde, şimşek demeti tutuyor.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; kartal üzerinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 348.

2. **SNG France 2,** 563.

Res. 1061

Tip 2. Taht üzerinde şimşek demeti; hexastil tapınak içinde:

A.y.: Taht üzerinde, dik duruyor. Üçgen alınlıklı hexastil tapınak içinde. Tapınağın yanındaki sol boşlukta; önde sunak, arkada ağaç.

Diokaisareia

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü.

Ref.: 1. **BMC Cilicia**, 6.

2. **SGI,** 2244.

Res. 1061a

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.
Selinus	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.1.
Severus Alxander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.1.
Kolybrassos	
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.2.

Tab. 124. Zeus Tapınağı tip cetveli[14].

Değerlendirme:

Birinci ana tipte yer alan tapınak tasvirlerinden Selinus kentine ait birinci alt tipte, tanrı tahtta otururken, elinde şimşek demeti tutarken tasvir edilmiştir (Tip 1.1.). Kolybrassos kentine ait ikinci alt tipte ise, ayakta dururken elinde şimşek demeti tutar şekilde tasvir edilmiştir (Tip 1.2.). Birbirine yakın iki kentte görülen tapınak tasvirleri, tanrının bu kentlerdeki kültüne işaret etmektedir.

İkinci ana tipte yer alan Zeus Olbios tapınağı tasvirinde ise, tanrı antropomorphik olarak tasvir edilmememiş, yerine taht üzerindeki şimşek demeti tanrıyı temsilen sembol olarak tasvir edilmiştir (Tip 2). Nitekim, şimşek demeti ve taht tasvirlerini, Olba ve Diokaisareia kenti sikkelerinde sembol olarak sıkça görmek mümkündür (Bkz. yuk.: Semboller Şimşek Demeti, Taht). Sikkeler üzerinde yer alan bu tapınak tasviri, günümüzde kalıntıları kısmen ayakta olan ve ilk inşası Hellenistik Dönem'e tarihlendirilen Diokaisareia kentindeki tapınak olmalıdır.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde tanrıya ait tapınak tasvirleri, bölgenin yalnız trakheia kısmındaki kentlerde görülür. Sikke tiplerinden ve epigrafik kaynaklardan tanrının bölge genelinde,bir çok yerel epithetonla tapınım gördüğü bilinmektedir. Kültünün kurumsallaştığını gösteren tapınak tasvirlerine ise, yalnız bu üç kente ait sikkelerde rastlanmaktadır. Ancak, Philadelphia ve Aigeai kentlerinde görülen, içinde kartal bulunan tapınak tasvirlerinin de tanrıya ait olması kuvvetle

[14] Tip 1. Zeus, tetrastil tapınak içerisinde.; Tip 2. Taht üzerinde şimşek demeti; hexastil tapınak içerisinde.

muhtemeldir (Bkz. aş.: Belirsiz Tapınaklar, Distil Tapınak). Yine, bölgede tanrının sikke tasvirlerine yansımamış tapınaklarınında var olduğu bilinmektedir.

5.2.8. Zodiak (Mithraeum ?) Tapınağı

Kilikia sikkelerinde zodiak tapınağı tasvirleri, yalnızca Roma İmparatorluk Dönemi Anazarbos sikkelerinde görülür. Mimarisi açısından, Yunan ve Roma tapınak mimarisinden tamamen farklı bir üsluba sahiptir.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde zodiak tapınakları, Anazarbos kentinde distil ve tetrastil olmak üzere, iki tiple görülür (Tab. 125). Buna göre, tetrastil düzende olan birinci tip, Maximinus; distil düzende olan ikinci tip ise, Maximus (caesar) tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Tip 1. Tetrastil tapınak:

A.y.: Tapınak; en altta, ortada friz yanlarda kaide bulunan bir podium; üstünde ortada içinde zodiak çemberi, yanlarda içinde birer Nike bulunan iki aedikula ve ortada yarım daire şeklinde, kenarlarda üçgen alınlıklı çatıdan oluşmakta.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1481.

2. Arslan, 1999, s. 441.lev 149, fig.18.

Res. 1062

Tip 2. Distil tapınak:

A.y.: Tip 1. ile benzer; yanlardaki aedikulalar yok, Nike'ler uçar şekilde.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1484.

Res. 1063

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Anazarbos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.
Maximus, caesar (M.S. 235 – 238)	Tip 2.

Tab. 125. Zodiak (Mithraeum ?) Tapınağı tip cetveli[15].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yalnız Anazarbos kentinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülen tetrastil ve distil tapınak tasvirleri, muhtemelen aynı tapınağı temsil etmektedir (Tip 1-2). Bu tapınağın, serbest bir mimari mi, yoksa Kybele

[15] Tip 1. Tetrastil tapınak.; Tip 2. Distil tapınak.

tapınaklarında olduğu gibi, kayaya oyma bir tapınak cephesi mi olduğu ve hangi tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirme kültüyle bağlantılı olduğu kesin olarak tespit edilebilmiş değildir.

Ancak, Anazarbos kenti ve çevresinde M.S. 3. Yy.'a ait epigrafik kaynaklardan Serapis – Helios - Mithras kültünün varlığını bilmekteyiz. Bu bağlamda, tapınağın bu kültle ilişkili olması muhtemelmiş gibi görünmektedir. Nitekim, Mithraizm'de burçların önemli bir yere sahip olduğu ve mithraeumların bazılarının tavanlarının da zodiak işretleri ile süslenmiş olduğu bilinmektedir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Mithras).

Sonuç olarak, Anazarbos kentine özgü olan bu tapınak tasvirinin Mithras'ın burçlarla olan ilişkisinden dolayı, bir mithraeum olabileceği akla gelmektedir. Ancak, mithraeumların, genellikle açık alanlarda inşa edilmemesi, bu görüşün tersine bir durum olsa da; Kilikia Bölgesi'nde bu dönemde Mithraizm'in gizli ayinlerinin en önemli ritülellerinden olan tauroktoni sahnelerinin, Tarsos sikkelerinde açıktan tasvir edilmesi, kültün gizem yapısının yavaş yavaş ortadan kalkmaya başladığını göstermektedir (Bkz. yuk.: Tanrılar, Mithras). Bu bağlamda, tapınağın bir mithraeum olması muhtemeldir. Ancak, bunu kanıtlayacak daha kesin arkeolojik ve epigrafik kaynaklara ihtiyaç vardır.

5.2.9. Belirsiz Tapınaklar

Kilikia Bölgesi sikkelerinde, yukarıda hangi kültle ilişkili olduğu tespit edilen tapınaklar dışında, hangi kültle bağlantılı olduğu kesin olarak tespit edilememiş distil, tetrastil, hexastil, yedi sütunlu, oktastil ve dekastil tapınak tasvirleri de yer almaktadır.

Sikke Tipleri:

Roma İmparatorluk Dönemi Kilikia sikkelerinde, bazen yalnız bazen de ikili tasvir edilmiş bu tapınakların Aigeai, Isaura, Ninika – Klaudiopolis, Kolybrassos ve

Philadelphia kentlerine ait birer örnek dışında, tamamı Tarsos ve Anazarbos kentlerine aittir (Tab. 126).

Bir tapınak tasvirlerinin yer aldığı birinci ana tipin birinci alt tipinde, içinde kartal bulunan distil tapınaklar yer alır. Bu tipler, Philadelphia kentinde Traianus, Aigeai kentinde Cornelia Supera tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

İkinci alt tipte ise tetrastil tapınaklar yer alır. Birinci çeşitlemesinde, içinde imparatorlara ait tasvirlerin yer aldığı bu tipler; Isaura kentinde içinde sütun üzerinde Septimius Severus (?) büstünün tasvir edildiği Cararacalla tasvirli tip ve Ninika – Klaudiopolis kentinde içinde ayakta duran Maximius'un tasvir edildiği tiple görülür. İkinci çeşitlemede, Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli sikkede, yanında ayakta duran Caracalla ile birlikte görülür. Üçüncü çeşitlemede ise, Kolybrassos kentine ait II. Valerianus tasvirli sikkede, içinde üç adet kap tasvir edilmiştir.

Üçüncü alt tipte yer alan yedi sütunlu ve dördüncü alt tipte yer alan oktastil tapınaklar, Anazarbos kentinde Severus Alexander ve annesi Iulia Mamaea tasvirli sikkelerde görülürler.

Beşinci alt tipte yer alan dokuz sütunlu tapınak ise, yine, Anazarbos kentinde Severus Alexander tasvirli sikkede görülür.

Altıncı alt tipte yer alan dekastil tapınak ise, Tarsos kentinde Hadrianus dönemi veya daha geç, Commodus – Annius Verus (?) ve Antoninus Pius dönemlerinde; Anazarbos kentinde ise, Marcus Aurelius, Marcus Aurelius – Lucius Verus, II. Faustina, Commodus ve Maximus (caesar olarak) tasvirli sikkelerde görülür.

Yedinci alt tipte ise, fillerin çektiği biga üzerindeki tapınak, Anazarbos kentine ait Elagabalus ve Iulia Maesa tasvirli sikkelerde yer alır.

İkinci ana tipte ise iki tapınak tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte yer alan hexastil iki tapınak, Tarsos kentinde Septimius Severus tasvirli sikkede görülür.

İkinci alt tipte yer alan, Koinoboulion'un iki yanındaki tapınaklar, Tarsos kentinde Caracalla tasvirli sikkede görülür.

Üçüncü alt tipte ise iki tapınak Kent Tanrıçası'nın elinde tasvir edilmiştir. Tarsos kentine özgü bu tiplerden, birinci çeşitlemedeki dekastil tapınaklar Caracalla tasvirli, ikinci çeşitlemedeki tetrastil ve beş sütunlu tapınaklar ve üçüncü

çeşitlemedeki yedi ve oktastil tapınaklar ise III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür.

Dördüncü alt tipte yer alan tetrastil ve oktastil tapınaklar, Anazarbos kentinde Macrinus tasvirli sikkelerde yer alır.

Beşinci alt tiplerde yer alan Anazarbos kayalığı üzerindeki iki tapınak, Anazarbos kentinde Elagabalus tasvirli sikkelerde yer alır.

Altıncı alt tipteki tetrastil iki tapınak ise, Anazarbos'ta, Severus Alexander tasvirli sikkede görülür.

Tip 1. Bir tapınak:

Tip 1.1. Distil tapınak; içinde kartal:

Tip 1.1.1. A.y.: Üçgen alınlıklı distil tapınak. İçinde, ayakta duran kartal; ¾ cepheden sağa.

Philadelphia

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus (M.S. 98 - 117)

Ö.y.: Traianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 575.

2. **SNG v. Aulock,** 5800.

Res. 1064

Tip 1.1.2. A.y.: Yarım yuvarlak alınlıklı ve çatılı distil tapınak. İçinde kartal; cepheden, baş profilden sola. Kesimde, yere diz çökmüş keçi, profilden sola.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Cornelia Supera

Ö.y.: Cornelia Supera büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1792.

Res. 1065

Tip 1.2. Tetrastil tapınak:

Tip 1.2.1. İçinde imparator/lar.

Tip 1.2.1.1. Septimius Severus (?).

A.y.: Kemerli üçgen alınlıklı (Suriye tipi), spiral gövdeli sütunlu tetrastil tapınak. İçinde, sütun üzerinde Septimius Severus (?) büstü, profilden sağa.

Isaura

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 263.

Res. 1066

Tip 1.2.1.2. Maximinus:

A.y.: Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak. İçinde, ayakta duran, giyimli İmparator Maximinus; cepheden, baş sola; baş seviyesine kadar kaldırdığı sol eliyle mızrağına yaslanmış, bel seviyesinde paralel olarak sola uzattığı sağ elinde phiale tutuyor.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 168.

2. **SNG Levante – Cilicia**, 622.

Res. 1067

Tip 1.2.2. Tetrastil tapınak:

Tip 1.2.2.1. İmparator Caracalla'nın yanında:

A.y.: Ayakta duran, giyimli Caracalla, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sol eli belinde, sağ elindeki phialeyi altta, boğa kurban etmek üzere baltasını kaldırmış olan figürün üzerine tutuyor. Sol üst kısımda, üçgen alınlıklı tetrastil (?) tapınak.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos giysileri içerisinde.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1514.

Res. 1068

Tip 1.2.2.2. İçinde ΝƐΟΚΩΡ yazıtı:

A.y.: Üçgen alınlıklı tetrastil tapınak; içinde, iki satır halinde **ΝƐΟΚΩΡ** yazıtı.

Caracalla (M.S. 198 – 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com /gallery/ displayimage.php?pid =8583, 01.07.2013.

Res. 1069

Tip 1.2.3. A.y.: Üçgen alınlıklı, tetrastil tapınak. İçinde, sağdan sola boyları kısalan, üç adet tek kulplu, amphora benzeri kap.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 - 260)

Ö.y.: II. Valerianus büstü; altında kanatları açık kartal.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 561.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 345.

3. **SNG v. Aulock,** 5665.

Res. 1070

Tip 1.3. Yedi sütunlu tapınak:

Tip 1.3.1. A.y.: Üçgen alınlıklı, yedi sütunlu tapınak; alınlıkta kartal.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1448.

Tip 1.3.2. A.y.: Tip 1.3.1. ile benzer; alınlıkta yıldız.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y. Iulia Mamaea büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1477.

2. **Ziegler Kaiser.,** 510.

Res. 1071

Tip 1.4. Oktastil tapınak:

Tip 1.4.1. A.y.: Üçgen alınklı, oktastil tapınak. Alınlıkta, ΓΒ harfleri.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alxander başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1471.

Tip 1.4.2. A.y.: Tip 1.4.1. ile benzer; alınlıkta kalkan.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü

Ref.: 1. **Ziegler Kilikiens,** 1102.

2. **Ziegler Kaiser.,** 559-60.

Res. 1072

Tip 1.4.3. A.y.: Tip 1.4.1. ile benzer; alınlıkta çelenk.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1478.

2. **SNG France 2,** 2098.

Tip 1.5. Dokuz sütunlu tapınak:

Tip 1.5.1. A.y.: Üçgen alınklı, dokuz sütunlu tapınak. Alınlıkta, çelenk içinde kalkan.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alxander başı; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1470.

2. Bkz. SNG France 2, 2094.

Res. 1073

Tip 1.5.2. A.y.: Tip 1.5.1. ile benzer; alınlıkta, çelenk.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Mamaea

Ö.y.: Iulia Mamaea büstü

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10685, 07.07.2013.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1478 (oktastil).

3. Bkz. **SNG France 2,** 2098.

Res. 1074

Tip 1.6. Dekastil tapınak:

Tip 1.6.1. A.y.: Üçgen alınlıklı, dekastil tapınak. Arkhitrav üzerinde, **KOINOC ΚΙΛΙΚΙΑC** yazıtı. Alınlıkta, çelenk.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Hadrianus büstü.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=8650, 15.08.2013.

Res. 1075

Hadrianus Dönemi (M.S. 117 - 138) veya daha geç

Ö.y.: Kent Tanrıçası büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1007.

Commodus (M.S. 177 - 192) ve Annius Verus (?) (M.S. 162 - 168)

Ö.y.: Commodus ve A. Verus'un (?) karşılıklı büstleri.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1018.

2. **SNG v. Aulock,** 5993.

3. **SNG France 2,** 1456.

Res. 1076

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1463-4.

Tip 1.6.2. A.y.: Üçgen alınlıklı, dekastil tapınak. Arkhitrav üzerinde, **KOINOC** yazıtı.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius başı; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1012.

Tip 1.6.3. A.y.: Tip 1.6.1. ile benzer.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Antoninus Pius (M.S. 138 - 161)

Ö.y.: Antoninus Pius büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1014.

Tip 1.6.4. A.y.: Üçgen alınlıklı, dekastil tapınak. Alınlıkta, yıldız.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180)

Ö.y.: Marcus Aurelius büstü.

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.**, 197.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1390.

Res. 1077

Tip 1.6.5. A.y.: Tip 1.6.4. ile benzer.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 - 180) ve Lucius Verus (M.S. 161 - 169)

Ö.y.: Ayakta duran Marcus Aurelius ve Lucius Verus tokalaşıyor.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1392.

2. **Ziegler Kaiser.,** 191.

3. **SNG Pfälzer,** 128.

4. **SNG v. Aulock,** 5479.

Res. 1078

II. Faustina

Ö.y.: II. Faustina büstü

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1391.

Tip 1.6.6. A.y.: Tip 1.6.4. ile benzer; alınlıkta kalkan (veya yıldız ?).

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1400.

2. Bkz. **Ziegler Kaiser.,** 262-6

3. Bkz. **SNG Pfälzer,** 149-51.

Res. 1079

Maximus, caesar (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 351.

Res. 1080

Tip 1.7. Tapınak, fillerin çektiği biga üzerinde:

Tip 1.7.1. A.y.: Üçgen alınlıklı tapınak; biga üzerinde.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1421.

Tip 1.7.2. A.y.: Tip 1.7.1. ile benzer; sahne sağa.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1422.

Iulia Maesa

Ö.y.: Iulia Maesa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1444.

Tip 2. İki tapınak:

Tip 2.1. Hexastil:

A.y.: Üçgen alınlıklı hexastil iki tapınak; sağda ve solda, ¾ cepheden, birbirleriyle karşılıklı duruyorlar.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1022.

2. **SNG France 2,** 1477.

Res. 1081

Tip 2.2. İki tapınak; ayakta duran, giyimli Koinoboulion'un iki yanında:

A.y.: Ortada Koinoboulion, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Himation giymiş. Sağ elini göğsünün üzerine koymuş, giysisini tutuyor. Sağda ve solda, ½ cepheden, üçgen alınklı iki tapınak.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1036.

2. **BMC Cilicia**, 190.

Res. 1082

Tip 2.3. İki tapınak; Kent Tanrıçası'nın elinde:

Tip 2.3.1. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola, tahtta oturuyor. Uzun giysili, yanlara açtığı her iki elinde; göğüs seviyesinde, cepheden dekastil tapınak tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos taçlı ve giysili.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1059.

Tip 2.3.2. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola, tahtta oturuyor. Uzun giysili. Yanlara açtığı her iki elinde; tetrastil ve beş sütunlu tapınak tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1143.

Tip 2.3.3. A.y.: ¾ profilden sola, baş profilden sola, tahtta oturuyor. Uzun giysili. Yanlara açtığı her iki elinde; yedi sütunlu ve oktastil tapınak tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1144.

Tip 2.4. Tetrastil ve oktastil:

A.y.: Sağda oktastil, solda tetrastil iki tapınak, cepheden. Her ikisi de üçgen alınlıklı. Oktastil tapınağın alınlığında kartal; tetrastil tapınağın alınlığında belirsiz nesne.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus başı; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1416.

Res. 1083

Tip 2.5. Anazarbos kayalığı üzerinde iki tapınak:

A.y.: Üçgen alınlıklı, kayalığın (akropolis) üzerinde. Kayalığın sağ kısmında, aşağıdan yukarıya akropolise uzanan merdiven basamakları.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1419.

Tip 2.6. Tetrastil iki tapınak:

A.y.: Üçgen alınlıklı, tetrastil iki tapınak; sağda ve solda ¾ cepheden, birbirleriyle karşılıklı duruyorlar.

Anazarbos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş

Ref.: 1. **Ziegler Kaiser.**, 542.

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 1461.

Res. 1084

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Cornelia Supera (Aemilianus'un eşi)	Tip 1.1.2.
Anazarbos	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.6.4.
Marcus Aurelius – Lucius Verus (M.S. 161 – 169)	Tip 1.6.5.
II.Faustina (Marcus Aurelius'un eşi . Ölümü: 175)	Tip 1.6.5.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.6.6.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 2.4.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.7.1-2.; Tip 2.5.
Iulia Maesa (Elagabalus ve Severus Alexander'in büyükannesi)	Tip 1.7.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.1.; Tip 1.4.1.; Tip 1.5.1.;Tip 2.6.
Iulia Mamaea (Severus Alexander'in annesi)	Tip 1.3.1.; Tip 1.4.2-3.; Tip 1.5.2.
Maximus, caesar	Tip 1.6.6.
Tarsos	
Hadrianus (M.S. 117 - 138)	Tip 1.6.1.
Hadrianus Dönemi (M.S. 117 – 138) veya daha geç	Tip 1.6.1.
Antoninus Pius (M.S. 138 – 161)	Tip 1.6.2-3.
Commodus (M.S. 177 - 192)	Tip 1.6.1.
Commodus (M.S. 177 – 192) – Annius Verus (?) (M.S. 162 – 168)	Tip 1.6.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 2.1.
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.2.1.-2; Tip 2.2.; Tip 2.3.1.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 2.3.1-2.
Kilikia Trakheia	
Isaura	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.2.1.1.
Ninika - Klaudiopolis	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.2.1.2.
Kolybrassos	
II.Valerianus (M.S. 255 – 260)	Tip 1.2.3.
Philadelphia	
Traianus (M.S. 98 – 117)	Tip 1.1.1.

Tab. 126. Belirsiz Tapınaklar tip cetveli[16].

[16] Tip 1. Bir tapınak.; Tip 2. İki tapınak.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde görülen tapınak tasvirlerinden, bir tapınak tasvirlerinin yer aldığı birinci ana tipin birinci alt tipinde, içinde kartal bulunan distil tapınaklar yer alır. Bu tipler, Philadelphia kentinde Traianus, Aigeai kentinde Cornelia Supera tasvirli sikkelerde görülür (Tip 1.1.). Bu tapınakların içindeki kartaldan dolayı, Zeus'la ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

İkinci alt tipte ise tetrastil tapınaklar yer alır (Tip 1.2.). Birinci çeşitlemede, içinde imparatorlara ait tasvirlerin yer aldığı bu tipler; Isaura kentinde, içinde sütun üzerinde Septimius Severus (veya Zeus ?) büstünün yer aldığı Cararacalla tasvirli tip ve Ninika – Klaudiopolis kentinde, içinde ayakta duran Maximius'un tasvir edildiği tiple görülür (Tip 1.2.1.). Bu tiplerin imparator kültüyle ilişkili olması muhtemeldir. İkinci çeşitlemede, Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde yer alan tapınak, yanında ayakta duran, sunu yapan Caracalla ile birlikte tasvir edilmiştir. Bu tapınağın da imparator kültü veya imparatorun kentin demiourgos'u olmasıyla ilişkili olması muhtemeldir. Yine, aynı çeşitlemede, aynı imparator dönemine ait olan bir diğer tipte tapınak, içinde "Neokoros" yazıtı ile tasvir edilmiştir. Bu tip ise, kentin imparator döneminde aldığı Neokoros unvanıyla ilişkilidir (Tip 1.2.2.). Üçüncü çeşitlemede ise, Kolybrassos kentine ait II. Valerianus tasvirli sikkede, tapınağın içinde üç adet kap tasvir edilmiştir (Tip 1.2.3.). Bu tapınağın da, kentteki diğer Zeus tasvirli sikkelerden dolayı, tanrı adına düzenlenmiş oyunlarla ilgili olması muhtemeldir.

Üçüncü alt tipte yer alan yedi sütunlu, dördüncü alt tipte yer alan oktastil ve beşinci alt tipte yer alan dokuz sütunlu tapınaklar, Anazarbos kentinde Severus Alexander ve annesi Iulia Mamaea tasvirli sikkelerde görülürler (Tip 1.3.-5.). Bu tapınakların, kentin neokoros unvanı almasıyla (M.S. 230 ?) ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Altıncı alt tipte yer alan dekastil tapınak ise, Tarsos kentinde Hadrianus, veya daha geç, Antoninus Pius ve Commodus – Annius Verus (?) dönemlerinde; Anazarbos kentinde ise, Marcus Aurelius, Marcus Aurelius – Lucius Verus, II. Faustina, Commodus ve Maximus (caesar olarak) tasvirli sikkelerde görülür (Tip

1.1.-6). Bu tapınakların da, imparator kültü ve kentlerin aldıkları neokoros unvanları ile ilişkili olması muhtemeldir[17].

Yedinci alt tipte ise, fillerin çektiği biga üzerinde tasvir edilmiş olan tapınak, Anazarbos kentine ait Elagabalus ve Iulia Maesa tasvirli sikkelerde yer alır (Tip 1.7.1-2.). Bu tipin, imparatorun kentte inşa ettirdiği bir tapınağa ait olması muhtemeldir. Ancak, kime adandığı konusunda elimizde yeterli bilgi yoktur.

İkinci ana tipte ise iki tapınak tasvirleri yer alır. Birinci alt tipte yer alan hexastil iki tapınak, Tarsos kentinde Septimius Severus tasvirli sikkede görülür (Tip 2.1.-2.) Bu tapınaklar, sikke yazıtına göre Kilikia Eyaleti'nin tüm tapınaklarını temsil etmektedir[18].

İkinci alt tipte yer alan, Koinoboulion'un iki yanındaki tapınaklar, Tarsos kentinde Caracalla tasvirli sikkede görülür. Bu tapınaklar da, Koinoboulion'la (=Eyalet Meclisi) birlikte tasvir edildiklerinden, muhtemelen yine, Kilikia Eyaleti'nin tüm tapınaklarını temsil etmektedir (Tip 2.2.).

Üçüncü alt tipte, Kent Tanrıçası'nın elinde tasvir edilmiş olan dekastil – dekastil, tetrastil – beş sütunlu ve yedi sütunlu – oktastil tapınaklar, Tarsos kentine ait Caracalla ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tip 2.3.1-3). Bu tipler ise, kentin iki kez Neokoros unvanını almasıyla ilişkilidir.

Dördüncü alt tipte yer alan tetrastil ve oktastil tapınaklar, Anazarbos kentinde Macrinus tasvirli sikkelerde yer alır. Bu tapınaklar, sikke yazıtına göre, Roma birliklerine adanmış olmalıdır[19].

Beşinci alt tiplerde yer alan Anazarbos kayalığı üzerindeki iki tapınak, Anazarbos kentinde Elagabalus tasvirli sikkelerde yer alır. Bu tapınaklar, kentin "AMK" unvanını kullanmaya başlaması ile ilgili olmalıdır[20].

---

[17] Detaylı bilgi ve kaynaklar için bkz. Ziegler, **Prestige**, b.a.

[18] Tarsos üç eyaletin (Kilikia, Isauria, Lykaonia) metropolisi olduğu için, bu tip, Kilikia'nın tüm tapınaklarını temsil ediyor. Bkz. **SNG Levante - Cilicia**, no. 1022.

[19] Arka yüz lejandı, tapınakların Roma birliklerine adandığını göstermektedir. Bu da, Macrinus'un veya Caracalla'nın Parth zaferine işaret etmektedir. Bkz. **SNG Levante - Cilicia**, no. 1416; Ayrıca bkz. M. Gough, "Anazarbus", **Anatolian Studies** 2, Ankara, 1952, s. 137 vd.

[20] AMK = ΠΡΩΤΗ ΜΕΓΙΣΤΗ ΚΑΛΛΙΣΤΗ (= İlk, en büyük, en güzel). Tarsos'un bu unvanı İmparator Caracalla'nın M.S. 215'te şehri ziyaret etmesiyle kullanmaya başladığı kabul edilir. Aynı ünvanı Anazarbos, İmparator Elagabalus döneminde kullanmaya başlar. Bkz. **SNG Levante - Cilicia**, no. 1031,1039, 1419.

Altıncı alt tipteki tetrastil iki tapınak ise, Anazarbos'ta, Severus Alexander tasvirli sikkede görülür. Bu tapınakların da, kentin neokoros unvanı almasıyla ilgili olması muhtemeldir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde özellikle Tarsos ve Anazarbos kentlerine ait sikke tasvirlerinde, kime adandığı belirsiz olan çeşitli düzenlerde tapınaklar bulunmaktadır. M.S. 2 – 3. Yy.'a ait tasvirlerin çoğunluğu, kentlerin aldığı neokoros, AMK unvanları ile ilişkili olmalıdır. Özellikle, M.Ö. 3. Yy.'ın başlarından itibaren Tarsos ve daha sonra Anazarbos kenti tarafından kullanılmaya başlayan bu unvanlar, Roma İmparatorluğu'nun Parth – Sasaniler'e karşı doğu seferleri ile ilgili olmalıdır. Çünkü, bu dönemde Roma imparatorları ve birlikleri bu kentlerde konaklamaktaydılar. Dolayısıyla, imparatorlar Kilikia Eyaleti'nin başkenti olan Tarsos ve Roma birliklerini sıkça ağırlayan Anazarbos kentleri onure etmek için bu yola başvurmuş olmalıdırlar.

6. MİTOLOJİK SAHNELER

6.1. Apollon ile Marsyas'ın Müzik Yarışması

Mithos

Efsaneye göre, Olympos'un oğlu satyros Marsyas[1], Athena'nın kullanmaya çalıştığı, ama dudaklarının şeklini bozduğunu ve yüzüne hoş olmayan bir ifade verdiğini fark edince, hemen vazgeçerek attığı flütü bulur. Marsyas, flütten çıkardığı seslerin, ahenkli müzik sesleri olduğunu görünce, Apollon'a meydan okur ve kullandığı flütle, lyra çalan tanrıdan daha iyi müzisyen olduğunu iddia eder. Yapılan yarışmada, Marsyas yenilir[2]. Apollon, Marsyas'ı bir çam ağacına astıktan sonra, onun derisini yüzer[3] ve sonra da, yaptığına pişman olarak, onu nehire çevirir[4].

Sikke Tipleri:

Antik yazında sıkça konu edilen**,** müzik tanrısı Apollon ile satyros Marsyas'ın trajik bir şekilde sonuçlanan müzik yarışması, Kilikia siklerinde bir tiple, Tarsos kentine ait daha önce yayınlanmamış Maximinus dönemi bir sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 127).

Tip 1. Apollon ve Marsyas'ın müzik yarışması:

A.y.: Solda, kayalıkta oturan yarı giyimli Apollon, ¾ profilden sola. Sağ eli geride kayalıkların üzerinde; sol eliyle dizinin üstündeki lyrayı tutuyor. Ortada kayalıkta oturan, Phrygia Kralı Midas (veya Mousa), ¾ profilden sağa, Apollon'a bakıyor. Sol eli geride, kayalıkların üzerinde; sağ kolunu dirsekten sağ dizinin üzerine, elini çenesinin altına koymuş, Apollon'u dinliyor. Solda, çam ağacına ellerinden asılmış, çıplak Marsyas. Sol ayağının yanında, arka ayakları üzerinde yere oturmuş hayvan.

---

[1] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Schertz, **a.g.e.**, **b.a.;** Rawson, **a.g.e.**, **b.a.**; Small, **a.g.e.**, **b.a.**

[2] Grimal, **a.g.e.**, s.82.

[3] Herodotos bu deriden yapılma tulumun Kelainai kentinde asılı olduğunu belirtir. Herodotos, **Herodot Tarihi**., VII, 26.

[4] Bu nehir, Herodotos'da "…Maiandros'a karışan Marsyas çayı…" şeklinde geçer. Herodotos, **Herodot Tarihi**, V, 118. Bu çay, günümüzde Çine adını taşımaktadır.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1.Yayınlanmamış, (Çevrimiçi), http://www.wildwinds.com/coins/ ric/ maximinus_I/_tarsos_CNG_69-1163.jpg, 08.09.2013.

Res. 1085

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.

Tab. 127. Apollon ile Marsyas'ın Müzik Yarışması tip cetveli[5].

Değerlendirme:

Sikke üzerindeki sahnede, müzik yarışmasının tamamlandığı kesit tasvir edilmiştir. Tip, Apollon'un kentteki kültü ile ilişkilidir. Bu sahnede yer alan Marsyas tasviri ile benzerlik gösteren bir heykel, Tarsus'da bulunmuştur. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde sergilenen heykelin, M.Ö. 3. Yy.'a tarihlenen bir grup (Apollon, Marsyas ve köle) heykelin parçası olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, Tarsos kentinde görülen bu mitolojik sahne, Antik Çağ Yunan sanatında, M.Ö. 5. Yy.'dan itibaren vazo resimlerinde ve diğer sanat eserlerinde sıkça kullanılmıştır. Tarsos kentinde ise, Apollon kültü ile ilişkili olarak yer almaktadır.

[5] Tip 1. Apollon'la Marsyas'ın müzik yarışması.

6.2. Ares'in Dike Tarafından Yargılanması

Mithos:

Dike, Zeus ile Themis'in kızları olan üç Hora'dan biridir. Dike adaleti, Eunomia disiplini ve Eirene'da barışı temsil eder[6]. Hesiodos, onun bütün Olympos'lu tanrılar tarafından sevilip sayıldığından bahseder[7].

Dike soyut adalet kavramının yanında, somut olarak mahkemeyi de temsil eder. Bu görevlerinden birine konu olan mithosta anlatılana göre; Areopagos Dağı'nda bir kaynak yer almaktadır. Ares, bir gün orada Aglauros'tan olma kızı Alkippe'ye, Halirrothios'un (Poseidon'la Nympha Euryte'nin oğlu) zorla sahip olmaya yeltendiğini görür ve öfkesinden Halirrothios'u öldürür. Ama, Poseidon onu, cinayetin işlendiği dağın eteğinde, Olymposlular'dan oluşan mahkemeye çıkarır. Neticede tanrılar, katili beraat ettirirler[8].

Sikke Tipleri:

Bu sahne, Kilikia sikkelerinde yalnız Syedra kentine ait Marcus Aurelius, III. Gordianus, Herennia Etruscilla, I.Valerianus ve Gallienus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 128).

Tip 1. Ayakta duran, giyimli Dike, Ares'i yargılıyor; yanlarında Hermes:

A.y.: Ortada, ayakta duran zırhlı ve miğferli savaş giyimli Ares, ¾ cepheden sola, baş profilden sola, Dike'ye bakıyor. Sağda, ayakta duran, çıplak Hermes, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Petasos, khylamis ve kanatlı sandalet giymiş. Aşağıya uzattığı sol elinde, aşağıdan yukarıya kerykeion tutuyor. İleriye uzattığı sağ eliyle, Ares'in sol kolunu arkadan tutuyor. Solda, ayakta duran Dike, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa, Ares'e bakıyor. Himation giymiş. Yana açıp, ileriye uzattığı sağ elinde Ares'in kılıcını, sol eliyle Ares'in sağ elini tutuyor.

[6] Grimal, **a.g.e.**, s. 298.
[7] Hesiodos, **İşler ve Günler**, 256 vd.
[8] Grimal, **a.g.e.**, s. 86.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. Syedra Sikkesi, (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage. php?pid=9995, 18. 07.2013.

Res. 1086

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 427.

Res. 1087

Herennia Etruscilla

Ö.y.: Herennia Etruscilla

Ref.: 1. **SNG France 2,** 656.

I.Valerianus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: I.Valerianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 432.

Res. 1088

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 434, 437.

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Syedra	
Marcus Aurelius (M.S. 161 – 180)	Tip 1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.
Herennia Etruscilla (Traianus Decius'un eşi)	Tip 1.
I.Valerianus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.

Tab. 128. Ares'in Dike Tarafından Yargılanması tip cetveli[9].

Değerlendirme:

Syedra kenti sikkelerinde görülen bu sahnede, Ares'in Areopagos Dağı'nın eteklerindeki mahkemeye götürülüşü tasvir edilmiştir. Önde yer alan Dike ve arkada yer alan Hermes tanrıya nezaret etmektedirler.

Kilikia sikkelerinde tanrının tasviri, en çok Syedra kentinde görülür. Marcus Aurelius dönemiyle başlayan bu tasvirler, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki hakimiyetinin sonuna kadar devam eder.

Sonuç olarak, Tarsos kentinde Pers Satrapları Dönemine ait miğferli baş tasvirleri dışında, Ares tipleri Syedra merkez olmak üzere, Kilikia Trakheia kentlerinde görülmektedir. Tanrının Roma İmparatorluk Dönemi'nde bu kentte, kültünün bulunduğunu sikke tasvirlerinden anlamaktayız. Bu kült çerçevesinde, tanrı

[9] Tip 1. Ayakta duran, giyimli Dike, Ares'i yargılıyor; yanlarında Hermes.

bazen yalnız, bazen de bu tipte olduğu gibi mitolojik konulu, çoklu figürlü sahnelerde tasvir edilmiştir.

6.3. Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi

Mithos:

Bellerophontes, Belleros'u öldüren demektir. Korinthos kral ailesinden ve ünlü Sisyphos'un torunu ve Glaukos'un oğludur[10]. Kahraman esas olarak, Poseidon'un oğludur ve tanrısal gücünü de buradan almaktadır[11].

Khimera ise, Homeros'a göre[12]; tanrı soyundan, önü aslan, arkası yılan, ortası keçi olan kötü kokulu bir yaratıktır. Hesiodos'a göre ise, Ekhidna ve Typhon'un çocuklarından biri olan Khimera, biri aslan, biri keçi ve biri de yılan (ejderha) kafası olan üç başlı, ağzından ateş üfleyen korkunç bir yaratıktır[13].

Mithos'a göre, yanlışlıkla Belleros adında bir adamı öldüren kahraman, suçundan arınmak için Tiryns Kralı Proitos'un sarayına sığınmıştır. Kraliçe Anteia, onu, kendisine sarkıntılık etmekle suçlayıp, krala şikayet edince; Proitos da kahramanı elinde bir mektupla (tabletler) kayınbabası Lykia Kralı Iobates'e gönderir. Kral, kahramanı dokuz gün misafirperver bir şekilde ağırladıktan sonra, onuncu gün damadından gelen mektubu görür ve Bellerophontes'den Khimera'yı öldürmesini ister. Homeros'a göre kahraman da, onu bir vuruşta yere serer[14]. Hesiodos'ta ise, kahramanın bu işi Pegasos'la birlikte yaptığı anlatılır[15].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde bu sahne, yalnız Tarsos kentine ait M.Ö. yak. 425 – 400 tarihli bir sikkenin ön yüzünde görülür (Tab. 129). Arka yüzde ise, tanrı Nergal tasviri yer alır.

---

[10] Homeros, **Ilyada**, VI, 152 vd.
[11] Erhat, **a.g.e.**, s. 73.
[12] Homeros, **Ilyada**, VI, 178 -183.
[13] Hesiodos, **Theogonia**, 306 - 325.
[14] Homeros, **Ilyada**, VI, 152 - 183.
[15] Hesiodos, **Theogonia**, 324.

Tip 1. Pegasos'un üzerindeki Bellerohontes, Khimera'ya mızrak saplıyor:

A.y.: Bellerophontes Pegasos'un üzerinde, profilden sola. Sağ elinde tuttuğu mızrağı, Pegasos'un altındaki Khimera'ya saplıyor.

Tarsos

M.Ö. yak. 425 – 400.

A.y.: Ayakta duran, giyimli Nergal.

Ref.: 1. Mildenberg, Nergal, pl. 28, 5.

Res. 1089

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
M.Ö. 425 – 400	Tip 1.

Tab. 129. Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi tip cetveli[16].

Değerlendirme:

Tarsos kentine ait sikkede görülen tasvirde, Bellerophontes'in Khimera'yı öldürme anı tasvir edilmiştir. Bu tip, kahramanın Khimera'yı Pegasos'la birlikte öldürdüğünü belirten Hesiodos anlatımına daha uygundur. Arka yüzde, yer alan tanrı Nergal tasvirlerine ise bu dönemdeki Tarsos sikkelerinde rastlanmaktadır (Bkz. yuk.: Tanrılar, Nergal).

Erken dönem Tarsos sikkelerinde bu tipin bulunma nedeni ise, muhtemelen yine kahramanla ilgili anlatılan bir diğer mithosa dayanmaktadır. Buna göre, yiğit Pegasos'u Korinthos'ta bir çeşmede su içerken bulmuş, üzerine binip Khimera'yı öldürmeye gitmiştir. Ancak, daha sonra kahraman tanrıların öfkesini çekmiştir. Zira, gurura kapılan Bellerophontes, Pegasos'un sırtında Olympos'a kadar yükselmek istemiş, Zeus da kızarak, onu gökyüzünden aşağıya, Kilikia'daki Aleion Ovası'na

[16] Tip 1. Pegasos'un üzerindeki Bellerophontes, Khimera'ya mızrak saplıyor.

atmıştır[17]. Bu anlatımda geçen Aleion Ovası'nın kesin olarak Kilikia'da bulunduğu kanıtlayacak elimizde bilgi yoktur; ancak, öyle anlaşılıyor ki, bu efsane Antik Çağ'da bölgede bilinmektedir. Aynı zamanda, Kilikia'nın tek ovalık kısmı da Tarsos'un da içinde yer aldığı Kilikia Pedias'tır (Çukurova).

Sonuç olarak, Antik Yunan yazınının en bilinen kaynaklarında geçen Bellerophontes Khimera'yı öldürmesi mithosunun tasvir edildiği bu tip, Kilikia sikkeleri içerisindeki en erken tarihli mitolojik sahneli tasvirdir. Ayrıca, sikkenin iki yüzünde Yunan – Fenike (Mezopotamya – Kuzey Suriye) kültürlerine ait tiplerin birlikte görülmesi, bu dönemde yerel Seyennesis Krallığı'nın başkenti olan Tarsos'un hangi kültürlerle etkileşim içerisinde olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir.

6.4. Dionysos ve Ariadne

Mithos:

Antik yazında anlatılanlara göre, Girit Kralı Minos ve Pasiphae'nin kızı olan Ariadne, Theseus Minatauros'la çarpışmak için adaya geldiğinde, onu görmüş ve aşık olmuştur. Minotauros'un bulunduğu bin bir dehlizli Labyrinthos Mağarası'nda kaybolmaması için kahramana bir yumak ip vermiştir. Bu ipi açarak mağaraya giren Theseus, canavarı öldürüp, yine bu ip yardımıyla geriye dönmüştür[18].

Daha önce kendisiyle evlenemeye söz veren Atinalı kahraman[19], Ariadne'yi kaçırıp, Naksos Adası'na götürmüştür. Ancak Theseus, kız uyurken onu bırakıp kaçmıştır. Ariadne, uyandığında adada yalnız olduğunu anlamış. Ancak, üzülmeye vakit kalmadan, onu görüp güzelliğine vurulan şarap tanrısı Dionysos, kızı alıp Olympos'a götürmüştür[20].

[17] Erhat, **a.g.e.**, s. 74.
[18] Grimal, **a.g.e.**, s. 94 -5.
[19] Agizza, **a.g.e.**, s. 110.
[20] Hesiodos, **Theogonia**, 947 vd.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde bu sahne, yalnız Tarsos kentine ait, Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 130).

Tip 1. Dionysos ve Ariadne, Kentauroslar'ın çektiği bigada:

A.y.: Solda, giyimli Dionysos, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Yukarıya kaldırdığı sağ elinde thyrsos tutuyor. Yanında, giyimli Ariadne, ¾ cepheden, sağa, baş profilden sola. Kentaurosların çektiği bigada sağa ilerliyorlar.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1104.

Res. 1090

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.

Tab. 130. Dionysos ve Ariadne tip cetveli[21].

Değerlendirme:

Tarsos kentinde görülen bu mitolojik sahne, genel ikonografik özellikleri açısından tanrının alaylarında görülen eğlenceli üsluba uygundur. Tanrının ve Kentauroslar'dan birinin ellerinin havada olması, diğerinin lyra çalması; sahnenin bir

[21] Tip 1. Dionysos ve Ariadne, Kentauroslar'ın çektiği bigada.

düğün alayını temsil ettiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu tip, mithosun sonunda geçen Olympos'a dönüş yolculuğu ile ilgili olmalıdır.

Sonuç olarak, sahne Tarsos kentindeki Dionysos kültüyle ilişkilidir. Ancak, diğer taraftan, Tarsos kentine ait mitolojik sahnelerin büyük bir bölümünün Maximinus döneminde görülmesi dikkat çeken bir durumdur. Severus Alexander ve annesi Iulia Mamaea'nın öldürülmesi ile birlikte, genellikle, Roma İmparatorluğu'nun içindeki yönetimsel krizin derinleştiği kabul edilir. Kilikia Eyaleti'nde ise, Anazarbos ve Tarsos gibi bölgede sözü geçen kentlerde çok sevilen Severus Alexander'ın ölümü, bölgede muhtemelen derin bir etki bırakmış olmalıydı. Yine, imparatorun Hıristiyanlık'a karşı olan ilgisi de bilinen bir durumdur. Bu gelişmelerin farkında olan Maximinus da, halkın gönlünü almak için, bölgede anlatılan, ancak sikke tasvirlerine hiç yansımamış olan, birçoğu eski Yunan patheonuna dayanan mitolojik sahneleri sikkeler üzerine bastırmış olmalıdır. Netice olarak, tasvir her ne kadar da, Dionysos kültü ile ilişkili olsa da, kullanılış amacı siyasidir.

6.5. Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus)

Mithos:

Dişi kurt ve ikizler[22], Roma kentinin, dolayısıyla Roma Devleti'nin kuruluş efsanesi ile ilgilidir. Remus ve Romulus'u emziren dişi kurt tasvirinin Etrüsk kökenli olduğu düşünülmektedir.

Efsaneye göre, Troia'dan kaçıp kurtulan Aeneas, Latium bölgesine yerleşir[23]. Oğlu Askanius ise Alba Longa kentini kurarak orada yaşar. Askanius'un sülalesi burada uzun zaman hüküm sürerler. Aynı sülaleden Amilius, büyük kardeşi Numitor'u tahttan indirerek kendisini kral ilan eder. Ayrıca, Numitor'un kızı Rhea Silva'yı Vesta Tapınağı'na rahibe yapar. Rhea Silva'nın Mars'tan Remus ve Romulus adlı ikiz çocukları olur. Amilius, Remus'la Romulus'u bir sepete koyarak

[22] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. T.J. Cornell, "Aeneas and the Twins: The Development of the Roman Foundation Legend", **PCPS** 201, 1975, s. 1-32.
[23] Grimal, **a.g.e.**, s. 30.

Tiber Nehri'ne bırakır. Kıyıya sürüklenen çocuklar önce dişi bir kurt, sonra da çoban Faustulus ve karısı Acca Larentia tarafından büyütülürler. Çocuklar büyüyünce kıyıya çıktıkları yerde bir kent kurmaya karar verirler. Ancak, aralarında çıkan kavgada Romulus, Remus'u öldürür ve tek başına Palatinus Tepesi'nde Roma kentini kurar.

Tip, ilk kez M.Ö. 137 yılında sikkeler üzerinde görülmeye başlar. M.S. 330 yılında, Costantinopolis kentinin kuruluş kutlamaları nedeniyle darbedilen sikkelerde yeniden tasvir edilen tip, aynı yüzyılın ortalarına kadar varlığını sürdürür. Tasvirlerine son kez, M.S. 476 yılında darbedilen follisler üzerinde rastlanır[24].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Dişi Kurt ve İkizler tasviri Tarsos, Mallos ve Ninika - Klaudiopolis kentlerinde Roma İmparatorluk Dönemi arka yüz tasvirleri olarak görülür (Tab. 131).

Tip 1. Dişi kurt, Remus ve Romulus'u emziriyor:

Tip 1.1. A.y.: Profilden sağa. Başını geri döndürmüş, ikizlere bakıyor. Solda, oturan, çıplak ikiz, profilden sağa. Sağ elini yukarı kaldırıp, kurdun memesine uzanmış, sol eli aşağıda. Sağda, sahne tersi ikizi.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1053.

Res. 1091

[24] Kıral, **a.g.e.**, s. 151.

Mallos

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=2145, 16.09.2013.

2. **SNG Levante - Cilicia** 1289.

Res. 1092

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; kurdun arkasında incir ağacı.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Elagabalus (M.S. 218 - 222)

Ö.y.: Elagabalus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1425.

2. **SNG France 2,** 2062.

Ninika - Klaudiopolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 618.

2. **SNG France 2,** 791.

3. **SNG Levante Suppl.,** 170.

4. **SNG Pfälzer,** 981.

Res. 1093

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.3.
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.
Elagabalus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.2.
Kilikia Trakheia	
Ninika - Klaudiupolis	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.4.

Tab. 131. Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus) tip cetveli[25].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yer alan sahne, yukarıda anlatılan efsanenin ikizlerin Tiber Nehri'nden bulunup, dişi bir kurt tarafından bakılması kısmı ile ilişkilidir. Roma sanatında bu sahne, M.Ö. 2. Yy.'dan itibaren yaygın olarak kullanılmıştır.

Bu tipin bölgede yalnız Tarsos, Mallos ve Ninika – Klaudiopolis kentlerinde görülmesi anlamlıdır. Çünkü bunlar, Roma İmparatorluğu ile doğrudan ilişkileri olan üç kenttir. Şöyle ki; Tarsos Kilikia Eyaleti'nin başkenti, Mallos ve Ninika – Klaudiopolis ise, sikke tiplerinden de anlaşılacağı üzere, birer Roma kolonisidirler.

Sonuç olarak, Roma kentinin kuruluşu ile ilgili olan bu tipin bölge sikkelerinde görülmesinin nedeni, daha çok siyasidir. Ancak, tip aynı zamanda bu kentlerde yaşayan Romalı yerleşimcilerin kendi inanç korumaları açısından önemlidir.

[25] Tip 1. Dişi kurt, Remus ve Romulus'u emziriyor.

6.6. Gigantomakhia

Mithos:

Gigantlar (veya Gigantes), Gaia'nın kocası Ouranos, oğlu Kronos tarafından hadım edildiği zaman, yarasından akan kanlardan doğurduğu varlıklardır[26]. Gaia, onları, Zeus'un Tartaros'a kapattığı Titanlar'ın öcünü almak için dünyaya getirmişti. Doğum yerleri, Trakya'da Phlegrai'de Pallene Yarımadası'ydı. Yenilmez bir güce ve korkunç bir görünüşe sahip olan Gigantlar'ın, çok gür saçları ve kirpi gibi sakalları vardı; bacakları da yılan gövdesindendi. Tanrısal asıllı olmalarına rağmen ölümlüydüler; aynı zamanda hem bir tanrı, hem de bir ölümlü eliyle olmak şartıyla öldürülebiliyorlardı.

Gigantomakhia, bu yaratıkların doğar doğmaz tutuşturulmuş ağaçlar ve koca koca kayalar fırlatarak gökyüzünü tehdit etmesi ve Olymposlu tanrıların savaşa hazırlanmasıyla başlar. Devlerin başlıca hasımları, önce Zeus ile savaş tanrıçası Athena idi. Zeus, Aigis'le ve kartalının getirdiği yıldırımlarla silahlanmıştı. Athena'nın da Aigis'i vardı ve o da babası gibi yıldırımlar yağdırıyordu. Başta gelen yardımcısı, ölümlü Herakles'ti. Herakles, Zeus'un arabasına binmiş olarak, oklarıyla uzaktan savaşıyordu. Dionysos da, bazen savaşa aktif bir şekilde katılıyordu. Thyrsos'uyla ve meşalelerle silahlanmıştı: Satyroslar'dan da yardım görüyordu. Daha sonraları bunlara Ares, Hephaistos, Aphrodite, Eros, Poseidon gibi diğer tanrılar da katılmışlardır[27].

Savaşa katılan devler içerisinde, Antik yazına konu olanlardan Alkyoneus, Athena'nın yardımıyla Herakles tarafından öldürülür; tanrıça, Herakles'e, onu doğduğu ülke olan Pallene'den uzağa götürmesini öğütler, çünkü Alkyoneus ne zaman yere düşse, içinden çıktığı toprağa değerek yeniden güç kazanıyordu. Porphyrion, Herakles'e ve Hera'ya saldırır. Ama Zeus, onun içinde Hera'ya karşı arzu uyandırır ve Porphyrion, Hera'nın giysilerim parçalamaya çalışırken, Zeus onu yıldırımla çarpar ve Herakles de bir okla onu öldürür. Ephialtes, Apollon'un attığı bir okla sol gö-

[26] Hesiodos, **Theogonia**, 186.
[27] Grimal, **a.g.e.**, s. 212-3.

zünden, Herakles'in attığı bir başka okla da sağ gözünden vurularak ölür. Eurytos, Dionysos tarafından, bir thyrsos vuruşuyla; Klytios, Hekate tarafından meşale darbeleriyle; Mimas, Hephaistos tarafından uzaktan atılan ak kor halinde demirden güllerle öldürülür. Ankelades kaçar, ama koşarken Athena onun üzerine Sicilya Adası'nı fırlatır. Yine Athena, Pallas'ın derisini yüzer ve savaşın geri kalan kısmında onu bir zırh gibi kullanır. Polybotes, dalgalar arasında Poseidon tarafından kovalanır ve Kos adasına ulaşır. Poseidon, Nisyron adı verilen adanın bir parçasını koparıp devin üzerine atar. Hades'in görünmez kılan miğferini taşıyan Hermes, savaşta Hippolytos'u, Artemis de Gration'u öldürür. Tunç topuzlarla silahlanmış Moiralar, Agrios ile Thoas'ı öldürürler. Öteki Gigantlar'a gelince; Zeus onları yıldırımlarıyla çarpar, Herakles de oklarıyla öldürür. Bu savaşın yeri, genellikle Trakya'da Pallene Yarımadası olarak kavul edilir; ama, bunun Arkadhia'da Alpheios kıyılarında geçtiğini söyleyen yerel bir tradisyon da vardır.

Daha yakın döneme ait tradisyonlar, başka Gigantlar'ın adını da vermekteyse de, bunlar çoğu zaman bu kategoriye sonradan sokulmuştur. Bu grupta yer alan Titanlar ve diğerleri devasa bedenleri ve olağanüstü güçleriyle "dev" adını hak etseler bile, aynı kuşaktan olmayan Typhon, Briareus ve Aloadai gibi başka canavarlardır.

Giganthomakhia, Antik Çağ'da plastik sanatların, özellikle tapınakların alınlıklarını bezemekte kullanılan gözde temalarından biridir: yılan biçiminde son bulan canavar bedenleri, açıları güzel bir şekilde doldurmaya ve bir kompozisyonu tamamlamaya oldukça elverişliydi[28]. Ancak, bu konunun en detaylı bir şekilde, Hellenistik Dönem sanatının doruk noktasına ulaştığı Pergamon (Bergama) Zeus Sunağı'nda işlenmiştir. Bergama Kralı II. Eumenes (M.Ö. 197 – 159) döneminde inşa edilen sunağın büyük frizi üzerinde bu konuyla ilişkili 118 kabartma yer alır. Bu kabartmaların her birinde Olympos'lu tanrılar ve Gigantlar rasındaki mücadele canlandırılmıştır. Kabartmalarda, Gigantlar'ın tanrılar karşısındaki yenilgileri en çarpıcı detaylarla işlenmiştir[29].

[28] Grimal, **a.g.e.**, s. 214.
[29] Bkz. Wolgang Radt, **Pergamon – Bir Antik Kentin Tarihi ve Yapıları**, YKY, İstanbul, 2002.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerindeki Gigantomakhia sahneleri, yalnız Seleukeia ve Diokaisareia kentine ait sikkelerde, iki ana tiple görülür (Tab. 132).

Birinci ana tipte yer alan Athena ve Dev mücadeleleri iki alt tiple, Seleukeia kentine ait M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemi tarihlendirilen sikkelerde ortaya çıkar ve imparatorluk dönemi sonuna kadar, arka yüz tasvirleri olarak varlığını sürdürür.

İkinci alt tipte yer alan, Zeus Olbios yılan bacaklı Dev mücadelesi ise, Diokaisareia kentine ait Marcus Aurelius (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür.

Tip 1. Athena ile yılan bacaklı Dev mücadeleleri:

Tip 1.1. Ayakta duran, giyimli Athena; yılan bacaklı Dev'e saldırıyor:

Tip 1.1.1. A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sorguçlu ve püsküllü miğferli ve uzun saçlı. Uzun khiton giymiş. Sol bacak, dizden kırılmış ileride; sağ bacak düz geride. Sol eliyle göğüs hizasına kadar kaldırdığı ve kendisine siper ettiği kalkanını dik profilden tutuyor; baş seviyesine kadar kaldırdığı sağ elinde tuttuğu mızrağını yılan bacaklı Dev'e saplıyor. Dev, ¾ sırt profilden sola, baş profilden sola. Geriye yaslanarak, ellerini yukarıya kaldırmış, Athena'nın hamlesine karşılık vermeye çalışıyor.

Seleukeia

M.Ö. 2.Yy.-Roma İmparatorluk Dönemi

Ö.y.: Apollon ve Artemis büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG v. Aulock,** 5819.

2. **SNG Levante – Cilicia,** 719.

3. Bkz. **SNG France 2,** 964-5.

Res. 1094

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117 - 138)

Ö.y.: Apollon ve Artemis büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 720.

Commodus (M.S. 177 - 192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 732.

Septimius Severus (M.S. 193 - 211)

Ö.y.: Septimius Severus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 736.

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer sahne; Dev, yukarıya kaldırdığı sol eliyle kalkanı tutuyor, sağ eliyle taş fırlatıyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 756.

Res. 1095

Tip 1.1.3. A.y.: Tip 1.1.2. ile benzer sahne; Athena kalkan yerine aigis tutuyor. Aigis'i omuz hizasına kadar kaldırmış, yatay profilden tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia**, 764.

2. Bkz. **SNG France 2,** 1011-2.

Res. 1096

Tip 1.1.4. A.y.: Tip 1.1.3. ile benzer sahne; aigis yerine kalkan tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III.Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 763.

2. **SNG France 2,** 1012.

Res. 1097

Trebonianus Gallus (M.S. 251 - 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 780.

Gallienus (M.S. 253 - 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 789.

2. **SNG France 2,** 1064 var.

Res. 1098

Tip 1.2. Quadriga süren Athena; yılan bacaklı Dev'lerle savaşıyor:

A.y.: Sahne cepheden. Araba üzerinde ayakta duran, giyimli Athena cepheden, baş profilden sağa; quadriga sürüyor. Omuz seviyesine kaldırdığı sol elinde, iç cepheden kalkan; yukarı kaldırıp, baş seviyesinde yana uzattığı sağ elinde mızrak tutuyor. Arka ayakları yerde, ön ayakları yukarıda antithetik dört at; içtekilerin başı geriye; dıştakiler sağa ve sola bakıyor. Soldaki atların ayağının altında, yerde yatan mızraklanmış yılan bacaklı Dev; sağdaki atların ayakları altında ayakta duran yılan bacaklı Dev, sırt cepheden, baş profilden sola.

Seleukeia

Septimius Severus (M.S. 193 – 211)

Ö.y.: Septimius Severus ve Iulia Domna büstü; karşılıklı.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 190.

Res. 1099

Tip 2. Zeus Olbios, yılan bacaklı Dev'e saldırıyor:

A.y.: Profilden sağa, baş profilden sağa. Omzunda khylamis bulunan çıplak Zeus Olbios, sol eliyle sol kolundan tuttuğu yılan bacaklı deve, sağ elinde bulunan şimşek demetiyle saldırı hamlesi yapıyor. Sağ bacak biraz geriye çekilmiş, sol bacak ileride; dizden kırılarak gövde sağa deve eğilmiş. Dev, çıplak, ¾ sırt profilden sola, baş profilden sola.

Diokaisareia

Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)

Ö.y.: Marcus Aurelius başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 668.

2. Staffieri, Diocaesarea, 9.

Res. 1100

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Diokaisareia	
Marcus Aurelius, caesar (M.S. 139 - 161)	Tip 2.
Seleukeia	
M.Ö. 2. Yy. – Roma İmp. Rom.	Tip 1.1.1.
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.1.
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.1.
Septimius Severus (M.S. 193 – 211)	Tip 1.1.1.; Tip 1.2.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.1.2.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.3-4.
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.1.4.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.1.4.

Tab. 132. Gigantomakhia tip cetveli[30].

Değerlendirme:

Antik Çağ sanatının en çok tasvir edilen mitolojik konularından olan Gigantomakhia sahneleri, Kilikia Bölgesi sikkelerinde yalnız iki kentte görülür. Birinci ana tipte yer alan Athena – yılan bacaklı Dev mücadeleleri tasvirleri yalnız Seleukeia kentinde (Tip 1.1.-2); ikinci ana tipteki Zeus Olbios – yılan bacaklı Dev mücadelesi ise Diokaisareia'da görülür (Tip 2).

Birinci ana tipte yer alan ve M.Ö. 2. Yy. – Roma İmparatorluk Dönemine tarihlendirilen sikkelerde görülmeye başlayan birinci alt tipte; tanrıça, bir elinde kalkan ve bazen aigis tutarken, diğer elinde tuttuğu mızrağı Dev'e saplarken tasvir edilmiştir (Tip 1.1.1.-4). Mithos'daki anlatılanlar göz önüne alındığında, bu Dev'in Enkelados olması muhtemeldir. İkinci alt tipte ise, tanrıça quadriga'da tasvir

[30] Tip 1. Athena yılan bacaklı Dev mücadeleleri.; Tip 2. Zeus Olbios yılan bacaklı Dev'e saldırıyor.

edilmiştir. Atların ayakları altında, bir tanesi yerde mızraklanmış olarak yatan, bir tanesi ayakta iki Dev vardır. Tanrıça ikinci Dev'e saldırmak üzereyken tasvir edilmiştir (Tip 1.2.). Athena'nın kentteki kültüyle ilişkili olan bu tiplerin kökeni muhtemelen Bergama Zeus Sunağı'ndaki büyük frizdir. İlk tiplerin ortaya çıktığı tarihlerin başlarında, M.Ö. 188 – 133 yılları arasında, Kilikia Trakheia, Seleukeia sınır olmak üzere Bergama Krallığı hakimiyetindedir. Bu yüzden, kentte görülen bu tiplerin ikonografik olarak Bergama Zeus Sunağı'ndan etkilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

İkinci ana tipte ise, birinci ana tipin birinci alt tipindeki Athena ile benzer bir genel ikonografide, Zeus Olbios elindeki şimşek demetini Dev'e fırlatmak üzereyken tasvir edilmiştir (Tip 2). Ancak, tanrı bu savaşta birçok Dev'e şimşek demeti fırlattığından, Dev'in kimliği hakkında bir öneride bulunmak güçtür. Olba – Diokaisareia'da Hellenistik Dönem'den itibaren güçlü bir kültü olan Zeus Olbios'la ilişkili olan bu tipin, birinci ana tipteki Athena tiplerinde olduğu gibi, Bergama Zeus Sunağı'ndaki büyük frizden etkilenmiş olması kuvvetle muhtemeldir.

Sonuç olarak, Seleukeia kentinde Athena, Diokaisareia kentinde Zeus tipleri ile görülen Gigantomakhia tasvirleri, tanrıların bu kentlerdeki kültleri ile ilişkilidir. İkonografik kökenleri ise, büyük bir ihtimalle, Bergama Zeus Sunağı'ndaki büyük friz olmalıdır.

1.1.7. Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması

Yunan pantheonunda yeraltı tanrısı olan Hades (Plouton)[31], Kronos'la Rheia'nın oğludur[32]. Üçüncü kuşak Yunan tanrıları evrenin yönetimini ele alınca, kardeşleri Zeus ve Poseidon'la birlikte dünya yetkilerinin paylaşımında yeraltı dünyasını almıştır[33].

[31] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. B. Prehn, "Hades", **RE Suppl.** III, 1918, s. 867 – 878.; R. Linder vd., "Hades", "Aita", "Pluto", **LIMC** IV, 1988, s. 367 - 406.
[32] Hesiodos, **Theogonia**, 453 vd.
[33] Homeros. **Ilyada**, XV, 189 vd.

Hades üstüne anlatılan tek efsane, Demeter'in kızı Persephone'yi (Kore) kaçırmasıdır. Mevsim dönümünü, toprağın ve bitkisel doğanın canlanmasını, kışın ölmesini simgeleyen bu efsanede Hades'in rolü; aşık olduğu Persephone'yi kaçırdıktan sonra, bir daha yeryüzüne çıkmasını önlemek için bir nar tanesi yedirmesinden ileri gitmez. Kızın kaçırılmasında payı olan Zeus, Demeter'in yalvarmaları üzerine, Persephone'nin altı ay yeraltında, altı ay da yeryüzünde kalmasını buyurur [34].

Sikke Tipleri:

Tanrının Kilikia sikkelerinde bu mitolojik sahne dışında tasviri yoktur. Bu tip, Kilikia Trakheia kentleri olan Kasai, Kolybrassos ve Syedra sikkelerinin arka yüzlerinde Roma İmparatorluk Dönemi'nde görülür (Tab. 133).

Tip 1. Hades ve Persephone, atların çektiği quadrigada:

Tip 1.1. A.y.: Cepheden, baş profilden sağa. Sola quadriga sürüyor. Sağ elinde kırbaç tutuyor, sağa eğilip, sol koluyla Persephene'yi karnından kavramış. Yanında giyimli Persephone, profilden sağa. Sağ eli yukarıda, sol eli aşağıda, Hades'den kurtulmak için çabalıyor. Atların önünde, ayakta duran çıplak Hermes; petasoslu, khylamisli ve kanatlı sandaletli, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Yana açıp, ileri uzattığı sol eliyle, derin perspektifteki atın yularını tutuyor, yana açıp ileriye uzattığı sağ elinde kerykeion tutuyor. Atların ön ayaklarının altında, meşale ve ters dönmüş kantharos.

Kasai

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Philippus, caesar (M.S. 244 – 247)

Ö.y.: II. Philippus büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 306.

2. **SNG v. Aulock,** 5612.

3. **SNG France 2,** 531.

[34] Erhat, **a.g.e.**, s.120.

Res. 1101

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1.'in sahne tersi benzeri.

Syedra

Roma İmparatorluk Dönemi

Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)

Ö.y.: Trebonianus Gallus büstü, defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 429.

Tip 1.3. A.y.: Tip 1.2. ile benzer sahne, Hermes yok. Hades, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Her iki eliyle Persephone'yi karnından kavramış. Giyimli Persephone, profilden sola. Sağ eli yukarıda, sol eli aşağıda, Hades'den kurtulmak için çabalıyor. Atların ön ayaklarının altında, meşale ve ters dönmüş kantharos.

Kolybrassos

Roma İmparatorluk Dönemi

II. Valerianus (M.S. 255 – 260)

Ö.y.: II.Valerianus büstü; kanatları açık kartal üstünde.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 346.

2. **SNG v. Aulock,** 5663.

Res. 1102

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Kasai	
II.Philippus (M.S. 244 – 248)	Tip 1.1.
Kolybrassos	

II.Valerianus (M.S. 255 – 260)	Tip 1.3.
Syedra	
Trebonianus Gallus (M.S. 251 – 253)	Tip 1.2.

Tab. 133 . Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması tip cetveli[35].

Değerlendirme:

Bu sahnenin Kasai kentine ait II. Philippus (caesar olarak) tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen birinci alt tipinde; tanrı atların çektiği quadriga üzerinde, Persephoneyi belinden kavramış bir şekilde tasvir edilmiştir. Kendisine atların önünde Hermes rehberlik etmektedir (Tip 1.1.).

Bu tipin sahne tersinin tasvir edildiği ikinci alt tip ise, Kolybrassos kentine ait Trebonianus Gallus tasvirli sikkesinin arka yüzünde görülür. Bu sahnede de, tanrıya yine Hermes rehberlik etmektedir (Tip 1.2.). Hermes'in bu sahnelerde varlığı, muhtemelen ruhlara rehberlik eden (Psykhopompos) sıfatı ile ilişkili olsa da (Bkz. yuk.: Tanrılar, Hermes); aynı zamanda da, Zeus'un bu işte rızası olduğuna işaret etmektedir.

Syedra kentine ait, II. Valerianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülen üçüncü alt tip, ikinci alt tiple benzerdir; ancak, sahnede Hermes yer almaz (Tip 1.3.).

Mitolojik konulu bu sahneye, tüm Antik Çağ sanatında keramiklerde, kabartmalarda ve mozaiklerde sıkça rastlanmaktadır. Bölge sikkelerinde ise, yalnızca Kilikia Trakheia kentlerinde M.S. 3. Yy.'ın görülmesi dikkat çekicidir. Bu durumu belki de, bu kentlerin hemen kuzey batısındaki Pisidia Bölgesi'nde tanrının oldukça yaygın olan kültüne bağlamak gerekmektedir[36]. Buna rağmen, bu tiplerin, her ne kadar da kendi tasviri sahnede bulunmasa bile, dolaylı olarak Demeter'le de ilişkili olması da muhtemeldir. Zira, Antik Çağ insanın hayatında Demeter'in çok önemli bir yeri vardır. O 'toprak ana'dır, bolluk ve bereketin simgesidir. Halk tarafından çok sevilen tanrıçanın, kızını kaçıran Hades'i bulmak ve O'nu geri almak için gösterdiği çaba ve çaresizlikle ilgili anlatılan söylenceler, elbette o dönem insanının üzerinde derin izler bırakmış olmalıdır. Nitekim Kilikia Trakheia'da, özellikle de Syedra sikkelerinde Demeter tasvirlerine sıkça rastlanır ve bunların bir kısmı kültle ilişkili

[35] Tip 1. Hades ve Persophone, atların çektiği quadrigada.
[36] Karayaka, **a.g.e.**, 170-1.

sunu sahneleridir (Bkz. yuk.: Tanrıçalar, Demeter). Dolayısıyla, Hades'in tüm bölgede olduğu gibi, Kilikia'nın bu bölümünde de güçlü bir kültünün varlığından bahsetmek zordur. Ama, Pisidia Bölgesi etkisiyle yerel bazı tapımlarının olması muhtemeldir.

Sonuç olarak, bölge sikkelerinde M.S. 3. Yy.'ın ortalarına kadar hiç tasviri görülmeyen Hades'in bu durumunu, aynı Ares'te olduğu gibi karakteriyle ilişkilendirmek mümkündür. Nitekim, tarih boyunca, ironik bir şekilde, yeraltı dünyası ve ona açılan kapı olan ölüm, insanlığın çok kabullendiği bir olgu olmamıştır. Bu yüzden, Yunan dünyasında her ne kadar da ölümden sonra hayata inanış olsa da, Olymposlu tanrılar içerisinde halka en soğuk gelen tanrı Hades olmuştur. Nitekim, tanrının bölgede bu tip dışında tasvirinin bulunmaması, aynı anlayışın Kilikia Bölgesi'nde de hakim olduğunu göstermektedir.

6.8. Herakles'in İşleri

6.8.1. Oniki Büyük İşi (Dodekathlos)

Herakles[37], eski Yunan dünyasının en ünlü kahramanıdır. Alkmene ile Zeus'un oğlu olan kahraman, ölümünden sonra, son Olymposlu tanrılar arasına katılmıştır[38]. Antik yazında anlatılanlara göre, baş tanrı Zeus'un evlilik dışı ilişkilerinden doğan çocuklarına karşı büyük bir öfke ve kinle hareket eden Hera'nın, Herakles'e karşı beslediği düşmanlık, kahramanın daha doğumundan önce başlamış ve tüm hayatı boyunca sürmüştür. En bilinenleri "Herakles'in işleri" olarak tabir edilen on iki büyük işi (=Dodekathlos) ve bu mücadeleler esnasında yaşanan kahramanlık hikayeleridir[39].

[37] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. Gruppe, **a.g.e.**, **b.a.**; Boardman, Palagia, Woodford, **a.g.e.**, **b.a.**
[38] Homeros, **Homeros İlahileri**, XV, 1-10.
[39] Agizza, **a.g.e.**, s. 220 vd.; Erhat, **a.g.e.**, s. 138 - 40.

Yunan sanatında sıkça görülen on iki görevin hepsini bir arada içeren en erken tarihli tasvir, M.Ö. 5. Yy.'ın ortalarına tarihlenen Olympia Zeus Tapınağı'nın kısa cephelerindeki metop kabartmalarında yer alır[40]

Kilikia sikkelerinde kahramanın beş görevi, pedias kısmında kentlere ait sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir.

6.8.1.1. Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi

Mithos:

Antik yazına göre, Orthos ile Ekhidna doğma olan Nemea Aslanı, Yunanistan'da Nemea Bölgesi'ni kasıp kavurmaktadır[41]. Herakles, bu aslanı oklarıyla ve topuzuyla alt edemeyince, kolları arasına almış ve elleriyle boğmuştur. Sonra da, derisini yüzüp, kendisine zırh yapmıştır[42].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Herakles ile Nemea Aslanı'nın boğuşma sahnelerinin yer aldığı tasvirler, bir tiple Mallos (M.Ö. yak. 385 – 333) ve Tarsos (M.Ö. yak. 370 ve III. Gordianus Dönemi) kentlerinde arka yüz tasviri olarak görülür (Tab. 134).

Tip 1. Herakles, Nemea Aslanı ile boğuşuyor:

Tip 1.1. A.y.: Diz çökmüş, çıplak, sakalsız Herakles, profilden sola. Sol diz yerde, sağ diz yukarıda; karşısında sol ayağı üzerine kalkarak, göğsüne doğru saldıran aslanı sağ ve sol eliyle boynundan kavramış, sıkıyor. Altta, soldan sağa yatay duran Herakles sopası.

Mallos

M.Ö. yak. 385 - 333

Ö.y.: Herakles başı; defne tacı giymiş.

[40] Carpenter, **a.g.e.**, s. 122.
[41] Grimal, **a.g.e.**, s. 258.
[42] Erhat, **a.g.e.**, s. 138.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 154.

2. Bkz. Traité II, 2, 1412.

Res. 1103

Tarsos

M.Ö. yak. 370.

Ö.y.: Hera veya Aphrodite başı; stephane giymiş, küpeli ve kolyeli.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 63.

2. Traité II, 2, 1378.

Tip 1.2. Ayakta duran, çıplak, sakallı Herakles, profilden sağa.

A.y.: Sol bacağını dizden kırarak, sola adım atmış, sağ bacağı geride; iki ayağı üzerine kalkarak, göğsüne doğru saldıran aslanı, sağ ve sol eliyle boynundan kavramış, sıkıyor. Sol boşlukta, dik duran sopası.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1126.

Res. 1104

Tip 1.3. A.y.: Tip 2.2. ile benzer sahne; Herakles sopası kesimde, soldan sağa yatay duruyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1127.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Mallos	
M.Ö. yak. 385 - 333	Tip 1.1.
Tarsos	
M.Ö. yak. 370.	Tip 1.1.
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.2-3.

Tab. 134. Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi tip cetveli[43].

Değerlendirme:

Herakles'in İşleri içerisinde, sanat eserlerinde tasviri en çok görülen sahnedir. Buna göre tasvirler, M.Ö. 7. Yy.'dan itibaren vazolar üzerinde görülmeye başlar[44]. Bölgedeki sikke tasvirlerinde ise, ön yüzlerde, Mallos sikkesinde Herakles başı (Tip 1.1.); Tarsos'da ise erken tipte Hera veya Aphrodite başı, Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise, III. Gordianus'un büstü yer alır (Tip 1.2.-3).

Sonuç olarak, kahramanın Mallos kentine ait erken dönem sikkelerde (M.Ö. 5 – 4.Yy.) tasviri görülürken, sonraki dönemlerde görülmez. Dolayısıyla bu tip, Herakles'in kentte bulunması muhtemel erken dönem kültüyle ilişkili olmalıdır.Tarsos'da ise, kahramanın M.Ö. 4. Yy.'ın başlarından itibaren Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar tasvirleri görülür. Zira kahraman, kentin efsanevi kurucularından biri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu tip, kahramanı kentteki kültüyle ilişkili olmalıdır.

[43] Tip 1. Herakles, Nemea Aslanı ile boğuşuyor.
[44] Carpenter, **a.g.e.**, s. 122.

6.8.1.2. Hydra'nın Öldürülmesi

Mithos:

Typhon ile Ekhidna'nın çocuğudur. Yunan mitolojisine göre, dokuz kafalı bir yılan olan "Hydra", Hera tarafından Argos Bölgesi'ndeki Lerna bataklığına salınmıştı[45]. Bu canavarla karşılaşan Herakles, Hydra'nın zehir saçan kafalarını bir bir koparmış ve ölümsüz olan kafasını da bir kayanın altına gömmüştür[46].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde bu sahne, yalnız bir tiple Tarsos kentine ait Caracalla tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 135).

Tip 1. Herakles Hydra'ya saldırıyor:

A.y.: Sakallı ve çıplak Herakles, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sağ bacağını dizden kırmış, sola adım atar şekilde; sol bacak düz, geride. Dirsekten yana açıp, kendisine doğru, aşağıya uzattığı sol kolunda aslan postu tutuyor; baş üstü seviyesine kaldırdığı sağ elinde tuttuğu sopa ile Hydra'ya vurmak üzere. Solda Hydra; kuyruk kısmı spiral şekilde kıvrılmış, dokuz başından yedisiyle Herakles'e saldırıyor, iki başı geride aşağıya doğru sarkmış.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.Ö. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1051.

Res. 1105

[45] Grimal, **a.g.e.**, s. 259.
[46] Agizza, **a.g.e.**, s. 221.; Erhat, **a.g.e.**, s. 138.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.

Tab. 135. Hydra'nın Öldürülmesi tip cetveli[47].

Değerlendirme:

Yine Antik Çağ sanat eserlerinde, kahramanla ilişkili olarak sıkça görülen tasvirlerinden biridir. En erken tasvirleri M.Ö. 8. Yy.'a sonlarına ait Boiotia fibularlarında görülür[48]. Kilikia sikkelerinde ise, yalnız bir tiple Tarsos'da görülen bu tasvir, kahramanın kentteki kültüyle ilişkilidir.

6.8.1.3. Stymphalos Gölü'nün Kuşları'nın Öldürülmesi

Mithos:

Antik yazında anlatılanlara göre, Arkadia'da Stymphalos Gölü'nün üstünde, gagalarıyla pençeleri tunçtan, insan etiyle beslenen korkunç kartallar yaşamaktadır. Bu yaratıkların Ares tarafından yetiştirildiği kabul edilirdi[49]. Athena Herakles'e bu kuşları ürkütmek için ziller vermiş, Herakles de oklarıyla canavarları öldürmeyi başarmıştır[50].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde bu sahne, yalnız bir tiple Tarsos kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 141).

[47] Tip 1. Herakles, Hydra'ya saldırıyor.
[48] Carpenter, **a.g.e.**, s. 123.
[49] Agizza, **a.g.e.**, s.225.
[50] Erhat, **a.g.e.**, s. 138.

Tip 1. Herakles, Stymphalos Gölü'nün kuşlarını avlıyor:

Tip 1.1. A.y.: Ayakta duran çıplak Herakles. Aslan postu ve sopa tutuyor, yayını geriyor. Sağda, yayın altında, düşen bir Stymphalos kuşu.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1659.

Res. 1106

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.

Tab. 136. Stymphalos Gölü'nün Kuşlarının Öldürülmesi tip cetveli[51].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde, yalnız bir tiple Tarsos'da görülen bu sahnede, Herakles okuyla kuşları avlarken tasvir edilmiştir. Nitekim, kolunun altında baş aşağı düşen bir kuş yer alır.

Sonuç olarak, önceki işlerinde olduğu gibi, bu sahne de, kahramanın kentteki kültüyle ilişkilidir.

[51] Tip 1. Herakles, Stymphalos Gölü'nün Kuşları'nı avlıyor.

6.8.1.4. Girit Boğası'nın Öldürülmesi

Mithos:

Girit kralı Minos, beyaz boğasını Poseidon'a kurban etmek istememiş, tanrı da öç almak için boğayı kudurtmuştu[52]. Hayvan Girit ekinlerini yok ediyor, ülkeyi açlıkla karşı karşıya bırakıyordu. Herakles bu azgın boğayı boynuzlarından yakalayıp Yunanistan'a götürmeyi başarmış. Orada boğa serbest bırakıldıktan sonra Marathon kapılarında Theseus'un eline geçmiştir[53].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde bu sahne, yalnız bir tiple Tarsos kentine ait III. Gordianus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 137).

Tip 1. Herakles, Girit Boğası ile boğuşuyor:

Tip 1.1. A.y.: Ayakta duran çıplak Herakles. Sağ eliyle Girit Boğası'nın burnundan, sol eliyle boynuzundan tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü;

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1680.

2. **BMC**, s.260, 213.

Res. 1107

[52] Grimal, **a.g.e.**, s. 262.
[53] Erhat, **a.g.e.**, s. 138.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.

Tab. 137. Girit Boğası'nın Öldürülmesi tip cetveli[54].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yalnız bir tiple Tarsos'da görülen bu sahne de, Antik Çağ sanatında sıkça tasviri yapılan konulardan biridir. Bu tasvirler ilk kez, M.Ö. 550'lere tarihlenen Lakonia kaselerinin kırık parçaları üzerinde görülmeye başlar[55].

Sonuç olarak, bu tip de, kahramanın kentteki kültüyle ilişkilidir.

6.8.1.5. Hesperidlerin Altın Elmalarının Getirilmesi

Mithos:

Hera'nın Zeus'la evlenirken düğün hediyesi olarak Gaia'dan aldığı bu büyülü meyveleri, Hesperidler'in (=Batı kızları) bahçesinde nymphe'ler ve bir ejder korumaktaydı[56]. Herakles, Nereus'tan izlemesi gereken yolu öğrendikten sonra[57], Hesperidler'in bahçesini bulur, orada dünyayı omuzlarında taşıyan Atlas'ı bir süre yükünden kurtarır ve elmaları almaya gönderir. Dev, altın elmaları getirir ama, dünyanın yükünü bir daha omuzlarına almak istemez. Herakles onu aldatarak kaçar ve elmaları Athena'ya adar[58].

[54] Tip 1. Herakles, Girit Boğası ile boğuşuyor.
[55] Carpenter, **a.g.e.**, s. 126.
[56] Grimal, **a.g.e.**, s. 266-7.
[57] Carpenter, **a.g.e.**,s. 131.
[58] Erhat, **a.g.e.**, s. 139.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde bu sahne, yalnız bir tiple; Flavioupolis kentine ait Iulia Maesa; Elaiussa – Sebaste kentine ait Severus Alexander ve Tarsos kentine ait III. Gordianus ve I. Philippus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 138).

Tip 1. Ayakta duran Herakles; sopasına yaslanmış, aslan postu ve Hesperidlerin elmalarını tutuyor:

Tip 1.1. A.y.: Ayakta duran, çıplak Herakles, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileri uzattığı sol kolunda aslan postu ve elinde elmaları tutuyor.

Flavioupolis

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Maesa

Ö.y.: Iulia Maesa büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante Suppl.,** 366.

Res. 1108

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1153.

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer tip; Herakles, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa.

Elaiussa - Sebaste

Roma İmparatorluk Dönemi

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 849.

Tip 1.3. A.y.: Ayakta duran, çıplak Herakles, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sakallı. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle sopasına yaslanmış; yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sol kolunda aslan postu ve elinde Hesperides elmalarını tutuyor. Sol boşlukta, yılan sarılmış ağaç.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **Lindgren I,** 1632.

2. **SNG Cop.,** 383.

Res. 1109

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Flavioupolis	
Iulia Maesa	Tip 1.1.
Tarsos	
III.Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.3.
I.Philippus (M.S. 218 – 222)	Tip 1.1.
Kilikia Trakheia	
Elaiussa - Sebaste	
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.2.

Tab. 138. Hesperidlerin Altın Elmaları'nın Getirilmesi tip cetveli[59].

[59] Tip 1. Ayakta duran Herakles; sopasına yaslanmış, aslan postu ve Hesperidlerin elmalarını tutuyor.

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yalnız bir tip ve benzer alt tipleriyle görülen bu sahne; Antik Çağ sanatında M.Ö. 5. Yy.'a tarihlenen siyah figür Attika Lekythosu üzerinde görülür. Bu sahne, kahramanın Hesperidlerin elmalarını alması ile ilişkili bir mithosun farklı bir anlatımda geçen, Herakles'in bahçeye yalnız gitmesi ve oradaki çok başlı yılanı öldürmesi ile ilgilidir. Lekythos'ta bu yılan, iki başlı olarak, ağaca sarılmış şekilde tasvir edilmiştir[60]. Tarsos kentine ait, üçüncü alt tipteki sahne bu tasvirle benzemektedir (Tip 1.3.). Birinci ve ikinci alt tiplerde yer alan sahnelerde ise, ağaç yer almaz (Tip 1.2.).

Sonuç olarak bu sahne, Tarsos'da kahramanın kültüyle ilişkilidir. Ancak, Flavioupolis ve Elaiussa – Sebaste kentlerinde, sikke tasvirlerine göre, güçlü bir kültü yoktur.

6.8.2. Diğer İşleri

6.8.2.1. Antaios'un Öldürülmesi

Mithos:

Dev Antaios, Poseidon ve Gaia'nın oğludur. Antik yazında geçen mithosuna göre; Libye'de oturuyor ve gelip geçen bütün yolcuları kendisiyle dövüşmeye zorluyordu. Onları yenip öldürdükten sonra da, kafataslarıyla babasının tapınağını süslüyordu[61]. Antaios, Gaia'ya temas ettiği sürece öldürülmesine imkân olmayan bir yaratıktı. Ama Herakles, Hesperidlerin altın elmaları elde etmek için Libye'den geçtiği sırada, devle dövüşmüş ve onu havaya kaldırarak boğmuştur[62].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde yalnız bir tiple, Tarsos kentine ait Caracalla, Balbinus ve I. Philippus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 139).

[60] Carpenter, **a.g.e.**,s. 132
[61] Agizza, **a.g.e.**, s. 229.
[62] Grimal, **a.g.e.**, s. 73.

Tip 1. Herakles, Dev Antaios'u havaya kaldırmış, sıkıyor:

Tip 1.1. A.y.: Sakallı ve çıplak Herakles, ¾ cepheden sağa, baş profilden sola. Sol bacağını sağa açıp, dizden kırarak yere koymuş; sağ bacağını düz bir şekilde sağa açmış. Sağ koluyla arkadan bel kısmından kavradığı ve önde sol eliyle her iki elini karnı üzerinde tuttuğu, Antaios'u yukarı kaldırmış. Çıplak Antaios ¾ cepheden sola, baş profilden sola; her iki elini Herakles'te kurtarmaya çalışıyor. Sağ boşlukta (bazen kesimde) Herakles sopası.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos tacı ve giysileri içinde.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia** 1057.

Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)

Ö.y.: Caracalla büstü; demiourgos tacı ve giysileri içinde.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1629.

Res. 1110

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1. ile benzer sahne.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

I.Philippus (M.S. 244 - 249)

Ö.y.: I. Philippus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1152.

Res. 1111

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.1.
Balbinus (M.S. Nisan – Temmuz 238)	Tip 1.1.
I.Philippus (M.S. 244 – 249)	Tip 1.2.

Tab. 139. Antaios'un Öldürülmesi tip cetveli[63].

Değerlendirme:

Tarsos kentine ait sikkelerinde görülen bu tipte, Antik Çağ sanatında sıkça görülen[64], kahramanın Dev'i boğma sahnesinden bir kesit tasvir edilmiştir. Sahne, esas olarak, kahramanın on iki büyük işinden biri olan Hesperidlerin altın elmalarının getirilmesi mithosunun bir bölümüyle ilişkilidir. Herakles, bu görevi sırasında Dev'le dövüşmüş ve onu boğmuştur.

Sonuç olarak, bu tip de kahramanın Tarsos'taki kültüyle ilişkilidir.

6.8.2.2. Telephos'un Bulunması

Mithos:

Telephos, Arkadhia'da Tegea şehrinin kralı Aleos'un kızı Auge ile Herakles'in oğludur. Antik yazında, Auge mithosunun birçok farklı anlatımı bulunmaktadır. Bunların en eskilerinden birine göre, Auge, Troia kralı Laomedon'un

[63] Tip 1. Herakles, Dev Antaios'u havaya kaldırmış, sıkıyor.
[64] Carpenter, **a.g.e.**, s.131.

sarayında yaşarken, Herakles şehri almaya geldiğinde ona aşık olur. Auge, bilinmeyen nedenlerle, oradan Mysia kralı Teuthras'ın sarayına gider.

Ancak, en fazla kabul gören anlatım, Euripides'in Auge'sine ve Sophokles'in Mysialılar'ına ve Aleadai'sine kadar uzanan şeklidir. Buna göre, bir kahin, Aleos'u, kızının bir erkek çocuk doğuracağı, bu çocuğun dayılarını (Aleadai) öldüreceği ve onların yerine hüküm süreceği konusunda uyarır. Bunun üzerine kral, kızını tanrıça Athena'ya adar ve evlenmesini yasaklar; aksi halde öldürülecektir. Ne var ki, Tegeus'tan geçerek Elis'e, Augias'la savaşmaya giden Herakles, Aleos tarafından konuk edilir ve orada büyük bir şölenden sonra sarhoş bir halde, Auge'ye tecavüz eder (onun kralın kızı olduğunu bilmeden). Kral, kızının hamile olduğunu öğrenince, onu öldürmek ister. Bir anlatıma göre, Auge'yle çocuğunu bir sandığa kapatarak denize bırakır; başka bir anlatıma göre ise, her ikisini de denizci Nauplios'a vererek, onları denize atmasını emreder. Nauplios, kadını ve oğlunu kurtarır. Onları köle tüccarlarına satar. Köle tüccarları da, onları Mysia'ya götürürler. Çocuğu olmayan Mysia kralı, Auge ile evlenir ve Auge'nin oğlu Telephos'u evlat edinir.

Bir başka anlatıma göre ise, Auge, oğlunu dünyaya getirdikten sonra satılmış, çocuk ise bir dağda terk edilmiş olarak Arkadhia'da kalmış ve bir dişi geyik onu sütüyle beslemiştir. Daha sonra, Delphoi kâahininin öğüdü üzerine, Telephos, Mysia'ya, Teuthras'ın yanına gelir ve annesini bulur[65].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Herakles'in Telephos'u bulması tasviri bir tiple, yalnız Tarsos kentine ait Maximinus ve Traianus Decius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 140).

Tip 1. Herakles, elinde çocuk Telephos'u tutuyor:

A.y.: ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sakallı. Dirsekten yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle, boğa başı üzerindeki sopasına yaslanmış; dirsekten yana açıp, bel seviyesinde ileriye uzattığı sol kolunda aslan postu ve elinde çocuk Telephos'u

[65] Grimal, **a.g.e.**, s. 113.

tutuyor. Telephos, profilden sağa. Her iki elini aşağıya uzatmış, alttaki geyiğin başını okşuyor. Geyik, profilden sağa, başı geriye; Telephos'a uzanmış. Sağ arkada, ağaç.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1098.

2. **SNG Cop.,** 377.

Traianus Decius (M.S. 249 - 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1160.

Res. 1112

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.

Tab. 140. Telephos'un Bulunması tip cetveli[66].

Değerlendirme:

Tarsos kentine ait bu tipler, Antik yazında çokça konu edilmiş olan Auge ve Telephos mithosunun farklı anlatımlarından birisiyle ilişkilidir. Buna göre, Auge oğlunu doğurduktan sonra satılmış, Telephos ise Arkadhia'da bir dağda terk edilmiştir. Kahraman burada bir süre dişi bir geyik tarafından emzirilmiştir. Yukarıdaki tasvirlerde görülen sahnenin kökeni, mithosun bu anlatımına dayanır.

[66] Tip 1. Herakles, elinde çocuk Telephos'u tutuyor.

Ancak, sahnede bu mithosla ilişkili olarak, Herakles'in oğlunu bulması tasvir edilmiştir.

Sonuç olarak bu tip, yine Herakles'in kentteki kültüyle ilişkilidir. Yine, yukarıdaki bir çok mitolojik sahnede olduğu gibi, tasvirin ortaya çıkışı Maximinus dönemidir. Dolayısıyla, bu tip de, kökeni Antik yazında sıkça geçen bir mithosa dayansa da, burada kullanılış amacı, daha çok siyasidir.

6.9. Paris'in Yargısı

Mithos:

Antik yazına göre, Kral Peleus ile Thetis'in düğününe çağrılmayan kavga tanrıçası Eris, buna kızarak bir oyun hazırlar. Üzerine "en güzelin"e diye yazdığı elmayı, düğüne katılan misafirlerin içine atar. Önce bütün tanrıçalar elmaya sahip çıkarlar. Sonunda adaylar elenerek üçe iner. Bunlar Athena, Aphrodite ve Hera'dır. Kararı Zeus'un vermesini isterler. Zeus, Ida Dağı'nda Paris adında bir çoban olduğunu, kararı onun vereceğini söyler. Paris Troia Kralı Priamos'un oğludur. Kahinler, onun Troia'nın yıkımına neden olacağını bildirdikleri için Ida Dağı'na bırakılmıştır. Hermes'le birlikte Paris'in yanına giden tanrıçalar, Paris'i etkileyebilmek için çeşitli vaatlerde bulunurlar. Hera, Asya ve Avrupa'nın krallığını, Athena Troialılar'ın Eski Yunanlar'a karşı elde edeceği üstünlüğü, Aphrodite ise kendisinden sonra dünyanın en güzel kadınını (Sparta'lı Helene) vereceğini vaat eder. Paris de elmayı Aphrodite'ye verir[67].

Paris'in Yargısı'nı konu alan sahnenin sikkeler üzerinde görülmesi oldukça nadirdir. Bu örnek dışında, Troia Skepsis ve Mısır'daki Aleksandreia ve Tarsos kenti sikkeleri üzerinde görülür[68].

[67] Grimal, **a.g.e.**, s. 607.
[68] Kıral, **a.g.e.**, s.161.

Sikke Tipleri:

Kilikia Bölgesi sikkelerinde bu sahne, yalnız bir tiple Tarsos kentine ait Maximinus tasvirli sikkenin arka yüzünde görülür (Tab. 141).

Tip 1. Hera, Athena ve Aphrodite'nin güzellik yarışması:

A.y.: Ortada Aphrodite, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Her iki elini omzunun üstüne kaldırmış örtü (veya saçını) tutuyor. Sağında, kayalıkta oturan, giyimli Paris, ¾ profilden sola. Başında Phryg başlığı. İleriye uzattığı sağ elinde elma, sol elinde lagobolon tutuyor. Solunda, tahtta oturan, giyimli Hera, ¾ profilden sağa. En solda ayakta duran, giyimli Athena, profilden sağa. Miğferli, ileriye uzattığı sol eliyle yerdeki kalkanını; yukarıya kaldırdığı sol eliyle mızrağını tutuyor.

Tarsos

Maximinus (M.S. 235 – 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1587.

2. **BMC Cilicia**, 223.

Res. 1113

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.

Tab. 141. Paris'in Yargısı tip cetveli[69].

[69] Tip 1. Hera, Athena ve Aphrodite'nin güzellik yarışması.

Değerlendirme:

Bu sahne, Kilikia sikkelerinde yalnız Tarsos kentinde görülür. Sahnede, mithosda analtılan karar anı tasvir edilmiştir. Antik yazında, Paris'in Aphrodite'nin vaadinden (Spartalı Helene) dolayı, elmayı ona verdiği anlatılsa da, bu tasvirde tanrıça "baş döndüren güzelliğini" Paris'e sergilerken görülmektedir.

Bu tasvirle ilişkili olarak, sahnede görülen tanrıçalardan hiçbirinin kültü, bu dönemde Tarsos'ta öne çıkmış değildir. Bundan dolayı, sahnenin Maximinus döneminde kentte görülen diğer birçok mitolojik sahnede olduğu gibi, Roma İmparatorluğu'nun bir politikası olarak yer almış olması kuvvetle muhtemeldir (Bkz. yuk.: Dionysos ve Ariadne).

Sonuç olarak, Tarsos kentinde görülen mitolojik konulu bu sahne, Antik Çağ'ın en bilinen mithoslarından birini konu almıştır. Ancak, kültle ilişkisinde ziyade, siyasi nedenlerle tasvir edilmiş olmalıdır.

6.10. Perseus ve Andromeda

Mithos:

Andromeda, Aithiopia kralı Kepheus'la Kassiepeia'nın kızıdır. Antik yazına göre annesi, Nereus kızlarının hepsinden güzel olmakla övünmüş; Nereus kızları da Poseidon'a başvurarak, öç almasını istemişler. Tanrı, Kepheus'un ülkesine korkunç bir ejder göndermiş; bu canavar da ülkeyi yerle bir etmeye başlamış. Zeus -Ammon Tapınağı'nın kahinine başvuran kral, kızını canavara kurban ederse ülkesinin ejderden kurtulacağı cevabını almış. Halk da, Kepheus'u kızını feda etmeye zorlamış. Sonunda, Andromeda'yı canavara kurban etmek üzere bir kayaya bağlamışlar. Bu sırada, Gorgon Medusa'yı öldürmüş olan Perseus, kayaya bağlı güzel kızı görmüş. Hemen aşık olmuş. Kral'a, kızı kendisine verirse, canavarı öldüreceğini söylemiş. Kral'dan onay olan kahraman, ejderi öldürmüş ve Andromeda'yı almış[70].

[70] Grimal, **a.g.e.**, s. 71.

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Perseus ve Andromeda tasvirleri, yalnız Koropissos kentine ait Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 142).

Tip 1. Perseus ve Andromeda tokalaşıyor; yanlarında Ketos (başı):

Tip 1.1. A.y.: Sağda, khylamisli ve kanatlı sandaletli Perseus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Aşağıya uzattığı sol elinde; harpa ve Gorgon Medusa başı ttutuyor; ileriye uzattığı sağ eliyle Andromeda'nın sağ elini sıkıyor. Uzun giysili Andromeda, profilden sağa; ileriye uzattığı sağ eliyle Perseus'un elini sıkıyor; sol elini yukarı kaldırmış giysisini tutuyor (?). Altta, ortalarında, deniz canavarı Ketos başı.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 590.

2. **SNG France 2,** 770.

3. **SNG Levante Suppl**., 157.

Res. 1114

Tip 1.2. A.y.: Tip 1.1.'in sahne tersi benzeri.

Koropissos

Roma İmparatorluk Dönemi

Maximinus (M.S. 235 - 238)

Ö.y.: Maximinus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/ gallery/displayimage.php?pid =8655, 14.06.2013

2. Bkz. **SNG v. Aulock** 5673.

3. Bkz. **SNG Levante - Cilicia** 590.

Res. 1115

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Koropissos	
Maximinus (M.S. 235 – 238)	Tip 1.1-2.

Tab. 142. Perseus ve Andromeda tip cetveli[71].

Değerlendirme:

Kilikia sikkelerinde yalnız Koropissos kentine ait Maximinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen bu sahnede; mithosun, Perseus'un Ketos'u (Gorgon Medusa ile birlikte) öldürdükten sonra Andromeda'yla karşılaşması kesiti tasvir edilmiştir.

Bölge sikkelerinde görülen daha önceki birçok mitolojik sahnede olduğu gibi, Antik yazında sıkça anlatılan bu mithos da, yine Maximinus döneminde sikkeler üzerinde yer almıştır. Ancak, bu tip dışında kahramanın kentte başka sikke tasviri görülmez. Bundan dolayı, tipin kentin içinde bulunduğu K(i)etis Bölgesi'nin isminin kaynağına bir atıf[72] niteliğinde tasvir edilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu durum, aynı zamanda, yerel halkın önem verdiği eski inançlarına dair mithosların sikkeler üzerinde tasvir edilmesi ve bu yolla halkın bağlılığının artırılmasına dayanan Maximinus dönemi Roma politikasıyla da örtüşmektedir.

Sonuç olarak bu tip, her ne kadar da K(i)etis Bölgesi'nin ismine bir atıf niteliği taşısa da, yine siyasi temelli bir amaç için kullanılmıştır.

[71] Tip 1. Perseus ve Andromeda tokalaşıyor; yanlarında Ketos (başı).
[72] Bkz. **SNG Levante – Cilicia**, no. 590 alt notu.

6.11. Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?)

Tarsos'un ktisteslerinden biri kabul edilen Perseus, kente ait III. Gordianus ve Traianus tasvirli sikkelerin arka yüzünde, Diktys[73] ile birlikte tasvir edilmiştir. E. Levante, bu tipin kentin kuruluş mithosuyla ilişkili olduğunu, ancak, detayların bilinmediğini belirtir[74].

Sikke Tipleri:

Bu mithosla ilişkili olduğu ileri sürülen sahne, Tarsos kentine ait III. Gordianus ve Traianus Decius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde yer almaktadır (Tab. 143).

Tip 1. Ayakta duran, çıplak Perseus, Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor; yanında Diktys:

Tip 1.1. A.y.: Solda, Khylamisli ve kanatlı sandaletli çıplak Perseus, ¾ cepheden sağa, baş profilden sağa. Sağ omzundan ve kolundan khylamis sarkıyor. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde harpa; baş seviyesine kaldırıp, ileriye uzattığı sol elinde Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor. Apollon Lykeios cepheden; yanlara açtığı her iki elinde ön ayaklarından yakaladığı kurtları tutuyor. Sağda, kısa giysili Diktys, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Omuz seviyesine kaldırdığı sol eli ve yana açıp, aşağıya uzattığı sağ eliyle, ucunda balıkçı sepeti ve iki balık asılı olan balıkçı oltasını tutuyor.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

III.Gordianus (M.S. 238 - 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante - Cilicia,** 1118.

[73] Diktys; Seriphos tiyranı Polydektes'in kardeşi ve Danae ile Perseus'un koruyucusudur. "Ağ" anlamına gelen adı, efsanenin ona atfettiği role uygun düşmektedir: Perseus ile annesinin içinde yüzdükleri sandığı, Seriphos kıyılarında o yakalamıştır. Grimal, **a.g.e.**, s. 153.

[74] Bkz. **SNG Levante Cilicia**, no. 1118.

2. **SNG France 2,** 1758.

Res. 1116

Tip 1.2. A.y. Tip 1.1.'in sahne tersi benzeri.

Tarsos

Roma İmparatorluk Dönemi

Traianus Decius (M.S. 249 – 251)

Ö.y.: Traianus Decius büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1759-60.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Tarsos	
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.1.
Traianus Decius (M.S. 249 – 251)	Tip 1.2.

Tab. 143. Tarsos Kenti'nin Kuruluşu (?) tip cetveli[75].

Değerlendirme:

Tarsos kentinde III. Gordianus ve Traianus Decius tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülen bu tipin, her ne kadar da kentin kuruluş mithosuyla ilişkili olduğu ileri sürülse de, elimizde bunu kanıtlayacak, sikke tasvirleri dışında, bilgiye sahip değiliz.

Sonuç olarak, tip kentteki Apollon Lykeios ve Perseus kültleri ile ilişkilidir. Diktys, mithosa göre, Perseus ve annesi Danae'yi bulup, ağıyla kurtaran balıkçıdır. Bu sahnenin bu, bağlantıya atfen tasvir edilmiş olması ihtimali de bulunmaktadır.

[75] Tip 1. Ayakta duran, çıplak Perseus, Apollon Lykeios kült heykelini tutuyor; yanında Ketos (başı).

6.12. Zeus Konulu Sahneler

6.12.1. Amaltheia ve Çocuk Zeus

Mithos:

Amaltheia, Antik yazında geçen mithosa göre, Girit'in Ida Dağı'da çocuk Zeus'u besleyen ve onu parçalayıp yemek isteyen Kronos'tan kaçırarak, gizlice büyüten nymphe'dir. Amaltheia'nın çocuğu Aigis'in (=Keçi) sütüyle beslemiştir. Bir anlatıma göre Amaltheia, bebek Zeus'u bir keçinin kırılan boynuzunun içine doldurduğu ambrossia ve nektarla beslemiştir. Diğer bir anlatıma göre ise, Zeus, bir gün oynarken keçinin bir boynuzunu kırmış ve boynuzu Amaltheia'ya armağan ederek, bunun, mucizevi bir şekilde, Amaltheia'nın arzu ettiği bütün meyvelerle dolacağına dair ona söz vermiştir. Bu nedenle, bu boynuza Amaltheia boynuzu ya da Bereket Boynuzu (= cornucopia) denir[76].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Amaltheia ve Çocuk Zeus tasvirleri, yalnız Aigeai kentine ait Hadrianus, Antinoos ve Macrinus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 144).

Tip 1. Amaltheia, kucağında Çocuk Zeus:

Tip 1.1. Amaltheia'yı taçlandırıyor:

Tip 1.1.1. A.y.: Ayakta duran, Amaltheia, ¾ cepheden sola, baş sağa. Başlıklı ve uzun giyimli. Yana açıp, aşağıya uzattığı sağ elinde cornucopia; bel seviyesinde yana açtığı sol kolunda çocuk Zeus'u tutuyor. Çıplak, çocuk Zeus, cepheden, baş profilden sola. Sol eli yana açık; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle, Amaltheia'yı taçlandırıyor. Sağ boşlukta, yere diz çökmüş keçi; profilden sağa, baş geriye.

[76] Grimal, **a.g.e.**, s. 61.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Hadrianus (M.S. 117-138)

Ö.y.: Hadrianus başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1713; Bkz. 1714.

2. **SNG v. Aulock,** 5450.

Res. 1117

Tip 1.1.2. A.y.: Tip 1.1.1. ile benzer sahne; Amaltheia kalathos giymiş, keçi yok.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Antinoos

Ö.y.: Antinoos başı.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1723.

Tip 1.2. Amaltheia ile Çocuk Zeus ve Nike, İmparator Macrinus'u taçlandırıyor:

A.y.: Giyimli Macrinus, profilden sola; sedia curuliste oturuyor. Sol eli belinde; ileriye uzattığı sağ elinde, kendisini çelenkle taçlandıran Nike'yi tutuyor. Macrinus'un arkasında; ayakta duran, başlıklı ve uzun giysili Amaltheia, ¾ cepheden sola. İmparatorun başına uzattığı sağ eliyle taçlandırmaya yardım ediyor. Bel seviyesinde yana açtığı sol kolunda çocuk Zeus'u tutuyor. Çıplak, çocuk Zeus, cepheden, baş sola. Sol eli yana açık; yukarıya kaldırdığı sağ eliyle, Amaltheia'yı taçlandırıyor. Altta, yere diz çökmüş keçi, profilden sağa.

Aigeai

Roma İmparatorluk Dönemi

Macrinus (M.S. 217 - 218)

Ö.y.: Macrinus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 1748.

Tip Cetveli:

Kilikia Pedias	
Aigeai	
Hadrianus (M.S. 117 – 138)	Tip 1.1.1.
Antinoos (Ölümü, M.S. 130)	Tip 1.1.2.
Macrinus (M.S. 217 – 218)	Tip 1.2.

Tab. 144. Amaltheia ve Çocuk Zeus tip cetveli[77].

Değerlendirme:

Aigeai kentinde görülen bu tipler, mithosun Amaltheia'nın çocuk Zeus'u keçi (=aigis) ile birlikte büyütmesi ile ilişkilidir. Bu tasvirler, kentin adına bir atıf niteliğindedir. Zira, Aigeai kelimesi, "α'ιζ"den (=keçi) türemiştir.

Sonuç olarak, Hellenistik Dönem'de kurulduğu kabul edilen ve M.Ö. 2. Yy.'a ait erken dönem sikkelerinden itibaren, keçiyi kent simgesi olarak kullanmış olan Aigeai'de, Zeus kültü çerçevesinde bir keçi kültü oluşturulduğu görülmektedir. Nitekim, bu görüşü destekleyen sikke tasvirleri, yine aynı kente ait meşale boynuzlu keçilerle görülür (Bkz. yuk.: Hayvanlar, Keçi).

6.12.2. Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus

Mithos:

Korybantlar[78] Kybele'nin rahipleri, Kouretler ise Rheia'nın emrindeki daimonlardır. Kouretler Gaia'nın oğulları olarak bilinirler[79].

Antik yazında geçen mithosa göre, Rheia Zeus'u dünyaya getirdiği zaman, onu nymphe Amaltheia'ya emanet etmiş ve onu yemek için bekleyen babası Kronos'a bulunduğu yeri haykırışlarıyla belli etmemesini sağlamak için, Kouretler'den

[77] Tip 1. Amaltheia, kucağında Çocuk Zeus.
[78] Ayrıntılı bilgi ve kaynaklar için bkz. F. Schwenn, "Korybanten", **RE** XI 2, 1922, s. 1441 - 1446.; F. Schwenn, "Kureten", **RE** XI 2, 1922, s. 2202 - 2209.
[79] Erhat, **a.g.e.**, s. 180.

onun çevresinde gürültülü savaş danslarını yapmalarını istemiştir. Onlar da, gürültülü bir şekilde dans ederek tanrının erginlik çağına erişmesini sağlamışlardır[80].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Kouretler (veya Korybantlar) ve çocuk Zeus (veya Dionysos) tasvirleri; yalnız Seleukeia kentinde Caracalla, Severus Alexander ve III. Gordianus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülürler (Tab. 145).

Tip 1. Dans eden, giyimli Korybantlar (veya Kouretler), Çocuk Zeus'un (veya Dionysos) etrafında:

A.y.: Ortada tahtta oturan çocuk Zeus, ¾ cepheden sola, baş profilden sola. Sağ elini omuz seviyesinde yukarı kaldırıp, yana uzatmış; sol eli bacağının üzerinde. Solda, kısa giysili ve miğferli Korybant, ¾ cepheden sağa. Bel seviyesindeki sağ elinde tuttuğu kılıcını, sol eliyle tuttuğu kalkanına vuruyor. Ortada tahtın arkasında, sadece göğüsten yukarısı görülen, giysili ve miğferli Korybant; cepheden, baş profilden sola. Başının arkasında, cepheden kalkan tutuyor. Sağda, kısa giysili ve miğferli Korybant, cepheden, baş profilden sola. Sağ elinde tuttuğu kılıcını, ile sol eliyle tuttuğu kalkanına vuruyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Caracalla (M.S. 198 - 217)

Ö.y.: Caracalla başı; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=5548, 17.08.2015

2. Bkz. **SNG Levante – Cilicia,** 748.

Res. 1118

[80] Grimal, **a.g.e.**, s. 410.

Severus Alexander (M.S. 222 - 235)

Ö.y.: Severus Alexander büstü.

Ref.: 1. **SNG France 2,** 1004.

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: Gordianus büstü; ışın tacı giymiş.

Ref.: 1. (Çevrimiçi), http://www.asiaminorcoins.com/gallery/displayimage.php?pid=10773, 19.09.2013.

Res. 1119

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Seleukeia	
Caracalla (M.S. 211 – 217)	Tip 1.
Severus Alexander (M.S. 222 – 235)	Tip 1.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.

Tablo 145. Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus tip cetveli[81].

Değerlendirme:

Seleukeia kentinde görülen Korybantlar (veya Kouretler), diğer sanat eserlerinde de görülen genel ikonografisiyle miğferli, kalkanlı ve mızraklı olarak dans eden figürler olarak karşımıza çıkarlar (Tip 1). Her ne kadar da Kybele, Zeus ve Dionysos kültlerinin birbirine karışması yüzünden, bu figürler genellikle Korybantlar olarak adlandırılsa da, hem mithosta anlatılanlarla uyumlu olması, hem de kentteki köklü Zeus kültünden dolayı, bu üçlünün Kouretler olması daha güçlü bir ihtimaldir. Ancak, kentteki varlığı bilinen Dionysos külti de göz ardı edilmemelidir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi'nde yalnız Seleukeia kentine ait sikkelerde görülen bu tip, büyük bir ihtimalle Zeus veya daha düşük bir ihtimalle de Dionysos kültüyle ilişkili olarak tasvir edilmiş olmalıdır.

[81] Tip 1. Dans eden, giyimli Korybantlar (veya Kouretler),Çocuk Zeus'un (veya Dionysos) etrafında.

6.12.3. Europa ve Zeus

Mithos:

Europa, Fenike Kralı Agenor ile Telephassa'nın kızıdır. Antik yazına göre, Europa, babasının kralı olduğu Tyre veya Sidon kumsalında arkadaşlarıyla birlikte oynarken, Zeus onu görmüş ve güzelliği karşısında aşk ateşiyle yanıp tutuşarak, göz kamaştırıcı beyazlıkta ve boynuzları hilâl biçimindeki aya benzeyen bir boğa şekline girmiştir. Sonra, bu şekliyle genç kızın ayaklarının dibine yatmıştır. Once korkan Europa, daha sonra cesaretlenip, hayvanı okşamış ve onun sırtına binmiştir. Biner binmez, boğa ayağa kalkmış ve denize doğru yol almış; boynuzlarına yapışan Europa'nın çığlıklarına aldırmadan, dalgaların içine dalarak, kıyıdan uzaklaşmıştır. Her ikisi bu şekilde Girit'e kadar gitmişler. Zeus orada, Gortyna'da, bir kaynağın yanında, kızla birleşmiş.

Europa, Zeus'a üç oğul vermştir. Bunlar Minos, Sarpedon ve Radamanthys'tir. Daha sonra, Zeus, Europa'yı, çocuğu olmayan ve Zeus'un çocuklarını evlât edinen Girit kralı ve Tektamos'un oğlu Asterion'la evlendirmiştir.

Europa, öldükten sonra tanrısallık mertebesine çıkarılmıştır. Zeus'un, şekline girdiği Boğa ise, bir takımyıldız haline gelip, burçlar kuşağı içinde yer almıştır[82].

Sikke Tipleri:

Kilikia sikkelerinde Europa ve Zeus tasvirleri, yalnız Seleukeia kentine ait, Commodus, Iulia Domna, III. Gordianus ve Gallienus tasvirli sikkelerin arka yüzlerinde görülür (Tab. 146).

Tip 1. Boğa kılığındaki Zeus, Europa'yı kaçırıyor:

Tip 1.1. A.y.: Europa, cepheden, baş profilden sola. Uzun giysili, üzerine yan oturduğu boğayı sola sürüyor. Omuz seviyesinde yana açıp, yukarı kaldırdığı her iki

[82] Grimal, **a.g.e.**, s. 191-2.; Erhat, **a.g.e.**, s. 109.

eliyle, başının arkasında uçuşan örtü tutuyor. Boğa, profilden sola, baş cepheden; kuyruğu yukarı kalkmış, ön ayaklar ve arka ayaklar yukarıda.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Commodus (M.S. 177-192)

Ö.y.: Commodus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 733.

2. **SNG v. Aulock,** 5824.

Tip 1.2. A.y.: Europa, ¾ cepheden sola, baş profilden sağa. Uzun giysili, üzerine yan oturduğu boğayı sağa sürüyor. Bacaklarını boğanın arka kısmına doğru uzatmış. Omuz seviyesinde yana açıp, yukarı kaldırdığı her iki eliyle örtü tutuyor. Örtü, başının arkasında uçuşuyor. Boğa; profilden, baş, yatay cepheden. Arka ayakları yerde, ön ayakları yukarıda, koşuyor. Sağ boşlukta, boğanın önünde, uçan Eros, ¾ cepheden sola, baş profilden sola; sol elini aşağıya uzatmış, sağ elini yana açıp, boğanın boynuna doğru uzatmış. Altta, boğanın ayakları arasında, Deniz Tanrısı (Halioi Gerontes ?) cepheden, baş sağa; belden aşağısı yok; sağ elini aşağıya uzatmış, yana açıp, omuz seviyesinde ileriye uzattığı sağ elinde, profilden sağa, yunus tutuyor.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

Iulia Domna

Ö.y.: Iulia Domna büstü.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia** 741-2.

2. **SNG v. Aulock** 5829.

Tip 1.3. A.y.: Tip 1.2. ile benzer sahne; Eros ve Deniz Tanrısı (Halioi Gerontes ?) yok, boğanın bacakları arasında, profilden sağa yunus.

Seleukeia

Roma İmparatorluk Dönemi

III. Gordianus (M.S. 238 – 244)

Ö.y.: III. Gordianus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Pfälzer**,1067.

Res. 1120

Gallienus (M.S. 253 – 260)

Ö.y.: Gallienus büstü; defne tacı giymiş.

Ref.: 1. **SNG Levante – Cilicia,** 788.

Res. 1121

Tip Cetveli:

Kilikia Trakheia	
Seleukeia	
Commodus (M.S. 177 – 192)	Tip 1.1.
Iulia Domna (Septimius Severus'un eşi)	Tip 1.2.
III. Gordianus (M.S. 238 – 244)	Tip 1.3.
Gallienus (M.S. 253 – 260)	Tip 1.3.

Tab. 146. Europa ve Zeus tip cetveli[83].

Değerlendirme:

Seleukeia kentine ait sikkelerde benzer şekilde görülen bu sahnede, Europa mithosunun Girit'e yapılan yolculuk kesiti tasvir edilmiştir (Tip 1.1.-3). Özellikle boğanın altında tasvir edilmiş olan Deniz Tanrısı (Tip 1.2.) ve yunus (Tip 1.3.) tasvirleri, sahnenin, Fenike'nin Tyre veya Sidon kentleri ile Girit Adası arasındaki seyahatın Akdeniz üzerindeki kısmını temsil ettiğini göstermektedir.

Sahnenin niçin Seleukeia kenti sikkelerinde görüldüğü sorusunun cevabını da, yine bir mithosla açıklamak mümkündür. Buna göre, Agenor'un oğlu Kiliks, kardeşleriyle birlikte, Zeus tarafından kaçırılan kardeşleri Europa'yı aramaya

[83] Tip 1. Boğa kılığındaki Zeus, Europa'yı kaçırıyor.

çıkarlar. Kiliks, Europa'yı bulamayınca Kilikia'ya yerleşir ve buraya adını verir. Diğer bir efsaneye göre ise Kiliks, Europa'nın Zeus'tan doğma oğlu Sarpedon'la birlikte komşu Lykia'ya saldırır, zafer kazanır ve Sarpedon'a bu bölgenin krallığını verir[84]. Bu anlatılanlarla sahnenin ilişkisi ise, Seleukeia'lıların kente yerleşmeden önce, hemen güneydeki Sarpedon Burnu (=Taşucu Burnu) yakınlarında yer alan Holmoi'de oturuyor olmalarıdır. Strabon'un anlattığına göre, Sarpedon Burnu yakınlarındaki Holmoi kenti M.Ö. 3. Yy'da Seleukeia'ya taşınarak, burada yeni bir kent kurulmuştur[85].

Sonuç olarak, Seleukeia kentinde görülen bu sahne birbiriyle bağlantılı bir dizi mithosla ilişkili olarak, Zeus kültü çevresinde kentte görülmektedir.

[84] Erhat, **a.g.e**., s. 176.
[85] Strabon, **Geographika**, XIV,5,4.

7. SİKKE TİPOLOJİSİ GENEL DEĞERLENDİRMESİ

7.1. Tip Nitelikleri

Kilikia sikkelerinde yer alan dinsel tasvirler içerisinde en büyük grubu birinci bölümde incelenen insan biçimli figürler oluşturmaktadır. Tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin yer aldığı bu grup, bilindiği üzere, Antik Çağ'daki farklı kültürlere ait inançların merkezindeki varlıklardır. Ancak bunların bir kısmı, çalışmanın ikinci bölümünde incelenen insan + hayvan biçiminde, karışık figürler olarak da tasvir edilmişlerdir. Diğer dinsel tasvirler olan daimonlar, canavarlar, hayvanlar, bitkiler, semboller ve mimari yapılar ise, bu varlıkların kültleri çerçevesinde bir yere sahiptirler.

Tanrılar

Tüm Antik Çağ kültürlerinde olduğu gibi, Kilikia Bölgesi'nde de en üst statüdeki dini varlıklar tanrılardır. Nitekim bölge sikkelerinde, değişik kültürlere ait 25 tanrı tespit edilmiştir.

Antik Çağ insanının genellikle anthropomorphik, bazen de personifikasyon algısının ürünü olan bu tasvirler, Roma İmparatorluk Dönemi öncesi ağırlıklı olarak ön yüz olmak kaydıyla her iki yüzde, imparatorluk döneminde ise genellikle arka yüzde, nadiren de ön yüzde görülürler. Baş tanrı, gök tanrısı, tanrıların babası, yerin tanrısı, suların tanrısı gibi sıfatları olan bu tanrılar; karakterleriyle özdeş olarak, kaslı ve sakallı görünümleriyle heybetli, olgun bir erkek olarak tasvir edilmiştir. Genellikle ait oldukları pantheondaki özgün tipleriyle tasvir edilen tanrılar, bazen adaptasyon, bazen de senkretize edilerek yansıltılmışlardır. Bu benzer anatomik özelliklerin yanında, en üst düzeyde gücü temsil eden taç, asa ve taht gibi semboller, neredeyse bütün tanrıların ortak belirtecidir. Yunan kökenli Kronos, Zeus, Hades, Poseidon; Sumer, Akkad, Babil ve Pers kökenli Ana, Baal, Ahura Mazda; Mısır kökenli Sarapis bu gruba giren tanrılardır. Farklı kültürlere ait bu tanrıların, benzer karakter yapılarından dolayı, birçoğunun görev ve sorumluluk alanları da

örtüşmektedir. Bunlar içerisinde, bölge sikkelerinde en çok tasviri yapılan tanrı ise Zeus'tur.

Hiyerarşik olarak yukarıdaki tanrıların aksine, görev ve yetki alanı sınırlı olan alt derece tanrıların karakterleri çeşitlilik gösterdiğinden, tasvirlerinde ikonografik benzerlikler azdır veya yoktur. Yunan kökenli Ares, Asklepios, Dionysos, Helios, Hermes, Nehir Tanrıları; Anadolu kökenli Men; Yunan veya Anadolu kökenli Apollon; Akkad, Assur, Babil kökenli Nergal; Pers kökenli Mithras; Mısır kökenli Harpokrates; Fenike (İbrani) kökenli Melkart ve Kilikia – Tarsos kökenli Sandan bu gruba ait tanrılardır.

Tanrıların bölge sikkelerinde en çok görülen dini tasvir olmasının nedeni, tüm Antik Çağ dünyasında olduğu gibi Kilikia'da da erkek egemen bir toplum anlayışının hakim olmasıdır. Avcılık ve toplayıcılıkla geçinen Neolitik Çağ insanının hayatının merkezinde kadın varken, bu dönem insanınınkinde ise erkek vardır. Çünkü bu dönem yaşamında, daha çok fizik güce dayalı mücadeleler sonucunda bir takım kazanımların elde edilebilmektedir. Bundan dolayıdır ki, Antik Çağ'ın en güçlü medeniyetleri olan Yunanistan, Pers ve Roma'da kadın hep ikinci planda kalmıştır. Dolayısıyla, bu ata egemen anlayış, insanların inanç dünyalarına da yansımıştır.

Tanrıçalar

Statü olarak genellikle tanrılardan sonra ikinci sırada yer alan tanrıçalar ise, yine anthropomorphik, bazen de personifikasyon şeklindeki algının bir sonucu olarak, hem insan biçimli, hem de karışık figürler olarak tasvir edilmişlerdir. Aynı tanrılarda olduğu gibi, Roma İmparatorluk Dönemi öncesi ağırlıklı olarak ön yüz olmak kaydıyla her iki yüzde; imparatorluk döneminde ise genellikle arka yüz, nadiren de ön yüz tasviri olarak görülürler. Yine, genellikle Antik Çağ'daki bilenen ikonografileri ile birlikte, adaptasyon ve senkretizm örnekleri de bulunan tanrıçaların tasvirleri de, karakterleriyle özdeş olarak yansıtılmıştır. Bölge sikkelerinde görülen 19 tanrıçadan Aphrodite, Artemis, Athena, Demeter, Hekate (veya Anadolu), Hera, Hygieia, Selene, Thalassa, Tykhe ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhesi) Yunan kökenli; Isis Mısır kökenli; Kybele Anadolu kökenli; Tanrıça Roma, Roma kökenlidir.

Tanrıların aksine, aynı sıfatlara sahip tanrıçaların tasvirleri de birbirinden farklılıklar gösterir. Tanrıçalar; kent ve kentin temsilcileri Athena (aynı zamanda savaş ve akıl), Tykhe, Kent Tanrıçası, Tanrıça Roma; ana tanrıça olarak Kybele ve Artemis; aşk tanrıçası olarak Aphrodite; bereket ve tarım tanrıçası olarak Demeter ve Isis; sağlıkla ilgili olarak Hygieia; ailenin koruyucusu olarak Hera; Ay tanrıçası olarak Selene ve Hekate; denizle ilgili olarak Thalassa ve Isis'le Kilikia sikkeleri üzerinde yer alır.

Güç ve yetkileri açısından baş tanrılardan daha alt statüdeki tanrılarla denk olan tanrıçalardan biri olan Athena'nın tasvirleri, hem tip çeşitliliği, hem sürekliliği hem de yayılımı açısından Kilikia Bölgesi'ndeki tüm dini tasvirler içerisinde birinci sırada yer alır. İkinci sırada ise, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhesi) yer almaktadır. Bu iki tiple ilgili olarak dikkati çeken husus ise, her iki tanrıçanın da kenti ve koruyuculuğunu temsil ediyor olmalarıdır. Üçüncü sırada yer alan Zeus'tan sonra, bölgede en çok görülen dini tasvirler Artemis, Apollon ve Aphrodite'dir.

Kilikia sikkelerinde bu tanrıçalara ait tasvirlerin, bölgede kültünün varlığı bilinen bir çok tanrıdan daha çok görülmesi dikkat çekici bir husustur. Bunun sebebini ise, tanrıçaların karakterleri ile açıklamak mümkündür. Nitekim tanrıçalar, başta kentler ve bolluk - bereket olmak üzere, sosyal ve ekonomik hayatın en önemli alanlarına hükmetmektedirler. Bunun doğal sonucu olarak da, bölgede tanrılara göre sayıları her ne kadar az olsa da, nitelikleri açısından daha etkindirler.

Kahramanlar

Statü açısından üçüncü sırada yer alan kahramanların bir kısmının nitelikleri insan özellikleri taşırken, bir kısmı da apotheosis düşüncesi ile yarı tanrı veya tanrı seviyesine ulaştırılmıştır. Buna rağmen, tamamı insan şeklinde tasvir edilmiştir. Aynı tanrılar ve tanrıçalarda olduğu gibi, Roma İmparatorluk Dönemi öncesi ağırlıklı olarak ön yüz olmak kaydıyla her iki yüzde; imparatorluk döneminde ise genellikle arka yüz, nadiren de ön yüz tasviri olarak görülürler.

Kahramanlık olgusunun doğası gereği, figürler genellikle güçlü, kuvvetli olarak tasvir edilmiştir. Antik Çağ'daki baskın "güç – kuvvet = erkek" anlayışının bir ürünü olarak da, bölgede görülen 8 kahraman tasvirleri içerisinde yalnız Amazonlar

kadındır: ancak, onlar da biyolojik yapılarının aksine mithoslarında ve dolayısıyla tasvirlerinde hep erkeksi yönleri ile karşımıza çıkmaktadırlar.

Kahramanların tamamı Yunan ve Anadolu kökenlidir. Sikke tipleri genellikle mithosları ile ilgili olan kahramanlardan, bölgede en çok tasviri yapılan ise Herakles'tir. O'nu Perseus izler.

Mithoslarda oynadıkları büyük rollerin yanı sıra Herakles, Perseus, Amphilokhos, Mopsos, Adanos gibi kahramanlar aynı zamanda kent kuruculardır (ktistes). Amazonlar ise, Antik Çağ'da oldukça meşhur oldukları Arkaik ve Klasik dönem sanatının bir yansıması olarak, yalnız Soloi kentine özgü olarak görülürler. Yine bunların da, Antik yazında Ephesos ve Smyrna gibi kentleri kurdukları anlatılmaktadır. Dioskurlar ise, Zeus ve Nemesis kültüyle ilişkili olarak, Antik Çağ'da yaygın olan tipleriyle görülürler. Triptolemos ise, bütünüyle Demeter kültü çerçevesinde, yine Antik Çağ sanatında çok bilinen tarımı dünyaya öğretme faaliyeti ile ilgili tasvirlerle sikkeler üzerinde yer alır.

Kahramanlar statü açısından üçüncü sırada olmalarına rağmen, bunlardan Herakles ve Perseus gibi yarı tanrı ve tanrı özelliği taşıyan Yunan kahramanları, bölgede bir çok tanrı ve tanrıçadan çok daha fazla tasvir edilmişlerdir. Bunun en büyük nedeni ise, kahramanların aynı zamanda ktistes olmalarıdır.

Sonuç olarak, kent olgusu; bizzat kendisi ve koruyucusu olarak, tanrıça tasvirleriyle; kurucusu olarak da kahraman tasvirleri ile sikkeler üzerinde oldukça etkilidir.

Kişileştirmeler

Statü olarak dördüncü sırada yer alan kişileştirmeler ise, somut ve soyut bir dizi kavramın personifize edilmesiyle oluşmuş varlık gruplarıdır. Bölge sikkelerinde 15 kişileştirmeye ait tasvirler, Roma İmparatorluk Dönemi öncesi, çok az sayıda olmak üzere, her iki yüzde; imparatorluk döneminde ise genellikle arka yüz, nadiren de ön yüzde görülürler. Roma ile ilgili birkaç tip dışında, tamamı Yunan kökenli olan bu tasvirlerden, kent ve öğeleri genellikle somut, sosyal hayatı düzenleyen kavramlar da soyut kişileştirmeler olarak sikkeler üzerinde yer alırlar. Buna göre; eyalet, kent ve öğeleri ile ilgili olarak Boule, Ekklesia, Kilikarkhia, Koinoboulion ve Roma Senatosu; yargı, adalet ve barışla ilişkili Demiourgia, Dikaiosyne, Eirene; su ile

ilişkili Arethusa; halkı temsilen Demos; duyu ve duygularla ilişkili Elpis, Kharitler, Homonoia; ruhu temsilen daimon rahip Korybantlar (veya Kouretler) sikkeler üzerinde yer alır.

Metafizik algının daha etkili olduğu Yunan kökenli tiplerde daimonlar, genius'lar ve adalet, barış gibi soyut kavram kişileştirmeleri görülürken; pagan anlayışın hakim olduğu Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise bunlara ek olarak, kent ve öğeleri başta olmak üzere birçok somut kavram kişileştirmeleri sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir.

Genellikle kadın olarak tasvir edilen bu tiplerde, en ayırıcı özellik belirteçlerdir. Eirene – Nemesis gibi senkretizm örnekleri dışında, genellikle Antik Çağ sanatında yaygın olarak bilinen ikonografilerinde tasvir edilmişlerdir.

Bölgede görülen kişileştirmelerin büyük bölümü Yunan kökenliyken, tasvirleri daha çok Roma İmparatorluk Dönemine aittir. İkonografik olarak, Roma'daki karşılıklarının birer kopyası olan bu tiplerde, Roma'daki örneklerin aksine, tasvirin yanında kendi kimliklerini açıklayan yazıtlar değil, genellikle kentin ismi yer alır. Bu durum, bölgede görülen kişileştime tasvirlerinin birçoğunun yanlış tanımlanmasına veya tanımlanamamasına yol açmaktadır. Bundan dolayı, Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait bu tiplerin tanımlanması için imparatorluk baskılarındaki tiplerin referans alınması gereklidir.

Sonuç olarak, bölgedeki tanrıça tasvirlerinde kısmi, kahraman tasvirlerinde etkin olan kent olgusu; toplum hayatını düzenleyen soyut ve idare mekanizmalarının somut kişileştirmeleriyle, inanç hayatının oluşmasında en etkin faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Karışık Yaratıklar

Tüm Antik Çağ'da olduğu gibi, bölgedeki inanç piramidinin merkezinde yer alan tanrılar, tanrıçalar, kahramanlar ve kişileştirmelerin yanı sıra, genellikle efsanelerden türemiş bazen anthropomorphik + theriomorphik (insan + hayvan), bazen de salt theriomorphik + theriomorphik (hayvan + hayvan) algının ürünü olan varlık grupları da sikkeler üzerinde yer alır.

Bölgede erken dönem sikkelerinde (M.Ö. 5 – 4. Yy.) hem ön yüz, hem de arka yüzde tasvir edilmişlerdir. M.Ö. 2. – 1. Yy. ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde ise arka yüz tasviri olarak görülürler.

Bunlardan insan + hayvan şeklinde tasvir edilenlerin bir kısmı Nemesis, Nike, Pan, Thalassa, Deniz Tanrısı (?) ve Nehir Tanrıları gibi tanrı, tanrıça ve kişileştirmelerden oluşmaktadır. Nemesis ve Nike yalnızca kanatlı olarak tasvir edilmişlerdir. Bunun nedeni ise, günahkarların yakalanması ve zafer getirme görevlerini çabuk yerine getirebilmeleri içindir. Pan da, çoban tanrısı olduğu için karakteri gereği, insan ve teke karışımı olarak tasvir edilmiştir. Thalassa ve Deniz Tanrısı (?) ise, isimleri Yunan pantheonunda birinci kuşak tanrılarla anılan protogenius'lardır. Nehir Tanrıları ise, bölge sikkelerinin tamamına yakınında insan şeklinde tasvir edilmişlerdir. Ancak, bu çalışmada bunların bir kısmının başlangıçta insan yüzlü boğa (Pyramos), sonra da insan biçimli varlıklar olarak tasvir edildikleri tespit edilmiştir.

İnsan + Hayvan şeklinde tasvir edilen varlıkların diğer bir grubunu ise, daimonlar ve canavarlar oluşturmaktadır. Antik Çağ'da daimon iyi ve kötü olabilen 'his'e verilen addır. Daimonlar bu hislerin personifize edilmiş halidir. Günümüz Avrupa dillerinde kullanılan 'demon' kelimesi, 'daimon'dan türemiş olsa da; Ortaçağ'dan itibaren bu kelime kötü cinler (veya şeytan) manasında kullanılmaya başlamıştır. Daimonlar, insan şeklinde olabildikleri gibi, buradaki gibi insan + hayvan şeklinde de tasvir edilmişlerdir. Marsyas, Satyros – Silenos bu gruba giren varlıklardandır. Canavarlar ise, Antik Çağ insanın anlatılan mithoslar üzerinden zihinlerinde yarattıkları veya kabul ettikleri karışık yaratıklardır. Gorgon Medusa ve Skylla bu gruba girmektedir.

Hayvan + hayvan olarak tasvir edilenler ise Griffon, Hippokampos ve Pegasos'tan oluşmaktadır. Bu yaratıkların rolleri ise, genellikle kutsal hayvan olarak, mithoslarda yer almalarıdır. Nitekim, Griffon Zeus'un veya Apollon'un, Hippokampos Melkart'ın, Pegasos Bellerophontes'in hayvanları olarak karşımıza çıkar. Hippokampos ve Pegasos, esas olarak Antik Çağ'da Poseidon'un kutsal hayvanı olan atların, daha da hızlı olmaları için kanatla tasvir edilmiş halleridir.

Sonuç olarak, karışık yaratık tipleri bölge inanç yaşamı içerisinde tanrılar, tanrıçalar ve kişileştirmelerde olduğu gibi, karakterleri gereği; bazen insan biçimli

olan figürlere kanat gibi hız artırıcı bir veya bir kaç hayvan organının eklenmesi şeklinde, bazen daimon ve canavarlarda olduğu gibi, bu varlıkların ikonografisinin kesin algısal temellere dayanmaması ve bazen de hayvanlarda olduğu gibi, bir veya birkaç güçlü hayvanın organlarının birleştirilmesiyle ikonografik bir kimlik kazanmışlardır. En dikkat çeken organ ise hiç şüphesiz kanattır. Bu yüzden de kanat, karışık yaratıkların büyük bir kısmının tasvirlerinde yer alır.

Hayvanlar

Hayvanlar bölge sikkelerinde genellikle tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin kutsal hayvanları olarak yanlarında veya yine bunlarla ilişkili olarak yalnız tasvir edilmişlerdir. Bazen de, Yunan dünyasının Arkaik ve Klasik Çağ kentlerinin sikkelerinde olduğu gibi, kent simgeleri olarak, yarım ve tam gövdeli tasvir edilmişlerdir.

Bu hayvanlardan yalnız tasvir edilmiş olan aslan, at, baykuş, boğa, horoz, kartal, keçi, yengeç, yılan ve yunus; Roma İmparatorluk Dönemi öncesinde büyük bir oranda arka yüz, nadir de olsa ön yüz; imparatorluk döneminde ise tamamıyla arka yüz tasvirleri olarak görülürler.

Sonuç olarak, insanoğluna kendi türünden sonra en yakın canlılar hayvanlardır. Bu yüzden hayvanlar, bazen ilahlaştırılmış bazen de, insan biçimindeki ilahi varlıkların yanında, kutsal hayvan olarak tasvir edilmişlerdir. Yine, Antik Çağ insanı tarafından, yaşadıkları bölgeyle özdeşleşmiş veya efsanelerinde rol oynamış hayvanlardan bir kısmı ise kent simgesi olarak kullanılmıştır. Kilikia Bölgesi'nde de aynı anlayış çerçevesinde, hayvanlar kutsal hayvan ve kent simgeleri olarak sikkeler üzerinde tasvir edilmişlerdir.

Bitkiler

Hayvanlarda olduğu gibi, bitkiler de bölge sikkelerinde genellikle tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin yanında veya yalnız olarak kutsal bitki ve yine yalnız olarak, kent simgesi şeklinde tasvir edilmişlerdir. Bu bağlamda, bölge sikkelerinde başak, defne dalı ve üzüm salkımı sikkeler üzerinde yalnız tasvir edilmişlerdir.

Bunlardan başak, M.Ö. 5. Yy.'ın sonlarından, Roma İmparatorluk Dönemi sonuna kadar arka yüz tasviri olarak görülür. Defne dalı ise, yalnız Roma İmparatorluk Dönemi sikkelerinde arka yüz tasviri olarak görülür. Üzüm salkımı, Roma İmparatorluk Dönemi öncesinde arka yüz, imparatorluk döneminde ise her iki yüzde görülür. Başak, bolluk ve bereketle ilişkili olarak, başta Demeter olmak üzere, Deniz Tanrısı (?) ve Kent Tanrıçası tasvirlerinde görülür. Defne ise, başta Apollon olmak üzere bir çok tanrı ve tanrıça ve Amphilokhos tasvirlerinde görülür. Üzüm salkımı ise, Dionysos kültü ile ilişkili olarak, Soloi kentinin simgesi olarak tasvir edilmiştir.

Sonuç olarak, hayvanlardan sonra Antik Çağ insanın yaşamında ikinci önemli canlılar olan bitkiler, hem besin maddesi, hem barınma için malzeme, hem de ilaç olarak çok önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden, aynı hayvanlarda olduğu gibi, çeşitli tanrı, tanrıça, kahramanlarla ilgili mithoslarda bitkilere de bir kutsiyet yüklenmiş ve tasvirleri çeşitli sanat eseleri ile birlikte, sikkeler üzerinde de yer bulmuştur.

Semboller

Kilikia Bölgesi sikkelerinde genellikle tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirme tasvirlerinde görülen belirteçler, yalnız olarak, ait olduğu kültü temsilen sikkeler üzerinde tasvir edilmişlerdir. Bunlara ait tipler, tüm Antik Çağ boyunca ağırlıklı olarak arka yüzde, nadiren de olsa ön yüzlerde görülürler.

Bunlar içerisinde Antik Çağ insanının yaşamında gök ve gökle ilgili simgeler çok büyük bir öneme sahiptir. İnsanlık tarihi içerisinde hemen bütün kültürlerde baş tanrılar hep gök tanrısı olarak kabul görmüştür. Dolayısıyla gök, alt statüdeki tanrılar dahil, bütün varlığın kaynağı ve hakimi olarak en üst seviyede kutsiyete sahip olmuştur. Yine gökte yer alan Güneş, Ay, yıldızlar ve gezegenler, insanlığın erken dönemlerinden itibaren birer kutsal varlık olarak görülmüşler ve birçok kültürde personifize tanrı ve tanrıçalar olarak tapınım görmüşlerdir.

Kilikia sikkelerinde Ay ve yıldızlar dışında Capricornus, şimşek demeti ve zodiak çemberi de sembol olarak sikkeler üzerinde tasvir edilmişlerdir. Bunlardan Ay ve / veya yıldızlar, genellikle Selene ve Mithras; şimşek demeti Zeus ve Athena, Zodiak işaretleri ise yine Mithras'ı sembolize etmektedir.

Astronomik ve astrolojik semboller dışında, asalarda da sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir. Bunlardan, tirident Poseidon'u, kerykeion ise genellikle Hermes ve Eirene – Nemesis'i sembolize etmektedir.

Diğer bir sembol grubu ise saldırı ve savunma teçhizatlarıdır. İnsanoğlu tarihi boyunca, birbirleriyle ve yabani hayvanlarla mücadele için saldırı ve savunma teçhizatları geliştirmiştir. Taş aletler ve baltalarla başlayan bu süreç, Antik Çağ'a gelindiğinde miğfer, zırh, mızrak, kalkan, ok, yay ve kılıç olarak karşımıza çıkar. Bunlardan Kilikia sikkelerinde görülen aigis Athena'yı; harpa Perseus ve Kronos'u; kalkan Athena, Ares, Tanrıça Roma'yı; ok ve/veya yay Artemis, Apollon ve Herakles'i sembolize etmektedir.

Bölge sikkelerinde tasviri görülen sembol gruplarından biri de taçlardır. Birçok tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirme tasvirlerinde yer alan taçlar, gücün ve hakimiyetin simgesi olarak kabul edilirler. Bunlardan özellikle öne çıkanlar defne tacı, sarmaşık tacı, kalathos, kuleli sur tacı ve modius'tur. Ancak, bölge sikkelerinde sembol olarak tasvir edilen taçlar demiourgos ve Kilikarkhia taçlarıdır. Tarsos kentine özgü olan bu tiplerden Kilikarkhia, imparator kültünü; demiourgos ise Tarsos kentinin idari yöneticiliğini sembolize etmektedir. Kilikarkhia tacı üzerinde imparator ve ailesine ait büstlerle sikkeler üzerinde yer alır. Demiourgos ise, yargı ve yürütme yetkilerini elinde bulunduran en üst memura verilen addır. İmparator Caracalla'nın M.S. 215 yılında Tarsos kentinin demiourgos'u olmasıyla birlikte, bu döneme ait sikkelerde tasvirleri görülür. Aynı zamanda, bir kadın şeklinde kişileştirilmiştir. Bu taç yalnız tasvir edildiği gibi, imparatorlar taçlandırılırken veya başlarında da tasvir edilmişlerdir. Bazen de, her iki taç birlikte tasvir edilmiştir.

Kilikia sikkelerinde semboller içerisinde önemli bir grubu da törensel simgeler oluşturur. İnsanlık tarihinin her döneminde din olgusu bir dizi ritüeli içerisinde barındırmıştır. Ait olduğu kültün varlığının işareti olan bu törenler, Antik Çağ Kilikia sikkelerinde de çeşitli sunu sahneleri, festivaller ve sonundaki ödül sahneleriyle tasvir edilmişlerdir. Bazen de, bu törenlerde kullanılan eşyalar kültü temsilen sembol olarak tasvir edilmiştir. Bunlar kantharos Dionysos'u; meşale Artemis Perasia, Kybele, Dionysos ve Demeter'i; taht Zeus Olbios'u; üç ayaklı kazan ise Apollon ve Amphilokhos'u sembolize etmektedir. Ödül vazosu ve sunak ise,

doğrudan sembol olarak değil de, üzerlerindeki yazıt veya külte ilişkin bir işaretle dolaylı olarak sembol olarak görülürler.

Kilikia sikkelerinde yer alan sembollerden bir grubu da aphlaston, astragalos, cista mystica, cornucopia ve triskeles gibi nitelikleri açısından birbirlerinden farklı tipler oluşturur. Bunlardan aphlaston Korykos kentinin simgesi; astragalos dolaylı olarak Athena (?) ve Dionysos'u (?); cista mystica Dionysos'u; cornucopia genellikle Tykhe'yi; triskeles ise, Olba Rahip Krallığı'nın üçlü idari teşkilatlanmasını sembolize eder.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen semboller, genellikle tanrı ve tanrıçaları temsilen görülmektedir. Kahraman ve kişileştirmelere ait semboller ise daha nadirdir. Ancak, Herakles sopası ve harpa bu genellemenin dışındadır.

Mimari Yapılar

Antik Çağ'da bir kültün köklü ve kurumsal bir yapı kazanmasının en önemli göstergelerinden bir tanesi mimari yapılardır. Bu bağlamda, Kilikia sikkelerinde Sandan Anıtı ve tapınaklar da sikkeler üzerinde tasvir edilmiştir. Bu tasvirlerin tamamı arka yüzlerde görülür. Bu tiplerin büyük bir çoğunluğu tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin kültleri ile ilişkiliyken, bir kısmı da imparator kültü ve kentlerin aldığı unvanlarla ilişkilidir.

Bölgede yalnız Tarsos kentinde görülen Sandan Anıtı, Yunan ve Roma mimarisinden farklı bir yapıdadır. Anıt, genel mimarisi açısından, girlandlı enine dikdörtgen bir sunak ve onun üzerinde, ortasında aslan üzerinde duran Sandan tasviri bulunan piramidal bir çatı ve en üstte kartal figüründen oluşur. M.Ö. 2. Yy.'dan itibaren Roma İmparatorluk Dönemi'nin erken evrelerine kadar bu mimari de olan yapıya, muhtemelen Marcus Aurelius döneminde veya hemen öncesinde, sunağın altına geniş bir podium ve anıtın üzerine iki figürün taşıdığı gölgelik de eklenmiştir.

Sonuç olarak, ikonografisi açısından bu anıt ve içindeki Sandan tasviri M.Ö. 2. Binyıl Hitit ve Mezopotamya tanrı kabartmaları ile benzemektedir. Bu anıtın, içinde tapınım yapılan bir tapınaktan ziyade, sunak olarak kullanılmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Tapınak

Kilikia sikkelerinde görülen tapınak tasvirlerinin tamamı Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait arka yüz tasvirleridir. Mimari açıdan genellikle Dor, İon ve Korinth düzenlerinde, distilden dekastil'e kadar tapınak tipleri sikkeler üzerinde yer alır. Bazen de 5, 7 ve 9 sütunlu örnekler de görülür. Distil düzende olan bir takım tasvirler ise, tapınaktan ziyade, bir kentte ilgili tipin kültünün varlığını sembolize eder. Çatılar ise, bazen üçgen alınlıklı, bazen kemer şeklinde bazen de her ikisinin birlikte yer aldığı Suriye tipinde karşımıza çıkmaktadır. Nadir de olsa yarım yuvarlak çatılı olan örnekler de vardır.

Bir kente ait sikkede görülen tapınak tasvirleri, genellikle külte işaret eder. Ancak bu durum, her zaman kentte o tapınağın bulunduğu anlamına gelmez.

Bölgede tapınaklar tetrastil Apollon (?), Tarsos; distil Artemis (?), Elaiussa - Sebaste; distil, tetrastil, hexastil, dekastil Asklepios, Aigeai; tetrastil Athena, Mallos, Kolybrassos; distil - tetrastil, Kent Tanrıçası, Aigeai, Anazarbos, Tarsos, Seleukeia; distil Sandan, Tarsos; distil - tetrastil Tykhe, Anemurion, Isaura, Koropissos, Titiupolis; tetrastil Zeus, Selinus, Kolybrassos; distil, tetrastil Zodiak (mithraeum ?) tapınakları, Anazarbos kentlerinde tespit edilmiştir.

Bu tapınaklar dışında hangi tanrı, tanrıça ve kişileştirmeye ait olduğu kesin olarak belirlenememiş olan tapınaklar da vardır. Bunların bir kısmı imparator kültüyle ilişkiliyken, büyük bir çoğunluğu da Tarsos ve Anazarbos gibi kentlerin aldığı Neokoros ve AMK gibi unvanlarla ilişkilidir.

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerinde görülen tapınak tasvirlerinin bir kısmı tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerin kurumsallaşmış kültüyle ilişkiliyken, bir kısmı da kentlerin aldığı unvanlarla ilişkilidir.

Mitolojik Sahneler

Kilikia sikkelerinde görülen dinsel tasvirlerden bir grubu da tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirmelerle ilişkili mitolojik sahneler oluşturur. Genellikle çoklu figürlü olan bu sahneler, birkaç tip dışında, Antik Çağ boyunca arka yüz tasvirleri olarak görülürler.

Eskiçağ'da Mezopotamya ve çevresinde gelişmiş olan Sumer, Akkad, Babil, Assur, Fenike (İbrani) kültürleri ile bunlara komşu Mısırlılar M.Ö. 3. Binyıl'dan,

Anadolu'da ise M.Ö. 2. Binyıl başından itibaren inançlarına dair sözlü birikimlerini yazı ile kil tabletler, taş levhalar ve papirüsler üzerine aktarmışlardır. Antik Çağ'a gelindiğinde ise, inanç sistemi içerisinde mitografların ürettiği mithoslar çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle, eski Yunan kültüründe yazının ve tasvir sanatlarının henüz tam gelişmediği erken dönemlerde (M.Ö. yak. 1050 – 700) sözlü anlatım oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Başta, Homeros ve Hesiodos olmak üzere antik yazarlar tarafından anlatılan bu mithoslar, Antik Çağ Yunan dininin dayandığı temel kaynaklardır.

Antik Çağ'da bütün bu kültürlerin etkisi altında olan Kilikia Bölgesi sikkelerinde birçok mitolojik konulu sahne tasvir edilmiştir. Tamamına yakını Antik Yunan yazınından bilinen bu sahneler, ağırlıklı olarak, Roma İmparatorluğu'nun bölgedeki son dönemlerinde görülür (M.S. 3. Yy'ın ilk yarısı).

Kilikia sikkelerinde yer alan mitolojik sahneli tasvirlerin en büyük grubunu Herakles'e ait tipler oluşturmaktadır. Onun on iki büyük işinden (dodekathlos) beşi ve diğer küçük görevlerinden ikisi bölge sikkelerinde yer almaktadır. Bunlar; Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi, Hydria'nın Öldürülmesi, Stymphalos Gölü'nün Kuşları'nın Öldürülmesi, Girit Boğası'nın Öldürülmesi, Hesperidlerin Altın Elmaları'nın Getirilmesi, Antaios'un Öldürülmesi, Telephos'un Bulunması'dır. Kahramanın kesin olarak tespit edilmiş bu tipleri dışında, yine birinci bölümde incelenen birçok tipinin de, bu sahnelerle ve diğer mithoslarıyla ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir.

Kilikia sikkelerinde Herakles'ten sonra, en çok Zeus'la ilişkili mitolojik sahneler tasvir edilmiştir. Bunlar; Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus, Amaltheia ve Çocuk Zeus, Europa ve Zeus ve Gigantomakhia'dır.

Bölgede görülen diğer mitolojik sahneler ise; Apollon ve Marsyas'ın Müzik Yarışması, Ares'in Dike Tarafından Yargılanması, Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi, Dionysos ve Ariadne, Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus), Gigantomakhia, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyasına Kaçırması, Paris'in Yargısı, Perseus ve Andromeda ve Tarsos Kenti'nin Kuruluşu'dur (?).

Sonuç olarak, Kilikia sikkelerindeki mitolojik sahnelerin büyük bir kısmı eski Yunan patheonunun tanrıları ve kahramanları ile ilişkilidir. Roma ve Anadolu ile ilişkili olarak ise, birer tip yer alır. Bu tasvirler, her ne kadar da dinsel motifli olsa da, büyük bir kısmının kullanılış amacı, Roma İmparatorluğu'nun kendi içinde

bulunduğu krizle ilgili olarak, M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinde Doğu eyaletlerinde uyguladığı, 'eski inaçlara yönelerek halkı kazanma' politikasıyla ilişkilidir.

7.2. Kent – Tip İlişkisi

Kilikia sikkelerinde görülen dini tasvirler üzerinde kent olgusunun etkisi önemli bir yere sahiptir. M.Ö. 5. Yy.'dan itibaren bağımsız olarak sikke basmaya başlayan bu kentler, bazen Roma dönemi Kilikia Eyaleti'nde olduğu gibi, aynı siyasi birlik içerisinde yer alsalar da, çoğunun kendine has meclisleri bulunmaktaydı ve kentle ilgili kararları burada almaktaydılar. Bu çerçevede, sikke basma işleri de, bağımsızlık dönemlerinde kent meclisinin kararı ile yürütülüyordu. Başka bir idarenin yönetimi altındayken ise, atanan memurlar yoluyla kralların veya imparatorların iznine bağlıydı.

Bu kentlere ait dini tasvirlerin yapısını belirleyen üç temel etken ise coğrafi konum, etnik yapı ve siyasi statü'dür. Birbiriyle bağlantılı bu etkenlerin sonucu olarak, en çok tip çeşitliliği, Antik Çağ'da bölgenin metropolisi olan Tarsos'ta görülür. Onu sırasıyla Mallos, Aigeai, Anazarbos ve Seleukeia takip eder. Kentlerin geneline bakıldığı zaman da, bölgenin pedias kısmında yer alan kentlerde, trakheia kısmına göre tip çeşitliliği daha fazladır (Tab. 147).

Hiç şüphesiz bu tiplerin üzerindeki en büyük etken coğrafi konumdur. Tipler üzerindeki doğrudan etkisini Poseidon, Thalassa, Aphrodite Euploia, Deniz Tanrısı (?) Hippokampos ve yunus gibi tiplerin yalnız liman kentlerinde görülmesi ve Dionysos, Demeter, Zeus ve bunlarla ilişkili tiplerin ağırlıklı olarak iç ve dağlık kısımlarda görülmesiyle örneklendirmek mümkündür.

Coğrafi konum, sikke tiplerinin ortaya çıkmasındaki diğer iki etken olan, kentlerin etnik yapısının ve siyasal statüsünün belirlenmesinde de, dolaylı bir etkiye sahiptir. Buna göre, çoğu kez kentlerin konumu gereği aldığı göçler, etnik yapısını değiştirmektedir. Kendileriyle birlikte, geldikleri yere ait inanışları da taşıyan bu halklar, tip çeşitliliğinde önemli bir etkiye sahiptirler. Bu yapıya sahip kentlere en iyi örnekler ise, başta Tarsos olmak üzere, Mallos, Ninika – Klaudiopolis gibi Roma

koloni kentleri ve kıyı şeridi boyunca sıralanmış, deniz yoluyla dış etkilere daha açık olan liman kentleridir.

Sikke tipleri üzerindeki bir diğer temel etken ise siyasi statüdür. Genellikle coğrafi konumun bir sonucu olan bu kazanıma, yine en iyi örnek Tarsos kentidir. Şöyle ki, kent, hem Anadolu'yu Gülek Geçidi üzerinden Çukurova'ya, oradan da Doğu Akdeniz ve Kuzey Mezopatamya'ya bağlayan yol üzerindeki konumu, hem Kydnos Nehri üzerinden bir liman kenti oluşu, hem de verimli tarım arazileriyle Neolitik Çağ'dan itibaren sürekli yerleşim görmüştür. Bunun doğal sonucu olarak da, Antik Çağ'da, önce yerel Syennesis Krallığı'na (M.Ö. 6 – 5. Yy.), sonra da Roma dönemi Kilikia Eyaleti'ne başkentlik yapmıştır.

Yine bu kentlere örnek olarak, Olba Krallığı'na başkentlik yapmış olan Olba, Tarkondimotos Krallığı'na başkentlik yapmış olan Hierapolis – Kastabala ve Kommagene Krallığı'na bağlı K(i)etis ve Lakanatis kentleri (veya bölgeleri) ile Roma kolonileri olan Mallos ve Ninika – Klaudiopolis kentleri verilebilir. Ayrıca, M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren Tarsos'la aynı unvanları taşımaya başlayan Anazarbos kenti de bir diğer örnektir.

Sikke tiplerinin çeşitliliğini belirleyen bu temel etkenler neticesinde, Kilikia Pedias kentlerinde Assur, Babil, Pers, Yunan, Fenike, Mısır, Roma ve Anadolu kültürlerinin etkili olduğu dini tasvirler görülürken, Kilikia Trakheia'da ise Yunan, Mısır, Roma ve yine Anadolu kültürlerinin etkili olduğu dini tasvirler görülür.

Bu dış etkili tiplerin yanı sıra, kentlerin kendi kültürlerinin ürünü olan özgün veya senkretik ve adaptasyon tipleri de görülür. Bu tiplere ilişkin en bilinen örnekler ise,Tarsos'da Baaltars, Sandan ve Kilikarkhia; Rhosos'da Rhosos Baal'ı, Eirenopolis'te Eirene – Nemesis tipleridir. Bunların dışında, epigrafik kaynaklara göre, Kilikia Bölgesi'nde bir çok tanrı ve tanrıça bilinen isimlerinin yanına aldıkları epithetonlarla tapınım görmüştür.

Kent – Tip Listesi:

Kilikia Pedias	
Adana	Apollon, Dionysos, Hermes, Zeus, Artemis, Athena, Demeter, Adanos, Herakles, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike,

	At, Zodiak Çemberi
Aigeai	Asklepios, Dionysos, Helios, Poseidon, Sarapis, Zeus, Artemis, Athena, Demeter, Isis, Dioskurlar, Herakles, Perseus, Triptolemos, Diokaiosyne, Ekklesia, Hygieia, Nymphe, Tanrıça Roma, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nemesis, Nike, At, Kartal, Keçi, Yılan, Zodiak Çemberi, Herakles Sopası, Ok ve/veya Yay, Meşale, Ödül Vazosu, Aphlaston, Cista Mystica, Asklepios Tapınağı, Kent Tanrıçası Tapınağı, Belirsiz Tapınak, Amaltheia ve Çocuk Zeus
Aleksandreia kat'Isson	Asklepios, Dionysos, Poseidon, Zeus, Athena, Herakles, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Yunus, Kalkan
Anazarbos	Apollon, Asklepios, Dionysos, Hermes, Sarapis, Zeus, Artemis, Athena, Demeter, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Kybele, Selene, Herakles, Triptolemos, Boule, Diokaiosyne, Elpis, Kharit'ler, Koinoboulion, Nehir Tanrıları, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nemesis, Nike, At, Kartal, Ay ve/veya Yıldız, Capricornus, Zodiak Çemberi, Kerykeion, Kalkan, Demiourgos Tacı, Ödül Vazosu, Cornucopia, Zodiak (mithraeum ?) Tapınağı, Belirsiz Tapınak
Augusta	Dionysos, Helios, Artemis, Athena, Demeter, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Aslan, Boğa, Capricornus
Eirenopolis	Asklepios, Dionysos, Athena, Demeter, Kybele, Atlı Tanrıça (?), Herakles, Eirene, Hygieia, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Eirene-Nemesis, Nemesis, Nike, Ödül Vazosu
Epiphaneia	Apollon, Asklepios, Dionysos, Hermes, Sarapis, Zeus, Artemis, Athena, Demeter, Herakles, Hygieia, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si)
Flavioupolis	Asklepios, Dionysos, Helios, Hermes, Kronos, Sarapis, Zeus, Aphrodite, Artemis, Athena, Isis, Dioskurlar, Herakles, Hygieia, Nehir Tanrıları, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Hesperidlerin Altın Elmalarının Getirilmesi
Hierapolis - Kastabala	Dionysos, Helios, Zeus, Artemis, Athena, Hygieia, Nehir Tanrıları, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Kartal, Kerykeion, Meşale, Ödül Vazosu
Lakanatis	Capricornus, Cornucopia
Mallos	Ahura Mazda, Apollon, Baal, Baaltars, Hermes, Kronos, Zeus, Aphrodite, Athena, Demeter, Amphilokhos, Herakles, Nehir Tanrıları, Roma Senatosu, Tanrıça Roma, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Gorgon Medusa, Marsyas, Pegasos, Kartal, Kurt, Panter, Yılan, Başak, Ödül Vazosu, Üç Ayaklı Kazan, Astragalos, Athena Tapınağı, Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus), Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi **Mallos (?)=** Dionysos, Athena, Herakles, Triptolemos, Pan, Pegasos, Aslan, Baykuş, Kartal, Başak, Astragalos

Mopsuhestia	Apollon, Dionysos, Zeus, Artemis, Mopsos, Diokaiosyne, Korybantlar (Kouretler), Nehir Tanrıları, Nymphe, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Kartal, Yengeç, Ödül Vazosu, Sunak, Üç Ayaklı Kazan
Myriandros	Apollon, Baaltars, Aslan, Boğa, Başak, Ay ve/veya Yıldız
Rhosos	Rhosos Baal'ı, Zeus, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Kalkan, Ok ve/veya Yay
Soloi Pompeiopolis (M.Ö. 67'den sonra)	Ahura Mazda, Apollon, Baal, Baaltars, Dionysos, Helios, Aphrodite, Artemis, Athena, Demeter, Amazonlar, Herakles, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Gorgon Medusa, Baykuş, Kartal, Üzüm salkımı, Ay ve/veya Yıldız, Aigis, Kalkan, Cornucopia **Soloi (?)=** Herakles
Tarsos	Ahura Mazda, Ana, Apollon, Ares, Asklepios, Baal, Baaltars, Dionysos, Harpokrates, Helios, Hermes, Kronos, Melkart, Mithras, Nehir Tanrıları,Nergal, Sandan, Sarapis, Zeus, Deniz Tanrısı (?), Aphrodite, Artemis, Athena, Demeter, Hera, Hygieia, Nike, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Uzun Giyimli Tanrıça (?), Herakles, Perseus, Triptolemos, Arethusa, Demiourgia, Demos, Diokaiosyne, Elpis, Homonoia (Concordia), Kharit'ler, Kilikarkhia, Koinoboulion, Nemesis, Marsyas, Satyros, Skylla, Griffon, Hippokampos, Pegasos, Aslan, Baykuş, Boğa, Kartal, Kurt, Başak, Şimşek Demeti, Herakles Sopası, Kalkan, Demiourgos Tacı, Kilikarkhia Tacı, Ödül Vazosu, Üç Ayaklı Kazan, Cornucopia, Sandan Anıtı, Apollon Tapınağı (?), Sandan Tapınağı, Kent Tanrıçası Tapınağı (?), Belirsiz Tapınak, Apollon ve Marsyas'ın Müzik Yarışması, Bellerophontes'in Khimera'yı Öldürmesi, Dionysos ve Ariadne, Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve Romulus, Nemea Aslanı'nın Öldürülmesi, Hydra'nın Öldürülmesi, Stymphalos Gölü'nün Kuşlarının Öldürülmesi , Girit Boğası'nın Öldürülmesi Hesperidlerin Altın Elmalarının Getirilmesi, Antaios'un Öldürülmesi, Telephos'un Bulunması, Paris'in Yargısı, Tarsos Kenti'nin Kuruluşu, Telephos **Tarsos (?)=** Ares, Aphrodite, Athena, Hera, Herakles, Pan, Pegasos
Zephyrion	Zeus, Athena, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Meşale
Kilikia Trakheia	
Anemurion	Apollon, Dionysos, Poseidon, Artemis, Athena, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Perseus, Başak, Tykhe Tapınağı
Antiochia ad Cragum	Zeus, Kartal
Aphrodisias (?)	Hermes, Aphrodite, Gorgon Medusa, Sphinks
Diokaisareia	Hermes, Zeus, Athena, Dioskurlar, Herakles, Tykhe, Kent

	Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nemesis, Nike, Kartal, Üzüm Salkımı, Şimşek Demeti, Taht, Gigantomakhia
Elauissa - Sebaste	Apollon, Asklepios, Dionysos, Hermes, Nehir Tanrıları, Poseidon, Zeus, Artemis, Athena, Herakles, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Kartal, Artemis Tapınağı (?), Hesperidlerin Altın Elmalarının Getirilmesi
Germanikopolis	Zeus, Athena, Demeter
Holmoi	Zeus, Athena, Apollon **Holmoi (?)=** Apollon, Athena
Iotape	Zeus, Demeter, Selene, Tykhe
Isaura	Apollon, Athena, Tykhe, Nike, Herakles, Tykhe Tapınağı, Belirsiz Tapınak
Issos	Ahura Mazda, Apollon, Baal, Baaltars, Athena, Herakles
Karallia	Dionysos, Helios, Hermes, Aphrodite, Athena, Demeter, Isis, Nike, Selene, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si)
Kasai	Ares, Hades, Hermes, Zeus, Athena, Tykhe, Herakles, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyası'na Kaçıması
Kelenderis	Apollon, Hermes, Poseidon, Athena, Demeter, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Atlı Kahraman (?), Gorgon Medusa, Pegasos, At, Keçi, Astragalos **Kelenderis (?)=** Athena, Gorgon Medusa, Pegasos, Baykuş, Yengeç
Kestros	Dionysos, Tykhe, Kartal, Ay ve/veya Yıldız
Kibyra Minor	Hermes, Zeus, Nike, Dioskurlar
Kolybrassos	Apollon, Ares, Asklepios, Hades, Hermes, Zeus, Athena, Hygieia, Tykhe, Uzun Giyimli Tanrıça (?), Herakles, Athena Tapınağı, Zeus Tapınağı, Belirsiz Tapınak, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyası'na Kaçıması
Korakesion	Apollon, Hermes, Men, Poseidon, Sarapis, Zeus, Athena, Demeter, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si)
Koropissos	Apollon, Dionysos, Zeus, Perseus, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Aslan, Boğa, Ay ve/veya Yıldız, Tykhe Tapınağı, Perseus ve Andromeda
Korykos	Apollon, Dionysos, Hermes, Poseidon, Zeus, Aphrodite, Artemis, Thalassa, Tykhe, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Kerykeion, Aphlaston
Laertes	Apollon, Ares, Hermes, Zeus, Athena, Demeter, Hekate, Tykhe
Lalassis	Aphrodite, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Triskeles, Cornucopia
Lamos	Apollon, Athena, Demeter
Nagidos	Baaltars, Dionysos, Pan, Aphrodite, Silenos **Nagidos (?)=** Hermes, Aphrodite, Athena, Herakles, Arethusa, Gorgon Medusa, Sphinks, Kantharos
Ninika - Klaudiopolis	Zeus, Athena, Tykhe, Demos, Homonoia (Concordia), Marsyas, Silenos, Aslan, Boğa, Kartal, Kurt, Üzüm Salkımı, Herakles Sopası, Sunak, Belirsiz Tapınak, Dişi Kurt ve İkizler (Remus ve

	Romulus)
Olba	Dionysos, Helios, Hermes, Nehir Tanrıları, Sarapis, Artemis, Athena, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Herakles, Nemesis, Kartal, Yılan, Şimşek Demeti, Triskeles, Herakles Sopası, Kerykeion, Harpa, Taht
Philadelphia	Zeus, Demeter, Tykhe, Kartal, Üzüm Salkımı, Belirsiz Tapınak
Seleukeia	Apollon, Dionysos, Helios, Hermes, Nehir Tanrıları, Sarapis, Zeus, Atlı Tanrı (?), Aphrodite, Artemis, Athena, Demeter, Isis, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Nike, Tykhe, Tanrıça Başı (?), Herakles, Korybantlar, Silenos, Aslan, At, Baykuş, Boğa, Defne Dalı, Herakles Sopası, Sunak, Kent Tanrıçası Tapınağı, Gigantomakhia, Europa ve Zeus, Korybantlar (Kouretler) ve Çocuk Zeus
Selinus	Apollon, Dionysos, Zeus, Artemis, Demeter, Tykhe, Zeus Tapınağı
Syedra	Ares, Dionysos, Hades, Hermes, Zeus, Aphrodite, Artemis, Athena, Demeter, Tykhe, Uzun Giyimli Tanrıça (?),Ödül Vazosu, Ares'in Dike Tarafından Yargılanması, Hades'in Persephone'yi Yeraltı Dünyası'na Kaçırması
Titiopolis	Dionysos, Zeus, Athena, Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Tykhe Tapınağı
Belirsiz Kentler	Ahura Mazda, Apollon, Ares, Baal, Baaltars, Dionysos, Hermes, Pan, Zeus, Aphrodite, Athena, Herakles, Arethusa, Pegasos, Aslan, Kartal, Kurt, Başak, Triskeles

Tab. 147. Kent – Tip listesi.

7.3. Antik Çağ Kilikia'sında İnanç Evrimi

Neolitik Çağ'dan itibaren kesintisiz olarak yerleşime sahne olan Kilikia Bölgesi'nde, Antik Çağ'da önce Yeni Assur egemenliği vardır. Bu hakimiyet, Assur Devleti'nin M.Ö. 612'de yıkılmasına kadar sürmüştür. Assur döneminden sonra, bölge "Syennesis" unvanı (veya adı) taşıyan bir dizi kral tarafından yönetilmeye başlanmış ve ilk kez M.Ö. 585 yılında kral Syennesis tarih sahnesine çıkmıştır. Bu dönemde muhtemelen bağımsız olan krallık, Perslerin II. Kyros (M.Ö. 550 – 530) komutasında Anadolu'yu işgalinin ardından, M.Ö. 542 yılında, iç işlerinde bağımsız bir Pers satraplığı haline dönüştürülmüştür.

Antik Çağ'ın bu erken dönemlerinde bölgenin Assur, Babil, Pers ve Fenike kültürlerinin etkisi altında olduğu görülmektedir. Henüz sikke darbı bulunmadığı

için, inanç hayatına ilişkin kesin bilgilere sahip değiliz. Ancak, adı geçen kültürlere ait inançların bölgede etkin olduğu kabul edilebilir.

Daha sonra, Persler'in M.Ö 479 yılında Salamis ve Plataia'da uğradığı yenilgiden sonra, Atina'nın başkanlığında M.Ö. 478'de kurulan Attika - Delos Deniz Birliği ile birlikte, Akdeniz'de Yunan hakimiyeti başlamıştır. Başlangıçta bu birliğe girmeyen Kilikia kentleri Pers ordularının yönetimi altında kalmışlar[1]: ancak, devam eden savaşlarda Pers donanmasının bölgedeki etkisini kaybetmesiyle birlikte, M.Ö. 5.Yy.'ın ortalarında bağımsız birer kent devleti gibi hareket etmeye başlamışlardır.

Bölgede yaşanan bu siyasi gelişmeler sonrasında, Pers etkisinden kısmen çıkmış olan bazı liman kentleri, deniz ticareti içerisinde daha aktif bir şekilde yer almaya başlamışlardır. Özellikle Yunanistan tarafından Doğu Akdeniz'e yapılan deniz ticareti, Kilikia'nın liman kentlerini birer uğrak haline getirmiştir. Ticaret sayesinde kısa zamanda zenginleşen Mallos, Tarsos, Soloi, Nagidos ve Kelenderis gibi kentler, Yunanistan ve Batı Anadolu'daki örneklerden de etkilenerek, bağımsız birer kent devleti gibi hareket etmeye başlamışlardır. Nitekim, bu durumun alametifarikası olan bölgedeki ilk sikkeler, M.Ö. yak. 450'den itibaren basılmaya başlamıştır. Aigina standardında gümüş staterlerden oluşan bu sikkeler üzerinde, kentlerin bağımsızlığına vurgu yaparcasına, kentin isimlerinin Yunanca kısaltmaları, kentle ilgili simgelerle birlikte verilmiş, diğer yüzlerde ise kentte önemli yere sahip tanrı, tanrıça ve kahramanlar tasvir edilmiştir. Kentle ilgili simgeler olarak Kelenderis'te keçi, at; Mallos'ta kuğu; Soloi kentinde üzüm salkımı kullanılmıştır. Tasvirlerdeki tiplerin kökeni, ikonografisi ve kent isimlerinin yazı dili; M.Ö. yak. 450'lerde bölgede ağırlıklı olarak Yunan etkisinin bulunduğunu, M.Ö. yak. 425'lerde buna Fenike (İsrail) ve Pers etkilerinin de eklenerek M.Ö. yak. 400 yılına kadar bu yapının devam ettiğini göstermektedir.

Ancak, Atina ve Sparta arasında M.Ö. 445'de başlayan ve M.Ö. 404'de Atina'nın yenilgisiyle sonuçlanan Peloponnesos Savaşları, M.Ö. 5. Yy.'ın ikinci çeyreğinde Akdeniz'de görülen Yunan hakimiyetini yavaş yavaş ortadan kaldırmıştır. Nitekim bu savaşlar sonucunda, Attika - Delos Deniz Birliği dağılmış, Ege ve Akdeniz'de Sparta'nın hakimiyeti başlamıştır. Savaşlar esnasında Perslerden

[1] Bean, **a.g.e.**, s. 7.

büyük para yardımı alan Sparta, Kral Barışı (M.Ö 387/6) anlaşmasıyla[2], Ege ve Doğu Akdeniz'i tam olarak güvence altına alarak, bu hakimiyetini pekiştirmiştir. Bu gelişmeler üzerine, Atina'nın girişimleriyle M.Ö. 378'de Attika – Delos Deniz Birliği ikinci kez kurulmuş olsa da, bölgede büyük bir etki gösterememiştir[3].

Diğer taraftan, Pers Devleti'nin başındaki II. Artakserkes, kendisine isyan eden kardeşi, Anadolu satrabı Kyros'u, yapılan savaşta yenerek (M.Ö. 401 – 399), bölgeyi tamamen denetimi altına almış ve kardeşini destekleyen Kilikia Syennesis Krallığı'nın özerkliğine son vermiştir. Bundan sonra bölge, doğrudan merkeze bağlı Pers satraplarının yönetimine bırakılmıştır[4]. Kilikia bu tarihten sonra satraplar Tiribazos (M.Ö. 386 - 380), Pharnabazos (M.Ö. 379 - 374), Datames (M.Ö. 378 - 372) ve Mazaios (M.Ö. 361 – 334) tarafından yönetilmiştir.

Yaşanan siyasi gelişmelerin etkileri bölge sikkelerinde de hemen kendisini göstermeye başlamıştır. Daha önce sikke basmaya başlayan kentlere Myriandros ve Aphrodisias da (?) eklenmiştir. Bu dönemde, bölgede Pers standardında gümüş staterler kullanılmaya devam edilirken, daha önce de kullanılan oboller daha yoğun olarak basılmıştır. Sikke tasvirlerinde ise, önceki dönemin aksine, tanrı ve tanrıça tipleri ağırlık kazanmıştır. Özellikle Sumer, Akkad, Assur ve Babil gibi Mezopotamya ve Kuzey Suriye – Fenike kültürlerinin etkisini taşıyan Pers dini, Ahura Mazda, Ana (An, Anu) Baal ve Baaltars gibi tanrı tasvirleri ile bölgede etkisini artırmıştır.

M.Ö. yak. 400 – 333 yıllarını kapsayan bu dönemde bölge de mutlak bir Pers hakimiyeti bulunmaktadır. Satrapların darphaneliğini de üstlenmiş olan Kilikia kentlerinde görülen tasvirler, yoğun bir akkulturasyon sürecinin etkisi altındadır. Buna rağmen, Yunan kökenli tanrı ve tanrıça tasvirleri de hatırı sayılır bir şekilde sikkeler üzerinde varlığını sürdürmüştür. Bu durum, kentlerin yarı bağımsız olarak da sikke darbettiklerine işaret etmektedir.

III. Aleksandros M.Ö 334 – 325 yılları arasında Persler'e karşı giriştiği büyük fetih seferi esnasında, önce batı ve orta Anadolu'yu denetimi altına almış ve

[2] İplikçioğlu, **a.g.e.**, s. 41
[3] Tekin, 2008, **a.g.e.**, s.113.
[4] Erzen,1943, **a.g.e.**, s.10.

Kilikia'ya gelmiştir[5]. M.Ö 333 yılında Issos'ta[6] yapılan savaşta III. Dareios yönetimindeki Pers ordusuna karşı büyük bir zafer kazanmış ve Kilikia'yı da topraklarına katmıştır[7]. Issos Savaşı'ndan sonra sefere devam eden kral, Kilikia satraplığına Balakros'u tayin etmiştir[8]. III. Aleksandros'un M.Ö. 323'te ölümü üzerine başlayan ve 301 yılındaki İpsos Savaşı'yla sonlanan Diadokhlar Dönemi'nden sonra, Kuzey Suriye ve Kilikia, Ptolemaioslar ve Seleukoslar arasında anlaşmazlıklara neden olmuştur. M.Ö. 281 yılında ise, İpsos Savaşı'ndan sonra Anadolu hakimiyetini ele geçiren Lysimakhos'un, Kurupedion Ovası'ndaki savaşta Seleukos'a yenilmesi sonucunda, Anadolu'da, M.Ö. 188 yılına kadar sürecek olan Seleukos hakimiyeti başlamıştır.

M.Ö. yak. 333 – 188 yıllarını kapsayan bu dönemin erken evrelerinde, (M.Ö. yak. 333 – 323) hem III. Aleksandros, hem de Balakros adına sikkeler basılmıştır. Sikke tasvirleri açısından büyük bir değişiklik olmamış, Pers satrapları dönemindeki tipler, genellikle varlığını sürdürmüştür. Ancak, Yunan etkili tiplerde bir artış ortaya çıkmıştır. Siyasi olarak karışık geçen M.Ö. yak. 323 – 281 yılarından sonra başlayan Seleukos Krallığı hakimiyeti sırasında ise (M.Ö. 281 – 188), kentlerinin sikke basım yetkileri ellerinden alınmış, bölgede krallığın paraları kullanılmıştır.

Daha sonra, M.Ö. 190 yılı sonlarında Magnesia'nın kuzeyinde Roma ile karşılaşan Seleukos Kralı III. Antiokhos (M.Ö. 223 - 187) yenilgiye uğramış ve M.Ö 188 yılında Apameia Barışı yapılmıştır. Burada yapılan anlaşmaya göre, Seleukoslar Küçük Asya'da bulunan toprakları terk edecekler ve Kilikia'da ise Kalykadnos nehrinin güneyinden (Sarpedon=Taşucu Burnu) batıya geçemeyeceklerdir[9]. Kilikia'nın batısında bu gelişmeler yaşanırken, gücü zayıflayan Seleukos krallığı IV. Antiokhos (Epiphanes, M.Ö. 175 - 164) döneminde, geriye kalan Kilikia kentlerine çeşitli özgürlükler tanımıştır. Pek çok kent bu dönemde birer bağımsız devlet gibi kendi adlarına sikke basmışlardır[10].

M.Ö. 190 – 164 yıllarını kapsayan bu dönem, Kilikia kentleri açısından bir dönüm noktası olmuştur. M.Ö. 188'deki Apameia Barışı ile Kilikia Trakheia'nın

[5] Tekin, 2008, **a.g.e**., s. 120 vd.
[6] Mansel, **a.g.e.**, s. 440; Ünal, Girginer, **a.g.e.**, s. 220-1.
[7] Diodoros Siculus, **Bibliothekes Historike**, XVII, 34–37. ; Bosch, 1942, **a.g.e**., s.36–50.
[8] Arrianos, **Anabasis of Alexander**, II,12,2.; Erzen, 1940, **a.g.e.**, s. 85 -131.
[9] Titus Livius, **Ab Urbe Condita Libri**, XXXVI, 43 – 45; XXXVIII, 38–39.
[10] Tempesta, **a.g.e**., s. 62.

batısı Pergamon Krallığı'nın denetimine girmiştir ve M.Ö. 133 yılına kadar bu hakimiyet devam etmiştir. Anlaşmayla sınır kabul edilen, Seleukeia kentinin batısında yer alan Kilikia kentlerinin, bu dönemde sikke bastıklarına dair elimizde kanıt yoktur.

Yine, aynı anlaşmayla Seleukos Krallığı'na bırakılan Kilikia Trakheia'nın doğusunda ve Kilikia Pedias'ta ise, IV. Antiokhos Epiphanes döneminde (M.Ö. 175 – 164) kentlere verilen otonomi hakkı, zaman zaman kesintiye uğrasa da, Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerine kadar devam etmiştir. Bölgenin daha erken dönemlerde sikke basmaya başlayan yedi kentine ek olarak, batı Kilikia Trakheia kısmı dışındaki kentlerin tamamına yakını ilk kez bu dönemde sikke basmaya başlamışlardır. Bu dönemde kentlerin kendi sikkeleri ile birlikte Seleukos paraları da kullanılmaya devam etmiştir.

Bölgenin bu kısmındaki sikke tasvirlerinde iki kültürün etkisi baskın olarak görülür. Birincisi, erken dönemlerden beri aşina olunan ve Seleukos Krallığı hamiyeti ile etkisi artmış olan Yunan kültürüdür. Nitekim, sikkeler üzerinde görülen Yunan tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirme tiplerinde yoğun bir artış görülmektedir. İkincisi ise, bu dönemde Seleukos Krallığı etkisinde birer bağımsız devlet gibi hareket eden kentlerin, kendilerine ait yerel kültürleridir. Özellikle 'kent olgusu'nun güçlü etkisinin görüldüğü bu din anlayışı, bölgede Sandan, Rhosos Baal'ı ve Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) gibi sikke tiplerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunlardan Kent Tanrıçası tasvirleri, Roma İmparatorluk Dönemi'nin sonuna kadar sikkeler üzerinde en çok görülen dini tasvirlerden biri olmuştur.

Netice olarak, bu dönemde bölgede mutlak bir Yunan kültürü ile kentlerin kimliğini yansıtan yerel kültür etkindir. Önceki dönemlerde görülen Pers, Mezopotamya ve Fenike etkileri büyük oranda ortadan kalkmıştır.

M.Ö. 133 yılında Pergamon kralı III. Attalos'un Kilikia Trakheia'nın da dahil olduğu toprakları miras yoluyla Roma'ya bırakmasının ardından[11], bu alanda M.Ö. 129 yılında, Manius Aquillius tarafından "Provincia Asia" (=Asya Eyaleti) kurulmuştur. Bu dönemde sonra Roma, bölgede ortaya çıkan korsan sorunlarıyla uzun bir süre uğraşmak zorunda kalmıştır. Buna göre, önce M.Ö. 102'de praetor

[11] Kaya, **a.g.e.**, s. 14.; Strabon, **Geographika**, XIV, 1, 38.

Marcus Antonius (triumvir Marcus Antonius'un büyükbabası) bölgede görevlendirilmiş ve bu harekat kapsamında[12] Kilikia'da, Pamphylia ve Pisidia'yı da kapsayan bir askeri görev ve yetki alanının (=provincia militaris) kurulması sağlanmıştır[13]. M.Ö. 92 yılında ise, Kilikia Eyaleti (Provincia Cilicia) ilk valisi Sulla ile tarih sahnesine çıkmıştır[14]. Bu dönemden sonra bölgeye gönderilen bir dizi yöneticiye rağmen, korsan sorunu Pompeius dönemine kadar çözülememiştir.

M.Ö. 133 – 67 yıllarını kapsayan bu dönemde; Kilikia Pedias ile Kilikia Trakheia'nın doğusu Seleukos Krallığı'nın, sonra da bir süre Armenia krallığının hakimiyetinde kalmıştır. Kilikia Trakheia ise, önce Roma'nın kurduğu Asia Eyaleti'nin, sonra da korsanların hakimiyetine geçmiştir. Bölge sikkelerinde bu dönemde, batı Kilikia Trakheia'da sikke basımına ilişkin elimizde yeterli bilgi yoktur. Doğu Kilikia Trakheia'da ise, kentlerin bağımsız olarak bastıkları Yunan ve yerel etkili sikkeler tedavüldedir.

Roma, korsan sorununu ortadan kaldırmak için M.Ö. 67 yılında Pompeius Magnus'u geniş yetkilerle bölgeye göndermiştir[15]. Pompeius, Korakeison (Alanya) açıklarında meydana gelen savaşta korsanları yenerek, bunların bir kısmını Kilikia kentlerine yerleştirmiş, daha sonra da Suriye ve Anadolu bağlantısında hayati öneme sahip olan Kilikia'nın doğu bölümünün kontrolünü Tarkondimotos adında yerel bir krala bırakmıştır[16]. Başkenti Hierapolis – Kastabala olan bu vasal krallık (M.Ö. 64 - 31), Roma'nın bölgedeki politikalarına sadık kaldığı için, kral Tarkondimotos'a Marcus Antonius tarafından kendi adına sikke basma izni verilmiştir[17]

Pompeius, M.Ö. 64'te Amisos'ta Anadolu eyaletleri için yaptığı düzenlemeler[18] esnasında, Kilikia Eyaleti'nin sınırlarını genişleterek[19]; Kilikia, Lykia, Pamphylia ve Pisidia'yı içine alan yeni "Provincia Cilicia"yı oluşturmuştur[20]. Bu şekilde, bilinen Kilikia toprakları ilk kez Kilikia Eyaleti'ne dahil edilmiştir.

---

[12] Bosch, 1957, **a.g.e.,** s. 40.
[13] Durugönül, 1995, **a.g.e**., s. 199. ; Sherwin-White, **a.g.e.**, s. 6 vd.; Mitford, **a.g.e**., s.1236.; Bosch,1957, **a.g.e.**, s.40.
[14] Kaya, **a.g.e.,** s. 17.
[15] Stark, **a.g.e.,** s. 27 vd.
[16] Strabon, **Geographika.,** XIV, 5,18; Jones, **a.g.e**., 203 vd.
[17] Sayar, 2001, **a.g.e.**, s. 373-4.
[18] Strabon, **Geographika.,** XIV, 5, 8.
[19] Plutarkhos, **Bio Paralelloi,** XXVII,4; Cassius Dio, **Rhomaika,** XXX,1;XXXVII,4–5
[20] Hellenkemper, Hild, **a.g.e.**, s. 31; Sayar, 1999, **a.g.e**., s. 204.

M.Ö. 67 – 51 yıllarını kapsayan Pompeius dönemi, Kilikia – Roma ilişkisinde dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde, öncelikle Kilikia Bölgesi korsanlardan temizlenmiş ve bir kısmı sahil kentlerine yerleştirilmiştir. Daha önce kurulmuş olan, ancak adı dışında, bilinen Kilikia ile ilişkisi bulunmayan eyaletin toprakları M.Ö. 64 yılı düzenlemeleri ile genişletilmiş ve Kilikia Trakheia ve Pedias'ı da içine almıştır. Bu dönemde Kilikia Pedias'da Tarkondimotos, doğu Kilikia Trakheia'da (Kalkykadanos - Lamos arası) ise M.Ö. 3. Yy.'dan bu yana varlığını sürdüren Teukros sülalesi rahip kralları tarafından yönetilen Olba Krallığı hüküm sürmüştür. Bu dönem sikke tasvirlerinde ise, yine Yunan ve yerel etkili tipler ağırlıktadır.

Daha sonra, Kilikia Trakheia ve çevresinde devam eden bir takım direnişlere M.Ö. 51–50'de Kilikia Eyaleti valisi olan Cicero müdahale etmiştir. Ancak, eyalete verilen önem Cicero'dan sonra aynı şekilde devam etmemiştir ve Phrygia'nın bir bölümü, Pamphylia, Milyas ve Batı Pisidia da Kilikia'dan alınarak Asia Eyaleti'ne bağlanmıştır[21]. M.Ö. 41'de Anadolu'ya gelmiş olan Marcus Antonius, bu dönemde Anadolu'nun neredeyse tamamını işgal etmiş olan Parthlar'a karşı mücadeleye girişmiştir. Bu bağlamda, Parthlara karşı sefere çıkmadan önce Anadolu ve Doğu Akdeniz'i güvenceye almak için, Fenike ve Suriye sahilleri ile Kıbrıs'ın yanı sıra, Kilikia Trakheia'nın bir kısmını da Mısır tahtında bulunan VII. Kleopatra'ya hediye olarak vermiştir[22].

M.Ö. 51 – 30 yıllarını kapsayan bu dönemde Kilikia Bölgesi'nde çok kısa süren hakimiyetler ve el değiştirmeler olmuştur. Bölgede yaşanan bu siyasi kargaşanın sikke tasvirlerinde çok büyük değişimleri meydana getirdiğini söylemek güçtür. Zira, bölge sikkelerinde M.Ö. 2.Yy.'ın başından beri süregelen Yunan kültürü ve kent olgusuna dayanan tasvirler yoğun olarak varlığını sürdürmektedir.

M.Ö. 175 – 164 yılından itibaren bölge kentlerinin bağımsız olarak sikke basmaya başladığı bu dönem, Antik Çağ Kilikia sikkelerinin tarihlendirilmesi konusunda en çok zorlanılan bir kesittir. Nitekim, araştırmacılar tarihleme yaparken, M.Ö. 2. Yy. veya M.Ö. 175 – 164 tarihlerinden Roma İmparatorluğu'nun erken dönemlerini kapsayacak şekilde, yaklaşık 200 – 250 yıllık bir süreyi önermektedirler. Aslında böyle bir durum, ilk bakışta, kesin tarihler veren sikkeler için kabul edilemez

[21] Özsait, **a.g.e.**, s. 79; Magie,1950, I, **a.g.e.**, s. 418.
[22] Strabon, **Geographika.,** XIV, 5, 3; Mitford, **a.g.e.**, 1241 vd

olarak görülebilir. Ancak, bu sikkeler incelendiğinde, gerçekten de tarihlendirme için esas alınabilecek kriterlerin tespiti birçok kent için oldukça güçtür. Nitekim bu sikkelerde, ön yüz ve arka yüz tipleri ile lejand ve yazı stili hiç değişmemiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında, yukarıdaki açıklanan baş döndürücü siyasi yapının etkisi büyüktür. Kentlerin büyük bir kısmı, bu dönemi bağımsız olarak geçirmiş ve kendi adına sikke basmıştır. Ancak, genellikle düzenli bir yönetici kadrosu bulunup da, bunlara ait tasvirler sikkeler üzerinde yer almadığından dolayı, tarihlemede terminus ante quem ve post quem olabilecek kriterler de ortaya çıkmamaktadır. Ancak, Pompeius dönemi Pompeiopolis, Tarkondimotos ve Olba krallıkları hakimiyetinde olan kentler genellemenin dışında kalmaktadır.

Siyasi olarak karışık olan bu dönem, M.S. 72 yılına kadar devam etmiştir. Buna göre, Galat kralı Amyntas'ın M.Ö. 25 yılında ölümü üzerine, Romalılar Kilikia Trakheia'nın Pamphylia'ya komşu olan en batı kesimi Galatia eyaletine bağlamış, geri kalanı da Kappadokia kralı I. Arkhelaos'a verilmiştir[23]. I. Arkhelaos'un ölümünden sonra bu alanlar II. Arkhelaos tarafından yönetilmiştir. II. Arkhelaos, M.S. 36 yılına kadar yönetimde kalmıştır. Yalnız, Augustus Olba Rahip Krallığı'nı tanıdığı için, krallık bu bölgedeki bağımsızlığını devam ettirmiştir. Bu krallığın başına M.S. 10 yılında kraliçe Aba'nın torunu ve Teukros'un oğlu Ajax geçmiştir[24].

Caligula (M.S. 38 – 41), M.S. 38'de Kommagene Krallığı'nı ve Kilikia Pedias'ı Suriye eyaletinden ayırıp, başına IV. Antiokhos'u (M.S. 38 – 72) getirmiştir[25]. IV. Antiokhos, II. Arkhelaos'un ölmesi ile sahipsiz kalmış olan Kilikia Trakheia'nın büyük bir kısmını da krallığına dahil etmiştir[26].

Galba döneminde, Roma genelinde olduğu gibi, Küçük Asya'da da bazı değişiklikler olmuş ve imparator Pamphylia'yı Galatia ile birleştirmiştir[27]. Bu kararlar imparator Vespasianus (M.S. 69 – 79) tarafından geçersiz sayılarak, imparatorluğun doğusu M.S. 72'de yeniden düzenlenmiştir. Vespasianus, IV. Antiokhos'u azlederek, toprakları üzerinde yeni bir Kilikia Eyaleti meydana getirmiştir. Başkenti Tarsos olan bu eyalet, doğuda Aleksandreia kat'Isson'un birkaç

[23] Ramsay, **a.g.e.,** s.371 vd.
[24] Jones, 1998, **a.g.e.**, 202 vd.; Mitford, **a.g.e.**, 1243 vd.; Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 208.
[25] Mitford, **a.g.e.**, s. 1243.; Sayar, **a.g.e.**, s. 210.
[26] Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 210.; Jones,1998, **a.g.e.**, s. 205. Magie, 1950, I, **a.g.e.**, s. 549.
[27] Tacitus, **Historiae,** XII, 9.; Özsait, **a.g.e.**, s. 9.

km. kuzeyindeki Kadrigai'den[28] batıda Syedra ile Iotape arasındaki Sedre Çayı'na kadar uzanmaktaydı[29].

M.Ö. 25 – M.S. 72 yıllarını kapsayan bu dönemde, bölgede siyasi tablo şudur; Kilikia Pedias, M.S. 38 yılına kadar Tarkondimotos Krallığı ve Suriye Eyaleti hakimiyeti, sonra Kommagene Krallığı; Kilikia Trakheia, batı Kilikia Trakheia Galatia eyaleti; orta ve doğu Kilikia Trakheia'nın sahil kesimleri ise önce Kappadokia Krallığı, iç kesimlerde Olba Krallığı; sonra Kommagene Krallığı tarafından yönetilmiştir. Bölgede bu dönem sikke tasvirleri de siyasi yapıda olduğu gibi farklılıklar göstermektedir. Kentlerin bir kısmı bağımsız ve yarı bağımsız olarak sikke basmaya devam etmişlerdir. Bölgede sikke basan bir çok kentte ilk kez bu dönemde sikke basmaya başlamışlardır. Sikke tasvirlerinde yerel krallıkların etkisinde bulunan kentlerde, ön yüzlerde yöneticilerin baş ve büst tipleri yer alırken, bazen de kenti veya krallığı temsil eden simgelere yer verilmiştir. Yine bazı kentlerde ön yüzlerde imparator ve imparatoriçelere ait tasvirler yer alır. Bu dönem sikkelerinde ağırlıklı olarak Yunan kültürü etkisi devam etmektedir. Ancak, yerel ve Roma etkili tipler sikkeler üzerinde yer almaya başlamıştır.

Devam eden süreçte, Traianus (M.S. 98 – 117) döneminde de, Kilikia'nın legatlar tarafından idare edilme sistemi sürdürülmüştür[30]. Hadrianus (M.S. 117–138) döneminden itibaren ise Kilikia, Isauria ve Lykaonia Tarsos başkent olmak üzere üçlü bir eyalet haline dönüştürülmüş[31] ve daha önce olduğu gibi bir 'praeterian legatus Augusti' idaresine bırakılmıştır[32]. Bu sistem değişmeden M.S. 284 yılına kadar devam etmiştir.

Kilikia'nın M.S. 72 yılından itibaren doğrudan Roma'ya bağlı bir eyalet yapısı kazanmasıyla birlikte, bölge sikkelerinde tartışmasız bir Roma etkisi görülmeye başlamıştır. M.S. 1.Yy.'ın son çeyreğinden itibaren ön yüzler imparator ve imparatoriçe ile ilgili tiplere ayrılırken, arka yüzde ise bölge ile ilgili siyasi gelişmelerle veya imparatorluğun kazandığı başarılarla ilgili tiplere ayrılmıştır.

---

[28] Hellenkemper, Hild, **a.g.e.,** s. 108 vd.
[29] Mitford, **a.g.e.**, s. 1247.
[30] Mitford, **a.g.e.**, s. 1246.
[31] Sayar,1999, **a.g.e.**, s. 212.
[32] Cassius Dio, **Rhomaika,** LXIX,14,4.; Özsait, 1985, **a.g.e.**, s. 99–100.

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, özellikle Pamphylia ve Kilikia Trakheia'da görülen Romanizasyon faaliyetleri sonucunda, M.S. 3. Yy.'da bu bölgenin bu kısmında hatırı sayılır bir Roma kültürü etkisi ortaya çıkmıştır. Ancak, imparatorluğun merkezinde yaşanan siyasi karışıklıklar ve ekonomik sıkıntılar ile Doğu'daki Parth – Sasani tehlikesi ve yükselen Hıristiyanlık, Roma'nın eyaletlerdeki otoritesini sarsmaya başlamıştır. Roma İmparatorluğu bu gelişmeler karşısında çeşitli önlemler almıştır. Bu uygulamalar çerçevesinde, Kilikia'da yerel halk tarafından benimsenmiş ne kadar tanrı, tanrıça, kahraman ve kişileştirme varsa sikkeler üzerinde yer almaya başlamıştır. Roma bu yolla yerel halkın kendisine bağlılığını artırmak istemiştir.

M.S. 260 yılında Sasani kralı I. Shapur, Selinus'a kadar bütün Kilikia kentlerini yağmalamış ve imparator I. Valerianus'u esir almıştır. Keşif harekatı niteliğinde olan bu sefer, aynı zamanda bölgedeki Roma imparatorluk döneminin de sonu olarak kabul edilmektedir[33].

Sonuç olarak, Antik Çağ Kilikia'sında erken dönemlerden Roma İmparatorluğu'nun sonuna kadar en etkin kültür eski Yunan'lardır. Erken dönemlerde (M.Ö. 5 – 4. Yy.) görülen Yeni Assur, Yeni Babil, Pers ve Fenike etkileri, Hellenistik Dönem'den itibaren ortadan kalkmıştır. M.Ö. 2. – 1. Yy.'larda ise Yunan ve yerel etkiler ön plandadır. Roma İmparatorluğu'nu erken dönemlerinden itibaren bunlara ek olarak, Roma ve Mısır kültürleri etkisini göstermeye başlamıştır. Bölgenin Roma İmparatorluğu'nun doğrudan eyaleti olduğu M.S. 72 yılından, imparatorluğun bölgedeki hakimiyetinin sonuna kadar olan dönemde ise yerel, Yunan, Mısır, Roma, Anadolu kültürleri etkilidir.

Antik Çağ Kilikia'sının yönetim ve kültürel etkileşim kronolojisi[34]

Kilikia Pedias		
Arkaik ve Klasik Dönem		
Yönetim	**Tarih**	**Kültürel Etkileşim**
Syennesis Krallığı (Mutlak Yönetim -Yarı Bağımsız Pers Satraplığı)	M.Ö. yak. 585 – 401	Assur, Babil, Pers, Yunan, Fenike.

[33] Sayar, 1999, **a.y.**

[34] Tablo'da yer alan "Kültürel Etkileşim" sütunu, bölge sikkelerinde görülen tiplerin kökenine göre belirlenmiştir.

Pers Satrapları (Bağımsız ve Yarı Bağımsız Kentler)	M.Ö. yak. 400/386 – 333	Pers, Yunan, Fenike.
Hellenistik Dönem		
III. Aleksandros ve Diadokhlar (Mutlak Yönetim)	M.Ö. yak. 333 – 301	Pers, Yunan.
Seleukos Krallığı (MutlakYönetim)	M.Ö. 281 – 175	Yunan
IV. Antiokhos Epiphanes (Seleukeia ve doğusu için; Bağımsız Kentler)	M.Ö. 175 – 164	Yerel, Yunan.
Kent Yönetimi (Bağımsız Kentler)	M.Ö. 164 – Erken Roma İmparatorluk Dönemi	Yerel, Yunan.
Roma Dönemi		
Kilikia Eyaleti (Bağımsız veYarı Bağımsız Kentler)	M.Ö. 64 – M.Ö. 27	Yerel, Yunan, Roma.
Roma İmparatorluk Dönemi - Kilikia Eyaleti (Yarı Bağımsız Kentler)	M.Ö. 27 – M.S. 260	Yunan, Roma, Mısır.
Kilikia Trakheia		
Arkaik ve Klasik Dönem		
Syennesis Krallığı (Mutlak Yönetim - Yarı Bağımsız Pers Satraplığı)	M.Ö. yak.585 – 401	Pers, Yunan.
Pers Satrapları (Bağımsız ve Yarı Bağımsız Kentler)	M.Ö. yak. 400/386 – 333	Pers, Yunan.
Hellenistik Dönem		
III.Aleksandros ve Diadokhlar (Mutlak Yönetim)	M.Ö. yak. 333 – 301	Pers, Yunan.
Seleukos Krallığı (Mutlak Yönetim)	M.Ö. 281- 188	Yunan
Bergama Krallığı (Seleukeia'nın batısı için; Mutlak Yönetim ?)	M.Ö. 188 – 133	Yerel, Yunan.
Kent Yönetimi (Seleukeia'nın doğusu için; Bağımsız Kentler)	M.Ö. 164 - 64	Yerel, Yunan
Roma Dönemi		
Kilikia Eyaleti (Bağımsız ve Yarı Bağımsız Kentler)	M.Ö. 64 – M.Ö. 27	Yerel, Yunan, Roma, Mısır.
Roma İmparatorluk Dönemi - Kilikia Eyaleti (Yarı Bağımsız Kentler)	M.Ö. 27 – M.S. 260	Yunan, Roma, Mısır.

Tab. 148. Antik Çağ Kilikia'sının yönetim ve kültürel etkileşim kronolojisi

SONUÇ

Yazılı ve/veya sözlü normlar bütününden oluşan din olgusu, bireylerde aynı ortak düşüncenin yarattığı birliktelik duygusunu geliştiren ve bu yolla, çoğu zaman bir fenomen haline dönüşen kavramdır. Antik Çağ toplumları üzerindeki en etkin iletişim aracı olan sikkeyle, en etkin sosyolojik olgusu dinin birlikteliği, Kilikia Bölgesi'nin M.Ö. 5.Yy. ile M.S. 3. Yy. arasındaki inanç hayatına ışık tutan tasvirlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu tasvirler, genellikle anthropomorphik veya anthropomorphik – theriomorphik ve bazen de personiphik algının ürünü olan tanrılar, tanrıçalar, kahramanlar, kişileştirmeler, daimonlar ve canavarlar ile bunlara ait kültlerle ilişkili hayvan, bitki, sembol ve mimari yapılardan oluşmaktadır. Sikkeler üzerinde, genellikle diğer sanat eserlerinden bilinen özgün ikonografileri ile yer alan tiplerin yanı sıra, senkretik tipler ve adaptasyon örnekleri de görülür.

Bölgenin inanç piramidinin en üstünde tanrılar ve tanrıçalar, kahramanlar ve kişileştirmeler yer alır. Bunlar, görev ve yetki alanları açısından gök (hava), yer (toprak) ve su gibi canlıların hayatının merkezinde olan elementlerden oluşan ortamlara ve bunların insanların yaşamlarında vücud bulduğu kentlere hakimdirler. Diğer bütün dini tasvirler bu ortamlarda bulunduklarından, üst statüdeki varlıkların yardımcısı, kutsal hayvanı ve bitkisi, belirteci ve tapınma alanları olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Kilikia'nın coğrafi konumu (özellikle pedias), Antik Çağ'da hiçbir bölgede olmayan bir özellik olarak, kadim Mezopotamya, Kuzey Suriye ve Anadolu kültürleri ile doğrudan; Yunan, Roma ve Mısır'la da deniz üzerinden dolaylı olarak bağlantılıdır. İnsanlık tarihinin bütün köklü inançlarının doğduğu bu topraklarla olan etkileşim, Antik Çağ'da da devam etmiş ve bölgenin çok kültürlü ve inançlı bir yapı kazanmasına neden olmuştur.

Buna göre, başlangıçta tüm Antik Çağ Yunan dünyasında olduğu gibi, bölgede de bazı kentlerde kenti temsil eden kahraman, hayvan ve bitkiler kent simgeleri olarak sikkeler üzerinde yer almışlardır. Diğer bazı kentlerde ise, ilk önce tanrı ve tanrıçaların tasvirleri görülmeye başlamıştır. M.Ö. yak. 450 – 400 yıllarını

kapsayan bu dönemde, Kilikia Trakheia'da güçlü Yunan etkileri ile az da olsa Pers etkileri görülürken, Kilikia Pedias'ta Assur, Babil, Fenike ve Pers etkileri görülmektedir.

Daha sonra, bölgenin Pers satrapları tarafından yönetildiği dönemde (M.Ö. yak 400 – 333), sikkeler üzerinde tasvirlerde Pers kültürü etkisi artmıştır. Muhtemelen satrapların, Akdeniz ticaretinde rol almaları yüzünden görülen sikke basımındaki artış, imparatorluğun akkulturasyon politikalarının da uygulanmasına fırsat tanımış olmalıdır. Zira, Pers inancında yer alan Ahura Mazda, Ana gibi tanrılarla, Baal ve Zeus'un senkretik tipi olan Tarsos kentinin tanrısı Baaltars, bölgede en fazla görülen dini tasvirler olmuşlardır.

III. Aleksandros'un M.Ö. 333 yılında bölgeyi fethetmesinden sonra, Kilikia'daki Pers etkisi azalmaya başlamış, devamındaki Diadokhlar ve Seleukos Krallığı dönemlerinde sikke darbı olmamasına rağmen, Yunan kültürü bölgede tamamıyla yerleşmiştir. Nitekim, Seleukos Kralı IV. Antiokhos Epiphanes (M.Ö. 175 – 164) döneminde kentlere verilen kendi adlarına sikke basma yetkisiyle birlikte, sikke tasvirlerindeki tiplerin tamamına yakınında Yunan kültürü kökenli dini tasvirler görülmeye başlamıştır. Pers ve diğer Doğu kültürlerine ait tasvirler ise, büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Yine bu dönemde, Sandan ve Rhosos Baal'i gibi yerel özellikler taşıyan dini tasvirlerle birlikte, kentlerin bağımsızlıkların birer simgesi olan Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si) tipleri görülmeye başlanmıştır.

M.Ö. 67'de Pompeius döneminin başlamasıyla birlikte, bölgede Roma Devleti'nin etkileri doğrudan görülmeye başlamıştır. Yine, M.Ö. 1. Yy.'ın ikinci yarısından itibaren de, Hellenistik Dönem'de Kilikia Trakheia'da koloniler kurmuş olan Mısır'ın etkileri görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde bölgede, Kilikia Pedias merkezli yerel Tarkondimotos ve Kilikia Trakheia'da yerel Olba Krallığı sikkeleri de, Yunan etkili dini tasvirler ile tedavülde kalmıştır.

M.S. 1. Yy.'dan itibaren ise, bölgenin bazı kısımlarında, bir dönem Kommagene Krallığı (M.S. 38 – 72) paraları kullanılsa da, bu durum uzun sürmemiştir. Nitekim Kilikia, M.S. 72 yılında doğrudan merkeze bağlı bir Roma eyaletine dönüştürülmüştür. Bu dönem sikkelerinde, ağırlıklı olarak Yunan kültürü etkisi görülse de, Roma ve Mısır kültürüne ait dini tasvirler de görülmeye başlanmıştır. M.S. 2. Yy. ve 3. Yy.'ın erken dönemlerine kadar devam eden bu

süreçten sonra, M.S. 3. Yy.'ın ikinci çeyreğinden itibaren, dini tasvirlerde çok büyük bir artış görülmeye başlamıştır. Roma İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik krizle, Doğu'da yükselen Parth – Sasani tehlikesi ve Hıristiyanlık'ın yükselişi bu tasvirlerin artışındaki en büyük etkendir. Roma bu gelişmeler karşısında, Kilikia Eyaleti'nin bağlılığını artırmak için, yerel halkın eski inançlarına dair birçok dini tipi, özgün, senkretik ve adaptasyon olarak sikkeler üzerine bastırtmıştır. Ancak bütün bu çabalar, I.Valerianus'un başındaki Roma ordusunun Sasani Kralı Shapur'a yenilmesini engelleyememiş ve bölgedeki Roma İmparatorluğu hakimiyeti sona ermiştir.

Sonuç olarak, Kilikia Bölgesi sikkelerinde görülen tiplerin kökeni hangi kültüre dayanırsa dayansın, tiplerin ortaya çıkmasındaki en büyük etken "kent olgusu"dur. Nitekim, bölge sikkelerinde en fazla görülen tipler olan Kent Tanrıçası (Antiokheia Tykhe'si), Athena gibi tanrıçalar; Adanos, Amphilokhos, Mopsos, Herakles ve Perseus gibi kahraman ktistesler ve kişileştirmelerin tamamına yakını kentle ilişkilidir.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Aiskhylos: **Prometheus**, Çev. H. W. Smyth, The Loeb Classical Library, Cambridge, Mass, London, 1956.

Pseudo - Apollodoros **Bibliotheca, The Library,** Çev. J. G. Frazer, Loeb Classical Library, Cambridge, Harvard University Press, 1921.

Arrianos : **Anabasis of Alexander**, The Loeb Classical Library, Londra, Harvard University Press, 1945.

Cassius Dio: **Rhomaika. Historia Romana (Dio's Roman History),** Çev. E. Car, The Loeb Classical Library, London, 1961.

Diodoros Siculus: **Bibliotheke Historikhe**, Çev. C. H. Oldfather, The Loeb Classical Library, Cambridge, 1935.

Euripides : **Bakkhalar**, Çev. S. Eyuboğlu, İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2003.

Eusebius : **Praeparatio Evangelica**, Çev. E. H. Gifford, 1903. (Çevrimiçi),http://www.tertullian.org/fathers/eusebius_pe_00_intro.htm, 17. 12. 2013.

Herodotos : **Herodot Tarihi**, Çev. M. Öktem, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2004.

Hesiodos : **Theogonia**, Çev. S. Eyuboğlu, A. Erhat, **Hesiodos Eseri ve Kaynakları**, Ankara, TTK Yayınları, 1991.

Hesiodos : **İşler ve Günler,** Çev. S. Eyuboğlu, A. Erhat, **Hesiodos Eseri ve Kaynakları**, Ankara, TTK Yayınları, 1991.

Homeros : **Homeros İlahileri (Homerik Hymnos'lar)**, Çev. A. Eti Sina, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008.

Homeros : **İlyada,** Çev. A. Erhat, A. Kadir, İstanbul, Can Yayınları, 1999.

Homeros : **Odysseia,** Çev. A. Erhat, A. Kadir, İstanbul, Can Yayınları, 2000.

Ksenophon : **Anabasis**, Çev. T. Gökçöl, İstanbul, 1974.

Ovidius: **Metamorphoses,** Çev. Frank J. Miller, Loeb Classical Library Cambridge, Harvard University Press, 1921.

Pausanias: **Periegesis tes Hellados: Description of Greece**, I-V, Çev. W.H.S. Jones, The Loeb Classical Library, London, 1964 – 1966.

Plinius: **Naturalis Historia**, Ed. H. Rackham, The Loeb Classical Library, Londra, 1947.

Plutarkhos: **Bio Paralelloi (Plutarch's Paralel Lives),** Çev. B. Perin, The Loeb Classical Library, London, 1948.

Stephanos Byzantinos: **Ethnika**. Stephani Byzantii, **Ethnicorum quaesupersunt**, Ed. A. Meinekii, Berolini, 1849.

Strabon: **Geographika. Antik Anadolu Coğrafyası. Kitap: XII – XIII – XIV**., Çev. Adnan Pekman, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2005.

Tacitus: **Historiae,**(Çevrimiçi),http://www.thelatinlibrary.com/tacitus/tac.ann12.shtml, 28.10.2013.

Titus Livius: **Ad Urbe Condita Libri**, (Çevrimiçi), http://www.thelatinlibrary.com/livy/liv. , 13.11.2013.

Vergilius: **Aeneas**, Ed. T. C. Williams, Boston, Houghton Mifflin Co. 1910., (Çevrimiçi), http://www.perseus.tufts. edu/ hopper /text, 14. 12. 2013.

Modern Kaynaklar

---------- **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu, 2011, Yayın No.549, (Çevrimiçi), www.tdk.org.tr., 12. 12. 2013.

---------- **A Greek - English Lexicon**, Ed. H. G. Liddel vd.,Oxford, Clarendon Pres, Vol. I, 1925.

Agizza, R.: **Antik Yunan'da Mitoloji Masallar ve Söylenceler**, Çev. Z. İlkgelen, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2001.

Albayrak, Y.: **Anadolu'da Artemis Kültü**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstittüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Altınoluk, Z.S.: **Eskiçağ'da Irmak Tanrıları (Türkiye Trakyası ve Anadolu)**, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2010.

Altınoluk, Z.S.: **Sikkelerin Işığında Küçük Asya'da Irmak Tanrıları**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 2005.

Arslan, M.: "Roma Dönemi Kilikya Şehir Sikkelerinde Mithras Kültü", **OLBA** II**,** Özel Sayı II. Cilt , Mersin,1999, s. 425 - 445.

Auge, Ch.: "Sandas", **LIMC** VII 1, 1994, s. 662 - 665.

Balty, J. Ch.: "Tyche", **LIMC** 1, 1981, s. 840 – 851.

Barnett, R. D. "Mopsos", **JHS** 73, 1953., s. 140-145.

Baydur, N.: "Tarsus – Donuktaş Kazısı 1988", **XI. Kazı Sonuçları Toplantısı,** Cilt 1, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1990, s. 161-178.

Bean, G. E.: **Eski Çağda Güney Kıyıları**, Çev. İ. Delemen, S. Çokay, İstanbul, 1999.

Beck., R.: **The Religion of the Mithras Cult in the Roman Empire: Mysteries of the Unconquered Sun**, Oxford, 2006.

Beschi, L.: "Demeter", **LIMC IV**, 1988, s. 844 – 892.

Bethe, E.: "Dioskuren", **RE** V-1, 1903, s. 1087-1123.

Bloesch, Aigeai: H. Bloesch, "Hellenistic Coins from Aegeae (Cilicia)", **ANSMusNotes** 27, 1982, s. 53-92.

Bivar, A. D. H.: "Magians and Zoroastrians: The Religions of the Iranians in Anatolia, Achamenid Anatolia", **Achaemenid Anatolia**, Ed. T. Bakır, Leiden, 2001, s. 91 - 99.

BMC Cilicia: G. F. Hill, **A Catalogue of the Coins in the British Museum. Catalogue of the Greek Coins of Lycaonia, Isauria and Cilicia,** London, 1900.

Bosch, C. E. : **Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler, Studien zur Geschichte Pamphylien,** Çev. S. Atlan, Ankara, TTK Basımevi, 1957.

Bosch, C. E. : **Hellenizm Tarihi'nin Ana Hatları**, Çev. A. Erzen,

İstanbul, İÜEF Yayınları 161, 1942.

Boyce, M., F. Grenet: **A History of Zoroastrianism, III: Zoroastrianism Under Macedonian and Roman Rule**, Leiden, 1991.

Boyce, M.: "Ahura Mazda", **Encyclopaedia Iranica 1**, New York, 1983, s. 684–687.

Bozbay, H.: "Geçmişten Günümüze Aşık Oyunları", **Folklor / Edebiyat Dergisi** 73, 2013 / 1, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Ankara, 2013, s. 147 – 161.

Bozbay, H.: "Aşık Kemiği'nin Tarihi, **Arkeoloji ve Sanat Dergisi** 141, Eylül – Aralık 2012, İstanbul, 2012, s. 1- 12.

Bratton, F. G.: **Yakın Doğu Efsaneleri**, Çev. N. Muallimoğlu, İstanbul, Avcıol Basım Yayın, 2000.

Bremmer, J.: "Mopsos", **DNP** 8, 2000, s. 390 - 391.

Brommer, Fr.: "Pan", **RE Suppl.** VIII, 1956, s. 951-4.

Bruneau, P.: "Ares", **LIMC** II, 1984, s. 479 – 492.

Bonnet, C.: "Melqart", **LIMC** VIII 1-2, 1997, s. 830 - 834.

Bonnet, C.: **Cultes Et Mythes De L'Heracles Tyrien En Mediterranee Melqart. Cultes et mythes de l'Héraclès tyrien en Méditerranée, Studia Phoenicia 8,** XII-520, 1988.

Bonnet, C.: "Iconography of Deities and Demons: Electronic Pre Publication",s.1-4, (Çevrimiçi),http://www.religions wissenschaft.uzh.ch/idd/prepublications/e_idd_melqart.pdf, 03.01.2013.

Boardman, J., O, Palagia, S. Woodford: "Herakles", **LIMC** IV, 1988, s. 728 – 838

Bulut**,** S.: **"**Erken Dönem Likya Sikkelerinde Triskeles Motifi**", Adalya** 7, 2004, s.15 - 64.

Burrell, B.: **Neokoroi: Greek Cities and Roman Emperors**, Leiden, 2004.

Can, C.: **"**Zerdüştçülük, Zerdüşt ve Hukuk (Avesta)", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,** Ankara

Üniversitesi Yayınları, Cilt: 25, Sayı: 1, 1968, Ankara.

Carpenter, T. H.: **Antik Yunan'da Sanat ve Mitoloji**, Çev. B. B. M. Ünlüoğlu, İstanbul, Homer Kitabevi, 2007.

Casabonne, O.: "Presence et Influence Perses en Cilicie A L'Epogue Achemenide, Iconographie et Representations", **Anatolia Antiqua** IV, 1996, s.121-145

Clark, M. E.: "Spes in the Early Imperial Cult: The Hope of Augustus", **Numen** 30.1, 1983, s. 80–105.

Clauss, M.: "Sol Invictus Mithras", **Athenaeum** 58, 1990, s.423 - 450.

Clerc, G., J. Leclant: "Sarapis", **LIMC** VII, 1994, s. 666 – 667.

Cornell, T.J.: "Aeneas and the Twins: The Development of the Roman Foundation Legend", **PCPS** 201, 1975, s. 1 - 32.

Çapar, Ö.: "Ege Göçleri ve Sonrası Batı Anadolu", **I. Anadolu Demir Çağları Sempozyumu**, İzmir, 1987, s. 13 – 34.

Çelgin, G.: **Artemis: Eski Yunan Dininde ve Mitolojisinde**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1986.

Çokay Kepçe, S.: "Satyros ve Silenos İkonografisi Üzerine Gözlemler", **Navi Salvia 2008, Satyros,** Sina Kabaağaç'ı Anma Toplantısı, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, s. 88 - 108.

Dağlı, İ.: **Nympheler ve Lykia'dan Nymphelere Adanmış Kabartmalar**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2011.

Delemen, İ.: "Yunan Vazo Resimlerinde Satyros Oyunları", **Navi Salvia 2008, Satyros,** Sina Kabaağaç'ı Anma Toplantısı, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2008, s. 108 – 126.

Delemen, İ., S. Çokay Kepçe: **Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü,** İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, 2009.

Delivorrias A.: "Aphrodite", **LIMC** II-1, 1984. s. 2-176.

Demargne, P.: "Athena", **LIMC** II-1, 1984

Demircioğlu, H.: **Roma Tarihi, I. Cilt, Cumhuriyet,** Ankara, TTK Basımevi, 1993.

Demirtaş, N.: **Sikkeler Işığında Lykia, Pamphylia, Pisidia ve Kilikia'da Hermes,** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2013.

Demirtop, B.: **Antik Çağ'da Batı Kilikya ile Doğu Pamphylia Arasındaki İlişkiler**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2009.

Dönmez Öztürk, F.: **Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.

Drexler, W.: "Meter", **Roscher ML** II, 1894 – 1897, s. 2848 - 2931

Drexler, W.: "Isis", **Roscher ML** II 1, 1890 – 1894, s. 373 – 548.

Drexler, W.: "Der Isis - und Sarapis - Cultus in Kleinasien", **NumZ** 21, 1889, s. 1-234.

Drexler, W.: "Men", **Roscher ML** II.2., 1884 - 1897, s. 2687 – 2770.

Drexler, W., R. Peter: " Fortuna", **Roscher ML** I 2, 1886 – 1890, s. 2074 – 2139.

Durugönül, S.: "Seleukosların Olba Territorium'undaki Akkulturation Süreci Üzerine Düşünceler", **OLBA** I, Mersin,1998, s. 69-76.

Durugönül, S.: "Kilikya Kulelerinin Tarihdeki Yeri", **Arkeoloji Dergisi** III, 1995, s. 197 - 202.

Dümmler, F.: "Aphrodite", **RE** I - II, 1894, s. 2729 - 2787.

Dümmler, F.: "Athena", **RE** II-2, 1896, s. 1941 – 2020.

Dürüşken, Ç. **Antikçağ'da Yaşamın ve Ölümün Bilinmezine Yolculuk:Roma'nın Gizem Dinleri**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2000.

Edwards, C. M.: **Greek Votive Reliefs to Pan and to Nymphs**, New York University, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 1985.

Ehling, K., M. H. Sayar: "Der Isis - und Sarapiskult im Ebenen Kilikien", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien** Band 53, 2004, Bonn, s.161-174

Eitrem, S.: "Hera", **RE** VIII-1, 1912, s. 370 - 382.

Eitrem, S.: "Hermes", **RE** VIII-1, 1912., s. 738 – 792.

Erhat, A.: **Mitoloji Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1997.

Erol - Özdizbay, A.: **Roma İmparatorluk Dönemi'nde Pontus – Bithynia Eyaleti'nde Agonlar ve Agonistik Sikkeler**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2011.

Erten, E.: **Küçükasya'nın Güneyindeki Helios Kültleri,** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007.

Erzen, A.: **Kilikien bis zum Ende der Perserherschaft**, Leipzig, 1940.

Erzen, A.: **Tarsus Kılavuzu**, İstanbul, 1943.

Fears, J. R. : "The Theology of Victory at Rome: Approaches and Problem"s **ANRW** II.17.2, 1981, s. 736 -826.

Fears, J. R. : "The Cult of Virtues and Roman Imperial Ideology", **ANRW** II.17.2, 1981, s. 827 - 948.

Furtwängler, A.: "Die Gorgonnen in der Kunst", **Roscher ML** I, 1886-1890, s.1701-1727.

Furtwängler, A.: "Aphrodite", **Roscher ML** I**.**, 1884., s. 390 - 419.

Furtwängler, A.: "Apollon", **Roscher ML** I, 1884, s. 422 – 468.

Furtwängler, A.: "Dioskuren", **Roscher ML** I-1, 1884-1886, s. 1154 - 1178.

Furtwängler, A., W. Stoll : "Ares", **Roscher ML** I, 1884, s. 477 – 493.

Gaebler, H.: "Das KOINOBOVΛION ƐΛƐVΘƐPON in Tarsos und Anazarbos", **ZfN** 39, 1929, s. 313 - 321.

Girginer, K. S.: "Tepebağ Höyük (Uru Adaniia) Kizzuwatna'nın Başkenti miydi?", **Efsaneden Tarihe, Tarihten Bugüne Adana: Köprü Başı**, Ed. E.Artun, S. Koz, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2000., s. 70 – 85.

Graf, F.: "Flussgötter", **NPauly** 4, 1998, s. 576-578.

Grimal, P.: **Mitoloji Sözlüğü. Yunan ve Roma**, Çev. S. Tamgüç, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1997.

Gruppe, O.: "Herakles", **RE Suppl**. III, 1918., s. 910 – 1121.

Gough, M.: "Anazarbus", **Anatolian Studies** 2**,** Ankara, 1952, s. 85-150.

Gür, B.: "Mopsos Mitosu ve Anadolu'daki Arkeolojik Buluntular. Myth of Mopsos and Archaeological Findings in Anatolia", **History Studies** 5, 1, 2013., s. 181-197.

Güran, S.: **Küçükasya'da Mithras Kültü**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

Hacaloğlu, H.: **Zerdüşt - "Ahura Mazda"**, İstanbul, Ruh ve Madde Yayınları, 1995.

Hammond, N. G. L., H.H. Scullard (Ed.).: **The Oxford Classical Dictionary**, Oxford, Clarendon Press, 1970.

Hansen, M. H., T. Fischer – Hansen: "Political Architecture in Archaic and Classical Greek Poleis", **From Political Architecture to Stephanus Byzantius: Sources for the Ancient Greek Polis,** Ed. D. Whitehead, **Historia: Einzelschriften** 87, Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 1994, s. 23–90.

Harrison, B.E.: "Charites", **LIMC III**, 1986, s. 191 – 210

Head, B. V.: **Historia Numorum**, London, 1991.

Hedreen, G.: "Silens, Nymphs and Maenads", **JHS** 114, 1994, s. 47- 69.

Hermary, A.: "Dioskuroi", **LIMC** III-1, 1986, s. 567 – 593.

Herter, H.: "Nemesis", **RE** XVI-2, 1935, s. 2338 - 2380

Herzog – Hauser, G., K. Ziegler: "Tyche", **RE** VII A-1, 1943, s.1643 – 1696.

Heichelheim, F.: "Minerva", **RE** XV II, 1932, s. 1774 - 1805.

Hellenkemper, H., F. Hild: **Kilikien und Isaurien, Tabulae Imperii Byzantini 5**, Wien, 1990.

Hellenkemper, H., F. Hild: **Neue Forschungen In Kilikien, Tabulae Imperii Byzantini 4**, Wien, 1986.

Hignett, C.: **A History of the Athenian Constitution**, Oxford, Clarendon Press, 1958.

Holtzmann, B.: "Asklepios", **LIMC II**, 1984, s. 863-897.

Hornbostel, W.: **Sarapis. Studien zur Uberlieferungsgeschichte, den Erscheinungsformen und Wandlungen der Gestalt eines Gottes, EPRO** 32, Leiden, 1973.

Heffron, Y.: "Nergal (god)", **Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses**, Oracc and the UK Higher Education Academy, 2013., (Çevrimiçi),http://oracc.museum.upenn.edu/amgg/listofdeities/nergal/, 12. 11. 2013.

Imhoof-Blumer, F.: "Nymphen und Chariten auf griechischen Münzen", **Journal Internationale d'Archeologie Numismatique** 11, 1908, s. 3- 123.

Işık, F.: "Mopsos Mitosu ve Bilimsel Gerçekler: Perge ve Karatepe'nin Kuruluşu Üzerine", **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı Eurgetes Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu zum 65. Geburtstag,** Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 2008, s.571-585.

Işın, G.: "The Cult of Apollo in Southern Pisidia and Apollo Sideton", **Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi**, Özel Sayı, 2008/2, 2009, s. 107-116.

İplikçioğlu, B.: **Hellen ve Roma Tarihinin Anahatları**, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2007.

Jessen, O.: "Helios", **RE** VIII-1, 1912, s. 58 - 93

Jones, A. H. M.: **The Cities of the Eastern Roman Provinces**, Oxford, 1998.

Jones, J. M.: **A Dictionary of Ancient Roman Coins,** London, 1990.

Jones, J. M.: **A Dictionary of Ancient Greek Coins**, London, 1986.

Kahil, L., N. Icard: "Artemis", **LIMC** II-1, 1984, s.618 - 753.

Karanastassi, P., F. "Nemesis", **LIMC** VI-I, 1992, s. 733 – 782.

Rausa:

Karayaka, N.: **Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Pisidia Tanrıları**, İstanbul, Ege Yayınları, 2007.

Karbach, F.-B.: "Die Münzpragung der Stadt Eirenopolis in Ostkilikien," **JNG** 42/43, 1992/93, s. 83 – 145.

Karusu, S.: "Selene", **LIMC** 2, 1984, s. 909 – 917.

Kaya, M. A.: "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi. Roman Provinces in Anatolia: Frontiers and Roman Administration", Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü **Tarih Araştırmaları Dergisi** Cilt 24, Sayı 38, 2005, s. 11 – 30.

Kehl, A.: "Hekate", **RAC** XIV, 1988, s. 310 – 338.

Kern, O.: "Demeter", **RE** -2, 1901, s. 2714 - 2748.

Kern, O.: "Dionysos", **RE** V-1, 1903, s. 1010 – 1046

Kıral, A. G.: **Sikkelerin Işığında Ovalık Kilikia Kültleri (Roma İmparatorluk Dönemi),** İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.

Korkut, T.: "Adak Sunaklar Işığında Likya'da Artemis Kültü", **Prof. Dr. Haluk Abbasoğlu'na 65. Yaş Armağanı Eurgetes Festschrift für Prof. Dr. Haluk Abbasoğluzum 65. Geburtstag**, Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Antalya, 2008, s.727-8.

Kossatz - Deissmann, A.: "Hera", **LIMC** IV, 1988, s. 659 – 719.

Kray, Kelenderis: C. M. Kraay, "The Celenderis hoard", **NC**, 1962, s.1- 15.

Kramer, S. N.: **Sümer Mitolojisi İ.Ö. Üçüncü Bin Yıldaki Tinsel ve Edebi Gelişim Üstüne Bir Çalışma**, Çev. H. Koyukan, İstanbul, Kabalcı Yayınevi, 2001.

Krauskopf, I.: "Gorgon, Gorgonnes", **LIMC IV**, 1988, s. 285 - 330.

Kuhnert, E.: "Perseus", **Roscher ML** 3, 1897 - 1909, s. 1986 - 2060.

Kurt, M.: "Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Kilikya Bölgesi ve Yerel

Güçler", **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** Cilt: XI, Sayı 1, 2009, s. 115 – 139.

Lambrinudakis W., vd.: "Apollon", **LIMC II-1, 2,** 1984, s. 183-326.

Larsson, J.: **Greek Nymphs: Myth, Cult and Lore,** New York, Oxford University Press, 2002.

Lederer, Nagidos: P. Lederer, "Die Staterprägung der Stadt Nagidos", **ZfN** 41.

Levante, Alexandreia kat'Isson: E. Levante, "The Coinage of Alexandreia kat'Isson in Cilicia", **NC**, 1971, s. 94 - 102.

Levante, Adana: E. Levante, "The Coinage of Adana in Cilicia", **NC** 144, 1984, s. 81 - 94.

Levante, Korakesion: E. Levante, "The Coinage of Korakesion in Cilicia", **NC** XVIII, 1978, s. 24 - 32.

Levante, Lamos: E. Levante, "The Coinage of Lamos", **NC** 142, 1982, s.137-139,

Levante, Rhosos: E. Levante, "The Coinage of Rhosus", **NC** 145, 1985, s.237-243.

Levante, Titiopolis: E. Levante, "The Coinage of Titiopolis in Cilicia", **NC** 142**,** 1982, s.134 - 137.

Letta, C.: "Helios/Sol", **LIMC** IV, 1988, s. 592 -625

Linder, R. vd.: "Hades", "Aita", "Pluto", **LIMC** IV, 1, 1988, s. 367 - 406.

Lindgren I: H. C. Lindgren, F. L. Kovacs, **Ancient Bronze Coins Asia Minor and the Levant from the Lindgren Collections**, San Mateo, California, 1985.

Lindgren III: H. C. Lindgren, **Ancient Greek Bronze Coins from the Lindgren Collection**, Quarryville,1993.

Mackay, T. S.: "Major Sanctuaries of Pamphylia and Cilicia", **ANRW** 18.3, 1990, s.2045-2129.

Magie, D.: "Egyptian Deities in Asia Minor, in Incriptions and Coins", **AJA** 57, 1953, s.163-187.

Magie, D.: **Roman Rule in Asia Minor**, Cilt I , Princeton, 1950.

Magie, D.: **Roman Rule in Asia Minor**, Cilt II , Princeton, 1950.

Malandra, W.W.: **Introduction to Ancient Iranian Religion Readings from the Avesta and Achaemenid Inscriptions,** Minneapolis, University of Minnesota Press, 1983.

Mansel, A. M.: **Ege ve Yunan Tarihi,** Ankara, TTK, 1995.

Matern, P.: **Helios und Sol. Kulte und Ikonographie des griechischen und römischen Sonnengottes,** İstanbul, Ege Yayınları, 2002.

Mellor, R.: "The Goddess Roma", **ANRW** II, 17. 2., 1981, s. 953 – 1030.

Merkelbach, R.: **Isis regina - Zeus Sarapis**: **Die griechisch-aegyptische Religion nach den Quellen dargestellt**., Stuttgart - Leipzig, 1995**.**

Meyer, E.: "Baal", **Roscher ML** I, **2**, 1886 -1890, s. 2867.

Mildenberg, L.: "Nergal in Tarsos", **Antike Kunst**, Beiheft 9, 1973, s.78 - 80.

Mionnet III: T. E. Mionnet, **Description des Medailles Antiques Grecgues et Romaines,** Vol. III, Paris, 1808.

Mionnet Suppl. VII: T. E. Mionnet, **Descriptions de Médailles Antiques Grecgues et Romaines**, Suppl. 7. Cilt, Paris, 1835.

Mitford T.B.: "Roman Rough Cilicia", **ANRW** II, 1980, s.1230-1257.

Morkholm, O.: **Erken Hellenistik Çağ Sikkeleri: Büyük İskender'in Tahta Çıkışından Apameia Barışı'na Kadar,** Çev. O. Tekin, İstanbul, 2000.

Newell, Myriandros: E. T. Newell, "Myriandros, Alexandria Kat'Isson", A**merican Journal of Numismatics** 53, 1919.

Nicolet, Seleucie: H. Nicolet, "Monnaies de bronze de Cilicie (Seleucie du Kalykadnos)", **RN**, 1971, s. 26 – 37.

Oakley, J.: "Perseus", **AJA** 86, 1982, s. 111-115.

Özsait, M.: **Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidia Tarihi**, İstanbul.

1985.

Öztürk, B.: **Roma İmparatorluk Çağı Küçükasyası'nda Dionysos Kültü,** İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2010.

Pekman, A.: **Eskiçağ'da Bazı Anadolu Şehirlerinin Tanrı ve Kahraman Ktistesleri**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1970.

Pekman, A.: **Pamphylia Tanrıları**, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yayınlanmamış Doçentlik Tezi, 1964.

Pietschmann, R.: "Asklepios", **RE II-2**, 1896, s. 1642 – 1697.

Pohl, D.: "Baal und Zeus in Tarsos", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheitenund Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien** Band 53, Bonn, 2004, s. 63 - 73.

Pohl, D.: "Baal in Rhosos", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheitenund Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien** Band 53, Bonn, 2004, s.119 - 125.

Pohl, D.: "Sandan in Tarsos", **Kulturbegegnung in einem Brückenland. Gottheitenund Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien, Asia Minor Studien** Band 53, 2004, Bonn, s.73-93.

Prehn, B.: "Hades", **RE Suppl.** III, 1918, s. 867 – 878.

Ramsay, M.W.: **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, Çev. M. Pektaş, İstanbul, 1960.

Ramsay, M.W.: **Tarsus. Aziz Pavlus'un Kenti**, Çev. Levent Zoroğlu, Ankara, 2000.

Rawson, P. B.: **The Myth of Marsyas in the Roman Visial Art: An Iconographic Study, BAR Internetional Series** 347,Oxford, 1987.

Rhodes, P. J.: **The Athenian Boule**, Oxford, The Clarendon Press, 1972.

Richter, F.: "Roma", **Roscher ML** IV, 1909 - 1915, s. 130 -166.

Robert, L.: "Documents d'Asie Mineure. IV. Deux Inscriptions de Tarse et d'Argos", **BCH** 101, 1977. s. 43 – 132.

Roller, L. E.: **Ana Tanrıça'nın İzinde Anadolu'da Kybele Kültü**, Çev. B. Avunç, İstanbul, Homer Kitabevi, 2004.

RPC I: A. Burnett, vd., **Roman Provincial Coinage, vol. I. From the death of Caesar to the death of vitellius, 44 BC-AD 69,** British Museum Press - Bibliotheque Nationale, London - Paris, 1992.

RPC II: A. Burnett, vd., **Roman Provincial Coinage, vol. II. From Vespasian to Domitian (AD-69-96),** British Museum Press - Bibliotheque Nationale de France, London - Paris, 1999.

Roscher, W.H., A. Furtwangler: "Athena", **Roscher ML** I, 1884, s. 675-685.

Sauer, H., C. Tumpel: "Ares", **RE II-1**, 1884, s. 642 - 667.

Sayar M.H.: "Eskiçağ'da Çukurova'da Hilal ve Yıldızın Kullanımı", **The Achaemenid Impact on Local Populations and Cultures in Anatolia (Sixth – Four Centuries B.C.)**, Ed. İ. Delemen, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü , 2007, s. 97 – 101.

Sayar M.H.: "Tarcondimotos, seine Dynastie, seine politik und seine Reich", Ed. E. Jean v.d. **La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica,** XIII, 2001, s. 373-380.

Sayar M.H.: "Antik Kilikya'da Şehirleşme", **XII. Türk Tarih Kongresi I (1994)**, Ankara, 1999, s.193 - 216.

Schauenburg, K.: **Perseus in der Kunst des Altertums**, Bonn, 1960.

Schertz, P. J. M.: **Seer or Victim? The figure of Marsyas in Roman Art, Religion, and Politics,** Faculty of the Graduate School, University of Southern California, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005.

Schmidt, G.: "Flussgötter", **KlPauly** 2, 1967., s. 585 - 587.

Schreiber, Th.: "Artemis", **Roscher ML** I, 1884, s.558 - 608.

Schwabl, H.: "Zeus", **RE Suppl**. XV, 1978, s. 994 - 1481.

Schwenn, F.: "Kybele", **RE** XI 2, 1922, s. 2250 - 2298.

Schwenn, F.:	"Triptolemos", **RE** VII A 1, 1939, s. 213 – 230.
Schwenn, F.:	"Korybanten", **RE** XI 2, 1922, s. 1441 - 1446.
Schwenn, F.:	"Kureten", **RE** XI 2, 1922, s. 2202 - 2209.
Sekunda, N. V.:	"Some Notes on the Life of Datames", **IRAN**26, British Institute of Persian Studies, 1988, s. 35 – 53.
Sherwin -White, A. N.:	"Lucullus, Pompey and the East", **CAH** IX , 1994, s. 229-266.
Sherwin -White, A. N.:	"Rome, Pamphylia and Cilicia", **JRS** LVI,1976, s. 1-14.
SG.:	D. Sear, **Greek Coins and Their Values**, Vol. 2, Asia and Africa, London, 1979.
Siebert, G.:	"Hermes", **LIMC** V-1, 1990., s. 285 – 387.
Simon, E.: G. Bauchhenss:	"Poseidon", **LIMC** VII, 1994, s. 446 – 479.
Simon, E.:	"Kybele", **LIMC** VIII, 1997., s. 744 -766.
Simon, E.:	"Silenoi", **LIMC** VIII, 1997, s.1108 – 1133.
Small, J. P.:	**Cacus and Marsyas in Etrusco – Roman Legend.** Princeton, Princeton University, 1982
SNG Cop.:	**Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals. Danish National Museum. Cilicia**. Copenhagen, 1956.
SNG Levante – Cilicia:	E. Levante**, Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I. Levante – Cilicia,** Berne, 1986.
SNG Levante Suppl.:	E. Levante**, Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I. Levante - Cilicia Supplement, Credit Suiss Berne,** Berne, 1993.
SNG France 2 :	E. Levante**, Sylloge Nummorum Graecorum. Cilicie. France** ., Paris, 1993.
SNG Pfälzer:	R. Ziegler, **Sylloge Nummorum Graecorum. Pfälzer Privatsammlungen, Band 6, Isaurien und Kilikien, Nr.1-586**, München, 2001.

SNG v. Aulock: **Sylloge Nummorum Graecorum. Deutschland. Sammlung v.Aulock. Kilikien**, Berlin, 1966 - 1968.

Staffireri, Diocaesarea: G. M. Staffieri, **La monetazione di Diocaesarea in Cilicia,** 1985.

Staffireri, Olba: G. M. Staffieri, **L a Monetaizone di Olba nelle Cilicia Trachea,** 1978**.**

Stevens, K.: "An/Anu (god) Mesopotamian sky - god, one of the supreme deities; known as An in Sumerian and Anu in Akkadian", **Ancient Mesopotamian Gods and Goddesses**, 2013, Oracc and the UK Higher Education Academy, (Çevrimiçi), http://oracc.museum.upenn.edu /amgg/listofdeities/an/, 25.11.2013.

Stark F.: **Alexander's Path from Caria to Cilicia**, London, 1958.

Şahin, N.: **Zeus'un Anadolu Kültleri,** Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Monografi Dizisi 2, İstanbul, 2001.

Şar, E.: **Kilikia'da Ptelomaioslar**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.

Tahberer, B.: "Astragaloi on Ancient Coins: Game Pieces or Agents of Prophecy?", **The Celator** 26, 4, April 2012, s. 6 – 20, 56.

Tahberer, B., İ. Uzel: "The Temples of Asklepios on Ancient Coins", **The Celator** 21, 2, 2007, s. 24 - 34

Tahberer, B., İ. Uzer: "Antik Kilikya Sikkelerinde Asklepios Kültü,(The Cult of Asklepios on Ancient Cilician Coins), **Belleten** LXIX, 254, 2005, s. 9 – 58.

Tam Tinh, T., B. Jaeger, S. Poulin : "Harpokrates", **LIMC IV**, 1988, s. 415 - 444

Tambornino, J.: "Hygieia", **RE** IX-1, 1916, s. 93 - 97.

Tekin, O.: **Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2008.

Tekin, O.: **Antik Nümismatik ve Anadolu (Arkaik ve Klasik Çağlar**), İstanbul, 1992.

Tekin, O.: "River-Gods in Cilicia in the Light of Numismatics", La Cilicie; Espaces et Pouvoirs Locaux (2e millenaire av. J. - C. – 4e siecle ap. J. – C.) – Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. binyıl – M.S. 4. yüzyıl) Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, Ed. E. Jean, A. M. Dinçol, S. Durugönül, **Varia Anatolica** XIII, Paris, 2001, s. 519 - 551.

Tempesta, C.: "Antiochus IV.th Epiphanes and Cilicia", **Adalya** VIII, Antalya, Sunan – İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetlerini Araştırma Enstitüsü Yıllığı, 2005, s. 59 – 82.

Thraemer, E.: "Asklepios", **Roscher ML-I**., 1884, s. 615 - 641.

Tisserant, H. M., G. Siebert: "Nymphai", **LIMC** VI, I, 1986, s.891- 900.

Traité II: E. Babelon**, Traité des monnaies grecques et romaines** (1901 -1930), **II**/**2**, Paris, 1910.

Troxell, Hyla A., J. H. Kagan: "Cilicians and Neighbours in Miniature", **Kraay-Morkholm Essays**, Ed. G. Le Rider vd. Louvain-la-Neuve, 1989, s. 275 - 281.

Ulansey, D. **Mitras Gizleri'nin Kökeni**., Çev. H. Ovacık, İstanbul, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 1989.

Ünal, A., K.S. Girginer: Ahmet Ünal, Serdar Girginer, **Kilikya – Çukurova İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji**, İstanbul, Homer Kitabevi, 2007.

Üreten, H.: "Magnesia ad Maeandrum ve Artemis Leukophryene: Hellenistik Dönem Kraliyet Mektuplarının Katkılarına Bir Bakış ", **History Studies, International Journal of History**, 4, 2, 2012, s. 373 - 392.

v. Aulock, Mopsos: H. v. Aulock, "Die Miünzpragung der kilikischen Stadt Mopsos", **AA**, 1963, s. 231 - 277.

Villard, L.: "Tyche" **LIMC** VIII I, 1997, s. 115 – 125.

Voigt, F. A., E. Thraemer: "Dionysos", **Roscher ML** I, 1884, s. 1029 – 1153.

Voutiras E., vd.: "Zeus", **LIMC** VIII-1, 1997, s. 310 – 374.

Vollkommer, R. "Mithras", **LIMC** VI- 1, 1992, s. 476 - 572.

Vollkommer, R. "Men", **LIMC** VI -1,2, 1992, s. 462 – 473.

Waser, O., In. Ruhl: "Tyche", **Roscher ML** V, 1916 – 1924, s. 1309 – 1380.

Weis, P.: "Pan", **LIMC** VIII, 1997, s. 923-41.

Wernicke, K.: "Pan", **Roscher ML** III, 1897-1909., s. 1406 -1481.

Wernicke, K.: "Apollon", **RE II**-1, 1896, s.1-111

Wernicke, K.: "Artemis", **RE** II-1, 1896, s. 1336 - 1440.

Weiss, C.: "Fluvii", **LIMC** IV-1, 1988., s. 139 - 148.

Wüst, E.: "Poseidon", **RE** XXII-1, 1953, s. 446 – 557.

Yalouris, N., T. Visser – Choitz: "Helios", **LIMC** V, 1990, s. 1005 - 1034.

Ziegler, K.: W. Sontheimer, **Der Kleine Pauly. Lexikon Der Antike**, Alfred Drucken Müller Verlag in Stuttgart, 1964. s. 1482.

Ziegler Prestige: R, Ziegler, **Stadtisches Prestige und kaiserliche Politik, Studien zum Festwesen in Ostkilikien im 2. und 3. Jh. n. Chr.,** Duesseldorf, 1985.

Ziegler Kilikiens: R, Ziegler, **Münzen Kilikiens aus kleineren deutschen Sammlungen, Vestigia 42**, München, 1988.

Ziegler Kaiser.: R, Ziegler, **Kaiser, Heer und Städtisches Geld, Untersuchungen zur Münzpragung von Anazarbos und anderer ostkilikischer Stadte, 16. Ergh. TAM,** Wien, 1993.

Ziyayi Azizi, N.: **Zerdüştiliğin Kutsal Kitabı (Avesta) Üzerine Bir Araştırma**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2009.

Elektronik Kaynaklar

(Çevrimiçi) http://www.asiaminorcoins.com

(Çevrimiçi) http://www.acsearch.info/

(Çevrimiçi) http://www.coinarchives.com

(Çevrimiçi) https://www.numisbids.com
(Çevrimiçi) http://www.numismatics.org
(Çevrimiçi) http://rpc.ashmus.ox.ac.uk
(Çevrimiçi) http://www.wildwinds.com
(Çevrimiçi) http://www.theoi.com.

ÖZGEÇMİŞ

Fatih Erhan

Doğum Tarihi ve Yeri: 1975, Gülnar / Mersin

Email: fatiherhan1@gmail.com

Öğrenim Durumu:

Lisans : Atatürk Üniversitesi, Arkeoloji / Klasik Arkeoloji, 1995 - 1999.

Yüksek Lisans: Çukurova Üniversitesi, Arkeometri, 1999 - 2002.

Doktora : İstanbul Üniversitesi, Arkeoloji / Klasik Arkeoloji, 2007 - 2014.

Akademik Ünvanlar:

Araştırma Görevlisi:

2001 - 2007 Çukurova Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı.

2007 - 2014 İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı (35.Madde ile görevlendirme).

Tezler:

Yüksek Lisans:

Mersin Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Antik Dönem Etüdlük Sikkesinin Temizlik ve Koruma Çalışmaları ile Tarihlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Arkeometri Anabilim Dalı, Adana, 2002. (Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER - Prof. Dr. Oğuz TEKİN danışmanlığında).

Doktora:

Antik Çağ Kilikia Sikkelerinde Dinsel Tasvirler, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Klasik Arkeoloji Bilim Dalı (Prof. Dr. Oğuz TEKİN danışmanlığında).

Kazılar:

1997 Çiğdemli Höyük Kurtarma Kazısı, Erzurum, Erzurum Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü (Bilimsel Danışman Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU)

2001 Limantepe Kazısı, Urla / İzmir, Prof. Dr. Hayat ERKANAL

2007 Bileç Höyük Kurtarma Kazısı, Develi / Kayseri, Kayseri Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü (Bilimsel Danışman Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER)

2007 Tatarlı Höyük Kazısı, Ceyhan/Adana, Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

2008 Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları, Aksu / Antalya, Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU

2009 Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları, Aksu / Antalya, Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU

2010 Perge Kazı ve Onarım Çalışmaları, Aksu / Antalya, Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU

Yüzey Araştırmaları :

2002 Tufanbeyli - Saimbeyli Yüzey Araştırması, Adana, Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

2004 Tufanbeyli - Sarız Yüzey Araştırması, Adana - Kayseri, Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

2004 Kilikya'da Tarihi - Coğrafya ve Epigrafi Çalışmaları, Prof. Dr. Mustafa H. SAYAR / "Prehistorik Araştırmalar", Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

2005 Tufanbeyli – Develi Yüzey Araştırması, Adana - Kayseri, Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

2006 Tufanbeyli - Yahyalı Yüzey Araştırması, Adana - Kayseri, Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

Yabancı Dil:

İngilizce

YAYINLAR:

Editörlük:

1- Kazım Serdar Girginer - **Fatih Erhan, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15/3, Arkeoloji Özel Sayısı (Çukurova Araştırmaları I),** Adana, 2006.

Makale:

1- Kazım Serdar Girginer - **Fatih Erhan,** "Adana Yüzey Araştırmaları 2004: Kozan", **Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri 3,** Antalya, 2005, s. 93 - 95.

2- Kazım Serdar Girginer - Özlem Oyman-Girginer - **Fatih Erhan,** "2004 Yılı Adana ve Kayseri Yüzey Araştırmaları (Sarız ve Kozan)", **23. Araştıma Sonuçları Toplantısı 2,** Ankara, 2006, s. 293 - 308.

3- Kazım Serdar Girginer - Hakkı Fahri Özdemir - **Fatih Erhan,** "Kappadokia ve Antik Çukurova Yüzey Araştırmaları - 2006", **Haberler 23,** Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007, s. 25 - 28.

4- Fatih Erhan - Kazım Serdar Girginer - Oğuz Tekin, "Mersin Arkeoloji Müzesi'nden Bir Grup Antik Dönem Etüdlük Sikkesinin Temizlik ve Koruma Çalışmaları ile Tarihlendirilmesi", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17, Cilt 2,** Adana, 2008. s. 133 – 162.

Kitap Tanıtımı:

1- Fatih Erhan – Fatma Şahin : Ahmet Ünal - K. Serdar Girginer, "Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji", **Haberler 26,** Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008, s. 9.

2- Fatih Erhan : Vedat Keleş, "Erzurum Arkeoloji Müzesi Roma Sikkeleri", **Haberler 29,** Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2010, s. 4 - 5.

3- Fatih Erhan : Turhan Kaçar, "Geç Antikçağ'da Hıristiyanlık", **Haberler 30,** Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 2010, İstanbul, s.6 - 8.

Sempozyum:

1-Fatih Erhan, "Antik Çağ Araştırmaları Projesi : Antik Dönemlerde Gereme". Bütün Yönleriyle I. Develi Bilgi Şöleni (Bildirili Olarak), 26 - 28 Ekim 2002 Kayseri / Develi.

Konferanslar ve Seminerler:

1-Kazım Serdar Girginer - **Fatih Erhan,** "2005 Yılı Ceyhan İlçesi Arkeolojik Yüzey Araştırmaları", **25. Müzeler Haftası Kutlama Etkinlikleri,** Adana Arkeoloji Müzesi, 23 Mayıs 2006, Adana.

2- Fatih Erhan, "Perge Z Yapısı Definesi" İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı – 10. Prof. Dr. Güven Arsebük Onuruna 27-29 Nisan 2010 (29 Nisan 13:30-13:50).

Diğer:

1- Kazım Serdar Girginer - **Fatih Erhan,** "Sunuş", **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 15/3, Arkeoloji Özel Sayısı (Çukurova Araştırmaları I),** (Eds: K.S. Girginer - F. Erhan) Adana, 2006.

2- Fatih Erhan, "İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeolojik Kazı ve Araştırmalar Toplantısı-10", **Haberler 30,** Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, 2010, İstanbul, s.20-22

Burslar:

1-AKMED (Suna - İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü) Doktora Yurtiçi Araştırma Bursu, 2010.

2-ARIT (American Research Institute in Turkey / Amerikan İlmi Araştırmalar Derneği) Hanfmann Bursu 2012, Doktora Yurtdışı Araştırma Bursu: Haziran – Ağustos 2012, Münih – Almanya.